ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1
JEUDI
1er JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·108

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·108

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Վաղը

Ի՞նչ բերաւ, ի՞նչ տարաւ այս նահանջ տարին:

Նախապաշարում ունեցողները պիտի յիշեցնեն, որ նահանջ տարիները, ընդհանրապէս բախտաբեր տարիներ չեն եւ այս պարագային հարկ է խոստովանիլ որ սխալած պիտի չըլլային:

Ճիշդ է, պատերազմ չկայ, գոնէ աշխարհամարտի բնոյթով, բայց գրեթէ բոլոր ցամաքամասերու վրայ -եւ վերջինը՝ Միջին Արեւելքի- կան բազմաթիւ պատերազմներ, որոնք տարւոյն երկայնքին հազարաւոր զոհեր խլեցին եւ կը խլեն դեռ այսօր: Միլիոնի կը հասնի թիւը այն մանուկներուն, որոնք Տարֆուր թէ այլուր, սովահար մեռան դեռ արեւին լոյսը չտեսած:

Ու մինչ տարին կը հասնէր իր վախճանին հրապարակ ելաւ ֆինանսական համաշխարհային տագնապը, որ ծնաւ Ամերիկա, բայց վարակեց ամբողջ աշխարհը, տեղ-տեղ ալ աւեր գործելով, եթէ այլ տեղեր ալ ստեղծուած կացութենէն օգտուողներ չպակսեցան:

Ֆրանսա զերծ չմնաց ստեղծուած կացութենէն: Գործազրկումը օրէ օր յաւելում կրեց, գնելու կարողութիւնը նուազեցաւ, գործատուներու պաշտօնազրկումները չեն դադրիր, ընդհակառակն: Եւ այս ընթացքով 2009ն ալ բարենպաստ հեռանկարներ չի ներկայացներ:

* * *

Հայկական ճակատն ալ անցուց տագնապալի շրջան մը նախագահական ընտրութեան նախօրեակին եւ վաղորդայնին:

Հարցականի տակ մնաց այն անհրաժեշտութիւնը զոր տեսաւ Լեւոն Տէր Պետրոսեան իր թեկնածութիւնը դնելու նախագահական ընտրութեան: Արտաքի՞ն ճնշում թէ պարզ սնափառութիւն այն սին յոյսով թէ պիտի կարենայ լաւագոյն օրեր շնորհել Հայաստանի ժողովուրդին: Եթէ սկզբնական շրջանի երիտասարդներու մասնակցութիւնը լաւատեսութիւն ներշնչեց թեկնածուին, ընտրութեան վաղորդայնին, Մարտ 1-2ի ողբերգութիւնը, որ տասը երիտասարդներու մահը պատճառեց, բացայայտ դարձուց թէ տեղ մը ծուռ բան մը կայ:

* * *

Ու հասանք նոր տարուան մը սեմին:

Նման պարագաներու, Շահնուր յանկերգի պէս կը սիրէր թելադրել մեզի՝ խմբագրականը լաւատեսութեամբ պէտք է վերջանայ, այլ խօսքով՝ վաղը լաւ կը լինի:

Այդպէս ալ փորձած ենք ընել, հակառակ անոր որ տարուէ տարի քիչ մը աւելի բազմացած են մեր դժուարութիւնները, մեր դիմաց պարզուող խոչընդոտները: Տարիները անցան սակայն եւ լաւատեսութիւնն ալ մշուշոտ դարձաւ: Տոկացինք որքան որ կրցանք, մերժելով լացի պատերը: Շաւարշին մահէն ետք, յիսնամեակէ մը աւելի է չարունակեցինք տոկալ, բայց ժամը հասաւ որ մենք ալ այլեւս նոյն լաւատեսութեան տէրը չկարենանք մնալ, նախքան մեր կարապի երգն ալ երգելը՝ վաղը:

«ՅԱՌԱՋ»

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ԿԱՅ, ՊԱՏԻԺ ԿՐՈՂ ԱԼ Կ'ԸԼԼԱ՞Յ

Հ. Տինքի սպանութեան իրենց անփութութեամբ մեղսակից ըլլալու ամբաստանութեամբ դատարան կանչուած են ժանտարմի հրամանատար Ա. Եօզ, լրատուութեան բաժնի պետ Մ. Ըլմազ ու չորս պաշտօնեաներ: Առաջին երկուքին վերագրուած են ոճիրին նախապէս տեղեակ ըլլալով հանդերձ պատկան իշխանութեան լուր չտալու, յետոյ, ոճիրէն ետք, իրենց ենթակայ պաշտօնեաները պաշտպանելու նպատակով սխալ փաստաթուղթեր պատրաստելու յանցանքները: Անոնք կրնան մինչեւ երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ, եթէ անշուշտ օր մը այդ դատին աւընչութեամբ պատիժի մը վճիռ արձակուի:

Թրքական թերթեր կը տեղեկացնէին թէ եթէ ատեանը համոզում գոյացուցած ըլլար որ իրենց անփութութիւնը հիմ ծառայած է սպանութեան, պատիժները կրնային մինչեւ 25 տարուան բանտարկութեան բարձրանալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ 27 արտաքին նախարարները մարդասիրական հրադադարի մը կոչ ըրին Դեկտ. 30ին, որպէսզի Իսրայէլ 24 կամ 48 ժամուան համար առկախէ իր յարձակումները: Դեկտեմբեր 31ին Իսրայէլի կառավարութիւնը նիստ գումարած էր եւ պատասխանը պիտի տար, բայց ի յառաջագունէ մերժողական կը նկատուէր այդ պատասխանը: Մինչ այդ արդէն Իսրայէլի բանակը կը պատրաստէր ցամաքային յարձակում մը: Մնաց որ Եւրոպացիներն ալ տարակարծիք կը մնան: Ֆրանսա կրցաւ միաձայնութիւն մը ստեղծել կարճ հրադադարի մը ի նըպաստ, օգնութիւն հասցնելու համար, բայց տարբեր մօտեցումներ կան ծագած պատերազմին մասին: Չեխիա, որ Յունուար 1էն հերթական նախագահութիւնը կը ստանձնէ Եւրոպական Միութեան, բուռն պաշտպանն է Իսրայէլի ռմբակոծութիւններուն, Գերմանիա համասը պատասխանատու կը նկատէ ստեղծուած կացութեան, Սքանտինաւեան երկիրները եւ Պելժիա Իսրայէլը կը քննադատեն: Վերջին 48 ժամերուն, 400 մեռեալին վրայ 12 մեռեալ եւս աւելցած է: Միացեալ զեկոյցով մը, քրիստոնեայ պատրիարքները՝ յոյն օրթոտոքս Թէոֆիլոս Գ., լատին՝ Ֆուատ Թվալ եւ հայ՝ Թորգոմ Մանուկեան կոչ մը ըրած են որ կռիւները դադրին եւ Կիրակի օր ալ (Յունուար 4) «Արդարութեան եւ խաղաղութեան օր մը ըլլայ սրբազան վայրերուն մէջ»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը նոր մրցանիշ մը կոտրեց Նոյեմբերին: Եօթներորդ ամիսն ըլլալով գործազուրկներու թիւը յաւելում արձանագրեց եւ աւելցան 65 հազար նոր գործազուրկներ: Տնտեսական վերականգնումի նախարարը Փաթրիք Տէվէճեան զանազան գաղափարներ առաջարկած է Դեկտեմբեր 30ին Սթրազպուրկի մէջ, որ իր առաջին աշ ցելութիւնն էր գաւառը: Կը խորհի որ ժամ առաջ հարկ է ծախսել եւ լաւ ծախսել ֆրանսական ծրագրին տրամադրած միլիառները: Երկու տարուան ժամանա-

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԻՒՐՏ ԿՈՒՍԱԿՑԱՊԵՏԸ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ ԱՍՈՐԻՆԵՐԷՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆ

Քրտամէտ Ժողովրդավար Թուրքիա կուսակցութեան (ՏԹՓ) նախագահը Ահմէտ Թիւրք Մարտինի մէջ ասորական մշակոյթի կեդրոն մը այցելած ու հոն ներողութիւն խնդրած է 1915ին պատահածներուն համար: Ան ըսած է. «Այս հարստութիւններուն ոչնչացումին մէջ թերեւս մենք՝ Քիւրտերս ալ բաժին ունինք: Այսօր երբ դէմ յանդիման կու գանք հայ ու ասորի մեր եղբայրներէն մէկուն, ամօթ կը զգանք: Պատահածներուն ցաւով ներողութիւն խնդրելու պահանջը կը զգանք: Թուրքիոյ մէջ նորոյթ դարձած է ներողութիւն խնդրելը. սակայն մերը շատ տարբեր բնոյթի է»:

Հետաքրքրական է Ա. Թիւրքի հետեւեալ զուգահեռը. «Մարդ կը նկատուինք այնքան ատեն որ կրնանք պահպանել մեր տարբերութիւնները: Անշուշտ ցաւալի հոլովոյթը մեր հայ եւ ասորի եղբայրները ապրեցան: Մեր քիւրտ եղբայրներն ալ այսօր նոյն տառապանքը ունին: Առանց մոռնալու որ անցեալին մեր միւս եղբայրներուն դէմ Քիւրտերը գործածելու տրամաբանութիւն մը գործած է, հարկ է շատ լաւ ուսումնասիրել պատմութիւնը եւ անկէ դասեր քաղել»:

* * *

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԱՅՆԱՍՓՌՈՒՄ

Թրքական լրասփիւռներ կը տեղեկացընեն թէ երկրին ձայնասփիւռի ու հեռատեսիլի պետական հիմնարկը կը պատրաստուի քրտերէն եւ հայերէն սփռումներ կատարելու: Քրտերէնը կը սկսի Յունուար 1ին, հայերէնը՝ Փետրուարին: Այդ նպատակով Թրքական հիմնարկը 5 ամիս առաջ համաձայնութիւն ստորագրած է Հայաստանի պետական հեռատեսիլին հետ. Ըստ համաձայնութեան, ձայնասփիւռի հայկական կայանէն ետք պիտի սկսի գործել կայքէջ մը, ապա տարիէ մը նաեւ հեռատեսիլի հայկական կայան մը:

Ի՞ՆՉ ԸՍԷՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԲԱՆԲԵՐԸ

Պատրիարքարանի մամուլի բանբերը որպէս պատասխան Թուրք երկու թերթի հարցումներուն, հաղորդագրութեամբ մը կարծիք յայտնած է Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութեան մասին: Ոչ մէկ իւրայատուկ բան կայ այդ կարծիքին մէջ որ գրեթէ բառացիօրէն կը կրկնէ Թուրք պաշտօնական տեսակէտը:

«Ցաւերը անցեալին պատկանող բաներ են: Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը դրացի է Հայաստանի, երկու ժողովուրդները նոյն աշխարհագրութիւնը կը բաժնեն եւ կարելի չէ փոխել զայն: Բայց երկխօսութեամբ կարելի կ'ըլլայ սիրոյ ծովու մը վերածել շրջանը: Պատմութիւնը պէտք է թողուլ պատմութեան. աւելի լաւ կ'ըլլայ որ ներկայի բանակցութիւնները առաջ տարուին եւ երկու ժողովուրդները քալեն դէպի ապագայ» ըսուն.:

Եւ ըսել որ երբեմն եւրոպական ատեաններ զոհացուցիչ չեն նկատեր մարդկային իրաւունքներու, խօսքի ու մտածումի մարզերուն Թրքական ազատութիւնները...

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆՑԻՆԵՐ ՈՒԶԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՆԻԼ

Դեկտեմբեր 27ին Նախիջեւանցի խումբ մը ծնողներ իրենց զաւակներուն ոստիկանութեան կողմէ խոշտանգումին դէմ բողոքելու նպատակով դիմած են դէպի Հայաստանի սահմանը, յայտարարելով որ կ'ուզեն լքել իրենց երկիրը:

18-23 տարեկան եօթը երիտասարդներ տօնածառի մը լոյսերը մարելով ամբաստանուած, տարուած են ոստիկանատուն, ուր խոշտանգուած են: Անոնց ծնողները յայտարարած են թէ կ'ուզեն ապրելու համար Հայաստան մեկնիլ, քանի որ իրենց երկիրը ապրելի տեղ չէ: Իսկ ոստիկանութենէն յայտնած են թէ ուզած են վախցնել երիտասարդները եւ թէ բողոքարկու ծնողներուն հետ տեսակցելէ ետք, հարցը կարգադրուած է:

ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի, Յունուար 1ին (Ուրբաթ, Յունուար 2ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Յունուար 3:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

2009

BONNE ANNEE

ԱՆՆՄԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՍ՝ ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ

(ՁՕՆ ԻՐ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՁԵԱՆ

Մղձաւանջը անվերջանալի կը թուի: Օր մը Ալիքեան Գրողներու միութեան շէնքը կը մտնէ ժողովի մը պահուն: Բեմին վրայ կը ճառէ մէկը, որ շուտով Հայաստանի պաշտօնական Թիւ Մէկ բանաստեղծը պիտի դառնար:

Լաւ մարդը խօսքին վրայ, կ'ըսէ ժողովուրդը: Ապագայ Թիւ Մէկը չարախինդ ժպիտով մը կը դառնայ մտնողին.

– Աստ ընկեր, քեզ ո՞վ է Հայաստան բերել. կոմունիստական կուսակցութի՞ւնը, թէ՞ Մասիս սարը:

Սարսափէն ու ատելութենէն պապանձած՝ Ալիքեան չի պատասխաներ: Ամպերը արդէն սկսած էին կուտակուիլ հայրենադարձ մտաւորականներուն գլխուն վերեւ:

Հանճարեղ Ստալին նոր խաղալիկ մը գտեր է, լեզուաբանութիւնը: Իր անունով գիտական յօդուածներ գրել կու տայ: Գաղափարը հետեւեալն է. իւրաքանչիւր ազգ իր լեզուին մէջ մէկ քանի ենթալեզուներ ունի, ըստ դասակարգերու: Ուստի թշնամի դասակարգի լեզուն արմատախիլ ընելու է:

Նորագիւտ այդ տեսութիւնը պէտք է բծախնդրօրէն եւ հաւաճեւով յարմարցուէր Հայաստանի պայմաններուն:

– Հայերս ի՞նչ թշնամի ենթալեզու ունինք, կրնաք հարցնել:

– Արեւմտահայերէնը, կը պատասխանէ պալատական լեզուաբան Գուրգէն Սեւակ, աղտոտ ժարգո՜նը:

Մեր իսկ «աղտոտ» բառը փոխ առած էր մեր լեզուին մասին խօսելու համար, դառնութեամբ կը կրկնէր Ալիքեան:

Արամ Արմանի քերթուածներու գիրքը արդէն շարուած կ'ըլլայ երբ մոսկովեան մրրիկը կը հասնի Հայաստան: Մէկ գիշերուան մէջ գրաշարները քերթուածներու հատորը «կը թարգմանեն» բանուորագիւղացիական եւ ստալինօրէն ճի՛շդ հայերէնի: Հեղինակը չէ բացած մորթուած իր գիրքը եւ ոչ իսկ դպած՝ հատորներու դէզին: Այդ օրէն կը գրէ միմիայն իրեն համար:

Բեռնակառք մը կը խլէ Անդրանիկ Թէրզեանի կեանքը: Քանի մը ամիս ետք երիտասարդ բանաստեղծին ծնողքին գումար մը կ'առաջարկուի իբրեւ արեան գին:

Շանթի եւ Աղբալեանի սիրելի աշակերտը կը զգայ մահուան ճիրանները կոկորդին վրայ: Կարգը իրե՛նն է այլեւս: Գաղտնի ոստիկանութիւնը քանիցս սպառնացած է:

Փախչե՞լ: Ո՞ւր սակայն:

Որսորդները տարօրինակ անցք ու դէպք կը պատմեն: Կ'ըսեն որ յաճախ գիշատիչ գազանը հեռուները կ'որսայ, իսկ իր որջին քով զոհին վրայ չի յարձակիր:

Ի՛նչ գիւտ. Համալսարանի մէջ կը յայտարարուի, որ Մոսկուայի Մաքսիմ Կորքի գրական հիմնարկը Հայաստանէն ուսանող կը հրաւիրէ:

Եւ Աբրահամ Ալիքեան կը մեկնի –աւելի ճիշդ կը փախչի– Մոսկուա: Կը հասնի անծանօթ հսկայ այդ քաղաքը, առանց ռուսերէն բառ մը գիտնալու:

– Մէկ բառը գիտէի, սոլտար, կը [illegible] Ալիքեան վասն զի Փրանսերէնին հետ կը նոյնանայ:

Հիմա կարծես թէ կրնար շունչ քաշել եւ առաջուան տագնապները թօթափել: Սակայն ահա Հայաստանէն նո՛յն ճամբով նո՛յն գրական հիմնարկը կը հասնի Թիւ Մէկ բանաստեղծը: Եւ երկու քերթուածներու միջեւ մատնութեան նամակ մըն ալ կը ստորագրէ Ալիքեանի դէմ: Բարեբախտաբար համալսարանի կուսակցութեան երիտասարդ թեւին քարտուղարը կ'ընդվզի. – Աբրահամ Ալիքեան թշնամի քարոզչութեան ետեւն է, կը հարցնէ. նայեցէք, ռուսերէն չի գիտեր:

Նոյնիսկ ստալինեան տարիներուն կը հանդիպէին բացառութիւն կազմող մարդիկ եւ կը կատարուէին նման հրաշքներ:

Մղձաւանջը պիտի աւարտէր շուտով: 1953 թուականն է. Ալիքեան արձակուրդի համար տուն կու գայ: Ետեւէն կը հասնի մեծն Ստալինի մահուան «գոյժ»ը: Վախերուն վարժուած հայրենադարձները այս անգամ ալ կը մտմտան, թէ հարուածը ո՛ր կողմէն պիտի հասնի:

Ալիքեանի բնակարանը լաւ նորոգուած է ու կը խոկայ գլխուն գալիքին մասին: Դուռը կը զարնուի: Արամ Արմանն է՝ գունատ, մազյ ու մշտարեկ: Դուռը խնամքով կը կղպէ ետեւէն: Ակնարկ մը կը նետէ նեղլիկ պատուհանէն: Ու յանկարծ.. ցնծութեան ճիչով մը վայրագօրէն պար կը բռնէ սենեակին մէջտեղը, թեւերը օդին մէջ:

Դահիճը մեռած է, մշտայած մահուան շուքը չքացած, սակայն բանտը կը մնայ բանտ: Տարիները, տասնամեակները կը թաւալին, սակայն Ալիքեան կ'ապրի խստաբիր հսկողութեան տակ. թէ՛ բացայայտ, թէ գաղտնի:

Գրական հիմնարկին դասախօսը կը դառնայ: Սիրքը դասապահերը սակայն կ'ըլլան, ուստի կը ստիպուի յաւելեալ գործի մը լծուիլ: Ճանչուոր մը կը հրաւիրէ զինք ձայնասփիւռի կայանը, իբրեւ թրքերէնի փոխխօսնակ (չէ՞ որ Ալիքեան իր ծննդավայր Ալեքսանդրէթի նախակրթարանը աւարտած է եւ պետական քննութիւնն ալ տուած): Ամսականը խղճուկ է եւ լիուլի կը մոցնէ ուսանողական տարիներուն զրկանքները:

– Ինչո՞ւ չէք մնացած այդ գործին գլուխը, կը հարցնեմ տարակուսած:

– Օրական երկու ժամ թրքերէն լսելը ուժերէս վեր էր, կը պատասխանէ բանաստեղծը: Մեր նահատակներուն վերջին բողէները միտքս կու գային: Զտեսածս զարհուրելի տեսարանները աչքիս առջեւ կեանք կ'առնէին: Չկրցայ մնալ...:

Մաքսիմ Կորքի գրական հիմնարկը գրագէտ պատրաստելու իր անհեթեթ առաքելութեամբ խորապէս խորհրդային հաստատութիւն մըն էր: Սակայն անոր պատերուն մէջ կ'եռար երիտասարդ կեանքը: Հայերուն ներկայութիւնն ալ զգալի էր այդ Բաբելոնին մէջ: Օր մը հոն ուսանելու կու գայ Պարոյր Սեւակ:

Ծանօթացածքով այնչափ տարբեր երկու բանաստեղծները կը մտերմանան, սակայն գինիին եւ օղիին յորդահոս գետին խաղաղ ափերուն վերեւ երբեմն ալ փոթորիկներ կը պայթին:

Ալիքեանի տունը տեսած էի Մալխասեանցի քառահատոր նշանաւոր բառարանը: Երեք հատորները արտակարգ խնամքով պահուած կը թուէին, մինչ չորրորդին կազմը ճաթած էր ու յուսահատօրէն նորոգուած՝ փակչուն երիզներով:

Իրողութիւնը հետեւեալն է: Օր մը Սեւակ կը գրէ ու ոգեւորութեամբ Ալիքեանին կը կարդայ յօդուած մը, ուր յեղափոխութիւն բառին ծագումը կը կապէ հեղել բային գաղափարին հետ:

– Սակայն Պարոյր, կ'առարկէ Ալիքեան, Յեղափոխութիւնը յ-ով կը գրուի, եւ յեղ արմատը փոխել ըսել է, մինչ հեղելը հ-ով կը գրուի...:

Սեւակ շանթահար կ'անշարժանայ: Կը մերժէ հաւատալ եւ ապացոյց կը պահանջէ: Ալիքեան մէջտեղ կը հանէ դասական ուղղագրութեամբ տպուած Մալխասեանցի բառարանը:

– Էս արեւմտահայի կոտրը հայերէնը ինձնից լա՛ւ գիտի, բարկաճայթ կ'աղաղակէ Սեւակ եւ հատորը ամբողջ ուժով պատին կը նետէ: Անմեղ բառարանին ճերմակ էջերը անմեղ աղաւնիներու պէս կը ճախրեն սենեակին մէջտեղ:

– Գիտե՞ս, օր մը ըսաւ ինծի Ալիքեան, այս երկրին մէջ ամէնքս գրաքննութեան ենթակայ ենք: Սակայն արեւմտահայերս կրկնակ գրաքննութեան տակ ենք, արեւելահայերուն գրաքննութիւնն ալ ունինք մեր գլխուն:

Այդ տարիներուն արտասահմանէն Հայաստանի ճամբաները դժուարատար (իսկ Ալիքեանի համար՝ բարեբախտաբար) Մոսկուայէն կ'անցնէին: Բարեկամները այցելութեան կու գային ու երբեմն Միջին Արեւելքի մէջ լոյս տեսած հայերէն գիրք, լրագիր ու հանդէս կը բերէին: Անոնց մէջ Ալիքեան Պէյրութէն կը ստանար Բագին ամսագիրը: Եւ միշտ կը զարմանար, թէ ինչպէ՛ս գաղտնի ոստիկանութիւնը ձայն չէր հաներ:

Սակայն օր մը օրանց երկու հիւրեր կը ժամանեն եւ կը խնդրեն որ բանաստեղծը բոլոր Բագինները իրենց յանձնէ: Ալիքեան անպատասխան առջեւնին կը շարէ մեծկակ դէզ մը:

– Ջուալ մը կամ տոպրակ մը չունի՞ք արդեօք, կը հարցնեն անճրկած ՔաԿէՊէականները:

– Կը ցաւիմ, ոչ իսկ մէկ հատիկ, անողոք սառնութեամբ կը պատասխանէ Լիւսիան, բանաստեղծին կինը:

Օր մըն ալ Ալիքեան կը կանչուի Լուպեանքա՝ գաղտնի ոստիկանութեան դժնէ որջը: Արտասովոր առիթ մը ըլլալու էր, վասն զի առհասարակ ՔԱ.ԿԷ.ՊԷ.-ն պանդոկներուն սենեակները կը գործածէր «հոգեհաշ զրոյց»ներու համար: Ալիքեանը ընդունող ստորաճանաւորը հեռուէն կը սկսի. ի՞նչ կը գրէք, ձեր գրածը որո՞ւ կը յանձնէք, քանի՞ օրինակ կը մեքենագրէք: Ալիքեան կցկտուր եւ խուսափուկ պատասխաններ կու տայ: Անշուշտ իր գրութիւնները արտասահմանէն եկող բարեկամներուն տուած է ու կու տայ, ինչ որ խորհրդային օրէնքին հակառակ է: Սակայն ինչի՞ մասին կը խօսի այս ստորաճանաւորը:

Մինչ դիմացինին համբերութիւնը հատած կ'ըլլայ.

– Չէ՞ք յիշեր, չէ՞ք տուած. հապա ասիկա ի՞նչ է, կը պոռայ եւ գզրոցէն հանելով՝ սեղանին կը նետէ բարակ հատորիկ մը:

Ալիքեան ափ ի բերան կը մնայ ի տես Պէյրութի մէջ լոյս տեսած Բարեյուսոյ Հրուանդան իր վիպերգին: Քանի մը տարի առաջ մէկու մը ձեռքը տուած էր եւ ահա...: Եւ բնաւ լուր ալ պիտի չունենար, եթէ Քա.Կէ.Պէ.-ն «աչքդ լոյս» չըսէր:

1980ին Մոսկուա տակն ու վրայ կը դառնայ Ողիմպիական խաղերուն նախօրէին: Այլախոհ, այլօրինի լումպենիկ, գող ու պոռնիկ շարան–շարան կ'արտաքսուին քաղաքէն: Բնական է որ Աբրահամ Ալիքեան բանաստեղծն ալ մաս կազմէր կարաւանին:

Բաւլինը տարած անկոչ հիւրերը նորէն բանաստեղծին դուռը ափ կ'առնեն.

– Օդափոխութեան մեկնելու միտք չունի՞ք: Սրտանց կը յանձնարարենք. քաղաքին օդը տաքնալու վրայ է: Եթէ նիւթական դժուարութիւններ ունենաք՝ ծախսերը մենք կրնանք ստանձնել:

(Շար. 2)

ԻՐԱՔՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԿՕՇԻԿԸ

ԱԲՕ ՊԻԼԵԱՆ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճորճ Պուշի երեսին շպրտուած կօշիկներու դէպքը աննախընթաց երեւոյթ էր, որ գրաւեց աշխարհի ուշադրութիւնը: Իրաքցի լրագրող Մունթազեր էլ-Զէյտի թոքերուն ամբողջ ուժով պոռաց. «Ասիկա հրաժեշտի համբոյր մըն է: Շո՛ւն»: Եւ արձակեց մէկ կօշիկը, ապա ըսաւ. «Այս մէկն ալ Իրաքցի բոլոր մեռեալներուն, որբերուն կողմէ: Ա՛ռ քեզի» եւ կայծակի արագութեամբ նետեց միւս կօշիկը: Իրաքցի լրագրողը հիանալի քաջութեամբ իրագործեց իր նպատակը: Ան թէեւ չկրցաւ հասնիլ իր թիրախին, բայց, յաջողեցաւ արտայայտել իր ամբողջ անարգանքը, զայրոյթը եւ վրդովանքը նախագահին հանդէպ, որ պատճառ դարձած էր անհամար մարդոց սպանութեան եւ իր հայրենիքին քանդումին, հիմք ունենալով սուտ պատճառաբանութիւններ եւ տեղեկութիւններ այդ պատմական երկրին մասին:

Աւելի քան շաբաթ մը անցած է պատահարէն ի վեր եւ ամէնուրեք կ'արձարծուի ան. առատ նիւթ հայթայթեց քաղաքական դէտերուն, արուեստագէտներու, կատակաբաններու, ծաղրանկարիչներու եւ տեսոյթի խաղեր պատրաստողներուն, որոնք կը զուարճանան եւ դրամ կը շահին շնորհիւ այս խայտառակութեան, որուն ենթական եղաւ մեծ պետութեան մը առաջնորդը, դառնալով ծաղրանքի առարկայ:

Կարելի է էջերով գրել դէպքին մասին, որ ցնցեց հանրային կարծիքը: Իրաքցիները իրենց ազգակիցը կը նկատեն ազգային հերոս, որ մտայղացաւ այս գաղափարը եւ թարգմանը հանդիսացաւ բազմամիլիոն իրաքցիներու վրդովանքին: Արաբական աշխարհն ալ ողջունեց արարքը: Զոյգ մը կօշիկին մեծ գումարներ վճարողներ կան, զանոնք թանգարանի մը մէջ զետեղելու համար: Կը խօսուի այդ թուականը կօշիկի «Միջազգային օր» հռչակելու, ամէն տարի նշելու մասին:

Անշուշտ, այս պարագային մեծ տուժողը իրաքցի լրագրողն է, բայց նախագահին թիկնապահերը եւ իրաքեան ապահովութեան ուժերն ալ մնացին նեղ կացութեան մէջ: Ինչպէ՞ս կարելի է ԱՄՆ-ու թիւ մէկ անձին դէմ երկու անգամ ձեռք բարձրացնել: Լաւ կը յիշենք, երբ կրակեցին նախագահ Ռոնալտ Ռեկընի վրայ, թիկնապահ մը խոյացաւ եւ անշարժացուց կրակողը: Այս պարագային, Իրաքցին ժամանակ ունեցաւ ծռելու եւ երկրորդ կօշիկը նետելու: Կը թուի, որ լաւ պատրաստուած էր:

Կ'ըսուի թէ քաջասիրտ Իրաքցին խոշտանգուած է եւ կոտրած են անոր կողի ոսկորը, վնասուած է

ՌՈՊԷՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ «ԱՐԱՄ»Ը «Ռ. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ» ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

«Արամ» ժապաւէնը արծարծում է բարդ, բազում առեղծուածներով լեցուն մի թեմա. հայկական ահաբեկչութիւնը եւ հայ ահաբեկիչները: Նրա ցուցադրութիւնը նպատակ էր հետապնդում անկեղծ, բաց խօսակցութիւն բացել նոյն ահաբեկչութեան դերի ու նպատակների մասին:

«Արամ»ը երկու հակոտնեայ անհատականութիւնների ու գաղափարախօսութիւնների մենամարտն է: Մասնակիցներն են Արամ Սարգըսեանը, որին մարմնաւորում է Սիմոն Արգարեանը, միւս կողմից՝ Թալաթը, որին մարմնաւորում է Սերժ Աւետիքեանը: Երկուսն էլ ահաբեկիչ են, երկուսն էլ պատրաստ են ինքնազոհաբերման, իրենց գաղափարների համար: Երկուսն էլ դաժան են ու անզիջում: Արամը ընդյատակեայ ահաբեկիչ է, Թալաթը գործում է բացայայտ: Զրահուած է Թուրք դիւանագէտի անձեռնմխելիութեամբ ու լիազօրութիւններով: Արամը ոչինչ չունի բացի իր ատրճանակից ու փարիզեան յետին մի հիւրանոցի խուցից, ուր գիշերներն է լուսացնում անընդհատ իր վերջին ահաբեկչութեան պատկերները յիշելով: Գործողութիւն, որին ցկեանս անդամալոյծ մնալու գինը վճարեց իր կրտսեր եղբայրը:

Թալաթը անպայման ուզում է գտնել Արամին, որպէս իրեն ահաբեկող, որի կրակոցից մազապուրծ է լինում երկու անգամ: Իսկ Արամը ուզում է անպայման վրէժ լուծել Թալաթից, որին համարում է իր եղբօր անդամալոյծ լինելու պատճառը:

Եղբօր անդամալոյծ լինելը պատճառ է դառնում որ իր առաջ վերջնականապէս փակուեն հայրական տան դռները: Հայրը նրան համարում է սոսկ մարդասպան ու վռընտում տնից: Արամի համար ուրիշ ելք չի մնում, քան իր հոգու հանդարտութեան համար վրէժ լուծել Թալաթից: Բայց բեմադիր Ռ. Քէչիշեանը խուսափել է Արամին ընտանեկան մելոտրամայի հերոս դարձնելու գայթակղութիւնից, նըրա կերպարին հակադրելով Թալաթի կերպարը:

Ե՛ւ Ս. Արգարեանը, ե՛ւ Ս. Աւետիքեանը լիովին ըմբռնել են բեմադրիչի մօտեցումը եւ իրենց դերասանական կարողութիւնն ու փորձը ներառել են հեռու մնալու համար մելոտրամայից ու շարժանկարային էժանագին յաջողութիւնից:

Ժապաւէնի թողած տպաւորութի՞ւնը:

Արժէ նորից դիտել: Թաքնուած ենթաշերտեր շատ կան...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

աչքը: Պատկան մարմինները կ'ուզեն իմանալ թէ վճարուա՞ծ էր մէկու մը կողմէ, գործադրելու համար արարքը: Նաեւ կը յայտնուի այն կարծիքը, որ ազատ կ'արձակուի, որպէսզի հանդարտեցնեն ժողովրդական պոռթկումները: Ըսուեցաւ թէ ան նամակ մը յղած է Իրաքի վարչապետին էլ-Մալիքիի եւ ներողութիւն խնդրած...:

Խօսելով կօշիկի մասին, կը յիշենք օդանաւի մը մէջ պատահած դէպքը, երբ ճամբորդ մը կօշիկին մէջ պայթուցիկ մը զետեղած էր եւ բռնուեցաւ ու անկէ ետք, օդանաւ բարձրանալէ առաջ ստիպուած ենք մեր կօշիկները հանելու, ստուգումի համար: Ուրեմն՝ կ'ենթադրենք, որ Պաղտատի դէպքէն ետք, երբ վիճելի պետական անձնաւորութիւն մը մամուլի ասուլիս տայ, բոլոր լրագրողներուն պիտի ստիպեն իրենց կօշիկները հանել եւ բոպիկ ներս մտնել:

Վերջացնելու համար կօշիկի դէպքը, կը մէջբերենք փորթուկալցի գրող, 1998ի Նոպէլեան գրական մրցանակակիր, այժմ 86 տարեկան Խոսէ Սարամանկոյի խօսքը այս առընչութեամբ: «Այդ կօշիկները պէտք է լեցուն բլլային ոտքերով եւ կից մը տային կոնակի այն մասին, որ կը վերջանայ եւ ուրկէ կը սկսի կլոր դարձուածքը եւ կը փոխուի անոր անունը»:

Ա. Պ.

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆ ՕԹԱՆ-Ի ՈՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Ղազախստան լրջօրէն կը մտածէ խաղաղապահ զօրք ուղարկել Աֆղանիստան, անցեալ Հոկտեմբերին իր զինուորները Իրաքէն կանչելէն ի վեր: Այդ զօրքը պիտի կրնայ մասնակցիլ Քապուլի կեդրոնատեղին եւ զինուորական հիւանդանոցներու մէջ գործող միջազգային զօրքերուն: Արդէն Դեկտ. 2ին Աստանա իր այս մտադրութեան զուգահեռ, ընդունած էր Ալմաթիի օդակայանը տրամադրել Աֆղանիստանի ամերիկեան եւ դաշինքի օդանաւերուն պարտադիր էջքերուն: Ղազախ պաշտպանութեան նախարարութեան մօտիկ աղբիւրներու համաձայն, Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն օրէ օր կ'աւելցնեն իրենց ճնշումը, որպէսզի ապահովեն Ղազախստանի մասնակցութիւնը:

Այդ մասնակցութեան հարցը մեծ ընդդիմութիւն կը գտնէ ներքին ճակատի վրայ: Դէմ են թէ՛ խորհրդարանի խաղաղասէրները, թէ՛ սովետեւաֆղան պատերազմին նախկին ռազմիկները: Նկատի առած այդ հակադրեցութիւնները, նախագահ Նազարպայեւ միջին ճամբու մը դիմած է, գոհանալով ղազախ զօրաբաժիններուն համար առողջական առաքելութեամբ: Հարցը բաւական զգայուն է Ղազախներուն համար, յատկապէս 2005էն ի վեր, երբ Ցունուարին հրամանատար մը Իրաքի մէջ ռազմանիւթ կը պարպէր բռնակառքէ մը, մահացաւ: Եւ այն օրէն ի վեր երբ ղազախ զինուորները ՕԹԱՆ-ի համազգեստ կը կրեն, Ղազախները հարց կու տան թէ ամերիկացի, կամ դաշնակից ուժերու զինուոր նկատուելով իրենց կեանքը չե՞ն վտանգեր:

Աֆղանիստան զօրք ղրկելով, ղազախ ղեկավարները կ'ուզեն չեշտել ՕԹԱՆ-ի հետ գործելու իրենց տրամադրութիւնը: Իսկ ամերիկեան տեղեկագիր մը առնուազն երեք պատճառ թուած է, բացատրելու համար Ղազախստանի ռազմավարական միջազգային կարեւորութիւնը: Առաջինը ԱՄՆ-ու նորընտիր նախագահին Աֆղանիստանի ամերիկեան զօրքը աւելցնելու մըտադրութիւնն է. այդ պարագային միայն Կիրգիզստանի Մանաս օդակայանը բաւարար պիտի չըլլայ: Երկրորդ՝ Միջին Ասիոյ մէջ զինուորական իրենց ներկայութիւնը աւելցնելով ԱՄՆ եւ ՕԹԱՆ որոշած են շրջանէն վանել Զինաստանն ու Ռուսաստանը. պէտք չէ մոռնալ որ գօտին քարիւղով հարուստ է եւ ռազմավարական բացառիկ արժէք ունի: Այս քաղաքականութիւնը յարիր է Մեծ Կեդրոնական Ասիա մը ստեղծելու Ուաշինկթընի ծրագըրին. Մեծ Կեդրոնական Ասիան Աֆղանիստանէն Միջին արեւելք պիտի երկարի, ներգրաւելով Կեդրոնական Ասիոյ պետութիւնները: Եւ վերջապէս, Ղազախստանի մէջ օդային խարիսխի մը տիրանալով ԱՄՆ պիտի կարենան հսկողութեան տակ ունենալ ու ծանօթութիւն հաւաքել չինական ատոմական հաստատութիւններէն:

Միջազգային ճանաչում գտնելու ձգտումով Աֆղանիստան զօրք ղըրկելու նախագահ Նազարպայեւի հակումը իր դէմը կը գտնէ Ռուսաստանի ճնշումները, յատկապէս Վըրաստանի հնգօրեայ պատերազմէն ի վեր: Կրեմլին ատոր զուգահեռ, զարկ կու տայ ՀԱՊ-ի երկիրներու հաւաքական ապահովութեան կազմակերպութեան մէջ խաղաղապահ ուժերու իր ծրագրին զարգացումին: Այդ կազմակերպութեան անդամ են Հայաստանը, Բելառուսը, Կիրգիզստանը, Ռուսաստանը, Տաճիկիստանը, Ուզբեկիստանը, Ղազախստանը:

Մոսկուա ուշադիր կը հետեւի Ղազախստանի քայլերուն եւ եթէ այս վերջինը շարունակէ երկու ճակատի վրայ խաղալ, Ռուսաստան պիտի ընդդիմանայ անոր Աֆղանիստան զօրք փոխադրութեան, յատկապէս արեւմտեան ճնշումներու տակ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ(*)

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Պոլիս, Պէյօղլու թաղամասին մէջ, 2006 թուականի ամրան այցելեցի ծանօթ հայ գրավաճառի մը խանութը եւ բազմաթիւ հին օսմաներէն գիրքերու մէջ հատոր մը յայտնաբերեցի: Սկզբնապէս գիրքը շատ անշուք կ'երեւէր, սեղանին վրայ դրուած դեղնորակ, հնադրոշմ էջերով, կարծես հին մագաղաթի մը տեսքն ունենար: Մագաղաթ մը չէր ատիկա, այլ՝ թանկագին գանձ մը, որովհետեւ անդրադարձայ թէ գիրքը վերնագրուած էր հարազատ նախնիիս անունով՝ «Պօղոս Փաշա Նուպար», հեղինակութեամբ՝ Երուանդ Օտեանի: Անմիջապէս յուզումն ու հիացումը միախառնուեցան ու պատեցին զիս: Գիրքը ձեռքերուս մէջ սեղմեցի խորհելով, որ դիւրաբեկ է ու վտանգի ենթակայ: Ցանկարծ մտավախութիւն մը ունեցայ եւ կարծեցի թէ պիտի չկարենամ ձեռք ձգել զայն: Այս անգամ ձեռքս երկարեցի սեղանին եւ սկսայ թերթատել գիրքին էջերը: Հետաքրքրութիւնս առաւել խորացաւ, երբ թերթատելով նշմարեցի երիտասարդ Վահրամ Պէյ Նուպարին նկարները եւ յիշեցի մեծ մօրս պատմածները իր հօր՝ Վահրամ Պէյ Նուպարի մասին:

Ահաւասիկ սքանչելի ու հազուագիւտ Պօղոս Նուպար Փաշայի մասին այս արժէքաւոր տեղեկութիւնները, որոնք առաւել արժեւորուած են հայ նշանաւոր երգիծաբան՝ Երուանդ Օտեանի գրիչով: Մեծ հաւանականութեամբ այս գիրքը լոյս տեսած է 1913ի սկիզբը, Պոլսոյ մէջ, այսինքն Երուանդ Օտեանի ձերբակալութենէն ճիշդ երկու տարի առաջ:

Այդ օրերուն, Պոլսոյ «Ժամանակ» օրաթերթի խմբագիր՝ Օտեանը բանտին մէջ արգելափակուած, կը մտորէր իր բանտարկութեան պատճառներուն մասին, համոզուած էր որ իր բանտարկութեան հիմնական պատճառը «Պօղոս Փաշա Նուպար» գիրքն էր: Իրականութեան մէջ Օտեանի գլխաւոր նպատակն էր Հայոց ազգին ծանօթացնել համեստ ծառայողը:

Այն ժամանակ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը տակաւին նորակազմ էր եւ հազուադէպ էին անոնք, որոնք յստակ տեղեկութիւններ ունէին միութեան հիմնադիրին մասին:

Այս առումով, Երուանդ Օտեանի բանտարկութիւնը պատճառ եղաւ նախաձեռնելու այս մեծ նուիրեալի գործերուն եւ կեանքին մասին, գէթ քաջատեղեակ պահելու հայ ազգը:

Երուանդ Օտեան մատչելի լեզուով նըկարագրած է նախնիիս կենսագրութիւնը ամենայն մանրամասնութեամբ եւ իր շնորհիւ է, որ կարելի եղաւ յայտնաբերել նորութիւններ իր կեանքին մասին, որոնք անծանօթ էին մեզի՝ իր թոռներուն:

Հայրենասէր ու ազգանուէր անձնաւորութիւն, որ ղեկավարեց Արեւմտահայաստանի պատուիրակութիւնը 1919ին:

Պօղոս Նուպար Փաշայի հիմնական նպատակն էր պաշտպանել ժողովուրդին արդար իրաւունքներն ու ստեղծել ազատ ու միացեալ Հայաստան, ծանօթ՝ «Ամբողջական Հայաստան»ի ծրագիրը:

Պօղոս Նուպար որպէս մեծ արժանիք ունէր իրատես եւ իրապաշտ քաղաքագէտի յատկութիւնը, գիտնալով բաւարարուիլ ժամանակի կարելիով, ապագային ճգնելու աւելին ձեռք ձգել: Վստահաբար ան պիտի կարենար իր ծրագիրները քայլ առ քայլ իրագործել եթէ չծագէր աշխարհակործան առաջին համընդհանուր պատերազմը:

Ան իր ամբողջ կեանքի ընթացքին խոստմնադրուժ չեղաւ եւ մնաց նուիրեալ, պատկառելի, հայրենանուէր անձնաւորութիւն մը, համայն հայութեան համար:

Իսկ այժմ, միմիայն մէկ հարց կու տանք մենք զմեզ, այն է, թէ ի՞նչ է կտակած Պօղոս Նուպարը մեզի: Այսօր, ցաւով կ'անդրադառնանք, որ հեռացած ենք Պօղոս Նուպար Փաշայի գծած ուղիէն:

Շնորհիւ Երուանդ Օտեանին մեզի հաղորդած տեղեկութիւններուն, յաջողած ենք հազուագիւտ մանրամասնութիւններ քաղել Հ.Բ.Ը.Միութեան հիմնադիր Պօղոս Նուպար Փաշայի մասին:

Բախտաւորութիւնն ու ուրախութիւնը ունիմ «Կիլիկիա» հրատարակչատան միջոցաւ վերհրատարակութեամբ վերստին հանրութեան սեփականութիւնը դարձընելու պատմական արժէք ներկայացնող այս փոքրիկ մասունքը, նուիրելով զայն նախնիներուս թանկագին յիշատակին:

ՏԻԳՐԱՆ Ս. Ա. ԵԿԱՒԵԱՆ

Հալէպ, 29 Օգոստոս 2006

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ
(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ)

Կարելի է ըսել, որ Պօղոս փաշա Նուպարի անունը առաջին անգամ լսուեցաւ, Թուրքիոյ հայութեան մէջ, Օսմանեան Սահմանադրութեան վերահաստատումէն ետքը, երբ Եգիպտոսի Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, որ արդէն մէկ քանի տարուան կեանք ունէր, իր մասնաճիւղերը հաստատեց Թուրքիոյ հայաշատ կեդրոններուն մէջ:

Այն ատենն էր, որ հայ ժողովուրդը իմացաւ թէ՝ Եգիպտոսի մէջ կ'ապրէր մեծահարուստ հայ մը, հռչակաւոր պետական անձնաւորութիւն մը՝ Նուպար Փաշայի որդին, որ բարեգործական հոյակապ հիմնարկութեամբ մը կ'ուզէր օգնութեան ձեռք երկարել իր դժբախտ ու տառապեալ ազգակիցներուն:

(Շար. 1)

(*) Այս հատորին անդրադարձաւ Վարդան Մատթէոսեան «Յառաջ»ի Նոյեմբեր 29/30ի թիւով:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր մօր Հռիփսիմէ Պալըգեանի մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ, Րաֆֆի Պալըգեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Պօղոս Քէշիշեանի մահուան առիթով :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի «Ջաւօ Շանթ» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Պանտիքեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Խորտէքեան 100ական եւրօ, Տիկին Մ. տը Սիմոն, Պ. Ա. Գինաճեան, Տէր եւ Տիկին Ր. Մելիքեան, Տէր եւ Տիկին Է. Քոզեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Կիրակոսեան 40, Տիկին Ս. Թոքաթլեան, Օր. Տ. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Խորտէքեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Արթէն, Տիկին Կ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ք. Պարոնեան, Տիկին Մ. Պեոիկեան, Տիկին Ա. Պուլկուրեան, Տէր եւ Տիկին Ք. Սիմոնեան, Տիկին Մ. Նիւվոտոսօ, Տիկին Ա. Պոտուրեան, Տիկին Մ. Հօթօթեան, Տիկին Ժ. Աւետեան, Տիկին Գ. Սվասլեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Սվասլեան 25, Տիկին Տ. Տէր Կարապետեան, Տիկին Մ. Հաճիվարդանեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան 15ական, Տէր եւ Տիկին Ժ. Շալճեան 80, Տէր եւ Տիկին Ա. Շալճեան 50, Տէր եւ Տիկին Շ. Դաւիթեան 100, Տիկին Է. Ծառուկեան 30, Տէր եւ Տիկին Ս. Խօզ 20, Տիկին Դ. Յովսէփեան 10 :

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վարչական պատճառներով, մեր այն բաժանորդներէն, որոնք տարեգլխու առթիւ ինքնաբերաբար կը նորոգեն իրենց տարեկան բաժանորդագրութիւնը, կը խնդրուի վեցամսեայ շրջանի վճարումներ կատարել :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2009
et souhaite une bonne Fête de Noël

Թերզեան Ապահովագրական գրասենեակը
յաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

(Շար. Ա. էջէն)

կամիջոց մը ունի կացութիւնը փրկելու համար :

ՉԵԽԵՐԸ կ'ուզեն ամրապնդել Եւրոպական Միութեան կապերը խորհրդային վեց նախկին հանրապետութիւններու հետ (Ուկրանիա, Վրաստան, Հայաստան, Ազրպէյճան, Մոլտաւիա եւ Բելոռուսիա) պայմանաւ որ աւելի ժողովրդավար դառնան : Չեխիա որ 2009 Յունուար 1էն նախագահութիւնը ստանձնեց Եւրոպական Միութեան, յայտարարած է նաեւ իր փոխ վարչապետին բերնով՝ «2008ին միջերկրականեան գարուն մը ունեցանք, 2009ին արեւելեան պիտի ըլլայ» :

ՈՒԿՐԱՆԻԱ ի վերջոյ ընդունած է կազի իր պարտքը վճարել Ռուսաստանի բնական վարանումներէ ետք, նախքան այս վերջինին կազի մատակարարումը խզելու սպառնալիքը գործադրելը :

ԵՈՒԿՈՍԻ (ռուսական քարիւղային ձեռնարկը) նախկին փոխ նախագահը՝ Վասիլի Ալեքսանեան, ազատ արձակուած է Դեկտեմբեր 30ին 50 միլիոն ռուբլիի (1,4 միլիոն եւրօ) հատուցում մը վճարելէ ետք :

ԻԶՄԻՐԻ մէջ անցեալ տարի խոալացի կաթողիկէ կրօնաւոր մը դաշունահարուած էր 19 տարեկան Թուրք երիտասարդի մը կողմէ : Ոճրագործը Դեկտեմբեր 30ին չորս տարի, եօթը ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած է : Արգիլուած դաշոյն կրելուն պատճառով ալ տուգանք պիտի վճարէ :

ՓԱՐԻԶԻ արդարադատութիւնը քննութիւն մը բացած է ճշդելու համար որ երգիծարան Տիէօտոնէի տուած ներկայացումը կրնա՞յ դատուիլ որպէս ժխտողականութեան արարք մը : Արդարեւ, քանի մը օր առաջ, Փարիզի Զէնիթ սրահին մէջ Տիէօտոնէ բեմ հրաւիրած էր ծանօթ ժխտողական մը՝ Ռոպէր Ֆորիսոնը (դատապարտուած փրոֆէսէօր մը, որովհետեւ ուրացած էր Շոայի գոյութիւնը), որու յանձնուած է «էնֆրէֆանթապիլիթէի եւ էնսոլանսի» յատուկ մրցանակ մը, զոր իրեն յանձնած է հրեայ տեղահանուածի զգեստով ծպտուած անձ մը, որոտընդոստ ծափահարութիւններով (ներկայ եղած են 5·000 հոգի) : Քննութիւնը պէտք է ճշդէ որ «գործը՞ ւած են հակահրէական եւ Բ. աշխարհամարտի ընթացքին մարդկութեան դէմ ոճիրի ուրացում այդ առթիւ» : Ցեղապաշտութեան եւ հակահրէութեան դէմ միջազգային լիկան դիմած է արդարադատութեան, ճշդելու համար պարագաները :

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝
Գիշերային եւ առաւօտեան՝ ժամը 9·30ին,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին :
Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց դասին կողմէ, ղպրապետութեամբ՝ Պ. Արամ Քերովբեանի :
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Կոմիտաս Գէորգեանի :
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական Ջրօրհնէք :
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին :
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

⁂

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
Զ. Օր Ծննդեան Պահոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ ժամը 16·30ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 17·30ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին :
Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

⁂

ՄԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին :
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին :

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀէՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀէՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի : Երգեհոնահար՝ Օր. Կարինէ Գէորգեան :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀէՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
Ամանորի պատարագ՝ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին :
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եըլմազեանի :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին :

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam, «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, à 20h30 :
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au Centre Culturel A. Manoogian : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3
SAMEDI
3 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամերիկայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.109

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22.109

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ Դեկտեմբեր 31ի երեկոյեան ներկայացուց ամանորեան մաղթանքները: Անդրադարձաւ տագնապին, ծագած դժուարութիւններուն, բայց կրկնեց թէ վճռած է շարունակել բարենորոգումները:

ԱՄԱՆՈՐԻ գիշերը, Իշխանութեանց համար, աւելի հանդարտ եղած է քան ինչ որ կը սպասուէր, բայց եւ այնպէս ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 1147 ինքնաշարժ կրակի տրուած են, ինչ որ 30%ի յաւելում մըն է բաղդատմամբ նախորդ տարուան:

ԻՍՐԱՅԵԼ վճռականօրէն մերժեց հրադադարի հրաւէրները զորս բրած էին Եւրոպայի 27երը եւ աւելին, Ցունուար 1ին [illegible]: Սարքոզի, որ Ցունուար 1ին կ'ընդունէր Իսրայէլի արտաքին նախարարը Ցիփի Լիվնին, խուսափեցաւ հրադադար բառը գործածելէ իսկ: Ինք ալ Իսրայէլ կ'երթայ Ցունուար 5ին, պիտի տեսնէ նաեւ Մ. Ապպասը, բայց յոյս չկայ որ միջամտութիւն [illegible] բան մը կարենայ ընել: Միւս կողմէ, Պաղեստինեաններ աւելի կատաղած են [illegible] Ցունուար 1ին, երբ Գազայի իր բնակարանին մէջ սպաննուեցաւ [illegible] իր չորս կիներն եւ երկու զաւակներով [illegible] «Հրեաները [illegible]» [illegible] (Ցունուար 2) «Բարկութեան օր» [illegible] Արաբներու համար, որ իրենց աղօթքի օրն է: [illegible] Սուրիա եւ [illegible] Ցունուար 1ին [illegible] թիւնները կը շարունակուին եւ Իսրայէլի ցամաքային յարձակումն ալ անմիջական կը նկատուէր Ցունուար 2ին:

ՊԱՆՔՈԿԻ մէջ (Թայլանտ) գիշերարոյթի մը հրդեհէն 60 հոգի մեռած է, 243 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Զոհերու

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (348) թիւը ամբողջովին նուիրուած Արթիւր Ադամովի, անոր ծննդեան 100ամեակին առթիւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

En souvenir — VAHRAM AJDERIAN

Արթիւր Ադամով — ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Խոստովանութիւն
Տաք մահ
Թրգմն.՝ ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ա. ԿԻՒԼ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՏԱՐԲԵՐ ՄՕՏԵՑՈՒՄ ՑԱՑՏՆԱԾ

Նախագահ Ա. Կիւլ առաջին հերթին Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութեան ի նպաստ կեցուածք արտայայտելէ եւ այդ պատճառով բաւական քննադատուելէ ետք, տարբեր կարծիք յայտնած է, մասնակցելով հեռատեսիլի յայտագրի մը. ըսած է թէ այդ նախաձեռնութեան առնչուած վէճերը դրական բնոյթով չընկալեր: Ապա աւելցուցած է թէ հանրագրութիւնը, իր կարծիքով, ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենայ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն վրայ:

Կիւլ ըսած է տակաւին թէ ֆրանսական «Էքսփրէս» շաբաթաթերթը իր խօսքերը խեղաթիւրած է, սխալ մեկնաբանած:

* * *

Նոյն հանրագրութիւնը նման արշաւի մը ճամբայ բացած է Կիպրոսի մէջ ուր «Նախաձեռնարկ խմբակ» անուն խմբակ մը սկսած է միջոցներ փնտռել, որպէսզի կղզիին Յոյներն ու Թուրքերը իրարմէ ներողութիւն խնդրեն անցեալի փոխադարձ տեղ արարքներուն համար: Խմբակը կազմուած է Թուրք եւ յոյն մտաւորականներէ. կան Հայեր, Մարոնիներ, Լատիններ ալ որոնք կ'անդամակցին անոր:

մեծ մասը օտարներէ կը բաղկանայ: Քննութիւն մը բացուած է գտնելու համար հրդեհին պատճառները:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ՈՒԿՐԱՆԻԱ չէին կրցած համաձայնիլ կազի վճարումներու շուրջ, հակառակ ծնած յոյսերուն: Մոսկուա դադրեցուց իր հայթայթումը, բայց բանակցութիւնները կը շարունակուէին ճար մը գտնելու համար:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ֆրանսական համբաւաւոր գրավաճառը, որ կը գտնուի Ռոքֆէլլըր Սէնթըրի սրտին վրայ, կը փակէ իր դռները որովհետեւ չի դիմանար մրցակցութեան: Այլեւս չի կրնար նոյնիսկ վարձքը վճարել (ներկայիս 360 հազար տոլար եւ նոր պայմանագրով՝ 1 միլիոն): Հիմնուած էր 73 տարի առաջ սելանիկցի սաֆարատ Հրեայի մը կողմէ, ընդառաջելով Ռոքֆէլըրի հրաւէրին: Պատերազմին, գրավաճառը վերածուած էր նոյնիսկ հրատարակչատան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ գործատէր մը, որ չէր կրցած վճարել իր աշխատաւորներուն Դեկտեմբերի աշխատավարձքերը, անձնասպան եղած է Ծնունդի նախօրեակին: Աշխիկը համացանցի վրայ կոչ մը կ'ընէ կարենալ վճարելու համար պարտքերուն մէկ մասը: Ցարդ 40 հազար եւրօ հաւաքած էր:

ԵԼԻԶԷԻ ամանորեան իր ընդունելութեան առեն արտասանած իր ելոյթին ընթացքին Սարքոզի յայտնեց թէ այն երիտասարդները որոնք կառքեր կրակի կու տան, արտօնութիւն պէտք չէ ունենան կառք վարելու արտօնագիր ստանալու, ցորչափ հատուցում չեն վճարած իրենց վնասած կառքերուն տէրերուն:

ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՄԵԾ ԵՂԵՌՆ» ԵԶՐԻՆ ՀԱԿՈՏՆԵԱՑ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զորս Թուրք մտաւորականի ձեռնարկած ներողութիւն խնդրելու հանրագրութիւնը կը շարունակուի ու կը շարունակէ այլազան մեկնաբանութիւններու նիւթ ըլլալ: Ուշադրութիւնները յատկապէս կը կեդրոնանան ներողութեան համար ընտրուած «Մեծ Եղեռն» որակումին վրայ որ տրամագծօրէն հակադիր մեկնաբանումով կը ներկայացուի, ըստ գրողին պատկանած ճակատին, դաւանած սկզբունքին:

Այս նիւթով Դեկտեմբեր 29ին լոյս տեսած երկու գրութիւն նաւագոյն փաստն էին ըսուածին: Քրտական օրաթերթին («Խօզկիւր Փոլիթիքա») մէջ Ֆուաթ Քաւ կը քննադատէր «Մեծ Եղեռն» որակումը որուն մէջ կոտորածը շրջանցելու, եղելութիւնը արհամարհելու մտադրութիւն կը տեսնէր: Իր տրամաբանութիւնը այն էր որ եթէ ներողութիւն խնդրելու արարք մը կար, եթէ ողբերգական հոլովոյթի մը հատուցումին կոչը կ'ըլլար, փափաք կը յայտնուէր նոր էջ մը բանալու, պէտք էր իւրացնել պատմական տըւեալը, վերապրողներուն պատմածները: Այլ խօսքով՝ երբեք չհրաժարիլ կոտորածի իրականութիւնը չեչտելէ:

Ֆ. Քաւ կ'ըսէր թէ այդ իրականութեան նշումէն խուսափելով Թուրք պետութեան, սպայակոյտին գայրոյթը մարել, չանթերը այլ կողմ ուղղել էր նպատակը, առիկա աւելի ծանրակշիռ էր: Ընտրուած եզրը ինքնին կը ծառայէր իրականութեան մը լուրջ չափով չեղումին, անոր քօղարկումին:

Ցօղուածագիրը յետոյ որպէս Թուրք մտաւորականներու անկեղծութեան թեբացումի փաստ, հարց կու տար թէ ի՞նչպէս կարելի էր անցեալի պատահարի մը համար ներողութիւն խնդրել ու այսօրուան հարցի մը -քրտականին- մասին գոհանալ չատ-չատ յայտարարութեամբ մը, յօդուածով մը: Աւելի՛ն. այդ նոյն մտաւորականութիւնը կը քննադատէր, ամօթ կը կարդար Քիւրտերուն, որոնք լեռ բարձրանալով ինքնապաշտպանութեան դիմած էին, «Հայերու, Յոյներու եւ այլ ազգերու նման ցեղասպանութեան զոհ չդառնալու համար»: Ու հեղինակը Թուրք մտաւորականները կը հրաւիրէր սկզբունքի տէր ըլլալու, մտաւորականութեան չափանիշերուն յարիր ընթացք ունենալու:

Նոյն յղացքին՝ «Մեծ Եղեռն»ի ընտրութեան կառչած է, հակադիր բեւեռէն անշուշտ, Նախկին դեսպան ու ընդդիմադիր ՃՀՓ-ի երեսփոխան Շիւքրիւ Էլէքտաղ եւս: Հանրագրութիւնը, կ'ըսէ, կընայ անմեղունակ, մարդկայնական ու բարեմիտ նախաձեռնութիւն թուիլ բոլոր անոնց որոնք նիւթին մասին խոր հըմտութիւն չունին: Ապա կը յայտարարէ. «"Մեծ Եղեռն" կը նշանակէ ցեղասպանութիւն»: Պարբերութեամբ մըն ալ կը կը բացատրէ թէ ինչպէս Հրեաները holocaust փոխարէն յաճախ կը նախընտրեն եբրայերէն շոան, Հայերն ալ ճէնօսիտը կ'ըսեն «Մեծ Եղեռն»ով...

Բայց գրութեան միտ բանին հայերէնի եզրաբանութեան այս գլուխը չէ, այլ այն հետեւութիւնը թէ հանրագրութեան հեղինակները այդ որակումով ուզած են քօղարկել ցեղասպանութիւնը, մինչ իրենց ըրածը իրականութեան մէջ զայն ճանչնալու արարք է: Նախկին դեսպան ու ներկայի ընդդիմադիր երեսփոխանը անոր մէջ կը տեսնէ բազմաթիւ երկիրներու մօտ Թուրքիան ամբաստանող որոշումներու ջանքին նեցուկ մը. ան հարց կու տայ. «Հանրագրութեան նախաձեռնողները, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, իրենք զիրենք չե՞ն գտներ Թուրքիոյ թշնամի շրջանակներու հետ գործակցութեան ու իրենց երկիրը թիկունքէն հարուածողի դիրքին մէջ»:

Շ. Էլէքտաղ կը ծանրանայ նաեւ ներողութեան բնագրին «ուրացում»ի եզրին վրայ. զայն կը ներկայացնէ ցեղասպանութեան մէկ մասնիկը, որուն նպատակն է, կ'ըսէ, գործուածին հետքերը ջնջել եւ յանցանքը քննարկել: Թուրքիան այդ յանցանքով կ'ամբաստանուի Հայերու կողմէ, որոնք կը մոռնան որ «holocaust» կոչուածը անվիճելի ապացոյցներ կ'ունենայ եւ միջազգային զինուորական դատարանի մը վճիռով հաստատուած կ'ըլլայ:

Գրութեան մնացեալ մասը յանկերգն է բոլոր Թուրքերուն որոնք ի հարկին օգնութեան կը կանչեն «աշխարհի ամէնէն յարգարժան պատմաբանները» (Լէուիս, Շօու, եւլն.) իրենց ժխտումին համդամանաւոր չեչտ մը ճարելու խուճապով: Չի ժխտեր որ Հայերու տեղահանութիւն մը եղած է, բայց ան կապ չունի Հայերը ամբողջութեամբ, կամ մասամբ բնաջնջելու մշակուած ծրագիրի մը հետ. արդէն կատարուածը ամբողջ երկիրը ընդգրկած ալ չէ, եւլն.:

Գրութեան աւարտէն առաջ կը յիշեցնէ թէ ինք առաջարկած է Հայ եւ Թուրք պատմաբաններու մարմինը: Կը թելադրէ չմոռնալ հարիւր հազարաւոր Թուրք եւ մահմետական բնակչութեան կորուստը, Թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնները:

Եթէ հարցը ողբերգական չըլլար, դըրեթէ զուարճալի պիտի ըլլայի «Մեծ Եղեռն» եզրին Թուրքիոյ մէջ յարուցած վէճը, Շ. Էլէքտաղներու խուճապային տրամադրութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Դեկտեմբեր 31ին շնորհաւորական ուղերձով մը դիմած է ժողովուրդին: 2008ը նկատած է փոփոխութիւններու, դժուար եւ պատասխանատու որոշումներու տարի: Ամփոփելով անցնող տարուան գլխաւոր անցքերը, ան նշած է ընտրութեան յաջորդած քաղաքական ցնցումները, ապրանքներու միջազգային գիներուն բարձրացումը, Վրաստանի օգոստոսեան դէպքերը որոնք փոխադրութեան կարեւոր ճամբաներ անգործածելի դարձուցին, եւլն.: Նախագահը յիշած է տակաւին արցախեան շարժումին 20ամեակը, Հայաստան-Սփիւռք-Արցախ միասնութեան որոշակի արտայայտութիւնները: Ապա 2009ին սիրոյ եւ միասնութեան տարի ըլլալու մաղթանքով աւարտած է ուղերձը:

Նոյն օրը Ս. Սարգսեան, որպէս զինեալ ուժերու գլխաւոր հրամանատար, աւանդական այցը տուած է պաշտպանական դիրքերուն: Շնորհաւորած է զինուորներուն եւ սպաներուն ամանորը, բարեմաղթանքներ ըրած եւ բաժակ բարձրացուցած զինեալ ուժերուն կենացը: Իրեն ընկերացած են պաշտպանութեան նախարար Ս. Օհանեան, Արարատեան թեմի առաջնորդ Նաւասարդ Արք. եւ Զ. Բալայեան:

ԱՆՆՄԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ՝ ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ

(ԶՕՆ ԻՐ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ)

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Տարիներ շարունակ եղած եմ սիրելի ուսուցչիս յուշերուն ունկնդիրը: Աչքս գոցեմ՝ առջեւս կը տեսնեմ սեղանի լամբարէն ուրուագծուած արծուենի իր կիսադէմը ծուխին ամպին մէջ: Ալիքեանի անձին, շարժուձեւին մէջ, իր դպած առարկաներուն մէջ ազնուական բան մը կայ: Հասարակ խօսք մը իր շուրթերուն վրայ դիւցազնօրէն կը հնչէ: Անկարող է տափակ բան մը ըսելու: Աննշան օրինակ մը. մէկու մը մասին խօսած ատեն ինքնաշարժին մակնիշը՝ Ֆոլքսվակըն՝ կը վրիպի իր յիշողութենէն: Ինքն իր վրայ խնդալով՝ Ալիքեան ինքնաշարժը Ֆոյխթվանկըր կ'անուանէ յամառօրէն: Գրողին անունը այդչափ ընտանի է իրեն, մինչ մանուկներուն իսկ քաջածանօթ Ֆոլքսվակընը չի յիշուիր:

Տարիները կը թաւալին, եւ ահա անվերջանալի ամպամածութիւնը կարծես թէ կը նօսրանայ: Մտաւորականները Գորբաչովի կախարդանքին անձնատուր՝ շունչը բռնած կ'ունկնդրեն անոր կցկտուր, պարապ ու վերջ–վախճան չունեցող ճառերը:

Ալիքեան առաջինն է, որու բերնէն լսած եմ ժխտական ու ան ալ՝ անողո՛ք կարծիքը Գորբաչովի մասին.

— Այս մարդը ամբոխավարին մէկն է: Այսպէս երթայ՝ մեծ փորձանք մը պիտի բերէ մեր գլխուն:

Հազիւ ամիս մը ետք՝ կը պայթի Զոռնոպըլը: (Բուն ուքրանական անունը ճիշդ այսպէս՝ Զոռնոպըլ, է–ով գրութիւնը ռուսական ըլլալով. Ալիքեան ատոր անտեղեակ՝ ճիշդ ձեւով կ'արտասանէր):

Կը յիշեմ. իր տունէն կ'ելլենք մայիսեան յորդ անձրեւուն տակ:

— Շողավարակ ըլլալու է այս անձրեւը, մռայլօրէն կը կատակեմ:

— Թող ուրեմն Գորբաչովին գըլխո՛ւն տեղայ, ցասումով կը փոխադարձէ բանաստեղծը:

Եւ մինչ ալ կրակ կ'առնէր, երբ խօսքը մարդուն մասին դառնար: Մականունն ալ հայացուցած էր. Կուզիկեան. ու ածական չէր խնայեր, ինչ ալ ըլլար նիւթ կամ առիթը:

Գինովութեան դէմ Գորբաչովի ձախաւեր պայքարը նոյնպէս շարժած էր Ալիքեանի բարկութիւնը:

— Եղբայր, գարեջուրը ի՞նչ է որ այսպէս անհետի: Խանութները մտիր՝ արմա՛տը կտրուեր է: Գինովը առաջուան պէս գինով է, սակայն երբ իմ սիրտս գաւաթ մը պաղ գարեջուր ուզէ. չկա՛յ մէջտեղը...

Օր մըն ալ հետեւեալը կ'ըսէ.

— Այս երկիրը ճիփ-ճիշդ Թուրքիոյ կը նմանի: Նոյն բռնակալութիւնը կը տիրէ եւ մէկ օրէն միւսը կատարուող ապուշ բարենորոգումներու նո՛յն մարմաջը:

Ղարաբաղեան շարժումին առաջին օրերուն կը հառաչէր.

— Երանի՛ ամէնէն մեծ հակառակորդը ե՛ս ըլլայի: Սակայն մերինները այդչափ միամիտ են, որ այս երկրէն բան մը կը յուսան տակաւին:

Եւ զարմանալի բան. ութսունականներու կէսերուն ա՛ն որ կամաւ կը հաւատար հռչակուած «ազատութեան», կոյրզկուրայն ալ կը վայելէր զայն: Երէկուան այլախոհներուն «զարձը» օրուան նիւթն էր: Սակայն վա՛յ ու եղո՛ւկ անոր որ յանդգնէր կասկածի առնել «վերակառուցո՛ւմը»: Դառնութիւնները, որ առաջ այլախոհներուն վերապահուած էին, հիմա բաժին կ'իյնային «ազատութեան չհաւատացողներուն»:

Փակագիծ մը բանամ հոս: Քաղաքական հալածանքը բնաւ չէր կասած Կորպաչովի օրերուն: Պատժիչ հոգեբուժութիւնը կը կիրարկուէր առաջուան պէս: Արձակագիր եւ բանաստեղծ Եւգ. Թիթարենքօ բռնութեամբ հոգեբուժարան կը դրուի եւ տարիներ հոն ապրելով՝ աւերակ կը դառնայ մարմնապէս ու հոգեպէս: Տաղանդաւոր, սակայն գինեմոլ եւ վաղահաս Ալցհայմըր հիւանդութենէն տառապող գրագէտին միակ յանցանքը... Կորպաչովին աներորդի ըլլալն էր: Մինչ Ռայիսա ամուսնոյն հետ աշխարհը կը պտտէր իր մուշտակները ցուցադրելով, եղբայրը կ'ապրէր խենթերուն հետ վեց հոգինոց խուցի մը մէջ(*):

Հայ Զարթօնքին նախօրեակին Քա.Կէ.Պէ կրկնապատկած էր պայքարը հայ ազգայնականութեան դէմ: Եւ Մոսկուա բնակած բուռ մը Հայերս որոշ իմաստով պատանդ էինք գաղտնի ոստիկանութեան ձեռքը: Լրագիրները եւ հեռատեսիլը յամառօրէն կը վերագրէին հայ ազգայնականութեան բռնկումը ըՍփիւռքին եւ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց «դաւերուն»: Այդ ակնոցով դիտուած՝ Ալիքեան կը դառնար առաջուընէ իսկ աւելի «վտանգաւոր» ու անբաղձալի: Եւ ես ալ բաժնեկիցը պիտի դառնայի անոր շնորհազրկումին: Մանաւանդ այդ տարին անխոհեմութիւնը ունենեցած էի «մեծ փոփոխութիւններու» մասին կարծիքս յայտնելու հոս ու հոն:

Ժամերով տեւած տեսակցութիւններու ընթացքին գաղտնի ոստիկանները — ի մե՛ծ զարմանս իմ — շատ քիչ հարցում կ'ուղղէին ինծի: Փոխասացութիւնը ընելով՝ գլուխս կ'արդուկէին. աւելի յարմար ոբակում մը չեմ կրնար գտնել: Եւ ոչ իսկ մէկ անգամ Ալիքեանի անունը տուած էին: Սակայն անհամբեր կը սպասէին որ ինքս յիշատակեմ ուսուցիչս՝ իրենց մառախլապատ հարցումներուն պատասխանելով: Ես այդ հնարքին տեղեակ էի եւ կը շարունակէի պահուըտուքը: Գաղտնի ոստիկաններուն համբերութեան գաւաթը յորդելու վրայ՝ ինծի ըսպառնալիք մը կը կարդացուի: Եթէ կ'ուզէի գրական եւ թարգմանչական ապագայ ունենալ՝ պէտք է կապերը խզէի «ազգայնական բարեկամներուս հետ»: Այլապէս օրուան հացէս պիտի զրկուէի:

— Որո՞ւ մասին կը խօսիք, կը կեղծեմ զարմանքը:

— Մեզմէ աւելի լաւ գիտէք, կ'ըլլայ կտրուկ պատասխանը:

Գլխու նշան մը կ'ընեմ ընդունելով այդ պայմանը: Կ'ուզեմ որ ժամ առաջ օձիքս ձգեն:

Սակայն խղճիս ուղեղիս մէջ կը փայլատակի հետեւեալը. եթէ իրապէս կապերս խզեմ բարեկամներէս ոմանց հետ՝ ճիշդ կապերը խզելո՛վ է որ զանոնք մատնած պիտի ըլլամ իբրեւ «ազգայնական»: Չէ՞ որ հեռաձայնս կ'ունկնդրուէր եւ նամակներս կ'ընթերցուէին:

Այնպէս որ տուածս «խոստումը» յարգելու փոխարէն, շփումներս կը կրկնապատկեմ: Աստուծոյ օրը կը հեռաձայնեմ Ալիքեանին: Ու գրեթէ ամէն շաբաթ ալ Երեւան՝ Կարէն Սիմոնեանին: Օդէն ու ջուրէն կը խօսինք. ունկնդրողը ուզածին չափ թող ունկնդրէ:

Սակայն այդ տարիներուն քաղաքական անցքերուն մասին խօսելով ակամայ անիրաւութիւն կ'ընեմ Աբրահամ Ալիքեանի, խորապէս աքաղաքական այդ արուեստագէտին, զոր վայրագ ու անխելք վարչակարգը անպատճառ իր թշնամին տեսնել կը ձգտէր:

Ալիքեանի ներկայութիւնը կենսական հոսանքով մը կը լեցնէր կեանքս: Խօսքս միայն մտապաշարին մասին չէ: Թէեւ անշո՛ւշտ բուն ուսումս ուսուցիչիս կը պարտիմ: Սակայն իրմէ աւելի՛ն սորված էի. զգալ եւ երեւակայել:

Ալիքեան կ'ապրէր միջոցէն եւ ժամանակէն անկախ: Չեմ ըսեր. դուրս, այլ միայն՝ անկախ: Ատակ էր մէկ ոստումով դարերուն վիհին վրայէն անցնիլ եւ Խորենացիի նկարագրած դրուագի մը մասին ականատեսի ստուգութեամբ խօսիլ: Ոստին մը եւս՝ եւ հետը իջած կ'ըլլայի Ժ.Թ. դարավերջի Պոլսոյ քարափներուն վրայ:

Հակառակ շուրջի ծփանքներուն, Ալիքեան ներդաշն ներքին կեանք մը կ'ապրէր: Երկու բանի կը կարօտէր. Արեւելքին եւ բնութեան: Քարէն անծայրածիր ծով մըն էր Մոսկուան, եւ Ալիքեան երբեմն արկածեալ նաւաստի մը կը զգար ինքզինք:

Ընտանիքս ամարանոց մը ունէր ծառախիտ արուարձանի մը մէջ որ Լիանոզովօ կը կոչուէր՝ քարիւղ արդիւնաբերող Հայու մը անունով, որուն շառաւիղները Ֆրանսա կը բնակին այսօր:

Օր մը միտքը յղացայ Ալիքեան ընտանիքին վարձու տուն մը գտնելու մեր գիւղին մէջ: Իրերայաջորդ երեք այդ ամառները թէ՛ յուշերով սնած էին բանաստեղծին հոգին, թէ՛ ստեղծագործ ճախրանքի թանկագին պահեր պարգեւած անոր, երբ հոգին աւիւնը կ'ըմպէր բերկրութեամբ:

Արեւելքի կարօտը չէր ամոքեր սակայն եւ ա՛լ աւելի բորբոքած էր Հալէպ կատարուած այցելութենէն ետք:

— Հաճը եղայ, եղբայր, կը հառաչէր Ալիքեան, իմ Արեւե՛լքս տեսայ, մեր կտրի՛ճ տղաքը տեսայ, մեր առաքինազա՛րդ տիկինները տեսայ: Ոչ մէկ բան փոխուած է, իմ Արեւելքս նո՛յնը կը մնայ:

Յաջորդած այցելութիւնները մէկը դէպի Ամերիկա եւ միւսը՝ Եւրոպա, բնաւ ալ չէին խամրեցուցած Արեւելքի առինքնումը:

Աւաղ, Ալիքեանի այդչափ բաղձացած Հայ Արեւելքը չքացած էր: Աւա՛ղ, երկուքնուս Մոսկուայէն այդչափ երազած մեկնումը իրարմէ բաժանում պիտի թարգմանուէր:

Պիտի տեսնե՞մ օր մը ուսուցիչս:

Անոր ձօնելով երախտագիտութեան եւ սիրոյ այս տողերը, կ'երազեմ, որ միջոցին եւ ժամանակին վիհերուն վրայէն սաւառնելու ատակ Աբրահամ Ալիքեան — դէթ հոգեւին — դիմացս նստած ըլլայ այս պահուն: Ու լուռ ունկնդրեմ իր ձայնին, որ հիմա իսկ ականջիս մէջ կը հնչէ:

(*) http://www.belousenko.com/wr—Titarenko.htm

ՀՐԱԻՐԵՑԷ՛Ք ԴԻՏԵՑԷ՛Ք ՀԻԱՑԷ՛Ք...

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ԲԵՄԱԿԱՆ ԵԼՈՅԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԺԻՐԱՅՐ ՋՈԼԱՔԵԱՆ

Կիրակի Դեկտեմբեր 14, կէսօրէ ետքը, ժամը 15:00–ին Ալֆորվիլի Մշակութային տան կազմակերպած «Արմէնլիվր» գրքավաճառքին ներկաները բախտը ունեցան տեսնելու Անահիտ Սարգիսեանի ելոյթը, որ թիւրիմացութեամբ անուանուած էր «Պարոն Նիկողոս»:

Դժուար է Անահիտ Սարգիսեանը միանգամընդմիշտ բնորոշել թէ ո՞վ է, ի՞նչ կ'ընէ: Տարուէ տարի անոր շնորհներու ապրակը կ'ընդլայնի՞, թէ յանդգնութիւնը կ'ունենայ մեզի մասնակից դարձնելու իր մէջ թաքնուած բացառիկ կարողութիւններուն: Անոր ստեղծագործական կըրակը բեղուն է ու բազմատեսակ: Մանկագի՞ր է, անշո՛ւշտ. մանկապարտիզպանո՞ւհի՝ վստահաբար. աւելին՝ կրթական ծրագիր մշակող, դեռ՝ պատկերազարդող, երաժիշտ, գրող: Այս բոլորին վրայ աւելցաւ նաեւ բեմական իր կատարողական արտայայտութիւնը, որ բացառիկ մենակատարութիւն մըն էր, առաջին ակնարկով մանուկներուն ուղղուած, որուն սակայն չափահասներն ալ մանուկ դարձած, հըմայուած, կախարդուած մտիկ ըրին:

Տասնչորս տարի առաջ, պատահմամբ, կամքէ անկախ պայմաններու բերումով Փարիզ կը հաստատուի ու կը դառնայ Դպրոցասէր վարժարանին մանկապարտիզպանուհին: Պաշտօն մը որ արդէն Գահիրէի մէջ կը վարէր: Միաժամանակ կ'աշխատակցի նաեւ Մկնիկ աշխատանոցին: Ասկէ զատ իբր այցելու մանկավարժ կը գործակցի զանազան կրթական միօրեայ կառոյցներու հետ:

Երաժշտութիւն ուսանած է, Երեւան, նախքան Հայաստանի անկախացման շրջանին: Փարիզ հաստատուելէն ետք, շրջան մըն ալ կը հետեւի Փարիզի Համալսարանի Արեւելեան լեզուներու ԻՆԱԼՔՕ հաստատութեան հայագիտական ուսմանց:

Մէկ խօսքով՝ ինքնուսոյց մանկապարտիզպանուհի մը, որուն առաջին իրագործումը կ'ըլլայ մանկապարտէզի երեք դասարաններուն համար ամբողջական կրթական ծրագիր մը ստեղծել: Ծրագիրը, ինքնորոյն խաղիկներու եղակի մըտայղացում մըն է ուր լեզուն, երգը, խաղը, պատկերը իրարու կ'ընդելուզուին: Հսկայական աշխատանք մը որ տակաւին ըստ արժանւոյն չէ գնահատուած դպրոցներու պատասխանատուներու, ոչ ալ ընդհանուր առմամբ հայախօսութեամբ մտահոգուող շրջանակներուն կողմէ: Փաստն ալ այն է որ անոր կարեւորագոյն աշխատանքը կը մնայ չհրատարակուած: Կարեւորագոյն՝ ոչ հեղինակին վաստակը ճանչնալու համար, այլ՝ կարեւոր ու կենսական մանկապարտէզի տարիքի մանուկներուն կրթական պահանջները գոհացնելու, անոնց լեզուային, մըտային ու ստեղծագործական կարողութիւնները զարգացնելու առումով:

Ահա ստեղծագործական իր աշխարհին սկիզբնակէտն ու վախճանը. յարանորոգ ստեղծագործութեամբ ծառայութիւն կրթական աշխարհին: Մանուկներու հետ անոր աշխատանքը որքան որ կը զարգացնէ անոնց լեզուն, կը սնուցանէ անոնց միտքը, անոնց սրտին կը խօսի, կարծես նոյնքան ալ կը սնի անոնց ինքնաբուխ ներղրումէն, կը սնի անոնց անմիջական կարիքները գոհացնելու պահանջէն:

Ասկէ մեկնած կը դառնայ հեղինակ ու հրատարակիչ մանկական

գիրքերու, ուր բովանդակութեան կողքին անոնք կը կրեն Անահիտին յատուկ կնիքը՝ նկարագարդումը: Պարզ, զուսպ, արտայայտիչ ու հաղորդակից, ուր նոյնիսկ իրերն ու բնութեան տարրերը աչք–քիթ–բերան ունին: Անոր գիծերը կը ծառայեն ոչ սոսկ սովորական զարդանկարի դեր կատարելու, այլ՝ պատմութեան տիպարները պատկերաւորելու եւ խօսուն իրավիճակներ գծագրելու:

Իբր նկարգարդող, աշխատակցած է այլ մանկագիրներու գիրքերը պատկերազարդելու: Ինչպէս՝ Ալիծ Աղպապեան–Ճէպէճեանի: Տարիներով Մկնիկ ընկերակցութեան համար պատկերազարդած է ամառնային տետրակներ, օրացոյց ու սալիկի կողք եւ ինքնուրոյն խաղի տետրակներ:

Շրջան մը ետք իր պատրաստած գիրքերը կը յղփանան ու իրենց գիրկը կը կրեն գրքին սալիկը ուր բանաւոր կերպով կը պատմուի պատմութիւնը եւ որուն կ'ընկերանան երաժշտութիւնն ու երգը:

Իբր երաժիշտ կը մասնակցի նաեւ մանկական երաժշտական խտասալիկներու պատրաստութեան, ինչպէս՝ Հուրի Արարդեանի Արմէնի – Ռոնտ, Գոնթին է Պէրսէօզ-ին:

Այսպէս, տարուէ տարի անոր ստեղծագործական դաշտը կ'ընդլայնի: Դպրոցասէրի մէջ կը սկսի նախակրթարանի կարգ մը դասարաններուն անգլերէն դասաւանդել: Միջոց մը ետք, անոնց հայերէնի դասատուն կը դառնայ ու կը մշակէ նախակրթարանականներու համար ընթերցանութեան գիրքեր որոնք կը պատկերացնեն առօրեան արտասովոր զարտուղի վարքով ու բարքով տիպարներու, լուսանցքի վրայ մնացած անձերու ինչպէս՝ Պարոն Նիկողոսը, Կիրակոսը, Օրիորդ Շուշանիկը, որոնք կը գրաւեն մանուկներն ու անոնց ծիծաղին ու հետաքրքրութեան առարկան կը դառնան:

Յետոյ զինք կը յայտնաբերենք «Յառաջ»ի էջերուն մէջ, ուր կը ստորագրէ ինքնատիպ էջեր, որոնք նիւթ ունին՝ տպաւորութիւններ, յուշեր, սփիւռք, Հայաստան, հայերէն, դէմքեր, դէպքեր, ազգային ու ընդհանրական հարցեր:

Վստահաբար առաջին անգամ չէ որ Անահիտ հանրային բեմական ելոյթ մը կ'ունենայ գրքավաճառքի կամ նոր տարուան առթիւ տօնավաճառի ծիրէն ներս: Գնահատելի են այս նախաձեռնութիւնները, այնքանով որ մէկ կողմէ գրքավաճառքի մթնոլորտը կը խանդավառեն եւ միւս կողմէ՝ Անահիտին աշխատանքը կը ծանօթացնեն:

Սակայն, Անահիտ Սարգիսեանին գեղարուեստական ու կատարողական ձիրքը այս մակարդակին կը մնայ ամբողջովին թերագնահատուած: Տարին անգամ մը զինք հանդիսասրահի մէջ տեսնել կը նշանակէ չըմբռնել անոր ներկայացուցածին ու կատարածին իսկական արժէքը: Կը նշանակէ զրկել մատղաշ սերունդը էական սնունդէ: Արդէն հայկական դպրոցներն ու մշակութային կառոյցները կը տառապին հայկական գեղարուեստական միջոցառումներու պակասէ: Պիտի ըսենք՝ ինչի՞ կը սպասէք՝ հրաւիրեցէ՛ք, դիտեցէ՛ք, հիացէ՛ք, պայծառացէ՛ք:

Պէ՛տք է Անահիտին գիրքերը տարածել, քաջալերել որ մանուկները զանոնք կարդան: Ունկնդրեն անոնց ընկերակցող սալիկները: Սակայն կայ աւելին. պէտք է որ անոնք Անահիտը տեսնեն բեմին վրայ, իրենց դիմաց, կատարողական, արարողական վիճակի մէջ: Անոր բեմական կատարումը կը խտացնէ իր ամբողջ ստեղծագործական աշխարհը՝ հոն է բեմին վրան, նոյն պահուն, է՛ւ գրողը, է՛ւ կրթական մշակը, է՛ւ պատկերազարդողը, է՛ւ երաժիշտը, եւ յարաշարժ ու յարափոփոխ դերակատարը: Եւ պահեր կան ուր անոր խաղը կը վերածուի արարումի: Բեմի ու հանդիսատեսի սահմանը կը ջնջուի, ներկաները կը դառնան ներկայացումի մասնակիցներ: Հայկական մշակոյթը մարմին կը ստանայ, կը կենդանանայ՝ բանահիւսութիւն, երգ, առասպելական տիպարներ, պատմական դէմքեր, աշխարհագրութիւն, կենդանական ու բուսական աշխարհ, հայկական խոհանոց շարուէ շարան կը տողանցեն: Հէքեաթը կը դառնայ իրականութիւն, իրականութիւնը՝ հէքեաթ:

Եւ ի՞նչ է բեմէն Անահիտին ըսածը, արտայայտածը, թելադրածը: Զարմանալիօրէն ազատութեան հով մը կը փչէ անոր ներկայացման ընդմէջէն: Գաղափարական ազատութեան չէ, ներքին ազատութեան: Լինելութեան եղանակ մը, որ նաեւ սիրոյ խորունկ արտայայտութիւն մըն է կեանքին հանդէպ, մանուկներուն անմեղ ու փխրուն ներաշխարհին հանդէպ, գիտութեան հանդէպ: Ջանք մը նաեւ, ճիգ մը վերապրելու եւ վերապրեցնելու, վերստեղծելու կորսուած աշխարհ մը՝ հայկականը:

Ժ. Զ.

Ցանկ՝ Անահիտ Սարգիսեանի հրատարակած գիրքերուն

- Ո՞ւր է, Գտիր Տո՛ւր
- Լուսինին Շալիկը
- Մկնիկը եւ Աստղիկը
- Սեւուլիկ Սարդիկ (2 գիրք խըտասալիկով)
- Կաղանդ–Զատիկ (2 գիրք, խըտասալիկով)
- Կիրակի Օր Մը (2 գիրք, խտասալիկով)

8էն 10 տարեկան մանուկներու համար

- Պարոն Նիկողոս 1
- Պարոն Նիկողոս 2
- Պարոն Նիկողոս 3
- Կիրակոս
- Մեր Կիրակոսը
- Ես կը Խաղամ Թագաւորին Հետ
- Օրիորդ Շուշանիկ

ՏՈՂՈՒԹԷ ՏՈՂՈՒԹ

ՖԵՐԻՔԻՒՂԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ «Նազար Շիրինօղլու» սրահը հաւաքուած են, Դեկտ. 14ին, հին եւ նոր կեդրոնականցիներ «աւանդական բաժակի օր»ուան առթիւ: Հաւաքոյթին բացման խօսքը արտասանած է վարժարանի նախկին շրջանաւարտներէն՝ Ժպիտ Սիլահլը: Ժամը 13:30ին ալ բեմ հրաւիրուած են կրտսերագոյն եւ երիցագոյն կեդրոնականցիները՝ Սայաթ Զաքար եւ տոքթ. Հերմոն Արաքս, որոնք բոլոր ներկաներուն հետ միասին «կեցցէ՛ Կեդրոնականը», «կեցցէ՛ կեդրոնականցին» ըսելով բաժակ բարձրացուցած են Կեդրոնականի կենացը: Յայտագիրը շարունակուած է հիմնադիր Կարպիս Պալըմճըի ելոյթով: Ան նշած է որ Կեդրոնական վարժարանը իր ետին կը ձգէ 122 տարիներու անցեալ մը: Թուային տուեալներ տալով, յայտնած է թէ այս տարի վարժարան արձանագրուած են 72 աշակերտ, աշակերտութեան թիւը հասցնելով 228ի, 94 տղայ, մնացեալն ալ աղջիկ: Ընդգծած է որ 2007–2008 տարեշրջանին վարժարանէն շրջանաւարտ եղած բոլոր աշակերտներն ալ յաջողած են համալսարանի մուտքի քննութիւններուն: Իրմէ ետք, տնօրէնուհի Սիլվա Գույումճեան–Մարկոսեան իր սրտի խօսքը ըսած է, որմէ ետք անուն առ անուն կարգաւ բեմ հրաւիրուած են վարժարանի յիսնամեայ շրջանաւարտները (ասոնց կարգին Ֆրանսայէն՝ Սուրէն Շէրիք, Սահակ Զավուշեան, Միհրան Աֆար) եւ յիշատակուած են ողբացեալները: Հաւաքոյթին հուսկ բանքը արտասանած է Թաթուլ Ծ. վարդապետ:

* * *

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Նոյ. 30ին «Ընտանեկան Կիրակին» տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազգայինի տեղւոյն «Սանահին» մասնաճիւղին «Պետրոս Ադամեան» թատերախումբին եւ պատրաստութեամբ Յասմիկ Մանկէլեանի: Ներկայացուած են երկու կատակերգութիւններ ա) Հրաչ Տարօնեանի «Կիրակի»ն, բ) Նշան Պէշիկթաշլեանի «Յուզումը»: Ամէն մէկ թատերախաղի աւարտին, ներկաները հիւրասիրուած են:

* * *

ԵՇԻԼՔԻՒՂԻ վարժարանին ի նըպաստ սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է Դեկտ. 21ին, Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մատաղօրհնութենէն ետք: Հանդիսութեան բացումը կատարած է վարժարանի ուսուցչուհիներէն՝ Սերտա Միրաչօղլու, նախ կարդալով Վարդ Շիկահերի «Ո՞ւր կ'աղօթես» բանաստեղծութիւնը, յետոյ յայտնած է թէ վարժարանը կառուցուած է 182 տարի առաջ Պօղոս–Սիմոն եւ Առաքել Տատեանի բարերարութեամբ: Անդրադարձած է վարժարանին կատարած դերին ու բեմ հրաւիրած է Թաղային խորհուրդի ատենապետը՝ Հայկ Խօզփուրունճուն, որ տեղեկութիւններ տուած է եկեղեցւոյ եւ վարժարանին մասին: Ան նշած է որ բաղդատմամբ նախորդ տարուան, աշակերտներու թիւը աւելցած է եւ հասած է 245ի: Իրմէ ետք, Երուանդ Խօզուզուն անդրադարձած է դպրոցներու կատարած դերին: Ապա, ներկայացուած է տեսերիզ մը, ուր ցուցադրուած են վարժարանէն ներս կատարուած մշակութային եւ ուսուցչական գործունէութիւնները: Գեղարուեստական յայտագրէն ետք հուսկ բանքը արտասանած է Արամ եպիսկոպոս եւ յայտնած թէ վարժարանին անհրաժեշտ գումարը լիովին հաւաքուած էր:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Այն ատեն իր անունը, իբրեւ հիմնադիր Հայկական Բարեգործական Միութեան ամէն կողմ տարածուեցաւ ու ճանչցուեցաւ, բայց իր անձը կը մնար միշտ անծանօթ ժողովրդային հոծ զանգուածին համար, որովհետեւ Պօղոս փաշա ռէքլամի ու անձնագովութեան մարդը չէ եւ միշտ զգուշացած է իր վըրայ խօսեցնել տալէ: Այսպէս ուրեմն շատեր զինքը կը ճանչնային միայն իր անունով, իբրեւ բարեգործ հարուստ Հայ մը:

Վերջերս սակայն, երբ Վեհափառ Կաթողիկոսը Եւրոպայի հայ պատգամաւորութիւնը կազմեց անոր նախագահ նշանակելով Պօղոս փաշան՝ այս անունը յանկարծ արտասովոր ժողովրդականութիւն մը ստացաւ: Ա՛լ լոկ հարուստ բարերար մը ըլլալէ դադրեցաւ անիկա ու դարձաւ յուսոյ փարոս մը դէպի ուր ուղղուեցան ամէնուն աչքերը: Իր անունը ամէն օր յեղյեղուեցաւ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, Իր պատկերը արտատպուեցաւ թերթերու եւ հանդէսներու մէջ եւ այս վայրկեանիս կրնանք ըսել թէ Պօղոս փաշա ամէնէն ժողովրդական Հայն է:

Եւ սակայն, հակառակ ասոր, միշտ անծանօթ մը կը մնայ եւ իր մասին եղած տեղեկութիւնները քանի մը ծանօթութեանց մէջ կ'ամփոփուին միայն:

Այս գրքոյկով մեր նպատակն է քանի մը համառօտ կենսագրական ծանօթութիւններ տալ իր մասին եւ քիչ մը մօտէն ճանչցնել անձնաւորութիւնը, որ իբրեւ նոր հայ Զօրաբաբել մը՝ կոչուած է իր տառապեալ ժողովուրդը դէպի բարօրութիւն առաջնորդելու:

Մանրամասն եւ ընդարձակ կենսագրութիւն մը գրելու նպատակ կամ յաւակնութիւն չունինք, մանաւանդ որ այսպիսի աշխատութեան մը համար դեռ ժամանակ կայ: Մեր փափաքն է միայն քանի մը հակիրճ տողերով ուրուագծել իր բազմաբեղուն կեանքը և ընթերցողին քիչ մը մօտէն ծանօթացնել այն անձնաւորութիւնը, որուն անունը լսած, գործունէութիւնը իմացած է, առանց սակայն անոր մասին կարենալ որոշ գաղափար մը կազմելու:

Ա.

Նուպարեանները իզմիրցի վաղեմանօթ գերդաստան մըն են: Պօղոս փաշայի հայրը՝ մեծն Նուպար ծնած է Իզմիր. իր հայրն էր Մկրտիչ Նուպարեան, որ անցեալ դարու սկիզբները կ'ապրէր եւ որ իր ժամանակին ազատական եւ յառաջդիմասէր անձնաւորութիւն մը եղած է՝ եւրոպական կրթութիւն մը առած ըլլալով:

Նուպար տակաւին պատանի հասակին մէջ, խնամեալ կրթութիւն մը ստանալէ ետքը, կը ղրկուի Եգիպտոս, ուր իր մօրեղբայրը՝ Պօղոս պէյ Եուսուֆեան, ինքն ալ բնիկ իզմիրցի մը, արդէն փայլուն դիրքի մը տիրացած էր Խտիվական հարստութեան հիմնադիր Մուհամմէտ Ալիի քով:

Պօղոս պէյ տեսնելով իր քրոջորդւոյն ուշիմութիւնն ու արտակարգ կարողութիւնները, չի վարանիր իր պաշտպանութեան ներքեւ առնելու զայն եւ 1842ին կը ներկայացնէ Մուհամմէտ Ալիի, որ ինքն Արտաքին գործերու նախարարութեան թարգմանիչներու դիւանին մէջ պաշտօնի կը կոչէ պատանին, որ հազիւ 17 տարեկան կար:

– Քե՛զ տեսնեմ, աշխատէ՛ ու մարդ եղիր, կ'ըսէ անոր Մուհամմէտ Ալի:

Քիչ ատենէն աննշան պարագայ մը Նուպարի բախտը կ'որոշէ:

Ռակուշայի դուքսը նամակ մը կը գրէ Եգիպտոսի փոխարքային. գիրը այնքան գէշ ու անընթեռնլի էր, որ ոչ ոք կրնայ կարդալ պալատին մէջ: Ի վերջոյ կը բերեն պատանի հայ քարտուղար-թարգմանիչը, որ ինքն կը կարդայ ու կը թարգմանէ նամակը: Ասիկա բաւ կ'ըլլայ որպէսզի ծերունի փոխարքան իր համակրանքը եւ կատարեալ վստահութիւնը շնորհէ քարտուղարին, որուն բախտը այդ օրէն կը սկսի ժպտիլ:

Մուհամմէտ Ալի այնքան մեծ համարում կ'ունենայ Նուպարի վրայ, որ անոր կը յանձնէ իր որդւոյն՝ Իպրահիմ փաշային կրթութիւնը:

Երբ Իպրահիմ փաշա Եւրոպա կ'երթայ պաշտօնական այցելութիւն տալու Ֆըրանսայի եւ Անգլիոյ արքունիքներուն, իրեն կ'ընկերանայ Նուպար եւ Փարիզ, Լուի-Ֆիլիփի պալատին մէջ, պատանի հայազգին մեծապէս կը գնահատուի: Թագաւորը հետը խօսակցելով՝ կը զարմանայ անոր զարգացումին եւ մտային կարողութեանը վրայ: Պէտք չէ մոռնալ, որ Լուի-Ֆիլիփ դեռ գահ չբարձրացած, երբ աքսորուած էր Անգլիա, վարժապետութիւն կ'ընէր ապրելու համար. ուստի գիտէր գնահատել երիտասարդ իմացականութեան մը արժէքը:

(Շար. 2)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A S N I E R E S

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF animé par l'Orchestre d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille et la troupe de danses **Nairi**.
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick 01 42 42 70 39

L Y O N

La Section «ARAXE» de Lyon-Villeurbanne organise

LA FETE DES ENFANTS

au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon
Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poèmes arméniens
La jeune troupe de danse ANI de

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վարչական պատճառներով, մեր այն բաժանորդներէն, որոնք տարեգլխու առթիւ ինքնաբերաբար կը նորոգեն իրենց տարեկան բաժանորդագրութիւնը, կը խնդրուի վեցամսեայ *շրջանի վճարումներ կատարել :*

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.
Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.
Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

Date à retenir

P A R I S

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, **à 20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian :** 118 rue de Courcelles — 75017 Paris
Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

Հ · Մ · Ը · Մ · - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ Յովսէփ

Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԻԹ

Հ · Մ · Ը · Մ · – Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են :

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ · Մ · Ը · Մ · -Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն · 01·43·78·57·67 *կամ* 01·44·05·17·77 :

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN
Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de **480 euros TTC**
Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr www.voyageenarmenie.com

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝
Գիշերային եւ առաւօտեան՝ *ժամը* 9·30*ին*,
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 16·30*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 17·30*ին* :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Տ Օ Ն Ծ Ն Ն Դ Ե Ա Ն
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ · ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 8*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30*ին* :
Ժամերգութեան երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Դպրաց դասին կողմէ, դպրապետութեամբ՝ Պ · Արամ Քերովբեանի :
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ · Կոմիտաս Գէորգեանի :
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի աւանդական Ջրօրհնէք :
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30*ին* :
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ *վասն Համօրէն Ննջեցելոց* :

* * *

Ս · ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
Զ · Օր Ծննդեան Պահոց
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին* :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ *ժամը* 16·30*ին*,
Խթման պատարագ՝ *ժամը* 17·30*ին* :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ
Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 9·30*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30*ին* :
Ջրօրհնէքի *արարողութիւն* :

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին* :
Հոգեհանգիստ՝ *վասն Համօրէն Ննջեցելոց* :

* * *

Ս · ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Ընթերցուածք՝ *ժամը* 17*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 18*ին* :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին*,
Ջրօրհնէք՝ *ժամը* 12*ին* :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս · ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Ընթերցուածք՝ *ժամը* 17*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 18*ին* :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ
Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 9·30*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30*ին*,
Ջրօրհնէք՝ *ժամը* 12*ին* :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30*ին* :
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ *ժամը* 12*ին* :

* * *

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 16*ին*,
Ընթերցուածք՝ *ժամը* 16·30*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 17*ին* :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա · ՔՀՆՑ · ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 8·30*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին* :
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի *արարողութիւն կը կատարուի :*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա · ՔՀՆՑ · ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ · Յովհաննէս Պէրպէրեանի : *Երգէոնահար՝ Օր ·* Կարինէ Գէորգեան :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին* :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա · ՔՀՆՑ · ՀԷՔԻՄԵԱՆ

* * *

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 4
Ամանորի պատարագ՝ *ժամը* 10*ին* :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
Ընթերցուածք՝ *ժամը* 16·30*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 17*ին* :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ *ժամը* 8·30*ին*,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ *ժամը* 9·45*ին* :
Ջրօրհնէքի *աւանդական արարողութիւն :*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ · ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ Սահակ Մեսրոպ *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Խաչիկ Եըլմազեանի :

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին* :

* * *

ԱԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 6
Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին* :
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՇԱՀԱՆ Ա · ՔՀՆՑ · ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4
DIMANCHE
4 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 348

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·110

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

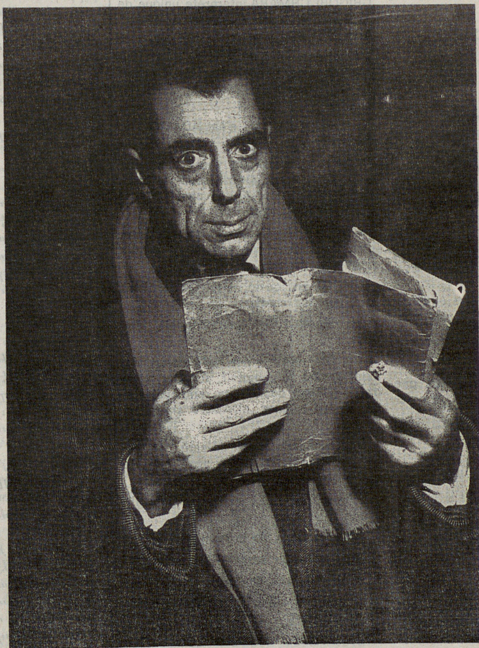
84e ANNEE — N° 22·110

ԾՆՆԴԵԱՆ 100 ԱՄԵԱԿ

ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ

1908-1970

ԳԻՏԱԿՑԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԻՏԱԿՑԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ՅԱՐԱԿԱՐԾԻՔ ԴՐՈՂԸ

Arthur Adamov

Քսաներորդ դարի թատերագիրներ, դրանց շարքում Արթիւր Ադամով, յետ պատերազմական տարիների մարդուն պատկերել սկսեցին անորոշ դրութիւնների յարաբերութեան ոլորտում: Նրանց խաղերում մարդը աղէտի մատնուած, անջատուած իր միջավայրից, այլեւս չի գործում հոգեբանական չօչափելի ընթացքով: Նա միանգամայն անըմբռնելի ունայնութեան մէջ գտնուող էակ է: Նրա մօտ այլեւս ոչ ապրում եւ ոչ էլ բանում է պատմողական, չարունակական ժամանակն ու ընթացքը: Կարճ՝ մարդու տեղն ու դերը, անորոշ ու անհաստատ է պատկերուած: Պարապն ու ունայնութիւնն է միայն լիցք տալիս թատերական նոր նիւթին, տեսիլքին ու լեզուին եւ դրա մէջ բանող գործողութիւնը մեզ դէպի անգիտակցականի ոլորտի խորքերն է մղում:

Արթիւր Ադամով, քսան տարեկան հասակում, 1928 թուին, Անթոնէն Արթոյի[1] բեմադրութեամբ, տեսել էր Աւգուստ Սթրինտպերկի «Երազի խաղը»[2] եւ միեւնոյն տարում կարդացել էր անուանի հոգեբան Գարլ Կուսթաւ Եունկի «Եսի ու Անգիտակցականի յարաբերութեան մասին»[3] գրութիւնն ու գիտակցել, որ երազի ճամբով կարող է իրեն հաղորդակցուող ու բացայայտուող անգիտակցականի ոլորտը, իր ըստեղծագործական աշխատանքի համար, աղբիւր ծառայեցնել:

Տաս տարի յետոյ, 1938ին Ադամով առաջինն էր, որ Եունկի գրութիւնը ֆրանսերէնի թարգմանեց եւ միեւնոյն տարում տպաւորուած վերոյիշեալ աշխատութիւնից, սկսեց գրել իր անդրանիկ երկը՝ ինքնակենսագրական բնոյթ ունեցող «Խոստովանութիւն»ը[4]: Այն աւարտուեց 1942ին եւ հրատարակուեց չորս տարի յետոյ: Այդպէսով Ադամով ճանաչուեց իբրեւ իր «ես»ին կըցուած, անգիտակցուած ակունքներից սերուող, բանաստեղծական պատկերներով յագեցած գրութիւնների հեղինակ: Գերիրականի ու երազի ճամբով անգիտակցականին կցուելով, Ադամով շուտով սկսեց բեմական խաղեր գրել, ուր պարզապէս հրաժարուել էր պարզ հոգեբանական լիցք ունեցող, դրամատիկ ապրումով գործող էակներ ներկայացնելուց: Նա վերջապէս յաջողել էր հաստատել իր յարակարծիք էութիւնը:

Հոգեպէս խիստ աւրուած, հեռանալով իր ապրած քաղքենի մանկութիւնից, տարաբախտ ու դժգոհ, իրեն բաժին ընկած տարագիր կեանքից, երիտասարդ Ադամովը, ժամանակի քաղքենի թատրոնի հոգեբանական խաղերին ու գրականութեանը հակադրուող հեղինակների գրութիւններում, գտաւ իրեն հոգեհարազատ, յարակարծիք միւս գրողներին: Յաջորդաբար գերմաներէնից ու ռուսերէնից ֆըրանսերէնի թարգմանեց նշանաւոր թատերագիրներ՝ Պուշնէր[5] ու Քըլայսթ[6]: Ադամով իր տուրքը վըճարեց Սթրինտպերկին, ֆրանսիայում նրա թատերական երկերի մասին առաջին մենագրութիւնը գրելով[7]: Ապա, ֆրանսերէնի թարգմանեց նրա խաղերից երեքը: Նախ «Հաւալուսն»[8], յետոյ «Հայրը»[9] եւ վերջապէս «Ուրուականների հնչեակ»ը[10]: Դրանք, երեքն էլ, թէ նիւթի եւ թէ ձեւի առումով, խորապէս առընչութիւն ունէին նրա անձնական կեանքի ու անմիջական հետաքըրքրութիւնների հետ: Տարուեց նաեւ Կոկոլ[11], Կորքի[12] եւ Չեխով[13] ուսումնասիրելով ու թարգմանելով: Այդպիսով, Ադամով աւելի ու աւելի խորացաւ եւ հմտացաւ անգիտակցականը խաղերի օգնութեամբ շօշափելի դարձնելու մէջ:

Գրեց՝

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Կուսթաւ Եունկը, արդէն 1930-35ին արտայայտուել էր նաեւ զուգադէպ[14] երեւոյթների մասին: Այդ երեւոյթն եւս ի սկզբանէ Ադամովի մշակած թատրոնում իրեն յատուկ մարմնացումն էր գտել: Միաժամանակ ապրուող, իրար կրկնող վիճակներն ու դէպքերը թատերական գործողութեան մէջ առնուած, բեմականօրէն մարմնաւորւում էին տիեզերքում բանող, դեռ չբացատրուած մի օրինակարգ՝ միաժամանակ դրսեւորուող, զուգադէպ երեւոյթները: Դա վաղուց եղել էր Ադամովի թատերական լեզուի կարեւոր ազդակներից մէկը:

(Շար.ը Բ. էջ)

EN SOUVENIR

Première rencontre

Les comédiens s'engouffrent dans la voiture qui roule maintenant vers Saint-Germain des Prés.

Le silence d'ADAMOV, assis à côté du chauffeur est impressionnant.

Nous savons que c'est un auteur tourmenté.

Je raconte l'histoire de Colette MAGNY.

Pour se libérer de ses angoisses métaphysiques, elle a demandé conseil à un sage indou, dont la réponse fut :

«Lisez Shakespeare !».

ADAMOV garde le silence.

Je sens son écoute.

On frappe à ma porte, j'ouvre.

Qui vois-je? Ce n'est pas possible! ARTHUR ADAMOV. Il entre, discret, légèrement essoufflé, sympathique, un papier à la main.

Son visage tragique, au regard intense, m'impressionne.

Après avoir salué ma mère, il me précise le jour, le lieu, l'heure de la prochaine répétition. Rapidement il prend congé.

Je le vois descendre l'escalier le dos légèrement voûté.

ADAMOV, dont les pièces sont jouées et mises en scène par VILAR, PLANCHON, BLIN, REYBAZ... Cet auteur prestigieux a grimpé plusieurs les cinq étages de mon immeuble, l'Hôtel du Sénat, habité alors, uniquement par les Arméniens.

J'en parle à SERREAU, qui, souriant, me répond : «C'est le meilleur régisseur que j'ai jamais eu».

"Tous contre tous"

tragédie moderne d'ARTHUR ADAMOV au Théâtre Babylone que vient de créer JEAN-MARIE SERREAU; nous sommes dans l'effervescence des répétitions.

On croise l'auteur qui assure la régie, toujours discret, avec son élégance naturelle.

La souffrance visible, sur son visage, donne envie de le consoler.

Je suis distribué dans le rôle de «l'Homme». MAURICE GAREL tient le rôle principal.

Nous répétons souvent dans l'enthousiasme.

Ce personnage de «l'Homme» est court, mais dense. La scène est marquante.

C'est une altercation entre deux êtres coullionés par le système social.

SERREAU donne des indications précieuses.

ROGER BLIN surgit de l'obscurité de la salle pour me suggérer un jeu de scène qui portera sur le public.

Le thème de la pièce est l'intolérence envers les réfugiés, d'abord accueillis, puis injuriés, persécutés, exécutés.

Fluctuations des décisions politiques à leur égard.

Comportement absurde, tragique des forces de l'ordre.

Dans un climat déboussolé par le système social, les émigrés essaient de s'en sortir, se dressent les uns contre les autres.

* * *

LAURENT TERZIEF tient un petit rôle, avant de reprendre le rôle principal.

SERREAU, dans le rôle pittoresque et dramatique de ZENNO est remarqueble.

° ° °

ADAMOV, dans son journal écrit : **«La critique est élogieuse, le public plutôt content. Mais j'aime de moins en moins cette pièce. Je l'avais pourtant bien aimée à l'époque où je l'écrivais».**

* * *

Le rôle de «l'Homme».

C'est un personnage humain, quotidien, pitoyable, pittoresque.

C'est un chômeur exaspéré et méprisant à la vue d'un émigré» qui travaille.

L'HOMME mange un fruit. Sans en avoir l'air, il envoie les épluchures vers JEAN, qui vient de se décharger de son fardeau. JEAN ne bouge pas.

L'HOMME l'interpelle : «Fatigué ? ... Il ne t'en faut pas beaucoup... On te parle !».

Partie de cette provocation anodine, l'altercation monte jusqu'à la violence.

La sortie de scène fut réglée par ROGER BLIN :

L'HOMME dit : «Tu ne me fais pas peur. Moi je suis chez moi», en s'éloignant prudemment.

Le public rit.

* * *

Deux appréciations

Dans ce petit rôle, j'investis ma sueur, mon énergie, mon enthousiasme, entourré d'artistes exceptionnels, pleins d'humour.

En coulisse, ADAMOV est toujours présent, dans sa responsabilité de régisseur.

Un soir, à ma sortie de scène, dans un élan indigné il s'exclame : «Je veux absolument que les critiques parlent de vous ! Ça, je vais leur en parler».

J'en souris encore.

* * *

Mon maître, GRIGORI CHMARA, en colère, me reproche de n'être pas venu le voir, depuis un mois.

«Monsieur CHMARA, je joue au Théâtre de l'Oeuvre une pièce d'ARTHUR ADAMOV».

Mécontent, il m'interrompt : «Bah ! un petit rôle».

«Oui, mais dans toute la pièce j'ai quelque chose à faire».

La mauvaise humeur de mon maître se calme. Après un silence : «Mais vous avez bien joué ce personnage. SYLVIA MONFORT était à côté de moi. Je lui ai dit : "C'est mon élève"».

Considéré comme un intellectuel français, d'avant-garde, ADAMOV tient à distance son arménité.

Ma mère qui a vu le spectacle plusieurs fois, me dit : «ADAMOV est arménien. Ces réfugiés en difficulté sont les Arméniens».

J'en parle à ADAMOV. Après un silence, il approuve : Ah oui ! tiens... oui, oui, cela concerne aussi les Arméniens...».

Comme s'il disait, content : Je n'y avais pensé, c'est intéressant !».

Saint-Germain des Prés avec ses cafés littéraires : le FLORE, le OLD NAVY, le LIPP..., était le lieu de prédilection des étudiants, gens de théâtre, écrivains...

Aux terrasses des cafés, ou sur le Boulevard, on pouvait y rencontrer JEAN-PAUL SARTRE, ALAIN CUNY, ROGER BLIN, JOSEPH KESSEL, GABRIEL AROUT, plus rarement mon maître,

par

VAHRAM AJDERIAN(*)

GRIGORI CHMARA, interprète unique de Shakespeare, les étudiants des Beaux-Arts...

Malgré sa discrétion, ADAMOV était immédiatement reconnaissable. Emanait de sa personnalité quelque chose de poétique.

«C'est ADAMOV ! c'est ADAMOV !».

L'hiver, légèrement voûté dans son manteau gris, manuscrit sous le bras, cigarette aux lèvres, ses pieds frôlant le sol, à pas rapides.

L'été, en chemisette claire, flottante, pieds nus dans ses sandales, orteils largement étalés.

Il n'habitait qu'en Hôtel et n'écrivait que dans les cafés.

Le souffle de Saint-Germain des Prés.

Au OLD NAVY, son café favori, debout devant le comptoir, souriant, cigarette au bout des doigts, enthousiaste, le regard brillant, ADAMOV sirote un café.

Je commande aussi un café, et regardant son manuscrit, posé sur le comptoir, je lui demande :

«Vous travaillez sur une nouvelle pièce ?».

«Oui, je viens de la terminer».

«En êtes-vous content ?».

«Oui, oui, très content».

«C'est bon signe!» lui dis-je, spontané, souriant.

Son regard interrogatif, plein d'humour, perplexe...

J'ajoute : C'est ce qu'a dit LUCIEN GUITRY à son fils SACHA, qui venait de terminer une comédie».

Une expression de mécontentement sur le visage, il se détourne.

La gaffe! Malencontreuse comparaison...

Pardon, cher ADAMOV, et surtout, merci !

(*) VAHRAM AJDERIAN a joué dans la pièce d'ARTHUR ADAMOV «TOUS CONTRE TOUS», représentée en 1953, au Théâtre Babylone et au Théâtre de l'Oeuvre.

Pièce mise en scène par JEAN-MARIE SERREAU. ADAMOV lui-même assurait la régie.

■

ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ

ԳԻՏԱԿՑԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԻՏԱԿՑԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ՅԱՐԱԿԱՐԾԻՔ ԳՐՈՂԸ

(Շար. Ա. էջէն)

Այն ճապէս տարբեր էր Հանրի–Ռընէ Լընորմանի [15], Փրիսթիլի [16] եւ ուրիշ թատերագիրների երկերի մէջ բանող, Հանրի Պերկսոնի [17], կամ Ալպէր Այնշթայնի [18] տեսութիւնների հիման վրայ, միայն մտային կերպով, բեմում չօշափուածից: Հակառակ Լընորմանի «ժամանակը երազ մըն է» [19] խաղին, Ադամովի մօտ ժամանակը միայն տեսականօրէն մտային կերպով չէ չօշափուած կամ այն լոկ յարաբերական, վիճակի ու երեւոյթի չէ վերածուած: Ադամովի ներդրումը տարբեր է: Այն բեմականօրէն գործողութեան մէջ առնուած, թատերայնօրէն մարմնաւորուող ու չօշափուող նիւթ է:

Եունկի կարծիքով գեղարուեստական պատկերի «նմանութիւն»ը [20] միայն պատրանք է, եւ զուրկ է մեզ երազի ճամբով յետարկուած պատկերի նման ապրող, հաղորդակցուող, կեանքին մաս կազմող շնչից ու կորովից: Մի բան, որ յատուկ է երազին ու միայն նրա պատկերների մէջ է պարփակուած: Երազում որեւէ միջադէպ, զգացմունք, ձայն, հոտ, եւ զանազան տեսակի ուրիշ տարրեր կան, որոնք կարող են մեզ համար միանգամայն անճանաչ լինել, եւ մեզ մօտ այդպէս էլ մնալ: Այդ տարրերը կարող են երեւակայութեան մէջ մնալ, ապրել ու յարատեւել: Դրանք բոլորը չէ, որ անպայմանօրէն կարող են իրենց համընկնող պատկերն ունենալ: Այդ բերումով, կեանքում կան այնպիսի գոյավիճակներ ու պատկերներ, որոնք մնում ու ապրում են անգիտացուած:

Դասական գեղարուեստական արտայայտութիւնների ստեղծած պատրանքի մէջ, Եունկ յատկանշական ու բանող է գտնում միմիայն նմանութիւնը: Նա աւելի յարմար ու ճիշդ է համարում ստացուածը նմանութիւն համարել, քանի որ այնտեղ, միայն տեսնուած, ճանաչուած առարկային յատուկ արտաքին վիճակի նմանութիւնն է, որ բանում ու գործում եւ հաղորդակցուում է մեզ եւ ոչ թէ դրանց էական կորովը, որը մեզ պիտանի է ու հարկաւոր: Այդ բացի բերումով, դրանց ստեղծած գեղարուեստական պատրանքը, անջատուած է անգիտակցականից ու զուրկ է մեզ նրա պիտանի կորովը փոխանցելուց:

Բեմի վրայ ինչպէ՞ս է կարելի մարմնաւորել դա: Թատրոնի ճամբով, խաղի միջոցով բացայայտել դա: Բեմականացուած լեզու դարձնել դա: Քսաներորդ դարի արդի թատերագրութեան մէջ, այս հարցի պատասխանն է եղել Ադամովի նշանակալի ներդրումն ու իրագործումը: Սկսեալ նրա առաջին գրքից՝ «Խոստովանութիւն»ից մինչեւ «Մարդն ու մանուկը» [21], որ ընդգրկում է նրա յուշերն ու օրագրերի մի մասը. կամ մեզ հասած առաջին խաղից՝ «Տաք մահ»ից [22] մինչեւ վերջին խաղը՝ «Եթէ ամառը վերադառնար» [23], Ադամովի երկերում առկայ է անգիտակցականի մէջ բանող կորովին հասնելու անդադար ջանքն ու միտումը: Նրա գրութիւնների մէջ, ապրուած երազի հետքերն են, որ միշտ բացում են անգիտակցականին կցող դուռը ու թատերայնօրէն ճապէս բանում:

Թատերական որեւէ երկի ըն-

ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ(*)

ԱՅՆ ԻՆՉ ՈՐ ԿԱՅ

(հատուածներ)

/.../

Գրել, պէտք է գրեմ, ինչ ալ ըլլայ. ի հեճուկս բոլորին ու ամբողջին: Որովհետեւ, եթէ դադրիմ գրելէ, ամէն ինչ կը կործանի: Եթէ խօսքը գիս լքէ, նոյն պահուն կը փլուզիմ, կ'իյնամ, կը գլորիմ, ամէն ինչ ջուրը կ'իյնայ, կը տարբաղադրուի, կ'անջատուի եւ կը նետուիմ ափը թափած, ընդերամաշկի նման:

Միտքը կը շարժի տարածութեան մէջ: Նոյնպէս, տարածութեան իմաստին վրայ կը հիմնուի լեզուն: Խօսքը որ կը թարգմանուի արարքներով, տարածութեան մէջ կը հետարձակուի: (Մասնաւոր օրինակներ՝ կը նահանջեմ այդ որոշումին դիմաց, կը պաշտպանուիմ այդ պատճառաբանութեան ետին, չահելու առիթ մը ունիմ, կանուխէն դրամ կու տամ. կը յիշէ գիս, յիշողութիւնը ներքեւէն կու գայ, կը յիշեմ՝ կանչովս յիշատակը կը յայտնուի, իմ բարոյական զարգացումս վերելք մըն է կամ անկում մը... եւլն.):

Բայց իսկական իմաստը, քօղարկուած իմաստը տարածութեան, մարդը չի նուաճեր եթէ ոչ յայտնատեսութեան ճամբով, իր մէջ՝ խորքին, ներքին տարածութեան մէջ ապրող: Նորէն, միայն ես ինծմէ կը կարենամ մեկնիլ:

Հոգեվիճակներու յաջորդականութիւնը որ մեր էութիւնը կը կազմէ, այդ յաջորդականութիւնը շարժումներէ շինուած է, որոնք իրարու կը հետեւին ու զիրար կը հակասեն, շարժումներ՝ ընդլայնուող, կծկուող, վերացող, սրտաբեկուող, յաւիտենական կշռոյթներ բնութեան եւ սրտի:

Անձկութիւնը, սիրտը սեղմող ըզգայութիւնը, որ կը պլլուի, որ կը խեղդէ, որ ցաւագին մէջս կը ծնեցնէ յետքայլին զգայական դիտութիւնը: Հրճուանքի չափազանցութիւնը, ցնծութիւնը, ինծի կը գիտցնէ աշխարհներու սիրոյ ընդարձակումը, առաջին արարուած տարածութիւնը: Յաճախանքը, որ կ'ուզէ որ անդադար խոնարհիմ իմ սիրոյ առարկայիս առջեւ, ցանկալի կնոջ կողմէ նուաստանալու պահանջս, գիս կը նախապատրաստեն կործանումի սարսափութեան իմաստին: Այս հիւանդագին պահանջը՝ իյնալու կնոջ ոտքերուն առջեւ, մէկդի դնելով ամէն արժանապատուութիւն, ինծի կը սորվեցնէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ իյնալը:

Բայց ոչ մէկ տեղ, որքան քնային երազին մէջ, մեր գիշերներու անամէջ ընդարձակ տարածութեան ետին, աշխարհը աւելի տեսանելիօրէն կը յայտնաբերէ իր հոգին, իր շարժումը, այսինքն՝ այն ինչ որ զինքը կը կենդանացնէ: Հսկումը, արտայայտուած ստեղծագործումն է, կեանքին հաստատումը խօսքով, ցերեկ օրով: Բայց երազը՝ հոգիին լռելեայն մեծ շարժումն է գիշերուան ընթացքին: Երազի լռութեան մէջ է, երբ ոչինչ կու գայ ցրուելու անձկագին ուշադրութիւնը քնացողին, որ շարժումին իմաստը կը ցցուի իր ամբողջական մաքրութեան մէջ:

Գիշեր է: Գիշեր՝ իմ վրաս, ինչպէս նաեւ աշխարհին: Կ'երազեմ որ կ'իյնամ: Քնացած՝ խաւարին ծանրութեամբ, կը նախազգամ մեծ սեւ ծակ մը, որուն մէջ կը մխրճուիմ, կը կորսուիմ: Կ'իյնամ: Եւ յանկարծ, ոստումով մը կ'արթննամ, վախով կապուած:

Ինչո՞ւ այդ վախը: Այս կենդանային զարհուրանքը: Պարզապէս որովհետեւ կ'իյնամ:

Արդեօք, պատահմա՞մբ է որ մարդիկ կ'երկնչին ամէն բանէ որ կը նուազի եւ կը խոնարհի՝ լռութիւնը, գիշերը, ծերութիւնը, մահը: Այնպէս չէ՞, մանաւանդ, որ գիտակցութիւնը այս բոլորէն կը վերյիշէ միայն անոնց հասարակաց ոգին. այդ գլխու պտոյտ պատճառող վերէն վար շարժումը, զոր կը կոչենք անկում:

Լռութեան եւ հիւանդութեան համար կ'ըսեն որ կ'իյնան գիշերուան նման. un grand silence est tombé (մեծ լռութիւն ինկաւ): Je suis tombé malade (հիւանդ ինկայ):

Եւ ծերութիւնը կեանքի այն պահն է ուր ցերեկը կը նուազի, ուր տեսողութիւնն ու կեանքը կը նուազին, ուր ողնայարը կը կքի դէպի գետին: Եւ երբ մահը իր կարգին կու գայ ծերուկը հարուածելու, այն ատեն, կը տապալի, կը ջախջախուի յաւերժ:

Ահաւասիկ, առաջին եւ միակ սարսափը, մեծ սոսկումը ծագումներուն:

/.../ Փարիզ 1938

(*) L'AVEU- Ա. տպագրութիւն- 1946

Բնագրէն թարգմանութիւն՝

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

թերցման պահին, ընդհանրապէս ընթերցողի մօտ, բեմի տարածքում բանող կեանքն ու շունչը դըժուարութեամբ է պատկերւում ու գործում: Մի բան որ գրական միւս ձեւերում՝ պատմուածքում ու վէպում, միանգամայն տարբեր կերպով է բանում: Զուգահեռ գործողութիւններից պարզապէս միայն մտապատկեր ունենալով չէ, որ խաղի գրական ընթացքը կարող է ներգործօն վիճակի վերածուել: Մտապատկերը հարկաւոր է բեմականօրէն մարմնաւորուի: Այն միշտ կարօտ է ընթերցողի, դերակատարի[24], բեմադիրի լրացուցիչ կերպով մէջբերած, համադրուած ունակութեան: Նրանք է, որ պիտի շարժման մէջ դնեն, իրագործեն՝ վերըստին կեանքի կոչեն զուգահեռ վիճակների մէջ միատեղ բանող գործողութիւնների ներգործօն շունչն ու ուժը:

Ադամովի խաղերի մէջ միայն գրութեան ընթացքում բերուած փոխասացութիւնները չեն որ նիւթը թատերայնօրէն առաջ են մղում: Հարկաւոր է բեմի վրայ գործի առնուեն դերակատարի մօտ դրանց միջոցով արթնացած մտածումները, հակազդեցութիւններն ու լռութիւնները: Դրանք պիտի գործեն բծախնդրօրէն հիւսուած, նրբին նոր կառոյց կազմող միասնութեամբ: Կարճ՝ կարեւոր է, որ դերակատարը անպայման բանի հեղինակի հետ իր ամբողջ էութեամբ: Դա է շարժման մէջ դնում, իրագործում՝ ազատագրում, վերստին կեանք պարգեւում, զուգահեռ վիճակների մէջ պահ դրուած, միատեղ բանող արարքի ներգործօն, կախարդիչ շունչին ու կորովին: Անգիտակցականը այդպիսով է բեմում տեսանելի դառնում: Ստեղծուածը՝ պատկերները, այլեւս միայն արտաքին նմանութիւն չեն պատկերում: Դրանք այժմ ունեն հարկաւոր, մեզ հաղորդակցուող, պիտանի լիցք:

Ժամանակի հոլովոյթում, Ադամով իր յուշագրութիւններում եւ երկերին կցած յաւելեալ յառաջաբաններում խաղերն արժեւորելիս, յաճախ յստակ իմացականութեամբ, տարակարծիք կերպով քննադատելով գրութիւնները, գերուած իր ջղախտով, խիստ խանգարել, կորուստի է մատնել անգիտակցականից ծնունդ առած, երկերի մէջ խտացուած կերպով թափանցած, կարեւոր էական արժէք ու դեր ունեցող ստեղծագործ ակունքները:

Առաջին հայեացքով ընդհանրապէս դժուարութեամբ նկատուող ու շօշափուող անգիտակցականի մէջ թաքուն պահուած Ադամովեան թատրոնի կորովալի ու բանող եզակի առանձնայատկութիւնները, բացասական կեցուածքով, խստաշունչ ինքնաքննադատութեամբ ժխտելով, հեղինակը կարծես ցանկացել է իր ընթերցողներին ու թատերական գործիչներին գրութիւններից վանել եւ երազի ճամբով իր գիտակցականին կցուած անգիտակցական ոլորտը, կրկին մարդկային մտքի անգիտակցականի խոր ծալքերը մղել:

Այդուհանդերձ, եզակի արժանիքներով օժտուած նրա խաղերը, հաւատարմօրէն բեմ հանուելու դէպքում, ունակ են դիտողին ու ունկնդրին էապէս ու խորապէս տըպաւորելու եւ կամրջելու նրա գիտակցական եւ անգիտակցական ոլորտների միջեւ ընկած տարածքը:

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Փարիզ, Դեկտեմբեր 2008

1) Antonin Artaud (1896-1948).

2) August Strindberg (1849-1912), Ett drompsel (1901).

3) Carl Gustav Jung (1875-1961), Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewussten (1928), Le Moi et l'inconscient (1938).

4) L'Aveu (1946) Ա. Տպագրութիւն Տես այս համարում՝ «Խոստովանութիւն» (հատուած): եւ ՀԱՆԴԷՍ Գրականութեան եւ Արուեստի (Թեհրան) 2008, Թիւ 19/20 (հատուած), էջ 11-12, թարգմ. Ժ. Չոլաքեան:

5) George Buchner (1813-1837).

6) Heinrich von Kleist (1777-1811).

7) August Strindberg, 1955.

8) Le Pélican (1956).

9) Père, 1958.

10) La Sonate des spectres, Paris (L'Arche) 1961.

11) Nicolai Gogol (1809-1852).

12) Maxim Gorki (1868-1936).

13) Anton Tchekhov (1860-1904).

14) Synchronicity.

15) Henri-René Lenormand (1882-1951).

16) J.-B. Priestley (1894-1984).

17) Henri Bergson (1859- 1941).

18) Albert Einstein (1879-1955).

19) Le Temps est un Songe (1919) Թարգմանեց՝ Զապէլ Եսայեան (անտիպ):

20) semblant (semblance).

21) L'Homme et L'Enfant (1968).

22) Mort Chaude (1928) Ադամովի առաջին խաղը. գրել է 20 տարեկանին: Տե՛ս. այս համարի մէջ հայերէն թարգմանութիւնը:

23) Si l'été revenait (1968-1969).

24) Ցատկապէս օգտագործուած է՝ դերակատար եւ ոչ թէ՝ դերասան բնորոշումը:

ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ

ՏԱՔ ՄԱՀ

Նուիրուած՝ Սերժ Վիքթոր Աբանովիչին, Մաքսիմ Ալեքսանտրին, Փօլ Էլիւարին, Լուտվիկ Քաաաքին, Ժորժ Մալքինին, Միշոնզէին, Լէոն Մուսինաքին, Լէոփոլտ Նիմանին, Ժորժ Ռիպըմոն-Տէսէնյըին, Փիէր Իւնիքին, Իլարի Վոռոնքային

Երիտասարդ աղջիկ մը պատի մը դիմաց գնդակ կը խաղայ, երկու երիտասարդներ վրայ կու գան

առաջին երիտասարդ *երկա՞ր ատեն է կը խաղաք:*

երիտասարդ աղջիկը *ցերեկ ու գիշեր, ամառ ու ձմեռ կը խաղամ:*

երկրորդ երիտասարդ *կը սիրեմ ձեզ,*
քաուչուքէ հոգի մը ունիք,
պարզ էք, պարզ՝ բառի մը նման,
չեմ սիրեր մարդուն մորթը, այդ խաւար ձօնը,
կը սիրեմ ձեզ:

երիտասարդ աղջիկը (երեսը թաքցնելով ձեռնաթիակին ետին) *շնորհակալութիւն:*

առաջին երիտասարդ *ինծմէ չէ՞ք վշտացած:*

երիտասարդ աղջիկը *ինչո՛ւ ձեզմէ վշտանամ, ոչ ոքէ կը վշտանամ, երբեք,*
նրբաձիգ շրջազգեստ մը կը հագուիմ եւ կակուղ գլխարկ մը կը դնեմ:

առաջին երիտասարդ *կը ներէք:*

երիտասարդ աղջիկը *ինչո՞ւ համար, միշտ «բնականոն» վարուեցաք:*

առաջին երիտասարդ *ճիշդ է, միշտ անանուն եղած եմ՝ աչքի թարթիչ, գնացք հակայ կայարանի մը մէջ, որդ մը բացուած փորի մէջ, բայց այս բոլոր բաները պիտի փոխուին:*
(ձեռքը կը բարձրացնէ) *մանուկներ պիտի թունաւորեմ չիկատակով, կակուղ գիակներ պիտի շպրտեմ փոքրիկ պանդոկներու պատուհաններէն ուր երանութեամբ հիւանդ միս կը ծամեն:*

Երիտասարդ աղջիկը կը վերսկսի խնդակ խաղալու, գնդակները կը զարնուին պատին, սակայն յանկարծ, հատ մը կը փախցնէ, որ կը գլորի մինչեւ առաջին երիտասարդին ոտքերը

երիտասարդ աղջիկը (առաջին երիտասարդին որ գլուխը վար կը կախէ) *տուէք ինծի այդ գնդակը, եթէ կը բարեհաճիք:*

երկրորդ երիտասարդ *դուն վերցուր, ի՞նչի կը սպասես:*

առաջին երիտասարդ (դնդակը վերցնելով) *չէի մտածեր՝ կապոյտ արեւ մը ակռաներէս ներս մտաւ:*
(գնդակը կը նետէ երիտասարդ աղջկան)

երիտասարդ աղջիկը *այստեղ եկէք, մօտեցէք կ'ըսեմ, մեծ ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ ձեզմէ:*

երկու երիտասարդները ձեռքերնին կը բարձրացնեն զարմացած

երիտասարդ աղջիկը *կրնաք աչքերս խմել ձեր ափին մէջէն:*

առաջին երիտասարդ *կապակ մըն է:*
չէի գիտեր որ կատակասէր էք, կը խոստովանիմ որ ձեզ կը նախընտրեմ տխուր:

երիտասարդ աղջիկը *սխալ կը դատէք զիս, մարդիկը կը դատէք իրենց արտաքին երեւոյթէն, երրորդական աստիճանի էք:*

երկրորդ երիտասարդ *գիտէք որ ձեզի շատ մեծ ցաւ պիտի պատճառէ:*

երիտասարդ աղջիկը *այո՛:*

երկրորդ երիտասարդ *եւ վախ չունի՞ք:*

երիտասարդ աղջիկը *խնդրեմ, խնդրեմ, այդ բառը մի արտասանէք, աչքերուն ցաւկին վրան է, կամուրջներուն վրայ, ճամբաներուն վրայ, մեզմէ ամէն մէկուն մէջ արգելափակուած է հացի տափի մը նման, վախնա՞լ, ինչէն, ես ինծի կը հարցնեմ:*

երկրորդ երիտասարդ *պիտի տառապիք, նոյնիսկ եթէ ձեզ քնացնենք, ձեզ խեղդենք էաէլվայսի տակ, ձեզի չարքի դնենք պուպրիկի մը նման եթերային ճանապարհի մը վրայ:*

երիտասարդ աղջիկը (առաջին մարդուն) *ինչ որ պէտք է, ունի՞ք:*

երկրորդ երիտասարդ *ինչ որ ինծի պէտք է, ունիմ, ձեռքերնիդ դրէք ձեր ուսերուն,*
ցերեկ ու գիշեր կրնան կուտակուիլ, գնդանման նստիլ, ձեր շուրջը պարապութիւն մը ձգեցէք:

երիտասարդ աղջիկը *եւ եթէ ոչինչ փոխուի, եթէ փողոցները մնան ապակիներու փշուրներու նման, եթէ աչքերը դեռ պարէին անզբաղ ժամերէ ետք:*

երկրորդ երիտասարդ *մատներնուդ վրայ կը համրէք, պէտք էր լերան վրայ բարձրանայիք, կ'երդնում որ պիտի չսայթաքէիք:*

առաջին երիտասարդ *միայն թէ ձեր բերանը ձեւով մը պիտի բանայիք, շատ պարզ:*

երկրորդ երիտասարդ *բայց տուէք ինծի ձեր ձեռնաթիակը* (կ'առնէ զայն) *սոսր թելերը բոլորովին թուլցեր են, մամլիչ մը չունիք, հատ մը կրնամ ձեզի տալ:*

երիտասարդ աղջիկը *աչքերս դեռ մըն են, եթէ ձեր ափերուն մէջէն հոսէին...*

առաջին երիտասարդ *ամէն ինչ լաւ պիտի ըլլայ, այսօր օդը տաք է եւ դուք չէք լար*
(բանկոնին պաստառէն պզտիկ պայուսակ մը կը հանէ, կը բանայ զայն)

երիտասարդ աղջիկը *աճապարեցէք:*

Երկրորդ երիտասարդը գլուխը թեթեւ մը անդին կը դարձնէ, առաջինը կ'առնէ դանակ մը ու կլոր շրջանակ մը կը գծէ երիտասարդ աղջկան աչքին շուրջը

երիտասարդ աղջիկը *ահ...*

Ադամովի առաջին թատերկը, գրուած 1928ին, քսան տարեկանին, ՏԱՔ ՄԱՀ-ը կը յայտնէ «գոյնը» գալիք երկերուն: Առաջին անգամ հրատարակուած է Atac information-ի մէջ, թիւ 58, 1974ին, էջ 21:

Թարգմանութիւն՝
ԺԻՐԱՅՐ ՁՈԼԱՔԵԱՆ

* * *

ՕՐԱԳԻՐ...

(1967) Օգոստոս 25

Պրըթանըլի փոքր կրկէսի մը այն ձեռնածուն կը յիշեմ:

Մարդը չէր կրնար այլեւս իր երկու գնդակները մէկէն բռնել, նորէն ալ գրպաններէն կը հանէր երեք, չորս, հինգ ուրիշներ, եւ, խոժոռ, բոլորը միասին կը նետէր մէկ անգամէն: Ի վիճակի չէր բոլորը միասին բռնելու:

Խնդուքի, պոռչտուքի տարափի տակ, ճակատէն կը հոսէր քրտինքը:

Ձըլլալ այս ձեռնածուն: Սակայն չարունակել խաղը: Նոյնիսկ եթէ գնդակ մը չբռնեցինք, երկրորդ մըն ալ նետել:

Մարտահրաւէրը պիրկ, չափաւոր:

(*) ՄԱՐԴԸ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿԸ (1968) *հատորին եզրափակիչ օրագիրը* (էջ 245):

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret: 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
MARDI
6 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամենօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.111 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·111

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ՇՐՋԱՓԱԿՈՒՄ ԵՒ ՅԱՄԱՌՔԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՑՈՅՑԵՐ, ԲՈՂՈՔՆԵՐ, ԿՈՉԵՐ ՄԻՆՉ ԶՈՀԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

Ռմբակոծումներէն ետք, Յունուար 3ի իրիկունը իսրայէլեան բանակը ցամաքային յարձակման անցաւ եւ պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է արդէն որ այս պատերազմը դժուար պիտի ըլլայ եւ երկարատեւ:

Նախքան այս յարձակումը, բազմաթիւ քաղաքներու մէջ Իսրայէլի դէմ ցոյցեր եւ համախմբումներ տեղի ունեցած էին: Փարիզի մէջ, Պուլվար Հոսմանի ցոյցը, որ տեղի ունեցաւ մեծ վաճառատուներուն առջեւ, թալանով վերջ գտաւ: Հաւաքուած էին մօտ 25·000 հոգի, բայց ցոյցին վերջաւորութեան թալանողներ ալ մասնակցած են, կառքեր տապալած կամ կըրակի տրուած, ձեռնառումբեր նետուած են ոստիկաններու վրայ: Նման ցոյցեր տեղի ունեցած են նաեւ Լոնտոն, Պոլիս, Հռոմ, Ռապաթ, Պէյրութ: Փարիզի մէջ, Կիրակի օր ալ ԳՐԻՖ-ի նախաձեռնութեամբ իսրայէլամէտ ցոյց մը տեղի ունեցաւ, որու ըստ ոստիկանութեան, 4·000 հոգի մասնակցած են:

Դիւանագիտական աշխատանքներն ու հրադադարի կոչերը որեւէ արձագանգ չեն գտներ և Ապահովութեան խորհուրդն ալ չկրցաւ որեւէ համաձայնութեան գալ բանաձեւի մը շուրջ քանի ԱՄՆ արգելք հանդիսացան: Ուաշինկթըն, եթէ նոյնիսկ դէմ չի հանդիսանար հրադադարի մը, կը շարունակէ յանցաւոր նկատել միայն Համասը, եւ պաշտպանել Իսրայէլի ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը: Յունուար 5ին, 527 պաղեստինցի մեռեալ կար եւ 4 իսրայէլացի: Իսրայէլի ժողովուրդն ալ, հարցախոյզի մը համաձայն, 80% համեմատութեամբ կը պաշտպանէ յարձակումը:

– Լէյլա Շահիտ, որ Պաղեստինի ընդհ. պատուիրակն է Եւրոպական Միութեան մօտ, անրաժեշտ կը գտնէ միջազգային ուժի մը ներկայութիւնը, կացութիւնը փրկելու համար (հարցազրոյց Ֆիկառոյի մէջ, Յունուար 5ին): Ձի հասկնար նաեւ թէ ի՞նչ մղձաւանջէ տարուած է իսրայէլեան զինուորական ուժը, որ կը խորհի թէ կարելի կ'ըլլայ Համասը ճզմել բանի ուժով:

– Զինուորական պարսիկ բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը կոչ ըրած է իսլամական պետութիւններուն, որ դադրեցնեն քարիւղի իրենց արտածումները դէպի այն երկիրները, որոնք զօրավիգ են Իսրայէլի: Ըստ իրեն, լաւագոյն ձեւն է ճնշում բանեցնելու համար այդ պետութիւններուն վրայ:

– ԳՐԻՖ-ի (Ֆրանսայի հրեայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցչական խորհուրդ) նախագահը բաւական մտահոգ է Փարիզի հակիսրայէլեան ցոյցին վերջաւորութեան պատահած միջադէպերէն եւ կը վախնայ որ հակամարտութիւնը Ֆրանսա կը փոխադրուի: Կը պաշտպանէ անշուշտ իսրայէլեան բանակի յարձակումը, որու նպատակն է ոչնչացնել Համասը: Կը չեշտէ որ յարձակումը պաղեստինցի ժողովուրդին դէմ չէ, այլ՝ Համասին միայն:

– Սարքոզի 48 ժամուան ճամբորդութիւն մը կը կատարէր Յունուար 5ին, Եգիպտոսէն Իսրայէլ անցնելով եւ նաեւ Ռամալլա, ուր պիտի հանդիպէր Մ. Ապպասի: Մեծ յոյսեր չկային որ կարենայ բան մը ընել, քանի Իսրայէլ վճռած է մինչեւ ծայրը երթալ եւ ոչ ոքի մտիկ ընել:

– Գազայի բնակիչները խուճապի մէջ կ'ապրին, քանի ամէն յարձակումի կամ ռումբի, մեռեալները կը բազմանան: Յունուար 3ին, տան մը մէջ երեք եղբայրներ մեռած էին ռումբի մը պայթումէն: Փողոցները պարապ են, ուտելիք չկայ, դարմանումի կարելիութիւն չկայ վիրաւորներուն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի պետական կայանը Յունուար 1էն սկսած է քրտերէն հաղորդումներու: Բացման արարողութեան վարչապետ Էրտողան քրտերէնով բարեմաղթութիւն ըրած է: Բարձրագոյն կրթութեան խորհուրդին նախագահն ալ յայտարարած է թէ կը մտածեն երկու Թրքական համալսարանի մէջ քրտերէնի ու քրտական գըրականութեան ամպիոններ բանալ:

ՊԱՂՏԱՏԻ չիի դամբարանի մը առջեւ, Յունուար 4ին կին քամիքազ մը իր կըրած ռումբը պայթեցուցած է, որու հետեւանքով առնուազն 35 հոգի մեռած է, որոնց մեծ մասը պարսիկ ուխտաւորներ: Այս ուխտագնացութիւնը արգիլուած էր Ս. Հիւսէյնի վարչակարգի օրով եւ այժմ սիւննիներու թիրախ է:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը Նիսի եւ Կար Սէն Լազարի գիծերուն վրայ կը շարունակուի Դեկտեմբեր 14էն ի վեր եւ բարելաւում ալ չի տեսուիր: Հարցը միշտ նոյնն է, ձմրան ժամանակացոյցին կը վերաբերի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հիւանդանոցներու վարկը օրէ օր կը վատթարանայ յաջորդական միջադէպերու պատճառաւ: Դեկտեմբեր 24ին Սէն-Վէնսան տը Փօլ հիւանդանոցին մէկ հիւանդապահուհին սխալ ներարկում մը ըրած էր երեք տարեկան մանչուկի մը, որ մեռած էր: Դեկտ. 28ին, սրտի տագնապ ունեցող հիւանդի մը համար 6 ժամերու երկայնքին կարելի չէր եղած տեղ մը գտնել վերակենդանացման բաժանմունքի մը մէջ եւ ենթական մեռած էր: Յունուար 1ին, 6 ամսու մանչուկ մը մեռած էր, որովհետեւ հիւանդապահուհին սխալած էր ներարկումի մը չափին մէջ եւ նորածինը չէր տոկացած: Այս ամբողջը կը վերագրուի նաեւ անձնակազմերու անբաւարարութեան, հիւանդանոցներու մէջ:

ՓԱՐԻԶ - ՏԱՔԱՐ հանրածանօթ ռալլին ճամբայ ելաւ Յունուար 3ին Պուէնոս-Այրէսէն, առանց իսկ իր անունը փոխելու: Մրցումը ուղեց այս ձեւով հեռանալ ահաբեկչական ափրիկեան սպառնալիքներէն: 14 հանգրուաններ տեղի պիտի ունենան Արժանթինէն Չիլի:

ՃՈՐՃ ՊՈՒՇ, ներկայ նախագահին հայրը, հարցազրոյց մը տուած է Ֆոքս Նիուզի եւ յայտարարած է այդ առթիւ որ իր կրտսեր զաւակը՝ Ճէպ, կրնայ ԱՄՆ-ու նախագահ ըլլալ, ոչ հիմա անշուշտ, բայց յետագային:

ԺԱՆ ՔԷՀԱՅԵԱՆ Լիպէրասիոնի տեսակէտներու էջին մէջ (Յունուար 5) նամակ մը ստորագրած է իր Թուրք եղբայրներուն, ուր կ'ողջունէ Թուրք մտաւորականներու հանրագրութիւնը, ուր անոնցմէ ոմանք ներողութիւն կը խնդրէին Հայերէն: Քէհայեանի համար այդ հանրագրութիւնը ստորագրողները պատիւն են Թուրքիոյ: Կը ձաղկէ նաեւ այն հայ գերազգայնականները, որոնք աշխարհագրական դրդապատճառներով կը մերժեն Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան, ինչ որ անհեթեթ կը գտնէ նաեւ Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հայաստանի համար, որոնք այլեւս յոյս մը չեն ունենար Եւրոպայի հետ սահման ունենալու:

ԻՐԱՆԻ գերագոյն առաջնորդը՝ Այաթոլա Ալի Խամէյնի զգուշացուցած է Իրաքի վարչապետը՝ Նուրի ալ-Մալիքին ԱՄՆ-ու հետ ստորագրած համաձայնագրին հետեւանքներուն համար:

ՊԱՆՔՈՔԻ (Թայլանտ) գիշերաբոյնին հրդեհին մեռեալներու վերջական թիւը 62ի բարձրացած է երկու վիրաւորներու մահէն ետք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԵՍԽԷԹ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՋԱՒԱԽՔՈՎ ՀԵՏԱՔՐՔՈՒԱԾ ԵՆ

Վրաստանէն քաղաքական գործիչ Եուրի Մկրտումեանց խօսելով Հայաստանի հանրային ձայնասփիւռէն, ըսած է թէ կայ մեսխէթ Թուրքերու խումբ մը որ սկսած է Ջաւախքի շրջանով հետաքրքրըւիլ, կեդրոնանալով յատկապէս Ատիկենի վրայ: Ինք Մոսկուայի մէջ մասնակցած է մեսխէթցիներու հարցին մասին բազմաթիւ գիտաժողովներու, անոնց ղեկավարներուն հետ զրոյցներ ունեցած եւ այն եզրակացութեան, յանգած որ անոնց գործունէութիւնը ունի փանթուրքական նպատակներ:

Մեսխէթ Թուրքերուն Վրաստան վերադառնալու համար դիմումի պայմանաժամ տրուած էր մինչեւ 2009 Յունուար 1ը. ներկայիս պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ Յուլիս 1: Առայժմ շուրջ 900 դիմում ներկայացուած է:

ՊԱՔՈՒ

ԱԼԻԵՒ ԲԱՑԱՌԱԾ Է ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Ամանորի առթիւ Ազրբէջանի նախագահն ալ հեռասփռուած ուղերձով մը դիմած է ժողովուրդին: 2008ը յաջողութեան տարի մը համարած է, նկատի առած արձանագրուած բարգաւաճումը:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին, Ի. Ալիեւ ըսած է թէ միջազգային հանրութիւնը զօրավիգ է Ազրբէջանին եւ ինք կասկած չունի թէ հակամարտութիւնը կը լուծուի միայն Ազրբէջանի գերիշխանութեան սկզբունքով: Համոզում ալ յայտնած է որ Ազրբէջանի իշխանութիւններն ու ժողովուրդը չեն ընդունիր Լեռնային Ղարաբաղի անկախութեան յօժարիլ, քանի որ «անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր Լեռնային Ղարաբաղը ազրբէջանական հող եղած է»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՌԱԿՏԱԾ Է ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԸ

1915ին կատարուածին համար Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել Թուրք հանրային կարծիքը: Վիճարկումը հասած է Պոլսոյ փաստաբանական կաճառին: Անոր ղեկավարութիւնը յայտարարած է թէ այդ հանրագրութեամբ հետապնդուածը հայկական Սփիւռքին տեսակէտները օրինականացնելու նպատակն է: Ըսուած է նաեւ թէ այդ նախաձեռնութեամբ Թուրքիոյ հանրապետութեան առջեւ կը դըրուի հաշուեցոյց մը զոր չի կրնար վճարել:

Խումբ մը իրաւաբաններ հակազդած են այս յայտարարութեան, չեշտելով թէ կաճառին ղեկավարութեան կողմէ 1915ին կատարուածներուն արժեւորումը վիճելի է: Ըսած են թէ կաճառը պետական հիմնարկութիւն չէ, ոչ ալ պատմութեան հիմնարկութիւն մը, այլ՝ հարցին իրաւաբանական առումով քննութեան կոչուած կազմակերպութիւն մը: Այդ քննութեան հիմը կը կազմեն ոչ թէ ազգային զգայնութիւնները, այլ մարդկային իրաւունքները: Կարելի է քննադատել հանրագրութեան նախաձեռնողներուն արարքը, սակայն զիրենք հայրենիքի դաւաճանութեամբ ու այլ անընդունելի վերագրումներով մեղադրել, մանաւանդ անգիտակից տարրերու թիրախ դարձնել, կաճառին գործը չէ:

Հակազդողներու խումբը աւելցուցած է տակաւին թէ կաճառին պարտականութիւնը կարծիքի ազատութեան տէր կանգնիլն է:

«Ընկերութիւնները կ'որոշուին անցեալին ապրուածով ու ապրելիքներով. այդ պատճառով անցեալի սխալներուն համար հարկ է ներողութիւն խնդրել: Մանաւանդ որ պատասխանատու ենք մեր գտածէն աւելի լաւ աշխարհ մը ձգելու մեր յետնորդներուն» ըսած են անոնք:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՎԵՐԱՔՆՆԵԼԻ

«Ցորժամ (...) իւրաքանչիւր ոք ի ձէնջ՝ եթէ (...) վարդապետութիւն ունիցի, (...) եթէ թարգմանութիւն ունիցի, ամենայն ի շինած լինիցի»։

ՊՕՂՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ (Ա. Կորն. ԺԴ. 26)

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Եկեղեցւոյ տիեզերական վերջին ժողովը գումարուեցաւ աւելի մօտաւորապէս յիսուն տարի առաջ։

Արտասովոր հաւաք մըն էր, ոչ այնքան մասնակցողներու թիւով, որքան օրակարգով։

Եկեղեցին -գիտենք- միշտ ըսելիք մը ունի. իբրեւ Մայր եւ Դաստիարակ՝ կը խրատէ, կը թելադրէ, կը յանդիմանէ։ Տիեզերական ժողովներն ալ կշտամբանքի առեաններ եղած են ընդհանրապէս։

Այս անգամ՝ ո՛չ դատապարտութիւն, ո՛չ նզովք։ Ո՛չ ալ ջուր ծեծող վէճեր։ Յառաջացած տարիքով քահանայապետ մը — Յովհաննէս ԻԳ. — անհրաժեշտ համարած էր «երիտասարդացնել» Եկեղեցին, եւ համախմբած էր մօտ երեք հազար եպիսկոպոս՝ խորհրդակցելու համար կերպին շուրջ։

«Հաւատք անփոփոխ, իսկ կանոնք ըստ պատշաճի ժամանակին փոփոխելիք»(1). այս կրնար ըլլալ բնաբանը Վատիկանի Երկրորդ Ժողովին, որ պիտի նախապատրաստէր Եկեղեցին՝ նոր հազարամեակի հովուական իր առաքելութեան։

Նիստերը տեւեցին երեք տարի (1962—1965)։ Հրատարակուած ատենագրութիւնները աննախադէպ դիտաւորութիւններ կը պարզէին. «բարենորոգել Եկեղեցին, հարթել քրիստոնեաներու միութեան ուղին» եւ ցուցաբերել, մանաւանդ, «վրճռական մերձեցում մը այսօրուան մարդոց, խօսելով անոնց հասկնալի լեզուով մը»(2)։

Ժողովին աւարտէն ետք, աշխատանքները շարունակուեցան ուրիշ գետնի վրայ։ Հարկ էր տիրող տրամադրութիւններու շունչով այժմէականացնել նաեւ Եկեղեցւոյ քրիստոնէականը, որ ԺԶ. դարէն ի վեր չէր վերամշակուած։

Այս ծրագրին իրագործումը տարիներ պահանջեց եւ նոր քրիստոնէականը լոյս տեսաւ 1992ին, ֆրանսերէն լեզուով։ Որպէս յառաջաբան գործածուեցաւ Fidei Depositum «առաքելական սահմանադրութիւն»ը, զոր Յովհաննէս—Պօղոս Բ. քահանայապետը հրապարակած էր այդ առիթով։

Քանի մը տարի ետք, 1997ին, տպագրութեան յանձնուեցաւ քրիստոնէականին վերջնական — պաշտօնական — խմբագրութիւնը, այս անգամ լատիներէն (Editio typica), պապական նոր կոնդակով մը (Laetamur Magnopere)։

Պէտք է ըսել, որ այս քրիստոնէականը, ծաւալէն ակախ, մեծ գործ մըն է. մեծ՝ նշանակութեամբ, մեծ՝ բերած նպաստով, որովհետեւ կը բացատրէ, թէ Եկեղեցին — յատկապէս Կաթողիկէ Եկեղեցին — սուրբ գրային կամ հայրախօսական ի՛նչ վկայութիւններու վրայ խարսխած է, իր համոզումները, եւ ինչ հետեւութիւններ կը քաղէ դաւանած հանգանակներէն՝ կենցաղի ուղեգիծ մը յուշելու համար «Աստուծոյ ժողովուրդին»։

Այս դասագիրք —հանրագիտարանը այսօր հայերէնի ալ թարգմանուած է(3)։ Իրադարձութիւն մը, իսկապէս։

* * *

Մինչ ֆրանսերէն, ապա լատիներէն քրիստոնէականները պատրաստուած էին բազմանդամ յանձնախումբերու լծակցութեամբ, հայերէնի վերածումը — «լատիներէն բնագրէն» — գլուխ հանած է մէ՛կ հոգի՝ Հայր Մեսրոպ Ծուրեան ծայրագոյն վարդապետը (4), անդամ Զմմառեան միաբանութեան։

Թերեւս թարգմանիչին աջակցա՞ծ է — չնչին նպաստով — հայաստանցի մըն ալ, որովհետեւ տեղ-տեղ կը հանդիպինք տարբերութիւնները նշանակելու երեւանեան ձեւին. օրինակ՝ «7 Դեկտեմբերի 1985թ.» (էջ 3), կամ հինէն ծանօթ, բայց աւելի «հայաստաներէնի» մէջ ընդհանրացած «մթար» բառին (2356) (5)։ Կայ նաեւ «հիմունքային» ածականը (2229), եւ արեւելահայ համընկնել-էն յարմարցուած «պիտի համընկնի» ապառնին (711), որ կ՚ենթադրէ «համընկնիլ» անորոշ դերբայ մը, ցարդ անգոյ արեւմտահայերէնի մէջ։

Հատորը չունի դժբախտաբար ներածական մը, ուր պարզուէին Քրիստոնէականին հայերէն հրատարակութեան պարագաները։ Ըսուած է, այո, թէ ով «վարեց» թարգմանութիւնը, ով «հոգաց» սրբագրութիւնը եւ ով՝ տպագրութիւնը։ Ըսուած է նոյնիսկ, թէ «համակարգիչի երկարաշունչ աշխատանքը վերցուց ազնուափայլ տիկին» մը։ Ուրիշ բան սակայն չէ ըսուած։ Չէ բացատրուած, օրինակ, թէ ինչ բանի մէջ կայացած է սրբագրիչին դերը. եւ առաւել այդ լուսաբանութեան՝ ընթերցողը չի հասկնար, թէ ինչու կարդացածը սեւագրութեան կը նմանի աւելի՝ քան խնամուած, կոկ, աւարտուն աշխատանքի մը։

Փոխան յառաջաբանի, նախընտրուած է կէս էջ յատկացնել նկարագրելու համար կողքին նկարը, որ «գծուած է ըստ (...) տապանաքարի մը» (sic) եւ «կը թելադրէ կարգ մը երեւոյթներ (sic) որ կը յատկանշեն այս Քրիստոնէականը»։

Ներածութիւն մը չունինք ուրեմն, բայց ունինք կանխաճաշակ մը Քրիստոնէականին հայերէնէն, որուն պիտի անդրադառնանք անշուշտ։

Նախ սակայն երկու խօսք՝ «լատիներէն բնագրէն» կատարուած թարգմանութեան մասին։

Եւ անմիջապէս հարցում մը.— ինչո՞ւ այս անմեղ սուտը։

Քրիստոնէականը լատիներէնէ չէ թարգմանուած։ Քրիստոնէականը թարգմանուած է ֆրանսերէնէ։ Լատիներէն բնագիրը ձեռք առնող անգամ չէ եղած։

* * *

Ի՞նչ տուեալներու վրայ հիմնըւած է այս համոզումը։

Կայ, նախ, կոնդակին պարագան։ Ինչ որ իբր յառաջաբան կցուած է հայերէն Քրիստոնէականին՝ Fidei Depositum «սահմանադրութեան» թարգմանութիւնն է։ Եթէ լատիներէնէ կատարուած ըլլար յեղումն ի հայ՝ թարգմանուած պիտի տեսնէինք Editio typica-ին ընկերացող կոնդակը (Laetamur Magnopere) եւ ոչ թէ անկէ հինգ տարի առաջ՝ ֆրանսերէն «նախափորձին» առիթով հրապարակուածը...։

Կան, յետոյ, «մանրամասնութիւնները»։ Editio Typica-ն հպումներ կատարած էր, առաջին՝ «Gallica lingua exaratus» — «ֆրանսերէն գըրւած» — հրատարակութեան վրայ։ Անոնց նշոյլն իսկ չկայ հայերէն Քրիստոնէականին մէջ, որ յար եւ նման է «հին»ին...։

Ֆրանսերէնին մէջ, օրինակ, կը կարդանք, թէ կիրակնօրեայ պատարագին կարելի է մասնակցիլ «տօնին օրը կամ նախորդ օրուան իրիկունը» (2180)։ Լատիներէնը անհրաժեշտ նկատած է աւելցնել՝ «ubicumque», «որեւէ մէկ տեղ»։ Այս մակբայը չկայ հայերէնին մէջ։ Իտալերէն Քրիստոնէականը մինչդեռ՝ ունի («dovunque). անգլերէնն ալ («anywhere»)։

«Նախափորձին» մէջ — ուրիշ օրինակ — երկինքի արքայութեան հաւյող քրիստոնեաները համարուած են որպէս այս աշխարհին վրայ բնակող «étrangers»-ներ (2240)։ Editio Typica-ն նախընտրած է զանոնք կոչել «inquilini», «վարձակալներ»։ Հայերէն Քրիստոնէականը, բնականաբար, «օտարականներ» կը թարգմանէ...։

Նման օրինակներ՝ տասնեակներով. բայց զանոնք թուելը՝ այս յօդուածին նպատակը չէ։ Կարիք ալ չկայ, ինչպէս ոչ մէկ կարիք կար՝ հայերէն Քրիստոնէականը «մաքսանենգելու» որպէս «լատիներէնէ թարգմանուած»։ Ատով չէ որ արժանահաւատ պիտի դառնար։ Ի վերջոյ, Editio Typica-ին հրատարակութենէն ետք՝ ֆրանսերէն Catéchisme-ը ո՛չ անվաւեր հռչակւած էր, ո՛չ պարականոն...։

* * *

Կարեւորը, ամենայն դէպս, ուրիշ հարց մըն է։ Ծուրեան վարդապետ ոչ մէկ փոյթ ցուցաբերած է հայերէն գրելու. թարգմանած է բառ առ բառ, verbum pro verbo...։

Աճապարա՞նք։ Անտարբերութի՞ւն։ Թերեւս։ Բայց ինչ ալ ըլլան պատճառները արդիւնքը մէկ է. հրապարակի վրայ այսօր չկայ հայերէն գիրք մը, որ այս աստիճան camembert հոտի։

«Le plan de ce Catéchisme»ը՝ եղած է «այս Քրիստոնէականին յատակագիծը» (13). «l'inobservance de ce commandement»-ը՝ «այս պատուիրանին ոչ պահպանումը» (2200)։

«Grands-parents»-ները դարձած են «աւագ ծնողներ» (2220), «échanges enrichissants»-ները՝ «ճոխացուցիչ փոխանակութիւններ» (էջ 4)։

Համասեռականութեան ակնարկելով, ֆրանսերէնը կ՚ընդունի, որ «sa génèse psychique reste largement inexpliquée». հայերէն՝ անոր «հոգեբանական ծնունդը կը մնայ լայնօրէն անբացատրուած» (2357)։

Ծնողասիրութիւնը «est demandé par le précepte divin». մեզի, հայերուս համար՝ բացառաբար... «խնդրուած է աստուածային պատուէրէն» (2214)։

«Les œuvres accomplies dans un esprit surnaturel sont puissants pour attirer les hommes à (...) Dieu». Հայերէն Քրիստոնէականը կ՚ըսէ. «Գերբնական հոգիով կատարուած գործերը հզօր են մարդիկը դէպի (...) Աստուած հրապուրելու (2044)։

«Le premier appel du chrétien, c'est de suivre Jésus». Թարգմանութիւն՝ «Քրիստոնեային առաջին կոչը՝ Յիսուսի հետեւիլ է» (2253)։

Յիսուս «par sa mort il est vainqueur de la mort». Յիսուս «իր մահով (...) յաղթական է մահուն» (730)։

Գաղղիաբանութիւնները երբեմն այնքան կը մթագնեն հայերէնը, որ եթէ մէկը անկարող է նախադասութիւնը... ֆրանսերէնով վերակազմելու, կրնայ «միտք բանին» լրիւ չըմբռնել։

Թիւ 8 պարբերութեան մէջ, օրինակ, կը կարդանք. «Եկեղեցւոյ վերանորոգումի շրջանները (...) հզօր ժամանակներն են կրօնի ուսուցումին»(6)։ Ի՞նչ կը հասկնայ արդեօք «temps forts» յատկաբանութեան անծանօթ հայ ընթերցողը...

Ուրիշ օրինակ, այս անգամ հանելուկ. «Ընկերութիւնները մեծ մասամբ իրենց հիմնարկները կ՚առընչեն մարդոց իրերուն վրայ ունեցած որոշ մէկ գերիշխանութեան հետ» (2244)։ Լուծումը՝ ստորեւ (7)։

* * *

Catéchisme-ը «հայացնելու» հոգածութիւնը արտալեզուական թերացումներ ալ ունի։ Կը յիշեմ, որպէս նմոյշ, «Թագաւորութեանց» գիրքերուն պարագան միայն։

Եօթանասնից՝ հետեւաբար նաեւ «մեր» Աստուածաշունչին մէջ «Թագաւորութեանց» չորս գիրքեր կան։ Ս. Հերոնիմոսի թարգմանութիւնն ալ — Vulgata-ին կորիզը — նոյն դասաւորութիւնն ունէր։

Ժամանակի ընթացքին, արեւմըտեան աւանդութիւնը առաջին երկու գիրքերը կոչած է «Սամուէլի գիրքեր» իսկ երրորդն ու չորրորդը՝ Թագաւորութիւններու (կամ Թագաւորներու) առաջին եւ երկրորդ գիրքեր։

Հայերէն Քրիստոնէականը, Catéchisme-ին հլու—հնազանդ, կը հետեւի արեւմտեան դրութեան (1078), բայց առանց պարզելու — գոնէ ստորանիշով մը — անուանումներու տարբերութեան խնդիրը։ Ընթերցողը հետեւաբար, եթէ տեղեակ չէ հարցին, ի Թագաւորութեանց կատարուած մէջբերութիւնները պիտի չգտնէ հայերէն Աստուածաշունչին համանուն գիրքերուն մէջ։

Քրիստոնէականին ամէն ըսածը հասկնալու համար՝ հարկ է դիմել երբեմն ֆրանսերէն բնագրին (8). եթէ յղումներուն համար ալ պէտք կայ ֆրանսերէն Աստուածաշունչի

մը, ո՞ւր փնտռել թարգմանութեան օգուտը···:

Տառացի թարգմանութիւնը ունի շատ աւելի մեծ անպատեհութիւն մը. բնագրի բառերուն «հում» իմաստը միայն քաղելով՝ կը ստեղծէ թիւրիմացութիւններ, երբեմն գայթութիւն թուելու ատտիճան ծանր:

Կու տամ օրինակներ: Ընդգծումները իմս են:

* * *

Քրիստոնէութիւնը Աստուծոյ մէջ կը ճանչնայ «l'origine et la destinée de l'homme»: Հայերէնը կ'ըսէ. «··· ծագումը եւ ճակատագիրը մարդուն (2244): Այս պարագային՝ «destinée» ճակատագիր չի նշանակեր, այլ վախճան: Խօսքը յաւիտենութիւն մըն է Յայտնութեան ամէնէն ծանօթ համարին՝ «Ես եմ ալփա եւ ով, սկիզբն եւ կատարած, առաջին եւ վերջին» (ԻԲ, 13) (9):

«L'esprit Saint peut se servir des plus humbles pour éclairer les savants et les plus élevés en dignité», այսինքն գիտունները եւ իշխանաւորները, dignitaire-ները: Հայերէն Քրիստոնէականը կը թարգմանէ. «Սուրբ Հոգին կրնայ ամէնէն խոնարհ մարդիկը օգտագործել լուսաւորելու համար գիտունները եւ արժանապատուութեամբ ամէնէն բարձրերը (sic) (2038):

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Յովհաննու իմաստասիրի Աւձնեցւոյ Մատենագրութիւնք, Բ. տպագրութիւն, Վենետիկ, 1953, էջ 5:

(2) Հ. Լեւոն Զէքիեան, Վաւերաթուղթեր Վատիկանեան Բ. Տիեզերական Ժողովի, Վենետիկ, 1967, էջ 8-9:

(3) Քրիստոնէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, Վատիկան, անթուական, 1383 էջ:

(4) Մինչեւ վերջերս, հայ կաթողիկէ կղերին մէջ «հայր» որոշիչը վերապահուած էր մխիթարեաններուն եւ օտար միաբանութիւններու քանի մը հայ կրօնաւորներուն: Միւսները «տէր» էին: Հիմա բոլորն ալ դարձած են «հայր», նոյնիսկ վանական կարգավիճակ չունեցող թեմական քահանաները, թերեւս զանազանուելու համար կանամբի երէցներէն, որոնք այլեւս հայ կաթողիկէ յարանուանութեան մէջ ալ «կը կոչուին» սրբոյ Եկեղեցւոյ ի սպասաւորութիւն:

Հակառակ արեւմտեան - «լատին» - հոգեւորականութեան պարտադրուած ամուրիութեան, ամուսնացեալ քահանայութիւնը - կուսակրօնութեան առընթեր - միշտ թոյլատրելի մնացած էր կաթողիկէ եկեղեցւոյ արեւելեան ծէսերուն մէջ, բայց չէր քաջալերուած: Կոչումներու նօսրացումը վերահաստատեց աւանդութիւնը: Հարկն լուծանէ զօրէնս:

(5) Փակագծաւոր թիւերը պարբերութիւններու թիւեր են, ոչ էջերու:

(6) «Les Périodes de renouveau de l'Eglise sont (...) des temps forts de la catéchèse».

(7) «La plupart des sociétés ont référé leurs institutions à une certaine prééminence de l'homme sur les choses».

(8) Կու տամ օրինակներ՝ կասկածելի հայերէնով գրուած նախադասութիւններէ:

«Եւ որովհետեւ ամէն ինչ որ Հօրն է, Հայրը տուաւ զայն իր միածին Որդիին՝ ծնանելով զինք, բացի իր Հօր ըլլալէն, ուստի Որդիէն ստացած այս նոյն բխումը Ս. Հոգին զայն կը ստանայ յաւիտենապէս իր Հօրմէն, որ ծնաւ զինք յաւիտենականապէս» (պրբ. 246):

«Հաւատալը արարքն է քանականութեան, որ շնորհքին միջոցաւ Աստուծմէ դրդուած կամքին հրամանին տակ, աստուածային ճշմարտութեան կը յարի» (պրբ. 155):

«Ողջախոհութիւնը զինք կիրարկողին (sic) կ'առաջնորդէ մերձաւորին մօտ վկան դառնալու Աստուծոյ հաւատարմութեան եւ գուրգուրանքին» (պրբ. 2346):

Սկզբնական մեղքով՝ մարդը «արհամարհեց Աստուած, ինքզինք նախընտրելով Աստուծոյ, արարածային իր վիճակին պահանջքներուն եւ հետեւաբար իր իսկ բարիքին» (պրբ. 398),

«Եկեղեցւոյ Վարդապետումը կը կիրարկէ էական մէկ մասն իր մարգարէական պաշտօնին, հռչակելով մարդոց ինչ որ անոնց իսկապէս են եւ յիշեցնելով···» (չարունակութիւնը չէ տպուած անգամ) (պրբ. 2036):

(9) Այս համարը չորս անգամ կը յիշուի Յայտնութեան մէջ: Գրաբար Աստուածաշունչը երեք անգամ կու տայ «ալփա եւ ով» ձեւով (Ա. 10, ԻԱ. 6 եւ ԻԲ. 13), անգամ մըն ալ՝ «հայացած» «Ես եմ այբ եւ ես եմ քէ» ձեւով (Ա. 8): Աշխարհաբար թարգմանութիւնները չորս պարագաներուն ալ «ալֆա եւ օմեղա» կը գործածեն:

«Ով»ը յունարէն օմեղային տառադարձութիւնն էր հին հայերէնին մէջ (Յակոբ, Սողոմոն), իսկ քէն՝ մեր այբուբենին վերջին տառը, օ-ին եւ ֆէ-ին յաւելումէն առաջ. այդ պատճառով դրուած է օմեղային տեղ, որ յունարէն այբուբենին վերջին նշանագիրն է:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ, 2008 Դեկտեմբեր 19ին, Շավիլահայ գաղութէն տարրաբանութեան ճարտարագէտ ԱՐՄԷՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆ ներկայացուց տոքթորական իր աւարտաճառը՝ Բնական նիւթերու տարրաբանական ինստիտուտի (Institut de Chimie de Substances Naturelles, CNRS — Gif-sur-Yvette) օրկանական տարրաբանութեան ճիւղէն եւ ստացաւ Գիտութեան տոքթորի տիտղոսը:

Իր աւարտաճառի նիւթն էր «ORGANOCATALYSE ENANTIOSELECTIVE A L'AIDE DE PHOSPHINES CHIRALES — Etudes méthodologique et synthèse de catalyseurs à structure ferrocénique».

Միջազգային ճանաչում վայելող տոքթ. Ա. Մարինեթթիի ղեկավարութեան տակ իր կատարած երեք տարուան հետազօտութիւնները յանգած էին ձեռք բերելու նոր քաթալիզէօրներ: Այս նիւթը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց դատակազմի վեց անդամներուն մօտ, որոնք եկած էին Ֆրանսայի տարբեր համալսարաններէն եւ անդադրում հարցումներով կ'ուզէին լուսաբանուիլ՝ ապագայ ձեռքբերումներու կարելիութիւններուն մասին: Արմէն Փանոսեան, որ շատ լաւ կը տիրապետէր իր նիւթին եւ արդէն երեք հրատարակութիւններ ունէր միջազգային գիտական հանդէսներու մէջ, պատասխանեց, ըսելով թէ այս կերպով կարելի կը դառնայ նոր դեղամիջոցներ ստեղծել: Իր ղեկավարը տոքթ. Մարինեթթի նշեց նաեւ գիտական արժանիքներէն բացի Արմէնի ատակ նոյնչ բնաւորութիւնը եւ երեք տարիներու ընթացքին իր վարուելակերպի մարդկայնութիւնը՝ միւս գիտաշխատողներու հանդէպ:

Ի վերջոյ, Դատակազմը, յետ խորհրդակցութեան, միաձայնութեամբ Արմէն Փանոսեանը հռչակեց Գիտութեան տոքթոր, «Շատ պատուաբեր» յիշատակութեամբ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ ԳԼԱՄԱՐԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Հաճելի անակնկալ մը հանդիսացաւ Կիրակի Դեկտեմբեր 14ի համերգը որ եկաւ անգամ մըն ալ ապացուցելու այն իրողութիւնը թէ երբեմն երկարատեւ ծանուցումներն ու ինքնագոհ գնահատանքները չեն որ կը բնորոշեն ձեռնարկի մը յաջողութիւնը կամ կ'երաշխաւորեն անոր գեղարուեստական որակն ու մակարդակը:

Այդ օր ժամը 17ին երաժշտանոցին լսարանը փութացած էր Գլամարէն եւ կից քաղաքներէ երաժշտասէր կոկիկ բազմութիւն մը:

Յայտագիրը սկսաւ քիչ մը յապաղումով, երկլեզու ողջոյնի խօսքերով եւ ձեռնարկի մասին հակիրճ տեղեկութիւններով:

Բազմակողմանի եւ գունագեղ յայտագիրը սկսաւ պարիթօն Մկըրտիչ Մկրտիչեանի եւ պաս-պարիթօն Իվոն Պոնիֆասի Կոմիտասի «Ախ Մարալ ջան» զուգերգով. անկէ վերջ մեներգչուհի Մարալ Վարդանեան իրենց միացաւ երրեակ մը կազմելով, կոմիտասեան այս անգամ «Ալ Այլուղս» երգով:

Իվոն Պոնիֆաս աչքի ինկաւ Կոմիտասի «Հայաստան, երկիր դըրախտավայր» զգայացունց ու խըրթին երգին հրաշալի մեկնաբանութեամբ: Պահը յուզիչ էր, հաճելի էր ունկնդրել հայ երգը կուատլուփցի թխամորթ երիտասարդի մը կողմէ, այնքան հարազատօրէն եւ զգայնութեամբ: Վերջինս մաս կը կազմէ Մ. Մկրտիչեանի ձայնամարզութեան դասարանին: Այդ երեկոյ հայ երգը հնչեց նաեւ Գլամարի երաժշտանոցէն, մեներգչուհի Անն-Իվոն Սեւրանոյի կողմէ Կանաչեանի «Օրօր»ին մեկնաբանութեամբ:

Ողջունելի է այդպէս օտարներուն սորվեցնելով սիրցնել ու տարածել հայ երգը, որն ամենայն իրաւամբ ունի բոլոր տուեալները համաշխարհային դասական երգացանկի մէջ տեւական տեղ գրաւելու:

Յայտագրի առաջին բաժնին մէջ Մ. Մկրտիչեան հանդէս եկաւ Կոմիտասի «Կռունկ» Ա. Խաչատրեանի «Կենաց երգ» եւ Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Վարդ» եւ այլ երգերով: Ակնյայտ էր փորձառու երգիչի բեմական կեցուածքին առընթեր անոր ուսուցչի բծախնդիր ու մանրակրկիտ մօտեցումը, նամանաւանդ կոմիտասեան իւրայատուկ երգեցողական արուեստին մէջ:

Զմոռնանք ըսելու թէ երգերուն դաշնակով կ'ընկերանար Վանվի երաժշտանոցէն Ատրիան Արիակա:

Առաջին բաժնին յաջողութիւնը մեծապէս կապուած էր յայտագրին զանազանութեան, երաժիշտներուն ու երգերուն ընտրութիւնը բաւական լայն, էր: Կոմիտաս, Կանաչեան, Ա. Սպենդիարեան, Ա. Բաբաջանեան, Արամ Խաչատրեան, Անտոն Մայիլեան կամ սակաւ ծանօթ երաժիշտ Արտաշէս Խաչատրեանի «Արագ» քիչ մը մոռցուած երգը զոր երգեց Մարալ Վարդանեան իր նուրբ ու յուզական մեկնաբանութեամբ:

Առաջին բաժնի վերջաւորութեան խորհրդաւոր մթնոլորտ մը տիրեց դահլիճէն ներս: Ցանկարծ զուսպ քայլերով, եկեղեցական շապիկներ հագած, բեմ ելան Առնուվիլի Ս. Վարդգայ Խաչի եկեղեցւոյ երգչախումբին անդամները: Տպաւորիչ ու ներդաշնակ կերպով մատուցեցին մեր հոգեպարար եկեղեցական երգերը. «Սուրբ սուրբ», «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ» եւ այլն:

Պզտիկ դադարէ մը ետք համերգի երկրորդ բաժինը սկսաւ, այս անգամ հայկական խրախճանքի եւ տօնական տրամադրութիւն մը ըստեղծելով սրահէն ներս, շնորհիւ «Նաւասարդ» նուագախմբին որ զուարթ ու կենսունակ եղանակներով աշխուժութիւն ու ոգեւորութիւն ներշնչեց, մանաւանդ «Արցախ» եղանակով:

Այս բաժնի տիրող դէմքը հանդիսացաւ ծանօթ երգչուհի Ռոզին Թաշճեան որ ելոյթ ունեցաւ հարուստ երգացանկով մը, մերթ մեներգերով, երբեմն զուգերգերով կամ երգչախմբի ընկերակցութեամբ, հայ տոհմիկ եւ ժողովրդական երգերու բազմերանգ փունջ մը մատուցելով:

Յուզիչ ու մելամաղձոտ հնչեցին անոր «Էրզրումի Տորոր» եւ «Ալագեազ»ը. իսկ «Նուպար-Նուպար» ժողովրդական երգը եւ Սայաթ Նովայէն «Բուլի-բուլի» կատարուեցան հարազատօրէն, աշխոյժ ու կենսունակ ռիթմով ստեղծելով խանդավառութիւն:

Մասնաւոր գնահատանքի արժանի էր Խաչատուր Աւետիսեանի Օրաթորիայէն հատուած մը «Օրօրոցային»ը, երգչախմբի ընկերակցութեամբ: Այդ կտորով Ռ. Թաշճեան գրաւեց ներկաներուն սրտերը:

Կազմակերպիչները ձեռնարկը գրաւիչ ու զանազան դարձնելու հնար մըն ալ գտած էին, մտցնելով հայկական պարը կատարումներուն շարքին մէջ:

Իրապէս Զապէլ Մարկոսեանի մենապարը եկաւ առաւել ջերմացընելու մթնոլորտը: Շնորհալի պարուհին ընտրած էր Սայաթ Նովայի «Քանի վուր ջան իմ» երգի եղանակը, դրսեւորելու համար հայ պարարուեստը. ան իր հեզաճկուն շարժուձեւերով ու գեղեցիկ տեսքով նոր փայլ մը տուաւ հանդէսին:

Երգահանդէսը փակուեցաւ հայրենասիրական վերջին երգով մը. «Ելէք հայկազունք». խրոխտ, ոգեւորիչ ու տպաւորիչ երգ մը, երգչախմբով եւ Մ. Մկրտիչեանի մեներգութեամբ: Երգը բուռն ծափերու պահանջքով անգամ մը եւս կրկնուեցաւ:

Ձեռնարկը յաջողած էր, կազմակերպիչները կրցած էին խնամուած համադրութիւն մը իրագործել դասականի եւ տոհմիկ երաժշտութեան միջեւ:

Համերգը այդ իրիկուն իր բազմազանութեան եւ տեսակին մէջ ամբողջական պատկեր մը կը ներկայացնէր: Կը մաղթենք յառաջիկային նոյն կազմով եւ բովանդակութեամբ տեսնել զիրենք տարբեր բեմերէ եւս:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école

sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :
L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80
P.A.F. : **20 euros**
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

Հ· Մ· Ը· Մ· - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» *նուագախումբին*
Երգիչ՝ Յովսէփ

Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENCIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԻԹ

Հ·Մ·Ը·Մ· – Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են:

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ·Մ·Ը·Մ·-Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. 01·43·78·57·67 *կամ* 01·44·05·17·77:

U. G. A. B.

L'UGAB communique

● **MERCREDI 7 JANVIER : Présentation du livre de Taner Akçam,** «Un acte honteux», le Génocide arménien et la question de la responsabilité turque, à **20h30 :**
A l'occasion de sa parution récente aux éditions Denoël.
au **Centre Culturel A. Manoogian** : 118 rue de Courcelles — 75017 Paris

Pour plus d'information, visitez notre site : http://paris.agbueurope.org

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2009
et souhaite une bonne Fête de Noël

ԹԷՐԶԵԱՆ Ապահովագրական գրասենեակը
յաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վարչական պատճառներով, մեր այն բաժանորդներէն, որոնք տարեգլխու առթիւ ինքնաբերաբար կը նորոգեն իրենց տարեկան *բաժանորդագրութիւնը, կը խնդրուի* վեցամսեայ *շրջանի վճարումներ կատարել:*

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը 2009 *տարեշրջանին ծրագրած է տալ համերգներու շարք մը, Փարիզի մէջ եւ այլուր, խորագիր ունենալով* «Հրաժեշտի համերգ»*ներ, որուն առաջինը տեղի պիտի ունենայ* Ուրբաթ, Մարտ 13, *ժամը 21ին, Սէն Վէնսան տը Փօլ եկեղեցւոյ մէջ, նոր երգացանկով, որոնցմէ շատերը՝ առաջին ունկնդրութեամբ:*

Կը խնդրուի նկատի ունենալ Ուրբաթ, Մարտ 13 *թուականը, եւ չխաչաձեւել Սիփան-Կոմիտասի Փարիզի այս միակ համերգը, եթէ կը փափաքին յարգել Կարպիս Ափրիկեանի աւելի քան կէս դարու գործունէութիւնն ու նուիրումը* (56 *տարի) հայ երգին ու երաժշտութեան:*

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ *վասն համօրէն ննջեցելոց:*

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Հոգեհանգիստ՝ *վասն համօրէն ննջեցելոց:*

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DECINES

TALINE
Friends & Santa
CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines

Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

□

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'Alexandre Shirinyan de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

□

LYON

La Section «ARAXE»
de Lyon-Villeurbanne
organise
LA FETE DES ENFANTS
au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon
Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poèmes arméniens
La jeune troupe de danse ANI de Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.
Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.
Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7
MERCREDI
7 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամերիկայ եւ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

LE NUMERO: 1,20€

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.112 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.112

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԱՍՏԿԱՑՈՒՑ ԻՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

ՀԱՄԱՍԸ «ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՈՒ ՈՒ ԱՆՆԵՐԵԼԻ Է» ԸՍՏ ՍԱՐՔՈԶԻԻ

Սարքոզի տեսնուելէ ետք Եգիպտոսի նախագահին հետ Յունուար 5ին, անցաւ Ռամալլա տեսնուելու համար Մ. Ապպասի հետ: Ֆրանսայի նախագահին կոչը Իսրայէլի որպէսզի առժամեայ «մարդասիրական հրադադար» յայտարարուի, մերժումի բախեցաւ: Իսրայէլ ոչ ոքի մտիկ կ'ընէ եւ կը պնդէ որ նախ պէտք է դադրին Համասի հրթիռներու արձակումները: Պարզուած այցելութիւնը հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգեցնէ.- Համասը կը չահի եթէ չպարտուի, Իսրայէլ կը կորսնցնէ եթէ չյաղթէ: Մինչ այդ կռիւները կը շարունակուին ժամէ ժամ, աւելի սաստկութեամբ: Յունուար 6ին ռմբակոծութիւնները չէին մեղմացած իսկ, ընդհակառակն: Նախորդ օրը, մօտ 60 Պաղեստինցի եւս սպաննուած էին, որոց մէջ 13 երախայ: Ռամալլա տրուած մամուլի ասուլիսին ընթացքին Սարքոզի պնդած է կրկին՝ «Հարկ է որ զէնքերը լռեն: Ինչ որ ստիպողական է այսօր՝ բռնութիւնը դադրեցնելն է: Ժամանակը խաղաղութեան դէմ կ'աշխատի»: Սարքոզի «ամբողջական կողմնակալութեան» ամբաստանութեան տակ է իսլամական շարժումին համար, երբ յայտարարած է որ «Համասը անպատասխանատու է եւ աններելի»: Մնաց որ հրադադարի կոչը բացարձակապէս մերժուեցաւ նոյն իրիկունը Օլմերթի կողմէ: Սարքոզի կ'ակնկալէր նաեւ որ Մուպարաք կարենայ համոզել Պաղեստինցիները, քանի Ռամալլայի մէջ իսկ Ֆաթհը եւ Համասը չեն ծածկեր իրենց թշնամութիւնը: Սկզբունքով Համասը արգիլուած է եւ իր բոլոր կեդրոնները փակ են:

* * *

Դիւանագիտական դետնի վրայ, Ֆրանսայէն եւ Եւրոպայէն զատ, գործի վրայ են նաեւ Ռուսաստան, Թուրքիա, Քաթար եւ Սուրիա (այս վերջինը ապաստան տուած է Համասի քաղաքական պարագլուխին՝ Խալէտ Մէշաալի): Հեռաձայնային խօսակցութեան որպէս եզրակացութիւն, Մեդվեդեւ եւ Ապպաս հրադադարի կոչ ըրած են, բայց ապարդիւն: Անգարայի մէջ Ալի Պապաճան ընդունած է սուրիացի իր պաշտօնակիցը եւ իրենք ալ հրադադարի կոչ ըրած են ու միջազգային դէտերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ նկատած: Քաթարն ալ ետ չէ մնացած եւ կոչ ըրած որ վերջ գտնէ իսրայէլեան յարձակումը: Դամասկոսի մէջ ալ, նախագահ Պաշար ալ-Ասատ կոչ ըրած է որ Արաբները զօրակոչի ենթարկուին օգնելու համար Գազայի Պաղեստինցիներուն: Ի դէպ, ասոնց վիճակը ողբերգական է. թէ ռումբերու վախը կայ եւ թէ սնունդի եւ խնամքի բացակայութիւնը: Ելեկտրականութիւն չկայ հիւանդանոցներուն մէջ, հաց չկայ, ռումբեր ինկած են հիւանդատար կառքի մը վրայ եւ լքուած ժողովուրդ մըն է որ կը ջանայ ողջ մնալ:

- Սարքոզի Յունուար 6ին, Եգիպտոսէն եւ Իսրայէլէն ետք, Սուրիա եւ Լիբանան անցաւ:

- Օտար լրագրողներու մուտքը արգիլուած է Գազա եւ զինուորներուն Իսրայէլացիք կը պատասխանեն՝ «Գացէք Իսրայէլի Թաղամասերը Համասի հրթիռներուն արձակումը դիտելու»:

- Համասը, հակառակ զոհերուն եւ ըստեղծուած վիճակին (555 մեռեալ) յայտարարած է թէ տեղի պիտի չտայ եւ Իսրայէլն ալ քարտէսէն պիտի ջնջուի:

- 13 հազար Պաղեստինցիներ հեռացած են իրենց ապրած վայրերէն (Գազա) ըստ ոչ-կառավարական «Սէյվ տը Չիլտրըն» կազմակերպութեան:

- Ամէն կողմ, եւ մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, հակիսրայէլեան ցոյցերը կը բազմանան: Թուլուզի մէջ, Յունուար 5ին կառք մը արձակուած է քաղաքին սինակոկին վրայ եւ կրակ առած է: Միայն նիւթական վնասներ կան:

- Մաւրիտանիա, որ Եգիպտոսի եւ Յորդանանի հետ այն երեք երկիրներէն մէկն է որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունի Իսրայէլի հետ, ետ կանչած է Իսրայէլի իր դեսպանը, որպէս բողոք Իսրայէլի յարձակման դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԿԱԶԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ» զոր կը մղէ Ռուսաստան սկսած է հետեւանքներ ունենալ Եւրոպական Միութեան երկիրներու վրայ: Այդ հետեւանքները աւելի զգալի դարձան Յունուար 6ին, երբ Ռուսաստան ծորակը գոցեց իր սպառնալիքը գործադրելով: Տուժող գլխաւոր երկիրներն են Չեխիա, Լեհաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Սլովաքիա: Ֆրանսա վտանգըւած չէ ըստ իշխանութիւններու հաւաստիքներուն, քանի բաւական պաշար կայ: Կազպրոմի մեղադրանքն է որ Ուկրանիա կազ կը գողնայ անցքի ճամբուն վրայ եւ կը ջանայ իր կազը հայթայթել Բելառուսիոյ ճամբով: Կիեւ իր կարգին ռուսական ընկերութեան խաղերը կը մեղադրէ: 27երը կոչ կ'ընեն որ Ռուս եւ Ուկրանացի նստին եւ խօսին:

ՌԱՈՒԼ ԳԱՍԹՐՕ տրամադիր է ուղղակի խօսելու Օպամայի հետ, առանց միջնորդի, հաւասարէ հաւասար: Օպամայի ընտրութիւնը մեծ յոյսեր ներշնչած է եւ Գուպայի նոր ղեկավարը (եղբօրը հիւանդութենէն ի վեր) աւելի ճկուն քաղաքականութիւն մը վարելու պատրաստ է: Յունուար 4ին, արդէն արտօնած է անհատներու որ բնակարան շինեն, ինչ որ ցարդ վերապահուած էր պետութեան:

ՑՈՒՐՏԸ տարածուած է ամբողջ Ֆրանսայի վրայ եւ ինչպէս ամէն անգամ, խուճապ կը տիրէ: Յունուար 5ին, 1600 ճամբորդ Ռուասիի օդակայանը մընացած էին եւ կը գիշերէին մօտակայ պանդոկներու մէջ: Մոսկուայէն հասած ճամբորդ մը իր զարմանքը կը յայտնէր որ քանի մը սմ. ձիւնի պատճառաւ Ֆրանսա կ'անճրկի, մինչ ձիւներու տակ մնացած Մոսկուայի մէջ, ոչինչ զգալի է:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5էն Ֆրանսական հեռատեսիլի հանրային կայանները սկսան գործադրել նոր կարգադրութիւնը, այսինքն ծանուցում չսփռել ժամը 20էն 6: Հետաքըրքրական երեւոյթը այն է որ օրինագիծը չէ քուէարկուած Ազգային Ժողովին կողմէ, բայց կը գործադրուի Ֆրանս-Թելեվիզիոնի տնօրէնին՝ տը Գարոլիսի հրահանգով:

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԼՈՒԾԵԼ

Մեսրոպ պատրիարքին առողջական վիճակին առընչութեամբ Կրօնական Ժողովը յայտնած էր թէ բժիշկներու ալ խորհուրդով վեց ամսուան սպասումի շրջան մը կը սահմանէ, յստակացնելու համար այդ Աթոռին կարգադրութեան բնոյթը: Անկէ ի վեր գրեթէ որոշ է որ Մեսրոպ արք. ի առողջութիւնը իրեն թոյլ պիտի չտայ -գոնէ մօտիկ ապագային- իր պաշտօնին գլուխը վերադառնալ: Տարեվերջին վեցամսեայ պայմանաժամը աւարտած ըլլալով, հարկաւոր կը նկատուի մնայուն լուծումի մը մասին մտածել:

«Մարմարա» Յունուար 5ի թիւով անդրադարձած էր խնդրին, հակադրելով ալ Կրօնական ժողովին վերջին յայտարարութեան, թէ Մեսրոպ արք. ցկեանս պատրիարք է. մանաւանդ որ յայտարարութեան համար պէտքը չէր տեսնուած համայնքին պատասխանատու մարմիններու, դէմքերու, մամուլին հետ խորհրդակցելու: Խմբագրութիւնը կը նշէր. «Մեր կարծիքով պատրիարք սրբազանը ցկեանս պատրիարք է, բայց պատրիարքական աթոռն ալ "ցկեանս" պարապ չի կրնար մնալ»:

«Մարմարա» ուրեմն կ'առաջարկէ, որպէս յարմարագոյն լուծում, աթոռակից պատրիարք մը ընտրել. այդպէսով թէ՛ Մեսրոպ արք. ցկեանս պատրիարք կը մընայ, թէ՛ պաշտօնին պահանջները կը կատարուին:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Վարչապետ Ա. Յարութիւնեան Յունուար 5ին մամուլի ասուլիս մը տուած է, կարեւոր ծրագիրներու մասին յայտնելով: Անոնց գլխաւորը այն է որ որոշուած է 2009ի ընթացքին պետական կարգ մը կառոյցներ Շուշի փոխադրել: Առաջին նկատի առնուածներն են Գերագոյն, Վերաքննիչ դատարանները, Մշակոյթի եւ երիտասարդական հարցերու նախարարութիւնը, Կալուածային կոմիտէն, Հայաստանի գիւղատնտեսութեան համալսարանի մասնաճիւղը որուն համար նոր հանրակացարան պիտի կառուցուի: Այս որոշումը կառուցողական կարեւոր գործունէութեան մը դաշտը պիտի ընէ Շուշին: Կայ նաեւ մտադրութիւնը՝ Շուշիի անցեալի իտէալական դպրոցը ժամանակակից թանգարանի վերածելու:

Ասուլիսին վարչապետը պատասխանած է նաեւ հարցումներու. հերքած է այն շշուկները ըստ որոնց Աղդամէն անցնող ճամբաները չեն նորոգուիր, որովհետեւ կայ տարածքները յանձնելու հեռանկարը: Ա. Յարութիւնեան ըսած է թէ Ստեփանակերտ-Աղդամ ճամբան արդէն նորոգուած է եւ այս տարի ծաւալուն աշխատանք կը նախատեսուի Աղդամ-Մարտակերտ ճամբու հատուածին վրայ: Այս մարզի աշխատանքները կրնան 2010ին աւարտիլ. ուշացման պատճառը ոչ թէ տարածք յանձնելու տրամադրութիւնն է, այլ նիւթական միջոցներու պակասը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՆԴՈՐԱՅԻ ՏՈՒՓԸ ԲԱՑՈՒԱ՞Ծ Է

Թրքական ձայնասփիւռ հեռատեսիլի պետական կայանին կողմէ Յունուար 1էն քրտերէն սփռումներու սկիզբը այլ տխորժակներ ալ բացած է ու նոր պահանջ կը ներկայացուի: Քիւրտերէն օրինակելով Կովկասեան միութիւններու դաշնակցութիւնը Յունուար 5ին հանրապետութեան նախագահ Ա. Կիւլի հետ տեսակցութիւն ունենալով ուզած է որ չերքեզերէն սփռումներու ալ արտօնութիւն տրուի: Այդ դաշնակցութիւնը կը խմբէ չերքեզական 56 միութիւններ: Անոր ներկայացուցիչները ըսած են թէ երկրին վեց միլիոն Չերքեզներուն անունով կը ներկայացնեն սփռումի պահանջը: Ուզած են նաեւ որ քրտերէնին օրինակով կովկասեան լեզուներով ալ ուսուցում կազմակերպուի Անգարայի եւ Պոլսոյ համալսարաններու մէջ:

Ա. Կիւլ իրենց պատասխանած է թէ ներկայացուած պահանջները իր գործակիցներուն հետ քննելէ, արժեւորելէ ետք հարկաւորը կը կատարէն:

Չերքեզները պահանջած են տակաւին որ Տրապիզոնէն դէպի Սուխումի նաւու երթեւեկը որուն վերջ տրուած էր 13 տարի առաջ, վերահաստատուի:

* * *

Չերքեզները այս ուղղութեամբ առաջին քայլը առնողները եղած են, բայց գրեթէ ակներեւ է որ ուրիշ ազգութիւններ պատրաստ են հետեւելու Քիւրտերու եւ անոնց օրինակին: Արդէն քրտերէն հաղորդումները չեն գոհացուցած քիւրտ նըկատուած զանգուածին ամբողջութիւնը:

Թունճէլիի (որ նախկին Տէրսիմն է) երեսփոխան Ք. Կէնչ ըսած է թէ իրենց կողմերու լեզուն տէրսիմերէնն է որ քըրտերէնի հետ ոչ մէկ կապ ունի եւ զայն խօսողները ոչինչ կը հասկնան քրտերէն սփռումէն: Շեշտած է նաեւ թէ զազաերէնն ալ քրտերէնէն տարբեր լեզու է ու քրտերէն հաղորդումները զայն խօսողներուն ալ ոչինչ կ'ըսեն: Ստեղծուած կացութեան մէջ թէ՛ Տէրսիմցիները, եւ թէ Լազերը, Պոմաքցիները, Ալպանացիները, Վրացիները եւ միւս բոլոր ազգային խմբաւորումները իրաւունք ունին իրենց լեզուով հաղորդում պահանջելու. եւ իշխանութիւնները պարտին գոհացնել անոնց պահանջները:

* * *

ՆԱԶԸՄ ՀԻՔՄԷԹԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Նախարարներու խորհուրդը ստորագրութեան բացած է յայտնի Թուրք բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթի քաղաքացիութիւնը յետ մահու վերադարձնելու հարցը: Ան 1951ին զրկուած էր այդ քաղաքացիութենէն, երբ համայնավարներու դէմ հալածանքներէն խուսափելով ապաստանած էր Խորհ. Միութիւն: Եթէ հաւանութեան արժանանայ, նախարարներու խորհուրդին որոշումը պիտի կիրարկուի ու քաղաքացիութենէն զրկելու օրէնքը բեկանուի:

Այդ կարգադրութիւնը կարելի պիտի ընէ բանաստեղծին աճիւնները Մոսկուայէն Թուրքիա փոխադրել, եթէ ընտանիքը համամիտ գտնուի:

Կառավարութեան բանբերը ըսած է թէ կը խորհին տեղին քայլ մը առած ըլլալ:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՎԵՐԱՔՆՆԵԼԻ

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Cathéchisme–ին իմաստալից մէկ խորհրդածութիւնը կ'ըսէ. «C'est du côté du Christ endormi sur la Croix qu'est né l'admirable sacrement de l'Eglise toute entière»: Հայերէն Քրիստոնէականին մէջ կը կարդանք. «Խաչին վրայ քուն մտած (sic) Քրիստոսի կողէն է որ ծնաւ սքանչելի խորհուրդն ամբողջ Եկեղեցւոյ» (766):

Հոս «endormi» բացարձակ կերպով «քուն մտած» չի նշանակեր. ֆրանսերէնի գործածական մեղմաբանութիւն մըն է՝ «մեռած» ըսելու համար: Շիրմաքարերու վրայ յաճախ կը կարդանք «Endormi dans la paix du Seigneur le...»:

Հայերէնի մէջ, միւս կողմէ, «քուն մտած»՝ «մեռած»ի իմաստ չունի: Մեր լեզուն «մեռած»ը փաիկախօսութեամբ պատկերացնելու համար կը գործածէ «ննջել» բայը, բայց գրաբարի դերբայական ձեւին մէջ միայն՝ «ննջեցեալ»: Ոչ «ննջած» կ'ըսէ, ոչ ալ «քնացած» կամ «քուն մտած»: Ծուրեան վարդապետ, եթէ կ'ուզէր անպայման խուսափիլ «մեռած» բառէն, կրնար թերեւս «խաչին վրայ ննջեցեալ Քրիստոսի» մասին խօսիլ: Խաչին վրայ մչիկ–մչիկ «քուն մտած» մէկը ... փաքիր միայն կրնար ըլլալ, ոչ թէ մարդացեալ Փրկիչ:

* * *

Յիսուսի թաղումէն ետք, «իբրեւ անց Շաբաթն» (Մրկ. ԺԶ.1), «սուրբ կիները» «venaient achever d'embaumer le corps de Jésus»: Ըստ Հայերէն Քրիստոնէականին՝ «սուրբ կիները (..) կու գային աւարտելու զմռսումը (sic) Յիսուսի մարմինին» (641):

Արդի հայերէնի մէջ զմռսել այլեւս չի նշանակեր «զմռսաւ պատել, օծանել»(10), այլ «դիակ մը մումիայի վերածել»: Ֆրանսերէնի մէջ ալ ա՛յդ է այսօր embaumer բային անմիջական իմաստը. երկրորդական առումները – «բուրել» կամ «սփածանել» – նոյն ընդհանրացումը չունին, թերեւս նոյնիսկ անհետանալու դատապարտուած են: Larousse–ին Lexis բառարանը ոչ իսկ կը յիշէ զանոնք:

Ընդունինք հետեւաբար, որ Catéchisme–ին գործածած embaumer բայը, «օծել» առումով, շատ յաջող ընտրութիւն մը չէ, եւ ծառայած է միայն թակարդ լարելու թարգմանիչին:

Editio Typica–ն, նշմարելով embaumer–ին երկդիմութիւնը՝ նախընտրած է յստակ եւ ապահով unctionem բառը (onction, օծում), որ ոչ մէկ տարակոյս կը թողու «խղաբեր կանանց» դիտաւորութեան վրայ:

Եթէ Քրիստոնէականը լատիներէնէ հայացուած ըլլար՝ unctionem–ը զմռսում թարգմանելու փորձութեան պիտի չենթարկուէր անշուշտ Ծուրեան վարդապետ (11):

* * *

Ուրիշ օրինակ մը, աւելի խօսուն, աւելի յարացուցական:

Թիւ 2353 պարբերութիւնը կը սահմանէ շնութիւնը: Catéchisme–ը, պարզ ու մեկին կ'ըսէ. «La fornication est l'union charnelle en dehors du mariage entre un homme et une femme **libres**». «libres» այսինքն երկուստեք ազատ կամքով գործող. թէ ոչ՝ կատարուածը բռնաբարութիւն պիտի համարուէր:

Կարդանք հիմա Քրիստոնէականին հասկցածը. «Շնութիւնը ամուսնութենէն դուրս մարմնային միութիւնն է ամուրի մարդու եւ կնոջ միջեւ» (sic!!):

Ի՞նչ խորհիլ՝ երկար պահ մը ափ ի բերան մնալէ ետք...:

Ասկէ նուազին համար՝ Հաւատաքննութիւնը առնուազ խարոյկ կը պատրաստէր: Այսօր կացութիւնը հանդարտած է, բայց Վատիկան՝ անհուազն պիտի գոռայ – իրաւունքով – երբ իմանայ թէ ինչե՛ր կ'ըսուին Հայերէն Քրիստոնէականին մէջ...:

Այս «մարդրիտներէն» ետք, կրօնագիտութեան գիրքի մը գնահատումը աւարտած է արդէն: Ուրիշ ոեւէ ակնարկութիւն երկրորդական կը դառնայ:

Արագ կերպով պիտի թուեմ հետեւաբար ա՛յլ կարգի տարօրինակութիւններէ մէկ–երկու հատը միայն:

* * *

Ծուրեան վարդապետ կը սիրէ վերադիրով գործածել – թերեւս «ընտիր հայերէն» համարելով – շատոնց պարզ դարձած բայեր եւ դերբայներ. «կը ծնանի» (723), «ծնանելով»(246), «ելանող»(248), եւլն.:

* * *

Սրբագրութեան եւ միատարրացման աշխատանքներու բացակայութեան հետեւանքով, Քրիստոնէականին մէջ կը հանդիպինք բառերու այնպիսի տարատեսակներու, որոնք հոմանիշներ ըլլալէ աւելի՝ ճիշդը սխալէն զանազանելու տարուբերում մը կը մատնեն, երբեմն նոյն պարբերութեան մէջ իսկ.
գառը – գառնը (608),
լինելիութիւն – լինելութիւն (369),
լրացուցչականութիւն (248) –
լրացուցչութիւն (2333),
քարոզչութիւն (714) –
քարոզութիւն (1427),
վերջնադոյն փորձութիւնը –
վերջնական փորձութիւն (675),
յաւիտենապէս –
յաւիտենականապէս (246),
համակոչում (777) –
համակոչ (767), եւլն.:

Քրիստոնէականին մէջ յղութիւն բառը երկդիմի գործածութիւն մը ունի: Մինչ Catéchisme–ը կ'ըսէ՝ «Dès sa conception l'enfant a le droit à la vie», հայերէնը եղած է՝ «Իր յղութենէն իսկ մանուկը կեանքի իրաւունք ունի»(2322):

Գրաբարի մէջ, իրաւ է, յղութիւն բառը երկիմաստ էր. Յղութիւն Ս. Աստուածածնի, օրինակ, կրնար նշանակել թէ՛ Աստուածածնի յղութիւն (grossesse) – ան որ սկսաւ «աւետօքն Գաբրիէլի» –, թէ՛ ալ Աստուածածնի սաղմնաւորում (conception), իր մօր՝ Աննայի ծոցին մէջ (Դեկտեմբերի տօնը) (12):

Այսօր կարելի՞ է խօսիլ նոյն անորոշութեամբ:

Արդի հայերէնը չի սիրեր գրաբարի հոմութիւնները եւ իմաստի բեւեռացում մը կատարած է արդէն այս բառին նկատմամբ ալ: Յղութիւնը, այսօր մայրութեան պատրաստուողին յատուկ վիճակն է(13), ո՛չ բեղմնաւորութիւն կը նշանակէ, ո՛չ ալ սաղմին կը վերաբերի: Սաղմը չունի «իր յղութիւնը»: Եթէ այդպէս ըլլար, ոեւէ մէկը – այր թէ կին – ակնարկելով ներարգանդային իր կեանքի առաջին պահուն՝ պիտի կարողանար ըսել «Իմ յղութիւնս»: Եւ Աւետումով՝ սկսած պիտի ըլլար թէ՛ Տիրամօր յղութիւնը, թէ՛ ալ... Յիսուսի յղութիւնը:

Արդ, քանի Քրիստոնէականին մէջ կ'ակնարկուի սաղմին եւ ոչ թէ մօրը, նախընտրելի պիտի ըլլար խուսափիլ յղութիւն բառէն, եւ ըսել, օրինակ, «իր սաղմնացումէն (կամ սաղմնաւորումէն) իսկ մանուկը կեանքի իրաւունք ունի»:

Ծուրեան վարդապետ «ոյժ» կը գրէ (695) կամ «ոյժերուն» (24, 2338): Ի՞նչպէս սակայն ոյժ գրողը՝ յետոյ կրնայ գրել «ներուժ» (696), երբ գիտենք, որ բարդումի կամ ածանցումի ժամանակ վերջադաս բառը անփոփոխ կը մնայ: Այս օրէնքին հիման վրայ է, որ տուն նախադաս նուազականով ունինք տոյժ բառը (որմէ՝ տուժել), կամ գրաբարի յի նախդիրով՝ յոյժ: Ունինք նաեւ ժոյժ (որմէ ժուժկալ). ասիկա իրականութեան մէջ գոյժ բառն է, որուն գայ սաստկացուցիչը բառավերջի ժէին առոգանական ազդեցութեամբ դարձեր է նոյնպէս ժէ (14):

* * *

Ուրե՞մն...:

Ուրեմն Հայերէն Քրիստոնէականին մէջ թերութիւննե՞ր միայն կան: Չկա՞ն «անառարկելի» էջեր:

Անշուշտ թէ կան. բայց «ընթեռնլի» էջեր գրելը պարտականութիւն է, ոչ թէ մատնանշելի քաջագործութիւն:

Ի՞նչ գոհունակութիւն կրնայ տալ գիրք մը, որ... ականադաշտ է. հոս՝ անկարելի հայերէնով նախադասութիւններ, հոն՝ մանուածապատ մեկնութիւն մը, անդին՝ «ուղիղ վարդապետութեան» ասպարէզ կարդացող բնորոշումներ...:

Եւ սակայն Ծուրեան վարդապետ ունի թարգմանական վաստակ: Եթէ չարականներէն հատուածներ անլի լեզուով մը վերածած է արդի հայերէնի, Նոր Կտակարանի իր «աշխարհաբար թարգմանութիւն»ը(15) ողջունելի գործ մըն է:

Նոյնը կարելի չէ ըսել այս Քրիստոնէականին համար, որ մարդու առջեւ չի դրուիր. աւելի քաշքշուքներու առիթ կու տայ, քան չինիչ խորհրդածութիւններու: Կարիք ունի ի հիմանէ նորոգութեան մը, այսինքն... այլուրենէն գրուելու:

Ով որ կը զգայ այդ ձեռնհասութիւնը, թող իսկոյն գործի լծուի:

Փարիզ

(10) Նոր Բառգիրք Հայկազեան Լեզուի, Ա. հատոր, «զմռսեմ» բառայօդուած, Վենետիկ, 1836:

(11) Թերեւս առարկուի, թէ unctionem բառուած է՝ որովհետեւ լատիներէնը զմռսում բառը չունի: Կրնայ չունենալ, բայց գաղափարը կ'արտայայտէ օր.՝ condire mortuos շրջաբանութեամբ: Արդ, եթէ embaumer–ն զմռսելու առումով գործածուած ըլլար եւ ոչ թէ օծելու՝ Editio Typica–ն պիտի չվարանէր դիմելու կա՛մ հինէն ծանօթ circumlocuti–ի մը, կա՛մ ալ ad hoc նորաբանութեան մը...:

Այս առիթով կը բանամ համառօտ փակագիծ մը:

Baume–ը, իրականութեան մէջ, զմուռսը չէ, որ embaumer–ն «զմռսել» ըլլար: Baume–ը յունարէն balsamon բառն է, աղաւաղումով դարձած բալասան: Embaumer–ին հայերէնը հետեւաբար բալասանել պիտի ըլլար սկզբունքով (բայը կայ արդէն, բայց «ամոքել» կը նշանակէ աւելի՝ քան «մումիա դարձնել»): Զմուռսը՝ myrrhe–ն է, որ բնաւ կապ չունի baume–ին հետ, նոյնիսկ եթէ իբրեւ հոտաւէտ խէժ՝ նոյնքան փնտռուած էր հին եգիպտացի դիագործներէն: Կարգ մը լեզուներ ուրեմն –ինչպէս ֆրանսերէնը, իտալերէնը կամ անգլերէնը– «մումիացումը» գաղափարած են բալասանով (embaumer, imbalsamare, to embalm). հայերէնը մինչդեռ՝ զայն «մտածած» է զմուռսով:

(12) Մինչ Եօթանասնից յունարէնը երկու տարբեր եզրեր ունի բեղմնաւորութեան եւ յղութեան համար (Ովսէէ Թ.11, Հռութ Դ.13), մեր թարգմանիչները երկու պարագաներուն ալ յղութիւն բառը կը գործածեն...:

(13) Ճիշդ այս պատճառով, այսօր ոեւէ մէկը, եթէ գիտակ չէ, ամենայն բընականութեամբ պիտի կարծէ, թէ Յղութիւն Ս. Աստուածածնի տօնը Տիրամօր ...grossesse–ին յիշատակութիւնն է: Ոգեկոչուածը մինչդեռ՝ Աստուածածնի մարմնացումն է իր մօր արգանդին մէջ:

Երբեմն Յղութիւն Ս. Աստուածածնի յԱննայէ կ'ըսուի: Այդ պարագային ալ սակայն յԱննայէ բացառականը (մերթ երկու նախդիրով՝ ի յԱննայէ...) ոչ մէկ նպաստ կը բերէ տօնին բացայայտման. մանաւանդ թէ՝ երկրորդ թիւրիմացութիւն մը կը ստեղծէ, որովհետեւ կրնայ ենթադրել տալ, թէ Մարիամ յղի՛ մնացած է Աննայէ մը (Աննա արական անուն ալ է Աստուածաշունչին մէջ. Ղուկ. Գ.2, Յվհ. ԺԸ. 13,24, Գործք. Դ.6):

(14) Հրաչեայ Աճառեան, Հայերէն Արմատական Բառարան, Բ. հատոր, «ժոյժ» բառայօդուած, Երեւան 1973:

(15) Մեսրոպ Վրդ. Ծուրեան, Նոր Կտակարան (աշխարհաբար թարգմանութիւն), Պէյրութ, 1981:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵՆԷՆ ԱՆԴԻՆ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

2008ի Գրականութեան նոպէլեան դափնեկիրը, որուն մասին այլ առիթով կը խօսուի, ֆրանսագիր մեծ եւ ընթացիկէն անջատուող գրող մըն է: Համամարդկային իրաւ խորք ունի իր գրականութիւնը, աշխարհաքաղաքացիի գաղափարախօսական ճառ չէ: Դէպի մարդը եւ մարդիկ բացուող համայնապատկեր, ուր կան բազմերանգ մարդիկ եւ մշակոյթներ՝ ամերիկեան ըմբռնումով: Իր էջերու ընթերցումը դպրոց մըն է, որպէսզի դրան առջեւ ձգենք մեր կողմէ որպէս չափանիշ եւ ճշմարտութիւն համարուած արեւմտեան մշակոյթը, ըմբռնումները եւ կրօնները, եւ բացուինք մարդոց աշխարհներուն վրայ, համեստանանք եւ իմաստուն դառնանք: Անսպառ շունչով պատմող մըն է Ժան-Մարի Կիւսթաւ Լը Գլեզօ, իր խօսքին մէջ գրականութիւն, մշակոյթներու նկարագրութիւն, ցեղագրական ինքնուրոյնութիւններ կ'ընդելուզուին արտակարգ ներդաշնակութեամբ: Այս «բացուելու» հրաշքը նախ փոխած է զինք, եւ իր գրականութիւնը անոր վկայութիւնը կարելի է համարել, նաեւ՝ հրաւէր, սպառողական եւ զըւարճութեան քաղաքակրթութեան բացասականութիւնները յաղթահարելու:

Շուրջ կէս դար առաջ, մեծ եւ ներհուն ցեղագրական գիտութիւններու նուիրեալ Գլօտ Լեւի–Սթրոսի գիրքը, «Տխուր Արեւադարձային Գօտիներ», Tristes Tropiques, գիս արթնցուցած էր արժէքներու յա-

բարերականութեան ուղղութեամբ: Մինչեւ այսօր կ՚ընդվզիմ ականատես ըլլալով մշակոյթներու եւ լեզուներու աստիճանական անհետացման, թերեւս նաեւ այն պատճառով որ վտանգուած ժողովուրդի զաւակ եմ, քանի որ վտանգուած է մեր լեզուն եւ այժմ, համաշխարհայնացման թոհուբոհին մէջ, աւելի վտանգուած, եւ մակերեսայնութեամբ այդ վտանգը կը դիտենք որպէս յառաջդիմութիւն: Ժան_Մարի Կիւսթաւ Լը Գլեզօ մեզ կը տանի, իր կենսափորձով, այդ տարբեր աշխարհները, մեզ հաղորդակից կը դարձնէ զանոնք կազմող մարդոց աշխարհը ընկալելու, տեսնելու եղանակներուն, երազներուն, մանաւանդ երբ երազները կ՚ապրուին որպէս ընթացիկ իրականութեան դերանցում, եւ թերեւս կարելի կը դառնայ մեր մէջ, նիւթապաշտութենէ հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս փրկուած նոր մարդու ստեղծումը:

«Երգուած Տօնը» գրքին մէջ, Լը Գլեզօ կը վկայէ. «Շուրջ քսան տարիներ առաջ, 1970ի եւ 1974ի միջեւ, պատեհութիւնը ունեցայ ամերիկահնդիկ (ամերէնտիէն) ժողովուրդի կեանքը բաժնելու, Ամպեբաներ, եւ անոնց զարմիկները, Ուանանաներ, Փանամայի Տարիէն նահանգին մէջ, փորձառութիւն՝ որ ամբողջ կեանքս փոխեց, աշխարհի եւ արուեստի մասին գաղափարներս, ուրիշներու հետ ըլլալու կերպս, քալելու, ուտելու, սիրելու, քնանալու նոյնիսկ երազելու»:

Պարզ բառերով կրնանք ըսել, որ Լը Գլեզօ յաջողած է ուրիշը հասկնալու մշակոյթ մը ստեղծել եւ իւրացնել, ինչ որ յաճախ կը պակսի մարդոց, ընկերութիւններու, ժողովուրդներու: Միթէ՞ այս չէ խաղաղութեան ճանապարհը, փոխան երբեւ թէ հրդեհներ մարելու համար ծնունդ առնող պատերազմներու:

Լը Գլեզօ կը շարունակէ պատմել իր փորձը. «Այդ ժամանակաշրջանին շատ քիչ կը մտահոգուէի բնապահութեամբ, եւ գրեթէ ոչինչ գիտէի Ամերիկայի ամերիկահնդիկ անցեալի մասին: Կը փախչէի մեծ քաղաքներու յարձակողական կեանքէն, փնտռելով բան մը զոր կ՚անգիտանայի: Պահ մը, Թայլանտի մէջ, մտածած էի պուտտայական վանք մը քաշուիլ, Սոնկխլայի մօտերը, մալեզիական թերակղզիին մէջ: Ցամենայն դէպս կը սպասէի բանի մը, կամ մէկու մը հանդիպումը, որ կարելի պիտի դարձնէր որ դուրս գայի յաճախանքներէս եւ գտնէի ներքին խաղաղութիւնս»... Մտածող մարդուն տառապանքը: Մեծ քաղաքներու մէջ, իրարու վրայ դիզուած յարկեր կը բնակինք, բայց զիրար չենք ճանչնար, մեր պահանջները եւ անոնց բաւարարումը ուրիշներ կ՚որոշեն, կը ստեղծեն միօրինակութիւն, կը ջնջեն ինքնուրոյնութիւնները, Հերպերթ Մարքիւզի «միատարած» մարդիկ, կամ Օրուէլի Թուանշաններ կրող էակներ:

Լը Գլեզօ տրուած է միօրինակութիւնը եւ ընթացիկը մերժելու խաղին: «Թէեւ, աստիճանաբար, մինչ այդ իմ ճանչցածէս ամբողջովին հակադիր աշխարհի մը եզրը հասայ ... սորվեցայ տեսնելու, զգալու, խօսելու նոր կերպ...»:

Մեր նիւթապաշտ եւ ընչաքաղց աշխարհի փոխարէն, գտած է նորը: «Հասկցայ մեր սպառողական ընկերութեան առարկաներուն դատարկութիւնը, դատարկ՝ քանի որ տաքը, խոնաւութիւնը, միջատները զանոնք անգործածելի կը դարձնեն: Այլեւս կ՚ապրէի պալատի պէս գեղեցիկ տուներու մէջ, բոլորակաձեւ, կառուցուած գետերու եզրին, տնկացիցերու վրայ (փիլոթիս), ըստ հովանոցի հանճարեղ եւ պարզ նախագիծին. կեդրոնական ծառի բուն մը, առանց դուրսի պատերու, եւ տերեւներով հսկայ տանիք մը՝ անձրեւին, առաւօտեան մշուշին եւ կէսօրուան բիրտ արեւուն դէմ: Գետինը մասնաւորաբար գեղեցիկ էր, շինուած սեւ, փայլուն եւ առաձգական պամպու եղեգի տեսակով մը, զով՝ օրուան ընթացքին, հաճելի՝ գիշերը: Կահոյք չունենալու պերճանքի գիւտը ըրի, միայն ռետին ծառի կեղեւով գորգ, մժեղարգելը, փիւրիճաւը, «գլխու աղջիկ»ը, փայտեայ քանդակուած բարձը, զոր ամէն առաւօտ տանիքին մէջ տեղաւորէին»:

Հաւանօրէն Լը Գլեզօ պիտի մերժէ եթէ ըսեմ որ մեր արուեստական քաղաքակրթութեան եւ անկէ բխած երկրորդական եւ անօգուտ պահանջներուն քննադատութիւնը կայ իր մտածման առանցքին: Բայց երբ հակադրութիւնը այնքան յստակ է, դէպի բնականը եւ բնութիւնը երթալու ցանկութիւնը հզօր, որ կարելի չէ այդպէս մտածել: Ինք տեսած է մեր կորսնցուցած հարազատութիւնը եւ ճշմարտութիւնը: «Վերջապէս գտայ, երկար ամիսներու եւ տարիներու ընթացքին, ինչ որ բնութեան հանդէպ յարգանքն էր, ոչ թէ վերացական գաղափար մը, այլ իրականութիւն մը. լաւ գործածութիւնը բոյսերու եւ կենդանիներու, գետերու սէրը, լռութեան եւ գաղտնիքին համը: Ինչպէս քաղաքներու շատ մը բնակիչներ, մինչեւ այն ատեն հաւատացած էի վայրենիի, նախնական անտառի առասպելին, բոլորովին օտար մարդկային տեսակին: Ընկերանալով Ժերենդէ Փենայի, կախարդ բարեկամ մը, գտայ այն զարմացնող ճշմարտութիւնը, որ անտառը մշակուած պարտէզ մըն է, ուր Էմպարաները եւ Ուանանաները կը խնամեն եւ կը քաղեն բժշկական բոյսեր, անոնց հիւթերը, բոյրերը, երբեմն գաղտնի պահուած վայրերու մէջ, թաքնուած ուրիշ տերեւներու տակ: Այսպէս, ինչ որ գտայ, բնութեան ուշիմութիւնն էր, ականերեւութիւնը, զգայնութիւնը: Սերտակցութիւնը՝ որ մարդկային արարածները կը կապէ ոչ միայն աշխարհին, բայց նաեւ անտես աշխարհին, երազներուն, ստեղծագործութեան ծագման»:

Իմացական այս արկածախնդրութիւնը ինքնատիպ բանաստեղծութիւն է, քանի որ կը վարժուինք «Ջրանցքը ճանչնալ տեսնելով միայն ջուրին գոյնը, կամ կռահել ջրամոյն քարերը եւ ճիւղերը մակերեսին իրենց յառաջացուցած դողով...»:

Ինքնատիպ եւ խորք ունեցող գրող մըն է Լը Գլեզօ, որ նիւթական եւ ձեւականութեան աշխարհէն մեզ կ՚անջատէ, որպէսզի կարելի ըլլայ վերանուաճել մեր կորսնցուցած բնականութիւնը: Ձեւով մը, ան կը հանդիսանայ բնապահութեան եւ մարդկային իրաւութեան տեսաբանը:

Յ. Պ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ամբողջ աշխարհի մէջ ցեղային, ծագումնական, կրօնական եւ լեզուական հետազօտութիւններու մասնագէտ ամերիկեան հիմնարկ մը անցեալ Դեկտեմբերին հրապարակած է Թուրքիոյ բնակչութեան բաղկացուցիչներուն մասին կատարած ուսումնասիրութեան արդիւնքը: Ըստ անոնց, 74 միլիոննոց այդ զանգուածին մէջ Թուրքերէն զատ կան երկու տասնեակ ազգութիւններ. ասոնց գլխաւորն է քրտականը որուն թիւը 15 միլիոն 426 հազար է: Ատիկա կը նշանակէ բնակչութեան մօտ 21%ը: Թուրքերը կը կազմեն 71%ը: Մնացածը կը գլխաւորեն Արաբները (մօտ 2 միլիոն), ապա կը յաջորդեն Չէրքէզները, Պարսիկները, Ազրպէյճանցիները, Կակաւուզները, Փոմաքները, Պուլկարները, Լազերը, Վրացիները, Թաթարները, Պոնտիացիները, Հայերը (որոնց համար 76 հազարի թիւ տրուած է), Գարագալփաքները, Ալպանացիները, Ռոմանները, Աբխազները, Օսէթները, Ասորիները, Յոյները, Հրեաները, Քաղդէացիները:

ԹԱԼԱԹ ՓԱՇԱՅԻՆ ՍԵՒ ԿՈՂՔՈՎ ՏԵՏՐԱԿԸ

Թալաթ փաշային «Սեւ կողքով տետրակը» ուր ան արձանագրած էր Հայերու տեղահանութեան թուային տուեալները, հատորի ձեւով լոյս տեսած է «Էվերէսթ» հրատարակչութենէն: Խմբագրութիւնը ըրած է պատմաբան Մուրատ Պարտաքչը որ նախապէս ալ էջեր հրապարակած էր նոյն տետրակէն:

Հատորին մէջ առնուած են Թալաթի Գերմանիայէն կնոջը գրած նամակները, նաեւ ուրիշներու ղրկուած նամակներ:

Հատորին հրատարակութեան լուրը տալով, «Ռատիքալ» օրաթերթը կ՚ըսէր թէ այդ տետրակը, ուշադրութեամբ քննելով կը տեսնուի թէ ի՛նչ լուրջ տարբերութիւն կայ Հայերու տեղահանութենէն առաջ եւ ետքի թիւերուն միջեւ: Ան կրնայ վիճակագրական տուեալներով որպէս պաշտօնական փաստաթուղթ ընդունուիլ:

* * *

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ա.

Ֆրանսական կառավարութիւնը շատ երիտասարդ կը գտնէ Նուպարը պատուիրակութեան միւս անդամներուն հետ անոր ալ պատուանշան մը տալու համար եւ կ՚որոշեն Թագաւորին կողմէ իբրեւ նուէր զոյգ մը ատրճանակ տալ իրեն պատուանշանի տեղ:

Բայց վերջին վայրկեանին, երբ Իպրահիմ փաշա իր հետեւորդներով դուրս կ՚ելլէր Թիւյըլըրիի պալատի սրահներէն, ուր եկած էր հրաժեշտ տալու Թագաւորին, Լուի- Ֆիլիփ չկրնալով համակրութեան զգացումը զսպել, մարդ կը ղրկէ հայ երիտասարդ քարտուղարին ետեւէն, զայն քովը կանչել կու տայ եւ իր քով գտնուող պաշտօնեայի մը կուրծքէն Պատուոյ լեգէոնի խաչը առնելով՝ Նուպարի լամբակին վրայ կ՚անցընէ ըսելով.

_Ըսէ՛ք ձեր վեհապետին, որ չէ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը, այլ անձնապէս Թագաւորը իր ձեռքով այս պատուանշանը տուաւ:

Նուպար այն ատեն հազիւ քսան տարեկան էր:

Անկէ տարիներ ետքը, Նուպար կը ստանայ նաեւ պատուոյ Լեգէոնի մեծագոյն ժապաւէնը:

Այս առթիւ սրամիտ խօսք մը ըրած է մեծանուն Հայը, զոր կը յիշէ Էմիլ Պէրթրան իր կենսագրականին մէջ եւ որ կ՚արժէ կրկնել այստեղ:

Սուէզի Ջրանցքին շինութեան մասին կատարուած բանակցութիւններ յաջողցնելու համար Փարիզ գացած ըլլալով, Նուպար գրեթէ ամէն կէտերու վրայ գոհացում կը ստանայ, բայց՝ բնականաբար կը ստիպուի քանի մը զոհողութիւններ ընել, որոնցմէ մին վաթսուն միլիոնի կը նստէր Եգիպտոսի կառավարութեան:

Նուպար փաշա ակամայ համակերպած էր այդ զոհողութեան: Բանակցութիւնները վերջացած՝ Փարիզէն մեկնելու ատեն, իր հրաժեշտը կու տայ Մոռնիի դուքսին, որ իրեն կ՚իմացնէ թէ Նափոլէոն Գ. կայսրը Լեգէոնի հրամանատար անուանած էր զինքը եւ կ՚ուզէ ինք անձամբ անոր վիզը անցընել պատուանշանի փողկապը: Նուպար բարձրահասակ էր, իսկ Մոռնիի դուքսը ընդհակառակը՝ կարճահասակ: Որպէսզի գործողութիւնը կարելի ըլլայ, Եգիպտոսի հայ նախարարը կը պարտաւորուի բաւական ծռելու. այն ատեն կատակ մը կը փախցնէ դուքսին.

_Դո՛ւքս, վզիս վրայ ծանրացող վաթսուն միլիոնները կը ստիպեն զիս գլուխըս խոնարհելու:

Մուհամմէտ Ալիի մահուընէն ու Իպրահիմ փաշայի խիստ կարճատեւ իշխանութենէն ետքը Խտիվ կը հռչակուի Ապպաս փաշա, որուն իշխանութեան ժամանակ Նուպար, դեռ խիստ երիտասարդ եւ տակաւին անկարեւոր դիրքի մը տէր, թէեւ խոստմնալից ապագայով, Պոլիս կու գայ:

Հոն յարաբերութիւն կը հաստատէ Գարաքեհեա (Երամեան) Գէորգ պէյի հետ: Երիտասարդ Նուպարը որքան խելացի՝ նոյնքան գեղադէմ ու ֆիզիքապէս օժտուած էր, շուտով ուշադրութիւնը կը գրաւէ Գէորգ պէյի աղջկան՝ Օր. Ֆուլիկի եւ ահա՛, հակառակ տակաւին իր համեստ վիճակին, Նուպար կը փեսայանայ Գէորգ պէյի, որ ժամանակին մեծահարուստ Հայերէն մին էր: Կ՚երեւայ որ Նուպար նախապէս Իզմիր ըրած մէկ ուղեւորութեան միջոցին՝ մեծ համակրութիւն յայտնած էր ծանօթ ընտանիքէ հայ օրիորդի մը եւ ամուսնութիւն իսկ խոստացած անոր: Բայց Գէորգ պէյի աղջիկը մոռցնել կու տայ իրեն իր նախկին խոստումը:

Ամուսնութենէն ետքը երիտասարդ ամոլը կը վերադառնայ Եգիպտոս, ուր Նուպար փաշա հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ իր ասպարէզին մէջ:

Այս ամուսնութենէն ծնած են երեք զաւակներ: Անդրանիկը՝ Պօղոս եւ միւսները աղջիկ՝ Նոյեմի եւ Զիպա:

Բ.

Եգիպտոսի օդը անյարմար գալով նորածին Պօղոսի, շատ փոքրիկ հասակին մէջ ծնողքը զայն կը ղրկեն Պոլիս տիկին Նուպարի ծնողքին քով, ուր մանուկը կ՚անցընէ իր առաջին տարիները:

Յետոյ կը վերադառնայ Եգիպտոս, ուր մասնաւոր դասատուներու միջոցաւ կ՚առնէ իր նախնական կրթութիւնը եւ պատանի հասակին մէջ կը ղրկուի Փարիզ լիսէի մը մէջ: Լիսէի շրջանը աւարտելէ ետք, Պօղոս փաշա կը մտնէ Էգոլ Սանթրալ, ուր իր ուսումը կ՚աւարտէ եւ կը ստանայ ճարտարապետ-երկրաչափի վկայականը:

Պօղոս փաշա իր ուսանողական շրջանը աւարտելէ ետք, առանց յոյս դնելու իր մեծանուն հօրը հարստութեան կամ ազդեցութեան վրայ, կ՚ուզէ ինքն իր ձեռքով իր ապագան շինել եւ տիրանալ արժանավայել դիրքի մը:

(Շար. 3)

ՆՈՒԷՐ

Ամանորի առթիւ, Հրանդ Նորչէն 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.
- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

□

DECINES

TALINE
Friends & Santa

CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines

Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

ASNIERES

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

□

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13
Ը. օր Ծննդեան:
ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Առաջնորդարանի աւանդական տնօրհնէքը:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13
ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:
Յաւարտ պատարագի, Դիւանատան դահլիճի տնօրհնէքը կը կատարուի:

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

de

Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

► *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*

► *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 2 heures d'enregistrement audio réédité sous forme d'un coffret de 2 CD pour 99 euros (frais d'expédition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

LYON

La Section «ARAXE»
de Lyon-Villeurbanne
organise

LA FETE DES ENFANTS

au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon
Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poemes arméniens
La jeune troupe de danse ANI de Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.
Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.
Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :

- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :
L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan
LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian
NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80
P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ Յովսէփ

Շաբաթ, Յունուար 10ին

Հասցէ՝ Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvoin Saint-Cyr — 75017 Paris

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի վարչութիւնը կը յայտնէ, թէ Կիրակի, Յունուար 10ի պարահանդէսի տեղերը սահմանափակ են:

Անոնք, որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի տարեկան պարահանդէսին տակաւին կրնան հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. 01·43·78·57·67 *կամ* 01·44·05·17·77:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8
JEUDI
8 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·113 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·113

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԴՊՐՈՑԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

43 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ԱՀԱՒՈՐ ԽՈՒՃԱՊ

«Օրինաւոր ինքնապաշտպանութիւն» որակած են իսրայէլեան իշխանութիւնները այն ջարդը զոր կատարած են ռումբեր տեղացնելով ՄԱԿ-ի դպրոցի մը վրայ, որ կոչուած էր ապաստան տալու բնակիչներուն նման պարագաներու, այսինքն խուսափելու համար իսրայէլեան ռումբերէն։ Յունուար 6ին, զոհերու ընդհանուր թիւը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր.– աւելի քան 660 մեռեալ եւ մօտ 3000 վիրաւոր։ Նոյն ատեն, այսինքն Յունուար 6ին, ռումբերէն զատ, իսրայէլեան հրթիռ մը արձակուած է ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան տակ գտնուող ուրիշ դպրոցի մը վրայ՝ Շաթիէն գաղթողներու, ուր նոյն ընտանիքէն երեք հոգի մեռած է։ Այդ ընտանիքը նոյն ատեն հաւած էր եւ կը խորհէր որ ՄԱԿ-ի դրօշակը շէնքին վրայ, կը բաւէ որպէս պաշտպան։ Պաղեստինցի գաղթականներու ՄԱԿ-ի ՈՒՆՐՎԱ գործակալութիւնը բուռն բողոք մը բարձրացուցած է, բայց անօգուտ։ Քննութիւն ալ պահանջած է իսրայէլեան իշխանութիւններէն, բայց այդ ալ աւելորդ է, քանի Իսրայէլի մղած պատերազմը հիմնուած է ինքնապաշտպանութեան վրայ, ըստ Իսրայէլի տեսակէտին։ Առաջին անգամ ըլլալով Միացեալ Նահանգներն ալ հրադադարի կոչ ըրած են։ Միակ զիջումը զոր Իսրայէլ ըրած էր Յունուար 7ին, «մարդասիրական գօտի»ի ստեղծումն էր, որպէսզի հարկ եղած օգնութիւնը կարելի ըլլայ տալ տարաբախտ բնակչութեան։

Իսրայէլեան բանակի մէկ բանբերը, յանուն այդ բանակին իսկ, կ'ամբաստանէ Համասը որ բնակչութիւնը կը գործածէ որպէս «մարդկային վահան», ինչ որ իսլամապաշտներու ռազմավարութիւնն է ըստ իրեն եւ գործադրուած է Իրաք եւ Աֆղանիստան. մզկիթներն ալ որպէս զէնքի պահեստանոցներ։ Բանբերը՝ Օլիվիէ Ռաֆովիչ կ'ըսէ նաեւ թէ Իսրայէլ պիտի շարունակէ զինուորական իր ծրագիրը հակառակ միջազգային բոլոր բողոքներուն։ Ծրագիրը հինէն եւ բծախնդրութեամբ պատրաստուած է։ Իսրայէլի անզիջող այս դիրքին որպէս հակազդեցութիւն Վենեզուելա արտաքսած է Իսրայէլի դեսպանը։ Ալ-Քաիտայի թիւ 2-ն ալ՝ Այման ալ-Զավահիրի հրաւիրած է մահմետականները որ հարուածեն արեւմտեան բոլոր թիրախները աշխարհի ամէն կողմերը։

– Սարքոզի Սուրիայէն եւ Լիբանանէն ետք, վերադարձի ճամբուն վրայ կրկին այցելութիւն մը տուաւ Եգիպտոսի նախագահին։ Գահիրէ կը ջանայ համոզել Համասը, որ դադրեցնէ հրթիռներու իր արձակումը հարաւային Իսրայէլի վրայ։ Արդէն, նոյն օրը, Յունուար 6ին, Դամասկոսէն Գահիրէ հասած է Համասի մէկ պատուիրակութիւնը եւ տեսակցութիւն ունեցած եգիպտական գաղտնի ըսպասարկութեանց պետին՝ Օմար Սուլէյմանի հետ։ Դամասկոսի մէջ ալ, Սարքոզի Պաշար ալ-Ասատի հետ տեսնուած էր, որպէսզի Սուրիոյ նախագահը ճնշում բանեցնէ Համասի վրայ։

– Թուրքիա ալ ջանք կը թափէ որպէսզի հրադադար մը ձեռք ձգէ։ Էրտողան Դամասկոս ղրկած էր իր հաւատարիմ խորհրդականը՝ Ահմէթ Տաւութօղլուն, որ Թուրքիոյ դիւանագիտութեան «ուղեղ»ը կը նկատուի եւ ան տեսնուած էր նաեւ Սարքոզիի հետ։

– Նիւ Եորքի մէջ ալ, Ապահովութեան խորհուրդը կը ջանայ համաձայնութիւն գոյացնել բանաձեւի մը շուրջ, բայց մեծ յոյս չկայ։

– Յոյսեր կային սակայն, որ հրադադարի ֆրանքօ-եգիպտական ծրագիր մը յաջողութիւն գտնէ։ Յունուար 7ին, մանրամասնութիւններ չկային, բայց շշուկներ կային միջազգային ուժի մը ներկայութեան մասին եւ Համասի ապազինման։

– Իսրայէլ արդէն կը հանդիսանայ որեւէ միջնորդութեան, որպէսզի բանակը իր ծրագիրը գործադրէ։ Արտաքին նախարարուհին ալ յայտարարած է. «Կը պայքարինք ահաբեկիչին դէմ, ահաբեկիչին հետ համաձայնութիւն չենք փնտռեր»։

– Հեռատեսիլի Ֆրանս 2 կայանը Յունուար 6ին ներողութիւն խնդրած է այն «ցաւալի» սխալին համար, զոր գործած է Յունուար 5ին, ժամը 13ի լուրերու հաղորդման ընթացքին։ Հեռասփռած է պատկերներ, որոնք ցոյց կու տային վիրաւորներ եւ խուճապի տեսարաններ, որոնք կը ներկայացնէին իսրայէլեան ռմբակոծութիւններու հետեւանքները Գազա, մինչ պարզուած է որ այդ տեսերիզը 2005ի արխիւներուն կը պատկանէր եւ կը վերաբերէր բեռնատար կառքի մը արկածով պայթումին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ ամբողջ էջ մը նուիրած է Լը Մոնտ (Յունուար 7), ուր կը ներկայացուին իր ծրագիրները, Տէֆանսի շրջանին շուրջ, քանի վերականգնումի նախարարի պաշտօնէն առաջ արդէն նախագահն էր (եւ է) Հօ-տը-Սէնի ընդհանուր խորհուրդին։ Իր մղձաւանջն է մինչեւ Նանթէռ ընդլայնել գործի շրջանակը, որու դէմ է ձախը։ Այս ծրագրին մանրամասնութիւններէն զատ, կարճ գրութեամբ մը ներկայացուած է նաեւ Տէվէճեանի հօրը կենսագրականը, երբ ան կ'ապրէր Գուրպըվուա։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՕԴՈՒԺԸ միացած իրանեանին, կրկին ռմբակոծած է Հարաւային Քիւրտիստանի (Իրաք) Քանտիլ շրջանը։ Թիրախ առնուած են բազմաթիւ գիւղեր ուր նիւթական լուրջ վնաս գոյացած է։

ԱՄՆ Յունուար 5ին բացումը կատարած են Պաղտատի իրենց նոր դեսպանատան, որ հսկայ համալիր մըն է քաղաքին «կանաչ գօտի»ին մէջ, որ ամէնէն ապահով շրջանը կը նկատուի։ Դեսպանը յայտարարած է այդ առթիւ «Իրաքի համար նոր շրջանի մը սկիզբն է եւ նոր շրջանի մը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԵՂՐԻ – ԵՐԵՒԱՆ ՃԱՄԲԱՆ ԱՆԱՆՑԱՆԵԼԻ

Ձիւնին եւ սառնամանիքին պատճառով Մեղրի – Երեւան ճամբան անանցանելի դարձած է, ամբողջովին սառցապատ ըլլալով։ Քաջարանի ու Մեղրիի միջեւ աւելի քան երեք տասնեակ փոխադրամիջոցներ ճամբան մնացած են. անոնց մէջ կան իրանեան բեռնատարներ ալ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍՈՒՐ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԱՍՑԷԻՆ

Գազայի մէջ իսրայէլեան յարձակումներու հետեւանքով ժողովուրդէն տրուած զոհերու մեծ թիւը այնպէս կը թուի որ ասանդական բարեկամութեան շրջանակէն հանած է Թուրք ղեկավարները. թէ՛ վարչապետ Թ. Էրտողան, թէ՛ ընդդիմադիր պարագլուխ Տ. Պայքալ խիստ քննադատութիւններ ուղղած են Իսրայէլի։

Թ. Էրտողան իր կուսակցութեան Ազգային ժողովին խմբակցութեան ելոյթ ունեցած է նոյն նիւթով. ըսած է թէ Գազայի մէջ մարդկային ողբերգութիւն մը տեղի կ'ունենայ եւ ան սկսած չէ Դեկտ. 27ի իսրայէլեան յարձակումներով, այլ աւելի կանուխէն, երբ Գազա շրջափակումներով արդէն ողբերգական կացութեան մէջ կը գտնուէր։

Գազայի մէջ տեղի ունեցածը Էրտողան բացատրած է է Իսրայէլի փետրուարեան ընտրութեամբ, հոն գերակշիռ դիրք ապահովելու ներկայ իշխանութեան հաշիւներով ու յայտարարած է. «Է. Պարաքի, Ց. Լիվնիի կ'ուղղեմ խօսքս. մոռցէ՛ք Փետրուարի ընտրութիւնը. պատմութիւնը ձեզ պիտի դատէ մարդկութեան հոլովոյթին մէջ ձեր ընթացքին ձգած սեւ արատով։ Մենք կը խօսինք որպէս թոռները այն Օսմանցիին որ հիւրընկալեց ձեր պապերը, մեծ հայրերը երբ անոնք վտարանդի էին։ Միշտ հալածուածներու կողքին գտնուած ենք. այսօր ալ կը գտնուինք, վաղն ալ բան պիտի չփոխուի»։

Էրտողան ապա պահանջած է որ Գազայի վրայ յարձակումին անմիջապէս վերջ տրուի, կողմերու միջեւ մնայուն հրադադար մը ստորագրուի, սահմանները բացուին։

Իր ելոյթին մէջ Թուրքիոյ վարչապետը յիշեցուցած է թէ ինք կը խօսի որպէս ղեկավար մը որ Ռամալլայի մուտքին կէս ժամ սպասելու պարտաւորուած է իր ինքնաշարժին մէջ։ Ու ըսած է.«Ասիկա ընողը Իսրայէլն է որ տակաւին դիւանագիտութեան, ժողովրդավարութեան մասին կը ճառէ»։ Աւելցուցած է թէ Իսրայէլի և Սուրիոյ միջեւ միջնորդութեան իրենց եղած առաջարկները քննութեան առնուած են, դրական մօտեցումով, սակայն քննութիւններու աւարտէն առաջ արդէն իսրայէլեան օդուժը սկսած է ռմբակոծել Գազան։ Այս պարագան Էրտողան նկատած է Թուրքիոյ հանդէպ անյարգալից ընթացք։

Ան խստիւ քննադատած է ՄԱԿ-ը, Եւրոպական Միութիւնը, ԱՄՆ-ը, նաեւ Իսլամական համաժողովը որոնք կը լռեն, կամ ամբոխավար ելոյթներով կը գոհանան։ Հարց տուած է թէ Վրաստանի հարցին միջամուխ դարձած միջազգային կազմակերպութիւնները ինչո՛ւ նոյն կեցուածքը ցոյց չեն տար Գազայի պարագային։ «Ասիկա ոչ թէ երկակի, այլ բազմակի չափանիշի կիրարկում է» եզրակացուցած է Էրտողան։

Ընդդիմադիր գլխաւոր դէմք Տ. Պայքալ եւս նոյն կեցուածքը ունեցած է, ըսելով որ Գազայի մէջ ամբողջ աշխարհի աչքերուն առջեւ զանգուածային բնաջնջումի փորձ մը կը կատարուի եւ ատոր ըմբռնումով մօտենալ ամօթալի է։ Պայքալ եւս հարց տուած է որ ինչո՛ւ լռութիւն կը պահուի կատարուածին հանդէպ։

* * *

Թուրքիոյ քրտամէտ կուսակցութեան նախագահ Ա. Թիւրք իր կուսակցութեան Ազգային ժողովի խմբակցութեան ժողովին քննադատած է վարչապետ Էրտողանը, կեդրոնանալով Գազայի մասին անոր յայտարարութիւններուն վրայ։ Ակնարկելով այդ յայտարարութիւններուն, Թիւրք ըսած է թէ պէտք չէ կարեւորութիւն ընծայել վարչապետին խաղաղութեան առաքեալ ձեւանալուն։ Խօսքէն անդին չեն անցնիր անոր քննադատութիւնները։ Ապա աւելցուցած է. «Դուք մէկ կողմէն դրացի երկրին ուղղուած օդային ու ցամաքային յարձակումներ պիտի կազմակերպէք, միւս կողմէն պիտի պահանջէք որ Իսրայէլի գործողութիւնները վերջ գտնեն։ Այս կեղծ քաղաքականութեամբ ոչ ոք կրնաք խաբել»։

Թիւրք թելադրած է նաեւ որ Թուրք պետութիւնը քիւրտ ժողովուրդին հանդէպ պատերազմի յամառութիւնը մէկդի ձգէ ու դաս քաղէ ներկայի բախումներու հոլովոյթէն։ «"Դուն նախ քու դրանդ առջեւը մաքրէ, յետոյ շրջանի խաղաղութեան մասին խօսէ" չե՞ն ըսեր ձեզի» հարց տուած է Ա. Թիւրք ու պնդած որ Էրտողանի կուսակցութիւնը ռազմավարապով կապուած է Իսրայէլի։

ՏԻՆՔ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՀԵՐՔՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Երեւան տարի առաջ Մալաթիոյ մէջ տեղի ունեցած խմբական սպանութիւններու մասին պետական ձայնասփիւռի մէկ հաղորդումին ընթացքին նախկին ամբաստանեալ մը պնդած էր թէ այդ սպանութիւնները Հ. Տինքի եւ համախոհներուն կողմէ ծրագրուած եւ գործուած էին։ Տինք ընտանիքը հերքումի գրութիւն մը ղրկած է կայանին, պահանջելով որ սփռուի։ Սակայն պահանջը չէ կատարուած։ Կայանը յամառելու պարագային, Տինք ընտանիքը զրպարտութեան ամբաստանութեամբ դատի պիտի դիմէ կայանին ու հաղորդավարին դէմ։

ԱՅՍ ՏԽՍԱԿՆ ԱԼ ԿԱՅ ԵՂԵՐ

Սղերդի բնակիչ Պէրզան Պոթի իր տունն ու կալուածը վերադարձուցած է անոնց նախկին տէրերուն՝ Ասորիներուն։ Ան նամակով մը դիմած է Շուէտի ասորական կեդրոնին, ըսելու համար թէ այդ կալուածները հօրենական ժառանգութիւն կը կարծէր, բայց վերջերս տեղեկացած է թէ անոնք իր ընտանիքին սեփականութիւնը դարձած են 1915ին։ Պ. Պոթի ներողութիւն ալ խնդրած է նոյն Թուականին իր գիւղին մէջ Ասորիներու դէմ գործուած կոտորածներուն համար։

Շուէտի ասորական կեդրոնին ղրկած նամակին մէջ այս սղերդցին գրած է. «Տեղեկանալով թէ 1915ի զոհերուն արիւններուն ոտնակոխումով խլուած են ընտանիքիս կալուածները, խոր խղճի խայթ ու ամօթ զգացի։ Այս որոշումը տալէ առաջ տարիներով մտածեցի, ես գիս կոտորածներէ տուժածներու տեղը դրի, ապա շատ մը Ասորիներէ ու Հայերէ անհատապէս ներողութիւն խնդրեցի։ Այսուհանդերձ չյաջողեցայ թօթափել պապերէս ինծի փոխանցուած այս ամօթին ու խղճի խայթին ծանր բեռը։ Ուստի կալուածները կը վերադարձնեմ իրենց բուն տէրերուն, ասորական Սէյֆօ կեդրոնին»։

«Սէյֆօ» ասորերէն «Թուր» կը նշանակէ ու այդ որակումով կը նշուի 1915ը։ Նոյն կեդրոնին նախագահը Սապրի Աթման յայտարարութեամբ մը օրինակելի կեցուածք նկատած է սղերդցիին ունեցածը ու շեշտած որ Թուրքիա պարտի իր մօտիկ անցեալին հետ հաշուեյարդարի նստիլ. ատիկա ժողովրդավարացումին չափանիշներէն մէկն է։

Ի՛ՆՉ ԸՆԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութեան գիւտը թէր ու դէմ տեսակէտներու ամէնօրեայ բախումին հետ կրկին յատուկ հետաքրքրութեան մը առարկայ ըրած է Պոլսոյ Հայ համայնքը: Յատուկ, այն իմաստով որ շատ ինքնեկ, ընական չէ այդ հետաքրքրութիւնը. կամ, առնուազն, չի յաջողիր այդ տպաւորութիւնը ձգել:

Բիչ չեն Թուրք լրագրողները որոնք Հայ կոչուած տարրի մը յայտնաբերումը ըրած ըլլալ կը թըւին, իրենց անմիջական շրջանակին մէջ: Ու իբրեւ թէ անպայման կ'ուզեն անոր կարծիքը, տպաւորութիւնը ունենալ ներողութեան արարքին մասին: Իրականութիւնը որ այդ հետաքրքրութեան ետեւէն կը պոռպռայ, Թուրքիոյ քաղաքացի Հայուն կողմէ այդ նախաձեռնութեան բարենիշ մը ունենալու ձըգտումն է: Ատիկա՝ թերեւս որպէս վաւերացում, կամ նոյն ձեւով մըտածելու, գործելու, ո՛վ գիտէ ինչի ծառայելիք փաստ:

Ու հետաքրքրութեան թիրախ կ'ըլլան պատրիարքարան, մտաւորական, հասարակ մահկանացուներ. եւ անոնց Թուրքիացի Հայ ըլլալու խաչը յաւելեալ թեւեր կը ստանայ ամէն նորութեան հետ:

Ի՞նչ ընել, ի՞նչ պատասխան տալ 1915ին, աքսորին, կոտորածին, ու մնացածին մասին խօսելու, գրելու կարելիութենէն չփացած, ցաւագար լրագրողներու, որոնք կը դիմեն այս ու այն «եան»ին, առանց անոր անձկութեան յարգանք ունենալու: Ըսե՞լ, չըսե՞լ. որքա՞ն խօսիլ, ե՞րբ լռել: Ու ի՞նչպէս վարուիլ որ անդուլ հարցականներու այս ներքին ցանցը իր գոյութիւնը չըզգացնէ հետաքրքիր խօսակիցներու: Նման պարագայի մը բարեբախտութիւն պէտք է նկատել այն ինքնօրէն բանող հակակշիռը որ ճնշումին, անմարդկայինին առաջին փաստն է բնականոն ընկերութեան մը մէջ: Այդ հակակշիռին խրացումը ըրած է Թուրքիացի Հայը, աւելի քան դարու մը ապրուածին փորձառութեամբ: Ու գրեթէ ըընազդով գիտէ խօսելիքը, լռելու պահը, երբ կը հրաւիրուի պատասխանելու հարցումներու ամէնէն անհեթեթներուն:

Թուրքիոյ քաղաքացի Հայերու ըսածը, չըսածը վերջին օրերուն նիւթ ըրած թերթերէն էր «Միլլիյէթ»ը: Անոր Դեկտեմբեր 22ի թիւին մէջ ամբողջ էջ մը յատկացուած էր բժիշկ Պարգեւ Պալըմեանի հետ զրոյցին: Սեբաստացի գերդաստանէ սերած բժիշկը դպրեվանքցի է, դասակը՝ «Ու ես կ'երթամ»ներու շարքին ծանօթ հեղինակ Շաւարշ Քհնյ. Պալըմեանի: Իրեն դիմած է լրագրողուհի Տ. Սեւիմայ որ հետաքրքրական նախարան մը ունի. զըրուցելու համար ո՛ր Հայուն որ դիմած է, բոլորն ալ խուսափած են խօսակից ըլլալէ: «Ձենք ուզեր խօսիլ» ըսած են անոնք, «որովհետեւ կը վախնանք»: «Նոյնիսկ այս օրե՞րուն երբ ներողութիւն կը խընդրուի» հարց տուած է Սեւիմայ, «Այո, նոյնիսկ այս օրերուն» պատասխանած են Հայերը:

Այս կացութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ անդրադառնայ իրողութեան մը. «Ահա՛, պարզապէս 60 հազար հոգի կը վախնայ 72 միլիոնէն»: Ապա հարց կու տայ. «Լա՛ւ, հասկըցա՛նք, 1915ին պատասխանատուն մենք չենք, իսկ 2008ի այս վախին պատասխանատուն ո՞վ է»:

Պ. Պալըմեան կը սկսի մանկութեան յուշերէն: Ո՛չ մօրաքոյր, մօրեղբայր, ոչ քեռայր, հօրաքոյր, հօրեղբայր ունեցած են. մեծերը միշտ խուսափած են համոզիչ պատասխան մը տալէ. Յետոյ նիւթը կ'ընդլայնի դէպի այդ վիճակին պատճառները. կը պատմէ մեծ մօրը տարագրութեան տաժանքը, մահուան բերնէն վերջին պահու փրկութիւնը, հայ կնոջ մը Թուրք ամուսնին միջնորդութեամբ: Հօրը ընտանիքէն այդքանն ալ չէ ունեցած:

Նախակրթարանի տարիներուն մէկը զինք «թուրի մնացուք» կոչած է, հայրն ու մայրը կրկին խուսափած են ատոր իմաստը բացատրելէ: Յետոյ, լիսէի շրջանին, կրկին թիրախ եղած է այդ որակումին. այս անգամ շուրջիններուն հարցուցած է թէ ի՛նչ կը նշանակէ ատիկա: Բացատրած են. «Այդպէս կը կոչեն տարագրութենէն վերապրած Հայերը»:

Ներողութեան հանրագրութեան առընչութեամբ լրագրողուհին հարց կու տայ թէ իր խօսակիցը կը մտածէ՞ թէ 1915ին ապրուածը ցեղասպանութիւն էր: Պ. Պալըմեան կը պատասխանէ. «Ուրիշ բան կուգա՞յ ձեր միտքը: Ի վերջոյ, չչոգիացան այդ մարդիկը: Նայեցէ՛ք Սեբաստիոյ մէջ տարագրուածներուն կ'ըսեն. «"Այս հողերէն ձեր հետքն իսկ պիտի ջնջենք": Նախ Անատոլուն պարպեցին Հայերէն, յետոյ անոնց ամբողջ ստացուածքը բաժնեցին նորեկներուն միջեւ: Հետեւաբար, ամէն պարագայի նպատակը կար. ոչինչ պատահական էր»:

Ներողութեան հանրագրութիւ՞նը. ժամանակը սխալ ընտրուած նախաձեռնութիւն մըն է, ըստ բըժիշկ Պալըմեանի: Ան կ'ըսէ. «Ատիկա կա՛մ առաջին սերունդին կենդանութեան պէտք էր ընել, երբ բոլոր վկաները ողջ էին ու մարդիկ իրարու հանդէպ առնուազն լռելու յարգանքը ցոյց կու տային: Հարցը մեր միջեւ պիտի կարգադրուէր: Կա՛մ պէտք էր ընել երբ ընկերութիւնը ատոր պատրաստ ըլլար: Այսօր չէ: Այդ հարցին մասին այնքա՛ն երկար լռութիւն պահուեցաւ որ այսօր երիտասարդները ոչինչ գիտեն ու միայն հակազդեցութիւն կ'ունենան: Խօսք մը տնկելու համար իսկ նախ հարկ է հողը պատրաստել»:

Կարելի է հարց տալ թէ «բացառութիւններ» ալ չկա՞ն Պոլսոյ հայութեան մէջ: Կա՛ն: Ու անոնց (որոնք բարեբախտաբար մեծ տոկոս չունին) բոլորովին այլ ոճով կը հակազդէ Թուրք մամուլը: Գրեթէ զուարճալի հակազդեցութիւն է անոնցմէ մէկուն տրուածը, ուր կ'ըսուի. «Ան թուրք ազգը, օսմանցին եւ Թուրքիոյ հանրապետութիւնը սիրող գրող մըն է. տարիներէ ի վեր կը կրկնէ թէ ցեղասպանութիւն տեղի ունեցած չէ»:

Այս մէկը կը կոչուի Լեւոն Փանոս Տապաղեան. ազգայնամոլ յայտնի Ազգայնական ժողովրդային կուսակցութեան մէջ պաշտօն վարեր է, 1970ական տարիներուն նոյն կուսակցութեան հիմնադիր Ա. Թիւրքէշի փափաքով էջեր ստորագրեր «Օրթադողու» (Միջին արեւելք) թերթին մէջ: Ներկայի հանրագրութեան մասին կ'ըսէ ծայրայեղ իսլամական «Վաքիթ» թերթին թէ ցեղասպանութեան պնդումները մեծ զրպարտութիւն են, իսկ ներողութիւն խնդրողները գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, խաղալիքն են սիոնականներուն եւ Սփիւռքին: Խաղն ալ կը կայանայ Թուրքիոյ դէմ մաշումի քաղաքականութիւն կիրարկելու մէջ:

Թերեւս կարելի է հարց տալ թէ «հանդիսա» ապրիլը գին մը չունի՞ այդ երկրին մէջ ու տապաղեաններու ըրածը զայն վճարելու ձեւ մը չէ՞: Մարդ չի կրնար ժխտական պատասխանել հարցումին առաջին մասին. նոյն ատեն մարդ չի կըրնար նոյնքան վստահութեամբ ըսել որ տապաղեանները այդ գինը վճարելով խիղապէս «հանդիսա» կ'ըլլան, որպէս լուրջի առնուելիք քաղաքացի, քան Պ. Պալըմեան մը:

Ի վերջոյ, Թուրքիոյ մէջ ալ բաներ կը փոխուին ու պայքն աւելի պապականի մարտավարութիւն բաւական վիճելի է որ ընդհանուրամբ բացարձակ արժէք կը նըկատուի տակաւին:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ 70-ԱՄԵԱԿԸ ՍԿԻԶԲ ԱՌԱՒ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ «ՄԻՐԱՆՈՅՇ» ՍՐԱՀԻ ՄԷՋ ՏՐՈՒԱԾ ՄԱՏԱՂԱՃԱՇՈՎ

Ս. Գ. Լ. Մայր Տաճարի հիմնադրութեան 70ամեակը նշելու համար, Հայ Կեդրոնի Վարչութիւնը պատրաստած է ձեռնարկներու շարք մը, որ սկսելով անցեալ տարուան Դեկտեմբեր ամիսէն, պիտի շարունակուի ընթացիկ տարուան մէջ: Ծրագրի մէջ նախատեսուած են մշակութային եւ ընկերային բընոյթի նախաձեռնութիւններ:

Այս ձեռնարկներու առաջինը տեղի ունեցաւ անցեալ Դեկտեմբեր 28ին, յաւարտ պատարագի, Հայ Կեդրոնի «Միրանոյշ» սրահին մէջ տեղի ունեցած մատաղաճաշով, որուն ներկայ եղան պաշտօնական հիւրեր, տեղւոյս տարբեր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ աւելի քան 400 ազգայիններ: Պաշտօնական հրաւիրեալներու մէջ յիշենք ՀՀ լիազօր եւ արտակարգ դեսպան Վլատիմիր Կարմիրշալեանը եւ տիկինը, Պուէնոս Այրէս Նահանգի Ազգային Ժողովի երեսփոխան Սերխիօ Նահապետեան եւ տիկինը, Պրազիլահայ Թեմի առաջնորդ Տաթեւ արք. Ղարիպեանը, տարբեր գաղութներու համայնքային–եկեղեցական ներկայացուցիչներ, հաստատութեան բարերարներ, շրջանիս բոլոր եկեղեցիներու հոգեւոր հայրեր եւ վարչական պատասխանատուներ:

Երբ ժողովուրդը համախմբուեցաւ «Միրանոյշ» սրահին մէջ, մատաղի օրհնութենէն վերջ գործադրուեցաւ խնամուած եւ Հայեցի յայտագիր մը: Յաջորդաբար խօսք առին պրն. Պետրոս Հաճեան՝ յանուն Հայ Կեդրոնի Վարչութեան եւ ՀՀ դեսպան պրն. Վլատիմիր Կարմիրշալեան: Պրն. Պ. Հաճեան ոգեկոչեց ՍԳԼ Մայր Տաճարի հիմնադիր սերունդը (մասնաւորաբար Գարեգին արք. Խաչատուրեան, Իսրայէլ Արսլան, Հրանդ Նիքոթեան, Արմէն Պերկամալի), ապա Հայ Կեդրոնի իրերայաջորդ բոլոր վարչութիւնները, որոնք 30ական թըւականներէն սկսեալ նուիրումով ծառայած են արժանթինահայ գաղութին, այնուհետեւ կանգ առաւ ներկայ վարչութեան առջեւ բազում գործունէութեան վրայ, երբ այս տարի ձեռք բերուեցան կարեւոր իրագործումներ նիւթական մեծ ներդրումներով: Պարոն Դեսպանը շնորհաւորելէ ետք Հայ Կեդրոնի Վարչութիւնը, ծանրացաւ Հայ Եկեղեցւոյ ունեցած հիմնական դերին վրայ հայապահպանումի եւ ազգային գիտակցութեան սերմանումին մէջ:

Փոքրիկն Վարդան Ստեփանեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Մխիթար Աբեղայի, ջութակի վրայ նըւագեց դասական եւ հայկական երկու կտորներ:

«Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ օր. Մաքրուհի Քոլմէսէքեանի, մեկնաբանեց շարք մը հայկական երգեր, այնուհետեւ խմբավարուհին առիթը պատեհ նկատեց ոգեկոչելու երգչախումբի հիմնադիր հանգուցեալ Լեւոն Վարդապետեանը, ընդգծելով նաեւ երգչախումբի տասնամեակներու ծառայութիւնը հաստատութեան ծիրին մէջ:

Երգերով ելոյթ ունեցաւ նաեւ Թէնոր տոքթ. Նազարէթ Թէճիրեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Մխիթար Աբեղայի: Բոլոր ելոյթները ներկաներու կողմէ ընդունուեցան երկարատեւ ծափահարութիւններով, մանաւորապէս՝ Թէճիրեանի երգած «Կիլիկիա»ն:

Այսպէսով, Մայր Տաճարի հիմնադրութեան 70ամեակի նշումի տօնախմբութիւնները ունեցան լաւ սկիզբ մը, հայաշունչ ձեռնարկով, խանդավառ մթնոլորտով եւ բազմամարդ ներկայութեամբ:

Պ. Այրէսի ՍԳԼ Մայր Տաճարը կառուցուած է 1938ին, ճարտ. Իսրայէլ Արսլանի կողմէ, որ տառացիօրէն պահպանած է հայկական ճարտարապետական ոճը, իսկ եկեղեցւոյ օծումը կատարած է Գարեգին արք. Տրապիզոնի (Խաչատուրեան): Արժանթինի մէջ կան հինգ եկեղեցիներ (4-ը Պ.Այրէս, մէկը Գորտոպա) եւ մատուռ մը: Թեմի առաջնորդութիւնը վարած են յաջորդաբար Գարեգին, Սիոն եւ Բարգէն եպիսկոպոսները (տեղապահ), Դաւիթ, Գրիգորիս, Գիսակ եպիսկոպոսները (առաջնորդ):

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ ՆԱՀԱՊԵՏ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 28ին, տեղւոյս Ս.Գ.Լ. Մայր Տաճարի մէջ մատուցուած Սուրբ Պատարագի ընթացքին, Թեմիս առաջնորդ Գիսակ արք. Մուրատեան ընթերցեց եւ ապա յանձնումը կատարեց Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Օրհնութեան Գիրին, յղուած Նահապետ Նահապետեանին, պատւոյ ատենապետ ՌԱԿ-ի Հարաւային Ամերիկայի Կեդրոնական Վարչութեան, իր ծննդեան 80ամեակին առիթով եւ ի գնահատութիւն իր հանրային, կազմակերպական եկեղեցասիրական ու մշակութային գործունէութեան:

Պրն. Նահապետ Նահապետեանի ծննդեան 80ամեակը նշուեցաւ վերջերս, հանդիսաւորապէս եւ ներկայութեամբ արտասահմանէն ժամանած ՌԱԿ-ի Կեդրոնական Վարչութեան ղեկավար դէմքերու, ինչպէս եւ այդ առիթով, ՀՀ դեսպան պրն. Վլատիմիր Կարմիրշալեան յանուն Հայաստանի կառավարութեան պատուոյ անցագիր շնորհեց իրեն, ի գնահատութիւն անտասնամեակներու անսակարկ ծառայութեան:

Ա. Պ.

ԱՄՆ-ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՉԻ ԹՈՒԻՐ...

Ամանորի սեմին սովորութիւն է տարեկան գուշակութիւններ հրապարակել. անոնք որոշ հետաքրքրութեամբ մը կը կարդացուին, բայց գրեթէ ոչ ոք անցած տարուան համար նախատեսուածներուն հաշուեյարդարը կ'ընէ: Հետաքրքրականը միշտ նորն է, գալիքը: 2009ի մասին ալ արեւելքէն ու արեւմուտքէն, աջէն ու ձախէն կատարուած գուշակութիւններ սկսնակներ կը լեցնեն. թէեւ ապարդող տարին լայնօրէն նախաճաշակ մը տուած է գալիքին մասին ու գուշակելու մեծ տաղանդ մը անհրաժեշտ չէ սպասելիքներու թիւմին համար:

Նոր տարուան նախօրեակին ուշագրաւ նախատեսում մը արձանուած է ԱՄՆ-ու: «Ուոլ սթրիթ ճըրնալ»ն ալ տեղ տուած է անոր: Նախատեսումը գուշակի մը չի պատկանիր, այլ ռուս տնտեսագէտի մը: Ան կը կոչուի Ի. Փանարին. Քա.Կէ.Պէ.-ի նախկին խորհրդական է: Կ'ըսէ թէ 2010 թուականին ԱՄՆ-ը քաղաքացիական պատերազմի մը թատերաբեմ պիտի ըլլայ, որմէ ետք վեց անջատ երկրի բաժնուին: Այդ երկիրները պիտի դառնան Գալիֆորնիոյ Հանրապետութիւնը, Հիւսիսային կեդրոնական ամերիկեան Հանրապետութիւնը, Ատլանտեան Ամերիկան, Թէքսասի Հանրապետութիւնը, Ալասքան ու Հաւային: Ռուս տնտեսագէտը այս տեսակէտը առաջին անգամ Աւստրիոյ մէջ, 1998ին յայտնած է, ըսելով թէ տնտեսական տագնապը պատճառ պիտի ըլլայ ծաւալուն գործազրկութեան, ծանրակշիռ պարտքերու որոնք 2010ին քաղաքացիական պատերազմի պիտի առաջնորդեն: Անոր հետեւանք ստեղծուելիք վեց երկիրները տարբեր պետութիւններու ազդեցութեան գօտիներուն պիտի ենթարկուին:

Այսպէս, Գալիֆորնիոյ Հանրապետութիւնը որ պիտի բաղկանայ Գալիֆորնիայէն, Նեւատայէն, Ութահէն, Արիզոնայէն, Օրէկոնէն, Ուաշինկթընէն եւ Այտահօէն, կամ պիտի կապուի Չինաստանի, կամ անոր ազդեցութեան գօտիին մէջ պիտի գտնուի:

Հիւսիսային կեդրոնական ամերիկեան Հանրապետութիւնը պիտի խմբէ կեդրոնի նահանգները եւ դառնայ Գանատական գօտի մը:

Թէքսասը եւ Ֆլորիտան Մեքսիքայի ազդեցութեան պիտի ենթարկուին:

Ատլանտեան Հանրապետութիւնը որուն բաժին պիտի իյնայ Նիւ Եորքը, Եւրոպական միութեան պիտի անդամակցի:

Ալասքայի համար նախատեսուածը այն է որ ան Ռուսաստանի մաս պիտի դառնայ, իսկ Օպամայի ծննդավայր Հաւային պիտի պատկանի Ճափոնի, կամ Չինաստանի:

ԵՐԳԻ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ՍԻՐԵԼԻ ԵՂԲԱՅՐՍ» ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Օրլանտօ Գալումճեանի թղթատարական բացիկներու հարուստ հաւաքածոյէն կազմուած «Սիրելի եղբայրս» ցուցահանդէսը չատ իւրայատուկ պատկեր մը կու տայ Թուրքիոյ մէջ հարիւր տարի առաջուան հայկական ներկայութենէն:

Այդ ցուցահանդէսը բերուած է Ժընեւ: Յունուար 7ին բացումը տեղի ունեցաւ, եւ կը տեւէ մինչեւ Փետրուարի վերջ:

Հասցէ՝
Théâtre St. Gervais
5, Rue du Temple — CH-1201 Genève
www.sgg.ch/theatre/index.html

Ո՞ՒՐ ԶԵՏԵՂԵԼ ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԸ

Դեկտեմբեր 11ի օրը տօն մը պէտք է եղած ըլլար Ռուսաստանի համար, քանի որ 1918ի այդ օրը ծնած էր Սոլժենիցին: Գաղափարը կը պատկանի ռուս լրագրողի մը որ վիպագիրը կը նկատէ Ի. դարուն Ռուսաստանի վիճակած ոճիրներուն եւ աղէտներուն ամէնէն հզօր հակաչիռը, ռուս ժողովուրդին համար ապաքինումի յոյսի մը հիմերը հաստատելով:

Վերջերս Մոսկուայի քաղաքապետարանը ուզած է անոր անունը տալ փողոցի մը. ան նախ կոչուած է Ալեքսէեւի պողոտայ, յետոյ, համայնավարները զայն մկրտած են Համայնավարի պողոտայ: 1990էն ետքն ալ մնացած է այս վերջին անուանումը: Երբ հարցը ներկայացուած է «Համայնավար»ը Սոլժենիցինով փոխարինելու, բաւական խիստ հակազդեցութեան մը բախած է: Դժգոհներու բազմութիւն մը փողոց իջած է, արար-աշխարհին յայտարարելու թէ ոչ ոք անուանափոխութեան մասին բնակիչներուն կարծիքը հարցուց, թէ փոփոխութիւնը լուրջ ծախքի պիտի պարտադրէր զանոնք, քանի որ պարտադիր պիտի ըլլային իրենց ինքնութեան թուղթերը սրբագրել տալու, եւլն.: Այդ դժգոհները նոյնիսկ իջեցուցած են Սոլժենիցինի անունով ցուցանակները եւ նախկինները փակցուցած փողոցի պատերուն: Յետոյ ալ յայտարարած են թէ ոչ ոք ասկէ ետք կրնայ համարձակիլ իրենց փողոցին անունին դպչելու:

Այս միջադէպը չափանիշ կը նկատուի այն յարաբերութեան որ ռուս ժողովուրդը ունի իր պատմութեան եւ Սոլժենիցինի հետ: Իր կեանքին վերջին շրջանին իշխանութիւնը մեծ յարգանքով վերաբերեցաւ իրեն: Վլ. Փութին գնաց գրողին բնակարանը, այց տալու անոր, զայն պարգեւատրեցին պետական «բացառիկ» մրցանակով եւ ռուս աւագանիին դէմքերը մասնակցեցան անոր յուղարկաւորութեան: Այս բաները կը հասկցնէին թէ Սոլժենիցին դասուած էր ազգային դասականներու կարգին:

Այսուհանդերձ, երբ հարց եղած է հանրային հեռատեսիլի կայանի մը կողմէ Ռուսաստանը մարմնաւորող անձնաւորութիւն մը ընտրելու, Սոլժենիցինը չէ ընտրուած: Ոչ ալ Թոլսթոյը: Հանրութեան քուէին առաջարկուելիք ցանկին վրայ եղած են Նիքոլա Բ.-ը, Լենինը, Ստալինը: Երեք պատմական դէմքեր, որոնց համար Սոլժենիցին ըսած էր թէ Ռուսաստանի մեծագոյն դժբախտութիւններուն հեղինակներն էին: Կը բաւէ կարդալ իր «Գուլագեան արշիպեղագոսը» եւ «Կարմիր անիւ»ը:

Մշակութային ոլորտն ալ կը բազմապատկէ իր յարգանքը Սոլժենիցինի նկատմամբ: Անոր մահուան վաղորդայնին Կրթութեան նախարարութիւնը շրջաբերականով մը պահանջեց որ ձգած գրական ժառանգութիւնը աւելի լայն չափով ուսումնասիրուի: Այդ հրահանգը երեք խոչընդոտ ունի իր դէմ. առաջինը ուսական դրականութեան դասաժամերու չատ սահմանափակուած թիւն է: Արդէն Փաստէրնաքը, Ախմաթովան, Դուլկաքովը, Փլաթոնովը բաւարար չափով չեն ուսումնասիրուիր:

Երկրորդ հարցը որ կը ծագի, ազգային պատմութեան սոլժենիցինեան եւ ներկայի մօտեցումները հաշտեցնելուն կը վերաբերի: Ներկայի մօտեցումները հիմնուած կը մնան խորհրդային հին սուտերուն վրայ ու կը միտին բոլշեւիկեան ճնշումները, կոտորածները արդարացնելու: Այդ մօտեցումը «Խորհրդային միութեան ամենամեծ յաջողութիւններուն տէր ղեկավարը» կը նկատէ Ստալինը:

Կայ երրորդ պարագայ մը. Սոլժենիցին նախապէս յանձնարարուած հեղինակն էր Գուլագեան արշիպեղագոսին ու «Իվան Տենիսովիչի մէկ օր»ուան: Այսօր աւելի կը չեշտուի «Կարմիր անիւ»ը: Այս վերջինին մէջ ճիշդ է որ հեղինակը յեղափոխութեան սուտերը, քանդիչ ներուժը, փորձութիւնները նիւթ կ'ընէ. բայց նոյն ատեն ցոյց կու տայ թէ ազգային աղէտին գըլխաւոր պատասխանատուն ցարական իշխանութիւնն էր: Ան այնքան ինքնիրմով գինովցած, կորսնցուցած էր պատմութեան չափանիշերը. անկարող էր անցեալէն դաս քաղելու եւ ներկայի մարտահրաւէրներուն պատասխանելու:

Սոլժենիցին իր երիտասարդութեան շրջանին ունեցած էր այդ հատորին ներշնչումը. զայն կը նկատէր գրածներուն ամէնէն կարեւորը: Բայց զայն կարենալ գրելու համար հարկ եղած էր որ ճանչնայ պատերազմը, կեդրոնացման ճամբարները, մահացու հիւանդութիւն մը եւ իր կեանքին փորձառութիւնները վերածէ անպարտելի խօսքին:

Սոլժենիցին հաւատաց թէ Ռուսաստան պիտի յաջողի բոլոր ժըխտականները յաղթահարել ու գտնել ինքզինք: Պիտի կարենայ դառնալ ազատ երկիր մը որ տէր է իր ժողովուրդին, որ բարօրութիւնն ու կարգ-կանոնը միասին կը վարէ, երկիր մը որ մարդկային է եւ խաղաղ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ.

Իր սորված արհեստին յատուկ ձեռնարկներու մէջ կը մտնէ անխոնջ աշխատութեամբ մը: Սկիզբները այդ ձեռնարկները ձախողութեան կը մատնուին՝ սակայն Պօղոս փաշա յամառութեամբ եւ աննկուն կամքով մը կուրծք կու տայ բախտի չարիքներուն եւ վերջապէս կը յաջողի յաղթել անոնց:

Այդ միջոցներուն է, որ (1880) Պօղոս փաշա Պոլիս գալով կ'ամուսնանայ Տատեան Յովհաննէս պէյի անդրանիկ աղջըկան՝ օրիորդ Մարիի հետ:

Վերադառնալով Եգիպտոս կը շարունակէ իր անհատական ձեռնարկները եւ կը յաջողի, կամաց կամաց, իր կարողութիւնները գնահատել տալ:

Պօղոս փաշա չէ ուզած հետեւիլ իր մեծանուն հօր ասպարէզին, ուր թերեւս ինքն ալ պիտի կրնար նշանաւոր դիւանագէտ մը հանդիսանալ, այլ նախընտրած է մեծ ձեռնարկութիւններով զբաղիլ:

Երկար տարիներ վարած է Եգիպտոսի երկաթուղիներու տնօրէնութիւնը եւ իր այս պաշտօնին մէջ ցոյց տուած է վարչական արտակարգ կարողութիւններ: Յետոյ սակայն, այդ նախանձելի պաշտօնէն հրաժարած է իր անձնական գործերովը աւելի ազատօրէն զբաղելու համար:

Բազմատեսակ աշխատութիւններու նըւիրուած՝ Պօղոս փաշա իր երիտասարդութեան մէջ հեռու մնացած է ազգային գործունէութենէ:

Որչափ ատեն որ Նուպար փաշա Եգիպտոս կը գտնուէր, ինք կը վարէր, իբրեւ նախագահ կամ ատենապետ գաւառային վարչութեան, Գահիրէի ազգային գործերը, իսկ Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանի մատակարարութիւնը յանձնուած էր Թադէոս փաշա Յակոբեանի: Իսկ երբ Նուպար փաշա քաշուեցաւ նախարարապետի պաշտօնէն ու հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր իր կեանքի վերջին տարիներն անցուց, Գահիրէի մէջ իրեն յաջորդեց Տիգրան փաշա տ'Ապրօ, որ փեսան էր Նուպար փաշայի՝ ամուսնացած ըլլալով անոր կրտսեր աղջկան՝ Զիպայի հետ: Թադէոս փաշայի մահուընէն ետք ալ Աղեքսանդրիոյ Թաղական խորհուրդի կամ Խնամակալութեան ատենապետութիւնը ստանձնեց Պօղոս փաշա Նուպար, եւ այդ օրէն է որ մօտէն շփման մէջ գտնըւեցաւ իր ազգակիցներուն հետ ու շահագրգռուեցաւ անոնց գործերովը:

Պօղոս փաշա թէեւ մինչեւ այն ատեն հեռու մնացած ազգային շրջանակէ, բայց եւ այնպէս երբեք չէր դադրած իբրեւ հայ ապրելէ: Շատեր կը կարծեն թէ Պօղոս փաշա հայերէն չէր գիտեր: Ասիկա բոլորովին սխալ է. ո՛չ միայն հայերէն գիտէ, այլ նաեւ պոլսեցի շատ մը հայերէն աւելի մաքուր կը խօսի. ասկէ զատ՝ տանը ընտանեկան լեզուն հայերէնը եղած է միշտ:

Պօղոս փաշա շատ օգտակար գործունէութիւն մը ունեցած է, թէեւ քիչ մը կամայական եւ ինքնագլուխ: Իրա՛ւ է սակայն, որ մեր ազգին մէջն ալ գործ մը տեսնելու համար տարբեր միջոց չկայ դժբախտաբար: Առաջնորդարանի քարգաւաճ վիճակը շատ բան կը պարտի իրեն: Պօղոս փաշա ազգային գործելակերպ մը ունեցած է, որ կարծեմ կը տարբերի ուրիշ Հայերու, նոյնիսկ մեծահարուստ, գործելակերպէն: Այսպէս, օրինակի համար, իր ատենապետութեան օրով, Առաջնորդարանի հնչուն դըրամովը զանազան արժեթուղթեր գնած է, որոնցմէ մէկ քանին բարձրացած ու շահ տուած են եկեղեցիին, իսկ ուրիշներ մեծամեծ անկումներ կրած են: Պօղոս փաշա այս վերջիններէն եկած վնասը ամբողջովին իր գրպանէն տուժած է, ինքզինք պատասխանատու նկատելով եղածին:

Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանը իր գործունէութեան կը պարտի նաեւ այն ահագին կալուածքը, որ 64 ափարթըմաններէ կը բաղկանայ եւ տարեկան 2500 ոսկիի մօտ եկամուտ մը կ'ապահովէ ազգին:

Ուսումնասէր եւ գիտութեան սիրահար՝ ուզած է միշտ ազգային վարժարանը յառաջադէմ ընթացքի մը մէջ դընել եւ անշուշտ պիտի կարենար իրագործել իր փափաքը եթէ ժամանակ ունենար մօտէն եւ յարատեւ կերպով հսկելու Առաջնորդարանին վրայ: Բայց ինք տարւոյն կէսը ընդհանրապէս Եւրոպա կ'անցընէ, իսկ Եգիպտոս գտնուած միջոցին բնակութիւնը հաստատած է Գահիրէ, այնպէս որ տարին հազիւ մէկ քանի անգամ կ'այցելէ Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանը: Այս պայմաններուն մէջ անկարելի եղած է իրեն կրթական գործին պէտք եղած մղումը տալու եւ ցաւալի է այս, քանի որ վարժարանը 2500-3000 ոսկիի տարեկան պիւտճէ մը ունի, գումար՝ որ անշուշտ առասպելական պիտի թուի մեր թաղային վարժարաններու հոգաբարձութիւններուն:

(Շար. 4)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Օննսեան իր ծնողքին՝ Սարգիս եւ Արմենուհի Մկրտիչեանի յիշատակին 200 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Ամանորի առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13
Ը. օր Ծննդեան:
ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Առաջնորդարանի աւանդական տնօրհնէքը:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13
ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 8·45ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ *ժամը* 11·45ին:
Յաւարտ պատարագի, Դիւանատան գահլիճի տնօրհնէքը կը կատարուի:

(Շար. Ա. էջէն)

ակիզբը նաեւ Իրաքի ու ԱՄՆ-ու յարաբերութիւններուն համար»: Ըստ Ուաշինկթըն Փոսթ*ի,* ԱՄՆ *736 միլիոն տոլար ծախսած են այդ նոր շէնքին կառուցման համար:*

ԱՆՁՆԱՄԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ*, ընդհանրապէս կը վերաբերին յուսահատ եւ աղքատ անձերու, բայց այս տնտեսական համաշխարհային տագնապը պատճառ է որ մեծահարուստներն ալ յուսահատին: Այսպէս, գերմանացի միլիառատէր մը՝* Ատոլֆ Մերքլէ *անձնասպան եղած է 74 տարեկանին: Ամէնէն մեծահարուստ անձերէն մէկն էր Գերմանիոյ եւ աշխարհի 94րդ տեղը կը գրաւէր հարուստներու շարքին: Գլուխն էր հոլտինկի մը որ կը համախմբէ Ռաթիօֆարմ դեղագործական ձեռնարկը, կրաղիւսի Հայտըլպերկ-սեմենթ ձեռնարկը, եւլն., եւլն.: Վերջերս քանի մը միլիոն եւրօ կորսնցուցած էր Ֆոլքսվակէնի բաժնեթուղթերով:*

ՑՈՒՐՏԸ *տարածուած է ամբողջ Ֆրանսայի վրայ եւ առաւելաբար հարաւը, ինչ որ մեծ դժուարութիւններ ստեղծած է գլխաւորաբար* Մարսէյլ*, ուր Յունուար 7ին ձիւն կը տեղար եւ զգալապէս խանգարուած էր երթեւեկը: Մարսէյլի օդակայանն ալ փակուած էր: Ցուրտին հետեւանքով, ելեկտրական սպառումն ալ այնքան աւելցած է, որ ելեկտրականութեան տնօրէնութիւնը հակառակ ձեռք առած միջոցներուն, չի բացառեր որ հոսանքը խզուի կարգ մը շրջաններու մէջ, ինչպէս Պրըթանիը և հարաւ արեւելեան Ֆրանսա:*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ *ներքին նախարարուհին շրջաբերական մը ղրկած է երկրին ոստիկանապետերուն, որպէսզի ամրապնդուի հրէական հաստատութիւններուն պաշտպանութիւնը: Իսրայէլի մղած պատերազմէն ի վեր, հակահրէական արարքները բազմացած են, վերջին՝ Թուլուզի սինակոկին դէմ, առջի օր:*

ՀԱՆՈՎԸՐԻ *(Գերմանիա) մէկ արուարձանին մէջ, Ամանորի գիշերը 6 եւ 7 տարեկան մանուկներ մեկնած են իրենց տուներէն, որպէսզի երթան ամուսնանան Ափրիկէի արեւուն տակ: Քալելով մինչեւ քաղաքին կայարանը հասած են, ուրկէ կ՚ուզէին օդակայան երթալ: Ի վերջոյ, կայարանի մէկ պաշտօնեան լուր տուած է ապահովութեան սպասարկութեան եւ «փեսացուները» տուն վերադարձած են իրենց ծնողքին հետ:*

26ᵉ CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

Բ. ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՁՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը ընկերուհիներէն շըջնորհակալութեամբ ստացած է 70 եւրօ ընկ. Տընիզ Աղայէքեանի *հօր,* Վարդան Ազարեանի *մահուան առթիւ, ի նպաստ մասնաճիւղի միօրեայ դպրոցին:*

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE

Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

⁂

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.
- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin. A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte». Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

DECINES

TALINE
Friends & Santa
CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines

Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

Un séjour d'hiver au ski

Pour les enfants nés entre le 1ᵉʳ janvier 1995 et le 31 décembre 2000
Dans son Centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 14 février au samedi 21 février 2009
Renseignements et inscriptions jusqu'au 10 janvier 2009
Par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

Séjour familial à Bellefontaine

La Section Archalouïs Tathéossian de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1ᵉʳ mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA cu stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :

L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80

P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

LYON

La Section «ARAXE»
de Lyon-Villeurbanne
organise

LA FETE DES ENFANTS

au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon

Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poèmes arméniens

La jeune troupe de danse ANI de Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.

Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.

Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9
VENDREDI
9 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.114
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.114

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵՐԿԴԻՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՅՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՓԼՈՒԶՄԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻՆ ՏԱԿ

Իսրայէլ, Յունուար 7ին, համաձայնեցաւ «մարդասիրական գօտի»ի մը ստեղծման, Գազայի բնակչութեան օգնելու համար, ինչ որ գիշում մը նկատուեցաւ արեւմտեան պետութեանց կողմէ եւ այդ կարճատեւ հրադադարը տեւեց ժամը 12էն 15 : Նոյն ատեն սակայն, իսրայէլեան հարիւրաւոր հրասայլեր Գազա մուտք կը գործէին : Միաժամանակ, Իսրայէլ պատուիրակութիւն մը կը ղրկէր Եգիպտոս եւ կը յայտարարէր․– «Իսրայէլ դրական կը գտնէ Եգիպտացիներու եւ Իսրայէլացիներու երկխօսութիւնը՝ յառաջդիմութիւն արձանագրելու համար հրադադարի մը ուղղութեամբ» : Հոս է արդէն Իսրայէլի երկդիմի քաղաքականութիւնը, որու իսկական բնոյթը պղտոր կը մնայ, քանի թէ հրադադարի մասին կը խօսի, թէ ամբակոծութիւն եւ ցամաքային պատերազմը կը շարունակէ : Նոյն Յունուար 7ի իրիկունը, իսրայէլեան օդուժը թռուցիկներ նետած է Ռաֆահի վրայ (Գազայի գօտին հարաւը) ուր կը հրահանգուէր բնակչութեան հեռանալ շրջանէն, խուսափելու համար իսրայէլեան ռումբերէն : Մնաց որ իսրայէլեան գործողութիւնները յանպատրաստից չեն : Ցատակ է որ ժամանակէ մը ի վեր պատրաստուած են եւ կը վերաբերին բոլոր շրջաններուն : Իսրայէլ կը գործէ նաեւ այն 13 քմ․ տարածութեան վրայ, որ Գազան կը բաժնէ Եգիպտոսէն, երաշխաւորելու համար Իսրայէլի ապահովութիւնը, ինչ որ սինէ քուա նոն պայման մըն է իրեն համար :

Յունուար 8ին ալ, երկրորդ ճակատ մը կը ստեղծուէր Իսրայէլի համար, քանի Լիբանանէ Հեզպոլլան ալ յարձակման կ՚անցնէր :

– Գազայի բնակիչները կոյուղիներու փլուզման սպառնալիքին տակ են եւ վախը կայ որ խեղդամահ ըլլան աղտոտ ջուրերու մէջ, մինչ բնակչութեան վիճակը արդէն ողբերգական է, քանի ամէն բան է զրկուած է :

– Իսրայէլեան ռումբերէն 689 հոգի մեռած է, որոնց մէջ 220 երախայ եւ աւելի քան 3000 վիրաւոր կար, տասը օրուան ընթացքին (Դեկտ. 27էն Յունուար 7) :

– Պարսկաստանի մէջ ալ վրդովումը մեծ է ի տես Գազայի բնակչութեան ողբերգական վիճակին եւ այդ կացութիւնը կ՚ամբաստանէ նախագահ Ահմատինեժատի դիրքը : Խորհրդարանին նիստին ալ նախագահը յայտարարած է որ Գազայի գօտին Իսրայէլացիներու գերեզմանը պիտի ըլլայ : Ծարտարարուեստի նախարարն ալ կոչ ըրած է պարսկական առեւտրական ձեռնարկութիւններուն որ դադրեցնեն առեւտրական իրենց յարաբերութիւնները այն բազմազգային հաստատութիւններուն հետ որոնք «սիոնական» բաժնետէրեր ունին : Ծանօթ է որ Իրան Իսրայէլ չի ճանչնար եւ արգիլուած է ձեռնարկութիւններուն որ գործ ունենան Իսրայէլացիներուն հետ :

– Մուսուլմանի կինն ալ աղաղանգ կը հնչեցնէ Ֆիկարոյի մէջ (Յունուար 8) օգնելու համար Գազայի բնակչութեան : Ամէն անգամ որ քիչ մը հանդարտութիւն կը տիրէ, բեռնատարներ կ՚անցնին Լիբիայէն, Քաթարէն, Թուրքիայէն հասած օժանդակութիւնը հասցնելու համար :

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԼԻԿԱ

ԳԱԶԱՅԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ

Մարդկային իրաւունքներու ֆրանսական լիկան յայտարարութեամբ մը Գազայի ժողովուրդին զօրակցութեան կոչ ուղղած է : Կը պախարակուին Գազայի ժողովուրդը թիրախ առած իսրայէլեան յարձակումները որոնք ժընեւի համաձայնագրին ներհակ են կը շեշտուի թէ ոչինչ կրնայ արդարացնել տարիներէ ի վեր նոյն ժողովուրդին դէմ կիրարկուած շրջափակումը :

Ցիշեցնելով նման կացութեան դէմ լուռ չմնալու պարտքը, լիկան կը պահանջէ որ ֆրանսական կառավարութիւնը բանաձեւ մը առաջարկէ ՄԱԿ-ին, անով հրահանգելու համար անմիջական հրադադար մը, անսաստելու պարզային պատիժի նախատեսութեամբ եւ իսրայէլեան ուժերու Գազայէն նահանջը, պաշտպանութեան գօտիի մը հաստատումը : Կը պահանջուի տակաւին որ Ֆրանսական կառավարութիւնը և Եւրոպական Միութիւնը առկախեն Իսրայէլի հետ գործակցութիւնը, յատկապէս զինուորական մարզին մէջ : Կը պահանջուի վերջապէս որ միջազգային հանրութիւնը յարգել տայ իր բանաձեւերը, ի մասնաւորի գրաւեալ հողերուն վրայ պաղեստինեան գերիշխան պետութեան մը ստեղծումին պայմանով :

Ցայտարարութիւնը ստորագրուած է արդէն մարդկային իրաւունքներու կազմակերպութիւններու բազմաթիւ պատասխանատուներու, քաղաքական դէմքերու, գիտական աշխարհի ներկայացուցիչներու, լրագրողներու, արուեստագէտներու, եւլն. կողմէ :

Կոչը զետեղուած է համացանցի հետեւեալ կայքէջին վրայ․
www.idh-france.org

Կ՚ըսէ թէ պատրաստութիւններ ալ կը տեսնեն ի հարկին պաղեստինցի գաղթականները ընդունելու համար :

– Ֆրանսայի Իսրայէլի դեսպանը կ՚ամբաստանէ Համասը «պատերազմական ոճիր»ի համար : Ֆիկառոյի տուած հարցազրոյցին մէջ (Յունուար 8) չընդունիր նաեւ որ իսրայէլեան ռումբեր կ՚իյնան բնակչութեան վրայ եւ այդ առընչութեամբ կը շեշտէ․– «Վճռականօրէն կ՚ըսեմ, բանակը երբեք թիրախ չառներ ոչ-զինուորական թիրախները» : Հոս ալ, դեսպանին դիրքը յստակ է․ եթէ բնակիչներ զոհ կ՚երթան, յանցաւորը Համասն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵԿԱՆԻԶ ԱՏԵԱՆԻ վերամուտի հանդիսաւոր բացման առթիւ Սարքոզի ելոյթ ունեցաւ Յունուար 7ին եւ յայտնեց թէ «ժամանակը եկած է հարցաքննիչ դատաւորին տեղը տալու հարցաքննութեան դատաւորին, որ կը հակակշռէ քննութիւններու ընթացքը, բայց զանոնք չի ղեկավարեր» : Այս նախադասութիւնը արդէն բանավէճի դուռ բացած է, մինչ Սարքոզի ընդլայնած է նիւթը, որ իսկական յեղափոխութեան մը բնոյթն ունի պատժական դրութեան մէջ : Կը ձգտի, ըստ նախագահին, ամրապնդելու պաշտպանութեան իրաւունքները եւ այլ դիւրութիւններ ընծայելու : Նոր առաջարկը կը նմանի անգլեւսաքսոն դրութեան :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ կազի բոլոր ծորակները փակած էր Յունուար 7ին եւ ճմրան այս օրերուն Հունգարիա, Եւրոպական Միութեան կարգ մը այլ երկիրները եւ պալքանները բոլորովին զրկուած էին կազէ : Հունգարիա 65% կախում ունի ռուսական կազէն, Ռումանիա՝ 81%, Պուլկարիա՝ 90% : Հակառակ տրուած հաւաստիքներուն, Ֆրանսա ալ կրնայ տուժել : Յունուար 6ին, հաստատուած էր որ զգալի նուազում մը կայ (70%) իր ըստացած կազի քանակի վրայ :

ՑՈՒՐՏԸ աննախընթաց վիճակի մատնած էր Մարսէյլը եւ շրջանը Յունուար 7ին, ստեղծելով անսովոր պատկեր մը : Օդակայանը, Սէն-Շառլ կայարանը փակ էին, երթեւեկը խանգարուած էր, դըպրոցներն ալ փակ կը մնային քանի ձիւնը մինչեւ 25-30 սանթիմեթրի հասած էր : Նոյն կացութիւնը ստեղծուած էր Արտէնները շրջանը ուր ջերմաստիճանը զերոյէն վար 20 էր :

ՏԵՐԱԿՈՑՏԻ ընկերվարականները ձգած հեռացած են Յունուար 7ի նիստին ատեն, անընդունելի գտնելով որ օրակարգի որպէս հարց ծեծուի հեռատեսիլի ծանուցումներու ջնջումը, երբ արդէն կը գործադրուի, մինչ օրէնքը չէ քուէարկուած : Նոյն ատեն հեռատեսիլի Ֆրանս 2 եւ Ֆրանս 3 կայաններու 200 աշխատաւորներ հաւաքուած էին Ծերակոյտի շէնքին առջեւ եւ բողոքի ցոյց մը կ՚ընէին, մինչ մշակոյթի նախարարուհին ելոյթ կ՚ունենար ընկերվարական, համայնավար եւ կանաչ ծերակուտականներու բացակայութեան :

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԷՐԿԷՆԷՔՈՆ»Ի ՀԱՐՑՈՎ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷ ՓՐԿՈՒԱԾ

Բանակի շրջանակին ակներեւ նեցուկով ուրուային պետութիւն մը ձեւացուցած «էրկէնէքոն» կազմակերպութեան ամբաստանեալներուն դատավարութեան զուգահեռ, Անգարայի, Պոլսոյ, Սվասի, Իզմիրի, Թոքատի, Սաքարիայի մէջ շուրջ 30 հոգի եւս հսկողութեան տակ առնուած են, Յունուար 7ի կանուխ ժամերուն : Անոնց տուներն ու աշխատանքի վայրերը խուզարկուած են, իրենք ամբաստանուած՝ «ահաբեկչական նոյն կազմակերպութեան անդամագրուած ըլլալով ու անոր գործունէութեան մասնակցութեամբ» : Խուզարկութիւններուն գըրաւուած են ատրճանակներ, փամփուշտներ, ձեռնառումբեր, հրացաններ ու կազմակերպութեան պատկանող փաստաթուղթեր :

Հսկողութեան տակ առնուած, կամ խուզարկութեան ենթարկուածներու խումբին մէջ կան շատ մը հանրածանօթ դէմքեր, ինչպէս՝ փրոֆ. Ե. Քիւչիւք, Պոլսոյ նախկին քաղաքապետ Պ. Տալան, Ազգային ապահովութեան խորհուրդի ընդհ. քարտուղար ու հանգստեան կոչուած զօրավար Թ. Քըլըչ, Բարձրագոյն ուսման խորհուրդի նախկին նախագահ փրոֆ. Ք. Կիւրիւզ, Սուսուրլուքի դատապարտեալներէն Ցատուկ գործողութիւններու բաժնի նախկին պետ Ի. Շահին, լրագրողներ, եւլն. : Հսկողութեան տակ առնուածներու շարքին են նաեւ պաշտօնի վրայ գտնուող եօթը զինուորականներ :

«Էրկէնէքոն»ի հարցին այս նոր փուլը ցնցող ազդեցութիւն գործած է երկրին մէջ : Խուզարկութիւններն ու հսկողութեան տակ առնելու գործողութիւնները կատարուած են Պոլսոյ դատախազ Զ. Էօզի պահանջով :

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷ ՓՐԿՈՒԱԾ

Սվասի մէջ հսկողութեան տակ առնըւածներու հարցաքննութեան ընթացքին յայտնուած է թէ քաղաքին հայ համայնքի ներկայացուցիչին՝ Մինաս Կիւլէրի դէմ մահափորձ մը պատրաստուած էր : Ան ոսկերիչ է, խանութը կը գտնուի քաղաքին մէկ պողոտային վրայ : Ապահովութեան ուժերը կատարուած լրտեսութեամբ մը տեղեկանալով մահափորձի ծրագրին, անմիջական պաշտպանութեան տակ առած են Մ. Կիւլէրը ու արգիլք եղած մահափորձին գործադրութեան :

(Շար.ը Դ. էջ)

ՋԱՒԱԽՔ

ՄԵՍԽԵԹՑԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՀԱՐՑԸ

Ըստ ատրպէջանական լրատու գործակալութեան մը, երկրին 70 հազար Մեսխէթցիներուն կէսէն աւելին դիմում ներկայացուցած է Վրաստան հաստատուելու : Ծանօթ է որ Ստալինի օրով դաւաճանութեան ամբաստանութեամբ Վրաստանէն 1944ին Կեդրոնական Ասիա աքսորուած այդ Թուրքերը Վրաստանի համաձայնութեամբ պիտի կարենան վերադառնալ, եթէ փափաք յայտնեն : Այս համաձայնութիւնը նոր նեղութեան պատճառ պիտի ըլլայ Ջաւախքի հայութեան համար, որովհետեւ Թիֆլիսի իշխանութիւնները որոշած են անոնց այդ շրջանը առաջարկել որպէս բնակութեան վայր :

Ներկայիս Մեսխէթցի Թուրքերու թիւը կը կարծուի թէ 300 հազարի շուրջ է :

ՇՈՒՆԵՐԸ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ՔԱՆ ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Խաքիչէհիրի «Օսմանկազի» մշակոյթի միութիւններու դաշնակցութեան նախագահ Ն. Զափա մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած է, պախարակելու համար Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութիւնն ու Պաղեստինցիներու վրայ Իսրայէլի յարձակումը : Ան շատ «ինքնատիպ» ձեւ մը գտած է Հայերու եւ Հրեաներու հանդէպ իր ատելութիւնը արտայայտելու համար : Ինք ու իր համախոհները ասուլիսին մասնակիցները դիմաւորած են «Այս դռնէն Հրեաներն ու Հայերը չեն կրնար մուտք գործել, շուներու մուտքը ազատ է» արձանագրուած պաստառներով : Զափա բացատրութիւն մըն ալ տըւած է իր գիտաւոր արարքին, ըսելով․ «Հայաստանի մէջ կարգ մը գործատեղիներու մուտքին "Թուրքերու եւ շուներու մուտքը արգիլուած" արձանագրութեամբ ցուցանակներ կան․ անոնք մեզ ու շուները նոյն նժարին մէջ դրած են․ իսկ մենք շուները գրկելով ցոյց տուինք որ անոնք մեզի համար աւելի արժէքաւոր են»...

ՔԻՒՐՏ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ՝ «ԱՅՍ ՀՈՂԵՐԸ ՕՐ ՄԸ ԻՐԵՆՑ ԲՈՒՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՊԻՏԻ ԿՈՉՈՒԻՆ»

Տիյարպէքիրի քիւրտ քաղաքապետը՝ Օ. Պայտէմիր որ քրտական հարցին առընչուած յախուռն արտայայտութիւններով ծանօթ դէմք է, ընդրապայքարի հաւաքոյթի մը ընթացքին ըսած է թէ Թուրքիա 20 տարուան պայքարէ մը ետք ի վերջոյ սկսաւ ճանչնալ Քիւրտերու մըշակութային ու ազգային ինքնութիւնը․ «այդ պայքարը պիտի շարունակուի, օր մըն ալ այս հողատարածքը պիտի կոչուի իր բուն անունով» աւելցուցած է ան :

Նոյն հաւաքոյթին բացումը կատարուած է քրտերէն ելոյթներով եւ բոլոր խօսք առնողները շեշտած են թէ Քիւրտերը շրջանի բոլոր քաղաքապետութիւնները պէտք է շահին, որպէսզի ընտրութիւնը նոյն ատեն հանրաքուէի բնոյթ առնայ Քիւրտերուն համար :

ՀԱԼԷՊԻ ԱԶԳ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 80 ՏԱՐԻՆԵՐԸ

(ԴՊՐՈՑԻՆ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպի մէջ ներկայիս իրենց դռները կը շարունակեն բաց պահել հայկական 13 վարժարաններ։ Ասոնց հնագոյններէն մին է Ազգային Սահակեան վարժարանը, որ հիմնուած է 1927ին եւ որուն 80ամեակը յոբելենական շքեղ հանդիսութեամբ մը նշուեցաւ 2007 Դեկտեմբերին։ Նոյն այս առթիւ, դպրոցին Հոգաբարձութիւնը նախաձեռնեց «Յուշամատեան»ի մը հրատարակութեան. անոր պատրաստութիւնն ու գրառումը վստահելով հալէպաբնակ հայերէնի երկարամեայ ուսուցիչ, դասագիրքերու հեղինակ ու բանասէր Յակոբ Չոլաքեանին։

Ծրագիրը իրագործուեցաւ առանց դեղեւումի ու փառակազմ Յուշամատեան մը դրուեցաւ սահակեանցիներու սեղանին՝ դպրոցին 80ամեակի հանդիսութեան օրն իսկ։ Եւ այսպիսով փրկուեցաւ հայկական կրթօճախի մը պատմութիւնը եւս, որ իրականութեան մէջ մէկ երեսակն է բուն գաղութին իսկ պատմութեան։

Հալէպահայ վարժարաններուն մէջ Սահակեանը առաջինը չէ որ լոյս կ'ընծայէ իր պատմութեան յուշագիրքը։ Անցեալին, նմանօրինակ ծաւալուն յուշամատեաններ հրատարակած են Մխիթարեան վարժարանը, Կիլիկեանը, Կրթասիրացը, Ազգ. Մեսրոպեանը, Քարէն Եփփէ Ազգ. ճեմարանը։ Հիմա, ցանկին վրայ կու գայ աւելնալ Սահակեան վարժարանն ալ, հին ու նոր սերունդներուն յիշեցնելով պատմութիւն մը որ լեցուն է շշմեցուցիչ եղափոխութիւններով, վերելքի ու ծաղկումի հպարտալի իրագործումներով։

Հրատարակուած նորատիպ Յուշամատեանը խորագրուած է «Ութսունամեակ Հալէպի Ազգ. Սահակեան վարժարանի (1927-2007)»։ Կը բաղկանայ 608 մեծադիր պատկերազարդ էջերէ։ Ծաւալով եւ արտաքին կերպարանքով շատ կը յիշեցնէ Քարէն Եփփէ ճեմարանի 50ամեակին առթիւ հրատարակուած «Յուշամատեան»ը (1997), զոր ձեռընհասօրէն պատրաստած ու խմբագրած էր դարձեալ Յ. Չոլաքեան։

Հոգաբարձութիւնը այս առթիւ իր յառաջաբանին մէջ նկատել կու տայ, որ Յուշամատեանը «գեղեցիկ եւ օգտակար առիթ եղաւ ի յայտ բերելու տարիներու շղարշին տակ տակաւ առ տակաւ մոռացութեան գիրկը գացող դէմքեր, պատմական օրեր, յուշեր եւ ազգային ուսումնակրթական երթի ընթացքին յիշատակարժան իրագործումներ»։

Սահակեան վարժարանի ութ տասնամեակներու պատմութիւնը գրի առնելու համար Յուշամատեանին հեղինակը նախընտրած է որդեգրել տարեգրութեան ձեւը։ Այսինքն, սկսելով դպրոցին հիմնադրութեան թուականէն, տարի առ տարի սեւեռումի ենթարկել վարժարանին առընչուող բոլոր եղելութիւնները ու այդպիսով կերտել ժամանակագրականօրէն շարադասուած պատում մը։ Այսպիսի տարեգրութիւն մը իրականացնելու համար հեղինակին տրամադրութեան յանձնուած պէտք է ըլլան անշուշտ արխիւային անհրաժեշտ նիւթեր (տեսչական ամէնամեայ տեղեկագիրներ, հոգաբարձական ժողովներու ատենագրութիւններ, ուղարկուած կամ ստացուած նամակներու թղթածրարներ, մամլոյ տեղեկատուութիւններ, ուսուցչական կազմերու եւ շրջանաւարտ աշակերտներու ամբողջական անուանացանկեր, լուսանկարներ ու առընչակից այլ աղբիւրներ...)։ Այս բոլորը, բարեբախտաբար, մեծաւ մասամբ պահպանուած ու գոյութիւն ունեցած են հարկաւոր չափով, եւ Յակոբ Չոլաքեան ալ ատոնց հիմամբ կրցած է շարադրել Ազգ. Սահակեան վարժարանի 80 տարուան լրիւ տարեգրութիւնը։

Բայց նախքան այդ տարեգրութիւնը, Չոլաքեան հատորին սկիզբը զետեղած է 36 էջնոց ընդարձակ «Ներածական» մը, որ շատ ուսանելի է սուրիահայ դպրոցներու պատմութեամբ հետաքրքրուողներուն համար։ Ասիկա ուրուագիծ մըն է Եղեռնէն ետք հայ գաղթականներու Հալէպ տեղաւորման եւ հայկական առաջին վարժարաններու հիմնադրութեան։

Չոլաքեան կը խօսի 20ական թուականներուն Հալէպի զանազան արուարձաններուն մէջ տեղակայուած հայկական թիթեղածածկ հիւղաւաններուն (քէմբ) մասին։ Կ'ըսէ որ յետին թշուառութեան մէջ ընկղմած այդ քէմբերուն մեծ մասը 1936ին քանդուեցաւ Սուրիոյ ֆրանսական գաղութարար իշխանութեանց կողմէ ու տեղւոյն բազմահազար հայ ընտանիքները փոխադրուեցան քաղաքին անմարդաբնակ կամ անմշակ ուրիշ շրջանները (Մէյտան, Աճուր Թարլա, Զէյթուն Խան, Պէօլլիւկ, Պոսթան Փաշա, Տաւուտիէ, Շէյխ Մագսուտ)։ Մատչելի գիներով անոնք հողեր գնեցին եւ տուներ սկսան կառուցել այնտեղ։ Մէյտանի մէջ, որ Հայոց կողմէ «Նոր Գիւղ» անուանուեցաւ, 1926ին Բերիոյ Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը կը շինէ Ազգ. Գաղթակայանը, բաղկացած՝ միայարկ 40 սենեակներէ, իսկ անոր կից՝ դանիացի հայասէր բարերարուհի Օր. Քարէն Եփփէ կը հաստատէ իր կողմէ մատակարարուող այրիանոց որբանոցը (իրը ընդարձակ տաղաւարներէ բաղկացած կառոյց մը)։ Ուրեմն, գաղթականներու ստուար թիւի մը արագ տեղաւորումը այստեղ, Նոր Գիւղը շուտով կը դարձնէ Հալէպի ամէնէն հայահոծ թաղամասը, ուր շինարարական տենդոտ աշխատանքներու կողքին, տակաւ թափ պիտի առնէր նաեւ կրթական ու եկեղեցական կեանքը։ Հեղինակը նկատել կու տայ, որ գաղթականներու շրջանակին մէջ համայնքային կեանքի առաջին կորիզը դրին հայրենակցական միութիւնները, որոնք շատ բարերար դերակատարութիւն ունեցան այդ դժխեմ օրերուն։ Անոնցմէ ոմանք (ինչպէս՝ Զարսանճաքի, Ուրֆայի, Մալաթիոյ, Խարբերդի, Մարաշի եւ Այնթապի հայրենակցական միութիւնները) չվարանեցան հիմնելու իրենց սեփական վարժարաններն ալ, երբեմն 100—200, երբեմն ալ մինչեւ 500—600 աշակերտներով։

Թէ՛ Ազգ. Գաղթակայանի, թէ՛ Քարէն Եփփէի որբանոցին դպրոցահասակ երախաներուն ուսումն ու կրթութիւնը ապահովելու նպատակով, 1927ին, այս զոյգ հաստատութեանց անմիջական դրացնութեան մէջ գոյութեան կը կոչուի Ազգ. Սահակեան վարժարանը, Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ Կիլիկիոյ վըշտակիր Սահակ Բ. կաթողիկոս Խապայեանի։ Դպրոցին հիմնումին ու յետագայ առաջին տասնամեակի պատմութեան մէջ վճռորոշ ու հոգածու դեր կը խաղայ Հալէպի Հայոց առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Սիւրմէեան։

Ի՞նչպիսի կառոյց մը ունէր Սահակեան վարժարանի 80 տարի առաջուան նախնական «շէնք»ը։

Այս հարցումին պատասխանը ստանալու համար հարկ է բանալ նորատիպ Յուշամատեանին 41րդ էջը։ Սեւ-ճերմակ պատմական լուսանկար մը մեր առջեւ կը կենդանացնէ քանի մը սենեակներէ բաղկացած խաչաձեւ միայարկ քարաշէն պարզունակ կառոյց մը, բարձրադիր խոշոր պատուհաններով։ Կառոյցը ցանկապատ իսկ չունի։ Շրջակայքը ակնյայտօրէն անմարդաբնակ ու ամայի է դեռ։ Բայց ինչ որ յուզիչ է ու թելադրական, դպրոցական երախաներուն պատկերն է։ 60ի չափ մանկահասակ տղաք ձեռք ձեռքի բռնած կազմեր են օղակաձեւ լայն շրջանակ մը՝ ճի՛շդ դպրոցի շէնքին առջեւ։ Մարզանքի կամ խաղի ժամըն է հաւանաբար, որ այսպէս, անմահացեր է լուսանկարիչի մը շնորհիւ...։ Ասիկա Սահակեան վարժարանին ամէնահին մէկ լուսանկարն է, 1927էն յամեցող։

Ազգ. Սահակեան վարժարանին հիմնումով Նոր Գիւղի մէջ կազմըւած կ'ըլլայ կորիզը հայկական համայնքային կազմակերպեալ կեանքին։ Աւելի ուշ, Սահակեանի մերձաւորութեամբ պիտի կառուցուէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին (1933) եւ բացուէր Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանը (1947)։

* * *

Անցնելով բուն իսկ տարեգրութեան, Չոլաքեան համադրաբար կը պարզէ ի ձեռին ունեցած արխիւային նիւթերուն պարունակութիւնը ու էջ առ էջ կը հիւսէ Սահակեանի 80 տարիներու պատմութիւնը։

Այսպէս, հիմնադրութեան առաջին տարին դպրոցը կ'ունենայ լոկ մանկապարտէզ մը եւ նախակրթարանի Ա. կարգը։ «Ուսանողութեան թիւն է 140, պաշտօնէութիւն՝ 3. տարեկան ընդհանուր պիւտճէն՝ 130 օսմանեան ոսկի, որուն 100ը Միս Եփփէն, 20ը Բարեգործականը եւ մնացեալը աշակերտութեան կըրթաթոշակներով հազիւ կարելի եղած է հաւասարակշռել»։ Գրասեղանները անբաւարար ըլլալուն, աշակերտներուն գրեթէ կէսը գետինը կը նստէր, փսիաթներու վրայ...։

Յաջորդ տարեշրջանէն սկսեալ նախակրթարանի կարգերը կ'աւելնան։ Կը կարդանք, որ 1930ին դպրոցը տէր է արդէն նախակրթարանի Ա.—Դ. կարգերուն։ Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն ալ աճած է ու հասած 336ի։ Իսկ չորս տարի յետոյ, 1934ին, այդ թիւը պիտի հասնէր 758ի։ Թշուառութիւնը տիրական է սակայն եւ տեսչական տեղեկագրի մը մէջ կը նըշուի, թէ «չքաւորութեան պատճառով 30է աւելի աշակերտներ խափխափով (տախտակէ հողաթափ) կու գան դպրոց»...։

Աշակերտութեան թիւին յարաձուն մագլցումը եւ դասասենեակներու արտակարգ խճողումը նոր կարգադրութիւններու կը մղեն պատասխանատուները։ Վարժարանին կից Ազգ. Գաղթակայանին եւ Քարէն Եփփէի այրիանոցին մեծաթիւ սենեակներէն շատեր կը սկսին գործածուիլ իբրեւ դպրոցի յաւելուածական դասարաններ։ Տեղի անբաւարարութեան հարցը լուծելէ ետք, Սահակեանը լրիւ նախակրթարանի (Ա.—Զ. կարգ) կը վերածուի, 1938ին։

Ի դէպ, Օր. Քարէն Եփփէն, մինչեւ իր մահը (1935) կը շարունակէ մնալ Սահակեան վարժարանի գըլխաւոր նեցուկն ու բարերարուհին։ Ան առանձինն կը հոգայ դպրոցին պիւտճէին գրեթէ կէսը։ Իսկ բարերարուհիին մահէն ետք, իր գըլխաւորած Հայերու Բարեկամ Դանիական Ընկերութիւնը ժամանակ մը եւս կը շարունակէ նիւթական իր կարեւոր օժանդակութիւնը հասցընել վարժարանին, հայթայթելով պիւտճէին մէկ երրորդը, նաեւ երախաներուն գրենական պիտոյքն ու դասագիրքերու ծախքը։

50ական թուականներու վերջերը, երբ դպրոցին հնամենի դասասենեակները խարխլած էին ու այլեւս խոտոր կը համեմատէին ժամանակակից կրթական պահանջներու, իսկ հալէպահայութիւնն ալ, մասամբ, կը գտնուէր նիւթական աւելի բարուք պայմաններու մէջ, Սահակեանի հոգաբարձութիւնն ու Ազգ. Առաջնորդարանը սեղան կը բերեն արդի դպրոցի նոր շէնք մը կառուցելու գաղափարը։

Այս նպատակին իրագործումը կը սկսի 1959ին, քանդումովը նախկին Ազգ. Գաղթակայանի այն միայարկ շինութիւններուն, որոնք տարինե՜րէ ի վեր Սահակեանի կողմէ կ'օգտագործուէին իբրեւ դասասենեակ։ Յ. Չոլաքեան նկատել կու տայ, որ Սահակեանի դպրոցական երկյարկանի նոր շէնքը անհաւատալիօրէն արագ կառուցուեցաւ։ Շուրջ 15 ամսուան ընթացքին շէնքը բարձրացած էր արդէն (1960ի վերամուտին) ու այդ սխրանքը կ'իրականանար Ազգ. Առաջնորդարանի, Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութեան ու հաւատաւոր սահակեանցիներու ընձեռած միջոցներով։ Այդ «հաւատաւոր»ներուն մէջ կը յիշատակուի յատկապէս կապալառու Խաչատուր Տօնիկեանը, որ «գիշերն ու ցերեկը մէկ ըրաւ՝ շինարարական գործերը կազմակերպելու համար»։ Չոլաքեան կը նշէ տակաւին, որ Սահակեանի արդի շէնքը, այդ օրերուն, եզակի երեւոյթ մըն էր, քանի որ Սուրիա—Լիբանանի հայկական վարժարաններուն մեծ մասը տակաւին խեղճուկ շէնքերու մէջ էին (յաճախ՝ վարձու), զուրկ՝ ժամանակակից պահանջներէ։ 1960էն ետք է միայն, որ հետզհետէ ամէնուր թափ պիտի առնէր դպրոցի նոր շէնքեր կառուցելու արշաւը, յաճախ՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ալ մեծղի նպաստներով։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԳԻԾԱ՞ՆՔԸ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆԱԾ Է ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խե՜ղճ պարոն Գորբաչով։ Ամէն անգամ, որ ան Ռոնալտ Ռեկընին հանդիպէր գերաստիճանի մը առիթով, Միացեալ Նահանգներու նախագահը ռուսական կատակներու հեղեղ մը կը տեղացնէր անոր գըլխուն։ Աւելի ճիշդ՝ խորհրդային կատակներու, որոնց նպատակը համայնավար վարչակարգի օրով կեանքի որոշ երեւոյթի մը ձաղկումն էր։ Սակայն աւելի ցաւալին այն էր, որ այս կատակներէն ոմանք իրապէ՛ս շատ ծիծաղելի էին։

Օրինակ, հաճելի է այն մանրավէպը, որ կը պատմէ, թէ մարդ մը կ'երթայ ինքնաշարժ գնելու Մոսկուայի մէջ, կը վճարէ գինը, եւ ծախողը կ'ըսէ, թէ զայն կրնայ ստանձնել որոշ թուականի մը՝ տասը տարի ետք։ Գնորդը պահ մը կը մտածէ, ապա կը հարցնէ. «Առաւօտո՞ւն, թէ՞ գիշերը»։ Ծախողը

զարմացած հարցումէն, հարց կու տայ. «Ի՞նչ է տարբերութիւնը»: Գնորդը կը պատասխանէ. «Առաւօտուն փականագործը պիտի գայ»:

Ինչպէս Գորբաչով լաւ գիտէր, թէ այս կատակները չէին ստեղծուած «Սի.Այ.Էյ.»ի մռայլ մէկ բաժանմունքին մէջ: Անոնք իրական կատակներ էին, նոյն ձեւով պատմուած՝ բնիկ Ռուսերու կողմէ: Ան հաւանաբար նաեւ կը գիտակցէր, որ թէեւ Արեւմուտքի մէջ մարդիկ մանրավէպեր կը պատմէին առօրեայ սովորական կեանքի անձկալից պահերուն մասին, սակայն գոյութիւն չունէր դրամատիրական համակարգին յատուկ մանրավէպերու ամբողջ շարք մը իբրեւ այդպիսին:

Եթէ գոյութիւն ունենար, վստահաբար Գորբաչովի օգնականները զանոնք պիտի պատմէին իրեն եւ իրենց նպաստը պիտի բերէին երկու գերուժերուն միջեւ կատակներու հետզհետէ սաստկացող մրցումին:

Կարգ մը մեկնաբաններու համար համայնավար աշխարհին մէջ այս տեսակի կատակները խորունկ նշանակութիւն ունէին 1980ական տարիներուն: Անոնք ցոյց կու տային մարդկային անընկճելի ոգին՝ ճնշումի քաղաքականութեան տակ: Այն իրողութիւնը, թէ համայնավարութիւնը այսքան մեծ թիւով մանրավէպեր կ'արտադրէր, ցոյց կու տար, թէ որքա՛ն ճնշում կը բանեցնէր այս վարչակարգը: Իսկ նման կատակներու յամառ յարատեւումը գլխաւոր դեր ունեցած է խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու մէջ: Վերջաւորութեան մարդիկ կ'ըսէին՝ համայնավարութիւնը խնդուքով բնաջնջուեցաւ:

Պատկերասփիւռի վաւերագրական ժապաւէններու արտադրիչ Պեն Լուիս, որ լաւ կը տիրապետէ ռուսերէնի եւ գերմաներէնի եւ ունի հարցապնդող, սակայն սկեպտիկ միտք, ճամբայ ելած է ստուգելու այս հաստատումները: Արդիւնքը հրաշալի գիրք մըն է, որ թէեւ վճռակամօրէն գրուած է ոչ ակադեմական ոճով (թերեւս քիչ մը շատ բան կը կարդանք արեւելեան գերմանացի իր բարեկամուհիին հետ ննջարանին մէջ տեղի ունեցած զրոյցներու մասին), սակայն կը քննէ գոյութիւն ունեցող տեսութիւնները եւ կը վիճի, թէ անոնց մեծ մասը սխալ է: Այս միջոցին ան նաեւ առիթը կը գտնէ պատմելու քանի մը մանրավէպեր:

Արդեօք համայնավարութենէն ծնունդ առած երգիծանքին տարողութիւնը աննախընթա՞ց է: Լուիս կ'ուսումնասիրէ նացիներու իշխանութեան օրով արձանագրուած երգիծանքի ապացոյցները եւ կ'եզրակացնէ, թէ համայնավարութիւնը վստահաբար աւելի լաւ արդիւնք տուած է:

Սակայն ճիշդ ի՞նչ կը նշանակէ «մանրավէպ ստեղծել»: Բազմաթիւ մանրավէպերու ճշգրիտ ծագումը անորոշ է: Կարգ մը պարագաներու յատակ է, թէ տուեալ մանրավէպ մը արձանագրուած է Խորհրդային Միութեան ստեղծումէն շատ առաջ:

Լուիս կու տայ ցայտուն օրինակ մը եւ կը պատմէ այն ոչխարներուն մասին, որոնք կը փորձեն երկրէն դուրս գալ՝ սահմանապահ զինուորներուն բացատրելով, թէ կ'ուզեն հեռանալ, որովհետեւ գաղտնի ոստիկանութիւնը հրահանգ ստացած է ձերբակալելու բոլոր փիղերը: «Բայց դուք փիղ չէք», կ'ըսեն զինուորները: Ոչխարները կը պատասխանեն. «Եթէ կրնաք, գաղտնի ոստիկանները համոզեցէք»: Լուիս այս մանրավէպը կը յայտնաբերէ պարսկական 12րդ դարու բանաստեղծութեան մը մէջ:

(Կարելի է աւելցնել քանի մը օրինակ եւս: Մանրավէպ մը կ'ըսէ. «Ճի՞շդ է որ Կեդրոնական կոմիտէին անդամներուն մեծ մասը յիմարներ են»: «Ո՛չ, պարապ խօսք է, Կեդրոնական կոմիտէին կէսը յիմար չէ»: Ասիկա մէկ տարբերակն է Տիզրայէլի մասին պատմուած հետեւեալ մանրավէպին: «Պարո՛ն խորհրդարանի նախագահ, ես կը քաշեմ յայտարարութիւնը, խորհրդարանին կէսը աւանակ չէ»: Ինչ կը վերաբերի ռուսական այն յայտարարութեան, թէ մարդ մը էջք պիտի կատարէր արեւուն վրայ, մանրավէպը կ'ըսէ. «Բայց, պարո՛ն Բրեժնեւ, անջրպետագնացները կ'այրին»: Բրեժնեւ կը պատասխանէ. «Ի՞նչ, կը կարծէք, թէ անմի՞տ եմ, անոնք գիշերը էջք պիտի կատարեն»: Այս մանրավէպը պատմուած է գէթ 40 տարի առաջ եւ կը վերաբերի իրլանտական անջրպետագնացութեան ծրագիրի մը):

Լուիսի յայտնաբերումներէն գէթ մէկը յայտնապէս ճիշդ է, սակայն՝ նոյնքան հետաքրքրական: Խորհրդային Միութեան մէջ մանրավէպեր պատմելու ոսկեդարը սկիզբ առած է նախագահ Խրուշչովի ժամանակաշրջանի «սառցահալէն» ետք, երբ կատակելը այլեւս բանտարկութեան արժանի յանցանք մը չէր:

Այլ եզրակացութիւն մը եւս հետաքրքրական է, սակայն յայտնապէս՝ ոչ նոյնքան ճիշդ. Լուիս կը վիճի, թէ խորհրդային վարչակարգը եւս երգիծանքի կը դիմէր, եւ թէ՝ երգիծանքի մարտերը կը մղուէին «երկու կողմերու միջեւ, որոնք համաձայնած էին իրենց պատերազմը մղել խնդուքի դաշտին մէջ»:

Ի՞նչ է ասոր ապացոյցը: Լուիս կը ներկայացնէ ուրիշին ցաւով հաճոյք ստանալու Ստալինի երգիծանքը, որ կը դառնար այն գաղափարին շուրջ, թէ ան բռնատէր մըն էր եւ (կամ) դիւանակալ մը: Ան իր միջնորդներէն կը պահանջէր եւ միաժամանակ անոնց մարտահրաւէր կ'ուղղէր խնդալու նման կատակերգական գաղափարի մը վրայ: Ասիկա դժուար թէ հաւասար կռիւ մը ըլլար:

Աւելի բան կը խոստանայ Լուիս, երբ կը պեղէ համայնավար վարչակարգին կողմէ հրատարակուած «Ճաղկող» թերթերը եւ կը տեսնէ, թէ անոնք եւս հազուադէպ մանրավէպեր կը պարունակէն կարգի ըմպանելու, սպառողական նիւթերու տագնապի եւ կաշառակերութեան վերաբերեալ: Արդեօք ասիկա կը նշանակէ (ինչպէս ան հակամէտ է եզրակացնելու) թէ երկու կողմերը իրապէ՞ս գրաւած էին «խնդուքի նոյն դաշտը»:

Պեն Լուիս մինչեւ վերջ չի պաշտպաներ հաւասարութեան սկզբունքը: Ան կը նշէ, թէ ինքնին Գորբաչով, երբ կը վիճէր իր պաշտօնակիցներուն հետ, համայնավար վարչակարգին մասին մանրավէպերը կ'օգտագործէր իբրեւ ապացոյց այն իրողութեան, թէ վարչակարգը պէտք էր բարեկարգել:

Սակայն հաւանաբար Լուիս անհրաժեշտ կարեւորութիւն չընծայեր այս մանրավէպերուն էութեան: Անոնք կ'ապաւինէին խորհրդային պաշտօնական հաւատամքին հռետորութեան եւ քարոզչութեան ներհուն անհեթեթութեան, ոչ միայն որովհետեւ այս հաւատամքը անհեթեթ էր, այլ որովհետեւ պաշտօնական էր (այնպիսի ձեւով, որ դրամատիրական ոչ մէկ հաւատամք կրնար նոյնքան անհեթեթ ըլլալ):

«Ի՞նչ է տարբերութիւնը համայնավարութեան եւ դրամատիրութեան»: «Դրամատիրութիւնը մարդուն շահագործումն է մարդուն կողմէ, համայնավարութիւնը՝ ճիշդ հակառակը»:

«Դրամատիրութիւնը կը գտնուի անդունդի եզրին, անկէ շուտով իր տեղը պիտի տայ համայնավարութեան»:

«Ճի՞շդ է, որ մարքսականութիւնն ու լենինականութիւնը գիտութիւններ են»: «Ո՛չ, վստահաբա՛ր ոչ: Եթէ այդպէս ըլլար, զայն առաջին անգամ փորձած պիտի ըլլային անասուններու վրայ»:

Այս գիրքին մէջ գէթ կը գտնենք այն մանրավէպերը, զորս միայն համայնավարութիւնը կրնար արտադրել: Թէեւ անոնք պատասխանատու չեն համայնավարութեան քայքայումին, սակայն տակաւին կարեւոր բաներ ունին ըսելիք անոր փլուզումին պատճառներուն մասին:

ՊԱՏՐԱՍՏԵՑ
Լ. ԿԻԻԼՈՅԵԱՆ–ՍՐԱՊԵԱՆ
«Ազդակ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ
60–ԱՄԵԱԿ, ՏԱՐԵԳԻՐՔ

«Յառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան»
Ազգային
Երկրորդական Վարժարան
Այնճար (Լիբանան)

* * *

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ
ՏԱՐԵԳԻՐՔ
(2006 – 2007)

Ազգային
«Յառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան»
Երկրորդական Վարժարան
Այնճար (Լիբանան)

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ.

96ի Պանքայի ցոյցէն ու Կ. Պոլսոյ ջարդերէն ետքը, երբ հազարաւոր հայ փախստականներ Եգիպտոս ապաստանեցան, Պօղոս փաշա, իբրեւ նախագահ Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանի Խնամակալութեան, գլուխ կանգնեցաւ Նըպաստամատոյց Յանձնաժողովին, որ ամիսներով հազարաւոր փախստականներ ապրեցուց:

Այն ամէն Հայերը, որոնք աշխատելու տրամադրութիւն ունէին, կրցան գործ գտնել Պէհէյայի ընկերութեան, Թրամվայի ընկերութեան կամ Երկաթուղիներու ընկերութեանց մէջ, շնորհիւ Պօղոս փաշայի, որուն ազդեցութիւնը անսահման էր այդ ընկերութեանց վրայ:

Պէտք է խոստովանիլ սակայն, որ համեմատաբար շատ քիչեր ուզեցին օգտուիլ առիթէն եւ մեծամասնութիւնը նախընտրեց Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիի շրջափակին մէջ մնալ եւ բեռ ըլլալ Նըպաստամատոյց Յանձնաժողովին վրայ:

Այն երիտասարդները մանաւանդ, որոնք քիչ շատ օտար լեզու մը գիտէին եւ կարողութիւն մը ունէին, շատ աւելի լաւ դիրքերու տիրացան, բաղդատմամբ իրենց Պոլսոյ վիճակին, միշտ, բնականաբար, Պօղոս փաշայի յանձնարարութիւններովը:

Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել թէ այսօր Գահիրէի ու Աղեքսանդրիոյ պետական եւ կամ ուրիշ վարչութիւններու մէջ գտնուած բազմաթիւ հայ պաշտօնեաներուն մեծ մասը՝ ամէնքն ուղղակի կամ անուղղակի կերպով Պօղոս փաշայի կը պարտի իրենց դիրքը:

Պօղոս փաշայի հետ ու անոր մօտ պէտք է յիշել նաեւ Տիգրան փաշա տ'Ապրօն, որ Գահիրէի Նպաստամատոյցին նախագահն էր եւ հոն ապաստանող Հայերուն պէտքերու հայթայթման համար ո՛չ միայն իր անձնական քսակէն մեծ զոհողութիւններ ըրած է, այլ եւ հասոյթի աղբիւրներ ստեղծած է օտար շրջանակներու մէջ եւ շատերուն գործ ճարած կամ պաշտօններու մէջ հաստատած է եւ կամ վերադարձի ծախքը հոգացած:

Տիգրան փաշա քեռայրն էր Պօղոս փաշայի եւ երկար տարիներ արտաքին գործերու նախարարութիւնը վարած է Եգիպտոսի մէջ: Կ'ըսուի թէ Բագրատունի տան շառաւիղներէն է:

Ահա՛ թէ ինչպէս.

Բագրատունի տան իշխանները Անիի կործանումէն ետքը Կարին կ'անցնին եւ վաճառականութեամբ կը զբաղին: Ասոնց սերունդէն Աստուածատուրի որդիները, Ալփիար եւ Ասլան, 1521ին Պելկրատ կը գաղթեն իրենց ընտանիքներով: Գաղթողներուն շառաւիղներէն մէկը օսմանեան բանակին հայթայթիչ կ'ըլլայ. այս անձը որ Աբրահամ կը կոչուէր, մեծ եպարքոս Քէօփրիւլիւ Հիւսէյին փաշայի կողմէ «Ապրօ» կ'անուանուի եւ անկէ ետքը այդ կ'ըլլայ Բագրատունիներու մականունը:

Աբրահամի որդին Մատթէոս 1684ին Իզմիր կը հաստատուի: Ապրօները Սուլթան Իպրահիմէն, Ֆրանսայի Լուի ԺԴ. Թագաւորէն եւ Ռուսաց Մեծն Պետրոս Կայսրէն ազատ վաճառականութեան եւ ազնուականութեան հրովարտակներ ըստացած են:

Այդ վերոյիշեալ Մատթէոսի թոռներէն Ստեփան Ապրոյի զաւակն էր Տիգրան փաշա, որ հոլանտացի մօրմէ (էմմա Սփարքէս) ծնած է Գահիրէ 1840 Ապրիլ 15ին, եւ կնքահայրը եղած է այն ժամանակուան Եգիպտոսի առաջնորդ Գաբրիէլ Եպիսկոպոս:

Այս տեղեկութիւններուն գլխաւոր աղբիւրն է 1804 Ապրիլ 20ին Իզմիրի Առաջնորդարանէն եւ 1877 Փետրուար 9ին Պոլսոյ Ներսէս Պատրիարքէն հաստատուած վաւերագիր մը, որու բնագիրը կը գտնուի Ապրօ ղերդաստանին քով եւ որ հիմնուած է Բագրատունի կամ Ապրօ ընտանիքին մէջ պահուած եւ կաթողիկոսներէ եւ ուրիշ վստահելի աղբիւրներէ տրուած շատ հին վկայութիւններու վրայ:

Տիգրան փաշա թողած է մանչ զաւակ մը եւ աղջիկ մը:

Դ.

96էն ետքն է որ Պօղոս Նուպար փաշա ծանօթացած է հայ յեղափոխական տարրերու հետ:

Այս ծանօթութիւնը, ըսենք անմիջապէս, նպաստաւոր տպաւորութիւն մը չէ ըրած իր վրայ եւ առաջին վայրկեանէն դատապարտած է անոնց գործունէութեան եղանակը, զոր վնասակար դատած է:

Այսուհանդերձ անհատապէս ջանացած է օգտակար ըլլալ այն յեղափոխական երիտասարդներուն, որոնց ուշիմութիւնը գնահատած է:

Մասնաւորաբար Զէյթունի երկու «հերոս»ները՝ Աղասի եւ Ապահ վայելած են իր պաշտպանութիւնը:

Պօղոս փաշա ընդհանրապէս կը փափաքէր համալսարանի մը կամ պաշտօնի մը մէջ տեղաւորել երիտասարդ յեղափոխականները, որպէսզի պարապ մնալով «չելլան խենթութիւն մը ընեն»:

Յեղափոխականներու հանդէպ այս ձեւ վարմունքը բնականաբար իրենց գործին չէր գար: Անոնք ո՛չ պաշտօն, ո՛չ համալսարանական կրթութիւն կ'ակնկալէին Պօղոս փաշայէն, այլ դրամ, առա՛տ առա՛տ, որպէսզի «մեծամեծ» գործեր տեսնան: Եւ որովհետեւ ճիշդ այդ գործերուն մասին հաւատք չունէր Պօղոս փաշա, բացարձակապէս մերժեց ամէն անգամ, որ դիմում եղաւ իր քսակին:

Ի վերջոյ վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութիւնը սպառնական միջոցներ ձեռք առաւ, տէրօրներ բերել տուաւ Ամերիկայէն, տաղին անդին մահափորձեր կատարեց սարսափ ազդելու համար, բայց բոլոր այդ հնարքները անզօր մնացին: Պօղոս փաշա նախընտրեց զգուշական միջոցներ ձեռք առնել՝ քան թէ դրամ տալ բանի մը, որ ազգին համար վնասակար կը նկատէր:

(Շար. 5)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարփանթիէ 125 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Արաքսի Գմբէթեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Խաչիկ Խանթէմուրեան 65 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Ամանորի առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»

Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

Բ. ՄՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 100 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտք 5 եւրօ

(Շար. Ա. էջէն)

յութեան: Ծերակոյտին մէջ, Իի. էՄ. Փէ.ն այլեւս մեծամասնութիւն չի կազմեր, քանի 151 անդամ ունի եւ բացարձակ մեծամասնութիւնը 172 աթոռի պահանջութիւնը կը պահանջէ:

ՃՈՐՃ ՊՈՒՇ, ընդառաջելով Օպամայի առաջարկին, ճաշի հրաւիրած է Միացեալ Նահանգներու նախկին նախագահները, որոնք Միացեալ Նահանգներու երեսուն տարուան պատմութիւնը կը ներկայացնեն: Այսպէս, հաւաքուած են Ճ. Պուշ (հայրը), Գլինթըն, Գարթեր, Յունուար 7ին տրուած ճաշին:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ամերիկեան համախմբման ուժերը վերջին օրերուն 50 թալիպան սպաննած են ըստ իրենց աղբիւրներուն, բայց տեղական աղբիւրներու համաձայն այդ գործողութիւնները նաեւ քանի մը տասնեակ բնակիչներու կեանքը խլած են:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, Դեկտեմբերի ընթացքին 700 հազար պաշտօնազրկում եղած է, ինչ որ ծանր հարուած մըն է երկրին աշխատանքի շուկային համար եւ մրցանիշ մըն է 1949էն ի վեր: Պատկերը միայն Ամերիկայի չի վերաբերիր, Գերմանիոյ գործազուրկներու թիւն ալ 3 միլիոնը անցած է:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13

Ը. օր Ծննդեան:

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Առաջնորդարանի աւանդական տնօրհնէքը:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

Յաւարտ պատարագի, Դիւանատան դահլիճի տնօրհնէքը կը կատարուի:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0909 K 84976

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :

- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :

L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80

P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE

Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le lundi 12 janvier — thème du jour : Les origines du thé.
- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr. A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte». Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19
- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.
 Réservation :
 — Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
 — Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42
- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
 Réservation :
 — Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
 — Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

DECINES

TALINE
Friends & Santa

CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines

Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

LYON

La Section **«ARAXE»** de Lyon-Villeurbanne organise

LA FETE DES ENFANTS

au profit des écoles
le Dimanche 11 janvier à midi
autour d'un repas familial
à la Salle Garbis Manougian
295 rue André Philip 69003 Lyon

Les élèves de l'école hebdomadaire ARAXE interpréteront chants, danses et poèmes arméniens

La jeune troupe de danse ANI de Saint-Maurice de Beynost animera notre journée.

Le père Noël nous rendra visite avec ses cadeaux.

Inscription au : 04. 78. 26. 28. 71
04. 74. 04. 74. 97
avant le 3 janvier.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·115 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·115

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ՄԱԿԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ԻՍՐԱՅԷԼԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

ՄԱԿ-ը եւ Կարմիր Խաչը խիստ կերպով դատապարտեցին Իսրայէլը, որ չի յարգեր նոյնիսկ երեք ժամուան հրադադարը, թոյլ տալու համար մարդասիրական օգնութեան ժամանումը: ՄԱԿ-ի Օժանդակութեան գործակալութիւնը Պաղեստինցիներուն առկախեց իր գործունէութիւնը, քանի Յունուար 8ին ձեռնառումբեր նետուած էին իր մէկ շարասիւնին վրայ, որու մէկ վարորդը մեռած էր: Քարտուղարն ալ՝ Պան Քի-Մուն դատապատեց միջադէպը եւ խոր քննութիւն մը պահանջեց: Կարմիր Խաչն ալ ամբաստանած է Իսրայէլը, որ արգելք կը հանդիսանայ հիւանդատար կառքերուն, որ հասնին վիրաւորներու եւ զոհերու մօտ: Խումբ մը յայտնաբերած է չորս սովահար մանուկներ, ռումբերու զոհ գացած իրենց մօր մօտ: Յունուար 9ին, նոր հաշուեկշիռի մը համաձայն մեռեալներու թիւը 780ի բարձրացած էր: Քաղաքագէտ մը, մասնագէտ շրջանին, դիտել կու տար, որ Արեւմուտքը շատ յանցաւոր է այս կացութեան համար, յիշելով որ Վրաստանի պարագային 24 ժամուան մէջ իրարանցում մը կար եւ անմիջապէս հրադադար մը ապահովուած էր, մինչ այս պարագային, անմիջական ոչինչ եղաւ, ինչ որ հաստատեց թէ Արեւմուտքը Իսրայէլի կողքին է: Արդարեւ, Դեկտ. 27ին սկսած իսրայէլեան յարձակումը, միայն Յունուար 8ի երեկոյեան է որ «յաջողեցաւ» բանաձեւի մը ծնունդ տալ Ապահովութեան խորհուրդին մէջ: Թէեւ 1860 այս բանաձեւը ծնունդ կրցաւ առնել որովհետեւ ԱՄՆ ձեռնպահ մնացին, այսինքն վէթոյէ խուսափեցան եւ բանաձեւը քուէարկուեցաւ 15ի վրայ 14 ձայնով: Այս բանաձեւը անմիջական հրադադարի հրահանգ կու տայ, ինչ որ շատ բան չի կրնար փոխել, քանի նման մեծաթիւ բանաձեւեր բարձի թողի եղած են եւ կը մնան ՄԱԿ-ի դարակներուն մէջ: Բանաձեւը կը հրահանգէ նաեւ որ օգնութիւնը կարենայ հասնիլ ուր որ պէտք է, առանց արգելքի: Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ օտար լրագրողներու ներկայութիւնը արգիլուած ըլլայ, պաղեստինցի թղթակիցներու ղրկած պատկերները լայնօրէն ցոյց կու տան ռմբակոծութիւններու ստեղծած ահաւոր հետեւանքները:

- Լիբանանեան իշխանութիւնները դատապարտած են Իսրայէլի վրայ արձակուած հրթիռները եւ Հեզպոլլան ալ հերքած է թէ իր գործն է: Կը թուի որ Յունուար 8ի այդ կարճ յարձակումը անհատական բնոյթ ունեցած է եւ կազմակերպուած չէր:

- Պապը, Յունուար 8ին ընդունելով դիւանագիտական մարմինը Ամանորի առթիւ, խիստ կերպով դատապարտած է բռնութիւնը, ուրկէ ալ գայ եւ 176 ներկայացուցիչներու առջեւ հրադադարի կոչ ըրած է, մաղթելով որ թանակցութիւնները վերսկսին: Իր զօրակցութիւնը յայտնած է նաեւ Իսրայէլի եւ Սուրիոյ երկխօսութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Յունուար 8ին, գումարուած էր համագումար մը, որու նիւթն էր «Նոր դրամատիրութիւնը», որու մասնակցած են Անկելա Մերքէլ եւ Թոնի Պլէր Սարքոզիի կողքին: Համագումարը տեսակ մը նախաբան էր Լոնտոնի վեհաժողովին (Ապրիլին) որ պիտի ճշդէ միջազգային փինանսի նոր կանոնները:

ՍԷՆ-ԼԱԶԱՐԻ երկաթուղային գիծերու գործադուլը, որ սկսած էր Դեկտ. 14ին, վերջ գտած էր Յունուար 9ին, երբ միժամանակ կը յայտարարուէր որ Սիտ-Ռայ սենտիքան գործադուլի նոր հրահանգ մը տուած էր: Կը թուի որ պահանջներէ անդին, խառնակութիւնը շարունակելու եւ ժողովուրդին կեանքն ալ տակնուվրայ ընելու դիտակից փափաք մը կայ: Այս նոր գործադուլն ալ պիտի սկսի Յունուար 12ին: Այս առթիւ դիտել կը տրուի որ ուղեւորները աշխատանքի իրաւունք մը կը վայելեն, որ իրենց թոյլ կու տայ օրը 59 վայրկեան գործադուլ ընելու, արգելք հանդիսանալով երթեւեկին: Մեծ վնաս ալ չի բերեր աշխատավարձքին:

«2009Ը ԲՈԼՈՐ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

2009 ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻ

Կառավարութեան նոր տարուան առաջին նիստին վարչապետ Տ. Սարգսեան ելոյթով մը ներկայացուցած է հիմնական ծրագիրներն ու գլխաւոր թիրախները: Ծանրացած է պիզնէսի ոլորտին վրայ, ըսելով թէ կը պահանջուին հաւասար, թափանցիկ պայմաններ եւ դժգոհութիւն կայ որ կառավարութիւնը չի յաջողիր այդ մարզը ամբողջութեամբ ենթարկել հարկային հայեցակարգին ու ապահովել մրցակցութեան հաւասար պայմաններ: 2009 տարին այդ առումով արմատական փոփոխութիւններու շրջան մը պիտի ըլլայ, ըստ վարչապետին հաւաստումին: Պիտի բարեփոխուին հարկային ու մաքսային վարչարարական ոլորտները:

Կառավարութեան մէկ այլ տրամադրութեամբ զարկ կը տրուի օդային փոքր փոխադրութիւններու, որոնք ռազմավարական իմաստ ունին Հայաստանի համար: Այդ համակարգին շնորհիւ արդիւնաւէտ եւ ժամանակի խնայողութեամբ թռիչքներ կարելի կ'ըլլան գիւղատնտեսութեան, փրկարար, դիտարկումներու, հետազօտական, քարտէսագրումի եւ այլ մարզերու վերաբերող: Համակարգը կրնայ զբօսաշրջական ոլորտն ալ ընդգրկել, շահաբեր գործունէութիւն ծաւալելով:

* * *

ԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ, ՆՊԱՍՏՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Յունուար 1էն կենսաթոշակները 16,6 տոկոսով աւելցած են, անոնց միջինը կը կազմէ 10·211 դրամ, 2008ի 8·760ին փոխարէն: Աւելցած է նորածիններու նպաստին չափն ալ. առաջին եւ երկրորդ զաւակի ծնունդին տրուած 35 հազարի գումարը բարձրացած է 50 հազարի, իսկ երրորդ եւ չորրորդ զաւակներու ծնունդին պիտի տրուի 430 հազար դրամ, փոխանակ 2008ի 300 հազարին:

Ուսուցիչներու աշխատավարձերն ալ աւելցած են, հասնելով 116·300 դրամի, նախապէս 89·600 էր:

* * *

ԱՐԿԱԾ, ԿՈՂՈՊՈՒՏ

Յունուար 8ին Երեւանի Դաւթաշէնի կամուրջին մօտ երթեւեկի արկած մը երկու հոգիի մահուան պատճառ եղած է: Սեփական ինքնաշարժ մը եւ երթուղային թաքսի մը բախում ունեցած են, մահացած են սեփական ինքնաշարժին վարորդն ու անոր ընկերացողը:

Նոյն օրը դիմակաւոր երեք գողեր մըտած են տարադրամի փոխանակումի կէտ մը, դանակի ու ատրճանակի սպառնալիքով յափշտակած 13 հազար տոլար, 700 հազար ռուբլի եւ 4 միլիոն դրամ: Նախաքննութիւն բացուած է, փախուստի դիմած գողերը յայտնաբերելու համար:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐ ՄԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը հաղորդագրութեամբ մը կ'իմացնէ թէ աշխատանքի օր մը կազմակերպած է Յունուար 21ին, Եւրոպական խորհրդարանին մէջ: Նպատակն է մասնակցիլ Հայկական ցեղասպանութեան եւ մարդկութեան բոլոր ոճիրներուն ուղղուած ժխտողականութեան դէմ պայքարին: Ծանօթ է որ Եւրոպական խորհուրդին կողմէ վերջերս այդ առնչութեամբ ընդունուած պատժելու օրինագիծը յառաջիկայ ամիսներուն օրակարգի պիտի բերուի Միութեան 27 երկիրներուն խորհրդարաններուն մէջ, որպէսզի ամէն մէկ երկրի օրէնսդրութեան պատշաճեցումի աշխատանքը կատարուի ու ամբողջ Միութեան մէջ օրէնքի ուժ ստանայ ցեղասպանութիւններու եւ մարդկութեան դէմ այլ ոճիրներու ժխտումը պատժելու տրամադրութիւնը:

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբին կազմակերպած օրը կը վայելէ եւրոպական խորհրդարանի փոխ նախագահուհի Մարթին Ռուբի պատուոյ նախագահութիւնը:

Մասնակցութեան համար հարկ է դիմել յանձնախումբին կայքէջին.

mail@eafjd.com

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԼՈՒՐԵՐՈՒ ԿԱՅԱՆԻ ՄԸ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ՀԱՅՈՒՀԻ Է

Մարկարիթա Սիմոնեան, Ռուսաստան ծնած, 26 տարեկան հայուհի մըն է: Գըլխաւոր խմբագիրն է «Ռուսաստանը այսօր» կայանին անգլերէն հաղորդումներուն: Այդ պաշտօնին տէր ամէնէն երիտասարդ պատասխանատուն է:

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մելգոնեանի նախկին սաներու Լոս Անճըլըսի մարմինէն Զօհրապ Շամասեան «Սիրելի՛ Մելգոնեանցիներ» խորագրուած կոչով մը հրաւէր կ'ուղղէ ստորագրելու դպրոցին վերաբացումը պահանջող հանրագրութիւն մը: Ձայն «վերջին առիթ մը» կը կոչէ Մելգոնեանի փրկութեան համար:

Հանրագրութեան Լոնտոնէն ձեռնարկըւած է, մելգոնեանցիներու եւ աշխարհասփիւռ Հայերու կողմէ ստորագրուելէ ետք նոյն քաղաքին դատախազը զայն պիտի փոխանցէ Կիպրոսի իր պաշտօնակիցին: Նպատակն է առնուազն 10 հազար ստորագրութիւն ունենալ. այդ նըպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է որ կոչը հասնի առաւելագոյն թիւով Հայերու որոնք հաւատք ունին հայեցի կրթութեան ու հայ լեզուին Սփիւռքի առաքելութեան եւ առ այդ կը ձգտին Մելգոնեանի վերաբացումին:

Կոչով կը խնդրուի նաեւ որ նախկին մելգոնեանցիներու հասցէներ եւ հայկական հասցէացանկեր ունեցողները զանոնք տրամադրեն, որպէսզի հանրագրութիւնը աւելի լայն շրջանակով տարածել կարելի ըլլայ:

Հարագրութիւնը զետեղուած է հետեւեալ կայքէջին վրայ.

www.midk.org

Իսկ կոչին հեղինակին հետ յարաբերութեան մտնելու համար տրուած են երկու հասցէներ.

zohrabs@cox.net

www.melkonianforever.org

ՊՈԼԻՍ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդկային իրաւունքներու Պոլսոյ միութիւնը հակազդելով վերջին շրջանի հակահայ եւ հակահրեայ արարքներու բազմացումին, յայտարարութիւն մը հրապարակած է: Հոն կ'ըսուի թէ տարիներէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ պաշտօնական գաղափարականին յամառօրէն պարտադրած «Թուրքեւիսլամ համադրութեան» տեսակէտը շատ ծանր հետեւանքներ կ'արձանագրէ ներկայիս:

Հայերէ ներողութեան արշաւին եւ Գազայի մէջ պատահածներուն պատրուակով կ'աւելնան հակահայ եւ հակահրեայ մօտեցումները, որոնք իրենց ցեղապաշտ եւ ազգայնամոլ բնոյթով վրդովում կը պատճառեն:

Ըսուածին լաւագոյն փաստն է Էսքիշէհիրի «Օսմանկազի» մշակոյթի միութեան կազմակերպած արարքը որուն ընթացքին յայտարարուած էր թէ Հայերու եւ Հրեաներու մուտքը արգիլուած է, բայց շուներուն՝ ազատ («Ցառաջ», Յունուար 9): Միայն այս մէկը բաւ է կացութեան ահաւորութիւնը ցոյց տալու: Նման արարքներ բազմաթիւ են: Առանք չէջտելէ ետք միութեան անդամները կ'աւելցնեն. «Մենք ձայն բարձրացնելու համար խնդրոյ առարկայ ցեղապաշտ եւ ազգայնամոլական յարձակումներու դէմ, վերոյիշեալ միութեան ու անոր անդամներուն հասցէին Յունուար 12ին մեղադրանք պիտի ներկայացնենք Սուլթանահմէտի դատարանին: Որպէսզի մեր ձայնը հզօրութեամբ հնչէ, կ'ակնկալենք ձեր մասնակցութիւնն ու ստորագրութիւնը»:

Ցայտարարութիւնը ստորագրուած է հինգ անդամուհիի կողմէ:

ՀԱԼԷՊԻ ԱԶԳ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 80 ՏԱՐԻՆԵՐԸ

(ԴՊՐՈՑԻՆ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Սահակեանի նոր շէնքը ունէր երեսունի չափ ընդարձակ դասասենեակներ, սրահ, մարզախաղերու յարմար բակ: Նորայարդար շէնքին մէջ վարժարանը իր գոյերթը կը սկսէր շուրջ 700 աշակերտներով: Յաջորդող տասնամեակին այդ թիւը տակաւ պիտի աճէր, երբեմն անցնելով 1000ը, առաւելաբար «նըպաստաւորուելով» Նոր Գիւղի հայաթափուող ծայրամասային թաղամասերուն մէջ գտնուող հայկական քանի մը փոքր դպրոցներու փակումէն:

Կարեւոր իրագործում մը կ'ըլլար նաեւ մանկապարտէզի երկյարկանի նոր մասնաշէնքին կառուցումը 1995ին, լոնտոնաբնակ նախկին սահակեանցի Մանուէլ Սասունեանի բարերարութեամբ:

Ներկայիս Սահակեան վարժարանը Բերիոյ Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանին ենթակայ հալէպահայ 5 նախակրթարաններէն մէկն է: Աշակերտութեան թիւը 2006/2007 տարեշրջանին եղած է 637, պաշտօնէութեան թիւը՝ 55: Դպրոցէն ներս արաբերէն լեզուով լրիւ կը գործադրուի պետական կրթական ծրագիրը, որուն կողքին՝ հայերէն լեզուի ու գրականութեան յատկացուած է շաբաթական չորս պահ, իսկ կրօնին՝ երկու պահ: Հայերէնի դասաւանդութեան համար նախակրթարանի մէջ շուրջ 15 տարիէ ի վեր կ'օգտագործուի Յ. Զոլաքեանի «Հայերէնի դասագիրքս» արդիաշունչ շարքը:

Պէտք է նշել, թէ 2003ի Հիմնական Կրթութեան պետական նոր օրինագիծին համաձայն, Զ. կարգը Սուրիոյ մէջ աւարտական կարգ չէ այլեւս, այլ անցումային կարգ մը, որ պէտք է աւարտի իննամեայ պարտադիր կրթութեամբ: Այս պատճառով ալ, Սահակեանի շրջանաւարտները, մեծաւ մասամբ, կը փոխադրուին իրենց դպրոցին կից գտնուող Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանը ու հո՛ն կը շարունակեն իրենց ուսումը:

2006էն ի վեր Մ. Նահանգներու մէջ կը գործէ Սահակեան Շրջանաւարտից Միութիւն մը:

* * *

Յուշամատեանին ընթերցումը աւարտեցինք գոհունակ տրամադրութեամբ, Սահակեանի պատմութեան ընդմէջէն թերեւս մասամբ ծանօթանալով նաեւ Հալէպահայ Դպրոցի պատմութեան հոլովոյթին, քանի մեր բոլոր վարժարանները կեանքի կոչուած են գրեթէ միեւնոյն անձուկ պայմաններուն մէջ, կուրծք տուած են նոյն դժուարութիւններուն, տագնապած են նոյն մտահոգութիւններով, վերելք ու ծաղկում ապրած են նոյն կրշռոյթով:

Պատմութեան մը հայելին ըլլալով հանդերձ, Յուշամատեանը, իր բնոյթով իսկ, լուսանկարներու շքեղ ալպոմ մըն է միաժամանակ: Ամէն ոք յետահայեաց կարօտալի անդրադարձում մը պիտի ունենայ, կամ ծանօթ դիմագիծի մը հանդիպի երբ փորձէ թղթատել զայն: Անշուշտ, հագարաւորներ ալ աչք-աչքի պիտի գան իրե՛նց իսկ հարազատ փաղեմի դէմքին հետ երբ կանգ առնեն ուղեն մանկապարտէզի կամ նախակրթարանի շրջանաւարտից հանդէսներու հաւաքական խմբանըկարներուն առջեւ...:

Յուշամատեանի վերջին էջերուն վրայ տրուած է նաեւ ամբողջական ցանկը Սահակեանի պաշտօնէութեան, սկիզբէն մինչեւ այսօր: Հոն, այբբենական շարքով կ'երեւին շուրջ 500 անուններ, որոնք իրենց կեանքին կարճ կամ երկար մէկ շրջանը անցուցեր են Սահակեանի երդիքին տակ, իբրեւ տնօրէն կամ դասատու, մանկապարտէզի ուսուցչուհի կամ վարչական պաշտօնեայ, տնտես կամ մեքենավար:

Ի դէպ, այդ ցանկէն ի յայտ կու գայ, թէ իր գոյութեան 80 տարիներուն Ազգ. Սահակեան վարժարանի տնօրէնի պաշտօնը յաջորդաբար վարած են Լեւոն Նորաշխարհեան (1927–28), Արտաշէս Տէր Յովհաննէսեան (1928–31), Խաչիկ Գարուկեան (1931–35), Յովակիմ Պագգալեան (1935–36), Շաւարշ Մակարեան (1936–39), Կարապետ Իսլիպէյեան (1939–41), Եդուարդ Տասնապետեան (1941–50), կրկին՝ Արտ. Տէր Յովհաննէսեան (1950–55), Եդուարդ Էլոյեան (1955–63), Քրիստափոր Իփաեան (1963–65), Նազարէթ Սապունճեան (1965–69), Մանուէլ Զարչափճեան (1969–71), Հրայր Մանուկեան (1971–73), Օշական Վրդ. Զօլոյեան (1973–74), Աստուր Պօղոսեան (1974–78), Հայկազ Աստուրեան (1978–79), Օգսէն Ադամեան (1979–81), Կարօ Իսպիրեան (1981–83) եւ Ժիրայր Րէիսեան (1983էն այսօր), որ քառորդ դարու իր պաշտօնավարութեամբ կը հանդիսանայ դպրոցին ամէնէն երկարակեաց տնօրէնը:

Իսկ մանկապարտիզպանուհիի պաշտօնին վրայ յաջորդաբար գտնուած են Մաքրուհի Ալաճեան (1927–29), Նուարդ Միրասխանեան (1929–40, յետոյ՝ 1951–52), Զապէլ Սուքիասեան (1940–41), Եսթեր Թաշճեան (1941–51), Լուսին Բարսեղեան (1953–56), Մարի Քիթիշեան (1956–58), Պայծառ Թոփալեան–Սարաֆեան (1958–61), Նուարդ Փամպուքեան (1961–62), Վանուհի Իսաջանեան (1962–67), Սրփի Շահինեան (1967–72), Հռիփ Սահակեան–Կանանեան (1972–87), Քնարիկ Էպլագեան (1987–88) եւ Զեփիւռ Էքմէքճեան–Րէիսեան (1988էն այսօր):

* * *

Յ. Զոլաքեան Սահակեան վարժարանի 80 տարուան պատմութիւնը մեր սեփականութիւնը դարձուցեր է արխիւային նիւթերու, տեղեկագիրներու կամ նամակներու խղճամիտ համադրումով: Ան խուսափեր է անոնց մասին մեկնաբանութիւններ կատարելէ, այն համոզումով որ «Յուշամատեան մը քննական մօտեցում չի պահանջեր մեզմէ, որքան կը պահանջէ վաւերականութիւն» (էջ 36):

«Քննական մօտեցում»ը սակայն, պատմագրութեան կաղուածին մէջ, յաճախ էական պահանջք մըն է լուսարձակ բանալու համար երեւոյթներու վրայ, որոնք կրնան աննշմար կամ անկարեւոր թուիլ այլապէս: Տանք երեք օրինակներ՝ ներկայ Յուշամատեանին ընթերցումէն թելադրուած:

1– Երբ աչքի առջեւ կ'ունենանք դպրոցին տեսչական տարեկան տեղեկագիրները (որոնցմէ լայն մէջբերումներ կատարած է Զոլաքեան), յստակօրէն կը տեսնենք ձեւի ու խորքի որակային տարբերութիւն մը՝ ընդմէջ հին շրջանի տեղեկագիրներուն ու նոր տասնամեակներու տեղեկագիրներուն: Ամէն բանէ առաջ ուշադրութիւն կը գրաւէ բարձրամակարդակ հայերէն լեզուն, որով շարադրուած են հին շրջանի կարգ մը տնօրէններուն (Շ. Մակարեան, Եդ. Տասնապետեան) զեկոյցները: Աւելի՛ն, մանկավարժական դաստիարակութիւններու համազօր գրառումներ են անոնք յաճախ, ուր կայ մի՛շտ հայկականին ու ազգայինին չեզտուած մտահոգութիւնը: Օրօրինակ, տնօրէն Եդուարդ Տասնապետեան 1943ի իր տեսչական զեկոյցին մէջ կ'անդրադառնայ հայերէնի ուսուցման հարցերուն ու կը գրէ.

– Քերականական կանոնի մը կիրարկումին կամ գիտելիքի մը ուսուցման համար կարելի է զանազան իմաստով խօսքեր կազմել: Պայման չէ, օրինակ, սեռի խնդիրը ճշդել տալու համար «Կատուն մուկը բռնեց» կամ «Հայրս պատուղ գնեց»ի նման հոգեկան տպաւորութենէ զուրկ նախադասութիւններ հրամցնել տղուն: Կարելի է ըսել՝ «Դաւիթ Բէկ խորտակեց թշնամի ուժը» կամ «Հայր Նարեկացիներ տուաւ» եւայլն: Երկու կարգի այս նախադասութիւնները քերականական միեւնոյն առաջադրութեան համապատասխանելով հանդերձ, իմաստի միեւնոյն թելադրականութիւնը չունին» (էջ 161):

2– Հետաքրքրական «պատմութիւն» մըն է Սահակեան Շրջանաւարտից Երկսեռ Միութեան խանդավառ կազմութեան, ապա խորհրդաւոր լուծարումի պարագան:

Արդարեւ, Միութիւնը կեանքի կը կոչուի 1944ի ամրան, տնօրէն Եդ. Տասնապետեանի նախաձեռնութեամբ: Ան նորակազմ Միութեան վարիչ կը նշանակէ հայերէնի ուսուցիչ Մկրտիչ Մկրտիչեանը: Տըղաքը մեծ խանդով գործի կը լծուին, կը հիմնեն գրադարան, դպրոցէն ներս կը պահեն քանի մը սաներ, նիւթապէս կ'օժանդակեն իրենց սիրելի վարժարանին, կը կազմեն քառաձայն երգչախումբ մը, խմբավարութեամբ Վարդան Սէրայտարեանի, համերգներ կու տան:

Ամէն ինչ տակնուվրայ կ'ըլլայ սակայն 1950ին, երբ շեշտակիօրէն իրարու կը հակադրուին տնօրէն Տասնապետեան եւ օրուան Հոգաբարձութիւնը: Տասնապետեանին պաշտօնին վերջ կը տրուի: Նոյնհետայն, շատ շուտով լուծարքի կ'ենթարկուի Շրջանաւարտից Միութիւնն ալ, այն պատճառաբանութեամբ թէ «ԶՈՒՆԻ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՃԱԽ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐ ՑՈՅՑ ԿՈՒ ՏԱՅ»: Ի դէպ, նոյն շրջանին, Ուսումնական Խորհուրդի որոշումով լուծարքի ու հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին ազգային բոլոր վարժարաններու Շրջանաւարտից Միութիւնները (Հայկազեան, Կիւլպէնկեան, Զաւարեան): Զոլաքեան այս մասին կը գրէ.– «ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄՕՏ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏԻՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾՈՒԻ 1950ԻՆ, ՀԱՒԱՆԱԲԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱՅՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ ՄԻՋԱՄՈՒԽ ԸԼԼԱԼՈՒ ՅԱՃԱԽԱԿԻ ԵԼՈՅԹՆԵՐԷՆ: ՀԵՏԶՀԵՏԷ ՋԵՒ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ԱՅՆ ՀԱՄՈԶՈՒՄԸ, ՈՐ ԱՆՈՆՔ ԿՐՆԱՆ ԽԱՆԳԱՐԵԼ, ՈՐ ԱՆՈՆՔ ԸՆԵԼԻՔ ՄԸ ՉՈՒՆԻՆ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ» (էջ 215):

Ի հարկէ, բնաւ համոզիչ ու տրամաբանական չէր այդ «վերապահութիւն»ը: Իսկութեան մէջ ատոր տակ կը պահէր ազգային կամ ներ–կուսակցական «խանգարիչ» գաղափարախօսութիւններու (Տաբօնական շարժում եւայլն) բոցկըլտող կրակը...:

3– Մեր ուշադրութենէն չվրիպեցաւ Սահակեան վրժ.–ՀԲԸՄ աւանդական յարաբերութեանց հոլովոյթը, որ 1950ական թուականներէն սկսեալ բաւական ձգտեալ վիճակ մը պարզեր է, ամենայն հաւանականութեամբ՝ ներազգային եւ կուսակցական երկպառակութիւններու թէժ մթնոլորտին ազդեցութեամբ: Ի հարկէ, Յուշամատեանը այդ մասին չէ կատարած որեւէ ակնարկութիւն, բայց վարժարանին ու Միութեան միջեւ փոխանակուած նամակներուն ընթերցումը ա՛յդ է որ կը յուշէ մեզի: Արդարեւ, ՀԲԸՄ-ի անունը տեւաբար կը տողանցէ Ազգ. Սահակեան վարժարանի առաջին քառորդ դարու տարեգրութեան գրեթէ բոլոր էջերուն մէջ, իբրեւ դպրոցին նպաստ հայթայթող հիմնարկութիւն (չքաւոր սաներու թոշակ, կաթի բաշխում եւայլն): 50ականներէն սկսեալ կողմերուն միջեւ զգալի կը սկսին դառնալ սակայն վարչավարական դժուարութիւններ, մինչեւ իսկ մէկզմէկու նկատմամբ անհանդուրժողութիւն (տե՛ս էջ 220, 239, 264): Հետեւանքն այն կ'ըլլայ՝ որ 1956էն ետք ՀԲԸՄ-ի անունին ա՛լ չենք հանդիպիր...:

* * *

Ազգ. Սահակեան վարժարանի այս Յուշամատեանին ծրագրումն ու չուտափոյթ հրատարակութիւնը ողջունելի ու մեծապէս գնահատելի նախաձեռնութեան մը պսակումը եղաւ: Զայն կը նկատենք դպրոցին վերջին տասը տարիներու կարեւորագոյն իրագործումը:

Հիմա մեր հայեացքները ուղղուած պիտի ըլլան Հալէպի հայկական այն վարժարաններուն, որոնք մերթ 5, մերթ 15, մերթ ալ 30 տարիէ (այս պարագային՝ նկատի ունինք Ազգ. Հայկազեան երկսեռ վարժարանը) կը յեղյեղեն որ Յուշամատեան պիտի հրատարակեն...

Հալէպ

ԳԻՐ ԵՒ ԲԱՌ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Աւելի քան տասնամեակ մը առաջ, ներկայ եղած էի երկու ինքնատիպ երեկոներու, հայկական շրջանակէ դուրս, եւ այդ առիթով ֆրանսերէնով քրոնիկ մը գրած էի, խօսք ուղղելով մանաւանդ անոնց որոնք հայերէնով գիր ու գիրք իրենց առօրեայէն դուրս դրած էին եւ այդ զանգուածը կ'աճեցնենք, հասկացողութեան ոգի ցուցաբերելով, իբրեւ թէ մարդորսութիւն ընելու համար: Այդ խօսուած քրոնիկը, որ ոչ մէկ տեղ լոյս տեսած է, կ'ուզեմ հայերէնով գրել, կրկին գրել, առանց անպայման թարգմանութիւն փորձելու, որպէս վկայութիւն, մանաւանդ որ արծարծուած հարցերը աւելի քան այժմէական են եւ սուր բնոյթ ունին: Խորագիրն էր «Գիր եւ բառ»:

* * *

Այս Կիրակի, «Բանաստեղծութեան Տան» մէջ նստելու տեղ չըկար: Հանդիսականները կամ բանաստեղծութեան սիրահարները լեցուցած էին սրահը, շատեր գետին նստած էին, միջանցքներու մէջ,

ուրիշներ գրուած էին տեղեր ուրկէ բեմը դժուարութեամբ կը տեսնուէր: Դերասան մը, բառ եւ գեղեցկօրէն բուռած խօսք պաշտող, տողանցել տուաւ գրողներ. Նիցշէ եւ Հիւկօ, Լա Ֆոնթէն եւ ուրիշներ: Ըսաւ որ ինք սիրահար էր ոճի եւ իր զգացումին բաժնեկից դարձուց մեզ: Երիտասարդներ եւ նուազ երիտասարդներ եկած էին բանաստեղծութիւն լսելու, դրոշմուելու համար ոճով՝ որմով Ֆապրիս Լիւքինի հրավառութիւն կ՚ընէր, կ՚աւինքնէր: Սրահը «Մշակոյթի Փոմփիտու Կեդրոն»էն քանի մը քայլ հեռու էր, երիտասարդական թաղամասի մը մէջ, ուրկէ անպակաս են զուարճութիւնները: Բերնէ բերան լեցուն սրահ մը, լսելու համար լաւ բանաստեղծութիւն, որ կը թրթռացնէ, արուեստագէտը նաեւ կը թրթռայ եւ կը թրթռացնէ:

Նախորդ օր ալ բառերու տօն էր. հնարամիտ բառախաղեր: Վենսան Ռոքա Քաֆէ–Թէաթրի դերասան է: Ան կը մշակէ կճող երգիծանքը: Կը զարմացնէ իր անպառ սրամտութեամբ որ մեզ կը խնդացնէ, նոյնիսկ երբ գիտենք որ թերախ են ներկայի իրադարձութիւններ: Եւ ես մտածեցի մեր հայրենակիցներու հակազդեցութիւններուն մասին, անոնց մեծաւորներուն մասին, որոնք չեն հանդուրժեր սրամտութիւն, քննադատութիւն, կարծէք ամէնքն ալ օժտուած ըլլան պապական անսխալականութեամբ … Վենսան Ռոքա ընտրած էր Նուազի լը Կրանի «Միշէլ Սիմոն մշակութային կեդրոն»ի բեմը: Հանդիսականները հիացան բանի այս մեծ ալշիմիստին, վկան ժամանակին՝ զոր մենք կը բաժնենք:

Մեծ ազգ մը, զարգացած ազգ մը, կը ճանչցուի իր լեզուին հանդէպ ցուցաբերած պաշտամունքով, ոչ առեւտրական լեզուն, գրամեքենայի կամ համակարգիչի, այլ այն որ ազգի մը ոգին կը դարձնէ յաւերժական ներկայութիւն: Ֆապրիս Լիւքինի արտասանեց Լա Ֆոնթէն, բայց այս Լա Ֆոնթէնը ապրող էր, ժամանակակից, լուսաւոր, թափանցիկ: Վենսան Ռոքա, սեռային բառերու հետ ձեռնածուի պէս խաղալով հանդերձ, Քաֆէ Թէաթրի դասական բառապաշարը գործածելով, զանոնք գերազանցեց: Ինչպէս կ՚ըսուի, իր երեւումը text-appeal (*) է, գրաւիչ, արտակարգ:

Ուրբաթ եւ Կիրակի, ներկաները մեզի պէս մարդիկ էին: Անոնք ալ իրենց հոգերը ունէին, իրենց համար ալ արձակուրդի շաբաթ էր, անոնց համար ալ ի զօրու է տագնապի պատուհասը: Բայց հոն էին: Չեմ կրնար չմտածել մեր կացութեան մասին: Ունկնդիր հասարակութիւն մը գրաւելու վարկածով, կը լքենք հայկական լեզու եւ ոճ, ինչպէս՝ հնարոյր առարկաներ: Արդիականութիւն կամ հաճոյակատարութիւն, այս ընթացքը լքում է:

Երկու ձեռնարկներու ներկայ ըլլալէ ետք, սրահէն դուրս կու գայի իրապէս նախանձի զգացումով: Պէտք չէ կրկնել ծանօթ յանկերգը, ըստ որուն հարկ է բաղդատելին բաղդատել: Իրապէս այնքա՞ն մաշած ենք որ ալ անկարող ենք ճաշակելու, վայելելու, գնահատելու եւ զգալու հայ լեզուի հարստութիւնը եւ կախարդանքը: Ինչո՞ւ հայ առեւտրականը, արհեստաւորը, քարտուղարուհին, ընտանիքի մայրը, ղեկավարը, անկարող եւ անատակ պիտի ըլլան լսելու Վարուժան եւ Մեծարենց, Ալիշան եւ Մուշեղ Իշխան, Զարենց եւ Տէրեան… Նկատի ունենալով այս անկարողութիւնն ու անատակութիւնը, ինչպէ՞ս կրնանք դատել բոլոր անոնք որոնք լեզուագարական գաղափարաբանութիւն կը հոլովեն կամ կը գգուըստին կրկնեփուկէ աթոռակներու համար:

Երբ ուրիշներ յափշտակուած կը լսէին, ես զիրենք կը դիտէի: Եւ մտածումներս կ՚ոստոստէին: Ինչո՞ւ այս բոլոր մարդիկ եկած էին, Շաբաթ երեկոյ մը, բանտարկուելու՝ լսելու համար դերասան մը որ կ՚արտասանէր Հիւկօ եւ Լա Ֆոնթէն: Յելառ ցանկութիւն ունէի իրենց այս հարցումը ուղղելու: Լռեցի: Երեւակայեցի իրենց պատասխանը զոր պիտի չկրկնեմ, ան այնքան հասարակ տեղիք է:

Քննելի են վերապրումի եւ ինքնութեան խնդիրները՝ հայկական համայնքներու պարագային, պարտաւոր ենք հակիլ անոնց վրայ: Ամայութիւն ստեղծելով լեզուին շուրջ, զայն աղքատացնելով պագաբային պարզացումներով, հեռանալով հայկ. հարազատ մշակոյթէն եւ գոհանալով հանդիսաւորութեամբ եւ հանդիսականութեամբ, կացինի հարուած կուտանք բունին որ կը պահէ մեր ազգային գոյութիւնը, արտայայտելու համար հաւաքականութիւն մը՝ որ սոսկ պիտի ըլլայ ծագումով հայ:

Կաթողիկոսը, Փարիզ կատարած իր հովուական այցելութեան առիթով, գովերգեց հայ մշակոյթը, «Կաւօ» սրահին մէջ խօսած իր ճառով: Զինք լսեցինք, ծափահարեցինք: Բայց հայ եկեղեցիի պետը լսող շուրջ եօթը հարիւր ներկաները ըմբռնեցի՞ն պատգամը: Կրնա՞նք յուսալ որ մեր մշակութային եւ դպրական ձեռնարկներուն անոնք զանգուածային կերպով ներկայ պիտի ըլլան: Ապա թէ ոչ թող ներուի ըսել որ շատեր ներկայ էին hանդէսին համար, spectacle–ի:

Հիացայ Ֆապրիս Լիւքինիի այս գրողներու լեզուին եւ ոճին հանդէպ իր հիացման վրայ, հիացայ այս մարդոց վրայ, որոնք Շաբաթ երեկոյ մը, նոյնիսկ գետին նստած, Հիւկօ եւ Լա Ֆոնթէն լսեցին: Այսպէս կը թրծուին մեծ ազգերը: Բոլոր անոնք որոնք եկած էին բանաստեղծներ, գրողներ, մտաւորականներ չէին:

Միթէ՞ «Բանաստեղծութեան Տուն»էն կամ արուարձանային քաղաքի մը սրահէն պէտք էր անցնիլ՝ գիտակցելու համար լքումներու:

Ձե՞ք նախանձիր ինչպէս ես կը նախանձիմ:

Ի՞նչ ըսել նախանձի դառնութիւնը յաղթահարելու համար:

Յ. Պ.

(*) Sex-appeal–ի նմանողութեամբ, գրուածի հրաւէր:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՄԱՍԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ...

— Կաղանդի ծառի մասին առաջին տպուած յիշողութիւնները երեւցած են Գերմանիոյ մէջ, 1531 թուականին:

— Կաղանդի ծառը առաջին անգամ լոյսերով զարդարուած է 16րդ դարուն: Կ՚ենթադրուի, թէ բողոքականութիւնը հիմնած Մարթին Լութեր, եղած է առաջին անձը, որ վառած մոմեր աւելցուցած է ծառին վրայ: Ան այնքան հմայուած էր Ս. Ծնունդի գիշերուան երկինքով, որ ուզած է տուն, իր ընտանիքին բերել «աստղերուն լոյսերը»:

— Կաղանդի ծառի ելեկտրական լոյսերը առաջին անգամ գործածուած են 1895ին:

— Գուլպաներ կախելը, յաջորդ օրը մէջը նուէր տեսնելու յոյսով, 400 տարուան սովորութիւն մըն է: Այդ հին ժամանակներուն Հոլանտայի մէջ մանուկները իրենց տախտակէ մուճակները կը դնէին կրակարանին մօտ, Սուրբ Նիկողոսին ժամանումի նախօրեակին: Մանուկները իրենց մուճակները կը լեցնէին յարդով եւ ուտելիքով՝ Սուրբ Նիկողոսին նուէրները չալկող իշուկին համար: Ասոր փոխարէն, ան մուճակներուն մէջ կը ձգէր պզտիկ նուէր մը, պզտիկ անուշեղէն մը կամ պտուղներ: Գուլպաները մուճակներուն տեղը առին Անգլիոյ, Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ:

— «Սայլընթ նայթ» երգը գրուած է 1818ին, աւստրիացի վարդապետի մը՝ Ժոզեֆ Մորի կողմէ: Ծնունդէն մէկ օր առաջ անոր կ՚ըսեն, թէ եկեղեցիին երգէոնը խանգարուած է եւ կարելի պիտի չըլլայ զայն չինել Ս. Ծնունդի գիշերուան համար: Վարդապետը կը տխրի. ան չի կրնար երեւակայել Ս. Ծնունդը առանց երաժշտութեան. հետեւաբար ան ուզեց գրել Ս. Ծնունդի երգ մը, որ երգչախումբ մը կրնար երգել կիթառի մը ընկերակցութեամբ: Այդ գիշեր այդ պզտիկ եկեղեցիին հաւատացեալները առաջին անգամ ըլլալով կ՚երգեն «Սթիլը նախթը»:

ԴՈՂՔՈՒԹԷ ԴՈՂՔՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Պէզճեան մայր վարժարանի մարզադահլիճին բացումը կատարուած է Դեկտեմբեր 28ին: Ան կառուցուած է Շիշլիի քաղաքապետին եւ փոխ–քաղաքապետին մեկենասութեամբ եւ ծախքերով: Խորհրդանշական ժապաւէնը կտրած են Հայկ Ասլանեան, Տիգրան Կիւլմէզկիլ, Վազգէն Պարըն եւ Մուսթաֆա Սարըկիւլ, որմէ ետք ներկաները հաւաքուած են նորակառոյց մարզադահլիճին մէջ, որ օժտուած է արդիական բոլոր պայմաններով եւ կրնայ ծառայել մարզական զանազան խաղերու: Հանդիսութեան ընթացքին ելոյթներ ունեցած են Պ. Նալպանտ, Գումգաբուի մայր եկեղեցւոյ թաղային խորհուրդի ատենապետ Հրանդ Մոսկոֆեան, տնօրէնուհի Եղիսաբէթ Զաթալեան, փոխ–քաղաքապետ Վազգէն Պարըն ու քաղաքապետ Սարըկիւլ: Բոլորն ալ գնահատական խօսքեր արտայայտած են: Ելոյթներէն ետք, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Դ.

Եւ ճիշդ այդ մահուան սպառնալիքներուն տակն էր, երբ 1906 Ապրիլ 15ին, Զատկի օրը, Պօղոս փաշա իր բնակարանին մէջ դրաւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հիմը, որուն նպատակն է գաւառացի հայ ժողովուրդին մտաւոր եւ բարոյական զարգացման նըպաստել, անոր նիւթական եւ տնտեսական կացութիւնը բարուոքելու աշխատիլ ամէն կարելի միջոցներով:

Պօղոս փաշա իր այս փառաւոր գործը ի գլուխ հանելու համար իրեն օգնական առած էր Եագուպ Արթին փաշան, Երուանդ պէյ Աղաթօնը եւ ուրիշ 6-7 ծանօթ անձնաւորութիւններ:

Այս բարեգործական հսկայ Միութիւնը այսօր ծանօթ է բովանդակ հայութեան եւ անսահման ժողովրդականութիւն կը վայելէ, հետեւաբար հարկ չենք տեսներ անոր գովեստը ընել այստեղ:

Իր գոյութեան եօթնամեայ շրջանին մէջ արդէն մեծ ծառայութիւններ մատուցած է: Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ կարօտ եւ արկածեալ շատ մը վայրերու Հայերուն, առանց կրօնքի խտրութեան, տասնեակ հազար ոսկիներ նպաստ հասցընելէ զատ, հիմա 30.000 ոսկիի չափ դրամագլուխ ունի: Միութիւնը Հայաստանի մէջ բազմաթիւ վարժարաններ բացած եւ անոր հսկողութիւնը յանձնած է Միացեալ Ընկերութիւններուն:

Հազիւ թէ այս Միութեան հիմնարկութիւնը լսուեցաւ, կատաղի պայքար մը սկսաւ մեր յեղափոխական կուսակցութիւններուն կողմէ թէ՛ հիմնադրին եւ թէ գործին դէմ:

Երբեք կարելի չէր երեւակայել աւելի անիրաւ, տգեղ ու քինախնդիր պայքար մը:

Եւ այդ հակառակութիւնը տարիներ տեւեց, մինչեւ որ Միութիւնը իր գործունէութեամբ, իր յարաճուն ժողովրդականութեամբ, իր անվիճելի օգտակարութեամբը, ամօթահար թողուց եւ լըռութեան դատապարտեց իր դիտումնաւոր թշնամիները: Պօղոս փաշա այսչափով չբաւականացաւ: Գրեթէ միեւնոյն ատեն 10-15 հազար ոսկի ծախսելով Մաարուֆ թաղին մէջ կառուցանել տըւաւ հոյակապ ազգային վարժարան մը եւ 6-700 հայ մանուկներ փրկեց Պէնի Սուէֆի գարշահոտ ու փտառողջ վայրէն, ուր կը գտնուէր նախկին վարժարանը:

Հակառակ այս փառաւոր շէնքին եւ տարեկան բաւականաչափ եկամուտներու եւ հասոյթներու, պէտք է ըսել, որ Գահիրէի ազգային վարժարանը չէ կրցած փայլուն վիճակ մը ունենալ մինչեւ այսօր:

Այս նորակառոյց վարժարանի մանչերու բաժնին վրայ մասնաւոր յարկ մը շինուած է Առաջնորդին բնակութեան համար:

Պօղոս փաշա կարեւոր դրամագլուխ մըն ալ յատկացուցած է, որուն արդիւնքովը ազգային եւ ուրիշ վարժարաններու շրջանաւարտ աշակերտները կը նպաստաւորուին Եգիպտոսի եւ Եւրոպայի բարձրագոյն վարժարաններու մէջ:

Առատաձեռն բարերարը չէ պահանջած նաեւ, որ իր անունովը կոչուի վարժարանը որ պահած է իր նախկին «Գալուստեան» անունը, ի յիշատակ իր առաջին հիմնադրին՝ Աղա Կարապետ Գալուստի:

Ե.

Եգիպտոսի մէջ Նուպարեանները, հայր ու որդի, մեծ յարգ ու պատիւ կը վայելեն և իրենց անունը ծանօթ է իշխանական շրջանակներէ սկսած՝ մինչեւ ֆէլլահի ամենայետին գիւղին մէջ:

Եգիպտոսի մեծագոյն ջրանցքներէն մին ի յիշատակ Նուպար փաշայի «Նուպարիէ» կը կոչուի. կայ նաեւ բամպակի տեսակ մը, որ նոյնպէս Նուպարիէ անունով ծանօթ է:

Աղեքսանդրիոյ մեծագոյն փողոցներէն մին Նուպար փաշա փողոց կը կոչուի, նոյնպէս Գահիրէի մէջ այն փողոցը, ուր կը գտնուի Նուպարի ապարանքը, իր մահուընէն ետքը մկրտուած է Նուպար փաշա անունով:

Ասկէ զատ Աղեքսանդրիոյ գեղեցկագոյն փողոցներէն մէկուն վրայ գտնըւած պարտէզի մը մէջ կը գտնուի Նուպար փաշայի փառաւոր մէկ արձանը:

Այս մահարձանը կանգնուած է հանգականութեամբ մը, որուն մասնակցած են ամբողջ Եգիպտոսի բնակիչները:

Նուպար փաշա մեռած է 1899ին եւ իր մահուընէն հինգ տարի ետքն էր, 1904 Յունիս 3ին, որ տեղի ունեցաւ այս հոյակապ յիշատակարանին նուիրման հանդէսը:

Այս մեծ հանդէսին ներկայ էին Նախարարապետ Մուսթաֆա փաշա Ֆէհմի, Անգլիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչ Լորտ Քրոմէր, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. տը լա Պուլինիէր, ինչպէս նաեւ բոլոր նախարարները, հիւպատոսները, շէյխեր, իւլէմաներ, հրեաներուն մեծ ռաբբին, հայ եկեղեցականութիւնը, Աղեքսանդրիոյ կառավարիչը, դատարաններու նախագահներն ու խորհրդականները, անգլիական գրաւիչ բանակի զօրապետները եւ սպաները, եւլն., եւլն.:

(Շար. 6)

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

Բ· ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»

Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

(Շար· Ա· էջէն)

Է ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՀԱՄԱՐ» եզրափակիչ խօսքը եղած է մամուլի ընդհանուր ժողովին, որ կը ջանար լուծում մը գտնել դրաւոր մամուլի ապրած նոր տագնապին։ Ամիջականին մէջ 90ի վրայ երեք առաջարկներ եղած են, որոնք ստիպողական բնոյթ ունին· անոնք կը վերաբերին առկախումի մը Թղթատարի սակերուն, պետական ծանուցումներու յաւելեալ ներդրում մը եւ ընկերային սակերու նուազում մը թերթավաճառներուն համար։

ԿԱՍԹՈՆ ԼԸՆՈԹՐ, 20րդ դարու Ֆրանսայի մեծագոյն վարպետը խմորեղէնի, մեռաւ Յունուար 8ին, 88 տարեկանին։ Բնիկ Նորմանտացի, խոհարար ամոլի մը զաւակն էր եւ իր համբաւաւոր խմորեղէնները սկսած էր պատրաստել Նորմանտի։ 1957ին բացած է իր առաջին վաճառատունը եւ այսօր անոնց թիւը հասած է 52ի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ «էրկէնէքոն»ի խընդրին առընչուած ձերբակալութիւններու վերջին ալիքը որուն ընթացքին մօտ 40 զինուորականներ ու քաղաքացիներ հըսկողութեան տակ առնուած էին, պատճառ եղած է որ Սպայակոյտի Նախագահը զօր· Ի· Պաշպուղ տեսակցութիւններ ունենայ վարչապետ Թ· Էրտողանի ու նախագահ Ա· Կիւլի հետ։ Զոյգ տեսակցութիւններուն մասին ոչ մէկ մանրամասնութիւն փոխանցուած է լրատուներուն· միայն ըսուած է որ նիւթ եղած են վերջին զարգացումները։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

⁂

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.
 A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
 Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19
- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.
 Réservation :
 — Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
 — Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42
- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
 Réservation :
 — Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
 — Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

□

D E C I N E S

T A L I N E
Friends & Santa

CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines

Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

A S N I E R E S

Fêtons ensemble
Le NOEL ARMENIEN,
avec nos familles et amis
le samedi 10 janvier
à l'Espace Concorde à Asnières
Dîner dansant organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières de la CBAF
animé par l'Orchestre
d'**Alexandre Shirinyan** de Marseille
et la troupe de danses **Nairi.**
Réservations auprès de Christine :
06 81 76 38 66
ou Annick **01 42 42 70 39**

□

Date à retenir

P A R I S

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN
Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de **480 euros TTC**

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

43 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr www.voyageenarmenie.com

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13

Ը· օր Ծննդեան։

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Առաջնորդարանի աւանդական տնօրհնէքը։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

Յաւարտ պատարագի, Դիւանատան դահլիճի տնօրհնէքը կը կատարուի։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouis Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :
L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80
P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 13
MARDI
13 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.116
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.116

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՉԳՏԱՒ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՑԱՐՁԱԿՄԱՆ Գ. ՓՈՒԼԻՆ ԱՆՑԱՒ

Ապահովութեան խորհուրդի թիւ 1860 բանաձեւը ոչ մէկ արձագանգ գտաւ եւ Իսրայէլ վճռապէս հաստատեց թէ իր յարձակումը պիտի շարունակէ եւ պահեստի նոր զինուորներու մասնակցութեամբ կ'անցնի Գ. փուլին: Ցարձակումը մկրտուած էր «Կարծրացած կապար» եւ ցարդ որոշ վարանում մը կար Գ. փուլին անցնելու, բայց բանակը անհամբեր դարձած էր եւ Յունուար 11ին, վարչապետը և պաշտպանութեան նախարարը սոխուեցան տեղի տալ: Գործողութեան պատասխանատուն զօր. Եոաւ Կալանթ յայտարարած է արդէն.– «Եզակի պատեհութիւն մը ունինք կարգադրելու համասի ստեղծած կացութիւնը: Եթէ չընենք, պատմական առիթ մը պիտի կորսնցնենք»: Միաժամանակ սակայն, իսրայէլացի բանագնաց մը Եգիպտոս գացած է, մասնակցելու համար հրադադարի մը պայմաններու մասին ժողովի մը:

* * *

Շաբաթավերջին, Յունուար 10ին եւ 11ին, ծաւալուն ցոյցեր տեղի ունեցան գլխաւորաբար Իսրայէլի դէմ: Շաբաթ օր, Փարիզի մէջ 30էն 100 հազար կը գնահատուէր ցուցարարներու թիւը (30 հազար՝ ոստիկանութեան համար, 100 հազար՝ կազմակերպիչներուն): Ներքին նախարարութիւնը կ'ըսէ թէ ամբողջ երկրին մէջ 123 հազար հոգի տողանցած են: Թափօրին մասնակցած է նաեւ «Խաղաղութեան համար ֆրանսական հրեայ միութիւնը», որու մասնակցողներէն մէկը Եաէլ Սիվան խոստովանած է «Ինչ որ դժուար է, այն է որ իմ անունովս կը սպաննեն»: Արդարեւ, ցոյցին գլխաւոր լոզունգն էր՝ «Իսրայէլ մարդասպան, Եւրոպա մեղսակից»: Բազմութիւնը այլ լոզունգներ ալ բացագանչած է, ինչպէս՝ «Բոլորս Պաղեստինցիներ ենք», «Լիվնի պէտք է դատի քշուի», եւլն.: Արդէն պաղեստինամէտ քանի մը տասնեակ կազմակերպութիւններ որոշած են Միջազգային Պատժական Դատարանին դիմել «պատերազմական ոճիր»ի ամբաստանութեամբ:

Ցոյցեր տեղի ունեցած են նաեւ Մատրիտ, Լոնտոն, Պէրլին, Ռապաթ, նաեւ Ֆրանսայի այլ քաղաքներու մէջ: Կիրակի օր ալ Իսրայէլի նպաստաւոր ցոյցեր տեղի ունեցած են, ինչպէս Մարսէյլի մէջ:

* * *

Պաղեստինցի մեռեալներու թիւը 900 կը նկատուէր Յունուար 12ին, որոնց մէջ 230 երախայ:

* * *

Քոքթէյլ Մոլոթով մը նետուած է Սէն-Տընիի մէկ սինակոկին վրայ, հրդեհ մը ստեղծելով կողքին գտնուող հրէական ճաշարանը: Նիւթական փոքր վնասներ կային:

* * *

Լիպէրասիոն (Յունուար 12) Գազա ապրող կնոջ մը ամէնօրեայ կեանքին նկարագրականը կը հրատարակէր, ռումբերու տակ:

☆ ★ ☆

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ որ Յունուար 11-ին հիւրն էր ԷՌ.ԹԷ.ԷԼ. – Լը Ֆիկառօ – ԷԼ. ՍԷ. Ի. Ժիւրիին, յայտարարած է ի միջի այլոց, որ կառքերու վաճառքի համար տրուած պարգեւը շատ դրական արդիւնք ունեցած է: Կ'ընդունի սակայն որ աճի նախատեսութիւնները 2009ի համար պէտք է վերանայուին, որովհետեւ նուազ պիտի ըլլան: Գոհունակութեամբ նկատած է սակայն որ Ֆրանսայի ընտանիքներուն վիճակը աւելի լաւ է քան Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու ընտանիքներուն:

ՍԷՆ-ԼԱԶԱՐ կայարանի երկաթուղիի գործադուլը որ սկսած էր Դեկտ. 14ին, կը շարունակուէր Յունուար 12ին ալ, այս անգամ Սիւտ-Ռայ սենտիքային հրահանգով:

ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՉԿԱՅ: Այս հարցը պէտք է լուծեն բրիտանական իշխանութիւնները, քանի հարիւրաւոր բողոքներ հասած են ծանուցումի մը համար, որ տեղ գտած է 800 հանրակառքերու վրայ: Վարդագոյն հսկայ գիրերով արձանագրուած է.– «Հաւանաբար Աստուած չկայ: Ուրեմն այլեւս մի մտահոգուիք եւ կեանքը վայելեցէք», ինչ որ վրդոված է քրիստոնեայ շրջանակները: Ծանուցումին նախաձեռնողը 28 տարեկան լրագրողուհի մըն է, որ ուզեր է հակազդել աւետարանականներու ծանուցումներուն Անդլիոյ հանրակառքերուն վրայ, ուր գրուած է «Անոնք որոնք Աստուած կ'ուրանան, յաւիտենապէս պիտի տառապին դժոխքին մէջ»:

ՄՈՍԿՈՒԱ կրկին փակեց կազի ծորակները, հակառակ անոր որ յոյս մը ծագած էր Յունուար 10ին, երբ Ջեխիոյ վարչապետին ներկայութեան համաձայնութիւն մը գոյացած էր: Աւելի ուշ սակայն, Պուտին չեղեալ համարած էր այդ համաձայնագիրը, որովհետեւ Ուկրանացիք ձեռագիր յաւելում մը ըրած էին ծագած տագնապին ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգելով Ռուսերուն վրայ: Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն (Յունուար 12) Ուկրանացիք ընդունած կ'ըլլան ջնջել այդ տողերը: Եւրոպայի համար դաս մըն է, որ եթէ նոյնիսկ չտեւէ, կրնայ կրկնուիլ:

ԺՈՐԺ ԳՐԱՒԷՆ արուեստի եւ մշակոյթի կոթայի ծանօթ դէմքերէն մեռաւ 94 տարեկանին: Տասնամեակներու երկայնքին կազմակերպած է կալաներ, շարժանկարի «առաջին» ներկայացումներ: Գեղարուեստի աշխարհին մէջ, ինչ որ ներկայանալի էր եւ վայելուչ իր գործն էր: Օրինակ առնելով Օսքարներէն (ԱՄՆ), ծնունդ տուած է Սեզարներու (1975):

ԻՍՐԱՅԷԼ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՓՈԽՆԱԽԱՐԱՐԸ՝

«ՄԵՆՔ ԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻ՞ՒՆԸ ՃԱՆՉՆԱՆՔ»

Իսրայէլի արտաքին գործերու փոխնախարար Մ. Ուոհպի շատ խիստ կերպով քննադատած է Թուրքիոյ վարչապետը, Գազայի յարձակումին առընչութեամբ իր երկիրը քննադատող, դատապարտող անոր արտայայտութիւններուն պատճառով: Ըսած է թէ Թ. Էրտողանի յայտարարութիւնները շատ զգացական են եւ իրականութենէ հեռու: Եթէ իրապաշտ ու տրամաբանական կեցուածք ունենար, պէտք է Համասին ալ ակնարկութիւն ընէր, հրթիռներու արձակումը դատապարտէր, պահանջէր որ անոնց վերջ տրուի, եւլն.:

Իսրայէլացի փոխնախարարը ըսած է թէ կ'ուզեն վստահ ըլլալ որ Թուրքիոյ հետ իրենց երկարամեայ բարեկամական յարաբերութիւնները պիտի շարունակուի՞ն, թէ ոչ: Պահանջած է որ Թուրքիա յայտարարութիւն մը կատարէ Էրտողանի խօսքերուն մասին:

Ուոհպի ըսած է. «Վաղը, միւս օր երբ Թուրքիոյ հարաւ-արեւելեան շրջանի գիւղերուն մէջ ապահովութեան հարց ծագի, պիտի տեսնենք թէ Էրտողան ինչ դիրք պիտի բռնէ ՓՔՔ-ի դէմ»:

Ցետոյ աւելցուցած է. «Էրտողան կը պնդէ որ Գազայի մէջ ցեղասպանութիւն կը գործուի: Մենք ալ Թուրքիոյ մէջ Հայերու դէմ կատարուածը որպէս ցեղասպանութի՞ւն պէտք է ճանչնանք»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱԶԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄԸ ԸՆԴՄԻՋՈՒԱԾ

Վրաստան Յունուար 9ին յայտարարած է թէ կը դադրեցնէ իր տարածքէն Հայաստան հասնող ռուսական կազին մատակարարումը: Որոշումը կապ չունի, ըսուած է, վերջերս տեղի ունեցած կազի ռուսեւուկրանական հարցին հետ, այլ հետեւանք է նորոգութեան կարօտ խողովակներու կացութեան:

Հայաստանէն մասնագէտներու խումբ մը գացած ու տեղւոյն վրայ ծանօթացած է այդ կացութեան, մինչ այդ Հայաստանի պահեստներէն կազ տրուած է ժողովուրդին:

Յունուար 12ի առաւօտուն կը տեղեկացուէր որ խողովակներու վնասուած հատուածները նորոգուած են ու կազի մատակարարումը վերսկսած:

* * *

ԿՈՉ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Սփիւռքի նախարարութիւնը դիմում մը հրապարակած է բոլոր հայ ճարտարապետներուն, զիրենք հրաւիրելով Ապրիլ 22ի միջազգային համաժողովին: Հետապնդուած նպատակն է հայ ճարտարապետական ներուժը ի գործ դնել Հայաստանի ճարտարապետութեան խնդիրները բացայայտելու, անհրաժեշտ ծրագիրները մշակելու եւ իրականացնելու համար:

Նախատեսուած է ճարտարապետներու համահայկական յանձնախումբի եւ ցանցի մը ստեղծումը:

Համաժողովին մասնակցութեան համար դիմում պէտք է կատարել մինչեւ Փետրուար 15, Սփիւռքի նախարարութեան. Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ, Երեւան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ՀԱՅԵՐԷ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐՈՂՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Անգարայի գլխաւոր դատախազութիւնը դատական հետապնդումի դիմած է Հայերէ ներողութիւն խնդրելու նախաձեռնութեան տէրերուն դէմ: Անոնք կ'ամբաստանուին «Թուրք ազգը հրապարակաւ վարկաբեկելու յանցանքով: Հասկնալի է որ ամբաստանութիւնը հիմնուած է Թուրք պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածին վրայ:

Հետապնդումին մեկնակէտ ծառայած է հինգ անգարացիներու խմբական դիմումնագիրը:

Պէտք է ըսել որ այս բնոյթի գործեր խուռնած անիւի պէս կը բանին Թուրքիոյ մէջ. մինչ զղջումի զգացումներով խմբակ մը նապարէգ կու գայ Հայերէ ներողութիւն խնդրելու նման վսեմական արարքով մը, ատոր յարիր գնահատանքի ակնկալութեամբ, ատկէ դժգոհներու թիրախ ըլլալէ զատ, կ'ենթարկուի նաեւ դատախազութեան հետապնդումին... բան մը որ միայն կը ծառայէ ա՛լ աւելի շեշտելու նախաձեռնողներուն արիութիւնը, անկեղծութիւնը, խիզախութիւնը, եւլն., եւլն.:

* * *

«ԷՐԿԷՆԷՔՈՆ» ԾՐԱԳՐԱԾ ԷՐ ՍՊԱՆՆԵԼ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

«Էրկէնէքոն» կազմակերպութեան ամբաստանեալներուն հարցաքննութեան առընչուած խուզարկումներէն կարգ մը վայրերու քարտէսներ ձեռք անցած են: Այդ վայրերուն վրայ եւս ոստիկանութիւնը պեղումներ կատարած ու կարեւոր քանակութեամբ զինամթերք յայտնաբերած է:

Անգարայի մէջ զանազան կէտերէ գտնուած զէնքերը Թուրք մամուլին գրել կու տային թէ մայրաքաղաքը զինանոցի վերածուած էր: Ուշագրաւ կը նկատուի այն պարագան որ զէնքերը պահպանուած են որեւէ պահու անմիջապէս գործածուելու վիճակով: Անգարայէն ետք Իզմիրի, Կեսարիոյ, Սվասի, նաեւ այլ վայրերու մէջ ալ կարեւոր քանակութեամբ զէնք գտնուած է: Այդ գտածոն զարկ կու տայ այն կասկածներուն թէ «Էրկէնէքոն»ի ղեկավարները երկրին մէջ քաոսի մթնոլորտ մը ստեղծելու նպատակով, զգայացունց մահափորձեր ծրագրած էին:

Նոյն գործողութիւններով յայտնաբերուած փաստաթուղթերու քննութենէն յայտնի եղած է որ Սվասի հայ համայնքի նախագահ Մինաս Կիւլէրէ զատ մահափորձի թիրախներ էին աւելի յայտնի դէմքեր, Մեսրոպ պատրիարքը: Մահափորձերուն համար չորս հոգինոց խմբակներ կազմուած էին, որոնց մաս կը կազմէին այսօր հսկողութեան տակ առնուած ենթասպաներ:

ԶՐՈՅՑ ՏԷՐՍԻՄԻ ՈՒ ՏԷՐՍԻՄՑԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի Հոկտ. 8-9-10-ի թիւերուն մէջ արտատպած էինք Վահագն Գարագաշեանի «Տէրսիմ եւ Հայերը» խորագրուած յօդուածը: Հոն պատմական անցքերու ալ անդրադարձով հետաքրքրական բաներ կ'ըսուէր աւանդաբար քիւրտ կարծուած Տէրսիմցիներու ուրոյն ինքնութեան, Հայերու հետ որոշ մօտիկութեան, եւլն.ի մասին: Յօդուածին վերջաւորութեան կը յիշուէր այդ ինքնութեան ծանօթացումի պայքարին մղուած դէմք մը. ան կը կոչուէր Սէյֆի Ճէնկիզ, ներկայիս կ'ապրէր Գերմանիոյ մէջ: Հեղինակ էր հատորներու, համացանցի յօդուածներու:

Իրեն հետ հեռակայ զրոյցով մը ուզեցինք քիչ մը եւս ընդլայնել այս հետաքրքրական նիւթը: Գրաւոր հարցումներուն (թրքերէն) պատասխանեց համացանցի ճամբով, նոյն լեզուով: Անցնելէ առաջ թարգմանուած այդ զրոյցին, քանի մը մանրամասնութիւն եւս իր անձին ու տարած գործունէութեան մասին.

Սէյֆի Ճէնկիզ ծնած է Տէրսիմ, 1949ին: Աւարտած է Պոլսոյ Եըլտըզի Թէքնիք համալսարանը, ճարտարագէտ է: 1968ի երիտասարդական շարժումէն ի վեր կը պայքարի Թուրքիոյ հանրապետութեան վարչակարգին դէմ: Այդ պայքարը պատճառ եղած է որ 1978էն ոստիկանութեան կողմէ որոնուած անձ մը ըլլայ: 1982ին պարտաւորուած է Թուրքիայէն մեկնելու: 1985ին հաստատուած է Անգլիա: 1991ին իր նախաձեռնութեամբ հոն սկսած է լոյս տեսնել «Տէսլամա Սուրէ» անուն պարբերական մը. ան առաջինն է որ Տէրսիմի գաղափարը եւ Տէրսիմի հարցը օրակարգի կը բերէ եւ վիճարկումի նիւթ կ'ընէ, Տէրսիմի 1938ի ցեղասպանութեան պատճառած երկարատեւ ընդհատումէն ետք: Կայ նաեւ «Տէրսիմի անկախութեան կուսակցութիւնը» որուն հիմնադիրները նոյն պարբերականին տեսակէտները պաշտպանողներ են:

Ս. Ճէնկիզ Անգլիայէն անցած է Գերմանիա որ Տէրսիմցիներու ամէնէն մեծ թիւով գտնուած երկիրն է Եւրոպայի մէջ: Իր հատորներէն են. «Տէրսիմի պատմութիւնը», «Տէրսիմի ցեղախումբերը»:

* * *

Հ.- Տէրսիմցիներու քիւրտ չըլլալուն, մանաւանդ առնուազն անոնց մէկ մասին կրօնափոխ Հայ ըլլալուն տեսակէտը հետաքրքրաշարժ նորութիւն մըն է շատերու համար: Կրնայի՞ք սահմանել Տէրսիմցիի ինքնութիւնը:

Պ.- Տէրսիմցիները ո՛չ քիւրտ են, ոչ ալ Թուրք: Տէրսիմցիի ինքնութեան ամէնէն յատկանշական տուեալները «Տէրսիմ» անունը, Տըմըլքի լեզուն եւ Ղըզըլպաշ մշակոյթն են: Տէրսիմ ցեղային առումով համադրութիւն մըն է որուն ծանրութեան կեդրոնը առընչուած է Տըմըլի, Կէլի եւ Կորանիի նման իրանեան հաւաքականութիւններու: Տէրսիմի խմորին մէջ հայկական տարրն ալ կայ: Այդ ինքնութեան որոշիչ մէկ յատկանիշն է Հայերու հետ բարեկամութեան պարագան:

Հ.- Կ'ըսուի նաեւ թէ Տէրսիմցիները ղըզըլպաշ ալեւիներ են: Ալեւիութեան և ղըզըլպաշ ալեւիներու տարբերութիւնը կրնա՞ք բացատրել:

Պ.- Ղըզըլպաշները ժամանակին էրտէպիլի օճախին դաշնակից եղած են եւ այդ պատճառով ծանօթ են որպէս Սաֆաւի: Անոնք Օսմանցիներու եւ Սաֆաւիներու (Իրան) բախումներուն ընթացքին Սաֆաւիներուն, իսկ օսմանեան-ռուս պատերազմներուն ընդհանրապէս Հայերու եւ Ռուսերու դաշնակից եղած են: Իսկ պէքթաշիութիւնը որ Հաճի Պէքթաշէն բաւական ետք անոր անունով Օսմանեան պետութեան կողմէ կազմակերպուած եւ ենիչէրիներու բանակին հետ յարաբերութիւն ունեցած է, Օսմանեան պետութեան կողմնակից գտնուած է միշտ: Այս պատճառով է որ Չալտըրանի ճակատամարտէն (1514), ի վեր, մինչեւ օրս, Ղըզըլպաշներն ու Պէքթաշիները ընդհանուր առմամբ միշտ դէմ յանդիման գտնըւած են:

Ղըզըլպաշները ընդհանուր առմամբ դաշտաբնակներու, իսկ Պէքթաշիները՝ քաղաքաբնակներու մօտ ազդեցութեան գտի ունեցած են: Երկուքին միջեւ հաւատքի ու մշակոյթի լուրջ տարբերութիւններ կան:

Ղըզըլպաշներու հաւատքին եւ մշակոյթին մէջ հին բնապաշտութեան, Մանէս եւ Մէզտէք անուններով ծանօթ կրօնական–քաղաքական շարժումներուն, Պաւղիկեաններու նման քրիստոնէական դպրոցներու, նաեւ՝ իսլամներու կողմէ իսլամական շրջանակէն դուրս նըկատուած իմամայիլականութեան, քարմաթիութեան նման հոսանքներու, սուֆիական մտածումի հետքեր կան:

Իսկ Պէքթաշիութիւնը ժամանակի ընթացքին շիիութեան նմանած է եւ վերածուած է Ղըզըլպաշները շիի ընելու եւ իսլամական շրջանակին մէջ ներգրաւելու, թրքացնելու գործիքի մը:

Ալեւիական կոչումը երկար պատմութիւն մը չունի: Ան ԺԹ. դարուն դուրսին կողմէ տրուած անուանում է: Այսօր ալեւի կոչուածներ նախապէս որպէս այդ ծանօթ չէին:

Մայր հատուածները նկատի առնելով, պէտք է ըսել որ նախապէս ծանօթ էին Ղըզըլպաշները եւ Պէքթաշիները: Արտաքին աշխարհը այս երկու համայնքները եւ հաւատքով եւ մշակոյթով անոնց մօտ գտնուողները ընդհանրացնող մօտեցումով մը Ալեւի նկատած է: Այդ նկատումը, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, ծառայած է Ղըզըլպաշներու եւ Պէքթաշիներու կրօնական, մշակութային եւ քաղաքական տարբերութիւնները գաղտնի պահելու, Ղըզըլպաշները Պէքթաշիի վերածելու եւ այդ ճամբով ալ թըրքացնելու, իսլամացնելու գործին:

Հ.- Որո՞նք են այն աղբիւրները որոնք կը խօսին Տէրսիմցիներու ծագումին մէջ հայկականութեան պնդումներու մասին: Այս պընդումները Տէրսիմցիներու մեծամասնութեան կողմէ ընդունուա՞ծ են: Հակառակ տեսակէտը պաշտպանողներ ալ կա՞ն:

Պ.- Արդի Տէրսիմցիները երկու հատուածէ բաղկացած են. մեկնելով տէրսիմեան աւանդութենէն, իմ աշխատութեանս մէջ զանոնք կը կոչեմ Վաղ Տէրսիմցիներ եւ Ուշ Տէրսիմցիներ: Առաջինները Տէրսիմի աւելի հին բնակիչներն են: Երկրորդները Ժ.–ԺԱ. դարէն մինչեւ Չալտըրանի ճակատամարտը պարբերաբար Տէրսիմ հաստատուածներն են: Այս վերջիններն են որ Տէրսիմի մէջ տիրական դարձուցած են Ղըզըլպաշութիւնը եւ Տըմըլքի լեզուն:

Վաղ տէրսիմցիներուն մէջ կան Մամիկոնեանները որոնք հայկական աղբիւրներու մէջ Հայ կը նըկատուին: Սակայն, ըստ իս, Մամիկոնեանները բիւզանդական աղբիւրներու մէջ յիշուած եւ «Ցան» կոչուած Ծուժիկներն են: Անոնք ալ կապ ունին Տէյլէմցիներու, Կելիներու հետ: Վաղ տէրսիմցիներու ծագումին մէջ մաս ունին Պարթեւները, Ասորիներն անգամ: Իսկ ուշ տէրսիմցիները մեծամասնութեամբ ալեւի Տէյլէմցիներն են:

Տէրսիմցիներուն մէջ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցած հայկական կարգ մը ցեղախումբեր կան. նաեւ 1890ական թուականներէն մինչեւ 1915 Տէրսիմ ապաստանած Հայերը: Սակայն, ասկէ մեկնելով պնդել թէ Տէրսիմցիները Հայ են, իրականութեան չի համապատասխաներ:

Բոլոր Տէրսիմցիները կ'ընդունին թէ իրենց միջեւ Հայեր կը գտնուին. զանոնք իրենց մէկ մասնիկը կը նըկատեն ու ոչ մէկ խտրութիւն խնդրոյ առարկայ է:

Ատոր քով, գրեթէ չկան Տէրսիմցիներ որոնք պնդեն թէ Տէրսիմցին ծագումով Հայ է:

Հ.- Կրնայի՞ք Թուրքիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ ապրող Տէրսիմցիներու մասին թուական տուեալներ ներկայացնել:

Պ.- Տէրսիմցիներուն ցեղային–մշակութային ինքնութիւնը ուրացուած, իրենց լեզուն արգիլուած ըլլալով, անոնց թիւին մասին արժանահաւատ վիճակագրական տուեալներ չկան: Թուրքիոյ մէջ անոնց թիւը միլիոններով կը չափուի, իսկ Եւրոպայի մէջ կարելի է մէկ միլիոնի մասին խօսիլ:

Հ.- Ի՞նչպէս կը բացատրուի այն բաւական ընդհանրացած կարծիքը որ Տէրսիմցիները Քիւրտ կը նկատէ:

Պ.- Տէրսիմ Մակեդոնացիներու շրջանին Հայաստանի կը կցուի: Յատկապէս Մեծն Տիգրանի օրով այս կցութիւնը կ'ամրապնդուի: Տէրսիմ որ Ծոփքի ու շրջակայքի գօտին է, մինչեւ Չալտըրանի ճակատամարտը Հայաստանի մէկ մասը կը համարուէր:

Օսմանեան Սուլթան Եաւուզ Սէլիմի գործած Ղըզըլպաշներու ցեղասպանութենէն եւ Քիւրտերու նեցուկով շահուած Չալտըրանի ճակատամարտէն ետք Օսմանցիները Քրտական նահանգ մը ստեղծեցին ու Տէրսիմը անոր կցուեցաւ: Բուն այդ կցումի տարիներուն Տէրսիմ աւելի ծանօթ էր Ձմշկածագ անունով: Ձմշկածագը կարեւոր նահանգ մըն էր:

Մէկ խօսքով՝ Չալտըրանէն եւ Ղըզըլպաշներու նոր շարք մը կոտորածներէն ետք երբ Տէրսիմ Քիւրտիստանի կցուեցաւ, այդ հողերուն այլ ազգութիւններուն նըման Տէրսիմցիներն ալ ընդհանրացումի մտայնութեամբ մը սկսան Քիւրտ նկատուիլ:

Հ.- Թուրքիայէն դուրս կա՞ն Տէրսիմցիներու կարեւոր համայնքներ:

Պ.- Եւրոպայի գլխաւոր բոլոր երկիրներուն մէջ, յատկապէս Գերմանիա, տէրսիմական միութիւններ կան: Անոնք կեդրոնացած են Տէրսիմի միութիւններու դաշնակցութեան մէջ որուն կեդրոնը Գերմանիա կը գտնուի:

Հ.- Գերմանիոյ մէջ հիմնելով «Տէրսիմի անկախութիւն»ը, ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէիք:

Պ.- Բուն անունը «Տէրսիմի անկախութեան կուսակցութիւն» է: Կ'ուզենք որ Տէրսիմցիները իրենց հայրենիքին մէջ իրենց ցեղային – մշակութային ինքնութեամբ անկախ ու բարօր կեանք ունենան: Տէրսիմի համար ինքնավարութիւն կը պահանջենք:

Մեր կուսակցութիւնը սկզբունքով դէմ է բռնութեան: Վճռած է պայքարը մղել համաշխարհային օրէնսդրութեան շրջանակին մէջ: Կողմնակից է Տէրսիմի հարցին աշխարհավար, ժողովրդավար եւ խաղաղ ճամբով լուծումին: Մեր կուսակցութիւնը Տէրսիմցիներու բնակութեան բոլոր վայրերուն մէջ գործունէութիւն կը տանի, կը ջանայ Տէրսիմի հարցին եւ 1938ի ցեղասպանութեան ամբողջ աշխարհը տեղեակ դարձնել, զանոնք զետեղել միջազգային փորումներու օրակարգին վրայ: Լուծումի համար կը վստահի ներքին խաղաղարար ժողովրդային շարժումի մը, իսկ դուրսէն՝ ժողովրդավար հանրային կարծիքին նեցուկին:

Հ.- Թուրքիոյ համար այսօր կարելի է, հոգ չէ թէ սահմանափակ, խօսքի ազատութենէ մը խօսիլ: Կարգ մը թապուներ այլեւս իրապաշտական նիւթ կ'ըլլան, ինչպէս՝ ընդհանուր առմամբ «տարագրութիւն» որակուելով հանդերձ, Հայկական ցեղասպանութիւնը: Կարելի՞ է այս համածիրին մէջ նիւթ ընել նաեւ յատկապէս Տէրսիմցիներու քիւրտ չըլլալու իրականութիւնը հրապարակելու աշխատանք մը:

Պ.- Անշո՛ւշտ: Տէրսիմցիներուն քիւրտ չըլլալու իրականութիւնը 1991էն ի վեր («Տէսլամա Սուրէ» թերթին հրատարակութեան օրէն) կ'ըսուի, կը յայտարարուի. այս տեսակէտը թէեւ տակաւին ոչ շատ ծաւալուն ձեւով, Տէրսիմի եւ Թուրքիոյ մէջ արձագանգ կը գտնէ, խօսակցութեան, վիճարկումներու նիւթ կ'ըլլայ:

Յատկապէս Տէրսիմի մէջ, Տէրսիմի գաղափարականը հետզհետէ լայն ընդունելութիւն կը գտնէ:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԹԵՄԻ 50ԱՄԵԱԿ եւ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹԵՄԻ 35ԱՄԵԱԿ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտ. 21ին նշուած է հիւսիսային Ամերիկայի թեմին 50ամեակը եւ Արեւմտեան թեմին 35ամեակը, որուն ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, հայկական զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Բացումը կատարելով հանդիսավարուհին՝ Ռուբինա Փիրումեան, նշած է թէ «Ցեղասպանութեան հետեւանքով գաղթական դարձած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը յաջորդ տասնամեակներուն ոչ միայն վերականգնեցաւ, այլեւ դարձաւ յատկապէս Սփիւռքի հայութեան լուսատու մէկ փարոսը, որ իր ծառայական առաքելութիւնը տարածեց նաեւ ամերիկեան ափերը, ընդառաջելով շրջանի հոգեւոր սնունդի ու ազգային արժէքներու հաւատարմութեան հայութեան փափաքին»: Յուցադրուած է տե-

սերիզ մը, որուն առաջին բաժինին մէջ ունկնդրուած է Արամ Ա. կաթողիկոսին պատգամը, իսկ երկրորդ բաժինով ներկայացուած են Սփիւռքին գաղթական դարձած Ս. Աթոռին վերականգնումի ընթացքը, անոր իրագործումները՝ եկեղեցիներու, դպրոցներու կառուցումներու, ինչպէս նաեւ քրիստոնէական ու հայեցի դաստիարակութեան եւ երիտասարդական միաւորներու կազմաւորման մարզերու մէջ: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Օշական արք. Չօլոյեան, անդրադառնալով հիւս. Ամերիկայի Թեմին հաստատման պատմական որոշումին, շեշտելով որ «անիկա պատահականութեան արդիւնք չէր, այլ այդ քայլը առնուեցաւ այնպիսի հանգրուանի մը, երբ համայնավար բռնատիրութիւնը կը փորձէր իր հակակրօն ու ապազգային ազդեցութիւնը տարածել սփիւռքեան օճախներու վրայ, ջնջել ազգային արժէքներն ու վարքագիծը»:

Առաջին բանախօսը՝ իրաւաբան Արման Քէօսեան, հակիրճ պատմականը ըրած է այն զարգացումներուն, որոնք առաջնորդած են Միացեալ Նահանգներու արեւմտեան շրջանին մէջ առանձին Թեմի մը հաստատման, նշելով որ «այդ քայլը եւս բնական արդիւնքն էր ժամանակի պայմաններուն, որովհետեւ հայութեան թիւը արագ աճ արձանագրեց այս ափերուն եւ ըստեղծեց եկեղեցիներու եւ դպրոցներու յաւելման հարկադրանքը ու տուեալ պայմաններուն մէջ այլեւս անկարելի էր համակարգը կառավարել Նիւ Եորքի Առաջնորդարանէն»:

Երկրորդ բանախօսը՝ Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան անդամ Խաժակ Տիքիճեան, անդրադարձած է եկեղեցաշինութեան եւ դպրոցաշինութեան այն աշխատանքներուն, որոնք իրագործուած են յատկապէս Արեւմտեան Թեմին մէջ, անցնող 35 տարիներուն, եւ որոնք այսօր պարծանք եւ գոհունակութիւն կը պատճառեն բոլորին: Ան երախտագիտութեան ու յարգանքի արտայայտութիւն ունեցած է այդ գործին մասնակից հոգեւորական եւ աշխարհական ծառայողներուն մասին եւ վեր առած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան եւ Արամ Ա. կաթողիկոսի ազգային ու միջազգային դերակատարութիւնը, շեշտելով «կաթողիկոսութեան հոգեւոր ու ազգային գործունէութիւնը, մեր եկեղեցւոյ միասնականութեան պահպանման անոր հետամտութիւնը»:

Փակման իր խօսքով Թեմին առաջնորդը՝ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան, երախտագիտութիւն յայտնած է Թեմին նախկին առաջնորդներուն ու ժողովականութեան ճամբով ծառայողներուն, Զարեհ Ա., Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. կաթողիկոսներուն, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Թեմի առաջին առաջնորդ Հրանդ արք. Խաչատուրեանին, որոնց «պատմակերտ որոշումներով ու ճիգերով սկիզբ առին Թեմական աշխատանքներ ու ապրեցան ծաղկումներ, տարածում»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

* * *

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶՐՈՅՑ՝ ՀԱՅ–ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Կլէնտէյլի «Արմենակ Տէր–Պետրոսեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 17ին, տեղի ունեցած է հրապարակային զրոյց մը, նիւթ ունենալով հայ–թրքական յարաբերութիւնները: Զրոյցը վարած է Բալըքէկ Բարսամեան: Առաջին զեկուցաբերը՝ Օշին Քէշիշեան, դիտել տուած է թէ «Հայաստանի կառավարութիւնը յիշեալ նիւթին մասին որոշում տալու համար պէտք է Սփիւռքին կարծիքն ալ նկատի ունենայ. միայն այդ պարագային է որ Հայաստանի կառավարութիւնը կրնայ արտայայտել ամբողջ հայութեան տեսակէտը»: Երկրորդ զեկուցաբերը՝ Ստեփան Թօփչեան, նշած է թէ «վերջին տասնամեակները Թուրքիոյ համար անկման տարիներ եղած են: Թուրք պետութիւնը միաժամանակ տարբեր քաղաքականութիւն կը վարէ: Մինչ հազարաւոր Թուրքեր ներողութիւն կը խնդրեն Ցեղասպանութեան համար, պետութիւնը կը թելադրէ մոռնալ այդ հարցը»: Երրորդ զեկուցաբերը՝ Հ.Յ.Դ. Կեդր. կոմիտէի անդամ Յովան Թաշճեան եւս շեշտած է թէ պէտք է նկատի առնուի Սփիւռքի կարծիքը, աւելցնելով որ «մեզի համար մերժելի է պատմաբաններու յանձնաժողովի յառաջացումը: Իբրեւ մէկ ժողովուրդ եւ մէկ ամբողջութիւն, անհրաժեշտ է ներառնել Սփիւռքի կարծիքը Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւններու մասին»:

* * *

ԴԱՒԹԵԱՆ – ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կլէնտէյլի «Ռընեսանս» ճաշարանին մէջ, Դեկտ. 2ին, տեղի ունեցած է Դաւթեան–Մարիամեան կրթական հաստատութեան տարեկան ճաշը: Հանդիսութիւնը վարած է Կլէնտէյլի նախկին քաղաքապետ Լէրի Զարեան: Խօսք առնելով հաստատութեան վարչութեան ատենապետը՝ Վահիկ Ծատուրեան, անդրադարձած է հաստատութեան իրագործումներուն եւ շնորհակալութիւն յայտնած յատկապէս Հայ կրթական հիմնարկութեան, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Գագիկ եւ Քնարիկ Գալստեաններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս նեցուկ կը կանգնին հաստատութեան, աւելցնելով որ 21 տարիներէ ի վեր հաստատութիւնը կ՚ամբողջացնէ հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու առաքելութիւնը՝ հայերէն լեզու եւ մշակոյթ սորվեցնելով հանրային դպրոցներ յաճախող հայ աշակերտներուն: Այս առթիւ հաստատութիւնը գնահատած է Վահան եւ Անոյշ Շամլեան ազգային վարժարանը իբրեւ «Տարուան կրթական հաստատութիւն» եւ Օննիկ Հայրապետեանը՝ իբրեւ «Տարուան կրթական գործիչ»: Խօսք առած են օտար պաշտօնատարներ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

* * *

ՀՐԱՅՐ ՄԱՐՈՒԽԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 10ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Յունուար 4ին, նշուած է Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի բազմամեայ ներկայացուցիչ Հրայր Մարուխեանի մահուան տասնամեակը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Կեդր. կոմիտէի: Բացումը կատարելով Ժան Գոսադեան ներկայացուցած է Հրայր Մարուխեանի կենսագրականը: Ցուցադրուած է Հրայր Մարուխեանի կեանքին ու գործունէութեան նուիրուած տեսերիզ մը, պատրաստուած Հայաստանի մէջ: Բանախօսած է Սեդօ Պօյաճեան, անդրադառնալով Հրայր Մարուխեանի յիշատակին նուիրուած իր յօրինած երգին: Նախքան հանդիսութիւնը, եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն, որուն աւարտին առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան խօսած է ողբացեալին ազգային, քաղաքական եւ կուսակցական գործունէութեան մասին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Եղիշէ Մանուկեան գոլէժի «Միրան Մանուկեան» հանդիսասրահին մէջ, Դեկտ. 4ին ելոյթ ունեցած է Կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Զաքար Քէշիշեանի: Ան ներկայացուցած է հայկական երգերու ճոխ ցանկ մը, կոմիտասեան, հայրենասիրական, աշուղական յայտագիր մը: Վերջաւորութեան, Արամ Ա. Կաթողիկոսը իր գոհունակութիւնը արտայայտած է:

* * *

ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻԱՅԻ մէջ (ԱՄՆ) Նոյ. 23ին վախճանած է Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու պատուոյ նախագահ, նախկին նախագահ եւ հովիւ՝ վեր. տոքթ. Յովհաննէս Ն. Գարճեան: Բնիկ մարաշցի, ծնած էր 1927ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 6ին Հեվըրթաունի (Ֆիլատելֆիա) Հայ աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ե.

Բազմաթիւ բանախօսութիւններէ ետքը, խօսք առաւ Պօղոս փաշա Նուպար եւ իր մեծանուն հօրը յիշակերտին դիմաց՝ խօսեցաւ հետեւեալ ճառը.

«Երբ անցած դարու մէջտեղը, 1842ին, ան որու յիշատակովը ժողվուած ենք հոս, Եգիպտոս եկաւ, իր փայլուն ասպարէզը Աղեքսանդրիոյ մէջ սկսաւ, դըրեթէ տղայ տակաւին: Իր ուսումները աւարտած էր, հազիւ 17 տարեկան, լի եռանդով, կորովով ու արիութեամբ, ու սիրտը նշանաւոր հանդիսանալու եւ օգտակար գործ կատարելու ազնիւ փափաքով վառուած: Նախ փառքը ունեցաւ ծառայելու այն մեծահանճար մարդուն, որ կ՚իշխէր այն ժամանակ, Մեծ փոխարքայ Մուհամմէտ Ալիի:

«Երբ աւելի ետքը, ժիր ու բեղուն կեանքէ մը վերջը, իր ասպարէզին տիրական գործը, դատաւորական բարեկարգութիւնը, գլուխ ելաւ, այս քաղաքին մէջ հաստատուեցաւ կայանը անոր ամենաբարձր արտայայտութեան, ըսել կ՚ուզեմ Խառն դատարաններու բարձրագոյն Ատեանը:

«Վերջապէս՝ ասկէ քանի մը քայլ անդին՝ յաւիտենական քունը կը ննջէ ան, աշխարհի մէջ իր վսեմ պաշտօնը ի կատար հանած:

«Այնպէս կ՚երեւակայեմ թէ այս մտածումները ունեցած է Թաղապետութիւնը երբ նախաձեռնարկ եղաւ քաղաքիս հրապարակներէն մին անոր յիշատակին կանգնուած արձանի մը նուիրելու: Եւ այդ գաղափարը յայտնելը բաւեց լիովին ողջ Եգիպտոսի ամէն կողմերէ ու արտասահմանէն անգամ ինքնաբերաբար գան հասնին հաւանութեան ազնիւ ապացոյցներ, որոնք ազդեցին ապաքէն սրտիս խորին:

«Երբ այսօր թէ՛ իմ եւ թէ՛ իմ պարագաներուս անունով խօսք առնել կ՚ուզեմ երախտագիտութիւնս յայտնելու համար է բոլոր անոնց, որոնք իրենց աջակցութիւնը շնորհեցին այս պատուոյ ու մեծարանքին, որ կ՚ընծայուի այնպիսի մէկու մը յիշատակին, որուն բովանդակ կեանքը նուիրուեցաւ իր տէրութեան եւ երկրին, որ բանակցութեամբ Եգիպտոսի համար ձեռք բերաւ 1867ի կարեւոր Ֆէրմանը, որ իր վեհանձն զգացումներէն ու Փէլլահի վրայ տածած սէրէն մղուած, իր բովանդակ կորովով ետեւէն ինկաւ տարհապարակի (անկարիա) ջնջման, որ Դատաւորական Բարեկարգութեան գաղափարն յղացաւ եւ գլուխ հանեց զայն, յաղթելով անհամար դժուարութիւններու, եւ այնպիսի խոչընդոտներու, որոնց առջեւ իրենէն նուազ ամէն կորով պիտի վհատէր, խորտակուէր, որ այս մեծ եւ գեղեցիկ գործին յաջողութեամբ՝ պատրաստեց երկրին տնտեսական կերպարանափոխութիւնը՝ անդորրութեան ու ամենուն համար հաւասար արդարութեան վրայ հիմնուած: Չեմ մոռնար նաեւ իմ շնորհակալիքս յայտնել ամէն անոնց, որոնք որեւէ կերպով աջակցեցան այս հանդիսաւոր ցոյցին:

«Այլ կրնաք երեւակայել թէ միտքս այս պահուս ամէնէն աւելի կ՚երթայ դէպի այն կինը, որ ընկեր եղաւ անոր կեանքին եւ շատ մը փափուկ ու կնճռոտ պարագաներու մէջ բարեբաստիկ եւ օգտակար ազդեցութիւն մը անգամ ի գործ դրաւ, եւ այն համոզումը ունիմ թէ ձեր զգացման ալ թարգմանը կ՚ըլլամ մեր սրտի ցաւն յայտնելով, որ իր առողջական վիճակը չներեց իրեն գալ այսօր մեր մէջ գտնուիլ այն տեղը, որ կը վիճակէր իրեն իրաւամբ:

«Յուզուած ու խորապէս երախտագէտ սրտով մը, իմ ամենայարգալից շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Նորին Բարձրութեան Խտիւին, որ արտօնեց այս արձանի կանգնուելուն ի յիշատակ անոր որ անձնուէր ծառան եղաւ իր բոլոր ազգատոհմին, բոլոր փոխարքաներուն եւ Խտիւներուն, սկսեալ իշխանութեան փառապանծ հիմնադիրէն մինչեւ Նոյնիսկ Նորին Բարձրութիւնը, եւ միանգամայն բարեհաճեցաւ իր վեհանձն զգացումը յայտնել իր ներկայացուցիչը ղրկելով այս հանդէսին:

«Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Նախարարաց խորհուրդի նախագահին եւ բոլոր նախարարներուն իրենց ինքնայօժար աջակցութեան համար, դիւանագիտական մարմնոյ կարգերէցին և այն բոլոր անդամներուն, որ չենք ճանչցած եւ որոնք անոր հետ ունեցած յարաբերութիւններու յիշատակը պահած ըլլալով՝ ուզեցին մասնակցիլ այս մեծարանքին. Խառն Դատարանի նախագահին եւ բոլոր Ատեաններու անդամներուն, որոնք սրտաշարժ միաբանութեամբ փափաքեցան իրեց բաժինը ունենալ անոր մէջ. Թաղապետութեան եւ քաղաքին՝ զորս կը ներկայացնէ Աղեքսանդրիոյ Վսեմ. կառավարիչը, իրենց վեհանձն գործակցութեան համար. ամէն անոնց՝ որոնք խօսքով կամ իրենց ներկայութեամբ եկան հանդէսիս փայլը աւելցնել. Մահարձանի յանձնախումբին եւ մասնաւորապէս անոր նախագահին, գանձապետին եւ քարտուղարի, որոնք ժամանակ ու աշխատանք չխնայեցին իրենց ստանձնած գործին յաջողութեան համար. ճարտար արուեստագէտի, որ ինծի համար գուրգուրալի դիմագիծեր մտախոռվ ճշմարտութեամբ մը կենդանացուց. բոլոր անոնց, խոնարհ Փէլլահին անգամ, որոնք հեռուէն կամ մօտէն մասնակցեցան ողբացեալ հօրս յիշատակին ընծայուած այս մեծարանքին:

«Ինծ կը ներէք անշուշտ, որ անուններ չյիշեմ, որովհետեւ շատ երկար պիտի ըլլար անոնց թիւը, այլ չկայ այդ անուններէն մէկը, որ խորապէս քանդակուած չըլլայ յիշողութեանս մէջ, եւ սրտիս մէջ չզարթուցանէ ջերմ երախտագիտութեան զգացում մը, որ չպիտի ջնջուի երբեք»:

(Շար. 7)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février: SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES et Samedi 14 mars: SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.

Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin. A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.
A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

□

DECINES

TALINE
Friends & Santa

CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines

Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Informations artistiques

ArmenCiné
La prochaine séance aura lieu le mardi 13 janvier à 20 heures au Cinéma l'Entrepôt; 7/9 rue Francis de Pressencé 75014 Paris. Présentation du film **«Le Triange»** de Henrik Malian.

26° CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

Բ. ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 100 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ,
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Séjour familial à Bellefontaine

La Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris de la Croix Bleue des Arméniens de France organise son traditionnel séjour familial, en pension complète, à Bellefontaine du dimanche 22 février au dimanche 1er mars. Le transport en car est assuré depuis Paris.

Dans une ambiance familiale arménienne, venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis, rejoignez-nous sur les pistes de ski, de ski de fond, de luge ou tout simplement dans le Centre.

Vous obtiendrez tous renseignements, de 19h à 21h, auprès de :
- Araxie :01 39 83 71 19
- Alice : 01 42 93 03 56

Inscrivez-vous vite **avant le 14 janvier 2009.** Le nombre de places est limité !

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :
L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80

P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13
Ը. օր Ծննդեան:

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Առաջնորդարանի աւանդական տնօրհնէքը:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 13
ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

Յաւարտ պատարագի, Դիւանատան դահլիճի տնօրհնէքը կը կատարուի:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14
MERCREDI
14 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.117 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.117

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ԻՍՐԱՅԵԼ ՆՈՐ ՀՐԱԳՈՒՆԴԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

Առաջին անգամ Նորվեկիացի երկու բըժիշկներ յայտնած են որ դէմ յանդիման գտնուած են մարմիններու, որոնք զոհ գացած էին նոր տեսակի զէնքի մը՝ ՏԻՄԷ, որ ամերիկեան ուժերու կողմէ կը գործածուի: ՏԻՄԷ-ն սկզբնատառերն են Տէնս Իներթ Մեթալ Էքսփլոզիվի, եւ որոնք մարմինները կտոր-կտոր կ'ընեն: Փոքր ռումբեր են, որոնք սակայն աւեր կը գործեն: Ըստ բժիշկներուն զօրաւոր պայթումներ կ'ունենան եւ երկու մեթրի վրայ մարմինները երկուքի կը բաժնըւին, ութ մեթրի վրայ սրունքները չկան, մարմինները այրած են: Մընաց որ Իսրայէլի բանակն ալ խոստովանած է այդ գործածութիւնը Հիւմըն Ռայց Ուաչի դատապարտումէն ետք: Ոչ կառավարական մարդկային իրաւանց այս կազմակերպութիւնը յայտարարած է որ այդ զէնքերը արտօնուած են, բայց վըտանգաւոր են եւ մեծ տարողութիւն ունին ու կրնան վնասել բնակիչներուն: Կազմակերպութիւնը կը ճշդէ սակայն, որ նման զէնքեր կը բռնաբարեն մարդասիրական միջազգային իրաւունքին պարտադրութիւնը՝ բոլոր միջոցները ձեռք առնելու, որպէսզի զոհ չերթան կամ չըվիրաւորուին քաղաքացիներ: Իսրայէլի բանակը ապահովութիւն տուած է որ կը յարգէ միջազգային իրաւաբանութեան բոլոր կանոնները: Վարչապետին բանբերն ալ աւելցուցած է. «Գործածուած այդ զինամթերքը նման է արեւմտեան բոլոր ժողովրդավարութիւններու գործածած զէնքերուն, ներառեալ ՕԹԱՆ-ի»:

Այս զէնքերէն զատ, շրջափակումն ալ ուրիշ աղէտ մըն է բնակչութեան համար: Եւրոպական խորհրդարանի մէկ անդամը, որ նախագահուհին է խորհրդարանին մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբին, Գազայէն վերադարձին կը պահանջէ որ միջազգային պաշտպանութիւն մը ստեղծուի բնակչութեան համար: Իրեն ընկերացած էին ինը երեսփոխաններ, որոնք կրցած են մտնել Գազայի գօտիէն ներս, Եգիպտոսի անցքին վրայ, ու այցելած են տեսակ մը ապաստարան, առանց տանիքի, ուր խռնուած են հազարաւոր Պաղեստինցիներ: Շուրջ 12 հազար են եւ մեծ մասամբ երախաներ, ու ոմանք նետուած են այս «փրկարար» երեսփոխաններուն գիրկը եւ չեն ուզած բաժնուիլ, քանի առաջին օտարականներն էին, որոնց կը հանդիպէին: Պատուիրակութիւնը Յունուար 14ին պիտի ներկայացնէ իր տեղեկատուութիւնը Եւրոպական Յանձնախումբին առջեւ: Ըստ իրենց անմիջական հրադադար մը անհրաժեշտ է: Նախագահուհին՝ Հէլէն Ֆլօթր կը խորհի որ Եւրոպական Միութիւնը վճռական դեր պէտք է բռնէ, պահանջելով որ Գազայի շրջափակումը վերնայ եւ ի վերջոյ երկխօսութիւն ըլլայ Համասի հետ: Բժիշկ մը կը պատմէ նաեւ այն դժուարութիւնները զորս ըրած են Իսրայէլացիները, օրերով ըսպասցնելով եւ այդ մասին կը ճշդէ.- «Հինգ օր սպասեցինք Էրէզի անցքին, ամէն օր Իսրայէլացիները նոր փաստաթուղթ կը պահանջէին: Պէտք է գործով ըլլանք պաղեստինցի մեր պաշտօնա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԷԻՆ

«Էրկէնէքօն»ի դատավարութեան ամբաստանեալ կարեւոր դէմքերէն է Յատուկ գործողութիւններու բաժինին նախկին փոխնախագահը Իպրահիմ Շահին: Անոր տան մէջ գտնուած քարտէսները առաջնորդած էին զէնք ու զինամթերքի ձեռքբերումին: Ան իր հարցաքննութեան ընթացքին բաւական սուր խոստովանութիւններ ալ ըրած է: Ըսելէ ետք թէ այդ քարտէսները իրեն չեն պատկանիր ու ինք զէնքերուն ու մահափորձի ծրագիրներուն հետ կապ ունեցած չէ, յայտնած է թէ ինք Հայերու մասին տեղեկութիւններ քաղած է, զանոնք ՄԻԹ-ին ու զինուորական իշխանութիւններուն փոխանցած:

Տեղեկութիւն հաւաքած է Հայուհիի մը մասին որ իբր թէ Երզնկայի շրջանին մէջ ոսկի կը փնտռէր, հարաւ-արեւելեան բազմաթիւ վայրերու մէջ տուներ ունէր, արտասահմանէն Հայերու կը տրամադրէր զանոնք, եւլն.: Այս կնոջ մասին տեղեկութիւն ուզեր է Տիյարպէքիրի Դրդ զօրաբաժնին հրամանատարը:

Անկէ զատ Սվասի ու Կեսարիոյ բնակիչ Հայերու մասին ալ ջանացած է տեղեկութիւն հաւաքել: Իր մէկ աղբիւրին համաձայն, 520 հայ անդամ ունի եղեր քրտամէտ ՏԹՓ կուսակցութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՂԹԷ ՇԵՐԵՓԷՆ ԽԱՒԱՔԱՐՏԷ ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐՈ՞Ւ

Դեկտեմբերի վերջին օրերուն Փարիզ էր Երեւանի Ցեղասպանութեան հիմնարկ-թանգարանի երիտասարդ տնօրէնը Հայկ Դեմոյեան: Անոր ներկայութիւնը առիթ եղաւ որ մեր ազգային հարցին մասին կարեւոր ու հետաքրքրական երեկոյթ մը տեղի ունենայ ՀԲԸՄ-ի կազմակերպութեամբ:

Հ. Դեմոյեան տակաւին անծանօթ մըն է մեր լայն զանգուածներուն. այդ երեկոյ ան ներկայացաւ որպէս այդ նուրբ պաշտօնին յարմարագոյն տիպարը. միացուցած էր ազգային նախանձախնդրութիւնը, պատմաբանի մասնագիտութիւնն ու քաղաքական հմտութիւնը: Բաղադրութիւն որ բաւական հազուադէպ է մեր մէջ, նոյն ոլորտի գործիչներու մօտ: Ընդհանրացումը կը վերաբերի թէ՛ ըՍփիւռքին, թէ՛ Հայաստանի:

Ու Հ. Դեմոյեան այս երեք լծակներուն տուած ձեռնհասութեամբ խօսեցաւ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն մասին. բացատրեց, վերլուծեց, մատնանշեց վտանգներ, ծուղակներ, թելադրեց հետեւելի ճիշդ ուղղութիւնը: Մօտ երկու ժամուան երեկոյթին մէջ այնքա՜ն շատ բան կար ուսանելի, մտածելի ու ներկայի յաճախ թեթեւամիտ, արկածախնդիր մօտեցումներուն անդրադարձնող:

Եւ մե՛ր ազգային առաջնային հարցին մասին այնքա՛ն առողջ մօտեցումով ըսւածին ունկնդիր եղաւ միայն 60-70 հոգինոց լսարան մը: Հազիւ կէսով լեցուն սրահ մը: Մինչ հարցը սովորականացընելու, որպէս այդ կարգադրելու Թրքական բազմալար ջանքերը ամէն պահու կրնան մեզ դէմ յանդիման ձգել ճակատագրական փուլի մը:

Շուրջ երկու շաբաթ ետք, Փարիզ հիւրընկալեց Թուրքիոյ հայկական հարցին մասին հատորներու Թուրք հեղինակ Թ. Աքչամը: Առիթը անոր «Ամօթալի արարք մը» հատորին ֆրանսերէն թարգմանութեան հրատարակութիւնն էր: Խորագիր որ ամէն բանէ առաջ մտածել կու տայ թէ Թուրք միտքը տակաւին քանի՛ տարազ կրնայ ճարել, չըջանցելու համար միակ բառով սահմանելի իրականութիւնը...

Բայց նման պարագայ հարց պիտի չըլլէին Ֆրանսական մամուլի անուններ, որոնք 1915ի առնչուած իրենց վերապահութիւնները մէկդի դրին, զովաբանելու համար Աքչամի հատորը, ներկայացնելու համար զինքը: Բնակա՞ն էր. հաւանօրէն: Ֆրանսական լրասփիւռներու ոլորտը Հ. Դեմոյեանի մը ակնոցով պիտի չդիտէր խնդիրը:

ՀԲԸՄ-ը եւս, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՛նչ տրամաբանութեամբ, յարմար դատած էր երեկոյթի մը հրաւիրել Թուրք պատմաբանն ալ: Այս անգամ նոյն սրահը բերնէ-բերան լեցուն էր. շատեր ոտքի մնացած էին: Զըրուեցաւ թէ հոս ալ ներկաներ արցունքոտ աչքերով օրւան հիւրին ձեռքն ու ոտքը համբուրել փորձա՞ծ, կամ իրենց Թաշկինակին վրայ անոր ստորագրութիւնը ունենալու փութացա՞ծ էին, ինչպէս եղած էր Աքչամի ամերիկեան երեկոյթներուն: Բայց յստակ էր մէկ բան. Թուրքիոյ ամէնէն ծանրակշիռ մէկ հարցը կարելի նուազագոյն վնասով փակելու գործին մասնակից Թուրք պատմաբանը մեր մօտ շատ աւելի լայն հետաքրքրութիւն արթնցուցած էր, քան՝ Երեւանի Ցեղասպանութեան հիմնարկ-թանգարանի տնօրէնը: Երեւոյթը որպէս կարեւոր դրամագլուխ կրնայ արձանագրուիլ «հայեւթուրք բարեկամութիւն» խաղացողներու տոմարներուն մէջ, եթէ հոս ալ կան այդ խաղին նուիրեալներ:

Մնացածը Թ. Աքչամի ըսածին-չըսածին մեկնաբանութենէն շատ աւելի առաջնային, կենսական կ'ընէ մեր մէջ «ազգային»ի, «հարց»ի, «դատ»ի «արժէք»ներու չեղած, այլափոխուած բնոյթին քննութիւնը: Որովհետեւ այնքա՛ն խախտած համակարգէ մը Թուղթէ շերեփ ալ դուրս չի գար:

Շատ-շատ կ'ունենանք ամէն չխկումի գլխով, ձեռքով, ոտքով «այո՛, այո՛» ըսող եւ ծափ զարնող խաւաքարտէ խամաճիկ մը:

Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՆԵՐՈՒՄ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի հրամանագրով ներում շնորհուած է 2008 Մարտ 1ի երեւանեան պատահարներուն մասնակցութեան մեղադրանքով 2-4 տարի դատապարտութիւն կրած ինը հոգիի: Անոնց ամբաստանութեան մաս կը կազմէին զանգուածային անկարգութեան մասնակցութիւնը, ապօրինի կերպով զէնք, զինամթերք ու պայթուցիկ ձեռք ձգել եւ փոխադրելը, իշխանութեան դէմքերու նկատմամբ բռնութեան արարքները:

Այդ ինը անձերն են՝ Կարէն Թարխանեան, Եղիշէ Գրիգորեան, Աւետիք Ղուէջեան, Կարլէն Մանուչարեան, Արմէն Մովսիսեան, Յարութիւն Մկրտչեան, Նորիկ Յարութիւնեան, Սարգիս Բարունակեան եւ Ռաֆիկ Պետրոսեան: Այս խումբը ներման աղերսագիր ներկայացուցած էր նախագահին: Ան նկատի առած է նաեւ ընտանեկան, առողջական ու այլ պարագաներ:

Ս. Սարգսեան Դեկտեմբերի սկիզբն ալ ներում շնորհած ըլլալով երեք ուրիշ դատապարտեալի, բաւարարած կ'ըլլայ այդ ուղղութեամբ իրեն եղած բոլոր դիմումները:

Ուշագրաւ է որ նախագահական ներումը կը զուգադիպի Եւրոպայի խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովէն Հայաստանի մասին տեղեկաբերներ Ճ. Փրէնսքոթի եւ Ճ. Գոլոմպիէի Երեւան քննական այցին նախօրեակին: Անոնց կը սպասուէր Յունուար 14ին: Ծանօթ է որ նոյն վեհաժողովը Մարտ 1ի դէպքերուն առընչութեամբ Հայաստանը քուէի իրաւունքէն զրկելու սպառնալիք կ'ընէր. կը պահանջէր ազատ արձակել բոլոր ամբաստանեալները որոնք կը նկատուէին «քաղաքական բանտարկեալ»:

Ներկայի կացութեամբ կը մնայ եօթներու դատավարութիւնը որ խեղկատակութեան մը վերածուած է, դատական ատեանին հեղինակութեան պակասով ու անոր հանդէպ ամբաստանեալներու անյարգալի ընթացքով:

* * *

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ

Ազգային ժողովի նախագահ Հ. Աբրահամեան նամակով մը դիմած է Եւրոպայի խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին անդամ երկիրներու խորհրդարաններու նախագահներուն: Նշած է թէ Հայաստանի մասին Մարտ 1ի դէպքերուն առընչութեամբ տրուելիք որոշումը պիտի հիմնուի նոյն վեհաժողովին 1609 եւ 1620 թիւ բանաձեւերուն գործադրութեան. այդ բանաձեւը կը նախատեսէ գործադրութեան թերացումի պարագային Հայաստանը զրկել քուէի իրաւունքէն: Հ. Աբրահամեան ըսած է թէ բանաձեւերը չափազանց վնասակար են Հայաստանի ներքին կայունութեան համար եւ դատական ընթացքին անոնց միջամըտութիւնը կը վնասէ պետական կառոյցներու ամբողջականութեան: Աւելցուցած է թէ նախատեսուած պատիժը չափազանցուած կը նկատէ եւ անհամապատասխան՝ շրջանի այլ երկիրներու պատուիրակութիւններուն հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումին: Նման կացութիւն երկակի չափանիշերու կիրարկում է, ըստ Հ. Աբրահամեանի: Ան ուշադրութեան կը յանձնէ նաեւ որ բանաձեւերը որոշ վըտանգ ալ կը ներկայացնեն, այն առումով որ շրջանային հիմնական խնդիրներու առընչութեամբ որոշ ուժեր կրնան մղել Հայաստանի վրայ ճնշում բանեցնելու:

Եւրոպական վեհաժողովը Հայաստանի մասին բանաձեւերու կիրարկութեան եւ պատիժի հարցը պէտք է օրակարգի առնէ այս ամսուան ընթացքին:

* * *

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱՄՆ ՄԵԿՆԱԾ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. կաթողիկոսը Յունուար 10ին մեկնած է ԱՄՆ: Ծրագրուած են հանդիպումներ Մայր Աթոռի բարերարներուն հետ, իրենց ըստանձնած ծրագիրներուն ընթացքին նիւթով:

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏ

Յ. ՓԱԼԵԱՆ

Հայ ազգային քաղաքականութիւնը մատնուած է խառնափնթոր վիճակի, որուն համար պատասխանատու ենք հաւաքաբար, Հայաստան եւ Սփիւռք, պետութիւն եւ հայկական կազմակերպութիւններ: Քանիցս բսած եմ որ Հայ Դատի հետապնդման ուղղութեամբ, Հայաստանի Հանրապետութեան յաջորդական կառավարութիւններու քաղաքականութիւնը տեսակարար փոփոխութիւն չէ կրած, աւելին, կը շարունակուի Խորհրդային միութեան վարքագիծը, ըստ որուն ան հողային պահանջ չունէր Թուրքիայէն, որմէ ետք ըսուեցաւ որ պատմութեան էջերը կարելի չէ կրկին գրել: Ապա ծնունդ առաւ չանհանգստացնող բարոյամխիթարական վարքագիծը, Հայաստան եւ ըՍփիւռք, որ իր սահմանումը գտած է Ցեղասպանութեան ճանաչման կարգախօսով: Մոռացութեան տրուած է Հայ Դատի բովանդակութիւնը, որ ժողովուրդի մը իրաւունքի խնդիրն է, զոր հասկնալու եւ բացատրելու համար բազմաթիւ ճանապարհներ չկան, կը բաւէ կրկնել հարցումը. ինչո՞ւ Ցեղասպանութիւն գործուեցաւ:

Խանդավառուեցանք երբ Հայաստանի Հանրապետութիւնը յայտարարեց որ իր արտաքին քաղաքականութեան մաս կը կազմէ Ցեղասպանութեան ճանաչման հետապնդումը: Արդէն, խորհրդային շրջանին, սփիւռքի կարգ մը ուժեր, «հայրենի պետութեան առջեւ խոչընդոտներ չստեղծելու» տեսակ մը իմաստութեամբ, հրապարակ նետած էին «Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու ճանչցնելու» կարգախօսը, որ հետզհետէ դարձաւ ընդունելի քաղաքականութիւն, հայկական համայնքները ինքնահաստատման թառ համարեցին երկրի մը, քաղաքապետութեան մը, միջազգային կազմակերպութեան մը կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչման մասին եղած յայտարարութիւնները կամ ճնշման բանաձեւի մը որոշումը: 1965էն սկսեալ ծաւալած «Մեր Հողերը» տարազով թափ առած քաղաքական ընթացքը եւ նախաձեռնութիւնները կանգ առին, ինչ որ ըսել տուաւ քաղաքական մեկնաբաններու որ եղածները «ցուցական» արարքներ էին: Այդքա՛ն:

Եւրոխորհրդարանի ցեղասպանութեան ճանաչման 1987ի որոշումը, ինչպէս տարբեր առիթներով բսած եմ, Սթրազպուրկէն Պրիւսէլ չհասաւ, ոչ մենք անհանգստացանք, ոչ ալ այդ որոշումը քուէարկողները: Ֆրանսայի զոյգ օրէնսդիր ժողովներէն ընդունուած եւ ապա նախագահական հրամանագրով որպէս օրէնք հրապարակուած Ցեղասպանութեան ճանաչման որոշումը մեզ յուզեց, Թուրքիան ընդվզումի մըղեց, բայց ոչ ոք ուզեց ուշադիր ընթերցումը կատարել այդ օրէնքին, որ գրեթէ «անհամ, անհոտ եւ անգոյն» խօսք մըն էր, Թորեալ Ջուրի պէս, ըստ որուն «Ֆրանսան կը ճանչնար 1915ի Ցեղասպանութիւնը», առանց արձանագրելու թէ ո՞ւր, ինչո՞ւ կատարուած էր այդ ոճիրը, եւ ո՞վ այդ կատարած էր: Շարունակուեցաւ այս բարոյամխիթարական բաւարարութիւն գտնելու ընթացքը, եւ տարիներէ ի վեր Միացեալ Նահանգներու մէջ, ամէն տարի, Ապրիլ 24ի նախօրեակին, ակնդէտ կը սպասուի որ նախագահը ի՞նչ պիտի ըսէ. ցեղասպանութի՞ւն թէ… ջարդ: Եւ Ապրիլ 25էն ետք կը վերսկսի Ջուր ծեծելու խաղը, այրած սիրտեր կը հովահարուին Ներկայացուցչական Տան կամ Ծերակոյտի անդամի մը խօսքով: Մէկ անգամ, բացառութեան կարգով, չեն ըսեր որ բռնագրաւուած հայրենիք մը կայ, հայրենահանուած ժողովուրդ մը կայ:

Հայաստանի Հանրապետութեան վերանկախացումը ոչ մէկ տեսակարար փոփոխութիւն բերաւ, ընդհակառակն, այլազան անհրաժեշտութիւններ շեշտուեցան եւ զարգացաւ տեսակ մը «յետոյ կը տեսնենք»ի եւ «Հայաստանի ժողովուրդը լաւ ապրելու իրաւունք ունի»ի խոհեմութիւն, որ փոխարինեց Հայ Դատի հետապնդումը, զայն պարպեց իր իրաւ բովանդակութենէն: Հրապարակ նետուեցան տարազներ — «Փորմիւլներ» —, ինչպէս՝ «Հողակտորը փրկենք»ի, «պատմութեան էջերը վերստին կարելի չէ գրել»ու, «համաշխարհային ազգ ըլլալ»ու, կամ «Հայերը աւելի կը սիրեն իրենց պատմական հայրենիքը քան ներկայ հայրենիքը», եւայլն: Հայրենասիրութիւն եւ իրաւունքի գիտակցութիւն փոխարինուեցան հայասիրութեամբ, բարեսիրութեամբ, եւ փերեզակի ախորժակներու բաւարարութիւն տուող «բիզնես»ով, ներսի եւ դուրսի աչքառուներուն առջեւ լայն բանալով դարպասները:

Այս կացութեան մէջ, վերանկախացումէն ի վեր կիրարկուող «կախարդի աշկերտ»ներու քաղաքական փորձերը շարունակուեցան, որոնք խարխափումներ էին եւ այդպէս ալ կը մնան: Անոնց վերջին դրսեւորումը հանդիսացաւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի «ֆութպոլային քաղաքականութեան» նախաձեռնութիւնը, զոր ծափահարեցին «սահմաններու անխախտելիութիւն» ընդունած ուժերը, որոնք ոչ միայն բռնագրաւուած Հայաստանի մասին չեն ուզեր լսել, այլ նաեւ կ՛ուզեն նոյն կացութեան մատնել Արցախի ազատագրական պայքարով ձեռք բերուած իրաւունքները:

Խնդիրները այսքան պարզ են, պարզացուած չեն:

Հայ ժողովուրդը, ոչ միայն Հայաստանի Հանրապետութիւնը, մանաւանդ Հայաստան ապաստանած հայրենահանուած ժողովուրդը, եւ մանաւանդ անոր ուղղակի շարունակութիւն հանդիսացող Սփիւռքը, կծկուածի եւ մսկոտի կեցուածք որդեգրած են ինչ կը վերաբերի բռնագրաւուած Հայաստանի, որ 1919ին իր բանաձեւումը գտած էր «Միացեալ Հայաստան» տարազով: Մեծերու եւ հզօրներու խաղադաշտին մէջ մենք չենք կրնար խուսանաւել, անոնք փորձ եւ ուժ ունին, զանոնք կը վերածեն իրաւարարի իրաւունքի, մեր խուսանաւումները իրենք կ՛առաջնորդեն եւ մեզ փետրաթափ կ՛ընեն, ինչպէս այդ եղաւ «ֆութպոլային քաղաքականութեան» պարագային:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը դրացի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու եւ ճանապարհներու բացման խնդիրներ ունի, իսկ հայ ժողովուրդը ունի Հայ Դատի խնդիր, որ ոչ մէկ պարագայի չի ստորադասուիր այլ նկատումներու: Այս տուեալներու լոյսին տակ, աւելի քան երբեք ժամանակն է որ Սփիւռքը, յաւելեալ ինքնութեամբ, քաղաքական բարձր գիտակցութեամբ եւ նախաձեռնելու անկախութեան վերանուաճումով, ինքզինք տէր եւ ծառայ յայտարարէ իսկական բովանդակութեամբ Հայ Դատին, եւ գործէ:

Սփիւռքը, իր կազմակերպութիւններով եւ ուժերով, կը գտնուի ճիշդ եւ հեռանկարային ընտրանքի ճամբաբաժանին, որպէսզի օր մը չհաստատենք որ մտած ենք անել փապուղիի մէջ, սերունդները դատապարտելով «ծագումով հայ»երու համայնք դառնալու տխրութեան, որ արդէն ընթացքի մէջ է, ընթացք՝ զոր ներսէն եւ դուրսէն քաջալերողներ եղած են եւ կան, կացութիւնը համարելով յառաջդիմութիւն, ընդունելի եւ անխուսափելի:

Ինչո՞ւ փակ դահլիճներէ դուրս գալով, չձեռնարկել հրապարակային վիճարկումի, ճշդելու համար թէ ի՞նչ է Հայ Դատը այսօր, ի՞նչ պիտի ըլլայ 2015ին, 2050ին, որոնք այդքան ալ հեռու չեն մեզմէ:

Ի՛նչ բան առանցքային է Հայ Դատի ըմբռնումին համար Ցեղասպանութի՞ւնը թէ հայրենահանումը: Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ բազմագոյն ու բազմադլուխ Սփիւռքը նախ պէտք է պատասխանեն այս հարցումին: Պիտի ուզե՞ն պատասխանել: Այդ պատասխանէն կախում կրնան ունենալ նախաձեռնութիւնները եւ անոնց լիցքը:

Առանց որձեւէգ խուսանաւումներու, առանց հաճոյակատարութեան եւ առանց դիրքապաշտութիւններու՝ խօսիլ իրաւութեամբ:

Յունուար 3, 2009

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՀԵՌԱԴԻՏԱԿԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Աշխարհի ամէնէն կատարելագործուած հեռադիտակը, սպանացի աստղագէտներու կողմէ հանրութեան ներկայացուեցաւ Քանարեան կղզիներու մէջ: «Կրանդեքան» կոչուած աստղադիտակային տիտանը իր 10·4 մեթր տրամագիծ ունեցող հայելիով, երկինքը դիտարկելու աննախադէպ պատուհան մը կը հրամցնէ գիտնականներուն:

Լա Փալմա աստղադիտարանին մէջ ծառայութեան դրուած աշխարհի մեծագոյն հեռադիտակը ճարտարագիտական բարձրագոյն նուաճումներով օժտուած է: Ան սպանացի գիտնականներուն ի նպաստ մրցանիշ մը կը ցուցաբերէ, օգտագործելով եւրոպական ճարտարագիտութիւնը: «Կրանդեքան»ի բնորոշիչ տուեալները գլխապտոյտ կը պատճառեն. շարժական զանգուածը 350 թոն, պողպատէ եւ ալիւմինիումէ խողովակը 20 մեթր երկայնութիւն, եւ մանաւանդ, ինչպէս վերը յիշուեցաւ, սարքաւորումը զինուած է 10·4 մեթր տրամագիծով հայելիով մը: Այս վերջինը՝ 1990 թուականէն ի վեր Հավայի կայանին կողմէ հաստատուած 10 մեթրնոց նախորդ մրցանիշը կը գերազանցէ 40 սանթիմեթրով, այսինքն 5 առ հարիւր աւելիով: Հավայեան երկուորեակ 10 մեթր տրամագիծով Քէք հեռադիտակները ամերիկեան իրագործում էին եւ լայնօրէն կը գերազանցէին եւրոպական VLT (Very Large Telescope)-ը, Կեմինի երկուորեակները եւ ճափոնական Սիւպարիին. բոլոր այս վերջինները օժտուած՝ 8 մեթր տրամագիծով հայելիով:

Ի՞նչ էր գաղտնիքը սպանական արտակարգ յաջողութեան: Տեսագէտները (opticien) կարող չեն 8 մեթրէն աւելի մեծ տրամագիծով հայելիներ կաղապարել մէկ անգամէն: Այս վերջինը իրականացնելու համար անհրաժեշտ է որ ապակիին զանգուածը 25 թոն կշռէ, ջերմաստիճանը 1000 աստիճան ըլլայ, իսկ զանգուածը պաղեցնելու համար հարկաւոր ժամանակամիջոցը մօտաւորապէս մէկ տարի է: Միապաղաղ ճշգրտութեամբ ապակի ձեռք բերելու դժուարութիւնը, արտադրութեան ծախքերը անտրամաբանական գումարներու կրնան հասնիլ: Այս պարագան սպանացիներու հանճարեղ գաղափար մը ներշնչեց. հայելին վերածել հատուածներու: Այսպիսով «Կրանդեքան»ը փոխակերպուեցաւ վեցանկիւնաձեւ խճանկարի մը, որ կը բաղկանայ իւրաքանչիւրը 1·9 մեթրի 36 հատուածներէ:

Սպանացիները հպարտ են՝ Ամերիկացիներէն «աշխարհի հզօրագոյն հեռադիտակը» կառուցողի տիտղոսը խլած ըլլալով: Այս պարագան կը հաստատէ «Կրանդեքան»ի տնօրէն Փէտրօ Ալվարէզ. «Կրանդեքան ծրագիրը, Սպանիա յղացուած եւ իրագործուած է եւ ուղղուած՝ Սպանացիներու կողմէ, Սպանացիներուն: Այժմու տիտան հեռադիտակներու սերունդին նորածինը, այսօրուան ամենաազդեցիկ դիտասարքաւորումն է»: Այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ «հզօր գիտութեան» ծրագիրներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը միջազգային պիտակը կը կրէ, այս իրավիճակը կրնայ զարմացնել, բացի այն իրողութենէն որ, սպանական աստղագիտութիւնը երկար տարիներ հակասական գոյավիճակ յայտնաբերած է: Մէկ կողմէն իր աստղադիտական կեդրոնները՝ ըլլայ Սիէրա Նեւատայի, ըլլայ Քանարեան կղզիներու մէջ, իրենց հետազօտական որակով հետզհետէ աւելի բարդ կազմածներով, Եւրոպայի բոլոր երկիրները իրենց կը քաշէին, միւս կողմէն՝ սպանացի աստղագէտներու երկրորդ կարգի դիտասարքաւորումներով կը բաւականանային: Այս վերջինները սպանացի գիտնականներու դիտարկումներուն, իրենց եւրոպացի դրացիներուն բաղդատմամբ անհամեմատ աւելի ժամանակի կորուստ կը պատճառէին: 21րդ դարու սկիզբը, վերջապէս եւրոպական գիտական մակարդակին հասնելու ցանկութիւնը Սպանիան մղեց որոշել՝ կառուցել միանգամայն հսկայ հեռադիտակ մը եւ մաս կազմել Հարաւային Եւրոպայի Աստղադիտարանին որ կը բաղկանայ 14 եւրոպացի երկիրնե-

րէ եւ այսօր կը ներկայացնէ մոլորակի ամենակարեւոր աստղագիտական հաստատութիւնը:

«Կրանդեքան»ը Սպանացիներուն կրկնակի նպաստ կ՚ապահովէ. ոչ միայն անոնք իրաւամբ աշխարհի հզօրագոյն հեռադիտակը ունենալու առանձնաշնորհը կը վայելեն, բայց եւ առաւել, անոնք կարող են իրենց հեռադիտակին «դիտարկումի ժամանակ»ը փոխանակել, Չիլի հաստատուած մեծահամբաւ VLT-ի նման տարբեր ուժեղագոյն սարքաւորումներու հետ: Ասոր հակառակն ալ ի զօրու է. 2009–2010 տարիներու ընթացքին Հարաւային Եւրոպայի Աստղադիտարանը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ, «Կրանդեքան»ի 135 դիտարկումի գիշեր: Այսպիսով անոնք վերջապէս առիթը պիտի ունենան դիտարկելու ամբողջ Երկինքը եւ ոչ միայն Երկինքին Անտեան լեռներէ տեսանելի մասը: Այս ուղղութեամբ նոր հեռադիտակը ուրիշ յաղթաքարտ մըն ալ ունի. ան տեղաւորուած է աստղագիտական բացառիկ վայրի մը մէջ, որն է Լա Փալմա կղզին: 2400 մեթր բարձունքի վրայ, Թապուրիէնթէ հրաբուխին եզրքը, օգտագործելով պայծառ երկինք մը, Թափանցիկ, որ շատ խիստ կանոնագրութեամբ մը լուսային ապականումէ պաշտպանուած է: Ի դէպ, Քանարեան կղզիները, Հավայիի եւ Անտեան կղզիներու կողքին մոլորակին աստղագիտական բացառիկ երեք վայրերէն մէկն են, տարին երեք հարիւրէ աւելի դիտարկումի գիշեր ապահովելով գիտնականներուն:

«Կրանդեքան»ը եւրոպական ճարտարագիտութեան գլուխ գործոցն է: Եւրոպայի մարզային զարգացման հիմնադրամի նիւթական աջակցութենէն օգտուող ծրագիրը, որ 130 միլիոն Եւրոյի ապրանք եղած է, իր հզօրագոյն կենսական բաղկացուցիչին՝ հայելիին պատրաստութեան համար դիմած է գերմանական «Շոթ» եւ ֆրանսական «Սաժէմ» ընկերութիւններուն: Առաջինը իրագործած է 1·9 մեթրնոց հատուածներու հալոյթը, իսկ երկրորդը՝ ապահոված հայելիի մակերեսին «աստղագիտական մակարդակի ճշգրտութեամբ» ողորկութիւնը: Այս յաջողութիւնը ի հարկէ անակնկալ մը չէ, տրուած ըլլալով գերմանական եւ ֆրանսական յայտնի ընկերութիւններուն այս ոլորտի մէջ տասնեակ տարիներէ ի վեր ձեռք ձգած մասնագիտութիւնը: Յիշեցնենք որ հայելիին փայլունութեան աստիճանը քանի մը նանոմեթրով կարելի է արտայայտել, երբ նկատի ունենանք որ 1 նանոմեթրը միլիմեթրին միլիոներորդ կոտորակն է: Այս ճշգրտութիւնը ըստ հեռադիտակի տնօրէն Ալվարէզի, կը համապատասխանէ, Սպանիոյ կամ Ֆրանսայի նման հողամասի մը վրայ տասը միլիմեթրնոց ցցուածքի մը միայն:

«Կրանդեքան»ը իր գերազանցութիւնը մօտ օրէն պիտի պարտադրէ աստղագիտական աշխարհէ ներս, որովհետեւ տեսադիտութեան օրէնքները անխախտելի են. հեռադիտակային սարքաւորումի մը տրամագիծը ինչքան աւելնայ, իր դիտած երկնային առարկային յստակութիւնը այնքան կը շեշտուի: Ասկէ զատ սարքաւորումին մեքենական այնպիսի ճկունութիւն տրուած է որ, անոր 17 թօն կշռող զանգուածին 36 հատուածները «զործօն» դեր կը կատարեն անկախաբար, ապահովելով լաւագոյն դիրքաւորումը դիտարկումի համար:

Գործնական գետնի վրայ, «Կրանդեքան»ի գերազանցութիւնը պիտի արտայայտուի անդրկարմիր ոլորտի մէջ ձեռք ձգուած պատկերներով: Այս վերջինները Հապըլ–ին տուածներէն 4–10 անգամ աւելի յստակ պիտի ըլլան: Ըստ Ալվարէզի, «Կրանդեքան»ը շինուած է ի մասնաւորի, ծառայելու համար աստղերու ծագումին գաղտնիքը երեւան հանելու եւ միջաստղային կազերու ամպերէն մոլորակային համակարգերու կազմութեան օրէնքները յայտնաբերելու նպատակաւ: Սարքաւորումը պիտի կարենայ նաեւ ուղղակիօրէն լուսանկարել, իրենց աստղին շուրջ դարձող արտամոլորակները:

Քանարեան մեծ հեռադիտակին շնորհիւ Սպանիան հանդիսաւորապէս կը հաւասարակշռէ իր ճարտարագիտական ուշացումը այս բնագաւառին մէջ: Իսկ երկիրը մրցակցութեան մտած է արդէն Մարոքի, Արժանթինի եւ Չիլիի հետ, տասը տարի յետոյ, Լա Փալմայի մէջ ընդունելու համար Եւրոպական Ծայրագոյն Լայն Հեռադիտակը, «Կրանդեքան»ի կողքին: Եւրոպացի ապագայամէտ ճարտարագէտներու համար 10·4 մեթր տրամագիծով հեռադիտակը, ապագայ 42 մեթրնոց տիտանին նախատիպարն է միայն, որուն իրականացման կարելիութիւններուն շուրջ «Շոթ» եւ «Սաժէմ» արդէն սկսած են ծրագիրներ մշակել:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Էմիլ Լահուտ» մշակութային համալիրին մէջ, Դեկտեմբեր 3ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի 80ամեակի հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոսին: Լիբանանի եւ Հայաստանի քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, բարի գալուստի խօսքը արտասանած են օրուան հանդիսավարները՝ Արմէն Ալթալեան եւ Լորիկ Ծառուրեան, որոնք շեշտած են Համազգայինի մշակոյթի ճամբով պահպանած հայ ժողովուրդի հարստութիւնները, այլեւ իր ունեցած ներդրումը գաղութներու մէջ հայապահպանման ճամբով: Գեղարուեստական բաժնի առաջին բաժինէն ետք, ներկաները դիտած են Համազգայինի 80ամեայ երթը տեսերիզի մը միջոցաւ: Ապա, ելոյթ ունեցած է Լիբանանի Շրջանային վարչութեան անունով՝ Յակոբ Լատոյեան, որ նշած է թէ ամեակներու տօնակատարութիւնը առիթներ են կատարելու հաշուեյարդար մը եւ վերանորոգելու եւ ամբողջուած ձեւով շարունակելու աշխատանքները: Իրմէ ետք Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան անունով խօսք առած է ատենապետը՝ Մկրտիչ Մկրտիչեան, որ դիտել տուած է թէ Համազգայինը գաղափարական սերունդի մը մտածումի եւ աշխատանքի արգասիքն է: Տեղի ունեցած է նաեւ շքանշաններու տուչութիւն: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը, որու մասնակցած է նաեւ Գանատայէն ժամանած «Գատանա» համոյթը: Հանդիսութեան աւարտին, իր հայրապետական պատգամը փոխանցած է Արամ Ա. կաթողիկոս:

☆ ★ ☆

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 12ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Կոմիտաս» մասնաճիւղին, տեղի ունեցած է մասնաճիւղին նոր ակումբին բացման հանդիսութիւնը: Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Նորայր Նաճարեան, որ նշած է թէ Համազգայինի 80ամեակին ընթացքին այս սրահին բացումը լաւագոյն զուգադիպութիւնն է շարունակելու համար Համազգայինի ճամբով Լեւոն Շանթի եւ Նիկոլ Աղբալեանի իրականացուցած երազները: Ապա, Համազգայինի կեդրոնական վարչութեան անունով խօսք առած է Վաչէ Փափազեան: Ան դիտել տուած է որ հակառակ շրջանի հայութեան շարքերու նօսրացման, այսօր Կոմիտաս մասնաճիւղը կենդանի է եւ գործուն ու կ՚օժտուի նոր ակումբով: Իրմէ ետք, Շրջանային վարչութեան խօսքը փոխանցած է Յակոբ Լատոյեան, որ շեշտած է որ «Կոմիտաս» մասնաճիւղի նորոգուած ակումբը պէտք է ստեղծէ մշակութային ազդեցիկ մթնոլորտ մը, որ կարենայ արթնցնել երիտասարդութեան հետաքրքրութիւնները:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Զ.

Ինչպէս ըսի, Պօղոս փաշա Նուպար առաջնակարգ դիրք մը գրաւած է Եգիպտոսի մէջ: Թէեւ հեռու մնացած դիւանագիտական ասպարէզէն, բայց շատ բարեկամական եւ մտերմական յարաբերութիւններ մշակած է թէ՛ եգիպտացի եւ թէ՛ եւրոպացի բարձրաստիճան դիւանագէտներու հետ: Լորտ Քրոմէր, որ երկար տարիներ Եգիպտոսի անգլիական լիազօր ներկայացուցիչը եղած է, մտերիմ բարեկամն էր իրեն:

Բաց աստի՝ բոլոր այն եւրոպացի ականաւոր անձնաւորութիւնները, որոնք Եգիպտոս այցելած են, գրեթէ բոլորն ալ Պօղոս փաշայի հիւրը եղած են ու վայելած ասպնջականութիւնը:

Ասոնցմէ մէկն է Փիէր Լոթի, ֆրանսացի ականաւոր գրագէտն ու ակադեմականը, որուն վերջերս Հայերու մասին ըրած մէկ վիրաւորիչ ակնարկութիւնը այնքա՜ն բուռն զայրոյթ յառաջ բերաւ:

Փիէր Լոթի, տարիներ առաջ Եգիպտոս այցելած ատեն, հիւր մնացած է Պօղոս փաշայի բնակարանը եւ անոր առաջնորդութեամբը այցելած է պատմական վայրերը եւ վայելած է ամէն կերպ պատիւներ, իշխանավայել ճոխութեամբը:

Ֆրանսայի նախկին նախարարապետ եւ այժմ «Լ՚Օմ Լիպր»ի խմբագրապետ Պ. Ժորժ Գլեմանսօ եւս երբ Եգիպտոս այցելեց, շաբաթներով հիւր մնաց Պօղոս փաշայի բնակարանը: Ժորժ Գլեմանսօ, որ ջերմ հայասէր մըն է, արդէն մտերիմ բարեկամը եղած է հանգուցեալ Նուպար փաշայի, այնպէս որ իր յարաբերութիւնները Նուպարեան գերդաստանին հետ շատ հին են: Մեծանուն Ֆրանսացին, առաջին անգամ, 1896ին, Նուպար փաշայի շնորհիւ սկսած է շահագրգռուիլ Հայերով ու հայկական հարցով եւ անկէ ետքը միշտ ի նպաստ մեզի գրած ու խօսած է ամէն անգամ, որ առիթը ներկայացած է:

«Փրօ Արմենիա»յի ճակատը, խմբագիրներու շարքին մէջ, իր անունն ալ գըրուած էր, թէեւ շատ ցանցառ կերպով աշխատակցած է այդ թերթին: Բայց ի փոխարէն «Օռոռ»ին մէջ եւ այժմ ալ «Լ՚Օմ Լիպր»ի մէջ հայանպաստ յօդուածներ գրած է, իրեն յատուկ կուռ ու խիզախ լեզուով:

Երեք տարի առաջ ալ, երբոր Պելժիոյ Թագաւորն ու Թագուհին Եգիպտոս գացին՝ Պօղոս փաշա պատուասիրեց զանոնք եւ անապատին մէջ գիշերային պըտոյտ մը սարքեց ի պատիւ արքայական ամոլին, մեծածախս շքեղութեամբ մը:

Վերջապէս չկայ ականաւոր անձնաւորութիւն մը, իշխան մը կամ մեծ արուեստագէտ մը, որ Եգիպտոս գացած եւ Պօղոս փաշայի կողմէ հիւրասիրուած չըլլայ: Իր հաստատած այս թանկագին բարեկամութիւններն ու ծանօթութիւնները, իր ներշնչած համակրութիւնը, անշուշտ բացառիկ դիրք մը կու տան Եւրոպայի ներկայ պատուիրակութեան նախագահին եւ իր պաշտօնը յաջողութեամբ ի գլուխ հանելու կը նպաստեն մեծապէս:

Ո՞ր Հայը պիտի կրնար լաւագոյն կերպով ներկայացնել իր ազգը, քան Պօղոս փաշան, որ իր անձնական ճշմարիտ արժանիքներուն եւ տաղանդին կը միացնէ նաեւ հօրենական աշխարհահռչակ անուն մը:

Է.

Պօղոս փաշա, հակառակ իր դիրքին ու կացութեան, շատ համեստ ու դիւրահաղորդ անձ մըն է:

Բնութեամբ թէեւ քիչ մը դիւրագրգիռ ու բարկասիրտ, բայց շուտով իր հանդարտութիւնը կը գտնէ եւ եթէ բարկութեան միջոցին որեւէ կերպով վիրաւորած է իր դիմացինը, ինչ որ շատ քիչ անգամ կը պատահի, կը փութայ իսկոյն իր այդ ակամայ սխալանքը դարմանել:

Ինքնահաւան չէ եւ կը սիրէ ամէն խնդրի առթիւ ուրիշներուն խորհուրդին դիմել, նոյնիսկ այնպիսի անձերու, որոնք խելքով իրմէ շատ նուազ կ՚արժեն:

Եթէ երբեք սխալ մը գործէ ամէնէն առաջ ինք կ՚ըլլայ անոր վրայ խնդացողը:

Այս առթիւ կ՚արժէ որ սիրուն անեկդոտ մը պատմենք:

Աղեքսանդրիա, Ռամլէի ծայրը, կը գտնուի գիւղ մը, զոր Պօղոս փաշա Այ-Ստեֆանօ կամ Սան-Ստեֆանօ անունով մկրտած է, ի յիշատակ Պոլսոյ համանուն գիւղին, որուն մէջ իր երիտասարդութեան լաւագոյն օրերը անցուցած է:

Սան-Ստեֆանօ եղած է Պօղոս փաշայի սիրելագոյն բնակավայրը, երբ տակաւին Գահիրէ չէր հաստատուած: Այդ գիւղը իրեն կը պարտի իր այժմու բարգաւաճումը եւ ելեկտրական թրամվայը, որ զայն կը կցէ Աղեքսանդրիոյ հետ:

Պօղոս փաշա ուզած է ծովեզերեայ հոյակապ գազինոյով մը օժտել զայն եւ ինք, իբրեւ ճարտարագէտ, ձեռքովը պատրաստած է շէնքին յատակագիծը, ներշնչուելով եգիպտական հին ճարտարապետութենէն:

Գազինօն կառուցուած է այսպէս իր հսկողութեան ներքեւ: Երկու յարկով հոյակապ շէնք մըն է, որ կը բաղկանայ պարասրահներէ, խաղասրահներէ, թատրոնէ, պանդոկէ, եւն.:

Իր արտաքին տեսքը հիացում պատճառած է ամէնուն, բայց ահա՛ շէնքը աւարտելու մօտ, կը տեսնեն որ փաշան բան մը մոռցած էր, այն է շէնքին սանդուխները՝ վերի յարկը ելլելու համար:

Անկարելի էր սանդուխները շէնքին մէջէն շինել առանց ներքին ներդաշնակութիւնը խանգարելու եւ Պօղոս փաշա կը գոհանայ դուրսէն սանդուխներով, որոնք բաւական նորանշան երեւոյթ մը կու տան գազինոյին:

Սանդուխներու այս մոռացումը բնականաբար բաւական խօսակցութեան առիթ կ՚ըլլայ:

Մինչեւ հիմա երբ որեւէ գործի մասին խորհրդակցութիւն մը կատարուի, Պօղոս փաշա սովորութիւն ունի եղեր ըսելու.

– Աղէկ մտածենք՝ Սան-Ստեֆանոյի գազինոյին պէս սանդուխը չմոռնանք:

(Շար. 8)

(Շար. Ա. էջէն)

(Շար. Ա. էջէն)

կեդրոններուն. վիրաւորներ կան, պէտք է օգնել»:

Աւելի քան 900 մեռեալներ կան, նաեւ 3700 վիրաւորներ, որոնք պէտք է փոխադրուին հիւանդանոցներ Գազայէն դուրս:

* * *

Եգիպտոս կը ջանայ միշտ կենսական դեր մը խաղալ լուծելու համար տագնապը եւ փոխարինել այդ դետնին վրայ իր մրցակիցները (Սաուտի Արաբիա, Քաթար եւ Թուրքիա): Այդ ուղղութեամբ բաւական աշխատանք կը տանի եւ կը պահէ կենսական կապեր գլխաւոր երեք դերակատարներուն՝ Իսրայէլի, պաղեստինեան իշխանութեան եւ Համասի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ Սէն-Լօ (Մանշ) գացած էր Յունուար 12ին ներկայացնելու համար ամանորեան իր ապակեդրոնացուած մադթանքները եւ արտայայտելու համար իր տեսակէտները կրթական հարցերու մասին: Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին, քանի երիտասարդական եւ այլ ցոյցեր նախատեսուած էին, ոմանք ալ վճռած էին պօյքոթի ենթարկել նախագահին ընդունելութիւնը: Հակառակ տիրող մթնոլորտին, Սարքոզի յայտնեց թէ բարենորոգումներու դետնին վրայ բոլոր կառավարութիւնները նահանջած են, ինք՝ ո՛չ: Այս առթիւ յայտնեց նաեւ թէ Մարթէն Հիրշը կը նշանակէ Երիտասարդութեան գլուխը (Հօ գոմիսէռ), որ այս ձեւով երկու պաշտօն կ'ունենայ (պատասխանատու է արդէն Աղքատութեան դէմ գործօն զօրակցութիւններու): Երկրորդ նշանակում մըն ալ հաղորդեց, որ կը վերաբերի Ռիշար Տէսքուէնի (Քաղաքական գիտութեանց տնօրէն) որու կը յանձնուի լիսէներու բարենորոգում մը պատրաստելու գործը, խորհրդակցելէ ետք:

ԳԼՕՏ ԲԷՐԻ, ֆրանսական շարժարուեստի մեծ վարպետներէն, որ վարած է գրեթէ բոլոր պաշտօնները (բեմադիր, արտադրիչ, դերասան, եւլն., եւլն.) մեռաւ Յունուար 13ին, ուղեղային տագնապի հետեւանքով: 74 տարեկան էր:

ՆՈՒԷՐ

Ամանորի առթիւ «Յառաջ»ին կը նուիրեն.-

ԹՈՒՌ.- Տէր եւ Տիկին Զադեան 100 եւրօ:

ՎԵԼԻԶԻ.- Տէր եւ Տիկին Հ. Հրաչեան 100 եւրօ:

L'ASSOCIATION
SOURP KHATCH TEBREVANK,
L'ASSOCIATION NAZARPEK
et l'ECOLE HRANT DINK
organisent
U N E
CONFERENCE - DEBAT
sur le thème
du Dialogue Arméno-turc
à l'occasion du deuxième anniversaire de l'assassinat de Hrant DINK

le Vendredi 16 janvier à 20h30
à l'Ecole HRANT DINK,
40-42, rue Saint-Just,
95400 Arnouville-lès-Gonesse

avec la participation de
Monsieur Ara SARAFIAN, historien
Madame Ayse HUR,
Historienne, journaliste
Information:
06 12 75 05 31 ou 06 08 23 35 66

26e CYCLE DE LECTURES
MISES EN ESPACES
D'ŒUVRES DE
DRAMATURGES
ARMENIENS
Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ
ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ
26րդ ՇԱՐՔ
Բ. ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութիւն՝

ՀԱՅ
ԹԱՏՐՈՆԻ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ԶՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS
ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS D'HIVER
(Du 14 au 21 février 2009)
ET D'ETE 2009 A BELLEFONTAINE

- **Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire pour hiver).**

Candidatures à adresser à :
C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : **cbaf@wanadoo.fr** ou par fax au : 01.53.34.12.13

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :
L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80
P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

*
**

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

*
**

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

DECINES

TALINE
Friends & Santa
CONCERT DE NOEL
Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines
Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15
JEUDI
15 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·118
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22·118

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԾՐԱԳՐՈՒԱԾ ԷՐ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Էրկէնէքոն» կազմակերպութեան դատին եւ մանաւանդ յայտնաբերուած զինանոցին, փաստաթուղթերուն առընչութեամբ զգայացունց յայտնութիւններ կ'ըլլան Թուրք մամուլին մէջ: Ասոնցմէ են ծրագրուած մահափորձերու գլխաւոր թիրախին՝ Թրքահայոց պատրիարք Մեսրոպ արք.ի համար պատրաստուածին մանրամասնութիւնները:

Այդ գործին համար ճշդուած ոճրագործները համացանցի որոնումի «Կուկըլ» կայքէջէն առած էին պատրիարքին շատ մը լուսանկարները եւ ծրագրած էին հրացաններու խաչաձեւ կրակ բանալ անոր ինքնաշարժին վրայ: Անոնք լաւ մը ուսումնասիրած էին պատրիարքարանի շրջակայքն ալ ու պատրաստուած ամենայն մանրամասնութեամբ:

Սվասի հայ համայնքի ղեկավար Մինաս Կիւլէր ալ նոյն Թուականին պիտի սպաննուէր, իր տունէն ելած պահուն:

Մահափորձի թիրախներ էին նաեւ պէքթաշի-ալեւի դաշնակցութեան նախագահը, Անգարայի մէջ հանրախանութ մը: Տրուած է նաեւ տեղեկութիւնը թէ պեղումներէ գտնուած զէնքերը զինուորական միաւորներու պատկանած էին:

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՐԱՑՈՒՄԻ ԴԷՄ ՊԱՏԻԺԻ ԲԱՆԱՁԵՒ

Հոլանտայի «Քրիսթէն Ունի» կուսակցութեան երեսփոխան Ք. Վորտէուինտ օրինագիծ մը յղած է Ազգային ժողովին, նպատակ ունենալով որ ցեղասպանութեան մը ուրացումը, կամ վաւերացումը պատժելի արարք հռչակուի: Ան ըսած է թէ ազգի մը սպանութիւնը կարելի ծանրագոյն յանցանքն է զոր մէկը կրնայ գործել: Նման արարքի ուղղակի առընչուած անձերու, -զոհ կամ վերապրող-, համար ժխտումը շատ վիրաւորիչ եւ ցաւ պատճառող բան է, օրինակ «Հոլոքոսթը կամ Հայկական ցեղասպանութիւնը» չեղած է Վորտէուինտ:

Պետական խորհուրդը յայտնած է թէ չի հասկնար երեսփոխանին օրինագծին օգուտը: Երկրին ներկայի օրէնսդրութիւնը արդէն կարգաւորած է ժխտումի հարցը:

ԵՐԵՒԱՆ ՀՆԱԶԱՆԴԱ՞Ծ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՀԱՆՋԻՆ

Առենէ մը ի վեր լուրեր կը շրջէին, յատկապէս Թրքական աղբիւրներէ, թէ այս տարուան «Էօրովիզիոն»ի մրցումին Հայաստանը պիտի ներկայացնէր հակաթուրք յայտնի կեցուածքի տէր «Սիսթըմ օֆ է տաուն» անուն յայտնի ռոք խումբը, բաղկացած չորս հայ երիտասարդներէ: Մանաւանդ կ'ըսուէր թէ անոնք պիտի երգեն ցեղասպանութեան նիւթով երգ մը որ հակաթուրք քարոզչութեան գագաթնակէտ մը պիտի ըլլայ:

Յունուար 13ի հայաստանեան լրատուներ կը տեղեկացնէին թէ Թուրքիոյ բողոքներուն վրայ Հայաստան հրաժարած է այդ խումբը ղրկելէ «Էօրովիզիոն»ին: Լուրը հաստատուած է «Սիսթըմ օֆ է տաուն»ի գործավարին կողմէ ալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ճ. ՊՈՒՇԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ու նախագահ Ճ. Պուշ նամակով մը շնորհակալութիւն յայտնած է նախագահ Ս. Սարգսեանի, Իրաքի բազմազգ ուժերուն Հայաստանի եւս մասնակցութեան համար: Այդ մասնակցութիւնը կ'ըլլար 2005էն ի վեր:

Ճ. Պուշ յատուկ գոհունակութիւն արտայայտած է փոխադրութեան ու չարասիներու ապահովութեան, ականազերծումի եւ բուժական գործունէութեան մէջ հայկական ուժերու օժանդակութեան:

* * *

ԴԱՏԸ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Մարտ 1ի դէպքերուն առընչուած դատը որ ծանօթ է «Եօթնի գործ» անունով, Յունուար 13ին կրկին յետաձգուած է: Երբ ամբաստանեալները մերժած են յարգել դատավարութեան կարգապահութիւնը, ոտքի չեն դիմաւորած ատեանը, յայտարարութիւններ ըրած, իրենց խօսակցութիւնները շարունակած են, դատաւորը զիրենք դուրս հանած է սրահէն ու դատը յետաձգած Յունուար 16ին:

Դատարանին բակին մէջ հաւաքուած խումբ մը «Ազատութիւն հրաչալի եօթնըեակին», «Լաւագոյն տղերքը բանտերում են» լոզունգներով ցոյց ըրած է, պահանջելով ազատ արձակել ամբաստանեալները:

ԲԱՔՈՒ

ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ ՅՂՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Ազրպէյճանական մամուլը վերջին օրերուն տեղ տուած էր լուրերու, ըստ որոնց Ռուսաստան 800 միլիոն տոլարի արժէքով զէնք ու զինամթերք տուած էր Հայաստանի: Գործողութիւնը կատարուած էր Գիւմրիի ռուսական ջոկատին միջնորդութեամբ:

Այս լուրերուն հիմով Բաքու բողոքագիր մը յղած է Մոսկուայի: Ազրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնն ալ բացատրութիւն տալու հրաւիրած է Ռուսաստանի Բաքուի դեսպանը: Այս վերջինը յայտնած է թէ իր երկիրը կը լուսաբանէ հարցը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Խոր ցաւով իմացանք որ Յունուար 12ի վաղ առաւօտեան իր մահկանացուն կնքած է գաղութիս ծանօթ դէմքերէն, Քաթրայի հիմնադիր եւ Կալըրի Ֆրամոնի տնօրէն՝ Գրիգոր Համբարձումեան:

Մեր ողբացեալ բարեկամը, որ նաեւ կանոնաւոր աշխատակիցը եղած է «Յառաջ»ի՝ «Քալէյտոսքոփ. արուեստասէրի մը օրագրէն» յօդուածաշարքով, ծնած էր Պոլիս 1924 Օգոստոսին: Կանուխէն բացառիկ սէր մը ունեցած է երաժշտութեան հանդէպ, մեծցած ըլլալով երաժշտական մթնոլորտի մը մէջ, մանաւանդ շնորհիւ իր մօրը որ աշակերտած էր Կոմիտասի որպէս մեծծօ սոփրանօ: Սկսած է դաշնակ նուագել հինգ տարեկանէն իսկ եւ դասեր առած է Աչէմեան Գավաֆեանէ: Ուսման գետնի վրայ, յաճախած է նախ Բերայի Հինդլեան վարժարանը, շարունակած է իր ուսումը Ֆրանսական լիսէի մէջ, աւարտած է համալսարանի քիմիագիտութեան ճիւղը, 1950ին: Ապա, անցած է Եւրոպա, գտնուած է Գերմանիա, Զուիցերիա, հուսկ հաստատուած է Ֆրանսա: Շրջան մը աշխատած է որպէս գիտաշխատող հաստատութեան մը մէջ, յետոյ 1959ին ընդգրկած է արուեստի մարզը, որ դարձած է իր աշխատանքին առանցքը եւ 1962էն ետքը դարձած է ցուցասրահի մը՝ Ֆրամոն: Երաժշտութեան եւ նկարչութեան կողքին, Գրիգոր Համբարձումեան նաեւ գիրին ալ նուիրուած էր, հակառակ անոր, որ ըստ իր բացատրութեան իսկ՝ գրելը առօրեայ յանկութիւն մը չէ եղած: Այդ ճիւղին մէջ իր առաջին փորձերը ըրած է 50ական թուականներուն, շնորհիւ Բիւզանդ Թօփալեանի եւ այդպէս սկսած է «Քալէյտոսքոփ»ը, որ անկապ օրագրի մը ձեւն ունեցած է: 1970ին է, որ հայ արուեստի զարգացման Միութեան մը կարելիութիւնը տեսած է եւ ծագում առած է Քաթրան, որ աւելի քան 30 տարի արուեստի ճաշակը զարգացուցած է գաղութիս մէջ, քանի կազմակերպուած համերգները առիթ տուած են ներկայացնելու Հայաստանէն թէ Սփիւռքէն արուեստագէտներ, յաճախ հրամցնելով նաեւ առաջին ունկնդրութիւններ: Իրեն համար, Քաթրայի աշխատութեան նպատակն էր նախ եւ առաջ գտնելու, զտելու, ճաշակ զարգացնելու, ծանօթացնելու, թէ հայ հասարակութեան եւ թէ օտարներուն, ինչ որ ունինք: Քաթրան հիմնուած է 1972ին, 15 հիմնադիր անդամներով: Ձեռնարկներ եղած են նաեւ Մարսէյլ, Թեհրան, Լիզպոն: Բայց երբ վերջ գտաւ Քաթրան, պէտք է խոստովանիլ որ մեծ բաց մը ստեղծուեցաւ Փարիզի հայ գաղութին մէջ, որ շնորհիւ Քաթրային, տարիներու երկայնքին արուեստի հանդէպ ճաշակի մը ծնունդ տուած էր:

Գրիգոր Համբարձումեան հրատարակած է նաեւ քանի մը հատորներ, Քալէյտոսքոփի շարքին մէջ:

Դժուար է, հակիրճ կենսագրականով մը ամբողջական դիմագիծը տալ անձի մը, որ արուեստի հանդէպ իր ունեցած սէրով եւ նուիրումով, բայց նաեւ աշխատանքով եզակի դեր մը խաղացած է Փարիզի գաղութին գեղարուեստական կեանքին մէջ: Նկարչութիւնը, երաժշտութիւնը, գիրը լեցուցած են Գրիգոր Համբարձումեանի առօրեան: Իրեն հետ «Յառաջ» տեսակցութիւն մը ունեցած է 1987 Սեպտեմբերին, երբ լոյս կը տեսնէր առաջին «Քալէյտոսքոփ»ը, ուր հաւաքուած էին արուեստասէրի իր օրագրէն նմոյշներ: Ինք ուզած է արուեստի ճամբով «աղուորցնել Սփիւռքի ապրելակերպին որակը»:

* * *

Վերջին տարիներուն, աւելի քաշուած կեանք մը կ'ապրէր, քանի տարիները չէին կրնար իրենց դերը չկատարել, իրենց հետ բերելով որոշ դառնութիւն մը: Բայց եւ այնպէս, ոչ ոք կրնայ մոռնալ այն կենսական դերը զոր խաղացած է մեր գաղութին մէջ եւ այն եզակի աշխատանքը զոր տարած է Քաթրայի միջոցաւ արուեստի ճիւղին մէջ, ծանօթացնելով հայ արուեստագէտներ, հայկական երաժշտութիւնը, մէկ խօսքով արուեստի սէրը զարգացնել:

* * *

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունուար 24, ժամը 11ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին: Մանրամասնութիւնները՝ յառաջային:

* * *

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Նատին Համբարձումեանին, զաւակներուն, թոռներուն եւ Տէր եւ Տիկին Զարեհ Խրախունիին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԷՆ-ԼԱԶԱՐ կայարանը իսկական ոդիսական մը ապրեցաւ Երեքշաբթի, Յունուար 13ին, երբ հազիւ յոյս մը ծագած էր, որ աւելի քան երեք շաբթուան գործադուլը վերջ կը գտնէր: Արդարեւ, երթեւեկը հազիւ սկսած, ժամը 10ին ամբողջովին կը դադրէր եւ կայարանն ալ կը փակուէր, ինչ որ աննախընթաց դէպք մըն էր: Կը պարզուէր որ նախորդ գիշերը յարձակում մը գործուած էր ուղեւորի մը վրայ գինով վեց երիտասարդներու կողմէ եւ այդ էր պատճառը անակընկալ գործադուլին: Կայարանին տնօրէնութիւնը կ'արդարացնէր փակումը յայտնելով որ այդ ձեւով առաջքը կ'առնուէր հաւանական խռովութեանց: 500 հազար հոգի կը ճամբորդէ այդ կայարանէն եւ իրիկուան վերադարձի ժամուն, հազարաւորներ անակնկալի եկած են փակ կայարանի մը առջեւ: Երթեւեկը, թէեւ անկանոն, կը վերսկսէր ուշ ատեն: Նոյն կացութիւնը ստեղծուած է յաջորդ օրը Մարսէյլ, ուր երթեւեկ չկար, նոյնպէս յարձակման մը պատճառով վարորդի մը վրայ: Ինչ կը վերաբերի գործադուլներուն, կայ նաեւ ընտրական հարց մը: Ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մարտի վերջ սենտիքաներու մօտ եւ մինչ այդ Սիտ-Ռայ ջանք չի խնայեր ՍԷ. ԺԷ. ԹԷ.էն առաջ անցնելու համար եւ ձայնը լսելի դարձնելու:

ԻՍՐԱՅԷԼ ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ Ապահովութեան խորհուրդի թիւ 1860 հրադադարի բանաձեւին եւ աւելի ալ սաստկացուց իր յարձակումները: Նոյն հրահանգը տուած էր նաեւ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը, բայց այդ հրահանգն ալ մնացած էր ձայն բարբառոյ յանապատի: Իսրայէլի գործածած նոր զէնքերն ալ՝ ՏԻՄԷ-ն եւ փոսփորով ձեռնառումբերը, աւեր կը գործեն, մանաւանդ շրջանի մը վրայ, ուր բնակչութիւնը շատ խիտ է:

ՍԱՐՔՈԶԻ որ կը շարունակէ իր ապակեդրոնացուած մաղթանքները, Յունուար 13ին Նիմ արտայայտուեցաւ մշակոյթի հարցերու շուրջ: Յայտնեց թէ թանգարաններու մուտքը ձրի պիտի ըլլայ 25 տարեկանէն վար երիտասարդներուն: Իբրեւ «նորութիւն» յայտնեց նաեւ թէ ի մօտոյ «Ֆրանսայի պատմութեան թանգարան» մը պիտի ստեղծուի (գաղափարը առաջին անգամ ունեցած էր Լուի-Ֆիլիփ թագաւորը) եւ շեշտեց թէ կ'ուզէ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱՀԱՆՋԸ... ԱՌԱՆՑ ՏԵՂՔԱՅԼԻ

Ա.

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Սփիւռքահայ մեր կեանքին ուշի-ուշով հետեւող մը կրնայ նկատել, որ հանրային–հասարակական մեր կազմակերպութիւնները, թէեւ կը շարունակեն գոյութիւն ունենալ ու գործել՝ իւրաքանչիւրը իր կալուածին մէջ, այսուհանդերձ վերջերս ցոյց կու տան տկարութիւններ կամ նահանջներ, որոնք աղերս ունին ու կ՛անդրադառնան ո՛չ միայն իրենց հրապարակային գործունէութեան բարելաւ ընթացքին, այլեւ տուեալ կազմակերպութեանց ներքին - անդամական աշխուժութեան, կանոնական կառոյցին, ժողովականութեան, եւլն., եւլն.:

Նախ յայտնենք, որ հեռու ենք յիշեալ բոլոր տկարութիւններն ու նահանջները անպայման և միմիայն կազմակերպութիւններուն վերագրելու փորձութենէն: Զենք անգիտանար, որ սփիւռքահայ մեր կեանքին մէջ կա՛յ եւ սկսած է ուժեղանալ ընդհանուր տեղատուութիւն մը՝ վերապրումի ենթադրած գրեթէ բոլոր ճակատներուն վրայ՝ մշակութայինէն սկսած մինչեւ... քաղաքական–կուսակցականը: Թերեւս յուելեայն հասկնալի է, որ այս հաստատումներուն համար նկատի ունինք գլխաւորաբար արեւմտեան աշխարհի մեր գաղութները, թէեւ մերձաւոր արեւելեան երբեմնի բարգաւաճ ու հայահոծ գաղութները եւս, ակամայ ենթակայ են խիստ վնասակար «արինահոսութեան» մը՝ տեղաշարժին դէպի այն վայրերը, ուր օր ցերեկով կը կատարուի հայկականութեան ապագախումը:

Այստեղ կ՛արձանագրենք քանի մը երեւոյթներ, որոնք ըստ մեզի սկսած են ընդհանրանալ եւ շեշտուիլ հասարակական մեր կեանքին մէջ, վտանգաւոր զառիթափի մը առջեւ դնելով տուեալ միութիւնները, գոնէ պարագայական իմաստով ըմբռնելով այդ տեղատուութիւնը.-

Ներքին – անդամական ճակատի վրայ՝

ա) Նշմարելի է անդամական շարքերու աստիճանական նօսրացումը եւ միութենական խնդավառութեան աղօտումը: Նոր անդամներ չեն գար խտացնելու համար շարքերը: Նոր սերունդներու մօտ գիտակցական վերաբերում չկայ հանդէպ այդ կազմակերպութիւններու բո՛ւն առաքելութեան:

Կ՛անդրադառնանք, թէ արդեօք միութիւնները՝ իրե՛նք կը հետաքրքրուի՞ն այս կացութեան պատճառներու որոնումով եւ համապատասխան միջոցներու դիմելով, նոր ու թարմ անդամներ ներգրաւելու համար իրենց շարքերուն մէջ: Անշուշտ համաշխարհայնացումի ներկայ պայմաններուն մէջ, անհատի եւ երիտասարդի հասողութեան մէջ գտնուող գիտական, հաղորդակցական, տեղեկատուական, սեռային-գրօսանքային այլեւայլ ազատութիւնները շատ հաւանօրէն կարեւոր դեր ունին այս երեւոյթի ընդհանրացման մէջ, բայց նաեւ, մեր կարծիքով, միութենական կեանքի հանդէպ երիտասարդներուն ցուցաբերած անտարբերութեան մէջ ժխտական դեր խաղացած է եւ կը խաղայ քաղաքական – կուսակցական այն բեւեռացումը, որ հայ կեանքին մէջ հինէն ի վեր կը տարածուի նաե՛ւ մշակութային, մարզական, բարեսիրական եւ գործունէութեանց ապաղաքական այլ կալուածներուն վրայ: Մեր տպաւորութիւնը այն է, որ նոր սերունդները չեն ուզեր յանձնառու ըլլալ քաղաքականօրէն կամ եթէ կ՛ուզէք՝ կուսակցականօրէն:

Այս երեւոյթին հետախուզութիւնը շատ հեռուները կը տանի մեզ, ուստի կը բաւարարուինք զայն մատնանշելով իբրեւ ախտաճանաչում:

բ) Նոյնպէս զգալի է ժողովականութեան նահանջը ներքին անդամական գործունէութեան մէջ: Փոխանակ ժողովներու, անհատները և զուտ անձնական հեղինակութիւնները սկսած են գերակշիռ դեր ունենալ որոշումներու եւ նախաձեռնութիւններու մէջ, անգոսնելով ժողովրդավարական սկզբունքները, որոնք կը բխին տուեալ միութեան կանոնագիրէն:

Ճիշդ է որ այս հանգամանքը պատահաբար կը յանգի դրական արդիւնքի, այսուհանդերձ ժողովականութեան այս խարխափումը ըմդալիօրէն կ՛ունենայ իր ժխտական անդրադարձը անդամական շարքերուն եւ հետեւաբար միութենական զարգացումին վրայ, պարզ է՝ խանգարելով միութեան ներքին անդորրութիւնը ու տեղ տալով վնասակար խլրտումներու, դժգոհութեանց:

գ) Վարչական պատասխանատու պաշտօններու կը կոչուին տարրեր, որոնք ոչ միայն դոյզն ծանօթութիւնը չունին ազգային մեր իրականութեան, հայերէնին, համայնքային–թեմական մեր կարգուսարքին, այլեւ գաղափար չունին իրենց իսկ կազմակերպութեան դերին ու կոչումին մասին: Այս հանգամանքին մէջ մեղադրելի չեն անշուշտ ենթակաները. մեղք մը չէ չգիտութիւնը կամ անծանօթութիւնը, եւ դրական երես մը ունի նման տարրերու ներգրաւումը, սակայն մեղադրելին այն է, որ նոյն ենթակաները ոչ մէկ հոգ կ՛ընեն ծանօթանալու, իրենց չգիտցածը իւրացնելու, սորվելու եւ հետաքրքրուելու: Մեղքի բաժին ունին նաեւ տուեալ միութեանց պատասխանատու մարմինները, որոնք ոչինչ կ՛ընեն հայկականացնելու համար վերոյիշեալ տարրերը:

դ) Անդամներու մօտ նշմարելի է նիւթական պարտաւորութիւններէ խուսափելու հակում մը (կանոնագրով նախատեսուած թէ այլապէս): Կը խուսափին նաեւ գործնական յանձնառութիւններէ: Ասիկա պատճառ կը դառնայ նախ՝ ներքին–կանոնագրային ներդաշնակութեան եւ ժողովականութեան խախտումին, վերեւ յիշուած անհատական քայլերու, եւ այնուհետեւ պիւտճէական դժուարութիւններու, որոնց կ՛ենթարկուին գրեթէ բոլոր միութիւնները:

Արտաքին–հրապարակային ճակատի վրայ՝

ա) Միութենական անդամներու նօսրացումին առընթեր հրապարակի վրայ կը յայտնուին նոր–նոր խմբակցութիւններ, միութիւններ, մարմիններ, եւայլն. գործունէութեան համանման ծրագիրներով, այս ձեւով պատճառ դառնալով ուժերու վատնումին կամ ցրուումին, փոխան համախմբումի: Ի դէպ, աւելցնենք, որ այս «միութիւնները» շուտով կ՛անհետանան հրապարակէն:

բ) Հետզհետէ կը նօսրանայ հրապարակային ձեռնարկներուն ներկայ եղող բազմութիւնը: Ժողովուրդը նախկին հետաքրքրութիւնը ցոյց չի տար տարիներէ ի վեր կրկնուող նոյնանման գործունէութեան հանդէպ: Միօրինակութիւնը կը յառաջացնէ ձանձրոյթ եւ վանողական տրամադրութիւն:

գ) Պիւտճէ հաւասարակշռելու մտահոգութիւնը պատճառ կը դառնայ, որ գրեթէ բոլոր միութիւնները կեդրոնանան ճաշկերոյթ–պարահանդէսներ կազմակերպելու ճիգին վրայ, մոռացութեան տալով հայապահպանումի սատարող ձեռնարկները, գործունէութեան նոր դաշտերու որոնումը:

Պէտք է արդար ըլլալ, նկատելու համար, որ ժողովրդային զանգուածները եւս կը քաջալերեն... «ճաշկերութային» այս ընթացքը: Այս գծով կը բաւէ իրարու հետ բաղդատել մշակութային ձեռնարկի մը եւ ճաշկերոյթի մը ներկաներու թիւերը: Անշուշտ որ հայեցի յայտագիրով յագեցած ճաշկերոյթ մը եւս կը սատարէ հայկականութեան սերմանումին, սակայն պարզ է որ խորհրդածական–մտաւորական շրջագիծի մէջ կատարուող ձեռնարկ մը շատ աւելի հիմնաւոր ձեւով կ՛ամրապնդէ ազգային գիտակցութիւնը:

դ) Վերջապէս եւ մեզի համար ամէնէն խոցելի երեւոյթը՝ մեր կազմակերպութիւններու առօրեայ գործընթացին մէջ հաստատելի է հայերէնի պարբերական եւ նոյնիսկ յաճախակի բացակայութիւնը, չըսելու համար անտեսումը:

Արդարեւ, միութենական ձեռնարկներու, ծանուցումներու, յայտագիրներու եւ ճառախօսութիւններու մէջ գրեթէ շարունակաբար կ՛անտեսուի հայերէնը: Վարչական հրաւէր–նամակները կը գրուին տեղական լեզուով, ինչպէս վարչական–անդամական ժողովները եւ այլ բնոյթի համախմբումները կը կատարուին տեղական լեզուներով:

(Շար. 1)

ԿԱԹՍԱՆԵՐՍ
(ՄԵՐՕՐԵԱՅ ԱՌԱԿ)

Երբ քիչ մը մոռնանք առօրեայի հեւքոտ վազքը, կարծէք աւելի՛ տրամադիր կ՛ըլլանք լսելու ներքին, մեղմ ձայն մը, մանաւանդ երբ բացակայ է ստիպողական գործերու ճնշումը:

Այսպիսի պահու մըն էր երէկ, երբ խոհանոց մտայ, տաք բան մը խմելու մտադրութեամբ: Բացի գետնայարկի մեծ պահարանը, ձեռքս երկարեցի կաթսաներուն կողմը, բայց տեղերը փոխուած գտայ: Քիչ մը նեղուած, ու երկու փեղկերը ձեռքիս, կ՛ուզէի գտնել պատասխանատուն, երբ տեսայ, որ անոնք չէին խառնուած, այլ դէմ–դիմաց շարուած կը խօսակցէին տարբեր ձայներով...:

Ապշիլը խօսք չէր. Ի՛մ կաթսաներս էին բոլորն ալ, բայց որոշած՝ յետայսու արտայայտուիլ ու յայտնել իրենց կարեւորութիւնը: Անոնք կը մերժէին իրենց մէջ առնել հեղուկներ ու ճաշեր, դրուիլ կրակին վրայ, աղտոտ վիճակի մէջ սպասել լուացարանը, լուացող մեքենային մէջ չարչարուիլ, յետոյ երթալ նստիլ նոյն պահարանին նոյն դարակը, ինչպէս տարիներէ ի վեր:

Իմ մէկ կամ երկու կոթով կաթսաներս չէին ուզեր, որ զիրենք նոյն կոթէն բռնած գործածէի ուզածիս պէս, տաքցնէի ուզածիս չափ, երբեմն եռալու աստիճան եւ ամէնէն գէշը՝ սեղա՛ն իսկ չբերէի զիրենք ու մնային աչքէ հեռու: Ասիկա նուաստացում էր եւ ո՞վ կը դիմանար այսպիսի վերաբերումի: Հասկցանք սեւ աշխատանքը, բայց մինչեւ ե՞րբ: Գոնէ երբեմն բեմ ելլէին (ներողութիւն, կ՛ուզէի ըսել երեւային), երբ ճաշի հիւրեր գային: Իրենց մատուցած ծառայութիւնը չէր գնահատուած. կաթսային փոխարէն եփած կերակուրն ու եփողը կը գովէին մարդիկ: Անոնք այլեւս պիտի չհանդուրժէին այսպիսի անարգանքի, իրե՛նք ալ «մարդ» էին:

«Երանի՜ յախճապակիէ կամ կաւէ ամաններուն, անոնք շատ աւելի բախտաւոր էին»: Իսկ ինծմէ ետք իրենց երկրորդ մեծագոյն թշնամին միքրօ-ուէյվ կոչուածն էր, որ կ՛անտեսէր իրենց փոքրերը, կարծես գոյութիւն իսկ չունենային անոնք:

Մեծ դեղին կաթսաս յուսահատ շեշտով մը կը գանգատէր, որ ձանձրացած էր միսով ճաշերէն եւ իւղոտ արգանակներէն, բայց միւսները չէին հաւատար իրեն: Ամէնէն պզտիկ երեքը միաբերան կը տրտնջային, թէ միայն կաթ տաքցնելու կը ծառայէին եւ թէ իրենց գործին մէջ նորութիւն չըկար, (հակառակ անոր, որ քափուչինոյի, կամ շոքոլայի պարագային սեղան կու գային, բայց անոնք չէին բաւարարուեր այդքանով...): Անկոթ միջակ կաթսաս յուղուած էր ու կ՛ըսէր, թէ բաւական խնամք չէր ստանար, (կարծեմ կ՛ակնարկէր կոթը չնորոգելուս) եւ որ միայն անկարեւոր գործերու համար կը գործածուէր. անոր զոյգը երկչոտութեամբ կը հարցնէր, որ ինք փայլուն էր, նոր ու գեղեցիկ, բայց ինչո՞ւ կը մնար պահեստի...: Երկու ճերմակները կ՛ըմբոստանային որ չէի գնահատեր զիրենք, քանի որ տարեկան մի՛այն մէկ–երկու անգամ կը գործածուէին, ուստի «բաւարար» չէին երեւար, իսկ երեք մեծերը նուազ դժգոհ էին, բայց շատ գոհ ալ չէին (քանի որ նախանձը մտած էր իրենց մէջ ալ)... մարդիկ չէին գովեր զիրենք:

Տեղս գամուած, ինչե՛ր չէի լսեր կարեւոր ըլլալու եւ չըլլալու մասին:

Մինչդեռ, ամէնուն նման, ես կաթսաներս միշտ գործածած եմ իրենց նիւթին, հաստութեան եւ չափին համեմատ:

Տրտունջով սկսած մրմունջները քիչ–քիչ զօրանալով վերածուեցան աղմուկի: Այլեւս կարելի չէր հասկնալ առանձին կարծիքներ: Վերջացած էր իրարու հետ բաղդատուիլը, ծածկուած էր երեւալու մարմաջը, չքացած էր նոյնիսկ ին-

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ հայկական տպագրութեան անուանի դէմքերէն են՝ Կարապետ Իւթիւճեան, Յովհաննէս Տէրոյենց, Յովհաննէս Մարգարեան եւ Յարութիւն Փափազեան: Անոնցմէ Կարապետ Իւթիւճեան խմբագրեց եւ հրատարակեց «Մասիս»ը, որ մեծ դեր ունեցաւ հայ լրագրութեան զարգացման անդաստանէն ներս: Յովհաննէս Տէրոյենց, կրթական վաստակաւոր մըշակ, շարք մը աշխատութիւններու, «Հայաստան»ի, «Ջօհալ»ի եւ «Երեւակ»ի խմբագիրը եւ հրատարակիչը եղաւ եւ իր տպարանէն լոյս ընծայեց շարք մը աշխատութիւններ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կարապետ Իւթիւճեան ծնած է Պոլիս, 1823ին: Մանկութեան Պալաթի մանկարանը յաճախեց, որմէ ետք Սկիւտարի ճեմարանը մտաւ՝ իբրեւ ուսուցիչ ունենալով ծանօթ պատմաբան Աւետիս Պէրպէրեանը: Ինքնաշխատութեամբ կատարելագործեց իր ուսումը եւ այնուհետեւ ուսուցչական ասպարէզ նետուեցաւ: 1848ին Փարիզ մեկնեցաւ, ուր հետեւեցաւ Առեւտրական բարձրագոյն վարժարանի դասընթացքներուն:

Իւթիւճեան 1851ին վերադարձաւ Պոլիս եւ հրատարակչական ասպարէզ նետուելով՝ ստանձնեց պատրիարքարանի պաշտօնաթերթ «Հայաստան» թերթին հրատարակութեան իրաւունքը եւ անունը փոխելով եւ «Մասիս»ի վերածելով՝ 1852 Փետրուար 2ին սկսաւ հրատարակել զայն Յովհաննէս Միւհէնտիսեանի արդիական տպարանէն: Ինք դարձաւ թերթին արտօնատէրը եւ խմբագրապետը: Խմբագրատունը կը գտնուէր Վէզիր խանի մէջ:

«Մասիս» սկիզբը շաբաթաթերթ էր, յետոյ դարձաւ օրագիր եւ եռօրեայ: Անիկա սկիզբը չափաւոր ուղղութիւն ունէր, բայց յետոյ աւելի ազգայնական ուղղութիւն առաւ: «Մասիս» մեծ աշխատանք տարաւ աշխարհաբարի զարգացման եւ տարածման մէջ, ստեղծեց լրագրական լեզու եւ բաւական աչքառու թիւով խմբագիրներ պատրաստեց: Թերթին մէջ մեծ տեղ կը յատկացուէր ազգային կեանքը յուզող հարցերուն: Լայն տեղ յատկացուած էր նաեւ գրական–քննադատական նիւթերուն. բան մը, որոնց շնորհիւ թերթը իր շուրջ համախմբեց արեւմտահայ իրապաշտ արձակի գրեթէ բոլոր ներկայացուցիչները: «Մասիս»ի մէջ թարգմանաբար ներկայացուած են նաեւ ռուսական եւ եւրոպական գրականութիւնը: Յետագային թերթին խմբագիրներ եղան Գրիգոր Զօհրապ, Հրանդ Ասատուր, Արփիար Արփիարեան, Ենովք Արմէն եւ այլք: «Մասիս»ի աշխատակիցներ եղած են՝ Յակոբ Պարոնեան, Տիգրան Կամսարական, Լեւոն Բաշալեան, Երուանդ Օտեան, Սիպիլ, Արշակ Զօպանեան, Եղիա Տէմիրճիպաշեան, Ալփասլան եւ այլք:

Կարապետ Իւթիւճեան, աչքի հիւանդութեան պատճառով, ստիպուած, թերթը «Արեւելք»ի վարչութեան յանձնեց: «Մասիս», «Արեւելք»ի միանալով 1884ին իբրեւ հանդէս սկսաւ հրատարակուիլ «ի տպարանի Արեւելք եւ Մասիս լրագրաց»ի մէջ:

Իւթիւճեան սկիզբը Միւհէնտիսեանի տպարանէն լոյս կ'ընծայէր «Մասիս»ը, բայց յետոյ անկէ բաժնուելով՝ 1885ին Եւրոպայէն նոր տպարան բերել տուաւ, զոր հաստատեց Զինիլի խանի մէջ՝ տպարանի գործերուն պատասխանատու նշանակելով Աբրահամ Մուրատեանը: Յետագային Իւթիւճեան տպարանը Ղալաթիա փոխադրեց:

Հրատարակչական գործունէութեան կողքին, Իւթիւճեան ազգային կեանքին մէջ զանազան պաշտօններ վարեց եւ տասնամեակ մը շարունակ Թաղային վարժարաններուն կրթական տեսուչը եղաւ: Հեղինակ է շարք մը թարգմանութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու:

«Մասիս»ի տպարանէն լոյս տեսան հետեւեալ գիրքերը «Բանտք իմ» (1861), «Ճանապարհորդութիւն յԱնի» (1865), «Առաջարկութիւն կաթողիկոսական յանձնաժողովոյ» (1866), «Նամակ Ս. Արք. Ջալալեանց» (1867), «Այրարատայ հրաբուղխ», «Հուչակաւոր ոճիրք» եւ «Երկաթէ դիմակով մարդը» (1870), «Հայ պատրիարք մը ի Պասթիյլ» (1872), «Քաղաքական տնտեսութիւն» (1873), «Համառօտ պատմութեան Հայաստանի» (1874), «Սահմանադրութիւն օսմանեան պետութեան», «Ուսումնական միութիւն» եւ «Վէքֆիլտի երէցը» (1877), «Կարմիր մարդոց երդումը» (1882), «Մարքիզուհին» եւ «Ամուսնութիւնք Բարիզի» (1883):

Իբրեւ «Մասիս»ի գրաշարապետներ յիշուած են՝ Թօփալ Գրիգոր, Արտաշէս Շիշմանեան եւ Արտաշէս Մկրտիչեան:

Կարապետ Իւթիւճեան մահացաւ 1904 Յունիս 28ին եւ Շիշլիի ազգային գերեզմանատան մէջ թաղուեցաւ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ծի դէմ ապստամբելու փափաքը: Հիմա բոլորը միացած էին ամէնէն մեծ ծառայութիւն մատուցող կաթսային դէմ:

Ահա թէ ի՛նչ. ան յանցաւոր կը սեպուէր, որ սեղան կու գար հիւր ընդունած օրերուս. ճաշը ի՛ր մէջ կ'եփէր ու ատիկա չէր բաւեր, ան կ'երեւար ալ, երբեմն նոյնիսկ նըկարներու կամ հեռատեսիլի մէջ: Տակաւին, ես ձեռքերովս կը լուայի զայն, կը չորցնէի եւ չուտով կը շարէի պահարանին մէջ:

Ո՛չ մէկ խօսք անոր նուիրումի ու զոհողութեան հոգիին մասին. թէ ան յաճախ կրակին վրայ էր, ենթակայ մաշումի ու հիննալու. ո՛չ մէկ գնահատանք, որ գործը լաւագոյնս կը կատարէր. մինչդեռ ամէնքն ալ լաւ գիտէին, որ ան ամէնէն յարմարն էր գործին ու երբեմն ուշադրութիւն գրաւելը բնական մէկ մասն էր ընդհանուր պատկերին:

Այսպէս, սիրելի ընթերցող, լըսեցի տեղատարափը անհիմն բամբասանքներուն ու սկսայ հասկնալ անոնց տուն տուող ախտը: Երանի՜ թէ խեղճ ծիծաղելիները իրենց կարգին լսէին ու հասկնային ի՛մ մտածումներս, թէ այսպիսի գործերու համար անհրաժեշտ են որոշ տուեալներ՝ երբեմն ուսում, յաճախ անհատական յարմարութիւններ, մտքի եւ նկարագրի առաւելութիւններ, հասկնալու, սորվելու, աշխատելու որոշ մեթոտ եւ կարողութիւն, տոկունութիւն եւ ապա՝ տրամադրութիւն, կամ կամք:

Իսկ ինքնաճանաչումի առնչութեամբ պիտի ուզէի յիշեցնել պարսկական իմաստուն առակը, որ կ'ըսէ.

«Ան, որ չի գիտեր թէ չի գիտեր, ապուշ մըն է, հեռո՛ւ մնա: Ան, որ չի գիտեր եւ գիտէ թէ չի գիտեր, մանուկ մըն է, սորվեցուր: Ան, որ գիտէ, բայց չի գիտեր թէ գիտէ, քնացած է, արթնցո՛ւր: Ան, որ գիտէ եւ գիտէ թէ գիտէ, իմաստուն է, հետեւէ անոր»:

Վերջաւորութեան հարցում մը կաթսաներուս. արդեօք քիչ մը երաժշտականութիւն ալ կա՞յ ձեր մէջ, ի վերուստ տրուած...

ՍԻՐՎԱՐԴ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՆԱԽԱԲԱՆԸ

Ֆիկառօ կը տեղեկացնէ Յունուար 8ի իր թիւով, որ Շարլ Ազնաւուր գրիչը ձեռք առած է նախաբանը գրելու համար Ժիլպէր Սինուէի նոր հատորին՝ «Երեւան» (Ֆլամարիոն): Ան պատմութիւնն է հայ ընտանիքի մը, որ դէմ յանդիման է 1915ի ողբերգութեան: Ազնաւուր կը գրէ ի մէջ այլոց.– «Եկէք, մտէք այս չիրիմէն ներս, որու քիչեր Մահիկի երկրին մէջ կ'ուզեն ընդունիլ գոյութիւնը: Շատ աւելի դիւրին է ապաստանիլ անգիտութեան մէջ»:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Է.

Այժմ ալ հայկական բարենորոգումներու իրագործման աշխատած սրահուն՝ թերեւս Պօղոս փաշա յաճախ կ'ըսէ ինքնիրեն.

– Աղէկ մտածենք՝ սանդուխը չմոռնալնք չինելու:

Ը.

Պօղոս փաշա Եգիպտոսի մեծագոյն հողագործն է:

Նուպար փաշա իր վարչային եւ դատարանական բարենորոգումներով եւ ջըրբաշխական օրէնքներով անշուշտ մեծ զարկ մը տուած է Եգիպտոսի երկրագործական բարգաւաճման եւ յաջողած է հըրատարակել ընչազուրկ ֆէլլահը եւ զայն հողատէր դարձնել, իսկ Պօղոս փաշա աւելի գործնական եւ ուղղակի միջոցներով ջանացած է հողը արդիւնաւորել:

Իր ընդարձակ հողերը մէյ մէկ ագարակներու վերածած է, որոնք իբրեւ օրինակ ծառայած են շրջակայ ֆէլլահներուն:

Ամէն անգամ, որ իր գործերը կը ներեն իրեն, Պօղոս փաշա կը փութայ այցելելու ագարակները, ուր օրերով կը մընայ, մանրակրկիտ քննութենէ մը անցընելով ամէն բան, նոյնիսկ ամենայետին մանրամասնութիւնները: Չկայ հողագործական նորութիւն մը, գիւտ մը, որ չըփորձէ անմիջապէս կիրարկելու իր հողերուն մէջ:

Եւրոպայէն յատկապէս մասնագէտ երկրագործներ, քիմիագէտներ բերել տուած է զանազան նորագիւտ աշխատութիւններու համար: Իրաւ է որ այս կերպով բաղմապատկած է իր ագարակներուն եկամուտը, բայց միեւնոյն ատեն գրգիռ մը եղած է ամէնուն, որպէսզի իր օրինակին հետեւին եւ այս կերպով Եգիպտոսի ընդհանուր երկրագործութեան բարգաւաճմանը նպաստած է:

Ուրիշ մեծ հողատէրեր յաճախ կ'այցելեն իր ագարակները, անոնց մէջ եղած յառաջդիմութիւնը, կատարուած փորձերը, ձեռք բերուած արդիւնքը տեսնելու եւ անոնցմէ օգտուելու համար:

Գահիրէի մէջ ամէն տարի տեղի ունեցած հողագործական ցուցահանդէսներուն՝ Պօղոս փաշայի ագարակներուն արտադրութիւնները մրցանակի կ'արժանանան:

Մշակական կատարելագործութեանց համար Եւրոպայէն եկած դասերով չբաւականանալով՝ Պօղոս փաշա ինքն ալ յըղացած է շոգեշարժ մեքենական արօր մը, որուն առաջին օրինակը շինել տուած է Ֆրանսայի մէջ եւ անով փորձեր կատարած, որոնք մեծ յաջողութեամբ պսակուած են:

Այդ մեքենական արօրը Փարիզի 1901ի Տիեզերական արուեստահանդէսին՝ թըրքական բաժնին մէջ ցուցադրուած էր եւ առաջին մրցանակի արժանացած: Ըսենք նաեւ, որ թրքական բաժնին մէջ ցուցադրուած միակ առարկան էր, որ այսպիսի պատիւի մը կ'արժանանար:

Այս առթիւ Պօղոս փաշա ֆրանսական կառավարութենէն ստացած է Պատուոյ լեգէոնի պատուանշանը:

Այս նորագիւտ արօրով, յետոյ Եգիպտոսի մէջ ալ փորձեր կատարուած են շատ յաջող կերպով, բայց կարելի չէ եղած անոր գործածութիւնը առ այժմ ընդհանրացնել, որովհետեւ գործիքին նիւթական արժէքը շատ բարձր է եւ անմատչելի փոքրիկ հողատէրերու քսակին եւ երկրորդ՝ ֆէլլահը տակաւին գաղափար չունի մեքենական գործիքներու վրայ եւ կը խրտչի անոնցմէ:

Պէտք է գիտնալ, որ Եգիպտոսի մէջ, հերկելու ձեւը փոփոխութիւն չէ կրած Փարաւոններու ժամանակէն ի վեր: Կարելի չէ եղած ֆէլլահները վարժեցնել երկաթեայ ամենապարզ արօրներու գործածութեան:

Մաղթենք որ օր մը Պօղոս փաշայի արօրը Հայաստանի անմշակ ու երեսի վըրայ մնացած հողերը արդիւնաւորելու ծառայէ:

* * *

Քիչ վերը ըսի, թէ Նուպար փաշա իր դատարանական բարենորոգումներով նըպաստած է Եգիպտոսի հողագործական բարգաւաճման: Այս մասին աւելորդ չըլլար, անշուշտ, փոքրիկ բացատրութիւն մը տալ:

Մեծանուն դիւանագէտը Եգիպտոս գալէն ի վեր կը տեսնէր թէ հիւպատոսարաններն ու իրենց դատարանները գափիթիւլասիոնները պատրուակ բռնած՝ շատ պարագաներու մէջ անիրաւ տեղը կը պաշտպանէին իրենց հպատակները, կը տեսնէր նաեւ թէ բնիկ դատարանները պէտք եղած կերպով կազմուած չէին եւ դատաւորներու լաւ ընտրութիւնն ու անկախութիւնը ապահովուած չէր: Այս վիճակէն առաջ կու գային անպատեհութիւններ, յապաղումներ, խառնաշփոթութիւններ ի վնաս եգիպտական կառավարութեան, որ յաճախ եւ անհարկի կերպով կը ստիպուէր մեծաքանակ տուգանքներ վճարել: Սակէ զատ կարգ մը եւրոպացի եւ մանաւանդ յոյն վաշխառուներ դրամ փոխ տալով հողատէր ֆէլլահներու, առասպելական տոկոսներով, զանոնք պարտքի տակ կը ճզէին եւ յետոյ, իրենց հիւպատոսարաններու պաշտպանութեան կռթնած՝ կը յափշտակէին խեղճերուն արտերը: Այս տուգանքներու եւ հողային յափշտակութիւններու պարագան մղձաւանջ մը եղած էր թէ՛ Նուպար փաշայի եւ թէ՛ Խըտիվ Սայիտ փաշայի:

(Շար. 9)

(Շար. Ա. էջէն)

գարկ տալ «փրանսական մշակութային ինքնութեան»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Լազերն ալ համացանցի վրայ հանրագրութիւն մը բացած են, մայրենի լեզուով ուսումներու իրաւունքէն իրենց բաժինը պահանջելու համար: Անոնք կը պնդեն թէ յունարէնէն սերած լազերէնը Անատոլուի մէջ հազարաւոր տարիներու անցեալ ունի եւ Սեւ ծովու արեւելեան ափերու բնակիչ Լազերը եւս իրաւունք ունին իրենց մայրենիով հաղորդում կատարելու:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Ադրբէջանցիներն ալ դըժգոհած են Թիֆլիսի իշխանութիւններու ընթացքէն: Այդ համայնքին նախագահը Ա. Պապայեւ յայտնած է թէ 2007ին սկսած քաղաքական տագնապը, նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրութիւնները լուրջ դժուարութիւններու դէմ յանդիման ձգեցին վրաստանաբնակ Ադըրբէջանցիները: Իրենց թեկնածուները ճընշումներու թիրախ եղան, եւլն.:

L'ASSOCIATION SOURP KHATCH TEBREVANK, L'ASSOCIATION NAZARPEK et l'ECOLE HRANT DINK

organisent

U N E

CONFERENCE - DEBAT

sur le thème

du Dialogue Arméno-turc

à l'occasion du deuxième anniversaire de l'assassinat de Hrant DINK

le **Vendredi 16 janvier à 20h30**
à l'Ecole HRANT DINK,
40-42, rue Saint-Just,
95400 Arnouville-lès-Gonesse

avec la participation de
Monsieur **Ara SARAFIAN**, historien
Madame **Ayse HUR**,
Historienne, journaliste

Information:
06 12 75 05 31 ou 06 08 23 35 66

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»

Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թի.Վի.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գինները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.

Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin. A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraîr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances . Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école

sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :

L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80

P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

Voyage en Arménie et au Karabagh

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Le Pasteur SAMUEL SAHAGIAN vous invite à participer à un **beau voyage en Arménie, organisé par SPFA**

DU 20 AU 27 AVRIL 2009

Voyage tous âges — Prix : 1.400 euros
Option extension au Karabagh (retour le 1er mai).

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA 1 rue Cabanis 75014 Paris (tél. : 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19)

(Programme détaillé sur demande)

D E C I N E S

T A L I N E
Friends & Santa

CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines
Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16
VENDREDI
16 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.119 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.119

ԹՐՔԱԿԱՆ ՋԱՂԱՑՔԻՆ ՋՈՒՐ ԼԵՑՆՈՂ «ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ»ՆԵՐՈՒ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Նուվէլ Օպսէրվաթէօր» շաբաթաթերթին կայքէջին վրայ Յունուար 14ի երեկոյեան զետեղուած է էջ մը. խորագիրն է. «Ֆրանսայի մտաւորականներ շնորհակալութիւն կը յայտնեն իրենց Թուրք պաշտօնակիցներուն»: Կը հետեւի քանի մը տողնոց բացատրութիւն մը ուր կ՚ըսուի թէ քանի մը շաբաթ առաջ Թուրքիոյ Հայերէ ներողութիւն խնդրելու հանրագրութեան, որուն շուրջ 30 հազար ստորագրութիւն տրուած է, որպէս պատասխան, Ֆրանսայի հայ մտաւորականներու խումբ մը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Թրքական այդ նախաձեռնութեան: Այդ խումբին անդամները նաեւ յանձնառու կ՚ըլլան Թուրք ընկերութեան հետ զանազան ձեւի փոխանակումներու եւ երկխօսութեան:

Կը հետեւի շնորհակալութեան բնագիրը: Զայն ստորագրողները կ՚ըսեն թէ կը գիտակցին ներողութիւն խնդրող Թուրքերու դիմագրաւած վտանգներուն եւ որոշած են անտարբերութենէ, քննադատութենէ կամ սպառնական վիճակէն տարբեր բնոյթի արձագանգ տալ անոնց արարքին: Անոնք իրենք զիրենք կը դասեն «աշխարհի քաղաքացի ու վերապրողներու զաւակ»: Կը հաւատան որ ուրացումն ու սուտը կը նպաստեն ծայրայեղականութեան, ատելութեան եւ տառապանք կը սերմանեն. կ՚ուզեն որ ամէն ձեւի բռնութիւնները այլեւս պատկանին անվերադարձ անցեալին: Կ՚ըսեն թէ Թուրք ընկերութիւնը իրաւունք ունի ազատօրէն եւ անհատական կերպով անցեալին պատահածը գիտնալու. ատոր համար կան գիրքեր, տեղեկութիւն, վկայութիւններ եւ հետքեր որոնք կը հակադրուին պետական ժխտումին:

Որպէս առաջին ստորագրողներ, ցանկին մէջ կան անուններ Ս. Արգարեանի, Ս. Աւետիքեանի, Ա. Ալեքսանեանի, Ս. Ազիլազեանի, Տ. Տօնիկեանի, բժ. Ա. Ղազարեանի, Ռ. Կէտիկեանի, Ժ.-Գ. Քէպապճեանի, Ժ. Քէպատեանի, Ռ. Քէչիչեանի, Ժ. Քէհեայեանի, Ն.-Ֆ. Քիւրքճեանի, Մ. Մարեանի, Լ. Խոլչեանի, Ն. Նահապետեանի, Տ. Փարաքեանի, Հ. Փիրալեանի, Կ. Թորիքեանի, Աչոտ Աչոտի, Վ. Ակուճեանի, Օ. Ալոյեանի, Մ. Պէնիլեանի, Ա. Տօնապետեանի, Կ. Ափրիկեանի, Ժ. Մալխասեանի, Լ. Մինասեանի, Ի. Ուզունեանի, Ք. Փափազեանի, Մ. Փափազեանի, Ծ. Զըրբաչեանի, եւլն.:

Նոյն ցանկին մէջ կան նաեւ Գանատայէն Ա. Եղոյեան, Ա. Խանճեան, Նիւ Եորքէն Ա. Թիւրապեան եւ քանի մը այլ անուններ: Նաեւ քանի մը Ֆրանսացիներ:

* * *

Շրջանի մը երբ այլեւս բացայայտ է թէ հայկական հարցը Թուրքիոյ համար առնուազն անպայման թօթափելի բեռ մը դարձած է, հայկական նման ձեռնարկներէ աւելի ոչինչ կրնայ օգնել իրենց այդ ծանրակշիռ կացութենէն յաջողութեամբ դուրս գալու: Եւ պէտք է ըսել որ Թուրքիա ամէն հնարք ի գործ դնելով արդէն առաջին յաջողութիւնը արձանագրած է, ապահովելով Հայերէ ըմբռնումի, զօրակցութեան, երախտագիտութեան, շնորհակալութեան, երկխօսելու տրամադրութեան նման կեցուածքներ:

1915ը պատմութեան հարց նկատելու եւ պատմիչներուն ձգելու տարիներով տարուած ջանքերը երբ ակնկալուած արդիւնքը չտուին, զոհուեցաւ երկխօսութեան խայծը. յետոյ Դեկտեմբերի հանրագրութեամբ 1915ը խղճի խնդիրի վերածուեցաւ: Ջեւեր որոնք այնքան յստակութեամբ մէկ բան կ՚ըսեն. 1915ի իսկական՝ քաղաքական բնոյթը չէզոքացնելու համար ամէն միջոց յարգելի է: Մանաւանդ երբ Հայեր, մանաւանդ «մտաւորական» նկատուածներ կը մասնակցին չէզոքացնելու գործին:

Այս վերջին կէտը ամէնէն անդնահատելի նուէրն է զոր Թուրքերը չէին կրնար յուսալ իսկ, մինչեւ քանի մը տարի առաջ: Արդարեւ, ո՞ւր տեսնուած է որ զոհը, տուժողը թեւերը ստոտած մասնակցի ոճրագործը չքմեղելու գործին: Ինչպէս կ՚ըսէ Վահագն Գրիգորեանի վերջին վէպին՝ «Ժամանակի գետը»ին մէկ հերոսը, քանի՞ մահ հարկաւոր է մեզի, որպէսզի ըմբռնենք կատարուածը:

Ի՞նչ արդիւնք կու տայ նման հանրագրութիւն, Թուրքերուն որոշ գոհունակութիւն մը պատճառելէ զատ. ապահովաբար չի կրնար 1915ը տասը տարբեր դիմակով ծածկելու եւ իրականութիւնը չէզոքացնելու իրենց մտադրութեան կարեւոր օժանդակութիւն ունենալ: Վստահօրէն Թրքական հիացումին կ՚արժանացնէ պապէն աւելի պապական ըլլալու հայկական կարողութիւնը եւ ի վերջոյ «մտաւորական» նկատուելու առիթ կ՚ըլլայ զայն ստորագրելու համար կարգ մը տածներու:

Ինչ կը վերաբերի հայկական ճակատին, քիչ մը աւելի կը բարդացնէ Հայ Դատով զբաղողներու գործը, կը խոչընդոտէ ջանքեր ու յատկապէս Սփիւռքի մէջ նոյնիսկ կ՚ըլլայ ներհայկական պառակտումը թիրախ ըրած Թրքական նպատակներուն:

Միամտօրէն կը կարծէինք թէ 1915ի մե՛ր հարցը փակելու համար պայքարի բուն հասցէն Թուրք պետութիւնն էր. չէինք հաշուած Թուրքիոյ 1915ի թղթածրարին այս կարգի զօրակցութեան երեւոյթները:

Ա. Թ.

ԹԻՖԼԻՍ

ՀԱԿԱՀԱՅ ՆՈՐ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆ

Վրաստանի խորհրդարանին ընդդիմադիր ճակատէն երեսփոխաններ պահանջած են որ դատական հետապնդում բացուի այն Հայերուն դէմ որոնք իբրեւ թէ խորտակած են Նորաշէնի եկեղեցւոյ դուռը: Երկրին հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները այդ պահանջը դատապարտող յայտարարութեամբ մը կատարուածը «հերթական սադրանք» կոչած են:

Հարցը այն է որ երբ տարեվերջին Հայաստանի վարչապետին գլխաւորած պատուիրակութիւնը նոյն եկեղեցին կ՚այցելէր, Հայեր այդ ընթացքին փոխած էին չէնքին դրան կղպանքները:

Վրաստանի Հայ վեթերաններու միութեան նախագահ Կ. Էլիպէքով ըսած է այդ մասին. «Մենք կողպէքները փոխեցինք, որպէսզի Վրացիները չկարողանան մտնել ու սրբապղծել... Մենք յայտարարում ենք, որ հայ ժողովուրդը եկեղեցուն ոտքով չի հարուածել եւ երբեւէ ոտնձգութիւն չի իրականացրել սրբավայրի նկատմամբ. ընդհակառակը՝ միշտ սարքել է»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՀԱԾԸ

Հայաստանի իշխանութիւնները և իշխանամէտ շրջանակները, անձնաւորութիւններ, որքան ալ քաղաքական "հանճարեղ" քայլ նկատեն Ս. Սարգսեանի Թուրքիոյ նախագահին ուղղուած մրցում դիտելու հրաւէրը, յետագայ զարգացումները ցոյց տուին որ առնուազն Հայաստանի տեսանկիւնէն այդ որակումին արժանի բան չկար կատարուածին մէջ: "Ֆութպոլային քաղաքականութիւն" ըմբռնումն ալ որ շրջանառութեան դրուեցաւ այդ հրաւէրէն ետք, միայն Թուրքիոյ նպաստաւոր մարզ մը բնորոշեց, որքան ալ Երեւանէն տիրութեան նկըրտումներ կ'արտայայտուին:

Այդ հրաւէրը ու Ա. Կիւլի ընդունումը յստակօրէն ծառայեցին Անգարայի որ միջազգային բազմաթիւ բարենիշեր ստացաւ. նկատուեցաւ սառը կոտրելու արիութեան, արմատական թշնամանքը խաղաղօրէն հարթելու տրամադրութեան, շրջանի կայունութեան մտահոգութեան տէր կողմ: Մանաւանդ գործել սկսաւ հրաւէր-ընդունումին գլխաւոր թիրախը. "Հայաստան ու Թուրքիա սկսած են իրենց հարցերը իրենք կարգաւորելու հոլովոյթին, չըլլա՛յ որ խանգարենք մեր միջամտութեամբ" ազդակեցին "մեծ"երը, Պիղատոսի պէս մէկ կողմ քաշուելով:

Ինչ կը վերաբերի "հանճարեղ"էն Երեւանի բաժնին, նոյն փակ սահմանը եղաւ ան, նոյն շրջափակումը, դիւանագիտական յարաբերութիւններու նոյն չգոյութիւնը, առաւել՝ Թուրքիոյ հացին իւղ քսած ըլլալու կորանքը: Ասոնց հետ՝ ժխտումը պատժելի ընող օրէնքին Ֆրանսայի կողմէ բաւական խոր թաղումը:

Այս կացութիւնը յայտնապէս սրտին ցաւ պատճառած է Ֆութպոլի միջազգային դաշնակցութեան. ան Ցիւրիխի մէջ գումարուած ժողովի մը որոշած է իր "Ֆէյր-փլէյ" մրցանակը յատկացնել Հայաստանի ու Թուրքիոյ խումբերուն:

Գտնուին թերեւս անիկա "այրած սրտի մխիթարանք" համարողներ. բայց եւ այնպէս, գոնէ անով գիտցանք թէ ի՛նչ եղաւ "ֆութպոլային հանճարեղ քաղաքականութենէն" Հայաստանի շահածը...

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ՅՈՅՍԵՐ ԵԹԷ ԻՍՐԱՅԷԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻ

Յունուար 15ին, որոշ յոյսեր կային հրադադարի մը, քանի Համաս ընդունած է եգիպտական ծրագիրը այդ ուղղութեամբ եւ կը սպասուէր որ նոյնը ընէ Իսրայէլ, որու բանագնացը Գահիրէ գացած էր նոյն օրը: Գահիրէի մէջ է նաեւ, որ Համասի ներկայացուցիչները մամուլի ասուլիս մը տուած էին, որու ընթացքին իրենց հաւանութիւնը տուած եգիպտական ծրագրին, կարգ մը պայմաններ դնելով: Ներկայացուցիչներէն մէկը յայտարարած է.– «Մեր շարժումը ոչ մէկ տարակարծութիւն ունի եգիպտական կառավարութեան հետ, մեր միակ տարակարծութիւնը կը վերաբերի սիոնական թշնամիին հետ համաձայնութիւն մը կնքելու ձեւին: Շարժումը մանրամասն տեսակէտ մը ներկայացուց եգիպտացի ղեկավարներուն, որոնք պիտի ուսումնասիրեն այդ տեսակէտները, հասնելու համար եգիպտական հետանկարներուն: Կասկածներ ըլլալով հանդերձ, Համասը առաջին անգամն է որ առաջարկ մը կ՚ընդունի: Խնդրոյ առարկայ ծրագիրը, որու զօրավիգ են Ֆրանսա եւ ՄԱԿ, առժամեայ հրադադար մը կը նախատեսէ, որու պիտի յաջորդէ մնայուն հրադադար մը: Նախատեսուած են նաեւ Գազայի անցքերու բացումը, խօսակցութեանց վերսկսումը Համասի եւ Ֆաթահի միջեւ: Գլխաւոր դժուարութիւն մը կը մնայ՝ Համաս եւ Իսրայէլ իրարու հետ չեն խօսած (գոնէ պաշտօնապէս): Հարկ է նաեւ ընդունելի պայմաններ գտնել, զորս Միջազգային հաւաքականութիւնը ընդունի.– եգիպտական սահմանին հսկողութիւնը, զոր Իսրայէլ կը պահանջէ, Գազայի մուտքի անցքերու բացումը եւ իսրայէլեան զօրքերու քաշուիլը, ինչ որ Համասի պահանջն է:

Մինչ կը սպասուի այս յոյսերու իրագործման, իսրայէլեան յարձակումները կը շարունակուին եւ զոհերն ալ կը բազմանան: Պաղեստինցի մեռեալներու թիւը 1000էն աւելի է եւ 5000 վիրաւոր կայ, որոնց կարելի չէ հարկ եղած խնամքները տանիլ իսրայէլեան արգելքներու հետեւանքով: Դեկտեմբեր 27էն ի վեր, Իսրայէլ չէ ընդհատած իսկ իր ռմբակոծումները եւ ցամաքային յարձակումը: Յունուար 12ին Ցահալ կը ջանար շրջափակել Գազա քաղաքը, մինչ Համասի մէկ պարագլուխը կը պնդէր՝ «Համասը մօտ է յաղթանակին: Գազա քաղաքը պիտի չիյնայ»: Այս ամբոխավար խօսքերը արգելք չեն որ Իսրայէլ գործածէ նաեւ այնպիսի կատարելագործուած նոր զէնքեր, որոնք աւեր կը գործեն բնակիչներուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԷՆ-ԼԱԶԱՐ կայարանի Յունուար 13ի ողբերգականը մեծ համեմատութիւններ կ՚առնէ օրէ օր: Յունուար 14ին, Սարքոզի ալ արտայայտուեցաւ եւ պահանջեց որ կայարանին տնօրէնութիւնը ներողութիւն խնդրէ եւ հատուցում ալ տայ ճամբորդներուն: Այս առթիւ, կը չեշտուի նաեւ Սիտ-Ռայ սենտիքային խառղերը գործադուլի գործադրութեան մէջ, քանի ուղեւոր մը կրնայ 59 վայրկեան գործադուլ ընել Երկուշաբթի, աշխատիլ Երեքշաբթի եւ կրկին 59 վայրկեան գործադուլ ընել Չորեքշաբթի, առանց նիւթական վնասի, բայց այդ գործելակերպը կը բաւէ որպէսզի երթեւեկը տակն ու

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱՀԱՆՋԸ… ԱՌԱՆՑ ՏԵՂՔԱՅԼԻ

Բ.

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Նախորդ յօդուածով մէջբերուած կազմակերպական բնոյթի տկարացումներուն շարքին, եթէ «ամէնէն լուցիկ երեւոյթը» նկատեցինք հայերէնի անտեսումը մեր միութիւններու ընթացիկ շարժումներուն մէջ, ատիկա՝ որովհետեւ կազմակերպական մնացեալ բոլոր թերացումներն ու տկարութիւնները կը նմանին… պատռուած շապիկի, վերստին հագնելու համար զայն կարելի է կարել–կարկտել ու կարկտել ու դուրս ելլել առանց ամչնալու: Մինչդեռ Հայկական միութեան մէջ մայրենի լեզուի բացակայութիւնը համազօր է… քաղցկեղային ուռին, որ, այո՛, կրնայ կտրել–կտրատել, բայց դարձեալ կը տարածուի եւ անվերադարձօրէն կ՚աճի մարմնի այլ մասերուն մէջ:

Ցաւի է պատկերը, բայց պէտք է խոստովանինք հաւաքաբար, որ լեզուի նահանջը Սփիւռքի բացկեղն է:

Ի սկզբանէ յստակացնենք, որ մեր ակնարկութիւնը չի վերաբերիր օտարախօսութեան առկայութեան: Օտարախօսութիւնը ա՛լ մեր կեանքին մաս կը կազմէ, որմէ ոչ միայն խուսափում չկայ, այլեւ նոյնիսկ անհրաժեշտ է՝ թափանցելու համար ապահայացող զանգուածներու մէջ: Մենք նկատի ունինք հայերէնի հանդէպ ցուցաբերուած անտարբերութիւնը, կամ նոյնիսկ գիտակցական անտեսումը այնպիսի շրջանակներու կողմէ, որոնք սկզբունքայնօրէն պէտք է ըլլային մայրենի լեզուի պահպանութեան գլխաւոր կռուանները, յանձնառուները:

Եթէ պիտի ընդունինք, որ մեր հանրային կազմակերպութիւնները հաւաքաբար կը կազմեն մեր ժողովուրդի վերնախաւը, ուրեմն մտահոգիչ է տեսնել, որ ինքը՝ մեր ժողովուրդի վերնախաւը կ՚ըլլայ տեղատուութեան եւ նահանջի առաջին կարաւանը: Մինչդեռ սպասելի էր ունենալ հակառակ օրինակը, որուն պատրաստ պէտք է ըլլային մեր մեծ ու պզտիկ կազմակերպութիւնները, միութիւնները, հայութեան անունով եւ հայութեան ծառայութեան լծուած բոլոր խմբաւորումները, ինչ ալ ըլլայ ծառայութեան դաշտը՝ մարզական, մշակութային թէ բարեսիրական, արուեստի, հայրենակցական թէ պարզ զբօսանքային, քաղաքական, կուսակցական թէ բարեկամական: Իսկապէս, ի՛նչ ալ ըլլայ ծառայութեան կալուածը, կը կարծենք, որ բոլորին ալ առաջնահերթ հոգը պէտք է ըլլայ (ըլլար) լեզուի պահպանումը, որովհետեւ Սփիւռքի կորուստներուն մէջ ամէնէն աղէտալի կորուստն է լեզուի չքացումը: Խօսքը անշուշտ արեւմտահայերէնի մասին է, զոր մեր նախնիները զարմանալիօրէն եւ հիանալիօրէն պահած են հուրի ու սուրի մէջէն անցնելով եւ մեզի փոխանցած՝ միլիոնաւոր նահատակներու արիւնով:

Մեր անուններու օտարացումը, խառն ամուսնութիւնները, ինչպէս եւ օտարախօսութիւնը «մարսուած» սովորութիւններ են, որոնք անխուսափելիօրէն մտած են մեր ժողովուրդի ապրելակերպին մէջ եւ մաս կը կազմեն առօրեայ մեր կեանքին: Եթէ անուններու օտարացումը (կարգ մը երկիրներու մէջ գրեթէ պետականօրէն պարտադիր, ինչպէս օրինակ Արժանթինը) հիմնականին մէջ չի վտանգեր ենթակայի հայկականութիւնը, եւ եթէ խառն ամուսնութիւնը ըստ էութեան անհատական ազատութեան խնդիր է, օտարախօսութիւնը սակայն սովորամոլութիւն մըն է, որ ստիճանաբար կը յանգի ինքնութեան էութենական շրջափոխութեան՝ հայ մարդը անզգալիօրէն խզելով իր հաւաքական ինքնութենէն:

Արդ, այս սովորամոլութիւնը կարելի է վերածել ազգային գոյապահպանումի ռազմավարութեան մը, որ փոխանակ դէպի ներս գործելու եւ տարածուելու, դէպի դուրս գործէ, ըսել կ՚ուզենք՝ գործէ դէպի օտարախօս մեր զանգուածները, ներգրաւելու համար զանոնք հայութեան եւ հայկականութեան մէջ: Այս գծով է որ կրնան հակադարձ միջոցներու դիմել մեր կազմակերպութիւնները հաւաքաբար թէ անջատաբար, իւրաքանչիւրը իր կարելիութիւններու եւ ազդեցութեան սահմանին մէջ եւ եթէ կարելի է՝ միասնաբար խորհելով համընդհանուր արշաւի մը դէպի հայերէնավարժութիւն: Օրինակ.–

ա) Անդամներուն համար կազմակերպել հայերէնախօսութեան հաւաքոյթներ կամ հանդիպումներ:

բ) Կազմակերպել հայերէնախօսութեան մրցանքներ:

գ) Ձեռնարկել հայերէնի դասընթացքներու միութենական հաւաքավայրերու մէջ:

դ) Հայերէնի գոյութիւնը սկզբունք դարձնել ամէն տեղ, ուր կայ՝ օտարագիր նամակներու մէջ, միութենական նախաձեռնութիւն ծանուցումներու եւ յայտագիրներու մէջ, ճառախօսութիւններու շարքին, եւայլն, եւայլն:

ե) Ձեռնարկել հայախօսութեան համընդհանուր արշաւի մը բոլոր միութիւններու համագործակցութեամբ:

զ) Կազմակերպել հայերէնախօսութեան համասփիւռքեան հանդիպումներ, ինչպէս կարգ մը կազմակերպութիւններ կը կատարեն միջմասնաճիւղային հանդիպումներ, կամ այս վերջինները օգտագործել վերեւի նպատակով:

Կեանքը ցոյց կու տայ, որ հայկական դպրոցները, բազմաթիւ պատճառներով, ի վիճակի չեն ընդհանրացնելու լեզուի գործածութիւնը: Հայ ընտանիքը եւս, որ լեզուի պահպանման գլխաւորագոյն օրօրաններէն մէկն է, եթէ ո՛չ գըլխաւորը, դադրած է ըլլալէ տիպարային միջավայր մը՝ հայախօսութեան իմաստով: Եկեղեցին եւս անզօր դարձած է առաջքը առնելու համար հայերէնի ընկղմումին (պահանջողներ կան… բարեմտօրէն, որ եկեղեցւոյ քարոզախօսութիւնը կատարուի տեղական լեզուով): Ուրեմն, ի՞նչ ընենք.–

Այլընտրանք չկայ.

Կամ այն է, որ անջատաբար թէ համահայկական, համասփիւռքեան տարողութեամբ պիտի դիմենք համապատասխան միջոցառումներու՝ հայախօսութեան օրակարգով:

Եւ կամ այն՝ որ այս ընթացքով, հայերէնը պիտի վերածուի երանելի յիշողութեան մը, ինչպէս մեր բռնագրաւեալ հողերը: Գոնէ արեւմտեան կողմն աշխարհի:

Իրողութիւնները ցոյց կու տան, որ բռնած ենք երկրորդ ուղղութիւնը:

(Տար. 2)

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐՈՅԵՆՑ

Յովհաննէս Տէրոյենց, բուն ազգանունով՝ Զամուռճեան, ծնած է 1801 Օգոստոս 8ին, Պրուսա: Նախնական կրթութիւնը ստացաւ ծննդավայրին մէջ, որմէ ետք յամառ ինքնաշխատութեամբ եւ օտար գիրքեր կարդալով՝ շատ մը լեզուներ սորվեցաւ: Յետոյ Արմաշի վանքը մտնելով՝ հմտացաւ մատենագրութեան եւ աստուածաբանութեան մէջ:

Արմաշի ուսման ընթացքը աւարտելէն ետք վերադարձաւ Պրուսա ուսուցչական ասպարէզ նետուեցաւ: 1828ին Պոլիս փոխադրուեցաւ եւ Խիւսրեւ Մեհմէտ փաշային մօտ թարգմանի պաշտօն ստանձնեց: Այնուհետեւ Սկիւտարի ճեմարանին մէջ պաշտօնի հրաւիրուեցաւ եւ իր անսպառ գիտելիքներուն շնորհիւ՝ սիրուած ու փնտռուած դաստիարակ դարձաւ եւ որակաւոր սերունդ պատրաստեց: Սակայն Սկիւտարի ճեմարանը փակուեցաւ 1841ին, որմէ ետք Տէրոյենց անձնական դասեր տալով եւ գիրքերու հրատարակութեամբ սկսաւ զբաղիլ: Ճեմարանը վերաբացուեցաւ 1846ին եւ կրկին Տէրոյենց պաշտօնի հրաւիրուեցաւ տեսուչի աստիճանով:

Յովհաննէս Տէրոյենց ծայրայեղ պահպանողական էր եւ հայ եկեղեցւոյ ինքնութեան պահպանութեան ջերմ ջատագով. երկար տարիներ կատաղի պայքար մղեց կաթոլիկ եւ բողոքական համայնքներուն եւ ազատական հոսանքներուն դէմ: Հեղինակ է շարք մը աշխատութիւններու, ուսումնասիրութիւններու եւ նաեւ օտար լեզուներէ թարգմանութիւններ կատարած է: Իր աշխատութիւններէն թուենք հետեւեալները «Ընթացք հայ դըպրութեան», «Քաղաքավարութիւն», «Ճառ առաջին մարդոց կրթութեան վրայ», «Յայտարար ուղղութեան», «Ճանապարհ երջանկութեան», «Խորհրդածութիւնք Բասքալայ», «Ճառ մկրտութեան եւ հաղորդութեան», «Հնախօսութիւն ազգաց», «Քրիստոնէական», «Տեսչութիւն հովուական», «Զորք եղբարք», «Տեղագրութիւն Երուսաղէմի», «Ուսումն բարուց», «Բանադատ», «Յաղագս մահու հալածչաց», «Դիւաց գոյութիւնը եւ չարութիւնը», «Կէնճ քրիստոնեայ», «Խորհուրդ գաղտնի ընկերութեանց», «Քրիստոնէական եկեղեցական կառավարութեան վրայ», «Մեծն Նարօլէոնի մտածութիւնք», «Իրաւախոհ» եւ «Հնախօսութիւն Հայոց հեթանոսութեան»: Սակայն Տէրոյենցի աշխատութեանց գլուխ գործոցը երեսուն հատոր հաշուող իր «Եկեղեցական պատմութիւն»ն է, որ ձեռագիր վիճակի մէջ պահպանուած է Երուսաղէմի Հայոց Ս. Յակոբայ վանքի մատենադարանին մէջ:

Տէրոյենց, մշակութային իր անգնահատելի վաստակին կողքին, հրատարակչական բեղուն գործունէութիւն ունեցաւ: Սեփական նախաձեռնութեամբ եւ հայ մշակոյթին ծառայելու, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին մէջ լուսաւորութիւնը տարածելու գաղափարով, պատրիարքարանին նիւթական հովանաւորութեամբ եւ Մկրտիչ Աղաթոնի գործակցութեամբ, 1846ին սկըսաւ հրատարակել պատրիարքարանի պաշտօնաթերթ «Հայաստան» թերթը:

«Հայաստան» արեւմտահայ իրականութեան մէջ անդրանիկ պաշտօնական հրատարակութիւնն է: Հակառակ Տէրոյենցի կամքին եւ ջանքերուն՝ թերթը ծառայեցնելու հայ եկեղեցւոյ եւ օսմանեան պետութեան շահերուն, գլխաւորաբար Աղաթոնի ջանքերով եւ խմբագրութեամբ հոն տեղ գտան նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի հասարակական, քաղաքական եւ ազատական շարժումներուն վերաբերեալ տեղեկութիւններ: Տպագրուեցան նաեւ եւրոպական ազատագրական շարժումներուն (հունգարական 1848–1849-ի յեղափոխութեան, Ֆրանսայի 1848ի յեղաշրջումին եւ այլն), ինչպէս նաեւ տնտեսագիտութեան, առեւտուրի կազմակերպման եւ այլեւայլ հարցերու շուրջ յօդուածներ: Իբրեւ սկզբունք՝ «Հայաստան» քաջալերեց կրթական, բարեգործական եւ լուսաւորական սկզբունքներով ստեղծուած ընկերութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն գործունէութիւնը: «Ազգային» խորագիրին տակ հրատարակուեցան Թանզիմաթին, Ազգային ժողովին եւ Համազգեաց ընկերութեան աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ հայ եւ հայ կաթողիկէ եկեղեցիներու ներքին պայքարներու վերաբերող նիւթեր: Յօդուածներ լոյս տեսան նաեւ կրթական կայուն համակարգի ստեղծման, գիտական մանկավարժութեան, կիներու դաստիարակութեան եւ թատրոնին վերաբերեալ:

Յովհաննէս Տէրոյենց 1848ին ձըգեց խմբագիրի պաշտօնը, որմէ ետք, Աղաթոնի խմբագրութեամբ, թերթը աւելի ազատական դիմագիծ ստացաւ: Տէրոյենց 1850ին վերադարձաւ խմբագիրի իր պաշտօնին: «Հայաստան»ի աշխատակցեցան նաեւ Նիկողայոս Զօրայեան, Սերվիչէն, Գ. Սթիմարաճեան եւ այլք: Թերթը 1852ին «Մասիս»ի վերածուեցաւ:

Այնուհետեւ Տէրոյենց խմբագրեց եւ հրատարակեց «Ջօհալ»ը (1855–1856), որմէ ետք ալ՝ «Երեւակ» (1857–1866) հանդէսը: «Երեւակ» սկիզբը կիսամսեայ հանդէս էր, յետոյ դարձաւ ութօրեայ. «Երեւակ» սկիզբէն կղերական եւ ամիրայական հոսանքի հայեացքներուն արտայայտիչը դարձաւ եւ հակասահմանադրական հոսանքին պատուարը հանդիսացաւ: «Երեւակ»ի էջերէն Տէրոյենց պայքար մղեց ազատական հոսանքի ներկայացուցիչներուն՝ Միքայէլ Նալպանտեանի, Գրիգոր Չիլինկիրեանի, Կարապետ Իւթիւճեանի, Յովհաննէս Սվաճեանի եւ այլոց դէմ: «Հիւսիսափայլ»ի, «Մեղու»ի, Ծաղիկ»ի եւ «Մասիս»ի արծարծած լուսաւորութեան եւ ազատութեան գաղափարները նկատելով ազգավնաս՝ Տէրոյենց արծարծեց հայ եկեղեցին եւ առաքելական հաւատքը հայ ժողովուրդի յառաջընթացի եւ ազգային միասնականութեան միակ միջոց: Թերթի էջերուն մէջ Տէրոյենց մեծ տեղ յատկացուց եկեղեցւոյ ինքնութեան պաշտպանութեան եւ կրօնական յօդուածներուն: Լոյս տեսան նաեւ արուեստի պատմութեան, մատենագիտութեան, աշխարհագրութեան, բժշկութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ նիւթեր:

Յովհաննէս Տէրոյենց 1854ին իր սեփական նախաձեռնութեամբ տըպարան բացաւ՝ Յովհաննէս Մարգարեանէն գնելով անոր կազմածները, որոնք նախապէս իզմիրթցի Աբրահամ Մուրատեանին կը պատկանէին: Իր սեփական տպարանին մէջ լոյս ընծայեց իր հեղինակած գիրքերուն մեծ մասը: Անոնցմէ,

բացի, իր տպարանէն լոյս ընծայեց հետեւեալ գիրքերը, «Տղայ կրթելու վրայ», «Առաջնորդ երկնից», «Յունարէն քերականութիւն», «Մաթիլտ», «Պարսից թագաւորը եւ իր փոխարքայն», «Ռոզամանտ», «Փարիզն յԱմերիկա» եւ 1863ի, 1864ի և 1868ի օրացոյցները: Տպարանը մինչեւ 1877 կը գտնուէր Վէզիր խանի եւ Քէչէճի եւ Աղըր խաներուն մէջ:

Յովհաննէս Տէրոյենց մահացաւ 1888ին, Յունուար 24ին, Սկիւտարի մէջ: Զաւակը՝ Զենոբ Տէրոյենց, ժամանակ մը շարունակեց հօր հրատարակչական գործունէութիւնը, բայց յետոյ տպարանային գործը ձգելով՝ փաստաբանութեան ասպարէզը որդեգրեց:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Յովհաննէս Մարգարեան Կարապետ ամիրա Պալեանին աշակերտն էր: 1853ին Աբրահամ Մուրատեանին Իզմիրի տպարանը գնելով՝ Սկիւտար փոխադրել տուաւ զայն, ուր Մուրատեանի ձեռամբ լոյս ընծայեց «Հազար ու մէկ գիշերներ»ը:

Բայց ժամանակ մը ետք «Մասիս»ի նոր տպարանին վարչութիւնը Մուրատեանէն յանձնուեցաւ, եւ Մարգարեան, առանձինն ի վիճակի չըլլալով գործը շարունակել, մամուլն ու տառերը Յովհաննէս Տէրոյենցին ծախեց, որ իր կարգին զանոնք Սկիւտարէն Պոլիս փոխադրելով՝ նոր տպարան բացաւ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Յարութիւն Փափազեան Երզնկայէն Պոլիս փոխադրուած բողոքական համայնքէն էր, որ Զըրչիւի միսիոնարական տպարանին մէջ աշխատանքի մտնելով՝ հմտացաւ արհեստին մէջ: Այնուհետեւ ժամանակ մը Յարութիւն Մինասեանին հետ գործակցեցաւ:

Փափազեան յետագային սեփական տպարան բացաւ, ուրկէ լոյս տեսան հետեւեալ գիրքերը. «Գործք առաքելոց» (1853), «Ռուբէն Անդրէաս Յ. Փափազեան վարժապետ» (1855), «Ընթերցարան» (1858), «Բարի մարդ եւ բարի քրիստոնեայ» (1860), «Հաւաքածոյ հայկական ասացուածոց» եւ «Ներածութիւն Ս. գրոց» (1869), «Յօրդորակ» եւ «Բանք հաւատացելոց ուրուք» (1871), «Գամէլիազարդ տիկին», «Հայոց հաւատք տղայոց համար բացատրուած», «Քերականութիւն գաղղիերէն լեզուի» եւ «Մեծ ճըշմարտութիւններ տղայոց համար» (1875) եւ «Կիրակնօրեայ դպրոցաց դասեր» (1879):

Տպարանը փակելէն ետք Յարութիւն Փափազեան քաշուեցաւ գործէն, բայց յետոյ ժամանակ մը Յ. Պօյաճեանի տպարանին մէջ գրաշարապետի պաշտօն վարեց:

Ա. Մ.

«Ազդակ»

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Կարոլն Թաուըր պանդոկի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15ին, կազմակերպութեամբ լիբանանահայ գրողներու համախմբումին եւ լիբանանահայ արուեստագէտներու համախմբումին, տեղի ունեցած է գրական–երաժշտական հանդիպում մը Հայաստանի արուեստագէտներէն տոքթ. Թամար Յովհաննիսեանի հետ: Բացման խօսքը արտասանած է Պէպօ Սիմոնեան, որ արժեւորած է օրուան հանդիպումը՝ նկատելով որ Թամար Յովհաննիսեան իր մարզին մէջ մեծ ներդրում ունեցող դէմք մըն է եւ ներկայացուցած է Թամար Յովհաննիսեանի երաժշտութեան և գրականութեան մէջ ունեցած ներդրումները: Ան եղած է «Ազգ» եւ «Առաւօտ» թերթերու մշակութային բաժիններու վարիչ, ըսփիւռքահայ եւ հայաստանեան մամուլի մէջ հարիւրաւոր յօդուածներստորագրած է, նաեւ բանաստեղծ է: Ապա, խօսք առած է Թամար Յովհաննիսեան, որ բարձրօրէն գնահատած է Սփիւռքը ու ընթերցած է «Լիբանանեան պնակներ» գրական գործը, որ կ՚անդրադառնայ լիբանանահայութեան եւ ի մասնաւորի Պուրճ Համուտի կարեւորութեան: Ձեռնարկի վերջին բաժնին մէջ Թ. Յովհաննիսեան նուագած է դասական երաժշտութեան պատկանող գործեր, ապա նաեւ հայկական: Հանդիսութիւնը փակուած է Պ. Սիմոնեանի շնորհակալութեան խօսքով:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի «Ուէսթ հոլ» սրահին մէջ, Դեկտ. 12ին, երգահանդէս մը տուած է կոմիտասեան երգերու մեկնաբան թենոր Գէորգ Հաճեան: Երկու ժամուան ընթացքին «Զուարթնոց» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պարգեւ Թասլաքեանի եւ Գէորգ Հաճեանի ներկայացուցած են իւրայատուկ համերգ մը, որու ընթացքին Կոմիտասի կողքին ներկայացուած են արաբական մշակոյթի յատուկ երգեր: Երեկոյթը կազմակերպած էին «Սաֆարի» հիմնարկը, «Նարեկացի» արուեստի կեդրոնը եւ Ամերիկեան համալսարանի Զաքի Նասիֆի երաժշտական բաժանմունքը:

* * *

ԷՇՐԷՖԻԷԻ (Լիբանան) «Մոնօ» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 17 եւ 18ին տեղի ունեցած են հայկական ռոք համերգներ կատարողութեամբ Էյլին Խաչատուրեանի: Համերգներուն հասոյթը նուիրուած է «Խաչիկ Պապիկեան» հիմնադրամին համալսարանական ուսանողներուն կրթաթոշակ տրամադրելու համար: Էյլին Խաչատուրեան կատարած է իր երգերու առաջին ալպոմին «Միրոն»ին մեկնարկումը, ուր տեղի կ՚ունենայ մէկտեղումը այլընտրանքային ռոք երաժշտութեան եւ հայկական երաժշտական աւանդութեան:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր Մելքոնեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 18ին, կազմակերպութեամբ Լիբանանի ՀՅԴ Հայ Դատի մարմնին եւ գործակցութեամբ ՀՅԴ «Հրայր Մարուխեան» կոմիտէին, տեղի ունեցած է ՀՅԴ ղեկավար գործիչ Հրայր Մարուխեանի մահուան 10րդ տարելիցի ոգեկոչումը: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն եւ Հ. Մարուխեանի յիշատակին յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է յանուն «Հրայր Մարուխեան» կոմիտէին Մարի Անուշահոտեան, որ նշած է թէ Հ. Մարուխեանն ու իր հըջապատը դաշնակցական առասպելատիպ տիպարներու բնական շարունակութիւնն էին, որոնք ժառանգորդներն եղան քրիստափորներու, ռոստոմներու, նժդեհներու եւ ռուբէններու սերունդին: Իրմէ ետք, խօսք առած է Սարգիս Կիրակոսեան, որ շեշտած է թէ Մարուխեան բացառիկ արժանիքներով օժտըւած, գաղափարապաշտ մտաւորական մըն է, գլխագիր հայ ու նոյնքան բարձրարժէք մարդ: Իր խօսքէն ետք, ներկաները դիտած են «Երկիր մեռիս» Լիբանանի գրասենեակի պատրաստած եւ Հրայր Մարուխեանին նուիրուած տեսերիզ մը, որ կ՚անդրադառնար Մարուխեանի գործունէութեան եւ աշխատանքներուն: Գեղարուեստական կարճ բաժինէ մը ետք, խօսք առած է ՀՅ.Դ. Բիւրոյի նախկին անդամ եւ Մարուխեանի տարիներու գործակից Ալպէր Աճէմեան, որ ներկայացուցած է Հ. Մարուխեանը որպէս գաղափարական մարդ, քաղաքական գործիչ, աննկուն յեղափոխական եւ կազմակերպական ղեկավար: Ձեռնարկը փակուած է «Մշակ բանուոր» քայլերգով:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Լ. եւ Ս. Յակոբեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 19ին, կազմակերպութեամբ Ազգային Իշխանութեան ուսումնական խորհուրդին տեղի ունեցած է դասախօսութիւն–զրոյց մը նիւթ ունենալով «Կրթական համապարփակ արժեւորում ժամանակակից սկզբունքներ եւ միջոցառումներ» զոր ներկայացուցած է Յակոբ Եագուպեան: Բացման խօսքը արտասանած է յանուն Ազգային իշխանութեան ուսումնական խորհուրդին Սօսէ Ճինպաշեան ծանօթացնելով դասախօսը, որ ներկայիս կ՚աշխատի գանատական «Երիտասարդութեան գիտական ուսուցման եւ սորվելու ուսումնասիրութեան» կեդրոնին մէջ: Ապա, խօսք առած է դասախօսը որ սահիկներու միջոցաւ ներկայացուցած է նիւթը:

* * *

ԱՅՆՃԱՐԻ ազգային «Յառաջ — Գ. Կիւլպէնկեան» երկրորդական վարժարանը Դեկտ. 23ին տօնած է Երեւանի հիմնադրութեան 2790ամեակը: Հանդիսութեան բացումը կատարած է ԺԱ. դասարանի աշակերտներէն՝ Կարէն Գէօհիւլեան, որ բացատրած է ձեռնարկին իմաստը եւ Երեւանը նկատած է հայրենաբաղձութեան խորհրդանիշ: Վարժարանին երգչախումբը եւ աշակերտներ ապահոված են գեղարուեստական յայտագիր մը: Օրուան բանախօսը եղած է Կամիլա Քէշիշեան, որ անդրադարձած է Երեւանի հիմնադրութեան ու զարգացման հանգրուաններուն: Շեշտը դրած է Ջրհեղեղէն ետք Նոյ Նահապետին երեւցած ցամաքավայրին վրայ պատմութեան ընթացքին զարգացած հայկական քաղաքակրթութեան արժէքներուն մասնաւորելով Երեւան քաղաքը: Վարժարանին զոյգ պարախումբերու ներկայացումով եւ «Երեւան–էրեբունի» խմբերգով վերջ գտած է հանդիսութիւնը:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յովհաննէս Պօղոսեան» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20ին, կազմակերպութեամբ հայ կաթողիկէ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան եւ նախագահութեամբ Ներսէս – Պետրոս ԺԹ. պատրիարքին տեղի ունեցած է «Բլբուլ» երգչախումբի ծննդեան համերգը: Օրուան հանդիսավարը Անայիս Կետիկեան յայտնած է որ երգչախումբը հիմնուած է 1983ին Յովհ. եպիսկ. Թէյրուզեանի յղացումով եւ ղեկավար Մանուէլ Քէշիշեանի գործադրութեամբ: Բացման խօսքը արտասանած է Հ. Սարգիս Վ. Դաւիթեան, որ նկատել տուած է որ իր հիմնադրութեան թուականէն ի վեր «Բլբուլ»ը չէ դադրած երգելէ հոգեւոր եւ ազգային երգեր: Երգչախումբին յայտագիրը բաղկացած է երեք բաժիններէ, հայերէն, անգլերէն եւ արաբերէն: Եզրափակիչ պատգամը փոխանցած է Ներսէս – Պօղոս ԺԹ. պատրիարքը, յաջորդելով Յովհ. եպիսկ. Թէյրուզեանի սրտի խօսքին:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ը.

Այս առթիւ զուարճալի մանրադէպ մը կը պատմուի:

Օր մը, Սայիտ փաշա, Ռաս էլ Դինի պալատին մէջ ընդհանուր հիւպատոսի մը այցելութիւնը կ՚ընդունէր, որ ինչ ինչ պահանջումներ ընելու եկած էր բնականաբար: Ամառ էր, բոլոր պատուհանները բաց էին ու ծովու զովաշունչ հովը անարգել ներս կը մտնէր սրահէն: Խօսակցութեան միջոցին հիւպատոսը փըռշտաց. քիչ մը վերջը նոր փռնգտուք, յետոյ երրորդ մը: Այն ատեն Խըտիվը ծռեցաւ եւ հիւպատոսին գլխարկը առնելով անոր ծունկերուն վրայէն, ըսաւ.

– Դրէ՛ք գլխարկնիդ, պարոն հիւպատոս, դրէ՛ք գլխարկնիդ Աստծու սիրուն, որովհետեւ եթէ հարբուխ մը ըլլաք այս միջոցիս, ձեր կառավարութիւնը պիտի ելլէ նոր տուգանք մը պահանջէ ինէ:

Հիւպատոսը գլխարկը չդրաւ, այլ շատ խնդաց այդ սրամիտ երգիծանքէն, որ զուարճալի ձեւով մը կը քննադատէր եւրոպացիներուն անիրաւ պահանջումները:

– Ալեքսանդրիոյ փողոցները շրջագայութեան ելած միջոցիս, կ՚ըսէր դարձեալ Խըտիվ Սայիտ փաշա, կը վախնամ որ ձիս եւրոպացիի մը երեսը ծուռ չնայի եւ տուգանք տալու չստիպուինք:

Եւ հաստատ ժամանակ մը, որ Սայիտ փաշա տուգանք պահանջող այցելուներէ եւ ամէն տեսակ գլխու ցաւերէ ազատելու համար՝ անապատը քաշուեցաւ՝ ամէն հաղորդակցութենէ հեռու եւ զգուշութիւնները կատարեալ ընելու համար հրաման իսկ հանեց, որ երկաթուղիի երթեւեկութիւնը դադրեցնեն իր գտնըւած կողմերը:

Ահա՛ այս փորձանքներէն ազատելու համար Նուպար փաշա 1867ին կը ծրագրէ վերցնել հիւպատոսարանական դատարանները, նաեւ եգիպտական այն ատենուան քաղաքային դատարանները եւ կազմել անկախ ու խառն դատարաններ, ուր բնիկ եւ օտար տարրերը ներկայացուցիչներ ունենան եւ որոնց առջեւ քննուին ու վճռուին բոլոր քաղաքային, առեւտրական եւ եղեռնական դատերը, որ պատահին զանազան ազգութիւններու միջեւ, բնիկ եւ օտար:

Նուպարի ծրագիրը, որ Իսմայիլ փաշայի միջոցաւ Կ. Պոլսոյ դեսպաններուն հաղորդուած էր, մերժուեցաւ Փարիզ կազմուած Յանձնաժողովէն. սակայն Նուպար դիւրաւ յուսահատող մարդ չէր եւ տարիներու ընթացքին մէջ կրկին ու կրկին դիմումներ ու ձեռնարկներ ըրաւ, ուղեւորութիւններ կատարեց Եւրոպա եւ Պոլիս, մաքառեցաւ ներքին եւ արտաքին շատ մը դժուարութեանց եւ խոչընդոտներու դէմ, եւ վերջապէս 1874 եւ 75ին Տէրութիւններէն ընդունիլ եւ Բ. Դռնէն հաստատել տուաւ, որ «Անկախ Խառն դատարաններ կազմուին Եգիպտոս, բնիկներու եւ օտարներու, տարբեր հպատակութեանց պատկանող անհատներու, նաեւ կարգ մը պարագաներու մէջ օտարահպատակ անհատներու միջեւ ծագած քաղաքային եւ առեւտրական դատերը քննելու եւ վճռելու համար», ըստ այն օրինագրքերուն, որոնք իր ներշնչման տակ խմբագրել տուած էր արդէն:

(Շար. 10)

M. Armenak Khatchikian,
Mme Marta Khatchikian,
Mme et M. Aline et Dominique Khatchikian - Eudeline,
Et leurs enfants,
ont la tristesse de vous faire part du décès de leur mère et grand-mère

Mme Takouhi GUEUVCHENIAN
(née KHATCHIKIAN)

survenu le 10 janvier 2009, à l'âge de 87 ans.

Pour les condoléances :
Famille Khatchikian
31 rue Pierre Marcel
94250 Gentilly

ՆՈՒԷՐ

Ամանորի առթիւ, Տիկին Սաթենիկ Ֆրէնկիւլեան 150 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Պերճ Գալայճեան 125 եւրօ նոյն առիթով։

(Շար. Ա. էջէն)

վրայ ըլլայ։ Սենոթիքան չատ զօրաւոր է եւ վախ կայ որ ա՛լ աւելի ամրապնդէ իր դիրքը Մարտի ընտրութիւններուն առթիւ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ տնտեսութեան համաշխարհային երրորդ դիրքը կը գրաւէ այլեւս։ Վերամայած է իր աճը որ 2007ին 13%ի հասած է մինչ նախապէս 11,9% էր։ Այս ձեւով Գերմանիայէն առաջ կ՚անցնի եւ Միացեալ Նահանգներէն եւ Ճափոնէն անմիջապէս վերջ կու գայ։

ՀՌՈՄԻ ԵՒ ՌԻՈՅԻ միջեւ մթնոլորտը լարուած է որովհետեւ Պրազիլ որոշեց քաղաքական ապաստան շնորհել Չեզարէ Պաթիսթիի, ինչ որ կը նշանակէ թէ ընթացք չի տրուիր Իտալիոյ պահանջին եւ ենթական չի յանձնուիր Իտալիոյ։ Ծանօթ է որ Պաթիսթի 1990էն 2004 Ֆրանսա ապաստանած էր, ու Պրազիլ անցած, երբ Հռոմ յանձնումի պահանջ մը ներկայացուցած էր Ֆրանսայի։ Իտալիոյ արտաքին նախարարը հեռաձայնած է նախագահ Լուլայի որպէսզի վերաքննէ իր որոշումը, քանի Պաթիսթի «մարդասպանութեան համար դատապարտուած ահաբեկիչ մըն է»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐԱԾՆԵՐԸ

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան պատշաճ մակարդակով կազմակերպումին բերած իրենց մասնակցութիւնը գնահատելով ֆրանսական կառավարութեան կողմէ պարգեւատրուած են հայկական կողմի յանձնակատար Վ. Սարգսեան, Ս. Աբեւչատեան, Գ. Տէր Վարդանեան, Պատմութեան Թանգարանի տնօրէն Փ. Միրզոյեան, Պարաճանովի Թանգարանի տնօրէն Զ. Սարգսեան, Մարտիրոս Սարեան Թանգարանի տնօրէն Ռ. Սարեան, բեմադիր Յ. Խաչատրեան, արուեստաբան Շ. Խաչատրեան եւ Տէր Աստղիկ Կարապետեան։

Շքանշաններու յանձնումը եղած է Երեւանի ֆրանսական դեսպանատան մէջ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԱՔՈՒԻ ՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ ՀԵՐՔՈՒԱԾ

Ռուսաստանի պաշտպանութեան նախարարը Յունուար 14ին հերքած է ազրպէյճանական լրատուիչներու տեղեկատուութիւնը թէ Մոսկուա 800 միլիոն տոլարի զէնք ու զինամթերք նուիրած է Հայաստանի։ Նախարարութեան մամուլի բաժինէն ալ յայտարարած են, թէ զէնքի փոխանցումի մասին ոչ մէկ փաստ կայ եւ նման լուրեր «սադրանք» կը նկատեն։

L'ASSOCIATION DES DAMES TEBROTZASSERE
présente

«LA SCENE AUX ENFANTS»

concert au profit de son école
sous la direction artistique d'**ARTO PEHLIVANIAN**

avec la participation de :
L'ACADEMIE DE DANSE NAVASART
Armen Tchiloyan

LA FANFARE HOMENETMEN
Edouard Barseighian

NOR ALIK DE LA JAF
Arto Bechdjian

le samedi 17 janvier à 21 heures
SALLE THIERRY-LE-LURON
9 Bd du Midi - 93340 LE RAINCY

Renseignements et réservations :
Liyana : 06 64 44 23 92 — Marie Delphine : 06 64 23 48 80
P.A.F. : 20 euros
Enfants moins de 12 ans : **10 euros**

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 22 janvier à 20 heures
LE PROMENEUR DU CHAMP DE MARS
Film de Robert GUEDIGUIAN

Scénario : Gilles Taurand
et Georges-Marc Benamou

Adapté du roman **"Le dernier Mitterand"** de Georges-Marc Benamou.

Avec : Michel Bouquet (2006 César du meilleur acteur), Jalil Lespert, Philippe Fretun, Anne Cantineau, Sarah Grappin, Catherine Salviat, Gisèle Casadesus, Jean-Claude Frissung.

La projection sera suivie d'un débat sur le thème du film, en présence du réalisateur Robert Guédiguian.

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

Présentation et dédicace
en exclusivité du roman

EREVAN

par l'auteur **Gilbert SINOUE**
Préface de **Charles Aznavour**
Editions Flammarion
le Mardi 20 janvier à 20 heures
12-14, rue Saint-Bazile
13001 Marseille
Tél.: 04 91 50 15 09

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

Բ. ՇՐՋԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 100 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՉՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտք 5 եւրօ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section "Astrig" du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE»**, **tous les vendredis matins de 10h à 12h**, ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h**, au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

DECINES

TALINE
Friends & Santa

CONCERT DE NOEL

Dimanche 18 janvier à 15 heures
au Centre Culturel Le Toboggan
14 avenue Jean Macé à Décines
Participation aux frais :
15 euro en pré-vente/20 euros sur place
6 euros pour les enfants de 2 à 5 ans.
Renseignements auprès de la CBAF de Décines :
06.21.74.43.50 ou 06.50.90.22.63

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամերիկայ առ.)
140 եւրօ (Եւրոպական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-62 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·120 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNÉE — N° 22·120

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԻՒԹՈՎ

Ըստ Թրքական աղբիւրներու, Անգարա անպայման կ'ուզէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մարզին մէջ արդիւնքի յանգիլ, Ապրիլ 24էն առաջ: Այդ նպատակով, Ամանորի ու Ծնունդի տօներէն ետք, Երեւանի մէջ վերսկսած են բանակցութիւնները: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, այդ բանակցութիւնները կը տարուին ամենաբարձր մակարդակով:

Միւս կողմէ, Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի բանբեր Տիգրան Բալայեան մամուլին յայտնած է թէ Երեւան հաստատած է իր մասնակցութիւնը Կովկասեան ապահովութեան ու կայունութեան դաշինքի քննարկումներուն որոնք այս ամսուն վերջաւորութեան տեղի կ'ունենան Անգարայի մէջ: Հաստատումը հետեւած է Երեւանի ուղղուած պաշտօնական հրաւէրին: Սակայն տակաւին յստակ չէ թէ Հայաստան ի՞նչ մակարդակի մասնակցութիւն կ'ունենայ նոյն հանդիպումին:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ՎԱՆՔԸ ԻՒՐԱՑՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

Թուրքիոյ ասորի փոքրամասնութեան դէմ հալածանքի քաղաքականութիւնը Թիրախ առած է Մարտինի 1600 տարուան անցեալի տէր Մոր Կապրիէլի վանքը: Տեղացի պետական ղեկավարներ կը ջանան գրաւել վանքն ու վանքապատկան կալուածները: Ատիկա, կ'ըսուի թէ ջլատելու նպատակով է իրենց բնօրրանը վերադառնալու Ասորիներու որոշումին կիրարկումը:

Մոր Կապրիէլի վանքին առընչուած վեց դատ բացուած է: Իսկ «Իզմիրի խաղաղութեան ժողով»ը ահազանգ հնչեցնելով Ասորիներու անհետացման վտանգին դէմ, հանրագրութեան մը ձեռնարկած է, որպէսզի արգիլուի վանքին իւրացումը: Նախաձեռնողները խստիւ կը քննադատեն արտաքին աշխարհին առջեւ երկրին մը չակութային բազմազանութեամբ, հարստութեամբ պարծենալու Թուրք ղեկավարներու ընթացքը, երբ ներքին ճակատի վրայ ամէն առիթով պատմութիւնը, պատմական արժէքներ ոտնակոխ կ'ըլլան:

Հանրագրութիւնը աւելի քան երկու հազար հոգի ստորագրած է արդէն: Ան զետեղուած է հետեւեալ կայքէջին վրայ.
www.morgabrieledokunma.com

Մ Ո Ս Կ Ո Ւ Ա

ՀԱՅ ՆՈՐ ԶՈՀ ՄԸ

Յունուար 12ին չինութեան վայրէ մը Հայաստանի յիսունամեայ քաղաքացիի մը դիակը գտնուած է: Քննութիւնը ցոյց տուած է որ մահացած է վեց ժամ առաջ:

Ցատկապէս մայրաքաղաքին մէջ օտարականներու դէմ փողոցային յարձակումները չեն նուազիր: Նոր տարուան 12 օրուան ընթացքին առնուազն տասը հոգի թիրախ եղած է անոնց. չորսը մահացած են:

Հ.Յ.Դ.-Ի ԱՐԽԻՒՆԵՐԸ

Հ.Յ.Դ.-ի վերջին Ընդհանուր ժողովներուն որոշուած է հիմնել Հ.Յ.Դ. Արխիւներու հիմնարկը. ան պիտի զբաղի 118ամեայ կուսակցութեան արխիւներուն պահպանումով, դասաւորումով: Այդ հիմնարկին տնօրէն նշանակուած է Վաչէ Բրուտեան որ մինչեւ վերջերս խմբագիրն էր «Ասպարէզ» օրաթերթին:

Նոյն թերթը Յունուար 16ի թիւով կը տեղեկացնէր թէ Հ.Յ.Դ. արխիւներու նիւթերով հինգ հատոր լոյս տեսած է մինչեւ հիմա, «Նիւթեր Հ.Յ.Դ. պատմութեան համար» խորագիրով: Անոնք կ'ընդգրկեն 1890-1907 տարիները: Հատորներուն մէջ առնուած են Ընդհանուր ժողովներու նիւթերը, անոնց առընչուած տեղեկագիրներ, ատենագրութիւններ, նամակներ:

Ներկայիս առաջնային կը նկատուի մինչեւ այսօր մշակուած արխիւներու թուայնացումը, որպէսզի կարելի ըլլայ յառաջիկային զանոնք տրամադրել հետազօտողներու:

Հիմնարկը ունի իր կայքէջը.
www.arfarchives.org
Իսկ հասցէն է.
ARF Archives Ins.
420 Washington Bld.
Montebello, CA 90640 — U.S.A.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ ամէնէն մահացու ռմբակոծութիւններէն մէկն ըրաւ Յունուար 15ին, չխնայելով ոչ հիւանդանոց, ոչ ՄԱԿ-ի կեդրոնավայր, ոչ իսկ գերեզմանատուն: Կարմիր Խաչի կամ ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչներու նկարագրութիւնները ահաւոր են եւ բնակչութեան մօտ ալ սարսափ կը տիրէ: ՄԱԿ-ի կեդրոնավայրին մէջ, երեք հոգի վիրաւորուած են, մինչ ուրիշ ռումբեր ալ ինկած էին աւ-Քուտս հիւանդանոցին վրայ, որ բոցերու մէջ էր Յունուար 16ին: Վիրաւորներու եւ հիւանդներու տեղափոխումը կարելի իսկ չէր նման պայմաններու մէջ եւ Կարմիր Խաչի պատասխանատուէն զատ, Պան Քի-Մուն ալ «դայթակղութիւն» որակած է իսրայէլեան ռմբակոծութիւնները: Իսրայէլ գոհ է որ Համասի ներքին նախարարը մեռած է իր եղբօր եւ զաւկին հետ: Ինչ կը վերաբերի ՄԱԿ-ի ապաստարանին եւ հիւանդանոցին ռմբակոծութիւններուն, Իսրայէլ ներողութիւն խնդրած է, պաշտպանութեան նախարարն ալ «ծանրակշիռ սխալ» որակած է այն արդարացումն ալ տալով որ այդ վայրերէն հրթիռներ արձակուած են, ինչ որ ՄԱԿ-ի պատասխանատուներն ալ հերքած են: Մնաց որ Իսրայէլ ամէն տեսակ եւ կատարելագործուած զէնքեր կը գործածէ: Փարիզի մէջ ալ Պ. Քուշնէր ճաշի իր հիւրերուն հետ (Թոնի Պլէր, Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը, եւլն.) մարդասիրական իր օժանդակութեան հետ խօսած է Գազայի վերաշինութեան մասին...: Գահիրէ միշտ կը փորձէ ելք մը գտնել, Քաթար չէ կրցած վեհաժողով մը գումարել տալ, մինչ այդ ռումբերը կը տեղան: Յունուար 16ին, 1100է աւելի էր մեռեալներու թիւը, որոնց մէկ երրորդը երախաներ էին: Բանավէճի նիւթ եղած է նաեւ Իսրայէլացի երկու երախաներու ունկնդրութիւնը Եւրոպական խորհրդարանին առեւ: 9 եւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ ՆՈՐ ԲՆԱԿԻՉԸ

Յունուար 20ի ժամը տասնին Սպիտակ Տան ութնամեայ բնակիչ նախագահ Ճորճ Ուոքըր Պուշ պիտի հեռանայ իր պաշտօնական բնակավայրէն: Նոյն օրը յետմիջօրէի ժամը չորսին Թափուր Տունը մուտք պիտի գործէ երկրին 44րդ նորընտիր նախագահ Պարաք Հիւսէյն Օպամա, համդերձ ընտանեօք: Միջանկեալ վեց ժամերու ընթացքին համընթացաբար պիտի կատարուին մեկնողներուն անձնական գոյքերուն ամբողջական պարպումի եւ նորաբնակներու իրերուն փոխադրութեան գործողութիւնները:

Այս է երկրին Սահմանադրութեան եւ ժողովրդավարական կարգերուն անշեղ օրէնքը:

Մեկնող նախագահը, Առաջին Տիկինը և զաւակը հասկնալի տրտմութեամբ պիտի հեռանան մայրաքաղաքի նստավայրէն: Իրենց հետ պիտի տանին այնքան բացառիկ դէպքերու եւ պատիւներու ապրումները, ու դեռ՝ զրկանքի նախզգացումը առաջնակարգ պանդոկի հանգստաւէտ պայմաններուն, մէկ օրէն միւսը դառնալու համար պարզ քաղաքացիներ: Այս մասին կարելի է վերյիշել պաշտօնաւարտ նախագահին մօր՝ Պարպարային խօսքը իր մէկ օրով արդէն նախկին նախագահ դարձած ամուսնին՝ Ճորճ Հերպըրթ Պուշի, երբ Պիլ Գլինթըն եկաւ զինք փոխարինել Սպիտակ Տունը 1993ին.
– «Ճո՛րճ, ելիր սուրճդ եփէ, սպասաւոր չունիս այլեւս»:

Միւս կողմէ, Սպիտակ Տան նոր բնակիչ Օպամա պիտի դառնայ աշխարհի զօրաւորագոյն մարդը: Իր հետ նոր պիտի ըլլան նաեւ երկրին Գոնկրէսը, արտաքին քաղաքականութիւնը, նախարարները, ղեկավարութեան ոճը: Անփոփոխ պիտի մնան Սպիտակ Տան գործաւորները, ծառաները, խոհարարները, պարտիզպանները, որոնք ըստ սովորութեան պիտի տնկեն 3·500 կակաչի կոճղէզներ, որոնք գարնան պիտի ծաղկին Վարդի Պարտէզին մէջ:

Ժամանակակից ոչ մէկ նորընտիր նախագահ այնքան յոյսեր ներշնչած է եւ գերաստիճան խանդավառութիւն յառաջացուցած, որքան Ամերիկայի այս վերջին ընտրութեան յաղթականը, որ արդէն պատմական դէմք մը դարձաւ իր ցեղային իսկ ծագումով, անկախ՝ իր արժանիքներէն: Պարաք Օպամա իշխանութիւնը կը ստանձնէ երբ երկիրը ուժգին տագնապներու մէջ կը ցնցուի: Անել կացութիւն մը որ աննախընթաց է դարէ մը ի վեր, նկատի առնելով նոյնիսկ 1930ական Թուականներու տնտեսական աղէտը: Այն ատեն առնուազն Միացեալ Նահանգները փութաւհեռաբար չէին կրեր երկու պատերազմներու տնտեսական եւ մարդկային արիւնահոսութիւնը եւ չէին դիմագրաւեր Միջին Արեւելեան պայթուցիկ կացութիւնը, որուն յարատեւման մէջ իրենց պատասխանատուութեան բաժինը ունեցած են նախորդող վարչութիւնները: Ամերիկայի ներկայ տնտեսական տագնապը կը գտնուի անդնդային խորութեան մէջ, ելեւմտական անբեւակայելի բացով, յարաճուն գործազրկութեամբ, անտուններու չարանով, սանձարձակ դրամատիրական չուկայի տնաքանդ գայթակղութիւններով: Նորընտիր նախագահը կը ժառանգէ նաեւ բարոյապէս վարկազուրկ երկիր մը, ողբալիօրէն անձեռնհաս նախագահի մը եւ միակողմեան վարչութեան մը գործողութիւններուն պատճառով:

Հակառակ այս մռայլ կացութեան եւ Պոսթըն

Հաւանաբար այդ պատճառով աւելի եւս, Պարաք Օպամա առկայծ կը պահէ իր ներշնչած յոյսերն ու հաւատքը, այնպէս ինչպէս երբ երկու տարի առաջ հրապարակ իջած էր նոր տեսլականով, նորոգ ձայնով, համաժողովրդական իտէալներով որոնց Ամերիկա այնքան կարօտ էր: Ու այսօր, գերագոյն պաշտօնը ստանձնելէ իսկ առաջ, իր ապագայ վարչութեան եւ գործակիցներուն կազմութեան մէջ ցուցաբերած իմաստութիւնը կ'ամրապնդէ բոլորին յոյսերը:

Այս յուսադրիչ պատճառները նկատի առնելով է, որ համացանցային ամերիկեան նշանաւոր լրագիր Հաֆինկթըն Փոսթ հրապարակեց տասնմխբային աննախընթաց ծրագիր մը, նախագահական պաշտօնի ստանձման արարողութեան մասնակից դարձնելու համար ժողովրդային զանգուածները: Յունուար 19էն 20ի նախորդ ժամերէն սկսեալ Ամերիկացիներ խմբուին թէ ընտանեկան յարկերու տակ իրենց կարգին խորհրդանշօրէն պիտի երդնուն Սահմանադրութեան վրայ, ի ձեռին ունենալով Աւետարան մը, կամ իրենց հաւատքի գիրքը, իրենցը ընելով օրէնսդրական հիմնական օրէնքներ եւ Օպամայի ընտրական պատգամներ, որոնք զանգուածները մագնիսացուցին. հանրային կամաւոր եւ անձնուէր ծառայութիւն: Սահմանադրութեան յարգում եւ գործադրութիւն որ կ'երաշխաւորէ բոլորին ազատութիւնը եւ կը պաշտպանէ Արդարութիւնը: Իշխանութեան Թափանցկութիւն: Բոլորին պատասխանատուութիւնը եւ մասնակցութիւնը երկրին փոփոխութեան աշխատանքներուն: Այո՛, միասնաբար «Մենք կրնանք փոխել», եւ այլն:

Հետեւաբար ամսոյն 20ը միայն Ճորճ Պուշի ձախաւեր տարիներուն վախճանը չէ: Ան չէ նաեւ միայն Պարաք Օպամայի պաշտօնավարութեան ուրախառիթ նաւակատիքը, այլ բոլորինը՝ որպէս բաժնետէրերը երկրին: Ամերիկայի որ դէմ յանդիման կը գտնուի մարտահրաւէրներու, զոր դիմագրաւելու համար համընդհանուր աջակցութեան պէտք ունի:

Ամերիկեան թերթին առաջարկ-ծրագիրը ինքնին պերճախօս ապացոյցն է ժողովրդային զանգուածներու ընդհանուր հոգեբանութեան – անոնց անկումի խոր զգացումին, եւ նորոգուելու, կազդուրուելու ստիպողական պահանջքին: Ժողովուրդը պէտք ունի մաքուր թթուածինի եւ իրերօգնութեան:

Այսուհանդերձ, ամէն ինչ կատարեալ կրնայ չըլլալ: Հաւանօրէն որոշ մարզերու մէջ սպասելի են յուսախաբութիւններ եւ կամ անկատար մնացած խոստումներու տխրութիւն, երկրին ներքին թէ միջազգային անկարելի կացութեան մէջ: Յուսախաբութեան իր մասնաւոր բաժինը նաեւ կրնայ ունենալ հայութիւնը, Ցեղասպանութեան նախագահական ճանաչումի յետաձգութեամբ գոնէ առաջին տարին: Վերոնշեալ պատճառներով է նաեւ որ կ'առաջարկուի ժողովուրդը մասնակից եւ բաժնեկից դարձնել Նոր Վարչութեան յաջողութիւններուն, ինչպէս անյաջողութիւններուն: Կարեւորը այն է, որ Պարաք Օպամայի յուսատու ուխտառութեան պահուն կամ նախորդող ժամերուն, ժողովուրդն ալ անջատաբար կատարէ իր յանձնառու ուխտը.

– «Մենք, ժողովուրդս, կ'ուխտենք...»:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՆԱՀԱՆՋԸ... ԱՌԱՆՑ ՏԵՂՔԱՅԼԻ

Գ.

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Որքան գիտենք Հայաշատ ոչ մէկ երկրի մէջ, ուր գոյութիւն ունենան կամ ո՛չ Հայկական վարժարաններ, բացորոշ եւ ծրագրուած կերպով սեղմումներ չկան Հայերէնի Հանդէպ, թէ՛ իբրեւ դպրոցներու մէջ (Հայկական) աւանդելի առարկայ եւ թէ իբրեւ խօսակցական լեզու, բանաւոր կերպով: «Սեղմում» սահմանումը այստեղ կը գործածենք իբրեւ Հալածանք, իբրեւ Հասկացողութիւն՝ պետութեան կողմէ Համակարգուած արգելքի կամ քաղաքականութեան: Այլապէս, չենք անգիտանար, որ շատ երկիրներու պետական—ուսումնական ծրագիրներուն մէջ, իբրեւ դասանիւթ, Հայերէնին տրամադրուած դասապահերը ենթակայ են որոշ վերահսկողութեան, նայած տուեալ պետութեան ազգային—մշակութային քաղաքականութեան կամ վարչական — գաղափարախօսական դրութեան:

Հայաշատ երկիրներ կան, ուր լեզուն կ'աւանդուի տարբեր դասանիւթի անունին տակ, իսկ երկիրներ կան, ուր Հայերէնի եւ Հայոց Պատմութեան դասաւանդումը կատարելապէս ազատ է, պայմանով որ տուեալ դպրոցը նախ եւ առաջ լրիւ կերպով գործադրութեան դնէ պետական—ուսումնական ծրագիրը: Այնուհետեւ՝ ոչ մէկ արգելք դըպրոցական գործունէութեան կամ ուսումնական առաջելութեան: Այս դրութեան տիպար օրինակն է, ընդգծենք ու անցնինք, Արժանթինը, ուր մեր վարժարանները կէսօրուան ժամը 12:10 կ'աւարտեն պետական ծրագիրը, այնուհետեւ ամբողջ յետմիջօրէն յատկացնելու համար Հայերէնի եւ Հայկական նիւթերու աւանդումին: Թէ արժանթինահայ մեր վարժարանները որքանո՞վ կ'օգտուին այս խիստ նպաստաւոր պայմաններէն, կ'օգտուի՞ն արդեօք, հայ ընտանիքները կը գիտակցի՞ն անոնց կարեւորութեան, հայ աշակերտութիւնը բաւարար կամ ընդունելի չափով կ'իւրացնէ՞ հայերէնը, ասոնք հարցեր են կամ հարցադրումներ, որոնք պէտք է քննարկուին առանձնաբար:

Արդ, երբ հայ գաղութածները կ'ապրին նման ազատական միջավայրերու մէջ, երբ մեր կրթական հաստատութիւններուն թոյլ տրուած ազատ ինքնագործութեան պայմաններով՝ որոշ չափով (կը կարծենք բաւարար չափով) արտօնուած է Հայերէնի ուսուցումը, երբ մեր բոլոր կազմակերպութիւններու ծրագրեալ գործունէութեանց վրայ, բացի օրինական սկզբունքներէ, չկան արգելական տրամադրութիւններ (Հարցը դիտելով Հայկական տեսանկիւնէ), երբ բոլոր Հայաշատ երկիրներու մէջ կը Հրատարակուին Հայալեզու մեր թերթերը, ինչպէ՞ս կը պատահի, որ Հայերէնը կը նահանջէ տարուէ տարի, Հայախօսութիւնը զգալիօրէն կը նուազի ո՛չ միայն Հայ մարդոց Հանրային խօսակցութիւններուն մէջ, ոչ միայն Հայկական Հաստատութիւններուն Հաւաքավայրերուն, ակումբներուն թէ ամէն տեսակի Համախմբումներուն մէջ, այլեւ նոյնինքն Հայ ընտանիքներու մէջ, որոնք պէտք է ըլլային լեզուի պահպանման գլխաւոր օրրանը:

Խօսքը միայն Հայերէնախօսութեան մասին չէ, այլ նաեւ հայերէնագիտութեան, որ փաստօրէն շատ աւելի խղճալի վիճակ մը կը պարզէ քան Հայերէնախօսութիւնը, տրուած ըլլալով, որ Համեմատաբար այս վերջինը՝ Հայերէնագիտութիւնը կ'ենթադրէ ծրագրեալ ու մեթոտիկ վարժութիւն մը: ըՍփիւռքեան իրականութեան մէջ սովորական է Հանդիպիլ Հայ մարդոց, որոնք ընդունելի մակարդակով խօսելով Հանդերձ Հայերէնը, չեն ճանչնար մեր այբուբենը: Ուրիշ աւեղծուած մը:

Եթէ արագ ակնարկ մը նետենք Հայերէնի վիճակուած վերջին տասնամեակներու Հոլովոյթին վրայ, կրնանք Հաստատել տարօրինակ իրողութիւն մը.— Անցեալ դարու 30ական թուականներէն այս կողմ, Հայերէնախօսութիւնը եւ Հայերէնագիտութիւնը նահանջած են սերունդներու մօտ: Եւ ասիկա Հակառակ անոր որ ժողովրդային մեր խաւերու տնտեսական եւ կենցաղային կացութիւնը բարելաւուած է մեծ Համեմատութեամբ: Արդարեւ, Եղեռնին յաջորդող իբերայաջորդ սերունդներու մօտ տարուէ տարի կամ սերունդէ—սերունդ, Հայերէնը աստիճանաբար իջած է նըւազագոյն մակարդակի: ԸնդՀանուր արժեւորում մը ընելով 30ական եւ 90ական թուականներու սերունդներու Հայերէնագիտութեան եւ Հայերէնախօսութեան մակարդակներուն միջեւ, դիւրութեամբ կը Հաստատենք առաջիններու անվիճելի գերակայութիւնը վերջիններուն վրայ, Հակառակ անոր, որ առաջին այդ սերունդը չունէր եւ չէր կրնար ունենալ բոլոր այն առաւելութիւնները, զորս ունեցան վերջին սերունդները: ԸնդՀակառակը, այդ սերունդը Հայերէն սորվեցաւ խճողուած խրճիթներու մէջ, առանց ուսուցիչի կամ կամաւոր ուսուցիչներով, եւ առանց դասարանային — տարիքային բաժանումներու, առաւօտները յաճախելով պետական վարժարաններ եւ յետմիջօրէին շտապելով դէպի Հայավարժութեան իր «դպրոցը»:

Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ կը պատահի այս անկումը:

Այսպէս ուրեմն, եթէ մեր դըպրոցները կ'անտեսուին Հայ ընտանիքներու կողմէ՝ իրենց զաւակներու դաստիարակութեան Համար, եթէ մեր կազմակերպութիւնները Հայերէնը մոռացութեան կու տան իրենց ընթացիկ գործունէութեան մէջ, եթէ Հայ մամուլի օրգաններ կը պարտաւորուին Հրատարակուիլ օտար լեզուներով, եթէ Հայկական վարժարան յաճախող մերօրեայ աշակերտները բարեխղճութեամբ չեն Հետեւիր Հայերէնի դասաւանդութեանց, եթէ օտարախօս Հայեր ոչ մէկ ճիգ կ'ընեն Հայերէն սորվելու, եթէ Հայ մարդիկ իրենց առօրեայ խօսակցութիւնները կը կատարեն օտար լեզուներով՝ անչուշտ զուտ Հայկական շրջանակներու մէջ եւ ծանօթ ըլլալով Հանդերձ մայրենի լեզուին, այս բոլոր «եթէ»ները կ'առաջնորդեն տխուր եզրակացութեան մը.— Որ մենք հաւաքաբար սկսած ենք հրաժարիլ մեր լեզուէն:

Կը Հրաժարինք Հաւաքաբար, մանաւանդ որ լեզուին կորուստի վտանգին դիմաց՝ Հաւաքական եւ կազմակերպուած դիմադրութիւն չկայ: Դիմադրութիւն՝ պաշտպանողական նախաձեռնութիւններով:

Դիմադրութիւն՝ ո՛չ թէ արտաքին ազդակներու ենթադրած վըտանգին դիմաց, այլ մե՛ր իսկ անտարբերութեամբ եւ անգործութեամբ ստեղծուած իրավիճակի մը ի նախատեսութիւն:

Այն պատմական փաստը, որ Օսմանեան տիրապետութեան շուրջ 500 տարիներու ՀայաՀալած քաղաքականութիւնը եւ Հայերէնի գոյութեան դէմ պարտադրուած արգելքները չյաջողեցան կասեցնել մեր լեզուին շարունակական աճն ու զարգացումը, մեզի իրաւունք կու տայ մտածելու, որ արտաքին խոչընդոտները չեն կրնար չէզոքացնել ժողովուրդի մը մշակութային ակնաղբիւրը, որն է անվիճելիօրէն իր լեզուն:

Իսկական վտանգը ներքին փլուզումն է, որուն առաջին զոհը կ'ըլլայ մայրենի լեզուն: Կը չափազանցե՞նք արդեօք:

(Շար. 3)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԻՏԱ ԴՈՂՈՒԽԱՆԵԱՆ(*)

«Անի—Թուր» զբօսաշրջային գործակալութիւնն արդէն 12 տարի է, պատմամշակութային այցելութիւններ է կազմակերպում, Արեւմըտեան Հայաստանի նշանաւոր յուշարձանները տեսնելու: Շրջագայութեան ընթացքը 10 օր է, ըսպասարկումն, իրօք, բարձրակարգ: Եւ ահա Յուլիսի 23ին փոքր Հանրակառքով մը 13 զբօսաշրջիկներ մեկնում ենք Արեւմտեան Հայաստան՝ մեր երազանքների երկիրը, մեր կորուսեալ Հայրենիքը: Խումբն այցելելու է Կարս, Անի, Իգդիր, Բայազետ (Արարատ սար), Բերկրի, Վան (Աղթամար եւ Կտուց կըղզիներ), Մուշ, Խնուս, Բիթլիս, Էրզրում, Արդահան, Սարիղամիշ: Մեծ Հայքի բազմաթիւ գաւառներ, որոնք մեզ ծանօթ են Հայ ժողովուրդի պատմութիւնից, Հայոց պատմավէպերից, եւրոպացի Հայագէտների աշխատութիւններից, 1915 թուականի Հայակործան եղեռնի դէպքերից, տեսնելու ենք 21րդ դարում: Բոլորս այնքա՛ն նըման ենք դարձել միմեանց մեր ապրումներով, սպասումներով, դէպի կորցրած Հայրենիքն ունեցած տըւայտանքներով: Ուղեւորութեան ոգին «Անի—Թուր» գործակալութեան տնօրէն Վոլոդեա Առուշանեանն է՝ մասնագիտութեամբ պատմաբան, էութեամբ Հայրենասէր, որն ի ծնէ օժտուած է դիւանագէտի ձիրքով: Փոքր Հանրակառքն ունի Հեռուստացոյց, որի պաստառին ժամանակ առ ժամանակ դրւում են մեր տեսանելիք յուշարձանների մասին պատմող ֆիլմեր: Ցուցադրութեան դադարի ժամանակ Հայկական Հիանալի երաժշտութիւն է: Կան Հայրենասիրական երգեր, Կոմիտաս, Սայաթ—Նովա, ժողովրդական քնարական երգեր եւ, ի Հարկէ, «Զարթի՛ր լաօ»ն:

Հետաքրքիրն այն է, որ երգում են բոլորը, արտասանում են բանաստեղծութիւններ: Երիտասարդ ատամնաբոյժ Էլլան Հրաշալի երգում է, իսկ արդէն տարեց եւ Պրագայից եկած Լարիսան, որը Հայ գրականութեան ուսուցչուհի է եղել, մեծ վարպետութեամբ Հատուածներ է արտասանում Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»ից եւ Հայ դասական բանաստեղծութիւնից:

Այն ինչը երազել էինք, ահա դառնում է իրականութիւն: Կարսի փողոցներում ենք: Կարսը Հարազատ է թւում, որովհետեւ պահպանուել են 19րդ դարի երկրորդ կէսի բաւականին մեծ թիւով Հայկական շէնքեր, որոնք յիշեցնում են Գիւմրին եւ 20րդ դարի 60ական թըւականների Երեւանի Աբովեան փողոցը: Կարսում այցելում ենք բերդը, Առաքելոց եկեղեցին, տեսնում ռուսական գիմնազիայի շէնքը, ուր սովորել է Եղիշէ Չարենցը, եւ ի վերջոյ տեսնում ենք Եղիշէ Չարենցի՝ Հանճարեղ բանաստեղծի Հայրական աւերակ տունը, որի միայն առաջին յարկն է կանգուն: Մեր խմբից ներքին գործերի գնդապետ Էդուարդը ոգեւորուած արտասանում է Ե. Չարենցի «Տաղ անձնական»:

Թողած Կարսում, գետի ափին,
տունս՝ շինած անտաշ քարով,
Կարսը թողած, Կարսի այգին ու
հայրենի երկինքը մով
Եւ Կարինէ Քոթանճեանին անգամ
չասած մնաս բարով —
Անց եմ կենում հիմա օտար
քաղաքների ճանապարհով:

Կարսում տեսանք նաեւ «Վարդանի կամուրջ»ը, որը շատ ամուր էր, եւ քարերը միացուած էին մետաղեայ բեւեռներով: Սակայն այդ Հնագոյն ու Հոյակապ կամրջի պատմական տեղեկանքն ունէր այլ բովանդակութիւն: Կարսի թանգարանը Հետաքրքիր էր, այն ամէնը ինչ Հայկական էր, ներկայացուած էր որպէս Հին թուրքական. անգամ Առաքելոց վանքի փայտէ Հոյաքանդակ դռների խաչերի թեւերի սկիզբը կտրել էին՝ թուրքական ձեւ տալու Համար: Թանգարանի կողքին կանգնած էր երկաթուղային վակոն, որում բոլշեւիկներն ի վնաս Հայաստանի, մեր պապենական Հողերը յանձնել էին Թուրքիային, եւ այն ընդունել էր Գարաբէքիր փաշան:

Բոլորիս ցնցեցին Սարիղամիշի Հիանալի անտառները, լեռնային մաքուր եւ զով օդը: Սարիղամիշը, պարզուեց, Հիմա միջազգային դաՀուկային սպորտի կենտրոն է եւ ունի Հիանալի Հինգաստղանի Հիւրանոցային Համալիր՝ քաղաքից դուրս՝ դաՀուկային ուղիների ստորոտում:

Արեւմտահայաստանի մեծագոյն գանձն Անին է, զուր չէ, որ ՅովՀաննէս Շիրազը գրել է.

Տեսնեմ Անին ու նոր մեռնեմ...

Անին պէտք է տեսնել մօտիկից: Երբ մենք իջանք Անիի վեՀաշուք դարպասների մօտ, բըջջային Հեռախօսները սկսեցին աշխատել, բոլո-

ըր զանգում էին Երեւան ու պարզապէս յուզուած աղաղակում.

— Մենք Անիում ենք, մենք քայլում ենք Անիի փողոցներով:

Անիի պահպանուած պարիսպները վկայում են նրա վաղեմի փառքը: Այդ վեհաշուք պարիսպների վրայ կայ վազող յովազի հարթաքանդակը՝ Անիի զինանշանը: Անին ամէն Հայի համար երազանք է: Ես գիտեմ, թէ որքան է քոյրս՝ Սուսաննան, որ կողքիս է եւ այս ուղեւորութեան ոգեշնչողը, երազել է իր երկու զաւակների հետ այցելել Անի: Բոլորի աչքերում արցունքներ են, բայց նաեւ Անին տեսնելու, զգալու յայտնութեան ուրախութիւնը: Տիգրան Հոնենցի պատուիրած սքանչելի գեղեցկութեան տաճարի մօտ քոյրս խօսում է անգլիացի մի կնոջ հետ, որն ուզում է իմանալ, թէ ինչ ազգից է քոյրս: Սուսաննան պարզապէս պատասխանում է. «Մենք եկել ենք այն ափից»: Անգլուհին, որ գիտի պատմութիւնը, ծիծաղելով նկատում է. «Իսկ ինչո՞ւ գետի մէջ լողալով անցնելիս ձեր շորերը չեն թրջուել»: Ես վրայ եմ բերում. «Սա մեր հին մայրաքաղաքն է՝ Հայաստանի մայրաքաղաքը»: Նա ժպտալով հաստատում է, որ ինքն այդ գիտի: Փառահեղ է Անիի մայր տաճարը: Տաճարի կենտրոնում Էլյան իր հրաշալի ձայնով ըսկսում է երգել շարականներ: Ձայնն այնպէս է տարածւում, որ շուտով տաճարի տարբեր դռներից յուշիկ ներս են գալիս տարբեր ազգի զբօսաշրջիկներ, եւ բոլորը քարացած լսում են: Մեր երգչուհին հոգեւոր հրաժեշտ է տալիս նահատակների հոգիներին, եւ բոլորս այդ հրաժեշտի տպաւորութեան տակ ենք: Երբ մենք սթափւում ենք այդ աննիւթական էութիւնից, նկատում ենք տաճարում յայտնուած թուրք ոստիկաններին: Անիում թէպէտ որոշ շինութիւնների անգլերէն բացատրութիւններ դրանք համարում են հայկական եւ նոյնիսկ յայտնում, թէ Տրդատ ճարտարապետը վերանորոգել է Այա Սոֆիայի գմբէթը, սակայն որոշ տեղերում ըդգալի են մեղանչումներ: Անիի մայր տաճարը եւ մի քանի եկեղեցիներ վերականգնողական աշխատանքների մէջ են: Երեւում է, որ խմբերով քայլող զինուականներ կան, որոնք եկել են տարբեր երկըրներից: Բոլորս հող ենք վերցնում Անիից, ախր այնքան հարազատ է այն մեզ: Արարատ լեռը բարձրացանք Բայազետի կողմից: Այդ լեռը զբօսաշրջիկութեան կենտրոն ունի ստորոտում: Որոշակի բարձրութեան վրայ՝ 1400 մ., կանգնեցրել են Նոյեան տապանի կրկնօրինակը: Բոլորս հող ենք վերցընում աստուածաշնչային լեռից եւ մեր երկրի խորհրդանշից: Դէպի Վան գնալու ճանապարհին բոլորը մտնում են Արաքս գետը: Վանում մնում ենք երեք օր, որովհետեւ Վանայ ծովակը աշխարհի ամենագեղեցիկ վայրն է մեզ համար: Լիճը մաքուր է եւ շատ գրաւիչ՝ լողալ սիրողների համար: Թւում է, թէ լիճը չի էլ ընկալւում որպէս հանգստի գօտի: Նրա ափերին մարդիկ խորոված են անում: Մինչ հայուհիները լողազգեստով վայելում են լճի ջրի ջերմութիւնը, մահմեդական կանայք՝ ամառային վերարկուներով եւ գլխաշորերով, զբաղած են իրենց խորովածով եւ, փոքր-ինչ վրդովուած, իրենց ամուսինների հետ դիտում են ջրում խայտացող տարբեր տարիքի հայուհիներին, որոնք երջանիկ են ինչպէս մանուկները: Աղթամար կղզին մօտ է ափին, այն գեղեցիկ է՝ պատած է նշենու ծառերով, նրա զարդը Աղթամարի վանքն է՝ Սուրբ Խաչ եկեղեցին՝ առանց խաչի: Եկեղեցին պատած է բարձրաքանդակներով, որոնցում գերիշխող են աստուածաշնչային թեմաները: Եկեղեցին (915–921) լաւ պահպանուած է, սակայն թուրքերն այն ընկալում են որպէս իրենցը: Բակում մեծ ցուցահանդէս կայ. երիտասարդ թուրք նկարիչներն ու նկարչուհիները վաճառում են եկեղեցին ու Վանայ լիճը պատկերող իրենց կտաւները: Բոլորը հող են վերցնում Աղթամար կղզուց, որովհետեւ շատերն են հող ուզել Երեւանից: Այդ հողը ե՛ւ յիշատակ է, ե՛ւ ոմանք էլ այն լցնելու են իրենց տատիկների ու պապիկների գերեզմանների մէջ, չէ՞ որ նրանք մեռան իրենց հայրենիքի կարօտով: Սուրբ Խաչ եկեղեցու վրայ կան բազմաթիւ կենդանիների քանդակներ՝ յովազ, առիւծ, եղջերու, քարայծ, եւ թւում է, թէ նրանք թռչում են ու կենդանի են: Մենք ճաշակեցինք Վանայ տառեխը եւ կերանք աւանդական ժաժիկը: «Աղթամար» ճաշարանի տէրը՝ Իպրահիմը, քուրդ է, հայկական արմատներով, սակայն խոստովանում է, որ ինքն այդ մասին պէտք է լռի: Յետոյ էլի ուրիշ քրդերից լսեցինք նման ըզգուշաւոր խոստովանութիւններ: Կտուց կղզին, իրօք, կտուցի ձեւ ունի, այն հասնելու համար նաւը մէկ ու կէս ժամուայ ճանապարհ է կտրում: Վանայ կապուտակ ծովակը եւ երկնքի ջինջ կապոյտը խառնւում են իրար: Կտուց կղզու եկեղեցին լքուած է, բայց կանգուն է: Կղզին անմարդաբնակ է, միայն ճայերն են եւ տեղ-տեղ կանգուն նշենիները: Կղզու լողափը շատ յարմարաւէտ է հանգստի համար: Ապշեցուցիչ է Վանը՝ մեր հնագոյն մայրաքաղաքներից մէկը: Վանում տեսնում ենք Մհերի դուռը, որը կիկլոպեան շինութիւն է թւում, քարայծների նման մագլցում ենք ուրարտական բերդը, որը հիանալի պահպանուած է եւ բերդից դիտում ենք վերջալոյսը՝ Հոնկոնկից եկած զբօսաշրջիկների մեծ խմբի հետ: Բերդի բարձունքից երեւում եմ այգեստանները՝ Վանի յայտնի այգեստանները, որոնք ամայի են, չընակեցուած: Այգեստաններում եղեռնից յետոյ թուրքերը երկու մզկիթ են կառուցել, երկուսն էլ մէջտեղից ճեղքուել են: Հիմա կան այդ ճեղքուած մզկիթները, եւ Վանի այդ հատուածը յայտարարուել է անիծուած: Հողը վրէժ է լուծել իր բնաջինջ եղած տէրերի փոխարէն: Վանը եւ միւս բոլոր քաղաքները բարեկարգ վիճակում են:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. Դ.

(*) Բանասիրական գիտութիւններու տոքթ., փրոֆ., Խ. Աբովեան հիմնարկի հայ գրականութեան ամպիոնի վարիչ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Էմիլ Լահուտ» համալիրի հանդիսասրահին մէջ, կազմակերպութեամբ «Վանայ ձայն»ի, Դեկ. 8ին, համերգ մը ներկայացուցած են հայաստանցի երգիչներ՝ Ալլա Լեւոնեան եւ Ներսիկ Իսպիրեան: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած են Սագօ Նոխուտեան եւ Լօրիկ Ծատուրեան, որոնք շեշտած են «Վանայ ձայն»ի գրասենեակներու նորոգութեան եւ արդիականացման կարեւորութիւնը: Ապա, բեմ բարձրացած են երգիչները:

☆ ★ ☆

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Գափուճեաններու ֆըրանսական Սէն-Լուի տաճարին մէջ, Դեկտեմբեր 22ին «Հոգեւոր երաժըշտութեան Պէյրութի առաջին փառատօն»ի ծիրին մէջ, տեղի ունեցած է Ծննդեան համերգ մը կատարողութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբին (ղեկավար Զաքար Քեշիշեան): Երգչախումբը, որ կը բաղկանայ 28 անդամներէ 17 երգեր մեկնաբանած է զանազան երաժիշտներէ ինչպէս՝ Եկմալեան, Զարեհ եպիսկ. Ազնաւուրեան, Ռ. Ալթունեան, Կոմիտաս, Ռ. Պետրոսեան, Բ. Կանաչեան, Ա. Բաբաջանեան, եւլն.:

☆ ★ ☆

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ Մշակութային Միութեան Արամ Խաչատրըրեան սրահին մէջ Դեկտ. 6ին Շիրակ երգչախումբը ներկայացուցած է գաֆէ-գոնսէր մը, լարային նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Յայտագիրը բացուած է Անոյշ օփերայէն Սարոյի երգով, ապա, 27 հոգիէ բաղկացած երգչախումբը ներկայացուցած է վերամշակուած հայերէն երգերու փունջ մը: Խմբավարը եղած է Արթօ Միւհէնտիսեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆ
Գ. (1961 – 1970)

ԲԱԲԳԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Հայկական Մատենաշար
Գալուստ Կիւլպէնկեան
Հիմնարկութեան
Երեւան 2008

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ը.

Ինչպէս կը տեսնուի, այդ դատարաններուն իրաւասութիւն չտրուեցաւ եղեռնական խնդիրներու վրայ, որոնք մինչեւ այսօր ենթարկուած են ամբաստանեալ կողմին հիւպատոսարանին կամ դատարանին իրաւասութեան:

Բայց գործին կարեւորագոյն մասը կատարուած էր արդէն եւ «Եւրոպացիները բարոյացուցուած էին», ինչպէս կ'ըսէր նոյն ինքն Նուպար փաշա իրեն յատուկ սրամտութեամբ: Եւ երբ 1878ին՝ երկու տարի բացակայ եւ հրաժարած մնալէն ետքը, նախարարապետ եղած էր եւ ուզեց բնիկ դատարաններն ալ օժտել կարեւոր բարենորոգումներով՝ դժուարութիւն չկրեց բնաւ:

Նուպար փաշա, որ իր բովանդակ պաշտօնավարութեան մէջ իրեն նշանաբան ըրած էր ֆէլլահին ճակատագրին բարուոքումը, միշտ, մանաւանդ իր այս նախարարապետութեան միջոցին հետամուտ եղաւ այդ նշանաբանին գործադրութեան՝ այնպիսի ճարտար եւ արդիւնաւէտ եղանակով մը, որու նմանը Թեբեւս Եգիպտոս իր դարաւոր պատմութեան մէջ չէր տեսած: Եւ այսօր, Նուպար, իր մահուընէ վերջն ալ տակաւին կը կոչուի «Ֆէլլահին մարդը», «Ֆէլլահին բարեկամը»:

Թ.

Իր հայրենակիցներուն մէջ Պօղոս փաշա Նուպարի անունը անմահացնելու համար՝ բաւ է անշուշտ Եգիպտոսի Հայ Բարեգործական Միութիւնը, որուն, ինչպէս ըսինք, գաղափարը ինք յղացած եւ հիմնադիրը եղած է:

Եթէ այս միութիւնը կրցած է այսօր անհուն յաջողութիւն մը ունենալ եւ վըստահութիւն ներշնչել ընդհանուր հայութեան, ատիկա պարտական է մի միայն իր հիմնադրին անսահման վարկին ու Նուպարեան անունին ազդած հմայքին:

Պէտք չէ անշուշտ մոռնալ անոնք եւս, որոնք առաջին օրէն Պօղոս փաշային շուրջը բոլորուեցան եւ իրենց անձնըւէր գործակցութեամբ Միութիւնը կազմակերպեցին: Այդ առաջին ժամու աշխատաւորներուն մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն Եազըճը Արթին փաշան, Երուանդ պէյ Աղաթօն, Տօքթ. Ն. Տաղաւարեան, Մկրտիչ էֆ. Անդրանիկեան, Կարապետ պէյ Շէրիտճեան, Մ. Մարկոսոֆ, Վահան Մալէզեան եւլն.:

Համեմատաբար քիչ ժամանակի մէջ Միութեան ըրած հսկայաքայլ յառաջդիմութեան վրայ գաղափար մը տալու համար, առաջ կը բերենք նոյն ինքն Պօղոս փաշայի խօսքերը զորս արտասանած է 1909 Մայիս 23ին Գահիրէ, իր բնակարանը տեղի ունեցած Միութեան Ընդհանուր Ժողովին մէջ, եւ որոնք ցոյց կու տան նաեւ Միութեան բո՛ւն նպատակն եւ ուղղութիւնը:

«Նախ եւ առաջ պէտք կը զգանք յիշել այն պարագաները, որոնց մէջ ծնունդ առաւ Միութիւնը եւ վեր հանել նպատակը, զոր անոր հիմնադիրները առաջադրած են: Այս վերջինները ուզեցին մանաւանդ լրացնել պակաս մը՝ ազգային բազմաշատ եւ ստիպողական պէտքերը ուսումնասիրելու, ինչպէս նաեւ անոնց հարկադրած դարմանները հոգալու կըրկնակ տեսակէտով: Մեր շատ մը ազգային ընկերակցութիւնները, որ տեղական խնդիրներու կամ մասնաւոր նպատակի մը համար կազմուած են, իրենց անցուկ միջոցներով եւ սահմանափակ գործունէութեամբ՝ չէին կրնար բնականաբար ընդգրկել ազգային յեղաշրջումի ընդարձակ գործը: Այս պատճառաւ՝ վաղուց ըմբռնուած էր ազգային ընդհանուր միութեան մը կարեւորութիւնը, թէ՛ իբրեւ գործունէութիւն, թէ՛ իբրեւ կազմակերպութիւն:

«Գնահատելով այսպիսի հաստատութեան մը հայրենասիրական հանգամանքը, ասկէ երեք տարի առաջ յղացանք Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան գաղափարը: Անջատ դաւանական կամ դասակարգային խտիրներէ, եւ իր գոյութեան մէջ անկախ՝ ազգային իշխանութիւններէն կամ որեւէ կուսակցական ազդեցութիւններէ: Եւ անգամ մը որ մարմնացուցինք այդ ծրագիրը, ջանացինք ամէն հնարաւոր միջոցներով իրագործել զայն:

«Թէ յաջողեցա՞ւ այս ձեռնարկը, անշուշտ յաւակնութիւններ չունինք այս մասին: Միութեան հիմնարկութենէն ի վեր երեք տարուան բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցը, եւ անվրէպ դժուարութիւնները որոնցմով շրջապատուած էր ան՝ արդիւնքին գնահատմանը մէջ նկատողութեան առնուելիք կէտեր են: Առաջին վայրկեանէն՝ ինքզինքնիս գըտանք այնպիսի ահաւոր թշուառութեան մը առջեւ, այնքան բազմապահանջ պէտքերու առջեւ, որ մեր բոլոր բարի կամեցողութիւնը եւ յարատեւ ջանադրութիւնը չզօրեցին փափաքուածին չափ օգնութիւն հասցնելու մեր մշտահալած եւ բազմաչարչար հայրենակիցներուն:

«Ցանցառ ղէպքերու եւ անհաջող կարօտութեանց պատճառաւ, հացագինի եւ սերմնացուի համար նիւթական նպաստի հարիւրաւոր խընդրանքներուն մէջէն՝ ստիպուեցանք էն անհրաժեշտներուն միայն մասամբ գոհացում տալ, մեր նպաստները յատկացընելով պարագային համեմատ հացագինի կամ սերմնացուի: Եւ այսպէսով, չկրցանք դժբախտաբար գործադրել ընկերութեանս նպատակին մնացեալ մասը, որ մեզի համար աւագ կարեւորութիւն ունի եւ որուն մէջ իսկ կը կայանայ Միութեան գլխաւոր դերը, այսինքն՝ նպաստել ընդհանրապէս հայ ժողովուրդին բարոյական եւ մտաւորական զարգացումին եւ օժանդակել կարելի եղած չափով՝ հայ գիւղացիներուն հողատնտեսական միջոցներ հայթայթելով եւ արհեստագործութեան վերաբերեալ մասնայատուկ նախադիտելիքները սորվեցնելով անոնց:

(Շար. 11)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՒՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 եւրօ Գ. Աւետիս Տօնապետեանէ եւ 100 եւրօ Տէր եւ Տիկին Ռենաթօ Զակինիէ։

□

ԳՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Լօթոյի խաղը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 8ին, Գուլվար Օտտոյի «Տընի Փափէն» սրահին մէջ, ժամը 15ին։

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.

Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.
A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE», tous les vendredis matins de 10h à 12h**, ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h**, au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale
La Section de Chaville organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN
Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de **480 euros TTC**
Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

43 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr
www.voyageenarmenie.com

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONCERT
DU CHOEUR SAHAK-MESROP

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 22 janvier à 20 heures
LE PROMENEUR DU CHAMP DE MARS
Film de Robert GUEDIGUIAN

Scénario : Gilles Taurand
et Georges-Marc Benamou

Adapté du roman **"Le dernier Mitterand"** de Georges-Marc Benamou.

Avec : Michel Bouquet (2006 César du meilleur acteur), Jalil Lespert, Philippe Fretun, Anne Cantineau, Sarah Grappin, Catherine Salviat, Gisèle Casadesus, Jean-Claude Frissung.

La projection sera suivie d'un débat sur le thème du film, en présence du réalisateur Robert Guédiguian.

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

Présentation et dédicace
en exclusivité du roman

EREVAN

par l'auteur **Gilbert SINOUE**
Préface de **Charles Aznavour**
Editions Flammarion
le Mardi 20 janvier à 20 heures
12-14, rue Saint-Basile
13001 Marseille
Tél.: 04 91 50 15 09

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

Բ. ՏՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՁՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

(Շար. Ա. էջէն)

10 տարեկան, հրաւիրուած էին «Իսրայէլի բարեկամներ»ուն կողմէ, որպէսզի վըկայեն Համասի արձակած հրթիռներուն մասին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ փոքրիկ փոփոխութեան մը ենթարկուեցաւ Յունուար 15ին, աւելի ճիշդ աթոռներու փոխանակումներ եղան։ Այսպէս, Կզավիէ Պերթրանի քաշուելէն ետք (կ'անցնի Իւ. Էմ. Փէ.ի գլուխը) Աշխատանքի իր նախարարութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Հորթըֆէօի, անոր նախարարութիւնն ալ յանձնուեցաւ Է. Պէսոնի։ Այս վերջինը, ուրեմն գլուխը կը գտնուի Գաղթի եւ ազգային ինքնութեան նախարարութեան մը եւ պիտի վարէ քաղաքականութիւն մը, որու միշտ դէմ արտայայտուած է երբ ընկերվարական էր։ Ֆատելա Ամարայի վարած Քաղաքի նախարարութիւնն ալ կը յանձնուի Պրիս Հորթըֆէօի, մինչ Նաթալի Քոշիուսքօ-Մորիզէ կը հեռանայ Պոլոյէ եւ ուրեմն Բնապահութենէն, զբաղելու համար Թուայնական տնտեսութիւնով, որու ինչ ըլլալն ալ շատ յայտնի չէ։ Այս փոքրիկ փոփոխութեան պարզած գլխաւոր պատկերն այն է որ Սարքոզիի «հաւատարիմներուն հաւատարիմը» Պրիս Հորթըֆէօ ծանր բեռ մը կը ստանձնէ քանի նախարար է ոչ միայն Աշխատանքի, այլեւ Ընկերային յարաբերութեանց, Ընտանիքի, Զօրակցութեան եւ Քաղաքի։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ նեղ կայութեան, մատնելով կառավարութիւնը, Յունուար 15ին, լսատեսողական սակերու յանելում մը որոշեց գրեթէ միաձայնութեամբ (4ի դէմ 329 ձայնով)։ Առաջարկը բրած է կեդրոնին պատկանող ծերակուտական մը, մինչ կառավարութիւնը դէմ արտայայտուած էր նման որոշումի մը։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20
MARDI
20 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամերիկա ու...)
140 եւրօ (Համացանցային տարբերակ) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·121 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·121

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱ

ԽԱԽՈՒՏ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ

Կիրակի, Յունուար 18ին Շարմ էլ-Շէյխ հաւաքուած էին, Մուպարաքի շուրջ, հինգ եւրոպացիներ առաւել անշուշտ Նիքոլա Սարքոզի: Այդ հինգ եւրոպացիներն էին՝ Անկելա Մերքէլ, Կորտըն Պրաուն, Խոսէ Լուիզ Զափաթերօ, Միրէք Թոփոլանէնք եւ Սիլվիօ Պէրլուսքոնի: Վերջին պահուն կազմակերպուած այս հանդիպումը կոչուած էր հրադադարի պայմաններ ստեղծելու, որոնք ընդունուէին թէ՛ Իսրայէլի եւ թէ՛ Պաղեստինցիներու կողմէ: Հանդիպումին մասնակցած են նաեւ Պան Քի-Մուն, Յորդանանի Թագաւորը, Թուրքիոյ նախագահը եւ Մ. Ապպաս: Այս առթիւ, Նիքոլա Սարքոզի շեշտած է. «Զէնքերը պէտք է լռեն, բայց ասիկա միայն սկիզբն է: Պէտք է շարունակել եւ արագացնել, որպէսզի ըստեղծուին երկու պետութիւնները: Մէկ Պաղեստինեան պետութիւն եւ մէկ Իսրայէլեան պետութիւն, որ իր ապահովութեան իրաւունքն ունենայ»: Այս հանդիպումին ընթացքին, Մ. Ապպաս ալ դիտել տուած էր. «Գազայի պատկերները զօրս կը տեմնէք հեռատեսիլէն, շատ հեռու են իրականութենէն»: Իսկապէս, կարգ մը մանրամասնութիւններ՝ եղած ոճրագործութիւններու մասին, անհաւատալի կը թուին: Այսպէս, հինգ երախաներ եւ զինուորեալի մը կինը իրենց տան մէջ մեռած են ինկած ռումբերէն, ուրիշ տան մը մէջ ուր տասը հոգի հաւաքուած էին մեռեալի մը շուրջ, տեղն ու տեղը սպաննուած են: Ընդհանուր ձեւով մեռեալներու թիւը 1300էն աւելի է, բայց առաւել ողբերգական է վիրաւորներուն վիճակը, որոնք չեն կրնար փոխադրուիլ, ոչ ալ խնամուիլ:

Երկու կողմերը հռչակած էին միակողմանի հրադադարներ, ոչ մէկը կ'ընդունէր միւսին պայմանները: Ինչ կը վերաբերի եւրոպացիներուն, Շարմ էլ-Շէյխէն Երուսաղէմ գացած են ցոյց տալու համար Իսրայէլի, որ կողքին են, քանի Իսրայէլի գլխաւոր պայմանն է որ փակուին փապուղիները, որոնց շնորհիւ Համաս զէնք կը ստանայ Եգիպտոսի ճամբով: Անոնց թիւը 300 է եւ անոնց փակումն ալ դիւրին գործ չէ: Հարկ է նաեւ որ Իսրայէլ քաշուի Գազայէն: Յունուար 19ին, այս վերջին գործողութիւնը սկսած էր շատ դանդաղ կերպով կատարուիլ եւ հրադադարը շատ խախուտ բնոյթ ունէր:

ԱՄՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԸ Պ. ՕՊԱՄԱՅԻ

Ամերիկահայ քաղաքական, կրօնական, բարեսիրական կազմակերպութիւններ շնորհաւորական նամակ մը ղրկած են նախագահ Օպամայի. Նոյն առթիւ, անոնք ներկայացուցած են հայ համայնքին ակնկալութիւնները:

Անոնց մէջ բնական է որ առաջնային տեղ կը գրաւէ Ցեղասպանութեան մասին առանց ճապկելու արտայայտուելու խոստումին յարգանքը: Նամակագիրները ըսած են թէ կ'ակնկալեն որ Նորնտիր նախագահը ըստ ընտրարշաւի ընթացքին ըրած խոստումին, վերջ տայ թրքական ճնշումներուն ենթարկուելու ԱՄՆ-ու գործադիր վարչութեան նախնթացին, ու չդիմէ խուսափողական ձեւերու, գործածելով մեղմացնող որակումներ:

ԻՆՉԻ՛ ՊԷՏՔ Է ԾԱՌԱՅԵՆ ՄԵՐ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ...

Թերեւս զարմացողներ եղան «Ֆրանսայի», կամ «Ֆրանսահայ» մակդիրով որպէս մտաւորական ներկայացուած շուրջ երկու տասնեակ Հայերու հանրագրութեան («Յառաջ», Յունուար 16). անով շնորհակալութիւն կը յայտնուէր Հայերէ որպէս խղճի պարտք ներողութիւն խնդրող Թուրքերուն: Հանրագրութիւնը զետեղուած էր «Նուվէլ Օպսէրվաթէօր» շաբաթաթերթին կայքէջին վրայ որ յայտնի գոհունակութեամբ տուած էր Թուրքերու Ջաղացքին Ջուր լեցնելու Ֆրանսայի մէջ արձանագրուած այս քայլը:

«Ինչո՞ւ»ներու շարքը կարելի է երկարել քաղաքականէն մինչեւ երեւելիութեան առիթ մը չփախցնելու փութկոտութիւնը: Անշուշտ ծանրակշիռը առաջինին առնչուածն է: Թուրքիա խուճապի մէջ է, ԱՄՆ-ու նոր նախագահին կողմէ այսքան տարի շրջանցուած «ցեղասպանութիւն» բառին գործածութեան հեռանկարէն: Նաեւ Ֆրանսա այն երկիրն է որ ճանչցած է Ցեղասպանութիւնը եւ ուր ջանք կայ ուրացումը պատժելի արարք հռչակելու: Ուստի ա՛յս երկրէն Թուրքիոյ Ջաղացքին Ջուր լեցնելու արարքը յատուկ իմաստ կ'ունենայ: Ու Թուրքիա կը ճգնի կարելի ու անկարելի բոլոր միջոցներով օպամայական սպառնալիքը չէզոքացնելու: Տալու պատկերը թէ Հայերը եւ Թուրքերը կը խօսին, կը բանակցին, վճռած են հարցը լուծել (երբ հարցը իրե՛նցն է եւ ոչ մերը) եւ պէտք չէ միջամտել, խանգարել:

Ըսուածին վերջին փաստը տուած է արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան: Ան պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, ըսած է. «Այլեւս մօտեցած ենք, վերջին փուլով մը յարաբերութիւնները ամբողջովին բնականոնացնելու համար հասարակաց կէտ մը ապահովելու: Կրնամ անվերապահօրէն ըսել թէ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ վերջնական բնականոնացման ծրագրի մը ապահովաբար երբեք այսքան մօտ չէինք գտնուած»: Ա. Պապաճան աւելցուցած է թէ 2009ի համար երազ չէ ակնկալել թէ՛ Հայաստան – Ազրպէջան, թէ՛ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու բնականոնացումը: «Ըստ իս իրապաշտական ենթադրութիւն է ու մեր ջանքերը այս ուղղութեամբ են» եզրակացուցած է ան:

ՄԻՆՉ ԱՑԴ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ՄԱՍԸ ԳԻՏԵՆՔ...

Թուրքիոյ քրտամէտ կուսակցութեան (ՏԹՓ) դէմքերը ամէն օր կը նորոգեն Թուրք պետութեան ուղղուած իրենց մեղադրանքները: Թունճէլիի (Տէրսիմ) քաղաքային վարչութեան նախագահը Էրօլ Ապտիլ Ամանորի առթիւ, տեղացիներու «Կաղանդ» անուանուած հանդիսութեան մասնակցած ու ելոյթ ունեցած է, ըսելով թէ Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնադրութեան առաջին տարիներուն Քիւրտերու դէմ ձուլումի ծաւալուն քաղաքականութիւն մը կիրարկուած է: Ցեղոյ քրտական ապստամբութիւններուն դէմ կարեւոր կոտորածներ կատարուած են: Կարճ ժամանակ առաջ, 1938ի Տէրսիմի կոտորածը հազարաւոր զոհեր պատճառած է: Ցղի կիներու փորը ճեղքուած ու սաղմերը Մնձուրի առուն նետուած են: Հազարաւորներ աքսորուած են, պարտադիր բնակութեան բռնադատուած: Բա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻ

Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան Ուխտի Կանոնին (1888), թիւ 46 յօդուածին համաձայն, Ամենապատիւ Տէր Թորգոմ Արք. Մանուկեան, Հայ Պատրիարք Երուսաղէմի, Պատրիարքի փոխանորդ կը նշանակէ Գեր. Նուրհան Արք. Մանուկեանը, լուսարարապետ Պատրիարքարանի: Նուրհան Արք., իր պարտաւորութեանց կարգին, պիտի հսկէ այլ բաժանմունքներու եւս գործունէութեան, ըստ Կանոնաց Միաբանութեան Ուխտին:

ԻՍՐԱՅԷԼ

ՀՐԹԻՌՆԵՐՈՒ ԻՆԿԱԾ ԳՕՏԻԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ԿԱՆ

«Ազգ»ը (Յունուար 17) կը տեղեկացնէր թէ ըստ Հայֆայէն իրեն տրուած լուրերու, հրթիռներու թիրախ գօտիին մէջ Հայաստանէն գաղթած 30 հայ ընտանիք կայ: Անոնց մէկ մասը կը փափաքի առժամապէս Հայաստան փոխադրուիլ, սակայն անձնագրային խնդիրներ արգելք կ'ըլլան: Հայկական անձնագիրը վաւերական չէ, իսկ իսրայէլեանով մուտքի արտօնագիրին փոխարէն հարկ է վճարել:

Խնդրոյ առարկայ ընտանիքները առայժմ չեն դիմած Երուսաղէմի պատրիարքարանին եւ Հայաստանի հիւպատոսութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՕԹՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Յունուար 16ին ալ Եօթներու դատավարութեան նիստը քանի մը վայրկեան տեւած է ու անգամ մը եւս յետաձգուած: Ամբաստանեալները նոյն բեմադրութիւնը կրկնած են, ատեանին մուտքին ոտքի չելլելով, եւլն.: Նիստը այս անգամ 14 օր յետաձգուած է, տեղի կ'ունենայ Յունուար 30ին:

ՖԻՅՈՆ ԿԸ ՊԱՇՏԷ ԹՈՒՐՔԻԱՆ...

Այս եռամսեային ընթացքին, Ֆրանսայի վարչապետը երկու կարեւոր ճամբորդութիւն պիտի ընէ, առաջինը՝ Փետրուարին Թուրքիա: Այս առթիւ յայտարարած է. «Կը պաշտեմ այդ երկիրը, մեծ հիացող մըն եմ Աթաթիւրքի այն օրէն ի վեր որ Ֆիլիփ Սէկէն ինծի կարդալ տուաւ անոր կենսագրութիւնը»: Ֆիյոնի երկրորդ ճամբորդութիւնը Նոր Գալետոնիա կը կատարուի («Ֆիկառօ», Յունուար 17/18):

ԹԷՆԻՍ

ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ՍԻՏՆԷՅԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Արժանթինահայ Դաւիթ Նալպանտեան, Յունուար 17ին շահեցաւ Սիտնէյի մրցաշարքը, աւարտական խաղին ֆինլանտացի իր մրցակիցին՝ Ժառքօ Նիէմինէնի յաղթելով 6 - 3, 6 _ 7, : 6 - 2 արդիւնքով:

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Տինքի սպանութեան երկրորդ տարելիցին առթիւ Յունուար 18ին Պալըքլըի Հայոց գերեզմանատան անոր շիրիմին վրայ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, ընտանիքին ու բարեկամներու, պաշտօնակիցներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Նոյն տարելիցը Պոլիսէն ուրիշ ալ ընչումի, ոգեկոչումի բազմաթիւ ձեռնարկներու առիթ տուած է:

Նոյն ատեն թրքական աղբիւրներ փաստերով կը ծանրանան այն իրողութեան վրայ որ Հ. Տինք ապահովութեան վերին մարմիններու անտարբերութեան զոհը եղաւ: Նոյնինքն վարչապետարանի քննիչ մարմնին տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ անոր սպանութիւնը ոչ թէ գաղտնօրէն, այլ բացայայտ ձեւով պատրաստուած էր ու բազմաթիւ թերութիւններ, անտարբերութեան պարագաներ, բացատրութեան կարօտ տարօրինակութիւններ, անկանոնութիւններ գետին պատրաստեցին այդ սպանութեան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԵԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Թուրքիոյ մէջ մտահոգուելու, վրդովելու պատճառ ունեցող գլխաւոր փոքրամասնութիւններուն մէջ քիչ անգամ տեղ կ'ունենան Հրեաները: Սակայն Գազայի վերջին զարգացումները չէչտած են այդ համայնքին հանդէպ ժխտական տրամադրութիւնները: Անոր ղեկավարութիւնը յայտարարութեամբ մը ըսած է թէ թիրախ ցոյց կը տրուին: Վրդովումի պատճառ են որոշ թերթերու հրապարակումներ որոնք նիւթ ըրած են «Հրէական աւարեկչութիւն»ը, «անիծեալ ցեղը» եւլն.: Այդ թերթերը կը քննադատեն նաեւ մարդկային իրաւունքներու կազմակերպութիւնը, Ազատ Որմնադիրներու օթեակները, Լիոնզ, Ռոթարի ակումբները որոնք կ'ըսեն՝ պաշտպանով կը դիտեն Գազայի մէջ կատարուած վայրագութիւնը:

Հրեաներու վրդովումի պատճառներէն եղած է նաեւ Էսքիշէհիրի մէջ «Հայերու եւ Հրեաներու մուտքը արգիլուած է, շուներուն մուտքը ազատ է» ցուցանակը որ զետեղուած էր մշակոյթի միութեան մը դրան առջեւ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ – Դ. ՄԵԴՎԵԴԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մոսկուայի մէջ կազի խնդիրներուն յատկացուած միջազգային համաժողովէն ետք տեղի ունեցած է Հայաստանի ու Ռուսաստանի նախագահներուն հանդիպումը: Դ. Մեդվեդեւ ըսած է որ հայեւռուս յարաբերութիւնները անհամեմատաբար աւելի հեզասահ բնոյթ ունին, քան այն բարդ խնդիրները որոնք քննարկուեցան համաժողովին: Ս. Սարգսեան ալ կարեւոր նկատած է ռուսական «Գազպրոմ»ի հետ գործակցութիւնը, ըսելով թէ վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ եռապատկուած է կազի սպառումը:

ՆԱՀԱՆՋԸ... ԱՌԱՆՑ ՏԵՂՔԱՅԼԻ

Դ. եւ վերջին մաս

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Հայ լեզուի նահանջին մէջ, եթէ ներազգային մեր տկարութիւնները կը նկատենք գլխաւոր խոչընդոտը՝ իբրեւ ժխտական գործօն, նախքան արտաքին ազդակներն ու հասկնալի պայմանները, ապա ուրեմն նկատի ունինք այն անհատական թէ հաւաքական կեցուածքները, որոնք կը ցուցաբերուին հայ զանգուածներուն կողմէ յաչս այն տատանումներուն, որ կ'ունենայ մեր լեզուն, մասնաւորաբար արեւմտեան գաղութներուն մէջ։

Ի դէպ, Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը հայաշատ գաղութներու մէջ եւս, շատ հաւանօրէն, առկայ է հայերէնի տկարացման իրողութիւն մը, կ'ենթադրենք մասնաւորաբար հայերէնագիտութեան մակարդակի մէջ, եւ ասիկա անշուշտ գլխաւոր այն պատճառով, որ անցեալ դարու վերջին տասնամեակներուն, այդ գաղութներու հայութիւնը ակամայ կրեց վարչակարգային բնոյթի փոփոխութեանց հետեւանքները (ո՛չ անպայման հակահայ) եւ այդ առթիւ սկիզբ առած հայ ընտանիքներու տեղաշարժը դէպի այլ երկիրներ։ Կը կրկնենք, սակայն, այն տպաւորութիւնը, թէ յիշեալ տկարացումը արձանագրուած պէտք է ըլլայ հայերէնագիտութեան կալուածին մէջ, այլապէս հայերէնախօսութիւնը կը մնայ այդ գաղութներու ամէնէն նախանձելի առանձնայատկութիւնը։

Ամէն պարագայի տակ, այսօր, կը գտնուինք այնպիսի կացութեան մէջ, որ իբրեւ նախընտրութիւն, եթէ իրարու հետ բաղդատենք հայերէնագիտութիւնն ու հայերէնախօսութիւնը, մեր նախապատուութիւնը կու տանք այս վերջնոյն՝ հայերէնախօսութեան, հոգ չէ թէ սերտ աղերս ունենան մէկը միւսին հետ, որովհետեւ հայերէնագիտութիւնը կ'ենթադրէ վարժութեան կանոնաւորեալ հոլովոյթ մը, մինչդեռ հայերէնախօսութիւնը կարելի է իրագործել շատ աւելի մատչելի միջոցներով եւ եղանակով։ Մնաց որ հայերէն գիտնալը ապացոյց մը չէ ինքնութեան հրապարակային արտայայտութեան, մինչդեռ հայերէն խօսիլը՝ այո՛։

Վերադառնալով նախորդ յօդուածով մեր այն հաստատումին, որ մենք հաւաքաբար սկսած ենք հրաժարիլ մեր լեզուէն, նախքան անարդար կամ անճիշդ նկատելը մեր այս համոզումը, կ'արժէ որ ակնարկ մը նետենք հանրային մեր կեանքին, տեսնելու համար այն վերաբերումները, որոնք կը ցուցահանուին մեր հանրութեան կողմէ, կազմակերպականօրէն թէ անհատաբար՝ հանդէպ հայ լեզուի դիմագրաւած մերօրեայ տագնապին.–

Կազմակերպական մակարդակի վրայ.–

ա) Գաղութահայ ոչ մէկ կազմակերպութիւն ոչ մէկ ձեռնարկ կը կազմակերպէ գլխաւոր նիւթ ունենալով հայերէն լեզուի ներկայ տագնապը, խորհրդածութեամբ, քննութեամբ եւ վիճարկումներով հանրային ընդհանրացումի ենթարկելու համար հարցը։

բ) Ոչ մէկ միութիւն (կամ, քիչ բացառութեամբ) կը կազմակերպէ հայերէնի ուսուցման դասընթացքներ հայերէն չիմացող իր անդամներուն, վարչականներուն կամ պարզապէս բոլորին համար։

գ) Միութենական ներքին թէ արտաքին ձեռնարկներուն մէջ չենք հանդիպիր այնպիսի ձեռնարկներու, որոնք աղերս ունենան հայերէնի եւ հայախօսութեան վերաբերող երեւոյթներու։

դ) Ընդհակառակը, միութեանց վարչութիւնները ընթացք կու տան օտարախօսութեան եւ օտար լեզուի գործածութեան իրենց թղթակցութիւններուն, արձանագրութիւններուն, հրաւէր–նամակներուն, ինչպէս նաեւ հրապարակային հանդիսութիւններուն մէջ։

Այս գծով պատրաստի պատրուակն է, պատրաստի ինքնապաշտպանութիւնը՝ «հայերէն հասկցող չկայ» բացատրութիւնը։

ե) Հայ ընտանիքները կը շարունակեն անտեսել հայ դպրոցը իրենց զաւակներու դաստիարակութեան համար։ Հայերէնի ուսուցումը մտահոգութիւն չէ իրենց համար։

զ) Ի վիճակի չենք նախատեսելու զուտ հայագիր մամուլի ապագան, եթէ չունենան տեղական լեզուի յաւելուած մը։

է) Կը բաւէ աչք մը նետել հայկական երկու ձեռնարկներու, որոնցմէ մէկուն յայտագիրը զուտ հայերէն է եւ երկրորդը՝ զուտ տեղական լեզուով։ Տարակոյս չկայ, որ երկրորդին ներկաները հեռուէն կը գերազանցեն առաջինը։

Անհատական մակարդակի վրայ.–

ա) Այս կամ այն միութեան կողմէ կազմակերպուած հայերէն դասընթացքներուն կը հետեւին կա՛մ շատ փոքրաթիւ հայորդիներ, հայ երիտասարդի մը հետ... ամուսնանալու պատրաստուող օտարուհիներ (ան ալ ապագայ իր կեսրոջ հաճելի երեւնալու համար) եւ կամ ալ այդ դասընթացքները կը փակուին շուտով՝ հետեւորդներու բացակայութեան պատճառով։

բ) Հայերէն չիմացող հայ մարդիկ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տան ծանօթանալու համար իրենց մայրենի լեզուին։ Պատրաստի պատրուակն է՝ «հայերէնը դժուար լեզու է»։

Ասիկա շատ զարմանալի իրողութիւն մըն է։ Արդարեւ, բազմալեզու հայ ժողովուրդի զաւակները, որոնք տարբեր լեզուներ իւրացնելու շատ մեծ դիւրութիւն ունին, կը դժուարանան... սորվելու հայերէնը։ Մնաց, որ Հայաստանէն կամ Մերձաւոր Արեւելքէն Գանատա կամ Արժանթին հաստատուող հայ մարդիկ կեանքի ու կենցաղային պարտաւորութիւն կը զգան շուտով իւրացնելու տեղական լեզուները եւ... երկու շաբաթէն կը ջարդեն անգլերէն, ֆրանսերէն կամ սպաներէն, իսկ այս երկիրներու մէջ ծնած ու մեծցած հայորդիներ ոգեկան–գիտակցական պարտաւորութիւն չեն զգար ծանօթանալու հայերէնին։

գ) Կեանքի փորձառութիւնը ցոյց կու տայ, որ հայկական վարժարաններու մէջ բաւարար չափով հայերէն սորված նախկին աշակերտներ ժամանակի ընթացքին բոլորովին մոռցած են հայերէնը։

Կը մնայ յատակացնել հետեւեալ կէտը.– Մեր այս յօդուածաշարքին գլխաւոր նիւթը հայերէնի հանդէպ շահագրգռութեան պակասն է հայ զանգուածներուն մօտ՝ կազմակերպութիւն ըլլան թէ առանձին անհատներ։ Այս հանգամանքը ոչ մէկ աղերս ունի օտարախօս Հայերու պարագային հետ, որոնց մէջ կան իսկապէս օրինակելի անհատներ, որոնք իրենց ազգասիրութեամբ երբեմն կը գլեն կ'անցնին... զուտ հայախօս Հայերը։

Ասիկա մխիթարական իրողութիւն մըն է անշուշտ այն փոքրամասնութեան հետ, որ կառչած կը մնայ հայերէնին։ Փոքրամասնութիւն, որ հակամէտ է փոքրանալու, փոխանակ աճելու, այսուամենայնիւ չի դադրիր յուսադրիչ ըլլալէ։

Մեր այս յօդուածաշարքին համար եթէ փոխ առինք «Նահանջը առանց երգի» նշանաւոր վէպի ձեւակերպութիւնը, ըրինք յարգելու համար... Շահան Շահնուրի յիշատակը։ Այլապէս, վերոյիշեալ փոքրամասնութեան եւ ոգիով ու գիտակցութեամբ օտարախօս Հայերու ներկայութիւնը պատճառներ էին, որ մեր խորագիրը ըլլար «Նահանջը... տեղքայլով»։

Նահանջը կա՛յ սակայն... տեղքայլով կամ առանց տեղքայլի։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱԼԻՍԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

Յատկապէս բարեկարգ են ճանապարհները, սակայն կան նաեւ մուրացիկներ։ Երեխաները մօտենում են ու հարցնում. «What is your name?», եւ թւում է, թէ կարող ես նրանց հետ անգլերէնով զրուցել, սակայն անմիջապէս ասում են՝ money (փող)։ Գեղեցիկ է Բերկրիի Ջրվէժը, որը թւում է՝ հռչակաւոր Նիակարա Ջրվէժի մանրաքանդակն է։ Ջրվէժը դիտում ենք դիմացից՝ անցնելով Սատանայի կամուրջը։ Ջրվէժի դիմացը կայ թէյարան, ուր մեզ սիրալիր մատուցում են բուրումնաւէտ թէյ։ Թուրքիայում գիտեն համեղ թէյ պատրաստել։

Այս ուխտագնացութիւնը նուիրուած էր մեծանուն գրող Ուիլիըմ Սարոյեանի ծննդեան 100ամեայ յոբելեանին, եւ մենք պէտք է մեկնենք Բիթլիս՝ տեսնելու Վ. Սարոյեանի ծնողների ծննդավայրը։

Մինչ այդ մենք այցելեցինք նաեւ Վարագայ վանք, որը «Անի–Թուր» գործակալութեան տնօրէն Վ. Առուշանեանի շնորհիւ ինչ-որ քիւրտ ընտանիքի հսկողութեան տակ էր եւ եւ բարւոք վիճակում էր։ Վանքի դուռը կողպէքով փակուած էր։ Այն բացւում է, եւ մենք մտովի տեսնում ենք վանքի հին կեանքը, նրա դպրանոցը, ուր դասաւանդում էին մեր ազգի մեծերը՝ Խրիմեան Հայրիկն ու վիպասան Րաֆֆին։ Վան քաղաքի պարծանքներից են սպիտակ մորթով, մէկ աչքը կապոյտ, մէկ աչքը դեղին-կանաչ յայտնի կատուները, որոնք լողում են լճում ու ձուկ են բռնում։ Մեզ տարան կատուների բուծման կենտրոնը։

Ահա Բիթլիսում ենք։ Քաղաքն ամբողջովին կորած է պտղատու այգիների մէջ, տները մէկը միւսի վրայ բարձրացած են դարատափների նման։ Քաղաքը սեղմուած է բլուրների մէջ, բայց գեղեցիկ է։ Կան երկու հայկական եկեղեցիներ։ Մէկը տեսանք, միւսն արգելեցին, որովհետեւ ծխախոտի գործատան բակում էր։ Տեսանք նաեւ Գէորգ Չաւուշի գերեզմանը՝ մեծ բլրի լանջին։

Անմոռաց էր Նէմրութի գագաթը բարձրանալը։ Ինչպէս վկայում է բանահաւաք Գարեգին Սրուանձտեանցի գրառած աւանդութիւնը՝ Նէմրութի գագաթին է Հայկը այրել բռնակալ Բէլի դիակը, եւ Աստծու հրամանով կրակը ջուր է դառել, ու Բէլի մոխիրն անցել այդ ջրի տակ։ Հիմա այդ տեղում ծփում է մի կապուտակ քաղցրահամ լճակ։ Եղանք նաեւ Պինկէօլում, որն ունէր բնական տաք ջրերից առաջացած լճակներ՝ շատ յարմար լողանալու եւ բուժուելու համար։ Մուշը եւ յատկապէս Էրզրումը, որն ամբողջովին Թուրքերով է բնակեցուած, մեծ քաղաքներ են։ Մուշի եւ Շիրակի դաշտավայրերը բարեբեր են եւ գիւղատնտեսութեան համար խիստ պիտանի։ Հետաքրքիր էր, որ հեռաւոր գիւղերում, ուր մարդիկ ապրում էին հիւղակներում, կար ելեկտրականութիւն, եւ տների գլխին դրուած էին հեռատեսիլի թանկ ալեհաւաքներ։ Էրզրումում հայկական եկեղեցու արձանագրութիւնները ջնջուած էին, եւ այն վերածուած էր մզկիթի։

Վերադարձին՝ մինչեւ վրացական սահմանը հատելը, կանգ առանք Կարսում, եւ մեզ տրուեց կէս ժամ ազատ ժամանակ։ Ես ու քոյրս մտանք սպիտակեղէնի խանութ՝ զուտ հետաքրքրութեան համար։ Երեւանում բնակուող Հայը Արեւմտահայաստանի ներկայ քաղաքներից որեւէ բան գնելու կարիք չունի։ Խանութի տէրը Թուրք էր, որն անգլերէն չէր խօսում։ Եկաւ մի աղջիկ, որն ասաց, թէ ինքը խօսում է անգլերէն։ Աղջիկը Քիւրտ էր, գեղեցիկ, մօտ 20 տարեկան։ Նա մեզ տեղեկացրեց, որ ինքը սովորում է Վանի համալսարանում, ապրում է Իգդիրում, Կարս է եկել ամրանն աշխատելու։ Սկզբում նա կարծեց, թէ մենք Վրացիներ ենք, բայց երբ իմացաւ, որ Հայեր ենք, շատ ոգեւորուեց եւ ասաց, որ իր տատիկը Հայ է եղել, ինքը սիրում է Հայերին, յաճախ Իգդիրից նայում է դէպի սահմանը, ուր Հայաստանն է։ Նա ինձ հարցրեց.

– Դուք սիրո՞ւմ էք Թուրքերին։

Մինչ ես մտածում էի պատասխանիս մասին, աղջիկը ժպտալով ինձ հաւաստիացրեց, որ խանութի տէրը չգիտի անգլերէն, եւ ես կարող եմ ազատ պատասխանել։ Ես ասացի.

– Չեմ կարող ասել՝ սիրում եմ, թէ ոչ։ Բայց միայն մի բան հաստատ կ'ասեմ, 1915 թուականը երբեք չենք մոռանայ։

Աղջիկն ինձ ասաց.

– Բայց իմացէք, որ նրանք ո՛չ ձեզ եւ ո՛չ էլ մեզ չեն սիրում։

Քիչ յետոյ մեր խումբը վերստին հարազատ բնակարան դարձած մեքենայում էր։ Բոլորս գոհ էինք մեր ճամբորդութիւնից եւ որպէս աւարտի նշան՝ որոշեցինք խմբով արտասանել Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» հրաշք բանաստեղծութիւնը եւ արտասանողներից ամէն մէկի ձայնն ինչ-որ չափով յիշեցնում էր Խորէն Աբրահամեանի արտառոց կատարումը։ Այդ ձայների մէջ առանձնանում էին աւստրալահայ ամուսիններ՝ Վարդգէսի եւ Մարիի չեշտերը։

«ՊՈՒՏ Մ'ԷԼ ՎԵՐ ԻՄ ԿՈԳԻՆ...»

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Անհաւատալի բայց իրաւ... Հայաստանի Հիմնադրամի հանգանակութիւնը ապահովեց 35 միլիոն կանանչաշող տոլար: Մեր ազգը, դարեր շարունակ, հարստացել է ճախողանքներով, յուսախաբութիւններով եւ պարտութիւններով, որից վերջինը եղաւ Սեպտեմբերի 6ին, Երեւանի Ֆութպոլի դաշտի վրայ... Այնպէս որ այս 35 միլիոն տոլարը նիւթական եզակի մի յաղթանակ է, որ անպայման ամէն մի մահկանացու Հայի կուրծքն է ուռեցնում: Բացի ի հարկէ այն Հայերի, որոնց ուղեղը կակղել է ու դառել հորթի թոք...

35 միլիոն տոլար... վիթխարի մի գումար, որից 30 միլիոնը ապահովել են միայն 120 Հայեր: Ճիշդ աստծ, Եւրոպայի ոչ թէ 120, այլ 12·000 Հայեր այդպիսի գումարի չէին հասնի... կեանքի անիւը պտտուեց...

Հիմա, կ'ուզենք հաւատալ, որ այս 120 տիտան ունեւորները, պիտի ներշնչուեն Լազարեան եղբայրներից, Մանթաշեանից, Գալուստ Կիւլպէնկեանից, Մելգոնեան եղբայրներից, Նուպար Փաշայից, Ալէք Մանուկեանից եւ դառնան նրանց նման իսկական պատկառելի հայ հարուստներ: Այսինքն երբ կեանքից հեռանան, շարունակեն «ապրել»... պատուաբեր մի ժառանգութիւն թողնելով մեր ազգին: Ոչ թէ մեռնեն, կորեն մոռացութեան փոսում...

Նիւթական այս յաղթանակը, մեզ թոյլատրում է նաեւ հաւատալ որ Սփիւռքի երկարատեւ ու միակողմանի, հայրենիքին օգնելո՛ւ, նուիրելո՛ւ աւանդութիւնը, կարծես մասամբ պիտի վերնայ: Սկսելու է Հայաստանի եւ Սփիւռքի իսկական եւ զօրաւոր հա—մա—գործակ—ցու—թիւնը:

Ի մէջի այլոց, յիշեցի, մեծ մօրս առակը: Ուրեմն գիւղի մի հովիւ, եկեղեցւոյ անկիւնում կանգնած հետեւում է պատարագին: Մի պահ նկատում է որ Տէր հայրը մաս է բաժանում: Հովիւը հեռուից իր ցուպը պարզում է ու խնդրում՝ «Տէր հայր, Տէր հայր, պուտ մ'էլ վեր իմ կոպին»:

Յաճախ լսել ենք սրտակից հայաստանցու խօսքը՝ «ցաւդ տանեմ, աղբեր ջան»: Է՜հ, հերթը կարծես քոնն է հիմա, քաղաքամայր Երեւան՝ դու էլ եղիր մասնակից ըՍփիւռքի ինքնապաշտպանութեան պայքարին: Թէկուզ համեստ, չա՛տ համեստ մասնակցութեամբ: Չէ՞ որ Սփիւռքի դիմադրող պատնէշներն են հայկական դպրոցները, եկեղեցիները, եւ մամուլը. իրականում նրանք են «մեր ցաւը տանում» պահպանում մեր ազգային ինքնութիւնը: Չէ՞ որ ամէն մի եկեղեցի հայաստանեան եւ ամէն մի դպրոց Հայաստան երկրի մի հատուած է, ուր տիրում—պահպանում է մեր անփոխարինելի լեզուն: Այդ նկատմամբ հարկ է յիշել Joseph Kessel-ը՝ «Les mots pour qu'ils prennent leur vol, ont besoin de la langue de leur nid. Dans une autre, ils perdent leurs ailes».

Մինչդեռ, ցաւօք սրտի, հաստատում ենք որ բազմանում են հայ «ինվալիտ»ներ... Այլ խօսքով այդ «ծագումով Հայեր», որոնք պնդում են՝ Հայ մնալու համար, պարտադիր չէ հայերէն իմանալ... ուրեմն երբ կարօտը թարգմանում է՝ nostalgie, այդ երանելի Հայերի աշխարհը լոկ մի... թարգմանութիւն է...

35 միլիոն տոլար... մալա՛ադեց: Անկա՛խ, ազա՛տ Հայաստան, մեր աչքի լոյս, մեզ էլ «կանահաթ» (*) արա՝ «Պուտ մ'էլ վեր մեր կոպին», յանուն պարտադիր համագործակցութեան:

Յունուար, 2009

(*) Կանահաթ — կարեւորութիւն տալ, նկատի առնել:

ԳԱԶԱՆ ԻՐԱՆԻ ԵՐԿԱՐԱԾ ԽԱ՞ՅԾ ՄԸՆ Է

Այս տեսակէտը ունի արաբական լրատուութիւններու աշխարհին ծանօթ անուններէն «Ալ Հայաթ»ը: Կը յիշեցնէ թէ 2008ի ըսկիզբը կարելի կը համարուէր Իրանի դէմ ամերիկեան յարձակում մը, յենած՝ հիւլէական թղթածըրարին: Բայց երբ օրէ օր Ուաշինկթընի այդ տրամադրութիւնը տկարցաւ, սկսան լուրեր շրջիլ թէ յարձակումին Իսրայէլը պիտի ձեռնարկէր, նոյնիսկ առանձին, առանց ԱՄՆ-ու մասնակցութեան:

Ուաշինկթընի դիրքը աւելի չեշտակի փոխուեցաւ երբ նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Օպամա: Սկսաւ խօսուիլ Իրանի հանդէպ ամերիկեան տարբեր քաղաքականութեան մը մասին, որ հաճելի պիտի չըլլար Իսրայէլի: Այս վերջինը սկսաւ իրանեան ազդեցութիւնը չէզոքացընելու այլ միջոցներ փնտռել: Գործի մղեց թրքական լծակները, որպէսզի յարաբերութիւնները ջերմացնելու քայլեր առնուին Սուրիոյ նկատմամբ, մինչեւ իսկ ուղղակի բանակցութիւններու հեռանկարը:

Թէլ Ավիվ կ'ակնկալէր որ Համաս չդիմէ հրադադարի, որպէսզի չփոթացնէ Թեհրանի դիրքը, Ուաշինկթընի հետ յետագայ բանակցութիւններուն մէջ: Նոյնպէս Դամասկոսի եւ Իսրայէլի բանակցութիւններուն համար: Կացութիւնը հրաշալի առիթ կը տրամադրէր Իսրայէլի, յարձակելու համար Գազայի վրայ ու գործելու բոլոր այն քանդումները որոնց ամբողջ աշխարհը ականատես է ամէն օր:

Պարաքի Անգարա այցը, արտաքին գործերու նախարարին Գահիրէի շփումները, անկէ առաջ Օլմէրթի Ուաշինկթընի հանդիպումները օգտակար նախաձեռնութիւններ էին: Իսրայէլ որոշած էր հարուածել Գազան, արաբական մայրաքաղաքները դնել կատարուած իրողութեան առջեւ, եւ Թուրքիոյ յիշեցնել իր ռազմավարական յանձնառութիւնները այն պարագային, երբ Թեհրան ուղղակի մասնակցի ճակատումին: Արդէն ոչ ոք կրնայ պնդել թէ կ'անդիտանար Գազայի համար պատրաստուածը: Բայց այսօր կան այլ խնդիրներ: Գազա մինչեւ ե՞րբ պիտի հանդուրժէ իրանեան ժամանակացոյցով ապրելու. որքա՞ն ատեն արաբական աշխարհը պիտի ընդունի որ Գազան Համասի պատանդը ըլլայ: Որքա՞ն ատեն Գազայի բընակչութիւնը պիտի տոկայ մարդկային վահան ըլլալով գործածուելու կացութեան: Եթէ արաբական երկիրները կրնան քննադատուիլ, Համասը բացառելի չէ: Ան ալ իր պատասխանատուութեան բաժինը չունի՞ Գազայի բնակչութեան կըրած տառապանքին մէջ:

Պէտք է ըսել որ ներկայիս Իրանի գործիք դարձած Համասը կը ծառայէ Իսրայէլի շահուն: Եւ անոր կողմէ ՊԱԿ-ի ղեկավարութեան, Մ. Ապպասի եւ Ֆաթահի ուղղուած դաւաճանութեան ամբաստանութիւնները լաւագոյն նուէրը չէի՞ն Իսրայէլի: Այս վերջինը եթէ նոյնիսկ յաջողի քարտէսէն ջնջել Գազան, Համասի հարցը փակուած պիտի չըլլայ: Ճահիճ մը ցամքեցնելու համար պայման է անոր ակը չորցնել: Այս մօտեցումով հարկ է նկատի առնել ըսուածը թէ պատերազմին նպատակը խաղին կանոնները փոխել է: Իսկ խաղը Թէլ Ավիվի ու Թեհրանի միջեւ խաղացուածն է: Գազայի վրայ ինկած ռումբերը Իրանի ուղղուած են, ինչպէս էր պարագան 2006ին Լիբանանի վրայ նետուածներուն: Գազայի վրայ իսրայէլեան յարձակումը իրականութեան մէջ Իրանի դէմ լարուած ծուղակ մըն է որմէ ան կը խուսափի:

Պաղեստինի ժողովուրդին ողբերգութիւնը միշտ առանձին մնացած ըլլալը, կամ դիմադրելու կամք չունենալը չէ. այլ այն որ կարեւորութիւն կու տայ իր դատը դրամագլուխի վերածածներու բոցաշունչ ճառերուն: Նաեւ այն որ հաւատք կ'ընծայէ Իրանի նախագահին փրկութեան խոստումներուն, ինչպէս անկէ առաջ ըրած էր Ս. Հիւսէյնի խոստացածներուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Թ.

«Չենք կրող սակայն մեր ուշադրութենէն հեռացնել Միութեան նպատակին այս շատ կարեւոր մասը, զոր եւ ոչ մէկ ջանք պիտի խնայենք գործադրելու համար, անմիջապէս որ ներքին պարագաները՝ որ մեզ սահմանափակեցին ցարդ Աղքատախնամի մը դերին մէջ. արդարեւ համոզուած ենք թէ այսպէսով է միայն որ Միութիւնը պիտի յաջողի կատարելապէս լրացնել իր բուն առաջադրութիւնը:

«Բայց՝ ինչ որ ալ ըլլայ՝ ստոյգ է, եւ մենք սակայն հաճոյքով կը խոստովանինք, թէ իր հիմնարկութեան առաջին օրէն սկսեալ Միութիւնս ըրաւ ինչ որ կարելի էր եւ երբեմն փորձեց իսկ ընել անկարելին՝ արդարացնելու համար իր կոչումը, ինչպէս եւ յոյսերը, որ իր վրայ դրուած էին. եւ սակայն, անտարակոյս, շնորհիւ այն բարեհաճ ընդունելութեան զոր Միութիւնս գտաւ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, ինչպէս նաեւ այն վեհանձն օժանդակութեան՝ զոր բարեւէր հասարակութիւնը չզլացաւ իրեն:

«Ն. Բ. Խտիվին կառավարութիւնը համակրանքով վերաբերուեցաւ Ընկերութեանս հանդէպ եւ սոր թանկագին ապացոյցը տուաւ՝ հաստատելով անոր կանոնագիրը եւ ճանչնալով ձեռնարկին հանրային օգտակարութիւնը:

«Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը՝ հանգուցեալ Հայրիկ՝ փութաց իր համակրութիւնները յայտնել հայրապետական օրհնագիր կոնդակով, եւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ նորընտիր Կաթողիկոս Վեհ. Իզմիրլեան՝ հազիւ պատրիարքական աթոռը բազմած՝ հաճեցաւ համակիր վերաբերում մը արտայայտել եւ իր օրհնութիւններով քաջալերել Միութիւնս:

«Միութիւնը, իր կազմակերպութենէն անմիջապէս վերջ, ընդհանուր կոչ մը ուղղեց հայ բարեսէրներուն՝ շրջաբերականով մը, որուն մէջ պարզեց իր նպատակը եւ առաջադրութիւնները: Իր կանոնագիրը զոր ղրկեց բոլոր հայ թերթերուն եւ բազմաթիւ ծանօթ ազգայիններու, ընդհանուր առմամբ գնահատուեցաւ եւ իր մեծ գիծերուն մէջ ձեռնհասներու կողմէ նկատուեցաւ համապատասխան ժամանակի ոգիին:

«Թէրեւ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, քանի որ Միութեանս նպատակն է հայրենի հողին հաւատարիմ մնացող մեր արենակիցներուն բարոյական ու մտաւորական զարգացումին եւ տնտեսական կացութեանը բարւոքումին աշխատիլ, մէկ խօսքով ազգային յեղաշրջումի գործին մէջ միջնորդի դերը կատարել:

«Իր շատ մարդասիրական նպատակին հետ միութիւնս իրեն հիմնական պայման ընդունած է որեւէ քաղաքական հանգամանք չունենալ: Տարակոյս չկայ թէ սանկ նպատակ մը չէր կրնար հաշտուիլ քաղաքական բնոյթի հետ, որ պիտի կրնար մինչեւ իսկ վնասել անոր դըրապէս իրագործումին եւ գուցէ հեռացնէր մէկէ աւելի արժէքաւոր համակրութիւններ ալ:

«Երկու խօսք ալ ուրիշ խնդրի մը մասին: Ոմանց կողմէ, կը սիրենք յուսալ՝ բարեմտօրէն՝ երբեմն դիտողութիւններ եղած են Միութեանս դրամագլխին անձեռնմխելիութեանը դէմ: Կ'արժէ որ միանգամ ընդմիշտ դիտել տանք թէ՝ Միութեանս հիմնադիրները բացարձակապէս համոզուած են այդ սկզբունքին օգտակարութեանը, որովհետեւ գաղտնիք մը չէ թէ առանց այդ բանին կարելի չէ տեւական եւ տիրական ընել հանրօգուտ ձեռնարկութիւն մը: Կը բաւէ սոր համար մտքի առջեւ բերել ճակատագիրը մեր ազգային հարիւրաւոր ընկերութիւններուն, որ դիւրաւ կազմուած եւ չուտով անհետացած են, որովհետեւ պարզապէս պզտիկ միջոցները տեղի տուած են մեծկակ պէտքերու առջեւ: Եւ անոնք որ յաջորդած են հիմնադիրներուն՝ բնականաբար չուարած են շարունակելու այնքան աղուոր յոյսերով սկսուած գործը: Այսպիսի պատահականութիւններէ Միութիւնը յաւէտ զերծ պահելու, անոր գոյութիւնը եւ ընդարձակումը ի սպառ ապահովելու համար է, որ Կանոնագրին մէջ նախատեսեցինք մասնաւոր տրամադրութիւններ, որոնց համաձայն տարեկան հասոյթներուն կանխորոշ մէկ մասը լոկ գործածուելով՝ դրամագլուխը աճելու սահմանուած է»:

Այս չահեկան յայտարարութիւնները ընելէ ետքը, Պօղոս փաշա կը ներկայացնէ Միութեան եռամեայ գործունէութեան համարատուութիւնը, որմէ կը տեսնուի, թէ այդ թուականին (1919 Մայիս) Միութեան անձեռնմխելի դրամագլուխն էր 8718 եգիպտական ոսկի, որուն 7933 ոսկիովը արժեթուղթեր գնուած եւ Գրէտի Լիոնէի մէջ պահ դրուած են:

Նոյն եռամեայ շրջանին միութիւնը 2542 ոսկի նպաստ ըրած է Հայաստանի մէջ:

Պէտք է նկատել, որ մուտքի տուրքերէն գոյացած դրամագլխին քառորդէն աւելին Նուպարեան ընտանիքը տուած է, այսպէս՝

Պօղոս փաշա Նուպար՝	1000	եգիպ.	ոսկի
Տիկին Պօղոս փաշա	500	"	"
Տիկին Նոյեմի Գափամաճեան (քոյր Պօղոս փաշայի)	400	"	"
Առաքել պէյ Նուպար	100	"	"
Զարեհ պէյ Նուպար	100	"	"
Վահրամ պէյ Նուպար	100	"	"
Տիկին Կոմսուհի Ետա տ'Արսքոթ (Պօղոս փաշայի աղջիկը)	100	"	"

Գումար՝ 2300 ոսկի

(Շար. 12)

Տիկին Նատին Համբարձումեան,
Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան եւ զաւակները Անի եւ Առնօ,
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Համբարձումեան եւ զաւակները Արիս եւ Ատրիէն,
ինչպէս նաեւ Ճիւմպիւչեան, Գորնիլ եւ Գանճեան ընտանիքները,
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ Յունուար 24, ժամը 11ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ՝
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:
փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները ընել հայկական բարեսիրական հաստատութիւններուն:

3 avenue Bosquet, 75007 Paris

Madame Nadine Hampartzoumian,
M. et Mme Alain Hampartzoumian et leurs enfants Ani et Arno,
M. et Mme Daniel Hampartzoumian et leurs enfants Aris et Adrien,
Les familles Djumbuchian, Cornil et Khandjian
ont la profonde douleur de vous faire part du décès de leur époux, père, grand père, allié et parent

Krikor HAMPARTZOUMIAN

survenu le 12 janvier 2009.
Les obsèques seront célébrées le Samedi 24 janvier à 11 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste; 15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris.

Ni fleurs, ni couronnes
Des dons peuvent être faits à des organisations de bienfaisance.

3 avenue Bosquet, 75007 Paris

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak—Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONCERT

DU CHOEUR SAHAK-MESROP

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio : 99 euros (frais d'expédition inclus)
Pour tous ces cours et le manuel, RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : **cbaf@wanadoo.fr** ou par fax au : 01.53.34.12.13

(Շար. Ա. էջէն)

ժամելու քաղաքականութիւն կիրարկուած է, որպէսզի քիւրտ զանգուածները մասնատուին ու անոնց ձուլումը դիւրանայ, Թրքանան:

Ապտիլ «Քիւրտիստանի աշխարհագրութեան» շրջան որակած է Թուրքիոյ արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան գօտին:

Ըսած է որ Մարտ 29ի տեղական ընտրութիւններուն իրենց նպատակն է Տիյարպէքիրի, Տէրսիմի ու Քիւրտիստանի աշխարհագրութեան այլ քաղաքապետարաններն ալ ձեռք անցընել, Սղերդը, Մուշը Վանը ունենալ, իրենց քաղաքապետարաններուն թիւը հարիւրի բարձրացնել:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REUNION INTERSECTIONS

Avec les 4 sections de la Région PACA
en présence du Conseil d'Administration
le Samedi 24 janvier à 14h
Au AGOUMP
185 Chemin des Sables Jaunes,
13012 Marseille

• • •

REUNION INTERSECTIONS

Avec les 6 sections
de la Région Rhône-Alpes,
en présence du Conseil d'Administration
le Dimanche 25 janvier à 14h
à la M.C.A. Villeurbanne
68 avenue Marcel Cerdan,
69100 Villeurbanne

□

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Լօթոյի խաղը տեղի կ'ունենայ
Կիրակի, Փետրուար 8ին,
Պուլվար Օտտոյի «Տընի Փափէն» սրահին
մէջ, ժամը 15ին:

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

⁂

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.
A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19
Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

● le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

⁂

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE»**, **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

Présentation et dédicace
en exclusivité du roman

EREVAN

par l'auteur **Gilbert SINOUE**
Préface de **Charles Aznavour**
Editions Flammarion
le Mardi 20 janvier à 20 heures
12-14, rue Saint-Bazile
13001 Marseille
Tél.: 04 91 50 15 09

⁂

Le Président
et le Conseil d'Administration
de la Maison Arménienne
de la Jeunesse
et de la Culture de Marseille
ont l'honneur de vous inviter
à la cérémonie de présentation
des vœux de Nouvel An
qui se déroulera dans la grande salle
de réception rénovée
le **Vendredi 23 janvier à 19h**
— Un cocktail clôturera la cérémonie —
Métro: Réformés Parking:Gambetta

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

Jeudi 22 janvier à 20 heures
LE PROMENEUR DU CHAMP DE MARS
Film de Robert GUEDIGUIAN
Scénario : Gilles Taurand
et Georges-Marc Benamou
Adapté du roman **"Le dernier Mitterand"** de Georges-Marc Benamou.
Avec : Michel Bouquet (2006 César du meilleur acteur), Jalil Lespert, Philippe Fretun, Anne Cantineau, Sarah Grappin, Catherine Salviat, Gisèle Casadesus, Jean-Claude Frissung.
La projection sera suivie d'un débat sur le thème du film, en présence du réalisateur Robert Guédiguian.
Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse
et amicale
La Section de Chaville
organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 21
MERCREDI
21 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.122 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.122

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԵԼՈՅԹԸ

Թուրքիոյ վարչապետը որպէս հիւրը Եւրոպական Միութեան յանձնախումբին նախագահ Ժ.-Մ. Պարոզոյի, Պրիւսէլ գացած ու «Թուրքիա – Եւրոպական Միութիւն յարաբերութիւնները» նիւթով ելոյթ մը ունեցած է: Անով ակներեւ զօրակցութիւն յայտնած է Համասին որ թէ՛ ԱՄՆ-ու, թէ՛ Եւրոպական Միութեան տեսանկիւնէն ահաբեկչական կազմակերպութիւն է: Էրտողան պաշտպանած է այն թեզը որ Համասը ժողովուրդին քուէները ստանալով գործի գլուխ եկած է ու պէտք է յարգել ժողովուրդին կամքը:

Թուրք վարչապետը տակաւին պաշտպանած է ազատ մամուլի իր նախընտրութիւնը, խօսած է իր երկրին ու Եւրոպայի յարաբերութիւններուն մասին, ըսելով թէ իր երկրին ընդդիմութիւնն է որ դէմ է Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան եւ կը խոչընդոտէ այդ հեռանկարին տանող քայլերը:

Ինչ կը վերաբերի Իրանի հետ յարաբերութիւններու ոլորտին, Թ. Էրտողան շեշտած է թէ իրենց համար խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ այդ երկրին հետ յարաբերութիւնները խզելու պարագան: Ակնարկելով այդ ուղղութեամբ Արեւմուտքէն Անգարայի կատարուած թելադրանքին, ըսած է. «Ոչ ոք կրնայ մեր այս մարզի քաղաքականութիւնը որոշել: Թուրքիան ցեղախումբ չէ: Մեր որոշումները մենք կու տանք»:

Էրտողան բաւական խիստ արտայայտութիւններ ալ ունեցած է Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան բանակցութիւններուն ուժանիւթի բաժնին Կիպրոսի կողմէ խոչընդոտումին մասին: Ըսած է թէ այդ նիւթը իրենց համար առնչըւած է Կասպից ծովու գօտիին կազը Թուրքիոյ ճամբով Եւրոպա փոխադրելու «Նապուգգօ» ծրագրին եւ թէ Եւրոպան ըստ այնմ պէտք է դիրք որոշէ: «Եթէ բանակցութեան ուժանիւթի գլուխը խոչընդոտուի, մենք ալ մեր կացութիւնը կը քննենք ու կը շարժինք փոխադարձ շահու ըմբռնումով» ըսած է ան, աւելցնելով որ անտեղի է 70 միլիոննոց Թուրքիոյ դէմ 700–800 հազարնոց Կիպրոսի նախընտրութիւնը:

Սակայն Մ. Պարոզոյի հետ տեսակցելէ ետք Թուրք վարչապետը այլ դիրքով յայտնուած է, ըսելով թէ «Նապուգգօ» ծրագիրը որպէս զէնք պիտի չգործածէն:

ՊՈԼԻՍ

«ԲՈԼՈՐՍ ՀՐԱՆԴ ԵՆՔ, ԲՈԼՈՐՍ ՀԱՅ ԵՆՔ»

Շուրջ տասը հազար հոգի «Ակօս»ի խմբագրատան առջեւ, սպաննուած վայրին վրայ ոգեկոչած է Հ. Տինքի յիշատակը, անոր մահուան երկրորդ տարելիցին օրը, Յունուար 19ին: Անոնք արձակած են «Վասն Հրանդին, վասն արդարութեան», «Բոլորս Հրանդ ենք, բոլորս Հայ ենք», «Հրոսախումբերը հաշիւ պիտի տան» լոզունգները:

Լրագրողներ, արուեստագէտներ ելոյթներ ունեցած են, ցաւ յայտնելով Հրանդին սպանութեան, եւ դատապարտելով ոճիրին դատավարութեան ձգձգումը, ամբաստանեալներու վայելած զօրակցութիւնը:

Արուեստագէտ Հ. Էրկին յայտարարած է. «Քեզի պատահածին արգելք ըլլալու մեր անկարողութեան պատճառով քեզմէ ու այս հողերուն բոլոր Հայերէն ներողութիւն կը խնդրեմ, ամէնքդ ալ կը հրաւիրեմ ներողութիւն խնդրելու»: Ներկայ բազմութիւնը «Ներողութիւն կը խնդրենք» աղաղակելով պատասխանած է հրաւէրին:

Ոգեկոչումին մասնակցած են քաղաքական կազմակերպութիւններու, միութիւններու, սենտիքաներու ներկայացուցիչներ, լրագրողներ, քաղաքական դէմքեր, գրողներ, մարդկային իրաւունքներու պաշտպաններ, եւլն.:

* * *

ԵՐԵՒԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ՈԳԵԿՈՉԱԾ Է

Հ. Տինքի յիշատակը յարգելու համար նախարար Հ. Յակոբեանի գլխաւորութեամբ Սփիւռքի նախարարութենէն խումբ մը այցի գացած է Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիր ու հոն ծաղկեպսակ մը զետեղած: Անոնց միացած են հանրային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը:

Հ. Յակոբեան իր ելոյթին մէջ ըսած է. «Հ. Տինքը արդարութեան, ազնուութեան, ժողովրդավարութեան, հանդուրժողութեան մի իւրօրինակ խորհրդանիշ էր, որը չներուեց ծայրայեղականների կողմից: Մենք վկան ու ականատեսը եղանք Թուրք եւ այլ ժողովուրդների ընդվզմանը Տինքի մահուան կապակցութեամբ եւ նա իր մահով նպաստեց ժողովրդավարութեան, ազատութեան համար պայքարի ահագնացմանը»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՈՒԾՈՒՄԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ԵՒ ՏԱՐԱԾՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՈՎ

Եւրոպական Միութեան արտաքին յարաբերութիւններու եւ եւրոպական դըրացնութեան հարցերու յանձնակատար Ֆէրէրօ Վալթնէր որ Երեւան գացած էր, հանդիպումներ ունեցած է իշխանութեան ղեկավար դէմքերու, նաեւ ընդդիմադիր ճակատի գլխաւոր անձնաւորութիւն Լ. Տէր Պետրոսեանի հետ:

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեանի հետ հանդիպումին յաջորդած մամուլի ասուլիսին եւրոպացի դիւանագիտուհին յայտարարած է թէ Ղարաբաղի հակամարտութեան կողմերը պարտին գտնել փոխադարձ զիջումի տարբերակ մը որ հիմնուած ըլլայ ազգերու ինքնորոշման եւ տարածքի ամբողջականութեան սկզբունքներուն վրայ: Շեշտած է նաեւ թէ Եւրոպական Միութիւնը կը մերժէ ռազմական ամէն լուծում:

Նախարար Է. Նալպանտեան ալ խօսելով նոյն հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւններուն մասին, յայտնած է թէ անոնք պիտի շարունակուին անցեալ Նոյեմբերի Մոսկուայի հռչակագրին ու Դեկտեմբերի Հելսինքիի մէջ կատարուած յայտարարութիւններու հունով: Այլ խօսքով՝ գործակցութիւնը շարունակելով Մինսկի խումբին հետ մատրիտեան առաջարկներուն հիմով, նպատակ ունենալով խաղաղ, քաղաքական լուծում գտնել:

Ֆէրէրօ Վալթնէրի հանդիպումը Լ. Տէր Պետրոսեանի հետ, կեդրոնացած է Հայաստանի ներքաղաքական կացութեան վրայ: Նիւթ եղած են քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումի պարագան, ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու կապուած զարգացումները:

Եւրոպացի յանձնակատարին Երեւան այցին զուգահեռ, Մինսկի խումբին երեք նախագահները Յունուար 19ին Բաքուի մէջ հանդիպում ունեցած են Ադրբեջանի նախագահին ու արտաքին գործերու նախարարին հետ: Ռուս նախագահը Ե. Մերզլեակով հանդիպումներէն ետք յայտարարած է թէ Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահները տեսակցութիւն կ'ունենան Յունուարի վերջ, Տաւոսի մէջ ուր տեղի կ'ունենայ տնտեսական միջազգային խորհրդաժողովը:

Մինսկի խումբի նախագահներու երբեակը Յունուար 20ին Երեւան կ'անցնէր ուր հանդիպում կ'ունենար նախագահ Ս. Սարգսեանի ու Է. Նալպանտեանի հետ:

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ

Ս. Սարգսեանի Յունուար 19ի հրամանագրով արտաքին գործերու նախարարի տեղակալ Գեղամ Ղարիբջանեանի պաշտօնին վերջ տրուած է, ան կը նշանակուի այլ պաշտօնի: Կ'ենթադրուէր որ կը գըրաւէ Ազգային ժողովի աշխատակազմի ղեկավարի աթոռը որ պարապ մնացած էր Հ. Քոթանճեանի պաշտօնանկութենէն յետոյ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆ ԱԼ ԴԷՄ Է ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱՒԻՆ

Ազգային ժողովի նախագահ Ք. Թոփթան եւս դէմ արտայայտուած է Հայերէ ներողութիւն խնդրելու արշաւին, զայն մտահոգիչ որակելով: Ան ըսած է թէ ներողութիւն խնդրողները այնպէս մը կ'ընեն, որպէս թէ Ցեղասպանութեան ոճիրը հաստատուած է ու կը դատապարտեն Թուրք ժողովուրդը, առանց ինքնապաշտպանութեան առիթ ձգելու անոր:

Թոփթան նաեւ ափսոսանք յայտնած է որ Թուրք պատմաբանները եւ հանրային կազմակերպութիւնները բաւարար աշխատանք չեն կատարեր այս հարցին մէջ որ պիտի շարունակէ գլխու ցաւ պատճառել Թուրքիոյ: Ան ըսած է թէ հայեւթուրք յարաբերութիւններուն նիւթով 26 հազար յօդուած լոյս տեսած է, որոնց միայն 200ը Թուրք պատմաբաններու կը պատկանին:

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեան Յունուար 16ին մասնակցած է Արցախի պետական համալսարանի խորհուրդի նիստին ու ելոյթ ունեցած: Շեշտելէ ետք կրթութեան ու գիտութեան զարգացումին պետութեան համար ներկայացուցած կարեւորութիւնը, ըսած է թէ նպատակը կը հետապնդուի այդ բնագաւառին որակը բարձրացնելու:

2009ի պետական պիւտճէէն այդ մարզին յատկացուած գումարը -9,3 միլիառ դրամ- 24,7 տոկոսով, կամ 1,8 միլիառով աւելի է 2008ի յատկացումէն: Ինչ կը վերաբերի բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններուն, անոնց կը տրամադրուի 450 միլիոն դրամ որ կը նշանակէ 68,8 տոկոսի յաւելում (183,4 միլիոն դրամ):

Բ. Սահակեան յիշած է թէ համալսարանի 400 ուսանողներ գործնապէս մասնակցած են արցախեան պատերազմին, անոնցմէ 75ը զոհուած են:

Նախագահը ըսած է նաեւ թէ Արցախի պետական համալսարանը բաւական ետ մնացած է հիմնական գիտնական կեդրոն ըլլալու առաքելութեան մէջ: Ատոր փաստը նկատած է այն որ 2007–08 տարեշրջանին միայն բանասիրական եւ մարդասիրական բաժիններէն մենագրութիւններ հրատարակուած են: Ատոր քով գիւղատնտեսութեան ֆաքիւլթէէն միայն չորս յօդուած լոյս տեսած է, երբ այս մարզը ԼՂՀ տնտեսութեան ողնայարն է: Ուստի անհրաժեշտ նկատած է զարգացնել գիտական միտքը:

Ատոր համար յանձնարարած է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել գիտական մակարդակի բարձրացումին, դասախօսներու վերապատրաստութեան, միջազգային գիտական կապերու հաստատումին, արտասահմանեան գիտաժողովներու մասնակցութեան, Հայաստանի ու Սփիւռքի, նաեւ արտասահմանեան գիտակրթական կառոյցներու հետ համագործակցութեան:

Դրական նկատած է այս տարուընէ նախազինակոչային պատրաստութեան ամպիոնի մը կազմակերպումը որ ռազմագիտութեան մասնագէտներու որակը բարձրացնելով կը նպաստէ երկրի պաշտպանութեան ամրապնդումին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ Յունուար 19էն սկսաւ քաշուիլ Գազայէն եւ յարգել հրադադարը այն անուրանալի տպաւորութիւնը թողլով որ զինեալ իր բիրտ յարձակումը պէտք է տեղի ունենար եւ վերջ գտնէր Պուշի իշխանութեան հետ: Գազա աւերուած շրջանի մը պատկերը կը պարզէ եւ հաստատ է որ Իսրայէլի բանակի նոր մեթոտները անակնկալի բերած են պաղեստինցի բնակիչները, որոնք դեռ Յունուար 19ին, դիակներ կը գտնէին փլատակներու տակ: Համասի զինեալ թեւի բանբերը կ'ըսէ թէ 48 զինուոր կորսնցուցած է, մինչ Իսրայէլ կը յայտարարէ թէ 500 զինուոր մեռած է Համասի շարքերէն: Իսրայէլ եւ Համաս, երկուքն ալ յաղթանակի մասին կ'արտայայտուին, բայց ներման պայմաններու մէջ, նախընտրելի է յաղթանակ չոգեկոչել: Դիւանագիտական գետնի վրայ ալ, Սարքոզի կ'ուզէ մեծ ժողով մը կազմակերպել Փարիզ, «տեւական խաղաղութիւն մը» հաստատելու համար: Առաջին ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Եգիպտոս, Փետրուարին, արտաքին նախարարներու մակարդակով: Փարիզի ժողովը, զոր Սարքոզի կը ծրագրէ, շարաթներու հարց է:

ՊՐԻՒՍԷԼ հաւաքուած Եւրոյի գօտիի տնտեսութեան 16 նախարարները, Յունուար 19ին, ծանօթացան Յանձնախումբին նախատեսած տնտեսական հեռանկարներուն: Այս 16 երկիրներուն ազգային հարստութիւնը 1,9% նահանջ պիտի արձանագրէ 2009ին: Գործազրկութիւնը մէկ երրորդ համեմատութեամբ պիտի յառաջդիմէ 7,5էն անցնելով 10,2%ի: Բոլորն ալ չեն ծածկած իրենց մտահոգութիւնը ի տես հանրային բացերուն եւ ֆինանսական լարուած վիճակին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Յունուար 19ին, սպաննուած է Ս. Մարկելով, փաստաբանը չէչէն կնոջ մը, որու մարդասպանը՝ գնդապետ Բուդանով բանտէն նոր դուրս ելած է: Մարկելովի սպանութիւնը տեղի ունեցած է օր ցերեկով եւ մայրաքաղաքին կեդրոնը: Մարկելով, 34 տարեկան, կը պաշտպանէ 2000ին սպաննուած պար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԵՐՋՔ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՑ

ԿՈՐԻՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ(*)

Գնո՛ւմ են գնո՛ւմ...

Եթէ մեզնից մէկը, այս վերջի շրջանին Վիէննայի փողոցներում պտտելիս լինէր, մի զարմանալի, բայց նաեւ շատ հարազատ լեզու ականջին կը դիպչէր՝ հայերէնը: Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան մասին շատերս տեղեակ ենք, իսկ հայ համայնքի գոյութեան մասին՝ ոչ այդքան:

Հապա՛, սա ի՞նչ երեւոյթ է: Արդեօ՞ք ուրախանանք. Աւստրիայում հայերէնը ապրող լեզո՞ւ է դարձել: Ո՛չ, ցաւոք սրտի, նրանք որ խօսում են հայերէն, գալիս են Թեհրանից, Նոր Ջուղայից, Թաւրիզից եւ Իրանի այլ հայաշատ գաւառներից: Այս երեւոյթը արդէն 5-6 տարի է որ յարատեւում է, եւ գնալով-գնալով ծաւալւում ու թափ ստանում:

Մէկ խօսքով՝ Պարսկահայութիւնը վերջին տարիներին մի մեծ արտագաղթ է ապրում: Բայց ինչո՞ւ Վիէննա: Արդեօ՞ք Աւստրիայի պետութիւնը յատուկ կոչ է արել Իրանի հպատակ քրիստոնեաներին (Հայեր, Ասորիներ...): Ո՛չ, այս բոլոր քրիստոնեաները գաղթում են դէպի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ, իսկ Վիէննան միայն ժամանակաւոր կեցութեան վայր է:

Գնո՛ւմ են գնո՛ւմ... իսկ ինչպէ՞ս են գնում:

Նրանց բոլորի փափաքը Իրանից դուրս գալն է եւ դէպի երազած Ամերիկան հասնելը: Մեծ մասամբ նրանք մեկնում են դէպի Լոս Անճըլըս: Նախ եւ առաջ, նրանք դիմում են իրենց ընտանիքի հովանաւորութեանը, որոնք արդէն Միացեալ Նահանգների քաղաքացի են: Անշուշտ աւելորդ է ասել, որ չկայ մի պարսկահայ որ չունենայ ազգակից Ամերիկայում: Սկսւում է ապաստանութիւն խնդրելու դիմումնագիրը, յօրինուած ու կեղծ փաստերով, ինչպէս փոքրամասնութիւնների դէմ հալածանքներ, ձերբակալութիւններ, սուտ-սուտ քրիստոնեայ-մահմեդական բախումներ ու խոչընդոտումներ, եւ այլ հմտօրէն ստեղծած իրավիճակներ: Այսպիսով, մուծելով նաեւ մի որոշ գումար (2000ից 3000$ որպէս ապահովութիւն Վիէննայի կեցութեան ծախքերը հոգալու), նրանք մեկնում են Վիէննա, սպասելով դիմումնագրի պատասխանին, ուրախ ու միամիտ կերպով վայելում են եւրոպական մաշտապներով կեանք: Երեք չորս ամիս յետոյ, իրենց զբօսաշրջիկային կեանքն աւարտւում է ու նրանք ոտք են դնում իրենց երազած աշխարհը:

Գնո՛ւմ են գնո՛ւմ... Իսկ ո՞ւմ շնորհիւ են գնում:

Մնացողներից ոմանք մեկնաբանում են թէ այդ «Հայաս» կոչուած կազմակերպութիւնը հրէական է, որ իրենց ծրագրերի մէջ է Իրանը դատարկել փոքրամասնութիւններից, նամանաւանդ՝ քրիստոնեաներից: Ուրիշներ ենթադրում են թէ Ամերիկան է այս ամբողջ արտագաղթի ծրագրողը. նպատակ ունի Իրանը միատարր մահմետական երկիր դարձնելով մեկուսացնել ու անցնել յարձակման:

Ինչ էլ որ լինի իրականութիւնը, մեկնող պարսկահայի մտքում այն է որ պիտի փախչի անախորժ եւ տնտեսապէս տկար երկրից: Բայց այս փաստը մէկ անգամ եւս ապացուցում է, թէ ինչպէս ենք Հայերս ենթարկւում միւս պետութիւնների քաղաքական դիրքորոշումներին:

Գնո՛ւմ են լքո՛ւմ... իսկ ի՞նչ թուով են գնում:

1979ի Իսլամական յեղափոխութեան հետեւանքով համայնքի կէսն (շուրջ 150 հազար) արդէն արտագաղթեց: Իսկ այս վերջի տարիներին՝ աւելի քան 30-40 հազար Հայ. մի՞թէ քիչ է: Պարսկահայութիւնը նորից մեծ թափով մեկնում է դէպի արեւմուտք: Այս անգամ եւս մեր աչքի առաջ, մի հին ու աւանդական, միջին արեւելքում դեռ ապրող ամենահնագոյն համայնքն է ոչնչանում: «Պարսկահայ» ասուած բառը մի գուցէ այլեւս իմաստ չունենայ 21րդ դարի վերջում: Ամէն շաբաթ, երբ հասնում է թռիչքի օրը, հանդերձ ընտանեօք հաւաքւում են օդակայան: Ճամբու են դնում իրենց հարազատներին, զաւակներին: Լաց ու կոծեր լսելը այլեւս բնական է դարձել:

Լքո՛ւմ ենք լքո՛ւմ... Բայց ի՞նչ ենք լքում:

Մեր ազգը, որ դարեր շարունակ ապրել է մասամբ իր պատմական հողերի վրայ (Ուրմիոյ լճի շրջակայքում), եւ չորս դար շարունակ Շահ Աբասեան տեղահանման հետեւանքներով սփռուել Պարսկաստանով մէկ, այլեւս անտարբեր է այն գաղափարին թէ կարեւոր հարց է Միջին Արեւելքի մէջ Քրիստոնեաների, նամանաւանդ Հայերի ներկայութիւնը:

Լքում, անտեսում ու կորուստի ենք մատնում Նոր Ջուղայի հպարտանքը՝ Սուրբ Ամենափրկիչ վանքն ու դեռ կանգուն տասներեք եկեղեցիները, Միջին Արեւելքի Խաչատուր Կեսարացու առաջին հիմնած տպարանը, հնակերտ յուշարձաններն ու բնակարանները Րաֆֆու Սալմաստը, Զարենցի Մակուն, Թեհրանի մի քանի տասնեակ ազգային դպրոցները, մշակութային համալիրներն ու մարզադաշտերը...

Իրանահայ թերթերը ողողուած են այդ նիւթերով ու ահազանգներով: «Ալիք» օրաթերթը մասնաւոր սիւնակով արձագանգում է հասարակութեան աղէտի մեծութիւնը: Համայնքի հաւաքատեղիներում խօսակցութեան նիւթը անդադար մեկնելու մասին է:

Այս արտագաղթի երեւոյթը այնքան մեծ է որ Թեհրանի Աւստրիական դեսպանատան մէջ արդէն իսկ կայ մի հայ աշխատող-թարգմանիչ, նաեւ՝ յատուկ անձ Աւստրիական օդային ընկերութեան մէջ:

Գնո՛ւմ են գնո՛ւմ... Իսկ ի՞նչ կարգով են գնում:

Զոյգերը արագ-արագ ամուսնանում գնում են. երբեմն այնքան շտապ որ հազիւ թէ Ամերիկա հասած բաժանւում են: Յաճախ ասում են թէ մենք գնում ենք «նոր» կեանք ապրելու, մեր բախտը որոնելու, մեր ապագան պայծառացնելու: Եկեղեցու ամուսնութեան կնիքը ստանալու համար մինչեւ անցած մէկ տարի հերթի են սպասում: Թեհրանի սրահները արդէն ամիսներ առաջ հարսանիքի համար ապահովուած են: Ծերունիներն ու թոշակառուները մեկնում են հանգիստ կեանք ապահովելու համար. ընտանիքները՝ իրենց զաւակներին «լաւագոյն» ուսման ուղարկելու համար: Իսկ ամէնից ցաւալին այն է, որ նոյնիսկ ազգային դէմքերն էլ են մեկնում՝ ուսուցիչներ, գրողներ, մտաւորականներ... Նրանց մօտ գաղթելու ցանկութիւնը այնքան մեծ է որ պատրաստ են նոյնիսկ Վիէննայի եկեղեցու բակում քնել, թշուառական պայմաններով ապրել:

Ա՜խ լքո՛ւմ ենք լքո՛ւմ, մոռանալով դարերէ ի վեր մշակուած իւրայատուկ մշակոյթը, կորուստի մատնելով ազգային կալուածները: Համայնքը անընդհատ նուազում, խղճանում ու աղքատանում է: Դպրոցներ են փակւում, ակումբներ անհետանում ու հայաշատ թաղեր՝ ջնջւում: Մի խօսքով՝ մնացողներին էլ են մեծ վնաս պատճառում:

Գնո՛ւմ են գնո՛ւմ... Ալիքն արդէն այնքան մեծ թափ է առել, որ այլեւս կանգ չի կարող առնի: Ով որ դեռ չի գնացել ինքն իրեն հարց է տալիս՝ «Բա ես ինչի՞ մնամ: Բոլոր ազգականներս գնացին, ես ի՞նչ անեմ էստեղ մենակ»: Ու ինքն էլ է որոշում կայացնում ու գնում: Ուր էլ լինես, ուր էլ գնաս, միմիայն այս խօսքն ես լսում՝ «Խոբ, բա դուք ե՞րբ էք էթում» (երթալ բայը արդէն իմաստը փոխած, իր մէջ կրում է նաեւ Ամերիկան): Ինչպէս նաեւ՝ «Ձեր անունը դուրս ա էկել թէ չէ՞» որը ընդհանրացած դարձուածք է. պարզապէս նշանակում է արդէն կարող են դիմել Աւստրիական դեսպանատան Ամերիկայի վիզա ստանալու համար:

Լքո՛ւմ են գնո՛ւմ... «Ախր ինե՞ր էք գնում»: Ո՞վ ասաց ձեզ թէ աւելի ապահով տեղ էք գնում: Գնո՛ւմ ու գնո՛ւմ,, կոյրօրէն գնում ... Ոչխարի ու գառան պէս իրար հետեւելով գնում են, գնում... Մեծ շտապով գնո՛ւմ են, գնո՛ւմ... Երանի՛ նրանց, որ ո՛չ տեսել եւ ո՛չ էլ լսել են այս մասին: Իրան - Միացեալ Նահանգներ ճանապարհը այլեւս չի անցնում Հայաստանից: Ափսո՛ս... հազար ափսո՛ս...

Ա՜խ լքո՛ւմ ենք գնո՛ւմ...

(*) Կորինը եւս մէկն է «Մկնիկ» աշխատանոցի հունձքէն: Վահան Քերովբեանի հետ յատուկ հետաքրքրութիւն ունի հայերէնի լեզուական մարզին նկատմամբ: Ասոր ու համալսարանական ուսանողութեան զուգահեռ յօդուածագրութիւնը միայն կրնայ ուրախացնել ու յարատեւութիւն մաղթել տալ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐՈՒ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(1885 - 1989)

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Մօտերս հրապարակ ելաւ աշխատասիրութիւնը Ներսէս Գասպարեանի ու Յակոբ Կիլիկեանի «Մատենագրութիւն հայերէն գրքերու հրատարակութեանց Պուլկարիոյ մէջ 1885-1944-1989» (Փլովտիւ 2008, 117 էջ) որպէս փոփոխակ հայերէն բնօրինակին: Հրատարակութիւնը իրագործուած է Կիւլպէնկեան Հիմնադրամի փինանսական օժանդակութեամբ, շնորհիւ անոր հայկական բաժնի միջնորդութեան՝ Զ. Եկաւեանի եւ Էտմոնտ Զիլեանի՝ Շիքակօ, ԱՄՆ:

Ներսէս Գասպարեան փլովտիւահայ մեր երեւելի մշակութային գործիչ, ու հասարակական գործակից, դաստիարակ ու հետազօտող՝ պուլկարահայ մօտաւոր անցեալին: Հեղինակ է թանկագին մենագրութիւններու եւ յօդուածներու, նուիրուած՝ Պուլկարիոյ հայկական գաղութներուն: Մահկանացուն կնքած Փլովտիւ 1979ին:

Յակոբ Կիլիկեան շատերուս քաջ ծանօթ է որպէս անխոնջ հետազօտող պուլկարահայութեան, հրատարակած մեր գաղութի տարբեր բնագաւառներու հարցերուն նիւթով. պատմութիւն, եկեղեցիներ ու դպրոցներ եւ անոնց գործունէութիւնը, հայերէն լեզու, պարբերական մամուլ, թատերական կեանք, դիմանկարներ: Ան գործօն կերպով կը մասնակցի իր ծննդավայրի թանգարաններու աշխատանքներուն, պետական արխիւին: «Հայկական թեմա»ն արծարծած է գիտական համաժողովներուն, յաճախ հրապարակելով համապատասխան հաւաքածոներու ու տարեգիրքերու մէջ:

Մատենագրութիւնը սկիզբ կ'առնէ Յ. Կիլիկեանի ընդլայնուած ներածական երկու մասերով՝ «Սկզբնաւորութիւն ու զարգացում հայկական տպագրական գործին ու հայերէն գրականութեան՝ (բնագիր ու թարգմանչական) հրատարակութիւններ Պուլկարիոյ մէջ» եւ «Հայեացք մը՝ հրատարակուած գրքերու բնոյթին ու ժանրային այլազանութիւնը» 3-16 էջ: Անոր կը յաջորդէ իսկական մատենագրական մասը՝ բաղկացած քանի մը բաժիններէ: Առաջին մասը նուիրուած է հայերէն գրքերուն, լոյս ընծայուած 1885-1944ին: Երկրորդ համեստ բաժին մը կը ներկայացնէ հայատառ թրքերէն գրքոյկներու հրատարակումը (1885-1944): Երրորդ նոյնպէս համեստ բաժինը կ'ամփոփէ համայնավար իշխանութեան շրջանին տպուած գիրք ու գրքոյկները (1944-1989): Վերջին, չորրորդ բաժնին մէջ ցոյց տրուած են ալպոմներ ու նկարախումբեր:

Այս մենագրութեան յատկանշական մէկ մասը կը կազմեն տարբեր տեսակի ցուցակները, ընդամէնը 13 վերնագիր, որոնք անհատական աշխատանքն են Յ. Կիլիկեանի: Հեղինակը նպատակ ունեցած է «Աղիւսակներով եւ առանց աղիւսակներու» ցոյց տալ մեզ մօտ տպագրուած հայերէն գրքերը ըստ քաղաքներու, ըստ տպարաններու՝ հայկական ու պուլկարական, ու անոնց քանակին համեմատ, ըստ սեռերուն: Ցուցակները կը վերջանան եզրափակիչ ընդհանուր աղիւսակով, հրատարակուած հայերէն գրքերու ի Պուլկարիա: Անոնց մէկ մասին տեսանելի պատկերացումին կը նպաստեն տիտղոսաթերթերու լուսանկարները, պուլկարերէն բացատրութեամբ:

Մեր առջեւ կը ներկայանայ արժէքաւոր աշխատանք մը, ուր հաւաքուած ու դասաւորուած են պուլ-

կարահայ գաղթօճախին մէջ տպագրուած ու բացայայտուած հայերէն գրքերը տարբեր ծաւալով ու չափով, ոմանք առնուած հայկական աղբիւրներէ: Եւ այս ամբողջ հրատարակչական ու տպագրական գործը ընթացած է շուրջ մէկ հարիւրամեակի ընթացքին եւ ճշդուած են առանձին 381 վերնագրեր:

Ինչպէս Ց. Կիլիկեան կ'անդրադառնայ իր նախաբանին մէջ, մատենագրութեան աշխատանքներուն սկսած է Ներսէս Գասապեան, որ առաջին անգամ պուլկարերէն լեզուով մասնակի քանակով վերնագրեր տպագրութեան կը յանձնէ 1956ին, Պուլկարական ինստիտուտի մատենագրական մէկ հատորին մէջ: Այս հեղինակին աշխատանքը կը շարունակէ Ց. Կիլիկեան, մէջտեղ հանելով եւս 33 նոր վերնագրեր: Ան դիւրացնելու համար աշխատանքը յետագայ ուսումնասիրողներուն, ծանօթանալով պուլկարահայ տպագիր գրքերու հետ, պրպտումներու միջոցով ցոյց տուած է անոնց գտնուած վայրը ու համապատասխան գրադարանային թիւը:

Մատենագրական ու հրատարակչական գործի վերլուծման մէջ հեղինակը որոնած է տնտեսական ու քաղաքական պայմանները, որոնց ոլորապտոյտին մէջ զարգացած կամ դանդաղած է պուլկարահայ տպագրական ու հրատարակչական գործը: Իր վերլուծութեան մէջ ան կը գտնէ թէ ամէնէն նպաստաւոր ու արդիւնաւէտ եղած է այդ գործունէութիւնը 1926–1944, երբ հայութիւնը տնտեսական ու ֆինանսական կայունութիւն մը կ'ապրի, առանց անտեսելու 1928–1932 համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը: Այդ շրջանին վերելք մը կ'ապրին հայ հասարակական միութիւնները, դպրոցական, թատերական ու մշակութային գործը:

Տարիներու ընթացքին Պուլկարիոյ մէջ տպուած հայերէն գիրքերու արտադրանքը կը բնորոշուի իր ժանրային այլազանութեամբ: Գրական–գեղարուեստական գրականութենէ դուրս, բնագիր ու թարգմանչական, որ մեծագոյն մասը կը ներկայացնէ, զգալի տեղ կը գրաւեն պատմական, պատմագրական, կենսագրական ու յուշագրական գիրքերը: Հրատարակութիւններ կան նաեւ հասարակական – քաղաքական ու կրօնական բնոյթի, որ նոյնպէս արժէք մը կը ներկայացնեն, որոնց կողքին եւ տարբեր կանոնագիրներ, դասագրքեր ընթերցանութեան, Հայոց լեզուի ու քերականութեան եւ Հայոց պատմութեան:

Տարիներու աշխատատար այս գործունէութեամբ հեղինակը դիւրացուցած կ'ըլլայ մեր մօտեցումը ճիւ, բայց այսօր դժուար մատչելի տեղեկատուութեան: Բացի այդ «Մատենագրութեան...» շնորհիւ հայ հրատարակչական ու տպագրական գործը Պուլկարիոյ մէջ մուտք կը գործէ «պուլկար հասարակութեան ընդհանուր մշակութային ոլորտին մէջ» եւ զայն կը հարստացնէ ու այլազանութիւն մը կը շնորհէ անոր: Պէտք չէ թերագնահատել եւ այն հանգամանքը թէ հակառակ օտար պայմաններու մէջ ըլլալուն, մեր փոքրիկ ազգային փոքրամասնութիւնը յաջողած է տարիներու ընթացքին ստեղծել բազմաքանակ ու բազմաժանր գրականութիւն մը, որ պատիւ մըն է հայ տեղական մտաւորականութեան ու գաղութին: Համեստ հպարտութեան փաստ մը:

Այս բոլորին կը նպաստէ Ց. Կիլիկեանի աշխատանքը, որ համոզիչ ապացոյց մը կու տայ տեղւոյս հասարակական–մշակութային կեանքին բարձր մակարդակին, հայկական գաղութին Պուլկարիոյ մէջ համապատասխան տարիներուն:

Պուլկարերէն բնագիր՝
ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Թարգմ.՝ Վանատուր
Երեւան – Սոֆիա

Փլովտիւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Դեկտեմբերի խռովութիւններէն ետք, մթնոլորտը չէ հանդարտած երկրին մէջ: Բազմաթիւ համալսարաններ եւ դպրոցներ գրաւուած կը մնան եւ նոր շարժումներ ալ նախատեսուած են: Յունուար 7ին, վարչապետ Գարամանլիս հակազդեց, խնդրոյ առարկայ ընելով այն նախարարութիւնները, զորս պատասխանատու կը նկատէր: Հիմնական փոփոխութիւններ կառավարութեան տնտեսական ճիւղին գլուխը, բայց, նաեւ նախարարութիւններուն մէջ նախատեսուած են, այն յոյսով որ Պետութիւնը կը վերականգնի, ինչպէս խոստացած էր 2004ին:

Այս մեթոտը որ ներշնչուած է օտար սիսթեմներէն, կը ձգտի նախ վերջ տալու նախարարութեանց ընդհանուր քարտուղարներուն, նահանգապետութեանց, ոստիկանութեան, դիւանագիտական սպասարկութեանց եւ հանրային վարչական մարմիններու պարագլուխներուն, փաստելու համար, որ Պետութիւնը նոր ուղղութիւն մը կ'ուզէ առնել, որպէսզի աւելի արդիւնաւէտ ըլլայ եւ աւելի արագ շարժի:

Վարչապետին գլխաւոր հեռանկարն է փակել այն բոլոր ճամբաները, որոնք գոյութիւն ունին իր իսկ կառավարութեան մէջ եւ ջնջել իր իսկ կուսակցութեան ծոցին մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր տարակարծութիւնները: Այդ նպատակով, պէտք է հեռացնել այն նախարարութիւնները, որոնք դեր ունեցած են քաղաքական զանազան գայթակղութիւններու մէջ վերջին ամիսներուն:

Նոր ուժականութեան որպէս խորհրդանիշ, Գ. Գարամանլիս ոտքի հանած է տնտեսութեան, զարգացման եւ հանրային աշխատանքներու միջնախարարական երբեակ մը, որու պաշտօնն է աւելի լաւ մատակարարել տագնապը, որ սկսած է վնասել Յունաստանի: Գլխաւոր նախարարներու համապատասխանատուութիւնը կը սահմանափակէ սակայն տնտեսական այս նոր մարմնին աշխատանքը: Տնտեսութեան նոր նախարարին գործն է: Շնորհիւ այս միջոցներուն եւ յաջորդող միջոցներուն մինչեւ ամսուն վերջ, վարչապետը կը յուսայ որ քաղաքական մթնոլորտը կը բարելաւուի: Ցարդ, թափուած ջանքերը արդիւնք չեն տուած եւ հարցախոյզերը դրական հետեւանքներ ունեցած են Փասոքին (ընկերվարական) համար:

Գարամանլիս որոշ յոյսեր ունի, շնորհիւ կատարած փոփոխութիւններուն, Յոյներու մեծ մասը համամիտ են իր տարած գործելակերպին: Բայց եւ այնպէս կառավարութիւնը վերապահ կը մնայ, որովհետեւ եթէ Գարամանլիսի նախաձեռնութիւնները չշարունակուին եւ ժամ առաջ չկարգադրէ բոլոր կնճռոտ հարցերը (ուսանողութիւն, գիւղատնտեսութիւն, բժիշկ, հանգստեան կոչուածներ, եւն., եւն.) նոր պատեհութիւններ կը ներկայանան Փասոքին առջեւ:

Այլ մարզերու մէջ ալ, Գարամանլիս վճռած է փոխել իր ռազմավարութիւնը: Լուսաւորութեան նոր նախարարը պէտք է գլուխ ելլայ կատղած ուսանողներու հետ: Սփիլիոթոփուլոս երիտասարդ է, արդիական եւ հաղորդակից: Առանց ժամանակ կորսնցնելու հրաւիրած է ուսանողական սենտիքաները, որ խորհրդակցին, բայց, պիտի կարենա՞յ կրթական հարցերը կարգադրել, քանի անոնք կը տեւեն տարիներէ ի վեր: Պիտի կարենա՞յ փրկել «600 եւրոյի սերունդը», որ միշտ լքուած է: Ներքին նախարարութեան մէջ, նախարար չէ փոխուած, բայց, ուղղութիւնը փոխուած է: Հանրային կարգ ու կանոնի փոխ նախարարի մը նշանակումը եւ մետրօներու փոխ նախարարի մը հաստատումը նպատակ ունի սահմանափակելու բռնութեան արտայայտութիւնները: Գարամանլիս երկու ամիսէն կ'ուզէ համոզել: Եթէ յաջողի եւ հարցախոյզերը նպաստաւոր ըլլան, կրնայ կանխահաս երեսփոխանական ընտրութիւններու դիմել Ապրիլին կամ Մայիսին: Այդ ձեւով, կրնայ փորձել փրկել Յունիսի եւրոպական ընտրութիւնները:

Թ.Ա.Թ.

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Թ.

Միութիւնը իր առաջին տարիներուն մէջ, պէտք է խոստովանիլ որ քիչ մը դանդաղ առաջացած է: Ասոր գլխաւոր պատճառներէն մին էր Համիտեան բռնակալութեան օրով Միութեան գործունէութեանը գրեթէ մի միայն Եգիպտոսի մէջ սահմանափակուած ըլլալը եւ երկրորդ՝ առաջին օրերուն կուսակցութիւններու կողմէ անոր դէմ մղուած կատաղի պայքարը: Երբոր նկատենք թէ արտասահմանեան հայ մամուլը, գրեթէ առանց բացառութեան, այս կամ այն կուսակցութեան ձայնը կը ներկայացնէր, կրնանք ըմբռնել թէ որքան վնասաբեր եղած է այս նորահաստատ գործին դէմ մղուած միահամուռ կռիւը:

Բարեբախտաբար այդ տգեղութիւնը շուտով վերջ գտաւ եւ Միութիւնը հետըզհետէ ժողովրդականացաւ, այնպէս որ 1911ին, այսինքն վեցերորդ շրջանին, Պօղոս փաշա Միութեան ընդհանուր ժողովին բացման առեն կը յայտարարէ.

«Միութեան բարգաւաճումը կը կատարուի այնպիսի արագութեամբ մը, որ մեր դուշակութիւնները կը գլէ. անիկա անկեղծ եւ անձնուէր բարեկամներ ունի աշխարհիս այն ամէն կողմերը, ուր մեր հայրենակիցները ցրուած են: Փոյթ եռանդութիւնը եւ անձնուիրութիւնը, զոր ամէն դաւանանքի եւ ամէն դասակարգի Հայեր ցոյց կու տան դէպի այս էապէս մարդասիրական հաստատութիւնը, կը բացատրուին իր կազմակերպութեամբը եւ այն մտահոգութեամբը զոր միշտ ունեցած ենք իր նպատակէն դուրս ձգելու քաղաքական որեւէ տեսակէտ: Միութիւնը չունի արդարեւ, եւ իր հիմնարկութենէն ի վեր չէ ունեցած ուրիշ ձգտում՝ բայց եթէ հայրենի հողին հաւատարիմ մնացած Հայերու ճակատագրին բարելաւումը. անիկա իր զօրութիւնը կը փնտռէ մեր ազգին բոլոր տարրերու միացումին մէջ առանց կրօնական կամ կուսակցական խտրի, մնալով ազգաշինութեան գետնի վրայ եւ աշխատելով հայութեան մտաւորական եւ տնտեսական վերականգնումին. մէկ խօսքով անիկա իր ուժը կը փնտռէ ցեղային կորովին մէջ:

«Բայց ահաւասիկ թուանշաններ եւ իրողութիւններ, որոնց պերճախօսութիւնը մեկնաբանութեան տեղի չի ձգեր արդէն: Մեր հիմնական դրամագլուխը 'անցեալ տարի 4261 եգիպ. ոսկիի յաւելում մը բրած է, որով Մասնաւոր Դրամագլուխին հետ՝ կը կազմէ 26.217 ոսկիի համագումար մը: Մեր տարեկան եկամուտները գրեթէ կրկնապատկուած են, 1911ին 4798 եգիպ. ոսկիի հասած ըլլալով: Տեղական Մասնաժողովներու թիւը, որ 61 էր, այսօր 96ի բարձրացած է, 6499 գործօն անդամներով, մինչդեռ անցեալ տարի անոնց թիւը 5947ի կը հասնէր:

«Եթէ իրաւ է որ ձեռնարկ մը պէտք է դատել իր արդիւնքներէն, Միութեան ձեռք բերած յաջողութիւնը եւ մատուցած ծառայութիւնները անգամ մը եւս կը հաստատեն, եւ աւելի եւս հաւաստիօրէն, թէ մեր ընկերութիւնը ստուգիւ կը համապատասխանէ հարկաւորութեան մը, եւ թէ անիկա կոչուած է բարերար ազդեցութիւն մը ներգործելու մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն վիճակին վըրայ, իրենց բարօրութեան եւ ընկերային յառաջդիմութեան տեսակէտով:

«Արդէն քանիցս առիթ ունեցած ենք, մեր զանազան շրջաբերականներուն եւ այլ բազմաթիւ հրատարակութեանց մէջ, մանրամասն կերպով անդրադառնալու այս մասին. հետեւաբար աւելորդ կը նըկատենք աւելի դանդաղիլ այս կէտին վըրայ, մանաւանդ որ Միութեան անդամները եւ ընդհանուր առմամբ մեր բարեկամները լաւ գիտեն մեր ուղղութիւնը, որուն միշտ խղճմտօրէն հետեւած ենք, ինչպէս արդէն պարտաւոր ալ ենք՝ մեր Ընկերութեան վարիչ սկզբունքներուն համեմատ»:

* * *

Ինչո՞ւ համար այսպիսի ազգաշէն Միութեան մը դէմ կուսակցականները ատելութեամբ ծառացան:

Ասոր համար թերեւս մէկ քանի պատճառներ կան, բայց անոնց գլխաւորը, կամ գոնէ իրենց օրկաններուն մէջ այդպէս ցոյց տրուածը այն է, որ Պօղոս փաշա եւ իր գործակիցները ամբակուռ պատնէշ մը քաշած են իրենց գործին շուրջը, անոր մուտքը արգիլելու համար ամէն կուսակցականի: Եւ սակայն ասիկա շատ բնական էր, քանի որ ինչպէս վերը տեսանք, Պօղոս փաշա իր յայտարարութեանց մէջ, միշտ մասնաւոր ջանք մը ըրած շեշտելու թէ՝ Բարեգործական Միութիւնը որեւէ քաղաքական հանգամանք կամ ձգտում չունի եւ չուզեր ունենալ:

Միութեան կանոնագրին յօդուածները բացորոշ են այդ մասին:

Առաջին յօդուածին մէջ կը կարդանք. «Ընկերութիւնը բնաւ որեւէ քաղաքական հանգամանք չունի. սա հիմնական պայման է»:

Յօդուած 10րդին մէջ գրուած է. «Ինչպէս որ յօդ. 1ին մէջ ըսուած է՝ ընկերութիւնը որեւէ քաղաքական հանգամանք չունի, ուստի քաղաքական կուսակցութեան մը պատկանող ոեւէ անձ չի կրնար անդամակցիլ, ո՛չ Կեդր. Վարչութեան Ժողովոյ, եւ ո՛չ Մասնաճիւղերու Ժողովոց»:

Յօդուած 11րդը կ'ըսէ. «Իւրաքանչիւր վարիչ անդամ պարտաւոր է իր պաշտօնավարութեան իբր երաշխիք տալ դրամով կամ Կեդր. Ժողովոյ որոշմամբ ընդունուած արժեթղթերով երկու հարիւր անգլիական ոսկւոյ գումար մը եւ կամ հաստատուն կալուածի մը վրայ համարժէք երաշխաւորութիւն մը: Սոյն աւանդը պիտի տրուի եւ պիտի մնայ Գրէտի Լիոնէի Գահիրէի մասնաճիւղի դրամատունը, մինչեւ որ վարիչ անդամին պաշտօնավարութիւնը Ընդհանուր Ժողովին կողմէ վերջ գտնէ»:

(Շար. 13)

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant : Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONCERT

DU CHOEUR SAHAK-MESROP

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio : 99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel , RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février: SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES et Samedi 14 mars: SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42
- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h**, ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

ՀՐԱՒԷՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԻՆ

ՀՀ Սփիւռքի Նախարարութիւնը եւ Հայ ճարտարապետների համաժողովի կազմակերպման կազմ կոմիտէն դիմում են բոլոր հայ ճարտարապետներին, ճարտարապետ-ճարտարագէտներին եւ յայտնում, որ 2009թ. Ապրիլ 21-23 Երեւանում կազմակերպուելու է հայ ճարտարապետների միջազգային համաժողով:

Համաժողովի նպատակն է աշխարհի հայ ճարտարապետական ներուժի համախմբումը եւ դրա օգտագործումը Հայաստանում ճարտարապետութեանը վերաբերեալ հիմնախնդիրների բացայայտման, անհրաժեշտ ծրագրերի մշակման եւ իրականացման՝ Հայաստանի ճարտարապետական միտքը միջազգային մակարդակին համաքայլ դարձնելու համար:

Նախատեսւում է նաեւ ճարտարապետների համահայկական յանձնախմբի եւ համահայկական ցանցի ստեղծումը:

Դիմելով Երկիր մոլորակի վրայ ապրող եւ ստեղծագործող բոլոր հայ ճարտարապետներին, խնդրում ենք հայ ճարտարապետների առաջին համաժողովին մասնակցելու ցանկութեան դէպքում, մինչեւ սթ. Փետրուարի 15-ը դիմել ՀՀ Սփիւռքի Նախարարութիւն՝ հետեւեալ հասցէով՝ Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ:

Հեռ. 58-56-01 (1-16),
E-mail : ministry@mindiaspora.am

Սպասում ենք Ձեր արձագանգներին

ՀՀ ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ
ԿԱԶՄԿՈՄԻՏԷ

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de Robert GUEDIGUIAN réalisateur

Jeudi 22 janvier à 20 heures
LE PROMENEUR DU CHAMP DE MARS
Film de Robert GUEDIGUIAN

Scénario : Gilles Taurand et Georges-Marc Benamou

Adapté du roman **"Le dernier Mitterand"** de Georges-Marc Benamou.

Avec : Michel Bouquet (2006 César du meilleur acteur), Jalil Lespert, Philippe Fretun, Anne Cantineau, Sarah Grappin, Catherine Salviat, Gisèle Casadesus, Jean-Claude Frissung.

La projection sera suivie d'un débat sur le thème du film, en présence du réalisateur Robert Guédiguian.

Directeur des programmes : Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

Le Président et le Conseil d'Administration de la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille ont l'honneur de vous inviter à la cérémonie de présentation des voeux de Nouvel An qui se déroulera dans la grande salle de réception rénovée **le Vendredi 23 janvier à 19h**
— Un cocktail clôturera la cérémonie —
Métro: Réformés Parking:Gambetta

(Շար. Ա. էջէն)

մանուհիի մը ընտանիքը: Մարդասպանը ամէնէն բարձրաստիճան սպան է ռուսական բանակին եւ խոստովանած է որ խեղդած է Էլզա Կունգայեւան, 18 տարեկան, հարցաքննութեան մը ատեն, որպէսզի խոստովանութիւններ ընէ: Ընտանիքը եւ պաշտպանները համոզուած են որ նաեւ բռնաբարուած է ռուս զինուորներու կողմէ: Բուդանովի դատավարութիւնը յաղթանակ մը կը նկատուէր, բայց այսօր ան ազատ է: Սպաննուած է նաեւ լրագրողուհի մը որ իրեն կ'ընկերանար եւ աշխատակից էր Նովայա Գազետայի:

ՊԱՐԱՔ ՕՊԱՄԱ, Յունուար 20ին պաշտօնապէս կը դառնար Միացեալ Նահանգներու 44րդ նախագահը եւ այդ առթիւ 2 միլիոն հոգիի ներկայութիւնը կար մայրաքաղաքին մէջ: Պէտք է նկատել որ այս ընտրութիւնը համաշխարհային հիսթէրիի մը ծնունդ տուած է եւ կը թուի որ Ամերիկայէն Եւրոպա բոլորը կը խորհին թէ աշխարհը պիտի փրկէ: Կը բաւէ նկատել որ որքան բարդ հարցեր կան իր առջեւ եւ դժուար թէ անոնցմէ որեւէ մէկը կարենայ լուծել: Սեւամորթ, դեմոկրատ, աղուոր-աղուոր խոստումներու տէր այս նոր նախագահը ի վերջոյ Ամերիկացի է եւ իրեն համար, երբ աթոռը նստի, կարեւոր կը մնան միայն ամերիկեան շահերը:

ՄԱՄՈՒԼԻ տագնապը միայն Ֆրանսայի չի վերաբերիր, նոյն ծանր կացութեան մէջ են ամերիկեան թերթերը: Հաւանական կը նկատուի որ մեքսիքացի Գարլոս Սլիմ 250 միլիոն տոլարի ներդրում մը ընէր գնելու համար Նիւ Եորք Թայմզը: Նոյն խմբակցութիւնն է որ կը հրատարակէ Պոսթըն Կլոպը եւ ուրիշ օրաթերթեր: Նիւ Եորք Թայմզ ներկայիս 1,1 միլիառ տոլար պարտքի տակ է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹՈՒԱՆ մը ջախջախուած է Կապոնի մէջ, որ 10 զինուոր կը փոխադրէր. միայն մէկ հոգի փրկուած է հրաշքով, ուրիշ մըն ալ վիրաւորուած է: Արկածը պատահած է Յունուար 17ին: Թուանը կը պատկանէր Ֆրանսայի ծովային ուժերուն:

ԱՐԹԻԻՐ (հեռատեսիլի հաղորդավար) եւ կարգ մը ուրիշ արուեստագէտներ ընտրուած եղած են ջնջել իրենց ներկայացումները շաբաթավերջին (Յունուար 17-18) պաղեստինամէտ ցոյցերու պատճառաւ որոնք փորձած են արգելք հանդիսանալ այդ ներկայացումներուն:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ վարչապետուհին՝ Իուլիա Տիմոշէնկօ յայտարարած է Յունուար 19ին, որ կազի հարցը կարգադրուած է Ռուսաստանի հետ եւ երկու կողմերն ալ այլեւս ոչ մէկ բողոք պիտի ներկայացնեն իրարու դէմ: Նախապէս համաձայնագիր մը ստորագրուած էր վերջ տալու համար ծնած տագնապին, որ Եւրոպան կը զրկէր ռուսական կազէն:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ բացին գաղթողները փոխադրող նաւ մը ընկղմած է եւ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն 35 գաղթողներէն միայն հինգ հոգի փրկուած են, մնացեալ 30ը ջրամոյն եղած են:

**Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22
JEUDI
22 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·123 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22·123

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՕՊԱՄԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

ՕՊԱՄԱՆԻԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Օպամանիան կը շարունակուի Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ դուրսը: Ոչ ոք կրնար խուսափիլ Յունուար 20էն, եւ չըհետեւիլ տեղւոյն վրայ եւ հեռատեսիլէն Օպամայի պաշտօնին ստանձման հանդիսաւոր արարողութեան, որ տեղի կ'ունենար Ուաշինկթըն հիւրերու եւ երկու միլիոնի հասնող բազմութեան մը ներկայութեան: Շատեր վաղ առաւօտէն եկած էին եւ սպասած, երբ ջերմութիւնը 0էն 15 աստիճան վար էր: Այնպիսի խանդավառութիւն մը, չըսելու համար խելագարութիւն մը կը տիրէ ամէն կողմ, որ անկարելի կը դառնայ Օպամայի համար յուսախաբ չընել: Նախագահական այս առաջին ելոյթին մէջ, Օպամա խոստումներ ըրաւ, քանի իր լոզունգն էր արդէն՝ «Ուի քան» («Կրնանք») բայց հաստատումներէ անդին մանրամասն ծրագիր մը չներկայացուց: Օպամա կ'ուզէ նոր Ամերիկա մը ստեղծել, շատ բան փոխել, հեռացնել փոթորիկները, որպէսզի Միացեալ Նահանգները վերագտնեն պարագլուխի իրենց տեղը: «Այսօրուընէ, ըսաւ Օպամա, պէտք է ոտքի կենանք կըրկին եւ աշխատինք վերակառուցանելու համար Ամերիկան»: Իրեն համար, Ամերիկան բարեկամն է ամէն մէկ երկրի, ամէն մէկ մարդու, կնոջ, մանուկի, որ խաղաղ եւ արժանաւոր ապագայ մը կ'ուզէ: «Պատրաստ ենք, կ'ըսէ, կրկին ղեկավարելու»: Զանգիտանար որ հսկայ աշխատանք կայ տանելիք: Նախ տնտեսութիւնը փրկել, «քանի ան շատ տկարացած է, ոմանց ընչաքաղցութեան եւ անպատասխանատուութեան պատճառաւ, բայց նաեւ մեր հաւաքական անկարողութեան՝ հարկ եղած որոշումները տալու» կը շեշտէ:

Կը խոստանայ Իրաքը թողուլ իր ժողովուրդին պատասխանատուութեան, եւ խաղաղութիւն հաստատել Աֆղանիստան: Կ'ուզէ որ յոյսը գրաւէ վախին տեղը: Իրեն համար անցած է ժամանակը, ուր որոշ շահեր կը պաշտպանէին, ուր կը յետաձգէին անախորժ որոշումները: Գլխաւոր մտահոգութիւնը նոր դիմագիծ մը տալն է Ամերիկայի: Անդրադարձաւ նաեւ Ամերիկայի ներքին հարցերուն, յիշեցնելով.– «Անձ մը որուն հայրը պիտի չսպասարկուէր քովի ճաշարանը, կրնայ այսօր ամէնէն նուիրական երդումը ընել»: Եւ այս իրողութիւնն է որ ստեղծած է անսովոր մթնոլորտ մը եւ անհամար յոյսերու ծնունդ տուած բոլոր մարդերուն մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, ամբոխավարութիւնը չէր բացակայեր իր ելոյթին մէջ եւ որոշ ծրագիր մըն ալ չկար: Ցատակ ոչինչ ըսաւ, մասնաւորաբար Մերձաւոր Արեւելքի մասին եւ Գազայի ոչ մէկ բնակիչ ուրիշ հոգ ունէր քան դիտել շրջանին ամբողջ աւերակները, նոյնիսկ, եթէ Յունուար 21-ին, Իսրայէլ բոլորովին քաշուած էր այլեւս:

– Արարողութեան ճաշին ընթացքին անհանգիստ եղած է եւ գետին ինկած Թէտ Քենըտի, որ կը տառապի ուղեղի խըլիրդէ:

– Արարողութենէն եւ ցերեկուան ճաշէն ետք, Օպամա ամբողջ գիշեր պարահանդէսէ պարահանդէս վազած է:

– Փոխանցումէն ետք, Պուշ եւ իր ընտանիքը Թեքսաս վերադարձած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ, Յունուար 20ին, կէս գիշերին աննախընթաց դէպք մը պատահած է, երբ ընկերվարականները բողոքի դիմած են, փաղացանչելով՝ «Ժողովրդապետութիւն, ժողովրդապետութիւն» եւ Մարսէյէզը երգելով նախքան մեկնիլը: Հարցը կը վերաբերէր ժողովին ներքին կանոններուն, որոնք ճախին համար անընդունելի են եւ պատճառ նաեւ որ ընկերվարականները Նախագահին (Աքոյէ) հրաժարումը պահանջեն, քանի ալ մերժած էր դադար մը տալ նիստին եւ որոշեն նաեւ ներկայ չըլլալ յաջորդ օրուան՝ Յունուար 21ի նիստին, որ կը վերաբերի «հարցումներու կառավարութեան»:

ԻՍՐԱՅԷԼ կը պատրաստէ իր պաշտպանութիւնը այն մտավախութեամբ որ կըրնայ բողոքներու ենթարկուիլ պատերազմական ոճիրներու ամբաստանութեամբ: Արդարեւ, մտահոգ է որ զինուորական կամ քաղաքական պատասխանատուներ կրնան հետապնդուիլ միջազգային դատարաններու առջեւ Գազա գործած իրենց արարքներուն համար: Իսրայէլ միտք չունի ինքզինք «յանցաւոր» նկատելու, 22 օրերու յարձակման պատճառով, հակառակ 1300է աւելի մեռեալներու (մէկ երրորդը երախայ) եւ 5000է աւելի վիրաւորներու եւ աւերակներուն: Հակառակ այս կացութեան, Համասը յաղթանակ կը բացագանչէ եւ յաղթանակի երգերով դիմաւորած է, Յունուար 20ին, ՄԱԿ-ի քարտուղարին՝ Պէն Քի-Մունի այցելութիւնը:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ գլխաւոր դատախազութիւնը քննութեան առած է Հայերէ ներողութիւն խնդրելու արշաւին նախաձեռնողներուն դէմ դատ դիմելու պարագան: Նման դիմում կատարուած էր, այն պընդումով որ ներողութիւն խնդրողները կ'անարգէին Թրքութիւնը: Եթէ դատախազութիւնը վճռէ թէ արդարացի է դատի պահանջը, հարկ է ունենալ նաեւ արդարութեան նախարարին արտօնութիւնը:

ՊԱՐԱՔ ՕՊԱՄԱՅԻ պաշտօնին ստանձնումին լուրերուն մէջ Թուրք մամուլը կը շեշտէր թէ ԱՄՆ-ու նորընտիր նախագահը խոստացած էր բարելաւել Թուրքիոյ հետ ռազմավարական յարաբերութիւնները, որոնք վնաս կրած էին Ճ. Պուշի իրաքեան քաղաքականութեան, ՓՔՔ-ի արարքներուն աւելնալուն պատճառով: Նոյն մամուլը այդ յարաբերութիւններուն կարողական գլխաւոր խնդիրը կը նկատէր Հայկական հարցը: Կ'ըսուէր թէ Օպամա, փոխնախագահ Ճ. Պայտըն եւ արտաքին գործերու նախարարուհի Հ. Գլինթըն ծանօթ դէմքեր են Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւերուն իրենց տուած նեցուկով: Թուրքիա առաջքը առնելու համար իրեն համար անբաղձալի զարգացումի մը, ամէն բան կ'ընէ. յայտնած է թէ կ'ակնկալէ որ ԱՄՆ-ու նոր վարչակազմը նկատի առնէ Անգարայի այս նիւթին նկատմամբ զգայնութիւնը: Ատով հանդերձ, թրքական շրջանակները վստահ չեն որ կատարուած ջանքը պիտի յաջողի արգելք ըլլալ Ցեղասպանութեան բանաձեւին Գոնկրէսէն քուէարկուելուն:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Քարզայ կ'ամբաստանէ արեւմտեան իր զինակիցները, որոնց զօրքերը հարկ եղած ջանքերը չեն թափեր խնայելու համար բըթր (14 հատ ունեցած է անցեալին) Իվէճիինկ Սթանտար (181 տարեկան) պիտի նակչութեան, Թալիպաններու դէմ իրենց պատերազմին մէջ: ՕԹԱՆ-ի ուժերն ալ ընդունած են արդէն 2008ի ընթացքին որ 200 բնակիչ մեռած է, զոհ գացած օտար զօրքերուն:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Յունուար 20ին, յաջորդական երկու ոճրափորձեր պատահած են, որոնց հետեւանքով 4 հոգի մեռած է (երեք անցորդ եւ մէկ ոստիկան): Միւս կողմէ բարձրադրյն ուսման նախարարին կցորդը երրորդ ոճրափորձէ մը ազատած է:

ԼՈՆՏՈՆԻ երեկոյեան վերջին օրաթերթը գնուեցաւ Ալեքսանդր Լեբեդեւի կողմէ, մեծահարուստ ռուս մը, որ տէրն է ռուսական ոչ պետական մէկ գլխաւոր դրամատան եւ 30%ով բաժնետէրը օդանաւային Այէրոֆլոթ ընկերութեան: Կ'ըսուի թէ գլուխն է 2,5 միլիառ տոլարի հարըստութեան մը: 49 տարեկան, նախկին անդամ ՔԱ. Կէ. Պէ.ի, աշխատած է բրիտանական մայրաքաղաքին մէջ: Պատրաստ է գնելու թերթին 75%ը, մնացեալը կը մնայ ներկայ տիրոջ ձեռքը: Երբ կը գործէր ՔԱ. Կէ. Պէ.ի հաշւոյն, ութսունական թուականներուն, պաշտօնապէս տնտեսական կցորդն էր խորհրդային դեսպանատան եւ ինչպէս կը պատմէ, կը հետեւէր բրիտանական մամուլին, գտնելու համար դրամատիրութեան անկումը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ՄԻՆՍԿԻ ԵՐՐԵԱԿԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Յունուար 20ին ընդունած է Բաքուէն Երեւան անցած Մինսկի խումբին երեք նախագահները եւ Օ.ԽՍ.ՄԷ.Ը.ի ներկայի նախագահին անձնական ներկայացուցիչը: Հանդիպումին ներկայ եղած է նաեւ արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան:

Տեսակցութեան նիւթ եղած են Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութեան ներկայի վերաբերող հարցեր: Նախագահները տեղեկացուցած են Բաքուի իրենց շփումներուն արդիւնքները: Հաստատուած է Սարգսեան – Ալիեւ յաջորդ հանդիպումը Ցաւոսի մէջ:

* * *

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ

Յունուար 20ին «Միացում» կազմակերպութեան անդամները բողոքի ցոյց մը կատարած են Արտաքին գործերու նախարարութեան առջեւ: Կազմակերպութեան նախագահ Ժիրայր Սեֆիլեան պահանջած է որ նախարար Է. Նալպանտեան զինք ընդունի, Ղարաբաղի խնդրին կարգաւորման հոլովոյթին մէջ տարածք յանձնելու մտավախութեան մասին զրուցելու համար:

Ցուցարարները «Միացում», «Արցախ – Հայաստան միացում» արձանագրութեամբ պաստառներ պարզած են, յետոյ երթով մը դիմած դէպի Հիւսիսային պողոտայ, ուր աւարտած են ցոյցը: Նախարարը չէ ընդունած իրենց պահանջը:

* * *

ԵՐԵՒԱՆ – ՊԷՅՐՈՒԹ – ԵՐԵՒԱՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ ԸՆԴՄԻՋՈՒԱԾ

«Արմաւիա» օդային երթեւեկի ընկերութիւնը դադրեցուցած է Երեւան – Պէյրութ – Երեւան թռիչքները, այն պատճառաբանութեամբ որ անոնք շահաբեր չեն: Որոշումը Լիբանանի հայ գաղութին դժգոհութեան պատճառ է, մանաւանդ որ արաբական մամուլը զայն երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւններուն վատթարացումի նշան կը նկատէ:

«Արմաւիա»յէն յայտնած են թէ ընդմիջումը ժամանակաւոր է եւ արդիւնք՝ ձըմրան ընթացքին ուղեւորներու թիւին կարեւոր տոկոսով նուազումին: Ապահովութիւն տուած են որ թռիչքները մօտ ատենէն կը վերսկսին:

* * *

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ 90-ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յունուար 20ին, Ս. Կապուտիկեանի 90ամեակի օրը, Կոմիտաս պանթէոնին մէջ ոգեկոչումի հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է, պետական դէմքերու, մտաւորականներու, արուեստագէտներու մասնակցութեամբ: Ելոյթ ունեցած են մշակոյթի նախարարուհին, փոխնախարարը, հրապարակագիր Զ. Բալայեան, Գրողներու միութեան նախագահը, մշակոյթի նախարարի խորհրդական Ե. Ազատեանի: Նոյն առիթով Կապուտիկեանի 90 բանաստեղծութիւններով կազմուած հաւաքածոյ մը հրատարակուած է:

Պանթէոնէն ոգեկոչողներու խումբը գացած է Բաղրամեան փողոցի Ս. Կապուտիկեան բնակարանը ուր անոր տուն-թանգարանին պաշտօնական բացումը կատարուած է: Ներկայ եղած է նաեւ նախագահ Ս. Սարգսեան:

Ս. Կապուտիկեանի զաւակը քանդակագործ Արա Շիրազ շնորհակալութեան խօսք ուղղած է նախագահին, կառավարութեան, տուն-թանգարանի իրականացման ուղղուած իրենց ջանքերուն համար:

* * *

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւնը գնահատելով աթէնքաբնակ մըտաւորական եւ մանկավարժ Յարութիւն Քիւրքճեանի կրթական մարզի կարեւոր վաստակը, զինք պարգեւատրած է նախարարութեան ոսկիէ յուշամետալով:

Յ. Քիւրքճեանի այդ վաստակը կը բընորոշուի գլխաւորաբար հայերէնի դասագիրքերու շարքով որ կը գործածուի Սփիւռքի բազմաթիւ վարժարաններու մէջ:

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ

Կիրակի, Յունուար 18ին, Մելգոնեան կրթական հաստատութեան շրջանաւարտներ ու բարեկամներ Նիկոսիայի հայկական եկեղեցիին մէջ մասնակցած են հիմնադիր Կարապետ եւ Գրիգոր Մելգոնեան եղբայրներու տարեկան հոգեհանգստեան արարողութեան: Եկեղեցիէն գացած են այցելել բարերար եղբայրներուն դամբարանները, ծաղիկներ զետեղած, վայրկեան մը յարգանքի լռութեամբ յարգած անոնց յիշատակը: Ետոյ երգած են Հայր մեր եւ դպրոցին փառերգը:

Խումբը շրջած է նաեւ կրթարանին մէջ ու անգամ մը եւս ականատես եղած շէնքերուն տխուր վիճակին:

Հ.Բ.Ը.Մ.-ը այս ոգեկոչումին ոչ ներկայացուցիչ ոչ ալ ծաղկեպսակ մը ղըրկած է:

ԱՍՈՐԻ ՎՏԱՐԱՆԴԻՆ՝ «ՓՆՏՌԱԾՍ ԱՓ ՄԸ ՀՈՂ Է ՈՐՈՒ ՎՐԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՊԷՍ ԿԱՐԵՆԱՅԻ ԱՊՐԻԼ»

Վերջին շրջանին աւելի յաճախ կ'ըսուի, կը գրուի թէ 1915ի միակ զոհը Հայերը չէին, ինչպէս նաեւ Թրքական հալածանքները միակ կրողները, այդ հալածանքին պատճառով իրենց հողէն ու տունէն զրկուածները: Այս ճակատագիրէն բաժին առած Տէրսիմցիներու մասին նոր–նոր արձագանգ եղած էինք Գերմանիայէն Ս. Ճէնկիզի բանձներուն («Յառաջ» Յունուար 13): Տէրսիմցիներէն առաջ ու քիչ մը աւելի ծանօթ է Ասորիներու պարագան. անոնք ալ ամէն առիթի կը ջանան միջազգային հանրային կարծիքին իմացնել թէ իրենք ալ Թուրքերու զոհ են, իրենց բնավայրէն վտարանդի, անթիւ զոհերու տէր ու ցրուած աշխարհով մէկ: Իրենցմէ եւս շատ աննշան մասնիկ մը մնացած է Թուրքիոյ մէջ, ուր կը բաժնէ փոքրամասնութեան քաղաքականութեան բոլոր ծանօթ ու անծանօթ հետեւանքները: Իսկ Սփիւռքի զանգուածը կրցածին չափ, կրցած ձեւով, պայքար կը տանի տեղեկացնելու, կորուստներուն հաշիւը պահանջելու, կատարուածին ճանաչումը ունենալու ձգտումով:

Վտարանդիի կեանքին դատապարտուած Ասորի մըն է Սապրի Աթման: Հեղինակն է իր ժողովուրդին մասին պատմող, նաեւ «Միջագետքի կարօտը» խորագրուած հատորներու: Իրեն հետ ծաւալուն զրոյց մը ունեցած ու Աթմանի պատմածները գրի առած է գերմանաբնակ Թուրք հեղինակ Ք. Եալչըն որուն «Սիրտս քեզմով կը խայտայ» հատորը շատ մը լեզուներու թարգմանուեցաւ, ինչպէս հայերէնի, ու առաջիններէն եղաւ լոյսին բերելու Թուրքիոյ կորսուած անկիւններուն մէջ որպէս Թուրք ապրող Հայերու, անոնց շառաւիղներուն իրականութիւնը: Զրոյցը հրատարակուած էր «Ակօս»ի Յունուար 2ի թիւին մէջ:

Զրոյցը կը սկսի քարի կտորի մը պատմութեամբ: Ք. Եալչըն իր խօսակիցին սեղանին վրայ կը տեսնէ զայն ու հարց կու տայ թէ ի՛նչ է, ո՛ւրկէ եկած: Աթման կը պատմէ.

«Ասիկա իմ գիւղիս քարն է: Երեք տարի առաջ մէկ ընկերս բերաւ հոնկէ ուր այլեւս ոչ ոք մնացած է: Այդ օրէն ի վեր այս քարը ուժի աղբիւրս է, ամէնէն մտերիմ բարեկամս, ուղեկիցս, վշտակիցս: Ուր որ երթամ զայն հետս կը տանիմ»:

Յետոյ կը խօսի իր գիւղին մասին. անոր անունը Ապրօ էր, յետոյ պետութիւնը Թաշքէնթ (քարերու ոստան) վերամկրտեց: Իրաւ ալ ամէն կողմը քարքարուտ վայր մըն է: Մծբինի գիւղերէն է: Աթմանի մանկութեան յիսուն տուն ունէր ան. աւելի առաջ 400 տնուոր մեծ գիւղ մը եղած է: «Մեր յիսուն տնուոր գիւղը եօթը եկեղեցի ունէր» կ'ըսէ Աթման: Ամբողջ բնակչութիւնը Ասորի էր:

Երկարօրէն վերյիշելէ ետք դպրոցական իր տարիները, որոնց ընթացքին արժանացած է «կեավուր» մակդիրին, կը պատմէ արտասահման անցքը, Աւստրիոյ, յետոյ Շուէտի մէջ կեցութեան արտօնութիւն ունենալու պայքարը որ մօտ տասնամեակ մը խլած է իրմէ: Թափառական փախստականի կեանք ապրած է, փոխադրուելով մէկ թաքստոցէն միւսը:

Նոյն ատեն երկու երկրին մէջ ալ ականջ տուած է տարեց Ասորիներու պատմածներուն ու գրի առած է լսածները: Կ'ըսէ. «Այս մարդիկը հակառակ որ Եւրոպա հաստատուած էին, վախի մէջ կ'ապրէին: Կամ կը վախնային իրենց ապրածները պատմելու, կամ չէին ուզեր այդ բաները վերյիշել»:

Ասորի տարեց կնոջ մը հարցուցած է թէ կը կարօտնա՞յ գիւղը. կինը սկսած է լալ, ապա ըսած. «Տղա՛ս, միշտ կ'ուզեմ որ գիշեր ըլլայ: Գիշերները գիւղիս մէջ կ'ապրիմ միշտ: Երբ առաւօտ կ'ըլլայ, այն ատեն կ'անդրադառնամ թէ Գերմանիա կը գտնուիմ»:

92 տարեկան կին մը պատմած է իրեն թէ 1915ին երբ սկսած են գործադրել «Տեղահանութեան օրէնք»ը, ո՛չ միայն Հայերը, այլեւ Ասորիները շարան – շարան տարագրած, 1915ին Ասորիներն ալ աքսորուած, սպաննուած են: Ատոր համար է որ 1915ի մասին պատմելով կը յիշեն թէ Թուրքերը իրենց համար կ'ըսէին. «Սո՛խ է, սոխ է, ջարդեցէք»: Իրենք եւս իրենց բաժինը ստացած են քրտական յարձակումներէն, Թալաթէն, երիտասարդ կիներու, աղջիկներու յափշտակումէն, եւլն.:

Ս. Աթման կ'ըսէ թէ ինք տակաւին կը լսէ զաւակը յափշտակուած մօր աղաղակը եւ իր կարելին կ'ընէ գիրով, դասախօսելով, ժողովներով, մարզական ճամբով, որպէսզի ուրիշ մարդիկ եւս լսեն զայն. որպէսզի 1915ի աղաղակը ամբողջ աշխարհը լսէ:

Ասորիները 1915ը կը կոչեն «Սէյֆօ» որ իրենց լեզուով «կտրել, ջարդել» կը նշանակէ: Ամէն տարի կը նշեն զայն:

Ինք իր մասին կ'ըսէ. «27 տարիէ ի վեր Թուրքիա, Մծբին, ծննդավայր գիւղս չեմ կրնար երթալ: Այլեւս ոչ ոք մնացած է գիւղիս մէջ: Մօտ հարիւրամեայ դժխեմ պատմութեան մը զաւակն եմ: Մեծցայ մէկ երրորդով բնաջնջուած ժողովուրդի մը ցաւով: Ինքնութիւնս, գոյութիւնս այդ ցաւով խմորուեցան ու կերպաւորուեցան: Լռել՝ հոմանիշ կ'ըլլայ իմ անձիս, ժողովուրդիս, պատմութեանս, մօրս, հօրս, մեծ հայրերուս հանդէպ դաւաճանութեան»:

. . .

Այսօր «Թուր Ապտին» որակուած շրջանին մէջ որ կ'ընդգրկէ Մարտինը, Միտիաթը եւ Մծբինը, միայն ափ մը Ասորի մնացած է: Այսօր անոնց թիւը 10 հազարի շուրջ է: Գիւղերը ամայի են, եկեղեցիները այլեւս ծուխ չունին:

Ս. Աթման մասնակից եղած է Թուրքիոյ ձախակողմեան շարժումներուն ալ: Թէ՛ հոն, թէ արտասահմանի մէջ Թուրքիացի գաղափարակից ընկերներ ունեցած է: Սեպտեմբեր 12ի պետական հարուածէն ետք, Աւստրիոյ թէ Շուէտի մէջ քաղաքական, մշակութային շատ մը ձեռնարկներ կազմակերպած են, հացադուլի դիմած, որպէս զօրակցութիւն Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութեան պայքարին:

Բայց այդ գաղափարակից իր Թուրք ընկերները ո՛չ «Սէյֆօ»ն, ոչ ալ «Աղէտ»ը ընդունած, ճանչցած են: Միշտ ընդդիմացած են «Ցեղասպանութիւն» յղացքին: Միանաբար Թուրքիոյ խոշտանգումներուն, մահապատիժներուն բողոքի լծուած իր Թուրք կամ քիւրտ ընկերները կամ անորոշ, կիսկատար բաներ միայն գիտցած են իր պապերուն ապրած «Սէյֆօ»ին մասին, կամ չեն ուզած գիտնալ: Իսկ ձախակողմեան մտայնութեամբ շարժողները որոնք «Բոլո՛ր երկիրներու բանուորները եւ ճնշուած ժողովուրդներ, միացէ՛ք» կոչերով ցոյցերու դիմած են, ամէն անգամ որ հարցը առընչուած է «Սէյֆօ»ին, «Աղէտ»ին, 1915ի ցեղասպանութեան, խուսափած են:

Այդ անցեալի ձախակողմեաններուն մէկ մասը այսօր ուղղակի կ'ուրանայ 1915ին կատարուածը եւ ուրացումի պաշտօնական ճակատին քով դիրք կը գրաւէ:

Ս. Աթման աւելի մենախօսութեան նմանող զրոյցին վերջին մասին մէջ անուղղակի կերպով խօսքը կ'ուղղէ Թուրքերուն ու կ'ըսէ.

«Թուրքիայէն ո՛չ հող կ'ուզեմ, ոչ դրամ... կ'ուզեմ որ ցաւերս ընդունուին, անոնց յարգանք ցոյց տրուի, ցաւերս ու ցաւոտ պատմութիւնս ուրացումի առարկայ չըլլան:

Ձեզմէ միակ բան մը կ'ուզեմ. հաշտուեցէ՛ք ձեր անցեալին, վերջին դարու պատմութեան հետ: Ընդունեցէ՛ք անցեալի ձեր մեծ սխալները: Առանց անցեալի սխալները ներտելու, կարելի չէ վաղուան ժողովրդավար, խաղաղարար ու անկախ ընկերութիւնը ձեւաւորել: Թուրքիոյ մարդիկը իրաւունքը ունին ընկերային ժողովրդավարական կարգերով ապրելու»:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԿԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ՝ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ ՏԱՅԱՆԱ ԱԲԳԱՐ

Վերջերս Պոսթընի մէջ, կարգ մը հայկական կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցած էր երեկոյթ մը՝ նուիրուած առաջին հայ կին դիւանագէտին՝ Տայանա Աղաբէկ Աբգարին, որ եղած է Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան (1918–20 թթ.) դեսպանը՝ Ճափոնի մէջ: Անուանի հայուհին մեր պատմութեան մէջ մնացած է իր հուժկու ելոյթներով, քաղաքական գիրքերով, յօդուածներով եւ հրապարակախօսութեամբ, որոնք միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը սեւեռած են Հայ դատի, հայ ժողովուրդի եղերական պատմութեան եւ ճակատագրի վրայ: Պոսթընի մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկը լուսաբանած է «Տը Քալիֆորնիա Քուրիըր» թերթը: Տայանա Աբգարը կը յիշեն եւ չեն մոռնար մանաւանդ այն հայորդիներու ժառանգներն ու սերունդները, որոնք Ա. աշխարհամարտի արհաւիրքներէն փախած, Եղեռնէն մազապուրծ, Սիպերիոյ եւ Վլատիվոսթոքի ճանապարհներով հասած են Ճափոն: Հոս անոնք անմիջականօրէն արժանացած են այս հայ կնոջ աջակցութեան եւ հովանաւորութեան: Տայանա Աբգար հոգացած է անոնց սնունդի եւ ապաստանի հարցերը, շատերուն ալ տրամադրած է օրինական փաստաթուղթեր, որոնցմով մեր հայրենակիցները գաղթած են արեւմտեան երկիրներ, մանաւանդ՝ Միացեալ Նահանգներ:

Տայանա Աբգար ծնած է 1859 Հոկտեմբեր 12ին, Պիրմայի (այժմ՝ Միանմար) Ռանկուն մայրաքաղաքին մէջ: Անոր մայրը Պարսկաստանի Շիրազ քաղաքի անուանի Թադէոս Աւետում տոհմէն եղած է: Տայանան մեծցած եւ նախնական ուսումը ստացած է Հնդկաստանի Կալկաթա քաղաքի Ճգնաւորական դպրոցին մէջ: Ան վարժ ու սահուն կը խօսէր հայերէն, անգլերէն, հինդու լեզուն եւ ճափոներէն: 1888 թուականին Տայանան Հոնկ Քոնկի մէջ ամուսնացած է Աբգար Միքայէլ Աբգարին հետ, որ նոյնպէս արմատներով Պարսկաստանէն էր: Այս ընտանիքին ժառանգորդներէն մէկը Յարութիւն Աբգարն էր, որ 1819ին Պոմպէյի (այժմ Մումպայ), ապա՝ Կալկաթայի մէջ հիմնած է «Աբգար» առեւտրական ընկերութիւնը, որուն գործունէութիւնը հասած էր մինչեւ հարաւային Ասիա եւ Հեռաւոր արեւելք: «Աբգար Քոմփանի»ն իրականացուցած է ինչպէս ներածման, այնպէս ալ արտածման աշխատանքներ: Ան կրցած է նաւերով բրինձ արտածել «Տաչ Իսթ Ինտիզ»ի միջոցով, հասնիլ մինչեւ Կալկաթա, Փենանգ, Սինկափուր եւ այլն: Երիտասարդ ամուսինները՝ Տայանան եւ Միքայէլը կ'որոշեն վերջնականապէս հաստատուիլ Ճափոն: Անոնք Եոքոհամա քաղաքին մէջ կը հիմնեն «Ա. Մ. Աբգար» առեւտրական ընկերութիւնը, որ կը զբաղէր արտածման եւ ներածման աշխատանքներով: Անոնք ունեցած են հինգ զաւակ (որոնցմէ երկուքը մահացած են մանուկ տարիքին): 1906ին յանկարծամահ եղած է Տայանայի ամուսինը՝ Միքայէլ Աբգարը: Առանձին կինը դժուարութեամբ մեծցուցած է երեք զաւակները՝ միաժամանակ շարունակելով թէ ամուսինին առեւտրական գործը, թէ՛ զբաղելով ստեղծագործական աշխատանքով:

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Տայանա Աբգարին գրական մեծ ճանաչում բերած է անոր առաջին գիրքը՝ «Սիւզան» վէպը, որ տպագրուած է 1892 թուականին: Մեծ ուշադրութեան արժանացած է նաեւ գրողին երկրորդ գիրքը՝ «Հայրենական պատմութիւններ» խորագրով, որ նուիրուած էր ճափոնցի ժողովուրդի կեանքին, 20րդ դարու երկրորդ տասնամեակին ընթացքին: Տայանայի յաջորդ ութ գիրքերը (որոնցմէ «Իրականութիւն՝ հայկական ջարդերու մասին», «Մատնուած Հայաստան», «Խաղաղութեան խնդիրը» տեղ գտած են ոչ միայն հայ գրականութեան, այլեւ այդ տարիներուն Ճափոնի մէջ տպագրուած գիրքերուն մէջ) արժանացած են ընթերցողներու եւ քննադատներու դրական արձագանգներուն: Հայ գրողի գիրքերուն անդրադարձած են նաեւ ամերիկեան «Սանթ Լուիզ Տիսփաչ», «Շիքակօ Նիուզ», «Պաֆըլօ Նիուզ» թերթերը: Այդ տարիներուն Ճափոնի եւ Եւրոպայի անգլիալեզու անուանի մամուլին մէջ տպագրուած են նաեւ Տայանա Աբգարի համարձակ յօդուածները՝ «Ահաւոր չարիքը», «Եւրոպայի կայսերապաշտական խաղի վրայ», «Խաչուած Հայաստանը» խորագիրներով:

Դիւանագէտ այս կինը առաջիններէն մէկը եղած է, որ աշխարհի ամպիոններէն համարձակօրէն ներկայացուցած է Օսմանեան կայսրութեան մէջ հայ ժողովուրդին ճնշուած վիճակը: Իր գործունէութեամբ, նաեւ իր ստեղծագործութիւններով ան փորձած է արթնցնել աշխարհին խիղճը՝ հայ ժողովուրդի տառապանքին հանդէպ: Բացայայտօրէն ներկայացուցած է Արեւմուտքի երկերեսանիութիւնն ու շահադիտական մօտեցումները: Տայանա Աբգարի ջանքերուն շնորհիւ էր, որ 1918 թուականին Ճափոնի պետութիւնը ճանչցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, իսկ աննկուն հայուհին դարձաւ Հայաստանի դեսպանը՝ այս երկրին մէջ: Հայոց պատմութեան մէջ ան եղած է առաջին կին դիւանագէտը: Դեսպան ըլլալէն ետք, տիկին Աբգար աւելի նշանաւոր դարձած է եւ մեծ յարգանք վայելած է ինչպէս հայ ժողովուրդի, այնպէս ալ միջազ-

գային դիւանագիտական աշխարհի կողմէն: Ան անձամբ ծանօթ եղած է ժամանակի քաղաքական անուանի բազմաթիւ գործիչներու: Տայանա Աբգար մասնակցած է նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի օգնութեան դրամահաւաքին: Պահպանուած են հայ դիւանագիտուհիին նամակները, որոնց մէջ կ'երեւի սէրն առ իր ժողովուրդը, կարօտը՝ հայրենիքի, հայ եկեղեցիի եւ անոր ծխականութիւններուն հանդէպ...

...Երբ զաւակը չափահաս կը դառնայ, Տայանա Աբգար առեւտրական գործունէութիւնը կը յանձնէ զաւկին եւ ամբողջութեամբ կը նուիրուի գրական եւ հասարակական գործունէութեան: 1923 թուականին Ճափոնի մէջ տեղի ունեցած աւերիչ երկրաշարժը հիմնովին աւերած է նաեւ Աբգարներուն տունը, սակայն, բարեբախտաբար, ընտանիքը զոհեր չէ ունեցած, բայց ոչնչացած է անոնց ունեցուածքը, այդ կարգին նաեւ՝ Տայանա Աբգարի բազմաթիւ անտիպ ստեղծագործութիւններ:

Ճափոնի մէջ Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան դեսպանը Տայանա Աբգարը մահացած է 1937 թուականի Յուլիս 10ին եւ թաղուած է Եոքոհամայի օտարերկրացիներու գերեզմանատունը:

Պոսթընի մէջ Տայանա Աբգարի յիշատակին ու պատուին կազմակերպուած վերջին միջոցառման ներկայ եղած էին մեծ հայուհիին՝ Միացեալ Նահանգներ բնակող երկու թոռնուհիները՝ Լիւսիլ Աբգարը եւ Քեթրին Պէրպէրեանը: Ձեռնարկին ընթացքին կայացած է նաեւ մեծ հայուհիի՝ 1920 թուականին գրուած անտիպ գիրքերէն մէկուն շնորհահանդէսը: Գիրքը, որ կը կրէր «Հազար պատմութիւններ» խորագիրը, վերջերս յայտնաբերուած, խմբագրած եւ հրատարակած է Լիւսիլ Աբգարը:

Պատրաստեց՝
ԱՆՈՒՇ ԹՐՈՒԱՆՑ

«Ազդակ»

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐՀՆԷՔԸ

Յունուար 9ին, ժամը 18.30ին, Հայ Ուսանողներու Տան տնօրէնի բնակարանին մէջ մօտ 40 հոգի հաւաքուած էին մասնակցելու համար հաստատութեան Տնօրհնէքի արարողութեան: Ան կատարուեցաւ ձեռամբ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի առաջնորդ Նորվան արքեպիսկոպոս Զաքարեանի: Արարողութեան ներկայ կը գտնուէին անշուշտ խումբ մը ուսանողներ, Ուսանողական խորհուրդի վարչութեան անդամները եւ տան քանի մը բարեկամ հիւրեր: Արարողութենէն առաջ, տնօրէնը բոլորին բարի գալուստ կը մաղթէր: Ան կը յիշեցնէր որ առաջնորդ հայրը տարիներ առաջ տան բնակիչներէն եղած էր, հետեւաբար Հայ Ուսանողներու տան դռները միշտ լայնօրէն բաց կը մնան իրեն առջեւ:

Կրօնական արարողութեան կը յաջորդէր արեւելեան գողտրիկ հիւրասիրութիւն մը տան պատուոյ դահլիճին մէջ: Ներկաներուն մաս կը կազմէին Հայաստանի Հանրապետութեան Փարիզի հիւպատոս՝ պրն. Վահէ Վահրամեան, Հ.Բ.Ը. Միութեան վարչականներէն պարոն Ալեքսի Կէօվճեան, տիկին Սոնա Ադամեան, պրն. Միշէլ Սապակ, «Մարի Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու ընկերակցութեան» անդամներէն՝ տիկին Լինտա Լելէ, տէր եւ տիկին Ժորժ Մոսսիկեան, տէր եւ տիկին Հիւկ Քիաթիպեան, «Սիրարփի Տէր Ներսէսեան» հիմնարկութեան խնամակալներ՝ տէր եւ տիկին Միշէլ Նաֆիլեան (Տան ճարտարապետին որդին), «Նախկին բնակիչներու միութեան» վարչութեան ատենապետ՝ պարոն Գեղամ Փանոսեան: Տնօրէնը իր բացման խօսքին մէջ հաստատելէ յետոյ որ Պօղոս Նուպար Փաշայի եւ տիկին Մարի Նուպարի դէմքերը մշտապէս կը լուսաւորեն այս տունը, կ'աւելցնէր. «ողջ ուսանողութեան անունով կ'ուզենք նաեւ շնորհակալութիւն յայտնել ՀԲԸՄ-եան, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան եւ Մարի Նուպար Հիմնարկութեան բարեկամներուն որոնք այս տունին երեք սիւները կը հանդիսանան... առանց անոնց նեցուկին մենք մեր առաքելութիւնը պիտի չկարենայինք շարունակել եւ ընդունիլ աշխարհի չորս ծագերէն եկած հայ ուսանողները»: Իր ճառին վերջաւորութեան, տնօրէնը կը յիշեցնէր որ Լիզպոնէն Զաւէն Եկաւեանը, որ երկար տարիներ տան տնօրէնը եղած է, միշտ մեծ հոգատարութիւն կը ցուցաբերէ հաստատութեան հանդէպ ու կ'աւելցնէր. «յուզումով կը յիշենք որ անցեալ տարի այս նոյն արարողութեան ներկայ էր տիկին Ինկրիտ Եկաւեանը... Յոյս ունիմ որ հիմքը դրած ենք նոր աւանդութեան մը որ պիտի շարունակուի, որովհետեւ այս արարողութիւնը մեզի համար բնահիւսութիւն — ֆոլքլոր — չէ»: Փակման խօսքը կ'արտասանէր առաջնորդ հայրը: Ան ուսանողներուն նախ կը խրատէր ըլլալ հաւատարիմ իրենց արմատներուն եւ մշակոյթին, յատկապէս Հայոց լեզուին, ընդունելով հանդերձ տիեզերական — համամարդկային — արժէքները: Իր խօսքին աւարտին Նորվան արք. կ'ըսէր. «Աստուծոյ առջեւ խրատունք չունիմ ըսելու որ քարոզելէն ձանձրացած եմ, սակայն ճառ խօսելէն յոգնած եմ: Ասկէ քանի մը տարիներ առաջ հասկցայ որ լեզուին մասին ճառախօսելը չէր բաւեր ու Լիոնի մէջ ամէնօրեայ դպրոց բացի: Սիրելի երիտասարդներ՝ ինծի միացէ՛ք: Յիսուն հոգիներէ կազմուած բանակի մը պէտք ունիմ. դուք ալ գործի անցէք»: Տնօրհնէքի արարողութեան յաջորդեց Ուսանողական խորհուրդին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած Ծննդեան ընթրիքը՝ շամիչով պատրաստուած փիլաւով ու ձուկով:

ԿՈՐԻՒՆ

ԺԸՆԵՒ

«ՍԻՐԵԼԻ ԵՂԲԱՅՐՍ», ԿՈՄԻՏԱՍ, ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ

Ժընեւի Ս. Ժէրվէ թատրոնը «Վիրաւոր յիշողութիւններ» խորագրով մշակութային նախաձեռնութիւն մը կազմակերպած է (Յունուար 7–27) որուն նիւթն են ցեղասպանութիւնները, գաղութարարութեան զոհերը եւ քաղաքացիական պատերազմները: Ծրագրին մէջ առնուած են ֆիլմեր, համերգներ, դասախօսութիւններ, ցուցահանդէսներ, մեծ մասով Հայերու յատկացուած:

Ձեռնարկին բացումը տեղի ունեցած է Յունուար 7ին, թղթատարական 500 բացիկներէ բաղկացած «Սիրելի եղբայրս» ցուցահանդէսով: Ան կը ցոլացնէ Ի. դարու սկիզբին Օսմանեան կայսրութեան մէջ հայկական ներկայութիւնը: Նոյն առիթով «Թրիպիւն տը Ժընեւ» թերթը մշակոյթի բաժնին մէջ էջ մը յատկացուցած է ձեռնարկին ու հարցազրոյց մը հրատարակած ցուցահանդէսին տէր, պատմաբան Օսման Քէօքէրի հետ:

Նախապէս Գերմանիոյ, Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած ցուցահանդէսին բացիկները կը պատկանին Օրլանտօ Գալումէնոյի հաւաքածոյին:

Ս. Ժէրվէ թատրոնին ծրագրին մէջ կան նաեւ Կոմիտասի գործերուն նուիրուած համերգ մը, Պարաճանովի «Սայաթ Նովա»ն, ըսփիւռքի ու Հայաստանի ներկայի գրողներու ներկայացումներ:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Թ.

Ինչպէս կը տեսնուի այդ երեք յօդուածները ամէն դուռ կը գոցեն կուսակցութիւններու առջեւ:

Այս խտրականութիւնն է, որ զէնք մը եղած է կուսակցութիւններու ձեռքը Միութիւնը իբրեւ հակայեղափոխական ցոյց տալու համար, մինչդեռ իրողութիւնը այն է, որ Պօղոս փաշա ուզած է զայն բոլորովին ո՛չ-յեղափոխական-քաղաքական ընել: Ասիկա չի նշանակեր անշուշտ թէ Միութիւնը կազմուած է յեղափոխականներու դէմ մարտնչելու համար, ինչպէս չխղճացին ըսել կուսակցամոլները հիմնարկութեան առաջին օրերուն:

Բայց տարիները սահեցան եւ Միութեան գործունէութիւնը եկաւ բացորոշապէս ջրել այդ անհիմն քննադատութիւնները:

Ժ.

Անցած տարուան վերջերը երբ դժբախտ ճակատամարտներու շարքէ մը ետքը պուլկար բանակը հասաւ Չաթալճայի ամրութիւններուն դիմաց եւ զինադադար մը կնքուեցաւ եւրոպական մեծ պետութիւններու միջամտութեամբ եւ կռուողները հրաւիրուեցան Դեսպանաժողովի մը, Պօղոս փաշա, որ իր սովորութեան համեմատ, ամառուան եղանակը Եւրոպա անցուցած էր, ընտանեօք կը պատրաստուէր վերադառնալ Եգիպտոս, ուր իր անձնական գործերը զինքը կը կոչէին:

Սակայն Տիկին Պօղոս փաշա, որ իր ցեղին տառապանքներովը զգածուող ազնուասիրտ Հայուհի մըն է, եւ որուն մտքին ու սրտին մէջ չա՛տ խորապէս տպաւորուած էր հայկական ջարդերուն արհաւիրքը, մէկ քանի անգամ խորհուրդ կու տայ իր ամուսնոյն, բացառաբար այս անգամ ձմեռը Փարիզ անցընել, որպէս միջոցաւ օգտուելու համար Դեսպանաժողովի մը գումարումէն, ի նպաստ հայ բազմաչարչար ժողովուրդին:

Պօղոս փաշա, ինքն ալ բաժնեկից իր կնոջ զգացումներուն, կամք եւ տրամադրութիւն ցոյց կու տայ թէեւ այս մասին, բայց որովհետեւ պաշտօն կամ պատուագիր մը (մանտա) չունէր յանուն իր ազգին խօսելու եւ գործելու, ի վերջոյ դժուար եւ անպատեհ կը թուի իրեն զուտ անձնական միջամտութիւն մը:

Կ'որոշեն Դեկտեմբեր 6/19ին մեկնիլ Փարիզէն եւ շոգենաւին մէջ իրենց տեղերը պահել կու տան:

Մեկնումէն երեք-չորս օր առաջ, առաւօտ մը, Տիկին Պօղոս փաշա կրկին կը վերադառնայ իր սիրելի մտածումին եւ ցաւ կը յայտնէ որ թերեւս հայ մարտիրոսութեան վերջ մը տալու համար լաւագոյն առիթը պիտի կորսուէր:

Եւ ահա՛ նոյն իրիկունն իսկ կը հասնի կաթողիկոսական կոնդակը Պօղոս փաշային ուղղուած եւ որուն բնագիրը կը դնենք այստեղ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿԸ

ԳԷՈՐԳ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ եւ անհասանելի կամօքն Աստուծոյ եպիսկոպոսապետ եւ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Ծայրագոյն Պատրիարք համայնական Նախամեծար աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ Սրբոյ Կաթողիկէ ԷՋՄԻԱԾՆԻ:

Վսեմափայլ Պօղոս փաշայի Նուպար՝ հարազատ որդւոյ Մայր աթոռոյս, ողջոյն եւ օրհնութիւն հայրապետական:

Քաջայայտ է Վսեմութեան Ձերում, զի քան զամենայն տարաբաղդն ի թշուառացեալ յերկիրս եւ յազգս հայրենի աշխարհէն մեր մայր Հայաստան որբացեալն յընթացս դարուց եւ ժամանակաց եւ ենթարկեալ տիրապետութեան եւ հալածանաց, մեծագոյն մասն որոյ հեծէ տակաւին ընդ տանջանօք, հանդերձ որդւովք իւրովք, որք հալածականք եղեալ ի մայրենի ծոցոյն եւ ի հայրենի յարկէն՝ վտարանդեալ կան ի սփիւռս աշխարհի:

Գիտէք նաեւ, զի ի պատճառս յոռի կառավարութեան եւ վայրագութեանց հրոսակաց հազարաւոր ընտանիք ի Հայոց դժբախտացեալ ի սուր սուսերի մաշեցան թողլով զանթիւ որբս եւ զայրիս անխնամս: Զարդիս եւս հոգեւոր որդիք մեր ի մեծ յողբալի եւ յանօգնական վիճակի կան, զրկեալ ի մարդկային իրաւանց, յանապահովութենէ անձին, գոյից եւ պատուոյ իւրեանց: Իսկ յետ պատերազմին որ ընդ մէջ Օսմանեան պետութեան եւ Բալկանեան ազգաց, թուի թէ առաւել եւս սոսկալի լիցի կացութիւն Տաճկահայոց: Ուստի ի նկատ առեալ մեր, զի յետ պատերազմին լինելոց է Համաժողով (կոնֆէրանս) ի ներկայացուցչաց Եւրոպական Պետութեանց վասն կանոնաւորելոյ քաղաքական գործս եւ որոշելոյ զիրաւունս եւ զսահմանս պատերազմողաց, անհրաժեշտ համարեմք բացատրել եւ ներկայացուցանել զդառնագին վիճակի հօտին իմոյ, որ ի սահմանս Օսմանեան պետութեան եւ խնդրել վասն բարեկարգելով զհայաբնակ գաւառս: Արդ եօք ի ձեռն որո՞ց մարթ էր մեզ յաջողեցուցանել եւ ի գլուխ հանել զայսպիսի ծանր քաղաքական - դիւանագիտական գործ, եթէ ոչ ի ձեռն հեռատես, խոհուն եւ ազգասէր անձանց: Եւ այժմ, հասեալ է ժամ, զի դուք, Վսեմափայլ Տէր, իմաստութեամբ, հեռատեսութեամբ եւ բարոյական եւ հեղինակաւոր ազդեցութեամբ ձերով օգնեսջիք փրկել զՏաճկահայ զաւակունս մեր ի տանջանաց եւ յողբալի կացութենէ:

Հաւատալով, եթէ փրկութիւն եւ երջանկութիւն հոգեւոր զաւակաց մերոց մերձ է սրտի ձերում, ոյր վասն եւ ո՛չ մերժեսջիք զանմիջական օգնութիւն ձեր, Մեք որպէս Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց եւ պետ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, կարգեմք զձեր Վսեմափայլութիւն ներկայացուցիչ մեր ընդ այլ եւ հոգեւորական եւ աշխարհական անձանց եւ խնդրեմք ի ձէնջ յանձն առնուլ երթալ ի Վեհաժողով (կոնֆէրանս) եւ առաջի առնել պատգամաւորաց Եւրոպական Պետութեանց զխնդիր Հայոց եւ զտեղեկագիր մեր, հայցելով զմիջնորդութիւն նոցա առ ողբալի կացութիւն հայ ժողովրդեան Տաճկաստանի: Թերեւս մարդասէր եւ հզօր միջնորդութեամբ եւ հովանաւորութեամբ նոցա վերասցին կամայականութիւնք, աւերք եւ սրածութիւնք եւ հաստատեսցի ի խաղաղութիւն եւ բարեկարգութիւն յերկրին Հայոց ի թեթեւացում չարատանջ վիճակի զաւակաց մերոց:

Օրհնելով զձեզ եւ զհամայն Գերդաստան Վսեմափայլութեանդ, մաղթեմք ի Տեառնէ շնորհել ձեզ զքաջառողջութիւն եւ զյաջողութիւն ամենայն բարի եւ ազգօգուտ գործոց ձեռաց ձերոց:

Ողջ լերուք, զօրացեալ ի Տէր եւ օրհնեալ յաւէտ ի Մէնջ. ամէն:

ԳԷՈՐԳ Ե.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Ի 10 Նոյեմբերի 1912 ամի
Ըստ տոմարի ՌՅԿԱ.
Ի Հայրապետութեան Մերում Ա. ամի
յԱյրարատեան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի
Ի ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ Թ. 1482

(Շար. 14)

Տիկին Նատին Համբարձումեան,
Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան եւ զաւակները Անի եւ Առնօ,
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Համբարձումեան եւ զաւակները Արիս եւ Ատրիէն,
ինչպէս նաեւ Ճիւմպիւչեան, Գորնիլ եւ Գանճեան ընտանիքները,
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ Յունուար 24, ժամը 11ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ՝
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:
Փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները ընել հայկական բարեսիրական հաստատութիւններուն:

3 avenue Bosquet, 75007 Paris

Madame Nadine Hampartzoumian,
M. et Mme Alain Hampartzoumian et leurs enfants Ani et Arno,
M. et Mme Daniel Hampartzoumian et leurs enfants Aris et Adrien,
Les familles Djumbuchian, Cornil et Khandjian
ont la profonde douleur de vous faire part du décès de leur époux, père, grand père, allié et parent

Krikor HAMPARTZOUMIAN

survenu le 12 janvier 2009.
Les obsèques seront célébrées le Samedi 24 janvier à 11 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste; 15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris.

Ni fleurs, ni couronnes
Des dons peuvent être faits à des organisations de bienfaisance.

3 avenue Bosquet, 75007 Paris

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI
A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org
Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak—Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONCERT
DU CHOEUR SAHAK-MESROP

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio :
99 euros (frais d'expédition inclus)
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մատիլեանէ 100 եւրօ, իրենց մօրեղբօր կնոջ՝ Արուսեակ Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ եւ իրենց զարմիկին՝ Ժանօ-Մամբրէ Պօյաճեանի մահուան առիթով:

□

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée
« MADZOUNOV KEUFTES »
Le **Samedi 7 février** à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

□

REUNION INTERSECTIONS

Avec les 4 sections de la Région PACA en présence du Conseil d'Administration le Samedi 24 janvier à 14h
Au AGOUMP
185 Chemin des Sables Jaunes,
13012 Marseille

* * *

REUNION INTERSECTIONS

Avec les 6 sections de la Région Rhône-Alpes, en présence du Conseil d'Administration le Dimanche 25 janvier à 14h
à la M.C.A. Villeurbanne
68 avenue Marcel Cerdan,
69100 Villeurbanne

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le samedi 24 janvier — Une soirée de divertissement. Au programme : loto et buffet froid avec dégustation de cochonailles, fromages et vin.- A 20h à la Salle Catholique - avenue Henri Barbusse- 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian,** accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE», tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale
La Section de Chaville
organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30

□

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26ՐԴ ՇԱՐՔ

Բ. ՏՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 100 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» Paris
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0909 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23
VENDREDI
23 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-62 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22.124 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22.124

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ. «ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՍՓԻՒՌՔԷՆ ԽՆԴՐԵԼ ՈՐ ԴԱԴՐԵՑՆԷ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՔԱՅԼԵՐԸ»

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան Յունուար 21ին մամլոյի ասուլիսով մը ամփոփած է Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան անցած տարին ու անդրադարձած է հիմնական խնդիրներուն: Ըսած է թէ այս վերջիններուն կարգին գլխաւոր տեղը գրաւած է Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը, թէ Հայաստան, երբեք, ոչ մէկ պատրուակով Սփիւռքէն կրնայ խնդրել դադրեցնել նոյն ճանաչման ուղղուած քայլերը:

Խօսելով հայեւթուրք յարաբերութիւններուն մասին, նախարարը յայտնած է. «Եթէ երկու կողմից կայ յարաբերութիւնները կարգաւորելու ցանկութիւն, ոչինչ չի կարող խոչընդոտել»: Ինչ կը վերաբերի իր Թուրք գործակից Ա. Պապաճանի վերջերս ԱՄՆ-ու նոր վարչակազմին ուղղած նախազգուշացումներուն, որ չըլլայ որ ճանաչումի քայլով մը վնասեն Հայաստան – Թուրքիա մերձեցումին, Է. Նալպանտեան ըսած է թէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը խոչընդոտ չէ Հայաստան – Թուրքիա երկխօսութեան: Կրկնած է թէ Երեւան պատրաստ է առանց նախապայմանի յարաբերութիւնները կարգաւորելու այդ երկրին հետ ու նոյն կեցուածքը կը սպասէ անկէ: Աւելցուցած է թէ սահմանի բացումը շնորհ մը չէ Հայաստանին այլ «դա երկու երկրներին է պէտք»:

Նախարարը տեղեկացուցած է թէ Հայաստան «Հարաւային Կովկասի կայունութեան եւ խաղաղութեան դաշինք»ին շուրջ Անգարայի մէջ տեղի ունենալիք խորհրդակցական հանդիպումին կը մասնակցի նախարարութեան գլխաւոր քարտուղարին մակարդակով: Այդ պաշտօնին տէր Շահէն Աւագեան Յունուար 25-26ին Անգարա կը գտնուի, գլխաւորելով հայկական պատուիրակութիւնը:

Խօսելով Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հոլովոյթին մասին, Է. Նալպանտեան ըսած է թէ արդար լուծումի ջանքերը Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան առաջնային խնդիրը կազմած են 2008ին: Ան հերքած է Ատրպէյճանի արտաքին գործերու նախարար Է. Մամէդեարովի յայտարարութիւնը թէ Մինսկի խումբին նախագահները իրենց վերջին այցին Երեւանի ու Բաքուի ներկայացուցած են լուծումի հիմնական սկզբունքներու փոփոխակներ: Ըսած է նաեւ թէ հակամարտութեան կարգաւորումը դժուար է երեւակայել առանց Ղարաբաղի մասնակցութեան:

Է. Մամէդեարով նախորդ օրը յայտարարած է թէ Մինսկի նախագահները Հայաստանի ու Ատրպէյճանին որոշ փոփոխութիւններ ներկայացուցած են, հակամարտութեան կարգաւորման հիմնական սկզբունքներուն առնչուած, որոնց վրայ աշխատանք կը տարուի:

Է. Նալպանտեան եզրակացուցած է թէ համաձայնագիր կը ստորագրուի միայն երբ Ատրպէյճան չինէր կեցուածք ցոյց տայ. ուստի թելադրած է վերապահութեամբ վերաբերիլ համաձայնագրի ստորագրութեան ժամանակի մասին խօսող յայտարարութիւններուն: «Նման յայտարարութիւններ միշտ են հնչել, սակայն, որպէս կանոն, այդ կանխատեսումները չեն իրականացել» շեշտած է նախարարը:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՆՈՐ ՕՐ, ՆՈՐ ԶՈՀ

Մոսկուայի մեթրոյի մէկ կայարանին մէջ վնասուածքին տակ ինկած է Հայաստանի քաղաքացի, 37 տարեկան Գէորգ Գէորգեանը: Ան ծանրօրէն վիրաւոր վիճակով հանուած է անիւներու տակէն, եւ անմիջապէս մահացած:

Հետաքննութիւն բացուած է, ստուգելու համար որ անկումը անձնասպանութեա՞ն նպատակով էր, թէ զինք հրած են անիւներուն տակ:

* * *

Գ. ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՂԵԿԱՎԱՐ

Արտաքին գործերու նախկին փոխնախարար Գեղամ Ղարիբջանեան, ինչպէս կը սպասուէր, այսուհետեւ կը ղեկավարէ Ազգային ժողովի աշխատակազմը: Այդ պաշտօնին դէմ իր անունը տեղ դրուած է Ազգային ժողովի կայքէջին վրայ:

* * *

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ

Յունուար 20ին Հայաստանի Կրթութեան ու գիտութեան նախարարութեան ու Ֆրանսայի գիտական հետազօտութեան ազգային կեդրոնին միջեւ գործակցութեան պայմանագիր ստորագրուած է: Նպատակն է զարգացնել գիտութեան մարզի արդէն գոյութիւն ունեցող կապերը: Նախատեսուած են գիտութեան աշխատողներու փոխանակումներ, միասնական ծրագիրներու իրականացում, գիտաժողովներու կազմակերպում, եւլն.:

Հայաստան նոյն բնոյթի գործակցութեան պայմանագիր ստորագրած էր նախապէս Ռուսաստանի ու Բելառուսի հետ:

* * *

ԼՂՀ

ԵՐԵՒԱՆ – ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ վարչապետ Ա. Յարութիւնեան Յունուար 21ին ընդունած է Երեւանի քաղաքապետ Ե. Զախարեանը որ Արցախ գացած է աշխատանքի այցով մը: Ան ներկայ գտնուած է Ստեփանակերտի քաղաքապետարանի ելեկտրոնային համակարգի շնորհահանդէսին: Այդ համակարգը արդիւնք է Երեւանի քաղաքապետարանի աջակցութեան: Վարչապետ Ա. Յարութիւնեան հանդէսին շեշտած է թէ կառավարման ժամանակակից ձեւեր պէտք է գործեն պետական համակարգի միւս օղակներուն մէջ ալ. առով քաղաքացիները անհամեմատօրէն նուազ ժամանակ պիտի կորսնցնեն պաշտօնատեղիներու մէջ, իրենց հարցերու կարգաւորման համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, ինչպէս յայտարարած էին նախորդ գիշերը, Ազգային ժողովի իրենց աթոռները չգրաւեցին Յունուար 21ին, ինչ որ չէր պատահած 1974էն ի վեր: Ինչպէս գրած էինք, բողոքը կը վերաբերի մեծամասնութեան ընթացքին՝ Ժողովին ներքին կանոններուն մասին: Ընկերվարականները չեն ընդունիր արտայայտուելու ժամանակի սահմանափակում մը, զոր նախագահը պահանջած է: Մեծամասնութեան առարկութիւնն այն է որ ընկերվարականները գիտակցաբար խաղեր ծրագրած են, արգելք հանդիսանալու կամ գոնէ խանգարելու համար վիճարկումները: Ազգային ժողովի ընկերվարական երկու փոխնախագահներն ալ, ցնոր տնօրինութիւն կը բացակային: Գալով նախագահին, (Աքօյէ, ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.), որու հրաժարականը կը պահանջուէր, որովհետեւ բոլոր երեսփոխաններու նախագահը չէ, այլ՝ ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ. նախագահ մըն է, առաջարկած է ընկերվարականներուն նոր լուծում մը՝ խումբին նախագահը կրնայ տրամադրուած ժամանակաշրջանէն աւելին ուզել, առանց սահմանափակումի:

Ս. ՄԱՐԿԵԼՈՎԻ եւ իրեն ընկերացող 25ամեայ լրագրողուհիին՝ Անաստասիա Բաբուրովայի սպանութիւնը Մոսկուայի կեդրոնը կը շարունակէ աղմուկ հանել եւ մտահոգութիւններ պատճառել մարդկային իրաւանց պաշտպաններու մասին Ռուսաստանի մէջ: Մարկելով սպառնալիքի նամակներ ստացած էր եւ խոստովանած էր արդէն. «Յոգնած եմ, մեռեալներու ցանկեր կարդալով եւ հոն գտնելով անունները մարդոց, զորս կը պաշտպանեմ»: Ինք կ'աշխատէր բազմաթիւ փափուկ հարցերով եւ դժուար է ճիշդ հեղինակներ գտնել: Առաջին ենթադրութիւններու համաձայն եւ ըստ Վ. Իսմայիլովի (լրագրող Նովայա Կազետայի, ուր կ'աշխատէր նաեւ Բաբուրովա), նախ նկատի կ'առնուի Ռ. Կադիրով, Չէչէնիոյ նախագահը, զոր այդ աթոռին դրած է Մոսկուա: Ըստ Մեմորիալի պատասխանատուին, նկատի պէտք է առնել նաեւ Չէչէնիա տեղաւորուած «Խանտիմանիսկ»ի ոստիկանները, զորս փաստաբանը կը հետապնդէր եւ յաջողած էր անոնցմէ մէկը դատապարտել տալ: Չի բացառուիր նաեւ նոր նացիականները: Հաւանաբար, բուն պատասխանատուն պիտի չգտնուի, ինչպէս անցեալին ալ պատահած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ ցեղապաշտ ոճիրները չեն դադրիր եւ այդ գետնի վրայ, 2008ին 47 մարդասպանութիւն գործուած է, ինչ որ 30%ի յաւելում մըն է բաղդատմամբ 2007ի: 2004էն ի վեր, ցեղապաշտ ոճիրները 300 մեռեալ եւ 1300 վիրաւորներ պատճառած են: Բուն թիրախներն են Կովկասցիները եւ Ափրիկեցիները:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ կառավարութեան մէկ անդամը յայտարարած է որ «ուկրանական նախագահութիւնը յուսախաբ եւ անէացած է» Ռուսաստանի հետ գոյացած համաձայնագրէն, բայց արգելք պիտի չըլլայ անոր գործադրութեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նոր նախագահը առաջին որոշում մը տուած է ինչ կը վերաբերի Կուանթանամոյի: Ընդբացայքարի առեն, խոստացած էր փակել այդ արգելափակման կայանը, այժմ արտակարգ դատարաններու ընթացող դատավարութիւնները: Անոնք 21 հատ են, որոնց կարգին հինգը կը վերաբերին Սեպտեմբեր 11ին ամբաստանեալներուն: Նախագահութեան իր առաջին օրը, Օպամա հեռաձայնած է Մ. Ապպասի, Օլմերթի, Յորդանանի Թագաւորին, որպէսզի պարզեն իրեն Միջին Արեւելքի վիճակը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԱՆՀԻՄՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»Ը ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Կրթութեան նախարարութիւնը հրահանգած է նախակրթարաններու վերջին, ութերորդ, դասարանի Ցեղափոխութեան պատմութեան դասին հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթին մէջ չգործածել «անհիմն» կամ «կարծեցեալ ցեղասպանութիւնը» որակումները եւ 1915ը պատմել այդ ժամանակաշրջանի պատահարներուն շրջագիծին մէջ: Այս հրահանգը արդիւնք եղած է Ազգային ապահովութեան խորհուրդին ենթակայ «Անհիմն ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ պայքարի համակարգումի մարմին»ին եւ նոյն նախարարութեան միասնական աշխատանքին: Որոշուած է նաեւ որ նոյն նիւթին մշակումին ընթացքին «Հայկական հարց»ին մասին ֆիլմեր ալ ցոյց տրուին աշակերտութեան:

Հարցը վերաբերելով հանդերձ ցեղասպանութեան նման ամէնէն ծանրակշիռ մարզի մը, դրեթէ զուարճալի է տեսնել Թուրքիոյ ամէն օր փոփոխուող մարտավարութիւնը. ան շատ կը նմանի աւազախրումի մէջ ինկածներու յուսահատ շարժումներուն:

Պէտք է ըսել որ երկրին մէջ ազատ խօսքի յարաբերական կարելիութիւնը կը մղէ փոփոխութիւններու, միշտ սարսափ պատճառող վախճանի հանդրուանէն խուսափելու, կամ գոնէ զայն հեռացնելու ձգտումով: Մամուլի հատուած մը այդ կարելիութենէն օգտուող գլխաւոր շրջանակն է. լոյս կը տեսնեն աննախադէպ անկեղծութեամբ ու արիութեամբ գրուած էջեր, որոնց նմոյշ մըն են հետեւեալ տողերը, «Թարաֆ» թերթին Դեկտ. 22ի թիւէն: Հեղինակը «Առերեսում» միութեան համակարգողն է, կը կոչուի Ալթէքին Ըլմազ: Գրած է Հայերէ ներողութիւն խնդրելու արշաւին նիւթով: Կ'ըսէ.

...«Այս պահէն ետք եթէ կայ Հայերէն ներողութիւն խնդրելու հարկին տակ գտնուող հասցէ մը, ան պետութիւնը պէտք է ըլլայ: Մտաւորականները պարտին պետութիւնը նման ներողութեան մղելու շարք մը նախաձեռնութիւններու դիմել: Ատկէ զատ, այս հարցին մէջ Հայերու խօսակիցը մտաւորականները չեն, այլ՝ պետութիւնը: Մտաւորականները ի՞նչ պատճառով իրենք զիրենք յանցաւոր կը նկատեն 90 տարի առաջ պատահածին: Եթէ կայ յանցաւոր մը, պատասխանատու մը, ան պետութիւնն է:

...Պետութիւնն է որ պարտի ներողութիւն խնդրել, որովհետեւ Թուրքիոյ հանրապետութիւնը հիմնուեցաւ որպէս շարունակութիւնը այն պետութեան որ 1915ին Հայերու դէմ գործուածին հեղինակն էր: Տեղահանութեան որոշումները շրջանի ներքին գործերու նախարարին կողմէ տրուած ըլլալով, այսօրուան համապատասխան հասցէն ներկայի նոյն նախարարութիւնն է: Ուստի յայտնի է թէ պետութեան ո՛ր հատուածն է որ ներողութիւն պէտք է խնդրէ»:

ՀԱՃԻՔ ԻՆՁՄԷ ՉՆԵՂՈՒԻՔ

Տօնական օրեր են...
Հիւրասիրութիւն
հիւրընկալութիւն
երեւի ուրախութիւն
նուիրաբաշխութիւն
քաղաքավար ժպիտ
ու
կրկնուող շնորհաւորական...

Շնորհաւոր նոր տարի՜...

Սա շնորհաւորականը
կը ծամծմուի՜
կը քաշքշուի՜
կը կրկնուի՜
այս տարի
ինչպէս անցած տարի
նաեւ առջի տարի
եւ տակաւին
եթէ վերը Նատողը
մեզի կեա՛նք տայ
գա՛լ տարի ալ,
իսկ եթէ
բախտի բերումով
երկա՛ր կեանք տայ
մի՛ւս տարին ալ...

Տօնական օրեր են,
ցո՛ւրտ...
Այս տարուան պաղը
տարբե՛ր պաղ մըն է...
Սիպիրէ՛ն կու գայ
կ՚ըսեն...
Սիպի՛ր...
Սարսուռ մը կը սողայ
հոգիիս մէջ...
Ցուրտէ՞ն
թէ սա անունէն...

Արհաւիրքէն
հազիւ ճողոպրած,
ի՛նչ ինչ յոյսերով
եկան գացի՛ն
Հայրենի՛ք կերտելու,
սակայն
Հայրենիքի փոխարէն
Սիպի՛ր հասան...

Շնորհաւոր նոր տարի՜...

Քաղաքավար ժպիտով
սա շնորհաւորականը
ամէնուրեք
անդադար
ինքնաբերաբար
կը կրկնուի՜
ու կրկնուի՜...

Յետո՞յ
վերջը չկա՛յ...
Սա տօնական
ցո՛ւրտ օրերուն պոչը
երկա՛ր է...
Պոչին ծայրը չերեւիր իսկ...
Կ՚ըսես
ուրենէ
ըսէ՛
վերջացաւ
ձերբազատինք պիտի,
սակայն տակաւին ո՛ւր ես...
Եւրոպական Ծնունդէն ետք
Մարլամին երկունքի ցաւերը
կը վերսկսին,
քանզի
Հայկակա՛ն Ծնունդը
կը սպասէ հորիզոնին...

Շնորհաւոր նոր տարի
եւ Սո՛ւրբ Ծնունդ...

Տօնական ցո՛ւրտ օրեր են...
Այս տարուան պաղը
Սիպիրէ՛ն կու գայ կ՚ըսեն...
Ցուրտը
ոսկորներս կը կրծէ,
մինչ սողոսկող սարսուռը
հոգիիս ծալքերը կը փնտռէ...

Հո՛ն
ուր Քրիստոսը
ամէն տարի
այս օրերուն
կը ծնի,
ամբակոծո՛ւմ
պայթո՛ւմ
արի՛ւն ու մահ...

Քանի՞ մեռեալ...
Ինչպէ՞ս գիտնամ...
Հրաժարած եմ
հեռատեսիլէն
ձայնասփիւռէն
հեռաձայնէն...
Ականջներս
ամուր փակած եմ,
սակայն
տակաւին կը լսեմ
մերինները
Սիպի՛ր հասցնող շոգեկառքին
երկաթ անիւները
չըխկ չըխկ
... Թըրը՛խկ չըխկ չըխկ...
ռումբերու պայթում
... պայթո՛ւմ... պայթո՛ւմ...
եւ
քաղաքավար ժպիտով
կրկնուող շնորհաւորականը...

Շնորհաւոր նոր տարի
եւ Սուրբ Ծնունդ...
Քրիստոս ծնաւ
եւ յայտնեցաւ...

Տօնական ցո՛ւրտ օրեր են...
Ցո՛ւրտը
ականջներուս մէջի աղմուկը
ոսկորներս կը կրծէ,
մինչ սարսուռը
հոգիիս ծալքերուն մէջ
ապաստան կը գտնէ...

Կարդացի՞ր
կ՚ըսէ ինծի
երեսը ճմռթկած
բարեկամս...

Հրաժարա՛ծ եմ
ըսի քեզի,
հեռատեսիլէն
ձայնասփիւռէն
հեռաձայնէն...
Բայց
իրաւո՛ւնք ունիս,
բարեկամս...
Մեղքը ի՛մ վզիս...
Մոռցայ ըսելու քեզի
թէ հրաժարած եմ
մինչեւ իսկ
հարազատ իմ թերթէ՛ս...

Ի՞մս
թէ քուկդ...

Երեսո՛ւն տարի է
մահացած է հայրս
բարձրաձայն կը պատմէ
Մարսէյլի բնակիչ
Պարոն Կարպիսը...
Երեսո՛ւն տարի է
չկա՛յ հայրս
Սահակ Արթինը...
Սակայն
սա թերթը
երեսո՛ւն տարիէ ի վեր
օրակա՛ն կը ստանամ
տակաւին
ի՛ր անունով
հօ՛րս անունով
Սահա՛կ Արթին...

Հինէ՛ն ժառանգած
մե՛ր թերթն է ասի...

Կարդացի՞ր
կ՚ըսես ինծի
մտահոգ բարեկամս...
Հրաժարած եմ
բոլորէ՛ն
ըսի քեզի,
մինչեւ իսկ
հարազատ մեր թերթէն...
Սա տօնական
ցո՛ւրտ օրերուն
պարզապէս
կը հասնի ինծի
հաւատարիմ թերթս իմ
եւ աչքիս առջեւ
քիթիս տակը
սեղանիս
վրայ վրայի
կը դիզուի...

Հայճեպով կը բանամ
դիզուած թերթերս
կը փնտռեմ
եւ անհաւասիկ
կը գտնեմ
բարեկամիս մտահոգութիւնը...

Վարչական Ազդ...
Մեր բաժանորդներու
ուշադրութեան...
վարչական պատճառներով
մեր այն բաժանորդները
որոնք տարեգլխու առթիւ
ինքնաբերաբար
կը նորոգեն իրենց
բաժանորդագրութիւնը
կը խնդրուի
վ ե ց ա մ ս ե ա յ շրջանի
վճարումներ կատարել...

Ի՞նչ կը նշանակէ
սա վեց ամիսը՝
վեցամսեան...
Ի՞նչ թաքնուած է
սա տողերուն տակը,
կ՚ըսէ
երեսը ճմռթկած
մտահոգ բարեկամս...

Հրաժարած եմ
հեռատեսիլէն
ձայնասփիւռէն
հեռաձայնէն
մինչեւ իսկ
մեր սիրելի թերթէն..
Ականջներս
ամո՛ւր փակած եմ,
սակայն
տակաւին կը լսեմ
մերինները
Սիպիր հասցնող
շոգեկառքին
երկաթ անիւները
չըխկ չըխկ
Թըրը՛խկ չըխկ չըխկ,
ռումբերու պայթո՛ւմ
... պայթո՛ւմ... պայթո՛ւմ...
բայց մինթէ ինչո՞ւ,
ինչո՞ւ չեմ լսեր
սա հարազատ թերթին
պողպատ գիրերը շարող
յոգնա՛ծ մեքենաներուն
երկաթեայ համանուագը...
ինչո՞ւ...
ինչո՞ւ...

Տօնական ցո՛ւրտ օրեր են...
Ցուրտը
ականջներուս մէջի
աղմուկը
յուռթիւնը
ոսկորներս կը կրծեն,
սարսուռը
հոգիիս ծալքերէն
իր մագիլները
կ՚ամրապնդէ,
մինչ ճարտարապետ բարեկամս
հորիզոնական դիրքով
պառկած է...
Իր կեանքին
վաթսունութ տարիները
նուիրած
մանքին
եկեղեցիին
նորոգեց
վերակառուցանեց
քար քարի քով
չափեց չափագրեց
թուղթին յանձնեց
եւ ահաւասիկ
ճամբան կիսատ թողած
իր խորանին
պառկած է ան...
Իր բաց ճակատին
գրուածն է կ՚ըսեն,
ի՞նչ ընես,
այս այսպէս է,
արդէն բոլո՛րս ալ
յաւիտենականութեան
ճամբորդներ ենք եղեր...

Տօնական ցո՛ւրտ օրեր են...
Հիւրասիրութիւն
հիւրընկալութիւն
երեւի ուրախութիւն
նուիրաբաշխութիւն
քաղաքավար ժպիտ
ու
կրկնուող շնորհաւորական...

Շնորհաւոր նոր տարի
եւ Սուրբ Ծնունդ...
Քրիստոս ծնաւ
եւ յայտնեցաւ...
Ձեզի մեզի
մե՛ծ աւետիս...

Բոլորին նման
որպէս հասարակ մահկանացու
քաղաքավար ժպիտով
պէտք է կրկնեմ եղեր
սա անիմաստ դարձած
շնորհաւորականը...

Կը փորձեմ...
Ըսեմ
թող վերջանայ,
ի՛նչ կ՚ըլլայ...
Ընդամէնը
քանի մը բառ է,
սակայն
ձեռքս չէ՛...
Սա լեզուս
չի՛ դառնար
ու
չի՛ դառնար...

Փորձս
անօգուտ է...
Պարզապէս
անկարող եմ...
Հոգիիս մէջ
սարսափելի աղմուկ
սոսկալի լռութիւն է...
Ուստի
խնդրեմ
հասկցո՛ղ եղէք...
Հաճի՛ք
ինձմէ չնեղուի՛ք
եթէ
այս տարի
չըսեմ ձեզի
սա կրկնուող
անիմաստ դարձած
շնորհաւորականը...

Յարութեան սպասող
յաւիտենականութեան ճամբորդ
անահիտ սարգիսեան

ՂՕՂԱՆՋԷ ՂՕՂԱՆՋ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ «Օ ռան տէ վու տէ գիւլթիւր»ի մէջ, Դեկտեմբեր 13ին, ընդառաջելով Մշակութային միութեան յատուկ հրաւէրին, ելոյթ ունեցած է Գառնի պարախումբը մասնակցելով վերոյիշեալ հանդիսութեանց տօնական օրերու առթիւ. Օրուան յայտագրին մէջ, Գառնի պարախումբը ամէնէն մեծ եւ ամենակարեւոր տեղը գրաւած է: Միութեան նախկին ատենապետուհի Լիզ Լապէլ բացումը կատարած է հայկական բաժնին, որ կը բաղկանար վեց պարերէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

EREVAN
roman

Gilbert SINOUE

(Préface de Charles Aznavour)

Flammarion, Paris 2009

ՇԱՒԻԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ 2009

Կիրակի, Յունուար 11ին, Շաւիլի «Լեւոն Շանթ» միօրեայ դպրոցի տարեկան տօնածառի հանդէսի օրն էր: Եկեղեցիին «Սարգիս Պալապանեան» սրահը լեցուն էր ծնողքներով եւ բարեկամներով, եկած՝ մանուկներուն հետ, հաճելի ժամանակ մը անցընելու: Ցերեկոյթին բացումը կատարեց եկեղեցւոյ Կրօնական ընկերակցութեան ատենապետ Հրայր Հրաչեան որ շնորհաւորելէ վերջ Նոր տարին եւ Ծնունդը, ծնողքները քաջալերեց իրենց զաւակները ուղարկելու հայկական դպրոց: Ան փոխանցեց նաեւ Շաւիլի հոգեւոր հովիւ, ակամայ բացակայ՝ Տիրայր քհնյ. Գուլճեանի բարեմաղթանքները:

Ապա, բեմը տրամադրուեցաւ 3էն 13 տարեկան տասնեհինգ աշակերտներու որոնք, շատ գեղեցիկ բեմադրութեամբ եւ յարմար զգեստաւորումներով, ներկայացուցին Ծննդեան լրիւ պատումը: Հոս, յատուկ շնորհաւորանքի արժանի են Լուսինէ Տէր Բարսեղեան եւ Պեռլիկ Փանոսեան որոնք, առանց սխալի եւ մաքուր առոգանութեամբ, ամէն մէկ պատկերի ներկայացման հայերէն ընթերցումը կատարեցին:

Թատերգութիւնը աւարտեցաւ Յիսուսի մսուրին շուրջ տպաւորիչ համախմբումով մը: Ներկաները ոգեւորուած, ջերմ ծափահարութիւններով ողջունեցին երիտասարդ դերասանները:

Պահը եկած էր Կաղանդ Պապային այցելութեան որուն սրահ մուտքը ընդունուեցաւ խանդավառութեամբ: Ան, ներկայ բոլոր մանուկներուն պարգեւեց նուէրներ եւ անուշեղէններ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնենք Շաւիլի դպրոցի զոյգ ուսուցչուհիներ՝ Ռոզին Թաշճեան – Ադամեանի եւ Անի Քալուըլըի: Անոնց լուրջ աշխատանքին շնորհիւ է որ այս տարուան Ծննդեան հանդէսը այսպիսի յաջողութիւն արձանագրեց:

Ցերեկոյթը աւարտեցաւ տօնածառին շուրջ առնուած խմբանկարով մը եւ հիւրասիրութեամբ մը:

ՀՐ. ՀՐԱՉԵԱՆ

ՎԻԷՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՉՐՕՐՀՆԷՔԸ

Այս տարի Վիէնի գաղութին մէջ ծնունդի տօնակատարութիւնները այցելու հովիւի մը բացակայութեան պատճառով կրնային տխուր երեւոյթ մը ստանալ, եթէ Փարիզէն ժամանած չըլլար Շահէ աբեղայ Անանեանը: Կարծէք Ֆրանսայի Թեմին հիմնադրութեան յաջորդող ուրախ պահերը արդէն մասնաւորութեան մատնուած ըլլային, բաղձալի մտահոգիչ երեւոյթներու եւ բացթողումներու տեղի տալով: Անոնցմէ մէկն է, անտարակոյս, օրէ օր աւելի շեշտուող կարող հոգեւորականներու պակասը: Այդ պատճառով ալ Շահէ աբղյ. Յունուար 10ին Անվերսի մէջ (Պելժիա) պատարագելէ յետոյ, գրեթէ ամբողջ գիշերը ճամբորդած էր, յաջորդ օրը Վիէնի մէջ ներկայ ըլլալու համար:

Ըստ սովորութեան, հաւատացեալները հաւաքուած էին Ս. Թէոդորոս մատուռին մէջ ուր 1986էն ի վեր իւրաքանչիւր ամսուան երկրորդ Կիրակին պատարագ կը մատուցուի: Սակայն այս անգամ, առաջին անգամ ըլլալով գուցէ այս գաղութին մէջ, կատարուեցաւ «Աւանդութեան ժամերգութեան» արարողութիւնը, որուն յաջորդեց «Խաչհանգիստի ջրօրհնէքը»: Ներկայ հաւատացեալները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան այս հոգեպարար, եւ իրենց համար բացառիկ, ծիսակատարութեան: Արարողութեան աւարտին, Շահէ աբղյ. կուռ եւ դիւրըմբռնելի քարոզ մը արտասանելով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ներկաներուն մօտ: Հուսկ, յարգելով հաստատուած աւանդութիւնը, վիէնահայերը եկեղեցւոյ կից գտնուող սրահին մէջ մասնակցեցան հոգաբարձութեան կողմէ պատրաստուած գողտրիկ հիւրասիրութեան: Խօսք առնելով Սահակ սրկ. Սուքիասեան, ծխական խորհուրդին նոր տարուան եւ ծննդեան շնորհաւորանքները կը փոխանցէր ծխականներուն եւ բարի գալուստ կը մաղթէր Շահէ աբեղայի, աւելցնելով. «Առանց հայր սուրբին օրհնաբեր այցելութեան, մենք այսօր պիտի չստանայինք ան մեծ աւետիսը թէ՝ Քրիստոս Ծնաւ եւ յայտնեցաւ: Անոր ներկայութիւնը այսօր մեզի համար մեծ նշանակութիւն ունի: Ան զուտ պարտականութեան մը գիտակցութենէն աւելի, սիրոյ մեծ նշան մըն է: Մենք բոլորս ալ հայր սուրբին շնորհակալ ենք սիրոյ այս արտայայտութեան համար»: Հոգաբարձութեան երկու հանգուցեալ անդամուհիներու՝ Սեդա Սուքիասեանին եւ Ազատուհի Չէքիօղլուին անունները յիշելէ յետոյ, ան ծաղկեփունջեր կը նուիրէր հոգաբարձութեան ժրաջան երկու անդամուհիներ՝ Տիկին Վարդուհի Խաչատուրեանին եւ տիկին Վիքթորիա Հաճեանին:

ԿՈՐԻՒՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

60 ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՐԱԳԷՏ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Յունուար 7ին, Թունուզ լոյս տեսած, ԻՒՆԷՍՔՕ-ի տեղեկագիրը, կը հաղորդէ որ «անգրագիտութիւնը հասած է 40%ի 15 տարեկանէն վեր անձերու մօտ» ինչ որ կը համապատասխանէ 60 միլիոնի: Այս տեղեկագիրը հրապարակուած է հանդիպումի մը աւարտին, որ կը պատրաստէր միջազգային 6րդ համագումարին համար, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիսին Պելեմ (Պրազիլ):

Մինչեւ 2015, ՄԱԿ-ը իբրեւ հեռանկար, ճշդած է որ բոլոր երախաները պարտադրաբար դպրոց յաճախեն, անգրագիտութիւնը կէս առ կէս նուազի, սեռային հաւասարութիւն տիրէ կրթութեան մարզին մէջ: Անգրագիտութեան երկու երրորդը կիներէ կը բաղկանայ, եւ դպրոցական տարիք ունեցող 6 միլիոն երախաներ (60%ը՝ աղջիկ) դպրոց չեն յաճախեր ըստ արաբական երկիրներու հաղորդած տուեալներուն:

Ըստ Ապտելլաթիֆ Քիսամիի, որ պատասխանատուն է լուսաւորութեան ԻՒՆԷՍՔՕ-ի Ռապաթի գրասենեակին եւ տեղեկագրին խմբագիրը, կացութիւնը կը բարելաւուի: 1999ին դպրոց չգացող 2 միլիոնէ աւելի երախաներ կային: Բայց, երախաներու մէկ երրորդը աւելի կանուխ կը հեռանայ դպրոցէն աղքատութեան պատճառով, տունէն դպրոց ճամբու հեռաւորութեան հետեւանքով կամ ապահովութեան չգոյութեան: Այս երախաները կ'աւելցնեն անգրագէտներու զանգուածը: Կը ճշդէ նաեւ որ արաբական երկիրները մեծ ճիգեր կը թափեն, բայց, իրականացման տարբեր փուլերու վրայ:

ԻՒՆԷՍՔՕ-ի համաձայն, եթէ Ալժերիա եւ Թունուզ քաջալերական արդիւնքներ կ'արձանագրեն անգրագիտութեան մարզին մէջ, Մարոք, Մավրիտանիա, Եգիպտոս Սուտան, Եմէն եւ Իրաք շատ հեռու են նախատեսուած հեռանկարներէն: Այս վեց երկիրները մաս կը կազմեն «Նախաձեռնութիւն անգրագիտութեան դէմ» ծրագրին, զոր հրապարակած էր ԻՒՆԷՍՔՕն 2005ին օժանդակելու համար 34 երկիրներու, որոնց անգրագիտութեան տոկոսը 50%էն աւելի էր կամ 10 միլիոնէ աւելի անգրագէտ ունէր:

Այս կացութեան գլխաւոր պատճառները կու գան կիներու փոքր մասնակցութենէն, աղքատութեան պակասէն, որոնք կը տիրեն շրջանին մէջ: Կամ նաեւ պատրաստութեան թերիներէն եւ փոքր աշխատավարձքերէն: ԻՒՆԷՍՔՕ կը շեշտէ ոչ հանրային շրջանակին մասնակցութիւնը հանրային մարզին եւ ֆինանսաւորման աղբիւրներու զանազանութիւնը դաստիարակութեան ծրագիրներուն: Ան կը հրաւիրէ նաեւ կառավարութիւնները որ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնեն:

* * *

ՆՈՐ «ՔԻԹ» ՄԸ

Ֆիկարօ (Յունուար 15) կը հաղորդէ որ անուշահոտութեան հանրածանօթ անձը՝ Ֆրանսիս Քիւրքճեան, որ Ժ.-Փօլ Կօթիէի համար պատրաստած է Լը Մալը եւ Մատամը, Ռիւմէօրը Լանվէնի համար, որոշած է իր անունով հիմնել անուշահոտութեան հաստատութիւն մը: Վաճառատուն մը պիտի բացուի Փարիզ, 2009ի վերջ, ուր պիտի ծախուին կանանց կամ այրերու համար ամէն տեսակ անուշահոտութիւններ, նաեւ մոմեր, եւլն.: Ծանօթ է որ Ֆրանսայի մէջ «քիթ»ը կը վերաբերի այս մարզին:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

Հազիւ թէ կոնդակը ստացած՝ Պօղոս փաշա կը յետաձգէ իր ուղեւորութիւնը, ի մեծ ուրախութիւն իր տիկնոջ, որուն բաղձանքները կ'իրականանային վերջապէս եւ խսկոյն իրեն յանձնուած պաշտօնին կը նուիրուի խանդավառ գործունէութեամբ մը:

Առաջին անգամ, 8 Դեկտեմբեր 1912 թուակիր նամակով մը, կը դիմէ Օրմանեան Սրբազանին, որուն բացատրելէ ետքը հայրապետական կոնդակով իրեն յանձնուած պաշտօնը, կը գրէ.

«Ինչպէս կը գուշակէք, խորապէս յուզուած՝ չվարանեցայ ընդունելու այս ծանր պաշտօնը, զոր կը նկատեմ ի գլուխ հանելիք հայրենասիրական պարտականութիւն մը:

«Գիտեմ այն մեծ դժուարութիւնները, որոնց պէտք է յաղթեմ եւ որոնք իմ ուժերէս վեր են: Ասոր համար իմ առաջին մտածումս եղաւ խնդրել Ձեր թանկագին աջակցութիւնը, որուն անձնապէս մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեմ: Բաց աստի՝ պէտք է Ձեզ խոստովանիմ որ ձեր անունը ինծ թելադրուած է նոյնիսկ էջմիածնէն եւ գիտեմ որ կրնամ վստահօրէն յոյս դնել ձեր հայրենասիրութեան եւ բարձր հեղինակութեան՝ այս գործին համար, որուն պարտաւոր ենք նուիրուելու:

«Դէպքերը այնպիսի արագութեամբ իրարու կը յաջորդեն, որ անմիջապէս գործի սկսելու է, առանց ժամանակ կորսնցնելու:

«Ուրեմն կը յուսամ որ այս նամակը ստանալնուդ պէս, կը բարեհաճիք ստիպողաբար Փարիզ գալ, որպէսզի կարենանք մեզի հարկաւոր երեւցած նախնական կարգադրութիւնները ընել»:

Օրմանեան սրբազան այս նամակը ստանալուն՝ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ մեկնելու, սակայն արգելք կար առոր: Իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց մասին տակաւին վճիռ չէր տրուած եւ ինք չէր ուզեր իր այս ամբաստանեալի դիրքին մէջ որեւէ գործօն պաշտօն ստանձնել: Եւ այս մտքով կը պատասխանէ Պօղոս փաշայի հրաւէրին:

Քիչ ետքը Ազգային երեսփոխանական ժողովը մեծամասնութեամբ անպարտութեան վճիռ կ'արձակէ Օրմանեան սրբազանի մասին, որով իր խղճահարութիւնը կը հանդարտի և փափաք կը յայտնէ երթալու Փարիզ եւ իր աջակցութիւնը նուիրելու Պօղոս փաշային: Բայց այնատեններ ալ ուրիշ կարգ մը իրադարձութիւններ կը պատահին, որոնք կը ստիպեն Օրմանեան սրբազանը հոս մնալու:

Ասոնց մասին չենք ուզեր առ այժմ խօսիլ, ապագային թողլով լիակատար լուսաբանութիւնները, մանաւանդ որ անոնք ուղղակի կապակցութիւն չունին մեր կենսագրական նօթերուն հետ:

* * *

Պօղոս փաշա անմիջապէս կը սկսի գործի եւ նախ կը ջանայ եւրոպական հանրային կարծիքը շահագրգռել ի նպաստ մեզի: Տեսակցութիւններ կ'ունենայ Թանի խմբագրապետ Պ. Հէպրարի հետ, որ երկու խմբագրական կը նուիրէ հայկական հարցին, Թայմզի կարեւոր խմբագիրներէն՝ Պ. Ժիրօլի հետ, Վիքթոր Պէրարի, Գլէմանսոյի եւ ուրիշ այս կարգի անձնաւորութիւններու հետ, որոնք ազդեցութիւն ունին հանրային կարծիքին վրայ: Յետոյ կ'այցելէ պետական անձնաւորութեանց, մասնաւորապէս նախկին Ֆրանսական վարչապետ Պ. Քայեոյի, Պ. Փուանքարէի, որ Ֆրանսայի նախագահ ըլլալէ առաջ նախարարապետ եւ արտաքին գործերու նախարար էր, Պ. Փիշոնի, Տէլ Քասէի, Անաթոլ Ֆրանսի, եւ ուրիշ ազդեցիկ ու իրենց հայասէր զգացումներովը ծանօթ անձնաւորութիւններու:

Ամէնուն կողմէ կը գտնէ ջերմ ու համակիր ընդունելութիւն մը եւ աջակցութեան խոստումներ:

Այս նախապատրաստութիւններէ ետքը, Պօղոս փաշա, իր ստորագրութեան տակ, հետեւեալ շրջաբերականը կ'ուղղէ դիւանագիտական աշխարհին, 27 Փետր. 1913 թուականով.

ՊԷՐԼԻՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
61ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ
ԵՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՈՒՄՆԵՐԸ

Ներկայիս Արեւելեան խնդրին վրայ սկսած բանակցութեանց առթիւ, Հայկական Պատգամաւորութիւն մը անուանուած է, Պատրիարք եւ Հայոց Ծայրագոյն պետ Վեհ. Կաթողիկոս Գէորգ Ե.ի կողմէ, որուն պաշտօն յանձնուած է Պետութիւններէ խնդրել Պէրլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածին յանձնառութեանց գործադրութիւնը: Այս յօդուածը որ Սան-Ստեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածին տեղ դրուած է, հետեւեալն է.

«Բ. Դուռը յանձն կ'առնէ, առանց այլեւս ձգձգելու, իրագործել այն բարելաւութիւններն ու բարենորոգումները, որոնք կը պահանջեն հայաբնակ գաւառներու տեղային պէտքերը եւ երաշխաւորել հայերու ապահովութիւնը Չէրքէզներու և Քիւրտերու դէմ: Բ. Դուռը ձեռք առնըւած միջոցներու մասին պարբերաբար տեղեկութիւններ պիտի տայ պետութեանց, որոնք անոնց գործադրութեանը պիտի հսկեն»:

(Շար. 15)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ին կը նուիրեն.— Սիրան Դեմիրեան եւ Սեւակ Սարգարեան 150 եւրօ, Ալֆրէտ Դեմիրեան (Պոսթըն) 200 տոլար։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée
« M A D Z O U N O V K E U F T E S »

Le Samedi 7 février à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

□

REUNION INTERSECTIONS

Avec les 4 sections de la Région PACA en présence du Conseil d'Administration le Samedi 24 janvier à 14h
Au AGOUMP
185 Chemin des Sables Jaunes,
13012 Marseille

* * *

REUNION INTERSECTIONS

Avec les 6 sections
de la Région Rhône-Alpes,
en présence du Conseil d'Administration
le Dimanche 25 janvier à 14h
à la M.C.A. Villeurbanne
68 avenue Marcel Cerdan,
69100 Villeurbanne

□

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Լօթօյի խաղը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 8ին, Պուլվար Օտտոյի «Տընի Փափէն» սրահին մէջ, ժամը 15ին։

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anite BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE»**, **tous les vendredis matins de 10h à 12h**, ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h**, au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse
et amicale
La Section de Chaville
organise
U N G R A N D L O T O
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30

□

Date à retenir

P A R I S

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

Բ. ՇՐՋԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Centenaire 1 0 0 ԱՄԵԱԿ

ՍԱՐՈՅԵԱՆ / ԱԴԱՄՈՎ
ՋՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
Բանախօս՝ Արբի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25, ժամը 16ին
DIMANCHE, 25 JANVIER à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'UGAB-Europe vous présente ses activités jeunes pour 2009. Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

C O N C E R T
D U C H O E U R S A H A K - M E S R O P

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : **Juliette YILMAZIAN**
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio : 99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22.125
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.125

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԺԽՏՈՒՄԻ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յունուար 21ին Եւրոպական խորհրդարանի շէնքին մէջ, Պրիւքսէլ, տեղի ունեցաւ Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբին կազմակերպած խորհրդաժողովը. նիւթն էր ցեղասպանութիւններու ժխտումը պատժելի արարք հռչակող եւրոպական օրէնքին անդամ երկիրներու օրէնսդրութիւններուն մէջ ընդգրկումին առնչուած հարցերու քննարկումը:

Յանձնախումբի նախագահուհի Հիլտա Չոպոյեան շեշտեց թէ Հայկական ցեղասպանութեան ուրացումին պատժելի արարք հռչակումի խնդիրը բաւական բարդ է նկատի առած՝ ամէն մէկ երկրի օրէնսդրական շրջանակը: Այս պարագան անհրաժեշտ կը դարձնէ կարեւոր աշխատանք մը զոր պէտք է տանիլ տարբեր երկիրներու խորհրդարաններուն մօտ, որպէսզի ուրացումի դատապարտումին խոչընդոտներ չյարուցուին: Բուն հարցը հոն է որ ամէն երկիր պէտք է որոշէ թէ եւրոպական օրէնքին իրեն համար կիրարկումը կը պարտադրէ՞ Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումը, կամ ուրացումն ալ պատժող օրէնք հրապարակելու, թէ ոչ: Հ. Չոպոյեան յետոյ ըսաւ թէ Հայկական պարագային ուրացումը կրնայ խոչընդոտներու դէմ յանդիման մնալ նաեւ Ցեղասպանութիւնը ընդունած երկիրներուն մէջ: Տուաւ յատկապէս Ֆրանսայի օրինակը ուր կառավարութիւնը որոշած է թէ կը պատժուին ուրացումի ու ժխտումի արարքները այն ցեղասպանութիւններուն, որոնք ճանաչում գտած են միջազգային որեւէ ատեանէ մը: Որոշում որ յստակօրէն պատիժի շրջանակէն դուրս կը մղէ Հայկական ցեղասպանութիւնը: Նման իրավիճակներու փոփոխութեան համար քաղաքական լուրջ աշխատանք անհրաժեշտ է, ինչպէս կրկնեց Հ. Չոպոյեան:

Խորհրդաժողովին որ հովանաւորութիւնը կը վայելէր Եւրոպական խորհրդարանի փոխնախագահ տիկին Մարթին Ռուրի, մասնակցեցան եւրոպական վեց երկրէ իրաւագէտներ, փորձագէտներ. Եւրոպական յանձնախումբի պատժական օրէնսդրութեան բաժնի պետը Փ. Ծոնքս, Սպանիայէն իրաւաբան Ժ. Մերելօ-Պարպէրա, Հոլանտայէն Ի. Տրոսթ, Ֆրանսայէն Ժ.-Լ. Լակարտ, Պելժիայէն Ֆ. Քրէնէ, Գերմանիայէն Ս. Պէզէլէկէս: Ժողովին ելոյթ մը ունեցաւ նաեւ Զուիցերիոյ հայ համայնքի նախագահ Ս. Շահինեան:

Եւրոպական օրէնքին շրջանակին մէջ անդամ երկիրները պարտին մինչեւ 2010 հարկաւոր փոփոխութիւնը կատարել իրենց օրէնսդրութեան մէջ, ընդգրկելու համար ուրացումը պատժելու օրէնքը:

* * *

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՄԱԿ-Ի ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Նոյն օր ՄԱԿ-ի Ժընեւի կեդրոնին մէջ ալ ցեղասպանութեան կանխարգելման նիւթով գիտաժողով մը տեղի ունեցած է:

ՀՐԷԱԿԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

ԱՄՆ-ու հրէական հինգ կարեւորագոյն մարմինները նամակով մը ազդարարութիւն մը ուղղած են Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանի: Մտահոգութիւն յայտնած են Թուրքիոյ մէջ հակահրէութեան շեշտումին առնչութեամբ եւ զինք հրաւիրած որ միջոցներու ձեռնարկէ անոր դէմ: Նամակագիրները առանց անուն տալու, մատնանշած են թէ պաշտօնական դէմքերու որոշ արտայայտութիւններ ուղղակի կապ ունին հակահրէական կիրքերու հրահրումին հետ: Անոնք յիշեցուցած են նաեւ թէ Թուրքիա դարերէ ի վեր կը հպարտանայ որպէս Հրեաներու բնակութեան տարածք. բայց, ըսած են, այսօր Թուրքիոյ Հրեաները իրենք զիրենք պաշարուած վիճակի մէջ ու սպառնալիքներու ենթակայ կը զգան:

ԱՄՆ-ու հրէական կազմակերպութիւններէն մէկուն նախագահը նիւթին մասին Թուրք լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով ըսած է թէ Պ. Օպամայի պաշտօնի ստանձնումով հայկական լոպին վճռակամ է ճանաչումը Գոնկրէսէն անցընելու: Սակայն հրէական լոպին որ մինչեւ այսօր ազդու նեցուկ տուած էր Թրքական թեզին, նոյն բանը ընելու պիտի դժուարանայ, Թուրքիոյ մէջ Հրեաները թիրախ առնող ներկայի տրամադրութիւններուն լոյսին տակ:

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐԻ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գատըգիւղի բնակիչ 51 տարեկան հայ գործարար Սեւան Ինճէ Թաղին Ս. Թագաւոր եկեղեցիին մէջ անձնասպան եղած ուզած է եւ ծանրօրէն վիրաւորուած: Ան նախ աղօթած է եկեղեցիին մէջ, յետոյ հետը բերած ատրճանակով իր քունքին կրակած: Արարքէն առաջ տեղւոյն վրայ ձգած է նամակ մը, ուր ըսած է թէ գործի ձախողութիւններ ունեցած է:

Հոն ելոյթով հանդէս եկած է Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարի տեղակալը Արման Կիրակոսեան:

Ան յատկապէս ուշադրութեան յանձնած է ցեղասպանութեամբ գործուած յանցանքներու՝ մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումին, ատելութեան սերմանումին, քննապաշտական փորձերու, մերժողական քաղաքականութեան, անպատժելիութեան, քաղաքական շահերով ցոյց տրուած կրաւորականութեան, գործած վնասը. շեշտած է թէ այդ յանցանքները ցեղասպանական մտածելակերպին արմատաւորման ազդակ կ'ըլլան, ձեռնտու գետին տրամադրելով այդ արարքին կրկնութեան:

Ա. Կիրակոսեան անհրաժեշտ նկատած է նախազգուշական համակարգ ձեւաւորել անդամ պետութիւններու կողմէ, մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան [illegible], [illegible] մարմիններու գործակցութեամբ:

ԱՐՀԱՄԱՐՀԱՆՔԻ ՍԽԱԼ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Հայկական լրատուիլաններու մէջ ամէն օր տեղ գտնէ Եւրոպայի խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին կողմէ քուէի իրաւունքէն զրկելու Հայաստանի ուղղուած սպառնալիքը: Ատով իբրեւ թէ Հայաստանի իշխանութիւնը կը պարտադրուի յարգելու ժողովրդավարական, ազատութեան չափանիշերը, մարդկային իրաւունքները եւլն.: Հարցը ծագած է Մարտ 1ի երեւանեան պատահարներէն որոնք տասը զոհի պատճառ եղան: Եւրոպական վեհաժողովը երեք յենակով իր սպառնալիքը ներկայացուցած է Հայաստանի: Առաջին յենակը տրամադրած է վեհաժողովին մօտ հայկական պատուիրակութեան ապիկարութիւնը. երկրորդը՝ ընդդիմութեան հոն փութացուցած գործիչները, երրորդը՝ եւրոպացի դէտերու տեղւոյն վրայ կատարած քննութիւնները:

Առաջինը անկարող եղած է հարկաւոր ձեւով բացատրելու երկրին պատասխանատուներուն տեսակէտը եւ համոզելու: Երկրորդը՝ յայտնապէս առաջիններէն աւելի յաջողութեամբ պաշտպանած է իր տեսակէտը, որով կը պահանջէր անպայման պատժել Հայաստանը: Ինչ կը վերաբերի եւրոպացի դէտերուն, առաջին անգամը չէ որ անոնց եզրակացութիւնը կը հիմնուի աւելի քաղաքական նախամեծար դիծի մը, քան՝ Հայաստանի նման երկրի մը մէջ պատահածին իրականութեան:

Ի վերջոյ, ի՞նչ պիտի պատահի եթէ սպառնալիքը կիրարկութեան վերածուի եւ Յունուար 27ին նախատեսուած նիստին Հայաստան քուէի իրաւունքէն զրկուի: Միջազգային շատ աւելի հին ու շատ աւելի լայնածիր կազմակերպութիւններու տոմարները լեցուն են նման ու աւելի ծանր պատիժներով, այս կամ այն երկրին հասցէին: Երկիրներ, որոնք կատարեալ արհամարհանքով վերաբերած են պատիժին ալ, պատժողին ալ, իրենց գիտցած ճամբէն շարունակելով:

Մարտ 1ի դէպքերուն Հայաստան տասը զոհ տուաւ. եւրոպական վեհաժողովին սպառնալիքէն աւելի վտանգաւոր է այդ իրողութեան արհամարհանքին պատճառելիք չարիքը: Բայց տարօրինակ է որ Եւրոպայի «քաղաքական» համարած բանտարկեալներուն դատարանային խեղկատակութեան լուրերը անգամ աւելի կարեւորութիւն կը ստանան Երեւանի մէջ, քան՝ էականին արհամարհանքին վտանգը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՊԱՄԱ բանագնաց մը նշանակած է Մերձաւոր Արեւելքի համար յանձին Ճորճ Միչէլի, ծերակուտական, 75 տարեկան, որու պաշտօն տրուած է խաղաղութեան համաձայնագրի մը շուրջ բանակցութիւններ տանիլ Իսրայէլի եւ Պաղեստինեան իշխանութեան միջեւ: Նախագահը երկրորդ բանագնաց մըն ալ նշանակած է Աֆղանիստանի եւ Փաքիստանի համար: Այս վերջինն է Ռիչըրտ Հոլպրուք, որ խոստովանած է արդէն՝ «Ծանր գործ մըն է»: Կը թուի որ Օպամա սկիզբէն գործի անցած է եւ չուզեր ոչ ժամանակ կորսնցնել, ոչ ալ յուսախաբ ընել:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «Էրկէնէքոն»ի հարցաքննութեան փուլին, Յունուար 22ին, 16 քաղաքի մէջ շուրջ 40ի չափ անձեր հսկողութեան տակ առնուած են: Անոնց մէջ կան սպաներ, զինուորականներ, լրագրողներ, ուսուցիչներ: Կատարուած են նաեւ խուզարկութիւններ:

ՌԱՇԻՏԱ ՏԱԹԻ Իլ-տը-Ֆրանսի շրջանի թիւ 2ը պիտի ըլլայ եւրոպական ընտրութիւններուն համար եւ այն ատեն (Յունիս) պիտի քաշուի Արդարութեան նախարարուհիի իր պաշտօնէն:

ՊԱՊԸ կը հաշտուի աւանդապաշտներուն հետ եւ դերպ. Լըֆէվրի ձեռնադրած չորս եպիսկոպոսները այլեւս բանադրուած չեն ըլլար: Այս ուղղութեամբ Բենեդիկտոս ԺԶ. հրովարտակ մը պիտի հրապարակէ ի մօտոյ: Բանադրութիւնը տեղի ունեցած էր 1988ին դերպ. Լըֆէվրի եւ չորս եպիսկոպոսներուն դէմ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահը Մեդվեդեւ հրովարտակ մը ստորագրած է որ 2010ը կը հաստատէ որպէս Ռուսաստանի տարի Ֆրանսայի մէջ եւ Ֆրանսայի տարի՝ Ռուսաստանի մէջ: 2007ին, արդէն վարչապետները նման փաստաթուղթ մը ստորագրած էին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի որոշումով «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին գործադիր վարչութեան տնօրէն նշանակուած է Արա Վարդանեան: Ան 2004էն ի վեր հիմնադրամի արտաքին յարաբերութիւններու բաժնին ղեկավարն էր, իսկ 2008 Յունիսէն ի վեր, գործադիր տնօրէնի տեղակալը:

Ա. Վարդանեան քաղաքագէտ է: Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է ԱՄՆ-ու մէջ, յետոյ աւարտած Երեւանի օտար լեզուներու պետական համալսարանը: 2000-2004 տարիներուն աշխատած է Հայաստանի Առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարութեան մէջ: Կարեւոր դեր կատարած է Հայաստանի Առեւտուրի համաշխարհային կազմակերպութեան անդամակցութեան մէջ:

* * *

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Յունուար 21ին յարձակումի ենթարկըւած է Կոտայքի հարկային պաշտօնեաներէն Հայկ Բաբաջանեան: Ծանրօրէն վիրաւոր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած է եւ դարմանումի տակ առնուած: Իր կեանքը վտանգուած չէ:

Հարկային ծառայութենէն յայտնած են թէ Հ. Բաբաջանեան կը վարէր «Բջնի» հանքային ջուրերու գործատան վաճառքի խնդրայարոյց թղթածրարը եւ յարձակումը կրնայ այդ պարտականութեան հետ կապ ունեցած ըլլալ:

Ոստիկանութիւնը հետաքննութեան ձեռնարկած է, յայտնաբերելու համար չարագործը:

«ԹԱԼԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ԼՔՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐԸ» ՀԱՏՈՐԸ

Դեկտեմբերին Թուրքիոյ մէջ կարեւոր հատոր մը լոյս տեսաւ. Թալաթ փաշայի անձնական նկատուած արխիւին Հայկական տեղահանութեան առնչուած փաստաթուղթերը եւ շարք մը նամակներ կը պարունակէ ան: Խորագրուած է «Թալաթ փաշայի լքուած վաւերաթուղթերը»: Զայն խմբագրած ու հրատարակութեան յանձնած է լրագրող Մուրատ Պարտաքչը: Ան նախապէս Թուրք մամուլին մէջ այդ թղթօնին մասին արտայայտուած, հատուածներ հրատարակած էր: Այդ մասնակի հրապարակումը անգամ բաւական ցնցող տպաւորութիւն գործած էր, քանի որ ըստ անոր պարունակութեան՝ 1915էն առաջուան եւ ետքի հայ բնակչութեան թիւը 972.246 հոգինոց տարբերութիւն մը ցոյց կու տար: Թիւ որմէ գանձագան պատճառաբանութիւններով որքա՛ն ալ յաջողին զեղչել Թուրքերը, շատ աւելի մօտ կը գտնուի հայկական տուեալներուն – մէկուկէս միլիոնին –, քան՝ Թրքականներուն, որոնք շատ յաճախ կը փորձեն շատ շատ քանի մը տասնեակ հազարով բաւարարուիլ:

Մ. Պարտաքչը անջատ պարունակութենէն, այդ հատորին հիմ կազմած «Սեւ կողքով տետրակ»ին նըկատմամբ ալ որոշ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է: Կ՚ըսէ թէ Թալաթին վերագրուած ձեռագիր նոթագրութիւններու արձանագրուած այդ տետրակը իր ձեռքը անցած է 2005ին: Այդ տարին 1915ի իննսունամեակին առթիւ յօդուածաշարք մը պատրաստել որոշած է ու քննած՝ ունեցած փաստաթուղթերը: Յետոյ մտածելով որ անտիպ բաներ կրնայ ունենալ, դիմած է Թալաթի կնոջը թոռան՝ Այշէկիւլ Պաֆրալըի: Ան իրեն յանձնած է Սեւ կողքով տետրակը, գտած ըլլալով հօրենական մեծ մօրը (Թալաթին կնոջ) պատկանող լքուած ճամպրուկի մը մէկ անկիւնէն: 77 էջնոց տետրակ մըն է ուր նոթերու ձեւով արձանագրուած են 1876 – 1916 Օսմանեան կայսրութեան տարածքին ժողովրդագրական փոփոխութիւնները: Անոնք հետեւանք են տեղահանութեան, գաղթերու, կը պատկանին թէ՛ հայ, թէ՛ Թուրք մահմետական, թէ արաբ եւ յոյն բնակչութեան:

Իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցի մը ընթացքին («Միլլիյէթ», Յունուար 12) լրագրողը կը շեշտէ թէ այդ փաստաթուղթերը որ անձամբ գրի առնուած է Թալաթի կողմէ, 30 կարեւոր վայրի նախքան տեղահանութիւն եւ յետ տեղահանութեան ժողովրդագրական պատկերը կու տայ: Կ՚ըսէ թէ 26 տարիէ ի վեր իր քով կը գտնուին կարգ մը այլ փաստաթուղթեր: Կ՚ափսոսայ որ հակառակ իր ալ պնդումներուն թէ Թրքական դիւանները բաց են, կարեւոր բաներ անգտանելի կը մընան, չկան, պահուած են: Ատոնցմէ են բնակչութեան ինքնութեան տոմարները. 40 հազար այդ կարգի տետրակ չկայ: Փակ են տեղահանութեան տետրակները: Նոյնիսկ կը պնդուի որ նման տոմարներ գոյութիւն չեն ունեցած:

Փակ պահուած դիւաններու մասին իր բացատրութիւնը հետեւեալն է. 1915ը Գերմանացիներու կարեւոր աջակցութեամբ կատարուած է. առանձին դլուխ հանուելիք բան չէր օսմանցիներուն համար: Բայց այդ մասին զինուորական փաստաթուղթերը Գերմանիոյ մէջ ալ փակ կը մնան: Պարտաքչըի տրամաբանութեամբ պատճառը այն է որ Գերմանացիները Հրեաներու Ողջակէզէն ետք, հայկական տեղահանութեան բեռն ալ կրել չեն ուզեր:

Արտասահմանի մէջ այս նիւթին առնչուած գործունէութիւն տանող Թրքամէտ խումբ մը կայ որ գերմանական հիմնարկութիւններէ նիւթական աջակցութիւն կը ստանայ. ատոնք ուշադրութիւնը այլ կողմ կեդրոնացնելու համար մոլորութեան կը մատնեն Թուրքիոյ իշխանութիւնները, գանոնք մղելով որ Հայաստանէն պահանջեն դիւանները բանալ: Մինչդեռ տեղահանութիւնը Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած է, բուն դիւանները հոն կը գտնուին:

Մ. Պարտաքչը իթթիհատական ընտանիքէ մը սերած է. կ՚ըսէ թէ Թալաթ փաշա պետական դէմք մըն է որ ըրած է հարկաւորը: Իր համոզումով «հարկաւորը» հետեւանք էր պատերազմական կացութեան, բանակը թիկունքէն հարուածելու ջանքին, եւլն.: Այո՛, տեղահանութիւն կատարուած է, բայց երբե՛ք՝ ցեղասպանութիւն: Իթթիհատականները բարենպատակ ու պարկեշտ մարդիկ էին, ինք զիրենք կը սիրէ:

Լրագրող ըլլալէ առաջ տնտեսագիտութիւն ուսանած է, հեղինակ է շարք մը հատորներու:

Ոչ իրեն հետ կատարուած տեսակցութեան, ոչ ալ հատորին նախաբանին մէջ նշուած է թէ արաբատառ օսմաներէն բնագիրներուն լատինատառի վերածումը ի՞ր գործն է, թէ ուրիշի մը: Սակայն, պէտք է ենթադրել թէ իրն է, քանի որ տեսակցութեան մէջ բաւական խիստ կերպով կը քննադատէ խնդրոյ առարկայ ժամանակաշրջանին վրայ աշխատող ներկայի Թուրք մասնագէտները, Թ. Աքչամը, Հ. Պէրքթայն ու միւսները, ըսելով թէ օսմաներէն փաստաթուղթերը իրենց բնագրէն կարդալու անկարող են, ուստի պատմաբան իսկ չեն կրնար նկատուիլ: Կը շեշտէ. «Մէկը որ օսմաներէն չի կրնար կարդալ, Թուրքիոյ մէջ մտաւորական չի նրկատուիր»:

ՀԱՏՈՐԸ

Մ. Պարտաքչըի խմբագրած հատորը 272 էջէ կը բաղկանայ: Ունի նախաբան մը, Ապրիլ 24ին կատարուածին մասին բացատրական էջ մը, կը յաջորդեն խնդրոյ առարկայ «Սեւ կողքով տետրակ»ին պատճէնահան էջերը և անոնց լատինատառ ներկայացումը (էջ 22–145), նամակներ, հեռագիր, թղթատարական բացիկներ, Թալաթի այրիին հետ զրոյց մը (1982), ալպոմի բաժին մը:

Հատորը բաժնուած է չորս գլուխի: Առաջինին մէջ տրուած են Օսմանեան պետութեան մէջ 1876 – 1916 տարիներու միջեւ բնակչութեան տեղաշարժերը եւ տեղահանութեան թիւերը: Հայերու վերաբերող տեղեկութիւնները զետեղուած են հետեւեալ ենթաբաժիններուն մէջ. «Տարագրուած Հայերու թիւը» (77), «Հայերու տեղահանութեան եւ վերաբնակեցման վայրերուն քարտէսը» (83), «Հայ որբեր» (89), «Հայերու լքած պարապ բնակարաններուն թիւը» (91), «Հայերու լքած ագարակները» (101) եւ «Հայերու պատկանած հանքերու մենաշնորհները» (103):

Երկրորդ գլուխը ամբողջութեամբ յատկացուած է Հայերու տեղահանութեան (105–145): Նախ տրուած է հայութեան յետ տեղահանութեան հաշիւը, յետոյ 33 շըրջանի ցանկ մը,– վիլայէթ, գաւառ, միւթէսարրըֆութիւն, սանճաք –, ամէն մէկուն քաղաքներէն տեղահանուած Հայերու թիւերով, ընդհանուր գումարներով: Ենթադրաբար 1915 - 16ի պատկանող յետ տեղահանութեան Հայերու ընդհանուր թիւը 177.247 է: Ինչ կը վերաբերի տեղահանութեան թիւերուն, էջ 77ին վրայ կայ տարագրուած (փոխադրուած) Հայերու ցանկ մը ուր որպէս մեկնումի վայր տրուած է 18 տեղանուն (վիլայէթ եւ սանճաք). ատոնք են՝ Անգարան, Էրզըրումը, Ատանան, Պիթլիսը, Հալէպը, Հիւտավէնտիկեարը (Պուրսա), Տիյարպէքիրը, Սվասը, Տրապիզոնը, Մամուրէթուլազիզը (Խարբերդ), Իզմիթը, Ճանիքը, Գաղէսին, Գարահիսարը, Կեսարիան, Մարաշը, Նիյտէն, Գոնիան: Առաջին ուշադրութիւն գրաւողը Պոլսոյ բացակայութիւնն է ուրկէ աքսորուածները նկատի չեն առնուած ընդհանուր գումարին մէջ: Համեմատած Թէողիկի թուած վիլայէթներու ցանկին հետ, չկան նաեւ Վանը, Ատրիանուպոլիսը, Ուրֆիան, Նիկոմիտիան, եւլն.:

Նման ցանկով մը տրուած են Հայերէ մնացած ու լքեալ նկատուած բնակարաններու թիւերը: Ընդհանուր գումարը 41.117ն է: Այդ ցանկէն վեց վայրի մասին աւելի մանրամասնուած տեղեկութիւններ ալ կան:

Ս. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ստորեւ շարադրութիւն մը զոր գրած է ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութեան Շաբաթօրեայ Դասընթացքներու չորրորդ մակարդակի աշակերտներէն Ալփորվիլարեան Արման Օֆառ, 27 տարեկան վարորդ մը, որ հայերէնի դասընթացքի Ա. մակարդակին հետեւիլ սկսաւ երկուքուկէս տարի առաջ, Փետրուար 2006ին: Անստոլուցի ծնողքի զաւակ ըլլալով, յառաջադէմ պէս թրքախօս էր:

Անցեալ տարի, Ապրիլ 2008ին, Արման մասնակցեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա.-ի Սփիւռքահայ դպրոցներու միջեւ ծաւալած շարադրութեան մրցումին եւ «Հայ լեզուն» խորագրուած իր գրութիւնը հրատարակուեցաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի «Զհաց մեր հանապազորդ» հատորին մէջ:

Ներկայ գրութիւնը իր այժմէական նիւթով, արտայայտած գաղափարներով եւ բառապաշարի ճոխութեամբ կը գերազանցէ անցեալ Ապրիլի գրութեան մակարդակը եւ կը խորհիմ որ ուշագրաւ է «միօրեայ» վարժարանի մը աշակերտին համար, մանաւանդ որպէս այսքան կարճ ժամանակի մը ընթացքին ձեռք ձգուած արդիւնք եւ մեզ կը յուսադրէ Սփիւռքի հայալեզու ապագային նկատմամբ:

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ–ՓԱՆՈՍԵԱՆ
ՄԱՇՏՈՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

* * *

Ամերիկայի նոր Նախագահին շընորհիւ ամէն մարդ կը կարծէ որ աշխարհի վիճակը պիտի փոխուի: Ինչո՞ւ: Այդ մարդը, որ կը կոչուի Պարաք Օպամա, շատեր, առանց զինք ճանչնալու, կ՚անուանեն աշխարհի փրկիչը: Այդ մարդուն մասին շատ բաներ կը խօսուին, կը չափազանցեն կամ ճիշդ կ՚ըսեն: Արդարեւ, ո՛վ որ Ամերիկան կը կառավարէ, աշխարհն ալ կը կառավարէ: Ուստի, կրնանք մտածել, որ եթէ Ամերիկան գէշ վիճակ ունենայ, աշխարհը՝ իրեն նման կը դառնայ: Այս պահուն, մեր աշխարհին մէջ ի՞նչ կը պատահի: Տարբեր քաղաքակրթութիւններու միջեւ պատերազմ կը պատահի, մանաւանդ՝ մահմետականներուն եւ արեւմտեաններուն յարաբերութիւնները կը խանգարուին:

Կը յիշենք, որ Սեպտեմբեր 11ի եղելութենէն յետոյ, Ամերիկացիները զինուորական կերպով Իրաքը գրաւած էին: Այդպիսով, աշխարհը քաղաքակրթութեան պատերազմի մտած էր: Ատկէ վերջ, Ամերիկան անվերջ անկման մը մէջ մտաւ մարդկային գետնի վրայ եւ տնտեսապէս: Ժողովուրդը ոգեւորուած պահելու համար դրամատուները իրեն փոխատուութիւններ ըրին, որպէսզի իւրաքանչիւրը կարենայ տուն մը գնել եւ մոռնայ քաղաքական եւ տնտեսական տագնապը: Դժբախտաբար, մեծ եւ ծանր սխալ մը եղած է: Մարդիկ չկրցին վճարել իրենց պարտքերը: Շատ դրամատուներ, առեւտուրի եւ տնտեսական հաստատութիւններ սնանկութեան մէջ ինկան: Դրամագըլուխները, համաշխարհային սակը եւ արտադրութեան դանդաղումը մարդոց վնաս պատճառեցին: Մարդիկ իրենց տուները կորսնցուցին, ընտանիքներ տուներէ դուրս նետուեցան: Ամբողջ առեւտուրի աշխարհը այս տագնապին խառնուեցաւ, գնելու կարողութիւնը պակսեցաւ, փոխատուութիւններու տոկոսները յաւելում կրեցին:

Այժմ, ի՞նչ է հարցումը: Ինչպէ՞ս եւ որո՞ւն պատճառով եղան այս բոլորը:

Մարդոց մեծամասնութիւնը Ամերիկացիները կ՚ամբաստանէ, նաեւ իրենց ապրելու կերպը եւ սովորութիւնները, իրենց սպառումը, օդին ապականումը եւ մանաւանդ՝

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

ԿՏԱՒԱՏԻ ՀՈՒՆՏԸ՝ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՂ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Կտաւատի հունտը (կրէն տը լէն), որ առողջութեան եւ գեղեցկութեան աղբիւր մըն է, ունի այնպիսի օգուտներ, զորս մէկ առ մէկ թուել անկարելի է։ Կտաւատի հունտը, որ քոլէսթէրոլի քանակը կ՛իջեցնէ, մոռացկոտութիւնը կը կանխէ, աղիքներու աշխատանքը կը կանոնաւորէ, կարելի է սպառել նաեւ հեղուկ վիճակի մէջ, սալատներու վրայ սրսկելով կամ օրական մէկ ապուր դգալ ուտելով։

Մասնագէտներ սապէս կը թուեն կտաւատի հունտի բարիքները. Կտաւատի հունտը հոգեկան խանգարումներու, ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու կարողութեան նուազումի, տարեւորումի բերմամբ ուշադրութեան ցրուումի եւ աղիք–ըստամոքսային հիւանդութիւններու վրայ կ՛ունենայ բարերար ազդեցութիւն։ Աղիքները կը կակուղցնէ, պնդութիւնը կը կանխէ։ Ոսկորները, ուղեղը, ջղային դրութիւնը կը զօրացնէ։ Մէնոփոզի կապուած գանգատները կը թեթեւցնէ։ Սրտերակային հիւանդութիւններէն զերծ կը պահէ։ Քոլէսթէրոլի եւ շաքարի մակարդակը կը հաւասարակշռէ։ Բարձր ճնշումը կ՛իջեցնէ։ Յօդացաւային հիւանդութիւնները կը կանխէ։ Քերուածքի եւ մորթի հիւանդութիւններու ընթացքին, նաեւ կոշտերու վրայ կը գործածուի որպէս արտաքին հականեխիչ։ Շնչառական հիւանդութիւններու վրայ կ՛ունենայ բարերար ազդեցութիւն։ Հազը կը չէզոքացնէ։

ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ՈՒՂԵՂԸ՝ ՔԱԼԵԼՈՎ

Կանոնաւոր կշռոյթով քալելը 13 առ հարիւր համեմատութեամբ կը պահպանէ ուղեղը եւ կը նուազեցնէ մարդ արարածի յիշողութեան կորուստը։ Գալիֆորնիոյ համալսարանի մէջ պաշտօնավարող գիտնականները մտքի առողջութեան եւ յիշողութեան հարցերու գաղտնիքը լուծելու համար 65 տարեկան եւ աւելի բարձր տարիք ունեցող 6 հազար կիներու վրայ պրպտումներ կատարեցին։ Այս պրպտումները յայտնի դարձուցին որ բոլոր այն կիները որոնք քալելը կը սիրեն եւ յաճախ կը քալեն, կանխած կ՛ըլլան յիշողութեան կորուստի վտանգը։ Մասնագէտները բոլոր մարդոց կը յանձնարարեն մարզանքի հետեւիլ, հեռու մնալու համար ուղեղը բթացնելու կոչուած հիւանդութիւններէն։

ԹՄԲԻՆ ԱՄԷՆ ՑԱՒԻ ԴԱՐՄԱՆ

Թմբին, որ բուրումնաւէտ բոյս մըն է, միաժամանակ տան մէջ պատրաստելի լաւագոյն դեղերէն մէկն է։ Յատկապէս ցրտաշունչ ձմրան ամիսներուն տաք ձեւով սպառելի թմբին, մարդոց առողջութեան համար բազմաթիւ օգուտներ ունի։ Թմբին կը պարունակէ ցնդող իւղ, շաքար, Սէ կենսանիւթը, ձիւթ եւ բազմաթիւ արտադրութիւններ։ Ամէն անոնք որոնք ստամոքսի անհանգստութեան գանգատներ ունին, կրնան իրենց այդ գանգատներէն ձերբազատիլ թմբի խմելով, որովհետեւ թմբին կը դիւրացնէ մարսողութիւնը։ Եթէ թմբիին մէջ քիչ մը ծոթրին, անանուխ, ըեղէնէ աւելցնենք, այս խառնուրդը կը բարելաւէ ստամոքսը, նաեւ կը բուժէ սիրտխառնուքը։ Թմբին կը բարելաւէ նաեւ արեան շրջանառութիւնը, կը չքացնէ գըլխացաւը եւ կը կանխէ պնդութիւնը։ Թմբիէն կրնան օգտուիլ նաեւ ամէն անոնք որոնք կը փափաքին նիհարնալ։ Ասոր համար պէտք է ամէն առաւօտ անօթի փորով թմբի խմել։ Միայն թէ պէտք է նկատի առնել որ թմբիի երկար ատեն եւ մեծ քանակութեամբ սպառումը կրնայ սրտին վնաս պատճառել։

ԿԱՐՄԻՐ ՊՂՊԵՂԻ ՅԱՒԱԶՐԿՈՂ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կարմիր պղպեղը, որ կը պարունակէ «քափսէյին» կոչուած նիւթը, ունի ցաւազրկող յատկութիւն։ Ամերիկայի Պոսթըն քաղաքին մէջ մասնագէտներ ապացուցանեցին որ կարմիր պղպեղը յօդային բորբոքումներու եւ ցաւերու դէմ բարեբար ազդեցութիւն կ՛ունենայ։ Մասնագէտները կարմիր պղպեղին կծու համ տուող «քափսէյին» նիւթէն 1000 միքրոկրամ (1 կր.) առին եւ ներարկեցին հիւանդի մը, որ կը տառապէր յօդերու անտանելի ցաւերէ եւ տեսան որ հիւանդի ցաւերը մեղմացած էին։

Գիտնականները յայտնեցին նաեւ որ «քափսէյին» նիւթը ցաւերը մեղմացնելու առընթեր, իր ազդեցութիւնը կը շարունակէ հինգ շաբաթ տեւողութեամբ։ Անոնք ապացուցանեցին նաեւ որ եթէ յիշեալ նիւթը ներարկուի ուղղակի ցաւող տեղին վրայ, աւելի ազդեցիկ կը դառնայ։

ԴԻՒՐԱԲԵԿ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԸ ԴԱՐՄԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Դարմանելու համար իրենց փայլը կորսնցուցած եւ դիւրաբեկ դարձած եղունգները, մասնագէտներ կը յանձնարարեն լուծոյթ մը, որ փըրկութեան լաստ կը հանդիսանայ այդ անբաղձալի կացութենէն տառապողներուն։ Դարմանումի այդ կերպը հետեւեալն է. պէտք է ամանի մը մէջ քիչ քանակութեամբ ձէթ դնել։ Ձէթին մէջ պէտք է կաթեցնել մէկ քանի կաթիլ լեմոնի հիւթ։ Լաւ մը խառնելէ ետք, եղունգները հինգ վայրկեան տեւողութեամբ պէտք է բռնել այդ լուծոյթին մէջ։ Եթէ տասը օր շարունակ այս գործողութիւնը կրկնուի, կարելի պիտի ըլլայ տեսնել որ եղունգները պիտի ստանան իրենց նախկին փայլը եւ կենսունակութիւնը եւ այնուհետեւ դիւրութեամբ պիտի չկոտրին։

ՀԵՐԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Որպէսզի թափած մազերը վերաբուսնին, գլխու ցանցառացած մասերը վերստին ստանան իրենց նախկին տեսքն ու որպէսզի հերաթափութիւնը կանխուի, մասնագէտներ կ՛առաջարկեն հետեւեալ լուծոյթը։ 200 կրամ երիկամի ճարպին մէջ աւելցնել 15ական կրամ ընկոյզի եւ կաղինի փշրուած միջուկներ։ Դնել կրակին վրայ, խորովել, մինչեւ որ սրճագոյն դառնայ, ապա զտել։

Գաւաթ վիճակի մէջ իւղը քսել մազի արմատներուն եւ մարձումներ կատարել։ Յետոյ տաք սրբիչով մը փաթթել երկու ժամ այդպէս սպասել։ Այս գործողութիւնը շաբաթը անգամ մը կրկնել։ Միւս կողմէ, օգտակար է նաեւ շաբաթը երեք անգամ եղինջի տերեւները թէյի նման եփելէ եւ զտելէ ետք, այդ ջուրով մարձել մազի արմատները։

ՀԱՍՏ ՄԷՋՔԻՆ ՎՆԱՍԸ՝ ՍՐՏԻՆ

Ֆիզիքական կարգ մը յատկանիշներ, երբեմն կրնան կանխանշաններ ըլլալ յանկարծ յայտնուող սրտի տագնապի մը։

Սրտաբան բժիշկներ, մարդոց սրտի առողջութեան մասին ախտորոշումներ կատարելու ընթացքին ուշադրութիւն կը դարձնեն հետեւեալ կէտերուն։

Փորին շուրջ գոյացած իւղոտումը, յետոյքի մասը նեղ, իսկ մէջքի մասը աւելի լայն մարմին ը, բարձր ճնշում, շաքարախտ, կրնան լրաբերը ըլլալ սրտի հիւանդութեան։ Բժիշկները հասած են նաեւ այն եզրակացութեան, որ սրտերակային հիւանդութիւններու ենթակայ են այն անձերը, որոնք կը տառապին հերաթափութենէ։

Պատրաստեց՝
ՄԱՔՐՈՒՀԻ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ»

Վրայ կ՛ունենայ բարերար ազդեցութիւն...

իրենց պատերազմ ընելու կամքը։

Այս ամէնը ըսելէ վերջ, ինչո՞ւ Պարաք Օպաման այնքան յոյս կու տայ բոլորին։

Ոմանք կ՛ըսեն խելացի է, տարբեր է, ծագումով ափրիկեցի է, ուրեմն կրնայ քաղաքակրթութիւնները իրարու մօտեցնել։ Ամբողջ աշխարհ իրմով կ՛ուրախանայ եւ վըստահ կ՛ըլլայ որ յուսախաբ պիտի չդառնայ, թէեւ դեռ չսկսաւ իր պաշտօնը կատարել։

Ես ալ կը մտածեմ, որ իրեն համար շատ դժուար պիտի ըլլայ, որովհետեւ իր նախորդ Նախագահը շատ մեծ եւ բազմաթիւ խառնակութիւններ ձգած է։ Անշուշտ իմացաք, որ Ժորժ Պուշին մասին կ՛ուզեմ խօսիլ, աւելի ծանօթ՝ Ժորժ Ապուշ անունով։

ԱՐՄԱՆ ՕՔԱՒ
ՄԱՇՏՈՑ Միութեան
Շաբաթօրեայ դասընթացքի
աշակերտ

Ալֆորվիլ

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

Այս 61րդ յօդուածին եւ Սան-Ստեֆանոյի Դաշնագրի 16րդ յօդուածին միջեւ տարբերութիւն մը կայ, զոր լաւ է յիշել, 61րդ յօդուածին տալու համար իր ամբողջ նշանակութիւնը։ Երկու յօդուածներն ալ բարենորոգում պահանջած են, բայց մինչդեռ 16րդ յօդուածը կը յայտարարէր թէ՝ ռուսական բանակին կողմէ գրաւուած հայաբնակ գաւառներէն զօրքը չպիտի պարպուէր մինչեւ որ բարենորոգումները չկատարուէին, 61րդ յօդուածը այդ իրական ճնշումին տեղ դրաւ Պետութիւններու հսկողութիւնը։ Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ Պէրլինի դաշնագիրը ստորագրուելուն պէս ռուսական բանակը պարտաւոր էր քաշուելու։

61րդ յօդուածը մեռեալ տառ մնաց երեսունչորս տարիներէ ի վեր, պետութիւնները պէտք չունեցան հայանպաստ բարենորոգումներու վրայ հսկելու, որովհետեւ Բ. Դուռը ո՛չ մէկ բարենորոգում իրագործեց։ 1895 Մայիս 11ին, Սասունի առաջին ջարդերէն ետքը, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դեսպանները, Կ. Պոլսոյ մէջ, յիշատակագիր մը պատրաստեցին բարենորոգումներու ամբողջական ծրագրով մը, որուն հաւանութիւն տուին Պէրլինի դաշնագիրը ստորագրող միւս պետութիւնները, Գերմանիա, Աւստրիա-Հունգարիա եւ Իտալիա եւ որ մէկ քանի փոփոխութիւններով՝ ընդունուեցան Բ. Դրան կողմէ։ Հակառակ այս ընդունելութեան եւ թէպէտ Սուլթանական իրատէով ալ վաւերացուած, 1895ի ծրագիրը բնաւ չգործադրըւեցաւ։ Ա՛լ բարենորոգումներու խնդիր չյուզուեցաւ եւ հալածանքները շարունակուեցան։ Անհամար արիւնահեղութիւններ, մինչեւ 1896, աւելի քան 300 հազար զոհ ըրին։

Սահմանադրական կառավարութեան հռչակման ատեն, 1908ին, Հայերը անոր ազատական ծրագրին մէջ փրկութեան դուռ մը նշմարեցին եւ նոր ռեժիմին ընծայեցին իրենց ամենահաւատարմական աջակցութիւնը։ Իրենց հաւատարմութեան իբրեւ պատասխան՝ 30000 Հայեր ջարդուեցան Ատանայի նահանգին մէջ։

Թուրքիոյ Հայերուն ներկայ կացութիւնը այլեւս անտանելի է։ Եթէ, քանի մը ամիսէ ի վեր, ճողոպրեցան հաւաքական ջարդերէ, ի փոխարէն՝ յարատեւօրէն ենթարկուեցան թափառաշրջիկ ցեղերու աւազակութեանց եւ անդադար ամէն տեսակ հալածանքներ կրեցին եւ իրենց ինչքերը յափշտակուեցան, անթիւ կործանումներ պատճառելով։ Այսօր Հայերը ամէն վայրկեան իրենց ստացուածքը կորսնցնելու սպառնալիքին ներքեւ են եւ այս պատահականութիւնը աւելի եւս դաժանագոյն կ՛ըլլայ, երբ անոր վրայ կ՛աւելնայ իրենց կեանքի ու պատուոյ անապահովութիւնը։ Պէտք չունինք պնդելու այս կացութեան վրայ, որ վտանգաւոր է թէ՛ պետութեանց, թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Հայերուն համար. կը համարձակինք միայն յիշեցնել, որ Պալքանեան պատերազմը ծագեցաւ նոյն այդ Պէրլինեան Դաշնագրին 23րդ յօդուածին անգործադրելի մնալէն, մինչ Հայերը, իրենց կողմէ, չդադրեցան ի զուր պահանջելէ 61րդ յօդուածի գործադրութիւնը։

Ուստի հայ պատգամաւորութիւնը կը յուսայ որ պետութիւնները պիտի բարեհաճին վերստին ձեռք առնել 1895 Մայիս 11ի բարենորոգմանց ծրագիրը եւ զայն գործադրութեան դնել, այնպէս ինչպէս յղացուած է իրենց կողմէ, բայց անհրաժեշտ փոփոխութիւններով ու սրբագրութիւններով։ Անոր մէջ յօդուածներ կան, որոնք տասնեօթը տարիներէ ի վեր անզօրացած են եւ ուրիշներ՝ որոնք պէտք է հարկաւորապէս՝ նոր պարագաներուն պատշաճեցնել։

Պատուիրակութիւնը խմբագրած էր ծրագիր մը, որուն մէջ ինքզինք պարտադրած է հետեւելու 1895ի յիշատակագրի բնագրին ոգւոյն, բայց որուն մէջ մտցուցած է այն փոփոխութիւնները, որոնց ակնարկեցինք եւ որոնք ներշնչուած են մանաւանդ կարգադրութիւններէ որոնց օգտակարութիւնը ճանչցուած էր պետութեանց եւ Բ. Դրան կողմէ, Մակեդոնիոյ բարենորոգումներու հաստատութեան ատեն, 1904էն մինչեւ 1908։ Բաց աստի, վերջին Դեկտեմբեր ամսուն, Օսմանեան կառավարութիւնը ըմբռնելով Հայկական Բարենորոգումներու կարեւորութիւնը իր Ասիական կայսրութեան ամբողջութիւնը պահպանելու համար, պատրաստեց բարենորոգումներու նոր ծրագիր մը, որուն մէջ կը ջնջէ պետութիւններու հակակշիռը եւ սաով կը ջնջէ նաեւ տեւականութեան եւ ազդեցիկութեան ամէն երաշխաւորութիւն։ Պատգամաւորութիւնը, այս կէտին վրայ, ուրիշ բան չի կրնար ընել՝ այլ եթէ պետութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրել, համոզուած ըլլալով թէ՝ դիւանագիտական զօրաւոր ճնշում մը Բ. Դրան ճանչցնել պիտի տայ, 1895էն աւելի գործնական կերպով, Պէրլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածին մէջ նախատեսուած հակակշռին օրէ օր ստիպողական դարձող անհրաժեշտութիւնը։

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

(Շար. 16)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի «Սօսէ Մայրիկ» մասնաճիւղը զանազան առիթներով շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Լ. Տօլպաչեան եւ Ս. Սիմոնեան 50ական եւրօ վաhէ Տօլպաչեանի մահուան առիթով։ Մարսէյլի Միջազգային տաղաւարի Հայկական Օրուան առթիւ Տիկին Ճ. Ճուլաքեան 20 եւրօ, Օր. Գ. Թիւթելեան 150 եւրօ։ Տէր եւ Տիկին Ա. Գրգիկեան 100 եւրօ փոխան ծաղկեպսակի, Քաջազուն Օհանճէնեանի մահուան առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Ջ. Գաբրիէլեան 37 եւրօ վաղինակ Շալճեանի մահուան առիթով։ Իսկ Նոր Տարուան առթիւ մասնաճիւղին եղած են հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Մ. Զագարեան (Փարիզ) 150 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Կ.-Ս. Տըլօմանի 150։

□

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée

« M A D Z O U N O V K E U F T E S »

Le Samedi 7 février à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— Madeleine: 01 43 10 04 96
— Nilva: 06 87 05 00 67

□

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Լօթոյի խաղը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 8ին, Պուլվար Օտտոյի «Տընի Փափէն» սրահին մէջ, ժամը 15ին։

□

ARNOUVILLE

Dimanche 8 février:
SPECTACLE DE DANSES FOLKLORIQUES
et Samedi 14 mars:
SOIREE DANSANTE
Plus d'informations ultérieurement.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN: 01 39 90 76 19

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**. Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.
A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19
Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes par la troupe **«Astrig»** sous la direction de Katarina et Aram Arzoumanian. Salle André Malraux - rue Taillepied - 95200 Sarcelles.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

**

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE»**, **tous les vendredis matins de 10h à 12h**, ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h**, au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Յառաջ»ին կը նուիրեն.–

Տիկին Նատին Համբարձումեան 500 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ալէն եւ Նորա Համբարձումեան 250, Տէր եւ Տիկին Արթօ եւ Մարլէն Ճիմպիւչեան 250, Պարոն Գրիգոր-Արա Ճիմպիւչեան 100, Տէր եւ Տիկին Ցարօ եւ Պիլկէ Ճիմպիւչեան 250, Օր. Լօրանս Շազէթ 50։

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale
La Section de Chaville organise
U N G R A N D L O T O
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30

□

Date à retenir

P A R I S

SAMEDI 28 MARS
DINER DE GALA
à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0009 K 84976

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio : 99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : **le 1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : **le 1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)
E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

C O N C E R T

D U C H O E U R S A H A K - M E S R O P

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN
Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de **480 euros TTC**

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr
www.voyageenarmenie.com

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27
MARDI
27 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·126 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22·126

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՆՑԵԱԼԸ ԴԻՄԱԿԱՅԵԼՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ

Թիւրքական աղբիւրներ կը տեղեկացնեն թէ կազմուած է «Անցեալը դիմակայելու եւ ընկերային դէպքերը հետազօտելու ընկերակցութիւն» մը, նախաձեռնութեամբ Թուրք մտաւորականներու խմբակի մը որուն մաս կը կազմէ նաեւ «Ակօս»ի գլխաւոր խմբագիր Էթիէն Մահչուպեան: Ընկերակցութեան բանբերը Ա. Եըլմազ ըսած է թէ միայն իրենց անցեալը դիմակայած երկիրները ժողովրդավարանալու յաջողած են:

Խումբը որ նշանաբան ընտրած է «Պատմութիւնը չհասկցողները զայն կրկնելու դատապարտուած են» խօսքը, համոզուած է որ եթէ Հանրապետութեան հիմնումի շրջանի հրոսակները դատապարտուած ըլլային, Թուրքիա այսօր Էրկէնէքոնի հարց մը չէր ունենար:

Եըլմազ յայտնած է թէ Թուրք պետութիւնը կը մերժէ իր անցեալին դիմակայումը որովհետեւ պատրաստ չէ ներողութիւն խնդրելու: Դիմակայումը կը մերժէ նաեւ Թուրք ընկերութիւնը: Իրենց նպատակն է հարցադրումի ենթարկել երկրին պաշտօնական պատմութիւնը:

Իր կարծիքով՝ կարելի է անցեալը դիմակայելու արարքը սկսիլ 1915էն, կամ Հ. Տինքի սպանութենէն: Ըսած է թէ Թուրքիոյ պաշտօնական պատմութիւնը ռազմամէտական է, իսկ պատմաբանները՝ մեծ համեմատութեամբ ցեղապաշտներ:

ՋԱՒԱԽՔ

ՀԱՅ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 22ի կէսօրին Ասպինձայի մօտերը իր գտնուած թաքսիէն հանուած ու ձերբակալուած է Ախալցխայի Հայ երիտասարդական կեդրոնի տնօրէն Գրիգոր Մինասեանը: Քիչ ետք ձերբակալուած է նաեւ Շ. Ազնաւուր կազմակերպութեան նախագահ Սերգէյ Յակոբջանեանը, մինչ կը հետեւէր յուղարկաւորութեան արարողութեան մը: Ըսուած է թէ ոստիկանութիւնը երկու հայ գործիչներուն մասին կասկած ունէր թէ զինեալ խմբակի մը մաս կը կազմէին: Խուզարկուած են երկու ձերբակալուածներուն բնակարանները:

Ձերբակալութիւններուն զուգահեռ, ոստիկաններ խուժած են Ախալցխայի Հայ երիտասարդական կեդրոնը, մինչ պարախումբը փորձ կը կատարէր: Ոստիկանները գրաւած են պատանիներուն, պարուսոյցներուն առձեռն հեռաձայնները եւ արգիլած են կեդրոն ելքն ու մուտքը, ըսելով թէ տանելու եկած են կեդրոնի տնօրէն Գ. Մինասեանը: Գրաւած են կեդրոնի բոլոր համակարգիչները, կարգ մը գիրքեր:

Քանի մը ժամ ետք տեղւոյն բնակչութենէն բազմութիւն մը խմբուած է երիտասարդական կեդրոնին առջեւ: Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը հանդարտ մնալու եւ գրգռութեան չենթարկուելու կոչ ուղղած է:

Թիֆլիսի դատարանը Յունուար 24ին Գր. Մինասեանն ու Ս. Յակոբջանեանը երկու ամսուան նախնական բանտարկութեան դատապարտած է: Դատական նիստին անոնք ներկայացած են իրենց պաշտպան փաստաբաններուն հետ:

ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՆԵ՛ՐԸ

Գրիգոր Համբարձումեանի
թարմ յիշատակին

Փլէյէլի նորոգուած, արդիականացած սրահը երկու Խաչատրեանի դերիշխանութեան տրուած է այս գիշեր, Յունուար 24ին: Ռուսաստանի ազգային նուագախումբը հիւր է Փարիզ. յայտագրին երկու Գորսագովներուն միջեւ Արամին ու Սերգէյին հանդիպումի վայր կ'ըլլայ առաջինին ջութակի քոնչերթօն:

Պապիկ եւ Թոռնիկի եզական ժամադրութիւն մըն է. իր հսկայ անուանակիցին գործով բեմին վրայ է նուրբ, գրեթէ պատանիի դէմքով դանդրահեր Սերգէյը: Ան որուն յաջողութիւններուն թիւը իր տարիքին եռապատիկ, քառապատիկ թիւով տողեր գրաւած է յայտագիր-գրքոյկին մէջ: Ու այս իրիկուն սրահի պատասխանատու մը չի յայտնուիր առողջական վիճակի պատճառաբանութիւն մը ածելու, չքմեղելու համար մենակատարի անակնկալ փոխարինում մը... ինչպէս եղաւ անցեալ տարի:

Իրեն վստահուած Սթրատիվարիուսը գրկած, անխուսափական էակի մը թեթեւութեամբ բեմ կու գայ անոյշ տղան: Իր նուագը ճպոտի ամէն մէկ շարժումի նոր-նոր աշխարհներ կը բանայ աչքա՛ն ծանօթ այդ գործով: Այդ նուագը կ'ահագնանայ, կը մոլեգնի, կամ կը պտըտկի մեղմամեղմերու մետաքսէ բաւիղներուն մէջ. շունչդ բռնած կը հետեւիս, ամէն մէկ ձայնանիշով հրամցուած հրաշքը չը փախցնելու յորձանքի մը մէջ ինկած:

Բուն հրաշքը ի՛նքն է. սեւազգեստ, անկարելի պարզութեամբ այդ տղան. քսանը նոր անցած, արդէն իր ճպոտին հմայքին կապած մեծագոյն սրահներու ամէնէն խստապահանջ երաժշտասէրը: Իր ետին, Ռուսաստանի ազգային նուագախումբը երկրորդական բանի մը վերածուեր է:

Կը պայթի լեփ-լեցուն սրահին ծափի փոթորիկը. «Ցա՛ւդ տանիմ, Սերգէ՛յ» մը կը զանազանուի «պրավօ՛»ներու տարափին: «Նորէ՛ն, նորէ՛ն» կը գոռան ափերը: Քանի՞ վայրկեանի ծափ, քանի՞ խոնարհութիւն. սրահը չի խաղաղիր, կը պահանջէ: Երկու փոքր կտոր, քանի մը խոնարհութիւն եւս ու Սերգէյ անջնջելի մը եւս արձանագրած, կը քաշուի:

Գորսագովի երկրորդ սիւիթին ու խմբավար Մ. Փլեթնեւի քիչ մը շատ դիւրին հրամցուցած պիտն ալ կը սահին, կ'երթան Խաչատրեաններուն տակաւին հոն յամեցող նուագին վրայէն: Գորսագովի Մեղուն անգամ գրեթէ ապարդիւն թեւածում մը կ'ընէ հոն:

Խաչատրեաններու գիշեր էր այս մէկը. գեղեցիկին տիրական ու արդար այլամերժութեամբ:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Գումգափուի մէջ կուրծքէն դաշունահար Հայ մը սպաննուած է: Ճարութիւն Ալակէօզ (57) պանդոկի մը ապահովութեան պատասխանատուներուն կողմէ նշմարուած է վիրաւոր գետինը պառկած. բժշկական միջամտութիւնը չէ յաջողած անոր կեանքը փրկել: Լրատու աղբիւրները կը տեղեկացնէին թէ ան քրջահաւաք թափառաշրջիկ մըն էր. կը կարծուի թէ իր վրայ յարձակողները զինք կողոպտելու նպատակով գործած են:

Պոլսահայ գործարար Սեւան Ինճէ ալ որ Գատըգիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցիին մէջ անձնասպանութեան դիմած էր, ատրճանակով կրակելով իր քունքին, ըստացած վէրքէն մահացած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՐԱՒ-ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ շրջանի փոթորիկը, Յունուար 23էն ի վեր մեծ աւերներ գործած է եւ աւելի քան 6 նահանգներ Ժիրոնտէն Փիրէնեանները, երկրաշարժի մը հետեւանքներուն պատկերը կը պարզեն: Սկիզբէն 1 միլիոն 800 հազար բնակարաններ ելեկտրական հոսանքէ զրկուած էին եւ Յունուար 26ին ալ դեռ 680 հազար բնակարաններ նոյն վիճակի մէջ էին: Երկաթուղին ալ խանգարուած էր, Պորտոյի օդակայանը ամբողջ օր մը փակ կը մնար, շրջաններ կային, որոնք ամբողջովին կղզիացած էին, տեղ-տեղ ջուր իսկ չկար: Կային նաեւ ութ մեռեալներ: Անհուազն զարմանալի կը թուի որ Ֆրանսայի նման երկիր մը այսպիսի պատկեր մը պարզէ մանաւանդ 1999ի փոթորիկին փորձառութենէն ետք: Հովը ժամական 184 քմ. արագութեամբ փչած էր եւ աղէտեալներն ալ իրենց յոյսը դրած են ապահովագրութեան ընկերութիւններուն վրայ: Սարքոզի այցելութիւն մը տուաւ տեղւոյն վրայ Յունուար 25ին: Ամէնէն աւելի վնասուած շրջանը Լանտերունն է, ուր մէկ շաբաթ անհրաժեշտ կը նկատուի վերահաստատելու համար ելեկտրական հոսանքը: Դեռ ողողումներու վախ ալ կայ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29ի ընդհանուր գործադուլը (երկաթուղի, հանրային փոխադրութեան միջոցներ, թղթատար, լուսաւորութիւն, եւլն.), մեծ համեմատութիւններ կրնայ առնել, քանի ութ սենտիքաներ միացած են: «Սեւ Հինգշաբթի մը» նախատեսուած է:

ՊՐԻՒՍԷԼ հաւաքուած Պաղեստինեան իշխանութեան, Եգիպտոսի, Յորդանանի, Թուրքիոյ արտաքին նախարարներուն հետ, Եւրոպական Միութիւնը այն եզրակացութեան յանգած է որ պաղեստինեան կառավարութիւն մը պէտք է կազմուի «Ազգային միութեան» բնոյթ ունենալով եւ Մ. Ապպասի ղեկավարութեան ներքեւ: Ձեխ նախագահութիւնը չի բացառեր նաեւ որ Համասի հետ ալ կապ հաստատուի, հակառակ անոր ահաբեկչական կազմակերպութեանց մաս կազմելուն եւրոպական ցանկին վրայ: Միւս կողմէ, Եգիպտոս ալ պատրաստ է նուիրատուներու ժողով մը կազմակերպելու Փետր. 28ին, որպէսզի ժամ առաջ վերակառուցուի Գազայի գօտին:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՏԼԷՐ, որու ծանօթ Թրքասիրութիւնը առեն-առեն յանկերգի պէս կը կրկնուի, յօդուած մը ստորագրած է Ֆիկառոյի մէջ (Յունուար 24 / 25), խորագրուած՝ «Թուրքիան, շատ անտեսուած այս զինակիցը»: Ամբողջ յօդուածը ոչ միայն փառքը կը հիւսէ Թուրքիոյ, այլեւ զայն կը ներկայացնէ որպէս փանացէ մը որ կրնայ բուժել Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր հարցերը, սկսելով Գազայէն: Դարմանը կը նկատէ նաեւ կազի անցքին, ջուրի անցքին, Իրանի հարցին. հուսկ կ'եզրակացնէ որ Թուրքիան միջազգային հաւաքականութեան միակ փրկիչն է...:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԵՐՈՒՄԻ ՆՈՐ ԱԼԻՔ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Յունուար 24ի հրամանագրով մը Մարտ 1ի պատահարներով 2 – 3 տարի բանտարկութեան դատապարտուած 16 հոգիի ներում շնորհած է: Անոնք մեղադրուած էին ապօրինի զէնք, զինամթերք, պայթուցիկ ձեռք ձգելու, փոխադրելու, կրելու, իշխանութեան ներկայացուցիչներու դէմ բռնութեան յանցանքներով: Ներում ստացողներն են Մկրտիչ Արմենակեան, Գրիգոր Բարսեղեան, Ռաֆայէլ Գալեան, Վարդան Գասպարեան, Աշոտ Գիւրջեան, Մեսրոպ Զաքարեան, Աղուան Գրիգորեան, Արմէն Գրիգորեան, Էդիկ Գրիգորեան, Տիգրան Յակոբեան, Վահագն Հարէեան, Նուրիկ Ղուկասեան, Արթիւր Մարգարեան, Գարեգին Պետրոսեան, Մհեր Սարգսեան, Խաչատուր Ստեփանեան:

Ներումը շնորհուած է, ըստ նախագահի մամուլի բաժնին, նկատի առած՝ այս դատապարտեալներուն ներումի խնդրագիրները, քրէական անցեալ չունենալը, ընտանեկան ու առողջական պարագաներ:

* * *

ԵՐԵՒԱՆ–ՊԷՅՐՈՒԹ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ ԱՊՐԻԼԻՆ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

«Արմաւիա» ընկերութենէն յայտնած են թէ Երեւան – Պէյրութ Դեկտ. 9ի վերջին թռիչքէն ետք նուազած պահանջին պատճառով ընդմիջուած գիծը վերստին գործել կը սկսի Ապրիլին: Ընկերութեան բանբերը աւելցուցած է թէ այլ ուղղութիւններով թռիչքներ ալ ձմրան ամիսներուն կ'ընդմիջուին, կամ անոնց յաճախականութիւնը կը պակսի:

* * *

ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ

Տնտեսական ճգնաժամը Հայաստանը մղած է Ռուսաստանէն, Համաշխարհային դրամատունէն, Զարգացման ասիական դրամատունէն ու Վերակառուցման եւրոպական դրամատունէն ընդհանուրը մէկ միլիառ տոլար փոխառութիւն ուզելու: Ասկէ զատ, 2 միլիառ ալ Չինաստանէն ստանալու հարց կայ: Որոշ մտահոգութիւն ստեղծած է Բելառուսիոյ նման դիմումին մերժումը Ռուսաստանի կողմէ:

Ըստ Ազգային վիճակագրութեան գրասենեակին, 2008ին ներքին տնտեսական աճի համեմատութիւնը 6·8% եղած է, փոխանակ նախատեսուած 10%ին: 2007ին 13·8% էր: 2008ին արձանագրուածը 2001էն ի վեր ամէնէն տկար արդիւնքն է: Շինարարական մարզը, որ ինչպէս Ռուսաստանի պարագային, տնտեսական զարգացման գլխաւոր ազդակը կը նկատուի, անցնող տարուան ընթացքին միայն 1,7%ի աճ ունեցած է, մինչ 2002-2007 տարիներու միջինը 35%ի շուրջ էր:

«ԹԱԼԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ԼՔՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐԸ» ՀԱՏՈՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայերէ «լքուած» ագարակներու յատկացուած էջը ութ շրջանէ — Անգարա, Իզմիտ, Ուրֆա, Հալէպ, Մարաշ, Սվաս, Ճանիք, Գարահիսար — ընդհանուր գումարով 65019 արտավար հողամասի հաշիւ կը ներկայացնէ։

Ինչ կը վերաբերի Հայերու պատկանած հանքերու մենաշնորհներուն, 11 վայր նշուած է — Այտըն, Մէնթէշէ, Պոլիս, Տէյարպէքիր, Սվաս, Տրապիզոն, Գասթամոնու, Մամուրէթիւլազիզ, Գալ՚ա-ի Սուլթանիյէ, Գարէսի, Իզմիտ —, երեսուն հանքերու ցանկով մը։ Կան պղինձի, կապարի, ածուխի, ծըծումբի եւլն. հանքեր։ Որպէս մենաշնորհներու տէր արձանագրուած են հետեւեալ անունները. Պոյաճեան, Արապեան, Պարտիզպանեան, Տունկեան, Գարակէօզեան, Իփլիքճեան, Գաբրիէլեան, Զընարեան, Միքայէլեան, Սէրճանեան, Վարդանեան, Պալըքճեան, Սնապեան, Ազարեան, Սէրհանեան, Հալաճեան, եւլն.։

Հատորին Գ. բաժինը յատկացուած է զանազան վաւերաթուղթերու. առնք նամակ ու, կառավարութեան ծրագրի նօթեր, կազմեր ու հեռագրեր են. նամակներուն մեծ մասը գրուած է Թալաթի կողմէ (Էնվէրին, իր կնոջը, Իզմիրի կուսակալին)։ Առաջին նամակը ստորագրած է գրագիտուհի Հալիտէ Էտիպ, ուղղուած է ելեւմտական հարցերու նախարար Ճավիտ պէյի։ Նամակը գրուած է 1917 Մարտին Պէյրութէն։ Նամակագիրը կը նկարագրէ հայ որբերու տաժանքը, հարց տալով. «Այս նոր կառավարութիւնը արդեօք չի՞ կրնար անօրինակ այս զուլումին եւ ոճիրին գոնէ հետեւանքները դարմանել։ Չի՞ կրնար մարդ ըլլալու իրաւունքը տալ այսօր ապրողներուն»։

Թալաթին կողմէ Էնվէրին ղրկըւած նամակները միշտ ծածկանուններով գրուած են ու կը պատմեն իր գործունէութեան մասին։

Անոր այրիին հետ Մ. Պարտաքչըի բաւական ծաւալուն հարցազրոյցը որ գրաւած է հատորին դ. բաժինը, կատարուած է այս վերջինին մահէն (1983) կարճ ատեն մը առաջ։

Հայրիյէ Թալաթ ամուսնին սպանութենէն ետք վերադարձած է Թուրքիա, բայց մարդոց անտարբերութեան թիրախ եղած։ Պետութիւնը իրեն թոշակ յատկացնելով հանդերձ, ապրուստի նեղութիւն կըրած է ու երկրորդ ամուսնութիւն մը կնքած սեւ ծովցի առեւտրականի մը հետ (1926)։ Անկէ ունեցած է երկու զաւակ ու թոռներ որոնցմէ մէկն է Սեւ կողքով տետրակը յայտնաբերողը։

Հատորին վերջին երկու բաժինները յատկացուած են Թալաթի կենսագրական ժամանակագրութեան եւ լուսանկարներուն։

* * *

Նման հատոր մը բնական է որ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնէ, կասկածներով, հարցականներով հանդերձ։ Ասոնց գլխաւորը վաւերականութեան հարցն է անշուշտ։ Վաւերականութիւնը, գոնէ երկու առումով. կարելի՞ է իսկապէս վստահ ըլլալ որ Թալաթի թողօնին մաս կազմած է ան։ Երկրորդ՝ ի՞նչպէս հասկնալ Թալաթի պատկանելու պարագան։

Մ. Պարտաքչը որ Սեւ կողքով տետրակին յայտնաբերումին դըրդողը կը ներկայանայ, պէտք է ըսել որ բաւական ռոմանթիկ պատում մը կ՚ընէ անոր գտնուելուն մասին. անկիւն մը մնացած ճամպրուկի մը գաղտնի մէկ անկիւնէն գրեթէ դիպուածով յայտնաբերուած տետրակ մը որ կը պարունակէ Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան գրեթէ լման տուեալները։ Իթթիհատականները Պոլիսէն փախուստի դիմելէ առաջ մինչ այրած էին իրենց թուղթերը, Թալաթ ինչո՛ւ պահած պիտի ըլլար իր իսկ անձին համար այսքան աղաղակող մեղադրական փաստ մը։ Յետոյ կայ անոր պատկանելիութեան մասին Մ. Պարտաքչըի գիտակցօրէն մշուշած չփոթը. իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցին ու գրած յօդուածներուն մէջ ըսած է թէ անձամբ Թալաթի գրառումներու տետրակն է այդ. մինչդեռ հատորին յառաջաբանին մէջ կը բացատրէ թէ պետական դէմքի մը անձնական արխիւին պատկանող նախանիւթը չի նշանակեր թէ այդ անձին ձեռագիրով է. կ՚ըսէ. «Զափազանց միամտութիւն կ՚ըլլայ կարծել թէ ներքին գործերու նախարար մը պիտի նստէր ու մանրամասն ցանկեր, ու քարտէսներ պատրաստէր։ Այդ կարգի աշխատանքը կը կատարուէր իրեն ենթակայ պաշտօնեաներու կողմէ, բայց պատրաստուածը այլեւս այդ պետական դէմքին դիւանին կը պատկանէր»։

Մ. Պարտաքչը նախաբանին մէջ ալ կը կրկնէ թէ նման այլ փաստաթուղթեր ալ ձեռք ձգած է իթթիհատականներու ընտանիքներէն. ներկայի հատորը նոյն կուսակցութեան պարագլուխներու սեփական դիւաններէն ամփոփուած եռահատոր շարքի մը առաջինն է։ Երկրորդը յատկացուած պիտի ըլլայ ծովային եւ ելեւմտական նախարարներու, Իզմիրի կուսակալին եւ այլ դէմքերու դիւաններէն վաւերագիրներու, իսկ երրորդը՝ պիտի պարունակէ Էնվէրի պատկանող անձնական ու պաշտօնական հարիւրաւոր փաստաթուղթեր։

Ուշագրաւ է այս առաջին հատորին լոյս ընծայման ժամանակն ալ. կը զուգադիպի շրջանի մը երբ ամէն ատենէ աւելի բուռն ջանքեր ի գործ կը դրուին Անգարայի կողմէ, որպէսզի աշխարհի մեծերը կարծեն թէ հայեւթրքական յարաբերութիւններու մարզը շատ, շատ մօտեցած է կարգաւորումի եւ մանաւանդ պէտք չէ խանգարել ձախորդ միջամտութիւններով։ Յատկանշական էր այս մասին Թուրք արտաքին գործերու նախարարին հաստատում–ազդարարութիւնը եւ Պ. Օպամայի ուղղուած զգուշացումը որ յանկարծ բարեյաջող ընթացքը չխանգարէ, «ցեղասպանութիւն» կոչելով 1915ին գործուածը։ Այս շրջածիրին մէջ հատորը ամէն բանէ աւելի տեղ պիտի գրաւէ որպէս ատեայ, թէ Թուրքերը կը խոստովանին մօտ մէկ միլիոնի տարբերութիւն մը 1915էն առաջուան եւ ետքի Թուրքիոյ Հայերու թիւերուն միջեւ։

Եւ հրապարակուած այս թիւը կը խտացնէ հրատարակութեան բուն նպատակը, նոյնիսկ եթէ ստուգուի որ ամբողջովին չինծու «փաստաթուղթ»ի մը դէմ յանդիման ենք։ Շրջանառութեան դրուած աւելի քան 900 հազարը, թէեւ քիչ մը անուղղակի ձեւով, պատասխանատուութեան յանձնառում–խոստովանութեան նոր սահման մը չի՞ գծեր Թրքական կողմին։ Անկէ զատ, թերեւս աւելի կարեւոր է այն որ կասկած չի ձգեր արարքին բծախնդրօրէն ծրագրուած, պատրաստուած ըլլալուն մասին։ Մ. Պարտաքչըի խմբագրած հատորը հրատարակել կարելի եղած է, ցրուած ալ է եւ հաւաքուելուն մասին լուր ալ չկայ։

Վաւերականութեան մասին վըստահ ըլլալու համար պէտք է սպասել նիւթին մասնագէտներուն քըննութեան. բայց առանց անոր ալ բաւական պերճախօս է Թալաթ փաշայի Սեւ կողքով տետրակին պարունակութիւնը։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ

(1957 Յունուար 26)

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԳԸ ՁԵ՛ՐՆ Է, ՏՂԱՔ

Ամէն սերունդ պիտի ունենայ կամաւորներ, ծառայելու համար իր ժողովուրդին եւ անոր միջոցաւ՝ ընդհանուր մարդկութեան։

Բնութիւնը այլազան շնորհներ տուած է բոլորին։ Մնացեալը կը լրացնէ մարդը ինք՝ հաւատքով ու աշխատանքով։

Առանց այս հիմնական զաւանանքին որեւէ մտաւորականութիւն պիտի դառնար ամբոխին մէկ մասը։ Թերեւս ամէնէն անպիտանը։

Եւ ամէն սերունդ միշտ քայլ մը յառաջ պիտի նետուի, նոր արժէքները հետապնդումով։

Իր նայուածքը պիտի ըլլայ վըճիտ։ Միտքը սուր։ Սիրտը տաք։

Բնականաբար պիտի ջանայ պաշար ալ ամբարել, շահելու համար գերազանցութեան պայքարը նախորդին վրայ։ Գոնէ լրացնելու համար անոր պակասները։

Ճիտի պարտք մըն է այս եւ օրէ օր աւելի կը ծանրանայ, օտարութեան տառապանքին հետ։

Եւ սակայն պիտի դիմանանք, ինչպէս դիմացան յաջորդական սերունդներ, արժեցնելով իրենց գոյութիւնը իբրեւ միտք, իբրեւ ձայն եւ իբրեւ բազուկ։ Մէկ խօսքով իբրեւ աշխատանք եւ ստեղծագործութիւն։

Ի՞նչն է որ կը պակսի նորերուն, հո՞ղը։

Այդ ալ ունինք, հոգ չէ թէ ոչ ամբողջական։

Ինչ որ երգ էր երէկ, իրականութիւն է այսօր, որքան ալ երազը կիսկատար մնացած ըլլայ, սստկացնելով կարօտը։

Միայն այդ կարօտը աշխարհ մը Սաղմոս կ՚արժէ։

Մեր Խորենացին ինչո՞վ եւ կը մնայ հրէական Թալմուտէն։

Անոնք մաշեցուցին իրենց մէկ հատիկ Լացի Պատին քարերը։

Մեր բիւրաւոր Լացի Պատերը, թէեւ անհետ կորսուած, լոյս կը ցանեն մեր ճամբաներուն վրայ։

Այստեղ եւ ամէն տեղ։

Սերունդներու պարտականութիւնն է փնտռել գտնել այդ լոյսը եւ ճոխացնել, յաւերժացնելու համար Հայկազանց Բոցը։

Օտարութեան մէջ անգամ, ինչո՞վ ետ կը մնանք «քանց մեզ աղէկ»ներու տաղանդէն ու արժանիքէն։

Ո՞ր ասպարէզին, գրականութեան, արուեստի եւ գիտութեան ո՞ր ճիւղին մէջ սեւ տախտակը անցած ենք, հայրենիքէն մինչեւ ակնախտիղ պողոտաները։

Սեւը մենք մեր ձեռքով քսած պիտի ըլլանք մեր ճակտին, եթէ մոռնանք ծառայել այս անտէր ժողովուրդին։ Եթէ մեր արժանիքները, մեր ամբարած պաշարը, մեր աշխատանքը չտրամադրենք անոր փըրկութեան, բարօրութեան եւ յաւիտենական փառքին։

Կարգը ձերն է, տղաք։

Երեսնամեակները կուգան ու կ՚անցնին իբրեւ յիշատակ, եթէ նոր ուժեր չհասնին, արծարծելու համար Անշէջ Բոցը։

Արդէն կիսուեր է այն սերունդը որ իր երակները քամեց, որոշ հանգրուանի մը հասցնելու համար տարագիր բազմութիւնները։

Երէկ տժգոյն եւ նկուն, այսօր բոցավառ եւ հասակադեղ, դո՛ւն, երիտասարդութիւն Հայոց, աչքերդ ուղղէ դէպի հայրենի Տուն։

Ոչ թէ անոր չորս պատերուն մէջ կծկուելու, այլ նոր հորիզոն փնտռելու եւ պարպուած դիրքերը գրաւելու համար։

«Եաթաղան»ը արեան գետեր հոսեցուց, բայց Հայկազանց ոգին մնաց անեղծ, սաւառնելով հորիզոնէ հորիզոն։

Թո՛յլ մի՛ տաք, տղաք, որ օտարութեան զոլորշիները ծծեն այդ ոգին, ձեր ետին ձգելով միայն դարաւոր պատմութեան մը կմախքը։

Ռ.

1955 Օգոստոս 4

52ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

(1957 Յունուար 26)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

286 ՏԵՍԱԿ ՊԱՆԻՐ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Տեղական թերթ մը զօր. տը Կոլի կը վերագրէ հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ իբրրեւ թէ եղած է բարեկամական շրջանակի մը մէջ։

— «Ի՞նչպէս կրնամ միութիւն հաստատել Ֆրանսայի պէս երկրի մը մէջ որ 286 տեսակ պանիր ունի»։

Մեղքը պատմողին վիզը։

Ամէն պարագայի մէջ, կը զարմանամ զօրավարին յոռետեսութեան վրայ։

Ո՞վ պիտի կրնար ապացուցանել թէ պանիրի տեսակներուն բազմազանութիւնը չարիք է եւ ոչ թէ բարիք։

Թող փորձեն Կիրակի օր մը Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ սարքել հարիւր կամ երկու հարիւր տեսակ պանիրներու ցուցահանդէս մը, ժողովուրդին վերապահելով թիկնաթոռները եւ վերնատունը։

Եւ թող մուտքը ազատ հռչակեն։ Առանց դաւանանքի, դասակարգի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան։

Որքան ալ հակամարտ եւ այլազան տարրերէ բաղկացած ըլլայ հանդիսատես բազմութիւնը, տասը վայրկեանէն պիտի վերածուի միացեալ ճակատի մը։

Պիտի տեսնէք որ երկու-երեք հազար ներկաները անմիջապէս պիտի կազմեն միատարր եւ միաձոյլ զանգուած մը, խելօքիկ եւ մեղրանոյշ նայուածքներ փոխանակելով։

Բազմազան պանիրներուն միայն հոտը բաւական է այս հրաշքը գործելու։

Ո՛ւր էր որ մենք ալ եթէ ոչ 286, գոնէ 86 տեսակ պանիր ունենայինք։

Այն ատեն ոչ միայն մեքենաբար միութիւն կը գոյանար, այլեւ Արարատ բարձրացած կ'ըլլայինք, մեր ետեւէն քաշելով միջազգային բազմութիւն մը։

Թող անանք Նոյի Տապանը փրնտռէին, մենք ալ «Միացեալ»ի ճամբան հարթած կ'ըլլայինք։

Մինչեւ այսօր քառասուն ճակատներու բաժնուած ենք, ի սփիւռս աշխարհի։

Պարզապէս անոր համար որ, ոչ թէ պանիրի բազմազան տեսակներ ունինք, այլ երեք անգամ 286 տեսակ... «ուսումնական»։

Եւ ի՛նչ տեսակներ կան որ հասարակ պանիրի մը համն ալ չունին։

ՎԱՀԷ

1952 Նոյեմբեր 8

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 11ին, կատարուած է մատաղօրհնութիւն ու 2009ի համայնքային առաջին ձեռնարկը, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով։ Այս առթիւ, նշուեցաւ Ս. Խաչ դպրեվանքի հիմնադրութեան 55րդ տարեդարձը եւ ոգեկոչուեցան Դպրեվանքի հիմնադիր երանաշնորհ Գարեգին Խաչատուրեան, Շնորհք Գալուստեան եւ Գարեգին Գազանճեան պատրիարքները։ Կրօնական արարողութեան հանդիսապետած ու քարոզած է պատրիարքարանի լուսարարապետ Արամ արք. Աթէշեան։ Կրօնական արարողութենէն ետք, ներկաները հաւաքուած են «Պէզճեան ամիրա» սրահը, ուր կազմակերպուած էր կաղանդի սատթիւ սիրոյ սեղաններ աւելի քան 400 հրաւիրեալներու համար։ Բացման խօսքը արտասանած է Դպրեվանքի խնամակալութեան անդամներէն՝ Պ. Պարոյր Քէպապճը, որ դիտել տուած է թէ խնամակալութիւնը իր կարելին կ'ընէ որպէսզի աշակերտները օրերը արժեւորուին ու տղաքը ըլլան համայնքիս համար պիտանի անձեր։ Ներկայացուցած է նաեւ թուային տուեալներ պիտաճէին մասին ու շնորհակալութիւն յայտնած կարգ մը անձերու որոնք իրենց օժանդակութիւններով զօրավիգ կը կանգնին Ս. Խաչ դպրեվանքին։ Այս ելոյթէն ետք, գործադրուած է աշակերտական գեղարուեստական յայտագիր մը, նաեւ մասնակցութեամբ աշակերտական երգչախումբին։ Յայտնուեցաւ որ պիտաճէն հաւասարակշռուած է եւ ատոր մէջ, իր կարեւոր աւանդն ունեցած է Պէյօղլուի Թաղային խորհուրդը, գլխաւորութեամբ ատենապետ Աբէկ Հայրապետեանի։ Պէյօղլուէն Ս. Խաչ դպրեվանքի յիսուն աշակերտներու ուսման համար տրամադրուած է 50 հազար Թրքական լիրա։ Հուսկ բանքը արտասանած է Արամ Արք. որ գնահատած է խնամակալներու ու վարժարանի տնօրէնին գլխաւորութեամբ ուսուցչաց կազմի աշխատանքը։

* * *

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ աթոռանիստ եկեղեցիի, ապա, Պէզճեան սրահին մէջ սարքուած հանդիսութիւններով, Յունուար 12ին կատարուած է Զուիցերիոյ Ֆրայպուրկ համալսարանին կողմէ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքին՝ Մեսրոպ արք. Մութաֆեանի շնորհուած «Սուրբ Նիկողայոսի արծաթեայ վարդ» մրցանակի տուչութիւնը։ Ամէն ինչ կատարեալ եղած է, բացի, տեղին կարգադրութեամբ պատրիարքին բացակայութիւնը։ Մրցանակը յանձնուած է պատրիարքական ընդ. փոխանորդ Շահան արքեպիսկոպոսի։ Հիւրերու կարգին ներկայ եղած են Յունաց Պարթողոմէոս պատրիարքը եւ միւս յարանուանութեանց ներկայացուցիչները։ Ուղերձներ արտասանած են Շահան արք., Զուիցերիոյ Ֆրայպուրկ համալսարանի վերատեսուչ Հ. Կուիտօ Վերկաուէն։ Շնորհաւորագիրներ ղրկած էին Գարեգին Բ. եւ Արամ Ա. կաթողիկոսները։

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ուայթ Թաուըր» պանդոկի «Արարատ փլազա»յի մէջ, Դեկտ. 22ին նշուած է ԼՕԽ-ի «Ռուբինա» մասնաճիւղին 60ամեակը։ Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, խօսք առած է մասնաճիւղի ատենապետուհին՝ Սոնիա Եագուպեան, որ անդրադարձած է 1948ին Նորաշէնի մէջ մասնաճիւղ մը հիմնելու կարեւորութեան։ Իրմէ ետք, ԼՕԽ-ի Շրջանային վարչութեան խօսքը փոխանցած է Լիլիան Օրտողլեան, ներկայացնելով ԼՕԽ-ի նպատակները եւ գնահատած է «Ռուբինա» մասնաճիւղին գործունէութիւնը։ Յաջորդած է գեղարուեստական յայտագիրը։

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

Այս շրջաբերականէն ետքը, 1913 Մարտ 22 թուակիր ուրիշ թուղթ մըն ալ կ'ուղղէր դիւանագիտական աշխարհին՝ «Հայկական Բարենորոգումները եւ Ասիական Թուրքիոյ ամբողջութիւնը» խորագրով եւ զոր նոյնպէս այստեղ կը թարգմանենք իր կարեւորութեանը համար։

«Եւրոպական Թուրքիոյ ճակատագիրը կարգադրելու վրայ ըլլալով՝ Արեւելեան Խնդիրը ինքզինք փոխադրուած պիտի տեսնէ Ասիական Թուրքիոյ մէջ։ Պետութիւնները համաձայն կը թուին Օսմանեան պետութեան Ասիական բաժնի ամբողջութիւնը պահպանելու քաղաքականութեան մը. արդ, որպէսզի այս ամբողջութեան պահպանումը կարելի ըլլայ, պէտք է Ասիական Թուրքիայէն հեռացընել խռովութեան ամէն պատճառ եւ թոյլատրել երկրին զարգանալ եւ բարգաւաճիլ լաւ վարչութեան մը ներքեւ, -ինչ որ կարելի է ձեռք բերել միայն տեղական պէտքերու համապատասխանող Բարենորոգումներու գործադրութեամբ։

Օսմանեան կառավարութիւնը այս բանը հասկցած է։ Այս միջոցիս (1913 Մարտ) կ'ուսումնասիրէ Բարենորոգումներու ծրագիր մը, որ 1912 Դեկտեմբերի ծրագրին պէս միայն Հայկական Նահանգներու վրայ չպիտի տարածուի՝ այլ բովանդակ Ասիական Թուրքիոյ վրայ։ Ասիկա ծրագիր մըն է, որ չատ ընդարձակ կը թուի մօտաւոր ապագայի մը մէջ գործադրուելու համար։

Բ. Դուռը իր նախաձեռնութեամբ Բարենորոգումներ հրամանագրելով, իր ինքնաբերական որոշման մէջ կարելիութիւն մը կը փնտռէ խուսափելու Եւրոպական հակակշռէն, որ սակայն միայն պիտի կրնայ ապահովել Բարենորոգումներու յաջող իրագործումը։ Արդարեւ, չենք կրնար տեսնել թէ ի՞նչ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ ամբողջ Կայսրութիւնը բովանդակող Բարենորոգումներու հակակշիռ մը պարտադրել Բ. Դրան։ Բայց իր ծրագիրները ինչ որ ալ ըլլան՝ Բ. Դուռը չի կրնար ջնջել Պէրլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը. չի կրնար արգիլել Եւրոպան, որ իրաւունք չունենայ Կայսրութեան մէկ մասին վրայ հակակշիռ մը պահանջելու, այսինքն հայաբնակ գաւառներու համար, որոնց մասին Թուրքիա յանձնառութիւն ունի, հանդէպ Պետութիւններու, անոնց հսկողութեան ներքեւ Բարենորոգումներ գործադրելու համար։

Եւրոպայի շահը կը պահանջէ Թուրքիայէն ուզել այդ Բարենորոգումներու անմիջական գործադրութիւնը։ Հայաբնակ գաւառները չեն դադրած զոհ ըլլալէ անխիղճական անկարգութեան, որ չատ երկար ժամանակէ ի վեր կը ճնշէ բնակչութեան վրայ եւ այսօր զայն այն աստիճան յուսահատութեան կը մատնէ, որ կարելի չէ այդ վիճակը շարունակել առանց վտանգի։ Բարենորոգումները՝ այդ կողմէ իբրեւ արդիւնք պիտի ունենան բարեկարգութիւնը վերահաստատել, անձերու եւ ինչքերու ապահովութիւնը եռաչխաուրել եւ յառաջ բերել տնտեսական բարգաւաճում մը, որուն բարերար ազդեցութիւնը ամէնէն առաջ Բ. Դուռը պիտի զգայ, ինչ որ, անշուշտ, զինքը պիտի մղէ Բարենորոգմանց փորձը տարածելու իր Կայսրութեան միւս նահանգներուն մէջ ալ։ Եւրոպայի տեսակէտով՝ սոր արդիւնքը կրկնակ պիտի ըլլայ։ Ասիական Թուրքիոյ տնտեսական վիճակին բարւոքումը, Օսմանեան կայսրութեան պարտապահանջը եղող Եւրոպայի նիւթական շահերը աւելի մեծ ապահովութիւններով պիտի շրջապատուին. երկրորդ՝ կարգ կանոնի վերահաստատմամբը եւ դժգոհութեան ու խռովութեան բոլոր առիթներու բարձումովը, երկրային ամբողջութեան պահպանումը,- այսինքն այն սկզբունքը որուն վրայ Պետութեանց քաղաքականութիւնը կը յենու-, պիտի ապահովուի թէ՛ ներքնապէս եւ թէ՛ արտաքին կերպով։

Այսպէս ուրեմն, Եւրոպայի համար Բարենորոգումները կը պարտադրուին թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ տնտեսական եւ եղմրտական տեսակէտով։ Կը պարտադրըւին հայաբնակ գաւառներու համար, քանի որ Պէրլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը Պետութիւններու իրաւունք կու տայ զանոնք պահանջելու. եւ որովհետեւ Կայսրութեան այս մասը յուսահատական վիճակի մը մատնուած է եւ լրջօրէն կըրնայ վախցուիլ թէ այնքան երկար տարիներէ ի վեր ի դերեւ հանուած խոստումներու անգործադրելի մնալը կրնայ դէպքեր յառաջ բերել, որոնք վտանգեն Ասիական Թուրքիոյ ամբողջութիւնը։ Ասիկա միայն գործադրութեամբը կ'առնուի։ Հայ Պատուիրակութիւնը կը թախանձէ Պետութիւնները նկատի առնելու թէ՝ որեւէ յապաղում ուրիշ բանի չի ծառայեր այլ եթէ ծանրացնել վտանգը եւ թէ ներկայէս աւելի նպաստաւոր ո՛չ մէկ առիթ պիտի ներկայանայ Եւրոպայի՝ պահանջելու համար հայկական Բարենորոգումները։

Թուրքեւպալքանեան կռիւին վախճանին կը մօտենանք. խաղաղութեան ստորագրումը, որ չի կրնար կնքուիլ առանց Պետութիւններու աջակցութեան, իրմէ անմիջապէս յետոյ պիտի բերէ Ասիական Թուրքիոյ ապագայ ռեժիմը չահագրգռող բոլոր քաղաքական, տնտեսական եւ ելմտական խնդիրներու կարգադրութիւնը։ Այս կարգադրութեան, ինչպէս նաեւ խաղաղութեան կնքումին համար, Բ. Դուռը չի կրնար Պետութեանց օժանդակութենէն անցնիլ եւ այս վերջինները այն ատեն ամէն դիւրութիւն պիտի ունենան պարտադրելու, իրենց շահերու պաշտպանման համար, երաշխաւորութիւններ, այսինքն բարենորոգումներ։ Եւ այդ բարենորոգումներուն մէջ, հայաբնակ գաւառներունը, որոնք ամէնէն ստիպողականներն են եւ ամէնէն անմիջականօրէն իրագործելիները. ինչպէս նաեւ այնպիսի բարենորոգումներ, որոնք Պետութիւնները, ինչպէս ցո՛յց տրուեցաւ այստեղ, անհերքելի իրաւունքը ունին պահանջելու եւ գործադրութեանը վրայ հակակշիռ ի գործ դնելու։

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

(Շար. 17)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՓԱՐԻԶ.– Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գրմըրեան 150 եւրօ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն), եւ 150 եւրօ «Յառաջ»ին:

* * *

ՄԷՕՏՈՆ.– Ֆրանչեսքա եւ Էմմանուէլ Կիյօ 150 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՄՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 1

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
եւ
Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական

Ընկերակցութեան Վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն

Հոգելոյս ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ վախճանման 10րդ տարելիցին առիթով, յարգելու համար յիշատակը երկար տարիներու ընթացքին անոր բերած վաստակաշատ ծառայութեան՝ ի պայծառութիւն Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Եկեղեցւոյ:

Ց Ո Ւ Ց Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ՎԱՆԱՆԴ ՇԻՐԱԶ

կը ներկայացնէ իր վերջին գործերը
Փետրուար 1էն 8
«Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

ՀՐԱՒԷՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԻՆ

ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւնը եւ հայ ճարտարապետների համաժողովի կազմակերպման կազմ կոմիտէն դիմում են բոլոր հայ ճարտարապետներին, ճարտարապետ–ճարտարագէտներին եւ յայտնում, որ 2009թ. Ապրիլ 21-23 Երեւանում կազմակերպուելու է հայ ճարտարապետների միջազգային համաժողով:

Համաժողովի նպատակն է աշխարհի հայ ճարտարապետական ներուժի համախմբումը եւ դրա օգտագործումը Հայաստանում ճարտարապետութեանը վերաբերեալ հիմնախնդիրների քննարկման, անհրաժեշտ ծրագրերի մշակման եւ իրականացման՝ Հայաստանի ճարտարապետական միտքը միջազգային մակարդակին համաքայլ դարձնելու համար:

Նախատեսւում է նաեւ ճարտարապետների համահայկական յանձնախմբի եւ համահայկական ցանցի ստեղծումը:

Դիմելով Երկիր մոլորակի վրայ ապրող եւ ստեղծագործող բոլոր հայ ճարտարապետներին, խնդրում ենք հայ ճարտարապետների առաջին համաժողովին մասնակցելու ցանկութեան դէպքում, մինչեւ սթ. Փետրուարի 15-ը դիմել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն՝ հետեւեալ հասցէով՝ Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ:

Հեռ. 58-56-01 (1-16),

E-mail : ministry@mindiaspora.am

Սպասում ենք Ձեր արձագանգներին

ՀՀ ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ
ԿԱԶՄԿՈՄԻՏԷ

l'Association **MACHTOTZ**
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio :
99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'**UGAB-Europe** vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue. 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

C O N C E R T

D U C H O E U R S A H A K - M E S R O P

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée
« M A D Z O U N O V K E U F T E S »
Le **Samedi 7 février** à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

□

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Լօթոյի խաղը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 8ին, Պուլվար Օտտոյի «Տընի Փափէն» սրահին մէջ, ժամը 15ին:

□

ARNOUVILLE

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.
A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19
Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.
Spectacle COMPLET

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h**, ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h**, au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս Ի Փ Ա Ն – Կ Ո Մ Ի Տ Ա Ս
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
«ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՄԵՐԳԸ»
Ուրբաթ, Մարտ 13ին
Eglise Saint-Vincent de Paul
75010 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28
MERCREDI
28 JANVIER
2009

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) – Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 127 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22.127

ՋԱՒԱԽՔ

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ ՃՆՇՈՒՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ջաւախքի մէջ երկու հայ երիտասարդ գործիչի ձերբակալութեան եւ մեղադրանքին հակազդելով Վիրք կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է։ Հոն, եղածը բացայայտօրէն հակահայ արարք կը նկատուի, այն շեշտումով որ Գր. Մինասեան ու Ս. Ցակոբջանեան ազգասիրական գործունէութեամբ պայքար կը մղէին Ջաւախքի հայութեան խնդիրները լուծելու նպատակով։

Կուսակցութիւնը կոչ ուղղելով զգուշացուցած է Վրաստանի իշխանութիւնները որ ջաւախահայութիւնը չներքաշեն քաղաքական աղտոտ խաղերու յորձանքին մէջ։ Նաեւ պահանջած է ազատ արձակել ձերբակալուածները։

Նոյն հարցին մասին յայտարարութիւն մը ըրած է «Երկիր» կազմակերպութիւններու միութիւնը։ Անոր ծրագրերու համակարգողը Ռ. Թաթոյեան յայտնած է թէ սադրանք կ'որակէ կատարուածը որ Վրաստանի հայութիւնը միջազգային հանրութեան աչքեւ անջատողական տարր մատնացոյց ընելու նպատակը կը հետապնդէ։

«Երկիր» միութիւնը կոչով մը դիմած է միջազգային կազմակերպութիւններու որ միջոցներ ձեռք առնեն ճգնաժամի խորացումին արգելք ըլլալու եւ օգնելու վիրահայութեան ընկերատնտեսական, լեզուական, կրթական ու կրօնական խնդիրներուն լուծումի։

Ինչպէս «Երկիր»ի նախագահ Ս. Արծրունի նշած է, Ջաւախքի Հայերը կը լքեն շրջանը ոչ այնքան ընկերատնտեսական խնդիրներու, որքան՝ վախի ազդեցութեան տակ, յատկապէս վերջին ձերբակալութիւններէն ետք։ Ան կոչ մըն ալ ուղղած է Սփիւռքին եւ Հայաստանի քաղաքացիական հանրութեան ներկայացուցիչներուն որ Վրաստանի Հայերուն իրաւունքներու պաշտպանութեան գործին մէջ միաւորեն իրենց ջանքերը, քանի որ Հայաստանի իշխանութիւնները հայեւվրացական յարաբերութիւններու չվնասելու մտահոգութեամբ վճռական քայլերու չեն կրնար ձեռնարկել։

Ուշադրութեան արժանի է այն պարագան որ Ջաւախքի Հայերը տեւական ճնշումի տակ պահելով, անարդարութիւններու թիրախ դարձնելով Թիֆլիս կը յաջողի այդ հաւաքականութիւնը «անջատողական տարր» ներկայացնել միջազգային հանրութեան։ Արդէն Ատրպէյջան այդ ուղղութեամբ առաջին փաստերը տուած է։ Հոնկէ սկսած են լուրեր տարածուիլ թէ Ջաւախքի Հայերը կը ձգտին անկախութիւն հռչակելու։

ԹՈՒՐՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ ԱՆԳԱՐԱ ՊԷՏՔ ՉԷ ՎՇՏԱՑՆԷ ՀՐԷԱԿԱՆ ԼՈԲԻՆ

Թուրքիոյ Ուաշինկթընի նախկին դեսպան Ֆ. Լողօղլու գլխաւորաբար Անգարայէն Իսրայէլի ուղղուած քննադատութիւններուն հետեւանքով ձգտուած յարաբերութիւններու նիւթով մեկնաբանութիւններ ըրած է, պատասխանելով «Միլլիյէթ»ի հարցումներուն (Յունուար 26)։ Ըսած է թէ ԱՄՆ-ու հրէական լոբին վշտացնելը վնասակար կ'ըլլայ Թուրքիոյ։ Այդ լոբին մեծապէս կարեւոր է, յատկապէս Հայկական ցեղասպանութեան գործին մէջ։ Իսկ այս փուլին, Լողօղլու շատ վստահ չէ թէ այդ խոչընդոտումը պիտի տեւէ։ Մտահոգ է, որովհետեւ ճանաչումի որոշումով մը խճանկարին պակսող քարը տեղը կը զետեղուի եւ հարցին քաղաքական պայքարի փուլը կը լրանայ, կը բացուի երկրորդը։

Ան իրաւագիտական պայքարն է. «Հողային պահանջի մասին չեմ խօսիր, բայց անպայման հատուցումի հարցերու, կալուածային անհատական իրաւունքներու դէմ յանդիման կը մնանք։ Կրնան Լա Հէյի, Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեաններուն դիմել։ Մանաւանդ որ ամերիկեան իրաւագիտական համակարգը շատ ձեռնտու է այս կարգի դատեր բանալու ԱՄՆ-ու մէջ եւ Թուրքիա 50-60 տարի մըն ալ անոնցմով կը զբաղի» կ'ըսէ նախկին դեսպանը։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐՑԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Յունուար 26ին, Եւրոպական խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին հսկողութեան եւ դիտերու յանձնախումբին նիստին Ճ. Փրէսքոթ եւ Ժ. Գոլոմպիէ զեկուցումներով հանդէս եկած են, Հայաստանի մէջ մարդկային իրաւունքներու, քաղաքական բանտարկեալներու եւ դատական համակարգի բարեփոխումներու նիւթով։ Երկու զեկուցաբերները որոնք վերջերս այցելած էին Երեւան, ներկայացուցած են այդ այցին արդիւնքները։

Ըստ Հայաստանի պատուիրակութեան, վեհաժողովը հայկական պատուիրակութիւնը չի զրկեր քուէի իրաւունքէն. այդ համոզումին յանգած են, նիստէն առաջ քաղաքական խումբերու երեսփոխաններուն հետ իրենց քննարկումներով։ Վեհաժողովի նախագահ Լ. Մ. տէ Փուչ ալ յայտնած է թէ չի կարծեր որ Յունուար 27ի նիստին Հայաստան զրկուի քուէի իրաւունքէն։ Իսկ Ռուսաստանի պատուիրակութեան ղեկավարը Կ. Քոսաչով ըսած է լրագրողներու թէ իր երկիրը զրկումի առաջարկ մը ներկայացուելու պարագային դէմ կը քուէարկէ, քանի որ Հայաստանի մէջ նման պատիժ արդարացնելու կացութիւն չկայ։

Զեկուցաբերները իրենց խօսքին մէջ ըսած են թէ 1609 եւ 1620 թիւ բանաձեւերու պահանջներուն Երեւան քիչ մը զանդաղ կ'արձագանգէ, բայց դրական քայլեր կատարուած են. կազմուած է Մարտ 1ի պատահարներուն համար փաստահաւաք խումբ մը, նախագահը 28 հոգիի ներում շնորհած է եւ Ազգային Ժողովին մէջ աշխատանքի խումբ մը ձեւաւորուած է, քրէական օրէնսգիրքը բարեփոխելու նպատակով։ Փրէսքոթ եւ Գոլոմպիէ իրենց եւրոյթը աւարտած են Հայաստանը այս փուլին քուէի իրաւունքէն չզրկելու առաջարկով։ Նիստը կը շարունակուէր Յունուար 27ին, վեհաժողովին 1609 եւ 1620 թիւ բանաձեւերու պահանջներուն Երեւանի գործնական արձագանգին քննութեամբ։

Վեհաժողովին հայաստանեան պատուիրակութեան անդամները ըսած են թէ հաւանական կը նկատեն որ պատիժէն հրաժարելու փոխարէն ժողովը պահանջէ Երեւանէն կարելի արագութեամբ կարգաւորել քաղաքական բանտարկեալ նկատուածներու խնդիրը։ Իսկ ատիկա ընելու բարդութիւնը հոն է թէ պէտք չէ շրջանցուին երկրին իրաւական դաշտը եւ օրէնսդրութիւնը։

ՊԱՏԻԺ ՊԱՀԱՆՋՈՂՆԵՐԸ...

Հայաստանի պատուիրակութիւնը քուէի իրաւունքէն անպայման զրկելու պահանջով յայտնուածներ ալ եղած են։ Անոնք ո՛չ Անգարայի, ոչ ալ Բաքուի կողմերէն եկածներ են. այլ Հայաստանէն։ Առաջինը Հայ ազգային գոնկրէսն (ՀԱԿ) է, երկրորդը՝ Քաղաքական բանտարկեալներու եւ հալածուածներու պաշտպանութեան կոմիտէն։

ՀԱԿ-ի կեդր. գրասենեակի համակարգող Լ. Զուրաբեան նոյն վեհաժողովին մէջ զուգահեռ գործունէութեամբ տեղւոյն վրայ կը գտնուէր։ Ան ըսած է թէ կը ներկայացնեն բազմաթիւ փաստաթուղթեր, ցոյց տալու համար թէ ներումի արարքը «խայտառակ խաբեբայութիւն» է, թէ 60 քաղաքական բանտարկեալներէն միայն երկու հոգի կայ այդ ցանկին մէջ։ Ան քննադատած է Ճ. Փրէսքոթն ու Ժ. Գոլոմպիէն որ Երեւան իրենց այցին ընդդիմութեան հետ հանդիպում չեն ունեցած, ուստի վեհաժողովին քննարկումներուն ընդդիմութեան ձայնը լսելի չէ։

ՀԱԿ-ի ներկայացուցիչները իրենց դիրքը ներկայացնող փաստաթուղթեր տուած են, հանդիպումներ ունեցած Պալթեան երկիրներու, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Ռուսաստանի ու այլ երկիրներու պատուիրակութիւններուն հետ։

Հայաստանին պատիժ տրուելուն կողմնակից երկրորդ կազմակերպութիւնը վեհաժողովին կոչ մը ըրած է որ Յունուարի Լիագումար նիստին Հայաստան զրկուի քուէի իրաւունքէն։ Կոչով ըսուած է թէ Հայաստանի մէջ չկայ ժողովուրդին ազատ կամքով ընտրուած խորհրդարան, պատուիրակութիւնը ժողովուրդին շահերը չի ներկայացներ, խորհրդարանը սեփական ժողովուրդին վրայ կրակող գործադիր իշխանութեան լծակիցն է, եւն.։ Շեշտուած է թէ միայն պատիժի պարագային Հայաստանի իշխանութիւնները կը սթափին, քայլերու կը ձեռնարկեն երկրին մէջ լարուած մթնոլորտը հանդարտեցնելու եւ քաղաքական բանտարկեալները ազատ արձակելու ուղղութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐԷ ՆԵՐՈՒՄ ԽՆԴՐՈՂՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱՏՈՒԻՐ

Անգարայի դատախազութիւնը յանգած է այն եզրակացութեան որ Հայերէ ներում խնդրելու հանրագրութեան մէջ դատական հետապնդումի տուեալ չկայ, քանի որ «ժողովրդավար ընկերութիւններու մէջ դէմ գաղափարներն ալ մտածումի ազատութեամբ պաշտպանութեան տակ առնուած են»։

Դատական հետապնդումի դիմում ներկայացուցած էին Անգարայի վեց բնակիչներ, որոնք Թուրք ազգը վարկաբեկող արարք նկատած էին հանրագրութիւնը։

Անոր նախաձեռնողներու խումբը որոշած է հանրագրութիւնը տարածել ամբողջ երկրին մէջ եւ Մարտին ալ Հայաստան այցելել։

Ինչ կը վերաբերի Անգարայի դատախազութեան վերոնշեալ եզրակացութեան։ թէ դատի դիմելու հիմ չկայ կատարուածին մէջ, միայն կրնայ հիացնել այդքան լաւ իւղուած թրքական քարոզչական մեքենային անվրէպ թաւալումով։ Հանրագրութիւնը ո՛չ միայն ծառայեց Ցեղասպանութիւնը քաղաքական մարզէն այլ բանի, այս անգամ՝ «խղճի» հարց դարձնելու ճակատումին, այլ նաեւ ազատ մտածումի ախոյեանի քարենիշ մը ապահովեց Թուրքիոյ։ Հոն խօսքն ալ, մտածումն ալ ոչ մէկ կաշկանդումի ենթակայ են, ինչպէս ժողովրդավար բոլոր երկիրները. ամէն մարդ ազատ է խօսելու, գրելու, ըստ իր համոզումին. ուրեմն ցեղասպանութիւն կ'ըսէ, յարմար դատողը Հայերէն ներողութիւն կը խնդրէ, պայմանով որ քաղաքականը շրջանցուի իր բոլոր հետեւանքներով։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՊԱՄԱՅԻ Մերձաւոր Արեւելքի բանագնացը՝ Ճորճ Միչէլ սկսած է իր շրջապտոյտը շրջանին մէջ եւ Յունուար 27-ին առաջին այցելութիւնը վերապահած է Եգիպտոսի, ուրկէ կ'անցնի Աթրրտանան, Ցորդանան եւ Սաուտի Արաբիա։ Հաւանական կը նկատուի որ գայ շաբթու Փարիզ ալ գայ, երթայ նաեւ Լոնտոն եւ Թուրքիա։ Նախապէս Յունուար 26ին, Օպամա ընդունած էր զինքը խորհրդակցելու համար։ Միչէլի պաշտօնը չի սահմանափակուիր ամրապնդելով Համասի եւ Իսրայէլի հրադադարը Գազայի շուրջ, այլեւ հիմը պէտք է դնէ տեւական խաղաղութեան մը Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ։ Միչէլի հայրը ծագումով իրլանտացի էր, բայց մայրը՝ մարոնի լիբանանցի եղած է եւ այդ պատճառաւ ենթական ինքզինք միշտ հռչակած է «արաբ-ամերիկացի»։ Համբաւը մեծ է որպէս մասնագէտ Մերձաւոր Արեւելքի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կատարուած հարցախոյզի մը արդիւնքներուն համաձայն, «Էրկէնէքոն» անունով կազմակերպութեան մը գոյութեան չհաւատացողներու համեմատութիւնը միայն 20,3% է։ Համալսարանականներու 62 տոկոսը կը հաւատայ անոր գոյութեան։ Ղեկավար կուսակցութեան ի նպաստ քուէարկողներու մօտ այդ համեմատութիւնը 74,9% է։

ԼԵԲԵԴԵՒ, բրիտանական Իվընինկ Սթանտարտի նոր սեփականատէրը, Մոսկուայի իր բնակարանին մէջ ընդունած է Ֆիկառոյի թղթակիցը (Յունուար 27) եւ համարձակօրէն խօսած է իր անցեալին մասին ալ, որպէս ՔԱ.ԿԷ.ՊԷ.ի լրտես։ Կը թուի որ տագնապը փոքր ազդեցութիւն ունեցած է իր վրայ, թէեւ կը խոստովանի որ Այէրօֆլոթի իր բաժնեթուղթերը 1 միլիառ տոլար կ'արժէին, մինչ հիմա միայն 330 միլիոն, բայց եւ այնպէս կարեւոր չի նկատեր այդ կորուստը։ Իրմէ առաջ, ուրիշ Ռուս մը՝ Սերգէյ Պուգաչեւ գնած էր Ֆրանս-Սուարը։

ՊԻ. ՊԻ. ՍԻ.ն կ'ամբաստանուի որ բացայայտ կերպով նպաստաւոր դիրք բռնած է Իսրայէլի նկատմամբ, տեղւոյն պատերազմին առթիւ։ Վերջերս ալ բուռն բանավէճի մը պատճառ եղած է, որովհետեւ մերժած է նուիրատուութիւններու կոչ մը սփռել ի նպաստ Գազայի զոհերուն եւ իր տեսակէտը արդարացուցած է այն պատճառաբանութեամբ որ կ'ուզէ «չէզոք» մնալ։ Նոյն դիրքը բռնած է հեռատեսիլի Սքայ Նիուզ կայանը։

ՆՈՒՎԷԼ ՕԲՍԷՐՎԱԹԷՕՐ ԿԸ տօնէ իր հարիւրամեակը եւ այդ առթիւ զանազան ձեռնարկներ նախատեսուած են։ Հիմնուած 1909 Փետրուար 1ին, ակիզբը եղած է Կալիմար հրատարակչատան որ այսօր ունի 1300 աշխատաւոր եւ մօտ 300 միլիոն եւրոյի գործառնութիւն։ Իր աշխատակիցը եղած է Արմէն Լիւպէն (Շահան Շահնուր), քանի պարբերականին գլխաւոր աշխատակիցները, նաեւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Օրէ օր արմատացող ներկայի տնտեսական տագնապը չափերու հետաքրքրութիւնը կ'ուղղէ Հայաստանին. որոշ մտահոգութեամբ հարց կը տրուի թէ հոն ի՞նչ են անդրադարձները: Ի՞նչ հետեւանքներ կը նախատեսուին:

Հարցումը հասկնալի է, մտահոգութիւնը՝ արդար: Երբ հզօր տէրութիւններ ամէն օր նոր կորուստ կ'արձանագրեն, որքան ալ իշխանութիւնները փորձեն մխիթարական տուեալներ ներկայացնել, Հայաստանի նման փոքր ու արտադրական ամուր ցանցէ զուրկ երկիր մը բնական է որ կրէ հետեւանքները: Հոն ալ կայ ժողովուրդը խուճապի չմատնելու ջանքը. հասկնալի է ատիկա: Բայց երբ նախագահ, վարչապետ եւ ուրիշ պատասխանատուներ կը փորձեն վստահեցնել թէ հարկաւոր միջոցները մտածուած են, թէ Հայաստան չի տուժեր ներկայի տագնապէն, ըսուածները բնական է որ թերահաւատութեամբ ընդունուին:

Այս նիւթով իրապաշտ յօդուած մը ստորագրած է Ռիչըրտ Կիրակոսեան «Արմէնիանաու»ի մէջ: Նախ երեք կէտով կ'ամփոփէ երկրին տնտեսութեան տկար կառոյցը. առաջինը կախումի այն վտանգաւոր վիճակն է, կապուած՝ արտասահմանի մէջ աշխատող հայաստանցիներու ղրկած գումարներուն. երկրորդը՝ սպասարկումի, արտադրական եւ շինարարական մարզերուն արհեստական գերակայութեան վրայ զետեղուած տնտեսութիւնը, իսկ վերջինը՝ փակ սակաւապետութեան մը տնտեսական ցանցը, հիմնուած՝ արտադրական քանի մը մեծ հիմնարկներու, կամ մենաշնորհներու վրայ: Բայց ամէնէն մտահոգիչը կը նկատէ Հայաստանի ղեկավարներուն անհեռատես մօտեցումը որով նոյնիսկ կը մերժեն ընդունիլ թէ երկիրը խոցելի է ներկայի ճգնաժամուն դէմ:

Կիրակոսեան կ'անդրադառնայ վարչապետին, նախագահին, տնտեսութեան, ֆինանսներու նախարարներուն տուած երաշխիքներուն: Վարչապետը ըսած է թէ մտադրութիւն կայ կարգ մը ծաւալուն ծրագրերու ձեռնարկելու, որպէսզի չեզոքացուին տագնապին հետեւանքները աշխատատեղերու ստեղծումով եւ փոքր ու միջին ձեռնարկութիւններուն վարկեր տրամադրելով: Նախագահ Ս. Սարգսեան ալ յայտնած է ճամբու եւ բնակարանի շինութեան աւելի յատկացում կատարելու մտադրութիւն. կը նախատեսուի 250 միլիոն տոլարի ծրագիրներ կիրարկումի դնել երկրաշարժի գօտիին մէջ. ատիկա մօտ հինգ հազար նոր աշխատատեղի կը բանայ, նաեւ կառավարութիւնը մտադիր է 200 միլիոն տոլարի վարկ առնել Համաշխարհային դրամատունէն: Ինչ կը վերաբերի նոր կառուցելի ատոմակայանին, ինչպէս արդէն գրուեցաւ, աւելի քան մէկ միլիառ տոլարի յատկացում, փոխատուութիւն պէտք է գտնել անոր համար եւ Հայաստան-Իրան նոր երկաթուղի ունենալու համար:

«Սակայն համաշխարհային վարկային ճգնաժամի պայմաններում, երբ վարկատուները մեծ դժուարութեամբ են նման ձգտումներ ֆինանսաւորում, պարզ չէ, թէ Հայաստանը ո՛րտեղից է նման օժանդակութիւն ստանալու» հարց կուտայ Ռ. Կիրակոսեան:

Իրեն համար համոզիչ չէ ֆինանսներու նախարար Տ. Դաւթեանին երաշխիքն ալ թէ «տնտեսական ճգնաժամը Հայաստանում առայժմ չի անդրադարձել հարկերի հաւաքման վրայ»: Այս կարգի լաւատես արտայայտութիւններու կը հակադրէ ունեցած շօշափելի տուեալները:

Տնտեսական համաշխարհային տագնապին առջեւ Հայաստանի տկարութեան ամէնէն յայտնի փաստը քանի մը կարեւոր ընկերութիւններու յանկարծակի փակումն է: Գունաւոր մետաղներու գիներուն միջազգային շուկաներուն վրայի անկումը պատճառ եղած է որ քանի մը հարիւր հանքագործներ գործազուրկ դառնան եւ երկու մեծ քիմիական արտադրիչներու գործունէութիւնը վերջ գտնէ, գրեթէ երեք հազար առժամեայ գործազրկութեամբ: Այդ փակումները ազդած են նաեւ պետութեան վճարուած հարկերու նուազումին: Իսկ ատիկա բնական լուրջ հետեւանք ունեցած է պիւտճէին վրայ:

Ռ. Կիրակոսեան կը խօսի Հայաստանի մէջ քաղաքականութեան եւ տնտեսութեան կապին մասին ալ:

Քաղաքական նկատումներու երկրին տնտեսական բարեփոխումներու ծրագրին մէջ ունեցած դերը ցոյց տալու համար կու տայ օրինակներ. անոնց ամէնէն ակնյայտը կը նկատէ չորս մը ձեռնարկութիւններու փակումը հարկային ծառայութեան կողմէ: Այդ փակումները կ'ըլլան աւելի սեփականատէրերուն քաղաքական գործունէութեան կապով, քան անոնց հարկային թերացումներով, կամ ապօրինութիւններով: Ըսուածին օրինակ է ընդդիմութեան բացայայտ նեցուկ տուած գործարար Խաչատուր Սուքիասեանին պատկանող հանքային ջուրի «Բջնի» գործարանին փակումը. ան փաստ է իշխանութիւններու կողմէ օրէնքին կամայական գործադրութեան. առնուազն ստեղծուած այն տպաւորութեամբ, թէ իշխանութիւնները օրէնքը կը գործածեն աւելի պատժելու, քան գործի ոլորտը կարգաւորելու համար:

Սուքիասեանին պատկանող երկու այլ ձեռնարկութիւններ ալ իշխանութիւններու թիրախ դարձած են. ճաշարանի ու տպարանի ղեկավարներ հարկերէ խուսափելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած են, իսկ ծխախոտի անոր ընկերութիւնը դադրեցուցած է գործունէութիւնը, երբ մաքսը գրաւած է ներածուած ապրանքներու կարեւոր քանակութիւններ:

Միայն «Բջնի»ի փակումը հարուած մը եղած է արդէն չքաւոր Զարէնցաւանի աւելի քան 400 բանւորներու ապրուստին:

Հայաստանի ներքաղաքական անկայունութեան եւ տնտեսական կապին մէկ այլ արտայայտութիւնն է «Հազարամեակի մարտահրաւէրներ» ամերիկեան հիմնարկութեան կողմէ տնտեսական օժանդակութեան առժամեայ ընդհատումին շարունակութիւնը. անոր համար տրուած պատճառաբանութիւնը այն է որ Հայաստանի իշխանութիւնները չեն կրցած ժողովրդավարութեան մասին հիմնարկութեան մտահոգութիւնները փարատել: Ընդհատումի առաջին որոշումը տրուած էր յետընտրական քաղաքական ճգնաժամուն պատրուակով: Իսկ վերջերս ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու փոխ նախարար ու Մինսքի խումբին նախագահներէն Մ. Պրայզա յայտնած էր թէ Ուաշինկթըն լրջօրէն մտահոգ է, տեսնելով որ Հայաստանի ընդդիմադիր ճամբարի տասնեակ անդամներ կը շարունակեն բանտարկուած պահուիլ:

Ռ. Կիրակոսեան իր գրութեան աւարտին կ'անդրադառնայ նաեւ Սփիւռքէն «Քաղաքական Ֆորում – Հայաստան» կազմակերպութեան համացանցային զեկուցագրին որ նոյն մտահոգութեամբ պատրաստուած է: Նախատեսուածը այն է որ ներկայի շարունակուող տագնապը ժխտական ազդեցութիւն կրնայ գործել Հայաստանին նման ծայրամասային տնտեսութիւններու վրայ: Յօդուածագիրը տեղ կուտայ նոյն զեկուցագրին Հայաստանի իշխանութեան ուղղած կոչին. մշակել ընկերային ապահովութեան համակարգ, «շօշափելի քայլեր» առնել կաշառակերութեան վերջ տալու համար, ամրապնդել գործազրկութեան ապահովագրումի ներկայի համակարգը, օժանդակութիւն ցոյց տալով տնտեսական տագնապին պատճառով անգործ մնացածներու:

Նման էջեր, անկախ՝ իրենց մշակած նիւթին մասին լուրջ վերլուծումէն, սթափեցնող դեր մըն ալ կը կատարեն. մատնանշելով քաղաքական դէմքերու քիչ մը շատ դիւրին հաւաստումներուն եւ իրականութեան միջեւ ինկած միջոցը, կը յորդորեն առաջիններուն տուած ապահովութիւնը միշտ չհաւատալ առանց այլեւայլի: Քաղաքական մարդիկը ի վերջոյ կրնան ըսել թէ ժողովուրդը խուճապի չմղելու մտահոգութեամբ տուած են ապահովութիւնը. բայց այդ հոգածութիւնը ոչ վտանգը կը պզտիկցնէ, ոչ ալ անոր պատճառով նեղութեան մէջ ինկածներու թիւը կը կրճատէ:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Պ. ՕՊԱՄԱ ԵՒ ԿԱՐՄՐԱՄՈՐԹԵՐԸ

Պ. Օպամա գրեթէ ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներուն համար յոյսի աննախադէպ փարոսի մը վերածուած է: Համաճարակի պէս կը տարածուին ակնկալութիւնները թէ ան ամէն ժխտականի, ծուռի դարման ու սրբագրութիւն պիտի բերէ: Կան սթափեցնելու միտումով հրապարակուած վերլուծումներ ալ. անոնք կը փորձեն հասկցնել թէ ի վերջոյ Օպամա մեսիան չէ, այլ ընտրուած նախագահ մը որուն համար կը զօրեն շատ մը պարտաւորութիւններ, շահու հաշիւներ. կ'ըսեն օրինակ թէ իր ընտրած վարչակազմը շատ բան չունի յեղաշրջող նկատուելու: Բայց եւ այնպէս, Պուշի տարիներուն ծանր ապրումները չեն կրնար մարդիկը, ժողովուրդները յուսալէ, երազելէ ետ կեցնել:

Այս ժողովուրդներուն մէջ են նաեւ ԱՄՆ-ու կարմրամորթ բնիկները, հակառակ իրենց ծանօթ մէկ գրողին՝ Շ. Ալեքսիի սկեպտիկ կեցուածքին. ան ըսած է, ակնարկելով Օպամայի ներշնչած խանդավառութեան. «Օպաման քաղաքական դէմք մըն է միշտ, ես ալ կարմրամորթ մը»:

Ամերիկայի բնիկ այդ ժողովուրդը շատ չի խօսեցներ իր մասին: Մինչդեռ տիրող մշակոյթին կուլ չերթալու անոր պայքարը տեւական է: Կարմրամորթերը 300 միլիոն Ամերիկացիներու ոչ իսկ 2%ը կը կազմեն: Իրենց հողերուն կորուստը կործանարար ազդեցութիւն գործած է անոնց վրայ: Երկրին միջինէն աւելի նուազ կ'ապրին, իրենց մէջ բարձր է անձնասպանութեան տոկոսը, ինչպէս՝ ալքոլամոլութեան եւ սննդառութեան հարցերու:

Սովորաբար ԱՄՆ-ու նախագահները կու գան ու կ'անցնին խոստումներով որոնց իրականացումը չեն տեսներ կարմրամորթերը: Բայց ատիկա արգելք չէ եղած որ Նաւախոները, որոնց բնավայրը երեք նահանգի վրայ կ'երկարի, Օպամայի ընտրութեան օրը անոր զօրակցութեան պաստառներ պարզեն ու ընտրութեան լուրը մեծ խանդավառութեամբ դիմաւորեն: Իրենց նախագահը յայտարարած է թէ Նաւախոներու ազգը ամբողջութեամբ զօրակից է Օպամայի:

Այդ ազգին ընտանիքներուն գրեթէ կէսը իրենց կորած փայտը կը վառեն, կարասներու մէջ ամբարուած ջուրը կը խմեն ու քերոզեն վառելով կը լուսաւորուին: Մինչդեռ մէկ միլիառ տոլարով անոնք կրնան օգտուիլ արդի կեանքին պայմաններէն. իսկ այդ գումարը չնչին մէկ մասն է հարկատուներու 2008ի տնտեսական տագնապին պատասխանատուներուն տալիքին:

Սակայն ենթակառոյցներու արդիականացումէն աւելին կը սպասեն կարմրամորթերը Օպամայէն: Անոնք կեղեքուած են ցեղասպանութեան համազօր բռնութեամբ մը եւ իրենք զիրենք մօտիկ կը զգան այն սերունդներուն, որոնց պապերը շղթայակապ բերուած են Ամերիկա: Համոզուած են որ ինքնութեան որոնումը Օպամայի կեանքին հիմնական հարցերէն եղած է ու այդ առումով կարմրամորթերը հասարակաց կարեւոր բան ունին իրեն հետ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱՒԻԼ

ՏԱՒՈՒՇԻ ՄԱՐԶԻ ՎԱՆՔԵՐԸ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, «Մշակոյթ եւ Աստուածաշունչ» կաթողիկէ կազմակերպութեան հետ Յունուար 16ին Շաւիլի Նոթր-Տամ տը-Լուրտ մայր տաճարին սրահին մէջ կազմակերպած էր ֆիլմի ցուցադրութեան երեկոյ մը:

Մխիթարեան միաբանութենէն Հայր Յարութիւն Պզտիկեան քանիցս այցելած է Հայաստան ու արհեստավարժի մը օգնութեամբ նկարահանած վաւերագրական ֆիլմեր, նուիրուած՝ մեր եկեղեցիներուն ու վանական համալիրներուն: Այդ երեկոյ, ան որոշած էր ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետութեան հիւսիս-արեւելեան շրջանի, Տաւուշի մարզի (կեդրոն՝ Իջեւան քաղաք) միջնադարեան գեղեցիկ կառոյցները, յաճախ լքուած ու դժուարամատչելի վայրերու մէջ թաքնուած: Այսպէս, շուրջ մէկ ժամ, պատեհութիւնը ունեցանք այդ անծանօթ վայրերը այցելելու ու զմայլելու անտառներու գիրկը գտնուող այդ սրբատեղիներով: Նշենք անոնցմէ քանի մը հատը.

— Ոսկեպարի Ս. Աստուածածին եկեղեցին (Ե. դար)
— Մակարավանքը (Ժ.-ԺԳ.)
— Նոր Վարագայ վանքը (ԺԳ.)
— Գոշավանքը (ԺԲ.-ԺԳ.)
— Առաքելոց վանքը (ԺԳ.)
— գեղակերտ Հաղարծինի վանքին համալիրը (Ժ.-ԺԳ.):

Սահմանամերձ այդ շրջանը հարուստ է նաեւ խաչքարերով, ամրոցներով ու կիկլոպեան պրոնզէդարեան մնացորդացներով: Հայր Յարութիւն նկարներու հիման վրայ

ԿԻՊՐՈՍ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՏԱՐԻ ՄԸ

Այն պահէն, որ կանխահաս ընտրութիւններ յայտարարուած են կղզիին Թրքական բաժնին մէջ, Ապրիլ 19ին, կարգավիճակին գործընթացը անսովոր փութկոտութեան մը առիթ տուած է, եւ այս ոչ միայն Թրքական կողմը: Ընտրապայքարը սկսած է եւ զանազան կուսակցութիւններ տարբեր պատճառաբանութիւններ կը գործածեն կղզիին վերամիացման կողմնակիցները սիրաշահելու համար, առանց յուսախաբ ընելու միւսները: Իշխանութեան գլուխը գտնուելով չորս տարիէ ի վեր, հրաժարեալ Մեհմեթ Ալի Թալաթ յոյսը դրած է հաւաքական գիտակցութեան վրայ: Հարցախոյզերու մէջ, դիրքը նպաստաւոր չէ, բայց, վերամիացման մը յոյսը կ՚ուզէ տալ, ինչ որ խոստացած էր 2008 Դեկտեմբերի համար, բայց, չէր յաջողած, ինչ որ ձախողութիւն մը պէտք չէ նկատել: Ընդհակառակն, 2008 Մարտին սկսած բանակցութիւնները դրական եզրակացութեան մը յանգեցան, քանի որ նոր տարին կը բացուի կենսական կէտի մը վրայ՝ կալուածային սեփականութիւնները: Ասոնք կը վերաբերին յոյն Կիպրացիներու կորսնցուցած կալուածներու հատուցման Թրքական յարձակման ատեն 1974ին հիւսիսային Կիպրոս: Հարցը փակուկ է, բայց կենսական:

Կիպրոսի մէջ, Նախագահ Քրիսթոֆիասի շրջանակը լուծումի մը կը հաւատայ: Բայց, Թրքական յարձակումէն 34 տարի ետք, դժուար է լուծումի մը հաւատալ: Այսօր, Քրիսթոֆիաս կը մերժէ մասնակցիլ վիճարկումի մը, այն պարագային, որ անել մը ստեղծուի: Վերամիացման հարցին կապակցութեամբ: Խելօք որոշում մը կը նկատուի, քանի նման վիճարկում մը պիտի մղէր միջազգային դէտերը եւ Թուրք Կիպրացիները որ հրաժարում մը կայ: Աւելին՝ կը վնասէ բանակցութիւններու նշանակալից յառաջդիմութեանց:

Միայն հիւսիսային բաժինը չէ որ լարուած մթնոլորտի մէջ է. նախկին Նախագահ Թ. Փափատոփուլոսի մահէն ետք, քանի մը շաբաթ առաջ, ընդդիմադիր կուսակցութիւնները կը պնդեն, որ Քրիսթոֆիաս աւելի լաւ բան մը պիտի չընէ, ընդհակառակն եւ նախորդ նախագահէն աւելի լաւ պիտի չըպաշտպանէ երկրին շահերը: Ճիշդ է որ Թրքական արգելքը բանակցութեանց յեղաշրջումին վրայ չէ փոխուած, բայց, Քրիսթոֆիասի գալէն ի վեր, երկխօսութեան վերսկսումը երկու համայնքներու միջեւ անուրանալի է: Այդ պատճառով է որ, երկու պարագլուխները իրենց յոյսը դրած են հաղորդակցութեան վրայ: Ասիկա, իսկական հաւատելիք մըն է երկխօսութեան համար եւ որոշ վստահութեան մը վերահաստատման, եւ ասիկա կը նպաստէ միացնելու Կիպրացիները արտաքին խոչընդոտներու դէմ: Երկու համայնքներու Կիպրացիները արտայայտած են արդէն Թուրքիայէն անջատուելու իրենց շահը, բայց, օգուտ չէ ունեցած: Այդ պատճառով իսկ 2009ը վճռական տարի է կղզիին համար եւ նորութիւններ կրնան պատահիլ:

Թ.Ա.Թ.

ապացուցեց որ հակառակ տարածուած կարծիքներու, Հայաստանի հեթանոսական տաճարները չեն քանդուած եւ ընդհանրապէս եկեղեցիներն ու վանքերը կառուցուած են այդ շինութիւններուն մօտիկ դրացնութեան մէջ:

Այս հետաքրքրական ֆիլմին ցուցադրութեան հետեւեցան քանի մը հարցումներ, որոնց վարդապետը պատասխանեց իւրայատուկ հիւմուրով եւ մեծ հմտութեամբ: Հաճելի եւ դաստիարակիչ երեկոյթ մըն էր:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 25ին, կազմակերպութեամբ «Սոլիտէր»ի հոգեւոր երգերու փառատօնի ծիրին մէջ, տեղի ունեցած է «Ֆայհա» երգչախումբի ելոյթը խմբավարութեամբ Պարգեւ Թասլաքեանի: Շուրջ մէկուկէս ժամուան ընթացքին երգչախումբը ներկայացուցած է Ծնունդին նուիրուած շարք մը երգեր, ինչպէս նաեւ լիբանանեան ստեղծագործութիւններ եւ հայկական կտորներ Կոմիտասէն եւ Բ. Կանաչեանէ: Անակնկալ մը եղած է նաեւ Համազգայինի «Գուսան» երգչախումբի հիւրաբար մասնակցութիւնը: Այս վերջինը «Ֆայհա»յի հետ երգած է երեք երգ, որոնց կարգին «Տալիլօ»ն եւ «Նանոր»ը: Հոգեւոր երգերու փառատօնը առաջինն է իր բնոյթով եւ որու շուրջ հաւաքուած են 500 երաժիշտներ եւ երգողներ:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նորաշէնի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, քրիստոնէական դաստիարակութեան տարուան առիթով տեղի ունեցած է Ս. Ստեփանոս Նախասարկաւագի տօնակատարութիւնը Դեկտեմբեր 26ին, կազմակերպութեամբ միջնակարգ դասերու վարչութեան: Գրիգոր սրկ. Ալլոզեանի ղեկավարութեամբ եւ «Առաքելոց» երգչախումբի կատարմամբ «տէրունական աղօթք»ին յաջորդած է բացման խօսքը, զոր արտասանած է Տրդատ սրկ. Աւետիքեան: Ան հաստատած է որ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին դարեր շարունակ հանդիսացած է հոգեկան մշտահաս աղբիւրը, որ կրցած է հայ ազգի զաւակները պահել հողին, կրօնին եւ հայկականութեան հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն: Այնուհետեւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու աւարտին սաներու ցուցադրութեամբ ցուցադրուած է դպրաց դասերու ծառայութիւնը հայ եկեղեցիներու կեանքին մէջ: Եզրափակիչ պատգամը փոխանցած է Լիբանանահայոց առաջնորդը՝ Գեղամ եպիսկ. Խաչերեան:

* * *

ԱՅՆՃԱՐԻ Գալուստ Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 27ին, տեղի ունեցած է Դաշնակցութեան 118ամեակին նուիրուած տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ Այնճարի ՀՅԴ դաստիարակչական յանձնախումբին: Քայլերգներու ունկնդրութենէն ետք, ՀՅԴ «Կարմիր լեռ» կոմիտէի դաստիարակչական յանձնախումբին անունով խօսք առած է Լուսիկ Տէր Գալուստեան եւ ներկայացուցած է օրուան յայտագիրը: «Կարմիր լեռ» կոմիտէին խօսքը փոխանցած է Րաֆֆի Գէորգեան, որ անդրադարձած է ՀՅԴ-ի եւ Մուսա Լերան ժողովուրդին մէկ դարու կապուածութեան, յատկապէս յայտնելով որ «մեր ժողովուրդը միշտ իր կողքին ունեցած է ՀՅԴ «Կարմիր Լեռ» կոմիտէն, որ իր բոլոր միջոցներով աէր կանգնած է այս ժողովուրդին, անոր ֆիզիքական եւ ազգային ապահովութեան»: Խօսք առած է նաեւ գլխաւոր բանախօսը՝ երեսփոխան Յակոբ Բագրատունի: Ան նշած է որ ՀՅԴ-ն իր բոլոր միջոցներով ծառայած է հայ ժողովուրդին եւ ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուցած է անոր տարած աշխատանքը: Հանդիսութիւնը վերջին բաժինով հրամցուցած է ազգային-յեղափոխական երգեր, զորս կատարած է Գօգօ Թիւթիւնճեան:

Publications reçues

REVUE ARMENIENNE DES QUESTIONS CONTEMPORAINES

Le Dossier
LA CRISE RUSSO-GEORGIENNE D'AOUT 2008
ET SON IMPACT INTERNATIONAL

Bibliothèque Nubar de l'UGAB
Paris 2008

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

1913 Յունիս 14ին (Ն.Տ.) Փարիզի մէջ Ֆրանսական Ասիոյ Գոմիթէին նախաձեռնութեամբ ի նպաստ Հայկական Բարենորոգումներուն ժողով մը տեղի ունեցած է Զօրավար Տըլաքրուայի նախագահութեան ներքեւ, որուն մէջ Արեւելեան խնդիրներու մասնագէտ Պ. Ռընէ Փինօն բանախօսութիւն մը արտասանած է:

Ի վերջոյ Պօղոս փաշա խօսած է հետեւեալ ճառը.

«Պարոննե՛ր,

«Թոյլ տուէ՛ք ինձ, յանուն Հայ Ազգային Պատուիրակութեան, շնորհակալ ըլլալու Պ. Զօր. Տըլաքրուայի եւ Ֆրանսական Ասիոյ Գոմիթէին այս գեղեցիկ հաւաքումը սարքելուն համար, ի նպաստ Հայաստանի, ներկայ վճռական ժամուն, ուր իր ճակատագիրը յանձնուած է Եւրոպայի որոշումին: Այն դերադոյն ճիգին մէջ, զոր կը փորձենք այսօր, բախտը ունինք հանդիպելու ազնուասիրտ աջակցութեանց, որոնք մեզի համար միայն Թանկագին քաջալերութիւններ չեն՝ այլ նաեւ զօրաւոր օգնութիւններ: Ֆրանսական Ասիոյ Ընկերութիւնը առաջիններէն մէկը եղաւ, որ մեզի ձեռք կարկառեց իր մեծ ազդեցութեամբը մեզի նպաստաւորելու համար: Իմ բոլոր հայրենակիցներուս Թարգմանը կ՚ըլլամ, պարո՛ն Նախագահ, յայտարարելու համար որ այս Արդարութեան ցոյցին յիշատակը պիտի պահենք, եւ միեւնոյն ատեն ձեզի ներկայացնելու, ձեզի անձնապէս, մեր երախտագիտական արտայայտութիւնը այն համակրանքին, որ կը շնորհէք մեր դատին եւ որուն մէկ նոր ապացոյցն է ձեր քիչ մը առաջ արտասանած Թրթռուն եւ ազնիւ բառերը:

«Այժմ սրտիս պարտքն է նաեւ շնորհակալ ըլլալ Պ. Ռընէ Փինօնին, որ մեծ հեղինակութեամբ եւ պերճախօսութեամբ ձեզ ներկայացուց հայկական խնդրին ամբողջութիւնը: Մեզի ցոյց տուաւ, անդիմադրելի համոզումով մը եւ հզօր ապացոյցներով, այն լուծումները որոնք կը պարտադրուին Թուրքիոյ արդի վիճակին մէջ: Իբրեւ Ֆրանսայի հրապարակագիր, իր երկրին քաղաքական շահերուն համար էր որ Պ. Ռընէ Փինօն ցոյց տուաւ այն ուղղութիւնը ուրկէ պէտք է ընթանայ այդ քաղաքականութիւնը: Եւ այս կերպով առաջնորդուեցաւ եզրակացութիւններու, որոնք նոյնինքն Հայերու եզրակացութիւններն են: Իր փաստերուն վրայ ոչինչ կրնամ աւելցնել՝ առանց զանոնք տկարացնելու. եւ իրմէ ետքը խօսք առնել միտքէս չպիտի անցնէր, եթէ՝ իբրեւ Հայ՝ պարտականութիւն չունենայի բացատրութիւններ տալու, ամէն անգամ որ առիթը կը ներկայանայ, այս Բարենորոգումներուն վրայ, որոնք այնքա՜ն երկար ատենէ ի վեր խոստացուած են եւ միշտ ի դերեւ ելած: Հարկաւորապէս պիտի ստիպուիմ Պ. Ռընէ Փինօնի մէկ քանի ընդլայնումները կրկնել, բայց միշտ հայկական տեսակէտին վրայ մնալով:

«Մելանի հեղեղներ Թափած են, Պարոններ "Հայկական Բարենորոգումներ"ու առթիւ. բայց կը վախնամ որ այդ յորդառատ գրականութիւնը ուրիշ բանի չէ ծառայած մանաւանդ այլ եթէ հանրութեան գաղափարներուն մէջ քիչ մը շփոթութիւն յառաջ բերելու եւ մեր պահանջումներուն ծանօթութիւնը տարտամութեան մէջ Թողլու: Հարկ է ուրեմն որ այս իրիկուն որոշ կերպով ձեզի բացատրեմ Հայկական Բարենորոգումներու գոյութեան պատճառը, բնութիւնն ու կարեւորութիւնը:

Երկարօրէն խօսելու պէտք չունիմ, Պարոններ, իրենց գոյութեան պատճառին վրայ: Բանախօսութիւնը զոր քիչ առաջ լսեցիք՝ ձեզի ծանօթացուց հայաբնակ գաւառներու կացութեան: Խնդիրը անիշխանական վիճակ մը բառնալու, հալածանքներու եւ հարստահարութեանց վերջ մը տալու վրայ է, վիճակ մը, որ չափազանց երկար տեւած է եւ ուժասպառ ըրած է խաղաղիկ եւ աշխատասէր բնակչութիւն մը: Այս նպատակին հասնելու համար՝ յոյսերնիս մի միայն Բարենորոգումներուն վրայ դրած ենք: Իրաւ է որ ուրիշ միջոցներ նկատի առնուած են յորմէհետէ որ Եւրոպայի ուշադրութիւնը դարձած է դէպի Թրքահայաստան: Անկախութեան եւ ինքնավարութեան վրայ խօսուած է. բայց Թոյլ տուէք ինձ անմիջապէս ըսելու որ այդ միջոցները կարելի չէ գործադրել եւ Թէ Հայ Պատուիրակութիւնը երբեք առանկ բան մտքէն չէ անցուցած, հայ գաւառներու ցեղագրական եւ աշխարհագրական կացութեան պատճառաւ: Ատոր համար մեր Ասիոյ հայրենակիցներուն բախտը կապուած է Կայսրութեան բախտին հետ: Հայերը գիտեն ասիկա եւ ուրիշ բան չեն խնդրեր՝ այլ Օսմանցի մնալ, պայմանաւ որ իրենց կեանքը յարգուի, որ իրենց կիներն ու աղջիկները այլեւս չբռնաբարուին, որ իրենց ինչքը այլեւս Թալանի չտրուի կամ չյափշտակուի, որ՝ վերջապէս կարենան ապրիլ եւ աշխատիլ խաղաղութեան մէջ: Ա՛յս է Բարենորոգումներու ամբողջ գոյութեան պատճառը: Հիմա քննենք Թէ ի՛նչ է իրենց բնութիւնը:

«Հայկական Բարենորոգումները, Պարոններ, վարչական միջոցներու ամբողջութիւնն է, գործադրուած եւրոպական հակակշռի մը ներքեւ, որուն իրագործումը կը պահանջէն նահանգներուն տալու համար Ապահովութիւն՝ ոստիկանական կազմակերպութեամբ, Արդարութիւն՝ դատարաններու բարեկարգութեամբ եւ գաւառներու Արդիւնաւորում՝ ելմտական բարենորոգումներով, գրաւուած հողերու վերադարձով և հաղորդակցութեան ճամբաներու շինութեամբ: Այս պահանջումները նորութիւն մը չեն կազմեր, Պէրլինի Դաշնագրէն կը բխին, որ Սան-Ստեֆանոյի Դաշնագրին տեղ բռնելով, իրենց իբրեւ օրինական հիմ կը ծառայէ: Երկու Դաշնագիրները, Սան-Ստեֆանոյինը իր 16րդ յօդուածով եւ Պէրլինինը իր 61րդ յօդուածով, արդարեւ կը պարունակեն Բ. Դրան յանձնառութիւնը բարենորոգումներ մտցնելու հայաբնակ գաւառներու մէջ, բայց իրենց մէջ կարեւոր տարբերութիւն մը կայ զոր հարկ է մատնանիշ ընել: 16րդ յօդուածով պայման դրուած էր, որ հայաբնակ գաւառները, որոնք այն ատեն ռուսական բանակին կողմէ գրաւուած էին, չպիտի պարպուին մինչեւ որ բարենորոգումները գործադրուին: Ասիկա նիւթական եւ ազդու ճնշում մըն էր, որ բարենորոգումներու գործադրութիւնը կ՚ապահովէր: Բայց այդ ձեւ գործունէութիւնը վերցըւեցաւ Պէրլինի Դաշնագրին մէջ, քանի որ ըստ այդ Դաշնագրին՝ ռուսական բանակը Թրքական հողէն պիտի քաշուէր Դաշնագիրը ստորագրուելուն պէս եւ անոր տեղ դրին Պետութիւններուն հաւաքական հսկողութիւնը:

(Շար. 18)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ
ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԳԼԱՄԱՐ .– Պ. Գըլակ Ղազարեան 200 եւրօ նուիրած է Իսիի Թարգմանչաց դըպրոցին :

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée **«Ecoumène & Molokans»** du photographe japonais **Takuji Shimmura**, un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Le vernissage aura lieu le **Jeudi 5 février de 18h30 à 21h.**

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«Ecoumène» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«Molokans» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 1
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
եւ
Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն Հոգելոյս ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ վախճանման 10րդ տարելիցին առիթով, յարգելու համար յիշատակը երկար տարիներու ընթացքին անոր բերած վաստակաշատ ծառայութեան՝ ի պայծառութիւն Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Եկեղեցւոյ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 34976

(Շար. Ա. էջէն)

խմբագիրները իր բարեկամները եղած են : Ցետ մահու, 1976ին, Անրի Թոմայի նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած է Շահնուրի «Պճեղ մը անոյշ սիրտ»ի թարգմանութիւնը :

ՊԱՊԻՆ որոշումը աւանդապաշտ եպիսկոպոսներու բանադրութիւնը ջնջելու, մեծ վրդովում առեղծած է հրեայ համայնքին մէջ, որովհետեւ այդ եպիսկոպոսներէն մէկը՝ Ռիչըրտ Ուիլիամսոն ժխտողական մըն է : Այս վերջինը ուրացած է կազի սենեակներու գոյութիւնը եւ Բենեդիկտոս ԺԶ.ի այս որոշումը ըսել կու տայ Վենետիկի ռաբունիին՝ «Բենեդիկտոս ԺԶ.ի հետ հրեաներու եւ կաթողիկէներու երկխօսութիւնը 50 տարի ետ գնաց» :

ԳԱԶԱՅԻ մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան կեդրոնի տնօրէնը՝ Խալիլ Շահին յայտարարած է որ Գազայի ամէն մէկ քառ. մեթրը 5 քիլօ ռումբ ստացած է (Հարցազրոյց Լիբերասիոնի մէջ, Յունուար 27ին) : Ըստ իրեն, մեռեալներու թիւը 1285 է, որուն 70%ը քաղաքացիներ են եւ եղած են նաեւ 4336 վիրաւորներ : Ուշադրութիւն, կը գրուէ որ մեռեալներուն մէջ կան 280 երախաներ, հիմնովին փլած 2400 տուներ : Իրեն համար յայտնի է որ պատերազմական ոճիրներ են եւ արդէն 25 թղթածրարներ պատրաստած են ու քննութիւնները կը շարունակուին : Պէտք յանձնեն միջազգային իրաւագէտներու եւ 100 փաստաբան ու մասնագէտ պիտի ուսումնասիրեն : Այս ճիւղին մէջ, ամէնէն յատկանշականը կը գտնէ Զէյթունի մէջ Սամունի ընտանիքին դէմ գործուածը : Իսրայէլացի զինուորները այդ ընտանիքին 22 անդամները սպաննած են, քանդած են բնակարանը եւ արգելք հանդիսացած են որ օգնութեան հասնին Կարմիր Խաչը եւ Կարմիր Մահիկը՝ վիրաւորներուն խնամք տանելու կամ փոխադրելու համար :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բնակչութեան թիւը 71 միլիոն 517 հազար 100 է : Ամէնէն բազմամարդ քաղաքը Պոլիսն է մօտ 13 միլիոնով : Երկրին բնակչութեան կէսը 28,5 տարեկանէն վար է : 30%ը բնակիչ է երեք մեծ քաղաքի. Պոլիս, Անգարա, Իզմիր, իսկ 25%ը գիւղաբնակ է :

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

ORGANISE PAR L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
DES ARMENIENS CATHOLIQUES

du 22 JUIN AU 3 JUILLET

Coût total du voyage **1 600 euros** comprenant :
Pension complète dans un hôtel 3 étoiles, excursions
et droits d'entrée aux sites à visiter.

Nombre de places limité à 30 personnes. Inscription avant le 1er mars.

Inscriptions et chèques à adresser à :
Association Sainte-Croix; 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Tél. : 01 44 59 23 50 — 01 40 51 11 90 — 01 57 63 95 31

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio :
99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- Directeurs diplômés **BAFD**
- Animateurs diplômés **BAFA** ou stagiaires **BAFA**
- Assistants sanitaires

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak—Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

C O N C E R T

DU CHOEUR SAHAK-MESROP

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **l o t o le dimanche 8 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée
« M A D Z O U N O V K E U F T E S »
Le **Samedi 7 février** à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

ARNOUVILLE

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

- le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.

Spectacle COMPLET

- le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de «FLE», **tous les vendredis matins de 10h à 12h, ainsi que des cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : **71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.**

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse
et amicale
La Section de Chaville
organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30.

Date à retenir

PARIS

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29
JEUDI
29 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : Վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.128
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
84e ANNEE — N° 22.128

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՋԱՒԱԽՔԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ ՉԻ ԴԱՌՆԱԼՈՒ»

Ջաւախքի հայութեան հանդէպ Թիֆլիսի գործող քաղաքականութիւնը Ջաւախքին աւելնչուած մտահոգութիւնները առաջին մակարդակի մղած է, հայութեան գրեթէ բոլոր շրջանակներուն մէջ: Իսկապէս քիչ բան մնացած է որ նիւթը «Ջաւախքի հարց» ընդհանուր որակումը ստանայ, ատոր ենթադրելի ու ոչ ենթադրելի բոլոր ենթախաւերով:

Հայաստանի երեսփոխաններէն, «Ջաւախք» հայրենակցական միութեան նախագահ Շիրակ Թորոսեան Յունուար 27-ին Երեւանի «Հայելի» ակումբին մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած ու երկարօրէն անդրադարձած է զարգացումներուն:

Ան ըսած է. «Երկու ճանապարհ կայ. կամ Ջաւախքը կը դառնայ Ղարաբաղ, եւ կամ Ջաւախքի հարցերը կը լուծուին հայեւվրացական համագործակցութեամբ»: Աւելցուցած է թէ Վրաստանը որքա՛ն ալ ջանայ հայազրկել շրջանը, չի յաջողիր: «Ջաւախքը Նախիջեւան չի դառնալու» եզրափակած է ան:

Շ. Թորոսեան եւս կրկնած է թէ Ջաւախքի հայութեան ուզածը տարրական մարդկային իրաւունքներ ունենալն է. գլխաւորաբար իրենց լեզուին անարգել գործածութեան, իրենց մշակոյթի պահպանումին իրաւունքները: Ան անդրադարձած է երկու երիտասարդ գործիչներու ձերբակալութեան, ըսելով թէ Վրաստան, Բերիայի մեթոտներով քաղաքականութիւն կը տանի:

Ասուլիսին խօսք առած է նաեւ Երեւանի Համալսարանի հայագիտութեան բաժնի գիտաշխատող Հայկազուն Ալվրցեան. ան եւս դատապարտած է հայաբնակ գօտիին հանդէպ Թիֆլիսի վարած քաղաքականութիւնը, ըսելով որ ամէն բան կը միտի այդ հաւաքականութիւնը գլխատելու, թէ քաղաքական հարցը քէշականացնելու ջանքեր կ՚ըլլան:

«ԱԽԱԼՑԽԱ»ՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ջաւախքի «Ախալցխա» հայրենակցական կազմակերպութիւնը յայտարարութեամբ մը իր կարգին կոչ ըրած է Վրաստանի իշխանութիւններուն որ հրաժարին փոքրամասնութիւններու հանդէպ քաղաքական հալածանքի ու ոստիկանական սանձարձակութեան իրենց քաղաքականութենէն:

Յայտարարութեան հեղինակները չէշտած են թէ Յունուար 22ին ձերբակալուած ու անմիջապէս երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուած հայ երիտասարդ գործիչները հակապետական որեւէ գործունէութեամբ չեն զբաղած՝ եւ պարզապէս տիրող վարչակարգին հերթական զոհերը դարձած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ՋԱՒԱԽՔ» ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի «Ջաւախք» կոմիտէն ալ դատապարտած է Ս. Յակոբջանեանի եւ Գր. Մինասեանի անհիմն բայց ծանր ամբաստանութիւններով ձերբակալութիւնը, եղածը դրդութիւն որակելով: Ապա կոչ ուղղած է միջազգային հանրութեան որ ճնշում բանեցնէ վրացական իշխանութիւններու վրայ, սաեւելով որ ժողո-

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԷ ՊԱՏԺՈՒԱԾ, ԲԱՅՑ...

Եւրոպական խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովի Յունուար 27ի լիագումար նիստին օրակարգի նիւթ եղած է եւ քուէարկութեան դրուած 1609 եւ 1620 բանաձեւերուն Հայաստանի կողմէ կիրարկութեան խնդիրը: Ժողովը հետեւելով երկու բանաձեւներու՝ Ճ. Փրէսքոթի եւ Ժ. Գոլոմպիէի թելադրանքին, որոշած է Հայաստանը չպատժել, հայկական պատուիրակութիւնը չզրկել քուէի իրաւունքէն: Որոշումին թեր քուէարկած է 141 երեսփոխան: 3 դէմ, իսկ 5 հոգի ալ ձեռնպահ մնացած է:

Այսուհանդերձ, նշուած է թէ վեհաժողովը Հայաստանի կացութեան մէջ դրական զարգացում նկատելով հանդերձ, խորապէս մտահոգ է Մարտ 1-2ի պատահարներուն առընչութեամբ ձերբակալուածներու կացութեամբ:

Ժողովը ընդունած է թիւ 1786 որոշումը որով կը պահանջուի որ մինչեւ յառաջիկայ Ապրիլ Հայաստանի իշխանութիւնները Մարտի պատահարներուն հետեւանքները դարմանեն եւ առկախ հարցերուն լուծում բերեն: Ընդունուած է նաեւ թիւ 1643 բանաձեւ մը որով Երեւանէն կը պահանջուի երկու ամիսէն քրէական օրէնսգրքի 225րդ եւ 300րդ յօդուածներուն մէջ փոփոխութիւններ կատարել:

ԺԸՆԵՒ

ՎԵՐԱՊՐՈՂ ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԷՆ ՄԷԿՆ ԱԼ ՄԵԿՆԱԾ

Զուիցերիոյ հայ համայնքի նախագահ Սարգիս Շահինեանէ իմակով մը տեղեկացանք թէ մահացած է Ցեղասպանութեան այլեւս վերջին վերապրողներէն մէկն ալ, Անդրանիկ Կարապետեանը: Կը յուշէ որ նման ամէն անհետացողի հետ կ՚անհետանայ նաեւ համայնքին ֆիզիքական յիշողութենէն բեկոր մը, մնացողներուն առջեւ բացուած պարապը քիչ մը եւս մեծցնելով: Պարապ որ ամէն օր, դժբախտաբար, կ՚ենթարկուի յաւարիթ նուաստացումներու, ինչպէս վերջերս Զուիցերիոյ մէջ ժխտողականութեան պարագաները, կամ Ֆրանսայի մշակոյթի նախկին նախարար Ճ. Լանկի նոյն բնոյթի արտայայտութիւնները:

Թերեւս պէտք է մխիթարուիլ, խորհելով որ մեկնումը կը խնայէ նուաստացումի կորանքը, յատկապէս վերապրողի մը:

վըրդավար սկզբունքներով վերաբերիլ իր Հայ եւ միւս փոքրամասնութիւններուն:

* * *

ԼՂՀ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԶՈՀ

Պաշտպանութեան նախարարութիւնը տեղեկացուցած է որ Յունուար 26ին Բագ Թադեւոսեան անուն քաղաքացի մը որ հոգեկան հիւանդ էր, անդիտակից վիճակի մէջ գիմած է դէպի Ատրպէյճանի ազրպէյճանական յենակէտերը: Հոնկէ կրակ բացուած է հայկական դիրքերու ուղղութեամբ. սպաննուած է անխոհեմ հիւանդը եւ զինուոր մը որ փորձած է արգիլել ըլլալ իր երթին: Զինուորը կը կոչուէր Արկադի Յակոբեան, 26 տարեկան էր: Հայկական կողմին պատասխան կրակոցներէն ալ ազրպէյճանցի զոհեր եւ վիրաւորներ եղած են: Բ. Թադեւոսեանի դիակը մնացած է ազրպէյճանական կողմը:

Ճ. ԼԱՆԿԻ ԱՄՕԹԱԼԻ ՁԱԽԵՐՏՆԵՐԸ

Ֆրանսահայ պաշտօնէին յուսախաբութիւն եւ ընդվզում պատճառած է մշակոյթի նախկին նախարար ու ընկերվարական երեսփոխան Ճ. Լանկի Ցեղասպանութեան նիւթով ինքնահակասական կեցուածքը: Ան անցեալ Հոկտեմբերին, «Ազատութի՛ւն պատմութեան» խորագրուած շարժումին շրջանակին մէջ, Պլուա կազմակերպուած վիճարկումի մը որուն նախագահած է համանուն ընկերակցութեան նախագահը Փիէր Նորա, ամբողջովին հակոտնեայ թեզ մը պաշտպանած է 1915ի մասին, համեմատած՝ մինչ այդ յայտնած համոզումին:

Ճ. Լանկ յայտարարած է թէ կրկնապէս յանցաւոր կը զգայ ինքզինք, ի նպաստ քուէարկած ըլլալով «չակերտեալ Հայկական ցեղասպանութեան» Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումին: Բնական է որ ա՛յս աստիճանի կտրուկ շրջափոխութեամբ եղած յայտարարութիւն մը ամէնէն առաջ տեղ պիտի գտնէր «Եւրոպացի Թուրքիա»յի նման քննապաշտական հակումի տէր կայքէջի մը վրայ: Մանաւանդ որ Ճ. Լանկ ինքնամեղադրանքի գնով դատապարտած է «ընտրական հաշիւներով» կատարուած ճանաչումը, հակառակ որ ինք ալ թեր քուէարկած էր անոր: Կեցուածքի շրջափոխութիւնը առընչուած է նաեւ Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք նկատելու օրէնքին Ազգային Ժողովէն վաւերացումին:

Այդ նոյն Ճ. Լանկն էր սակայն ,, ինը տարի առաջ գրած էր «Նուվէլ տ՚Արմէնի»ի մէջ. «1915ի Հայկական Ցեղասպանութեան զոհերը մոռնալ, է. Վիէզէլի դիպուկ բնութագրումով՝ "զանոնք երկրորդ անգամ սպաննել" պիտի նշանակէր: Այս ծանր սխալը չգործելու համար Ազգային Ժողովը 1998 Մայիս 29ին միաձայնութեամբ քուէարկեց օրէնքի օրինակելի բանաձեւ մը. "Ֆրանսա հրապարակաւ կ՚ընդունի 1915ի ցեղասպանութիւնը"»:

«...Ցեղասպանութեան մը ճանաչումը պարտադիր է բոլորին, որովհետեւ ան հարցն է բովանդակ մարդկութեան: Հայկական ցեղասպանութեան ուրացումին եւ զղուելի ժխտողականութեան մը մեր օրոջ կամակոր ընթացքին դէմ պէտք է անդադրում պայքար մղել:

«...Յիշողութեան պարտականութիւնը բարոյական մշտակայ պահանջ է», եւ այլն:

Հողմաղացային այս շրջափոխութիւնը համացանցի վրայ կը սփռուի ամէն պահ, բազմապատկելով զարմանքի, ափսոսանքի հակազդեցութիւններ: Գաղութը արդէն նոր-նոր դրուեցաւ Ցեղասպանութեան ժխտումը քրէականացնելու հոլովոյթին վերջնական փուլին յուղարկաւոր ըլլալու դիրքին մէջ, երբ Ֆրանսա ատոր համար յանկարծ պայման նկատեց որ «ցեղասպանութեան» բնութագրումը տրուած ըլլայ միջազգային ատեանէ մը...

Այս մէկը, ըսենք, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու առաձգական ոլորտով, թելնածուի խոստումներու եւ ընտրեալ ղեկավարի պայմանադրականներուն անհամատեղելի բնոյթով կրնար բացատրուիլ: Բայց ի՞նչպէս հասկնալ Ճ. Լանկի մը ինքնաժխտումի գնով սա ճապկումը. մանաւանդ առանց Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու պատրուակի մը, կամ աթոռի, դիրքի հեռանկարներու... գոնէ սկզբունքով:

Ա. ԹՕԹՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ, ինչպէս կը սպասուէր, մերժեց ընկերվարականներու արգելքի բանաձեւը, որ միայն 231 ձայն ըստացաւ, քանի որ Պայրուի բերած ձայներն ալ մեծ օգուտ մը չէին կրնար ունենալ: Ընդհանուր ձեւով բանաձեւը դատապարտումի արարք մըն էր Սարքոզիի եւ իր կառավարութեան վարած քաղաքականութեան դէմ, բոլոր մարզերու մէջ: Ընկերվարականները տարբեր առաջարկներ ներկայացուցած են:

ԳԱԶԱՅԻ հրադադարը չյարգուեցաւ Յունուար 27ին, երբ ական մը պայթեցաւ Գազայի գօտիին երկայնքին, իսրայէլեան պահակախումբի մը անցքի պահուն: Իսրայէլցի զինուոր մը մեռած է եւ երեք ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Արարքը պատահած է ճիշդ այն օրը, երբ կը հասնէր Օպամայի բանագնացը՝ Ճ. Միչէլ: Իսրայէլ անմիջապէս հակազդած է հրասայլերով եւ պիւլտոզէրներով եւ մէկ Պաղեստինցի մեռած է: Եղած են նաեւ վիրաւորներ: Համասը տէր չէր եղած առաջին արարքին, բայց իր մէկ բանբերը ըսած է թէ «բնական հակազդեցութիւն է դրաւողին ոճիրներուն դէմ», մինչ Ցիփի Լիվնիի համար Համասը պատասխանատու է Գազայի բոլոր անցուդարձերուն:

ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ հրաւիրուած է Տաւոս, ուր Ֆորում-2009ի բացումը կատարեց Յունուար 28ին: Հրաւէրը ցոյց տուաւ նաեւ որ Եւրոպացիները վրէժխնդիր չեն եւ մոռցած են կազի հայթայթման հարցը Ուկրանիոյ հետ:

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարութիւնը յայտարարած է որ Մարդկային իրաւանց Եւրո-

ՊՈԼԻՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Շիշլիի մէջ, հոգեկան խանգարումի տէր մէկ դրացուհիին կողմէ դաշունահար սպաննուած է 75 տարեկան Հայ մը՝ Գալուստ Պաշար: Մարդասպանը արարքէն ետք ոստիկանութեան հեռաձայնած ու անձնատուր եղած է: Ըստ առաջին տեղեկութիւններու, զոհն ու ոճրագործը անյայտ պատճառով մը վէճի բռնուած են, որուն յաջորդած է սպանութիւնը:

պական ատեանին պիտի դիմէ, որովհետեւ Թուրք զօրավար մը խոստովանած է, որ 10 յոյն Կիպրացիներ սպաննած էր 1974ին, երբ Թուրքիա ներխուժած էր եւ համայնքներու միջեւ հակամարտութիւն ծագած էր:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Գաղթի ու համարկումի նախարարութիւնը երկրին մէջ կատարած հետազօտութեան մը արդիւնքով յայտարարած է թէ Թուրքերը համարկումի ամէնէն ցած աստիճանին վրայ կը գտնուին: Նախարարը այս արդիւնքը «սարսափելի» որակած է ու աւելցուցած թէ կացութիւնը բարելաւելու համար կառավարութիւնը որոշած է փոփոխութեան ենթարկել համարկումի իր քաղաքականութիւնը: Իսկ Թուրքերը կ՚առարկեն որ հետազօտութիւնը նկատի առած է հինցած, 2005ի տուեալներ:

ԱԲԽԱԶԻՈՅ մայրաքաղաքին Սուխումիի մէջ Յունուար 26ին սպաննուած է երկրին ներքին գործերու նախարարին տեղակալը: Սպանութիւնը տեղի ունեցած է քաղաքին կեդրոնական շրջանի մէկ սրճարանին մէջ ուր անծանօթ մը մտած

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՅՆ ՄԱՍԸ ՈՐ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԿԱՄ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ»

Հ. Ղուկաս Ինճիճեան (1758 – 1833), Մխիթարեան միաբանութեան մշակութային մեծ գործիչը հիմը դրաւ հայկական հնախօսութեան եւ ազգագրութեան, իր «Ստորագրութիւն հին Հայաստանեայց» (1822), եւ «Հնախօսութիւն Հայաստանեայց աշխարհի» (1835), (եռահատոր) կոթողային երկասիրութիւններով· նման մօրեղբօրը՝ Հ. Միքայէլ Չամչեանի (1738 – 1823), որ հիմը դրած էր արդի հայ պատմագրութեան իր կոթողային եռահատոր «Պատմութիւն Հայոց» 2956 էջերէ բաղկացած երկասիրութեամբ, բանասեղծական եւ լրագրական գործունէութիւններէն դուրս, պատրաստած է նաեւ գերպ. Ագոնցի «Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի» շարքին առաջին հատորը՝ «Հայաստան»ը (1806)· ան բաղկացած է 462 մանրագիր էջերէ, աշխարհագրական, ազգագրական և պատմական հարուստ տեղեկութիւններով, օրինակ ծառայելով Ս. Ղազարի դպրեվանքի պատանի աշակերտի մը որ շուտով պիտի հռչակուէր «Ալիշան» անունով (1820-1901):

«Հայաստան» հատորը տեղագրական անսպառ նիւթեր պարունակող հատոր մըն է, գրուած գրաբարով· անոր ընթերցումը կրնայ մեզ ներկայիս յուզող բազմաթիւ հարցականներ լուսաբանել:

Վրացիները որ վերջերս չրաւաբարուելով Թիֆլիսի հայկական եկեղեցիները գրաւելով, կը փորձեն տէր կանգնիլ նաեւ Գուգարքի մեր ամենաթանկագին եւ յայտնի վանքերուն (Խուճապի, Ախթալայի, Հօրվանքի, Սանահինի, Հաղբատի, Քոբայրի):

«Հայաստանը, կը գրէ Ինճիճեան, եւ Հայաստանի այն սահմանը որ իրենց (Ռուսերուն) տիրապետութեան տակ է ներկայիս, կը կոչեն "Սոմխիթ" եւ Հայերն ալ "Սոմէխի"»: Հինէն Վարդան պատմիչն ալ կ'ըսէ թէ Վրացիները Տաշիրը կամ Գուգարքը, իր ատեն, Սոմխէթ կը կոչէին՝ այսինքն «Հայաստան»:

Ինճիճեան զարմացած հարց կուտայ թէ եւրոպացի աշխարհագէտները ինչո՞ւ այս գաւառները (Գուգարք, Տաշիր) Վրաստանի կը յատկացնեն, երբ Վրացիները զանոնք «Հայաստան» կը կոչեն: «Հիմա Վրաստան չմնաց – կ'աւելցնէ – միացաւ Ռուսաստանի»:

Երեւելի քաղաքը Թիֆլիսն է, մերինները կոչած են նաեւ Տփխիս: Վրաստանի արքայանիստ մայրաքաղաքն էր՝ Քարթլի նահանգին մէջ Կուր գետի ափին, Երեւանէն տասնօրեայ հեռաւորութեան վրայ գտնուող եւ վեցօրեայ՝ Ախալցխայէն:

Գետի կողմէն անպարիսպ է իսկ միւս կողմերէն ամուր կերպով պարսպապատուած, հինգ դուռներով: 1576ին տաճիկները (օսմանցիները) հզօր բերդ մը կառուցած են հարաւային բլուրի մը կատարին, երբ ամբողջ Քարթլը գրաւած են, հռչակաւոր Մուսթաֆա Փաշայի առաջնորդութեամբ:

Քաղաքը մեծ է եւ բազմավաճառ, մեծագոյն մասով բնակուած Հայերէ եւ սակաւ Վրացիներէ եւ այլազգիներէ: Քաղաքի գլխաւոր զարդերէն մին, Կուր գետի սարահարթին վրայ կառուցուած՝ Վրացիներու խանին ապարանքն է: Անոր դիմաց հրապարակ՝ որուն շուրջ վաճառքի կրպակներ: Կան ուրիշ շուկաներ եւ վաճառանոցներ:

Թիֆլիսի մէջ Հայերը ունին երկու առաջնորդներ· մէկը էջմիածինէն ղրկուած, իսկ միւսը Հաղբատի վանքի առաջնորդն է: Երկու առաջնորդարաններն ալ ունին զանազան եկեղեցիներ՝ կը կոչուին 1- Բերդի մեծ եկեղեցին, որ հին է եւ կառուցուած Հայոց 80 Թուականին (631Թ.), որ Հաղբատի առաջնորդի նստավայրն է: 2- Բերդի փոքր եկեղեցի: 3- Վանք կամ Վանքի եկեղեցին, նուիրուած Ս. Կուսի վերափոխման, Կուր գետի եզերքը, ուր կը նստի էջմիածինէն ղրկուած Թիֆլիսի առաջնորդը· ոմանք «Փաշա վանք» ալ կը կոչեն: 4- Սահակաշէն՝ Ս. Աստուածածին կոչումով: 5- Քարաքի եկեղեցին· Ս. Յովհաննէս Մկրտիչի անունով: 6- Բեթղեհէմ Ս. Աստուածածին, քաղաքի բարձունքին վրայ: 7- Կուսանաց եկեղեցին՝ նախորդին մերձակայքը, նուիրուած Ս. Ստեփանոս Նախավկային, ուր պահուած է սուրբին բազուկը եւ մաս մը գանկէն: 8- Մուղնի Ս. Գէորգ որ Հայաստանի նոյնանուն սրբատեղիին անունով կոչուած՝ ուսկից բերած են մասունք մը Ս. Գէորգէն: 9- Ճըկրաշէն՝ այսպէս կոչուած քանի բարկութենէ ծնած է եւ «ճըկր» վրացահայերէնով «բարկութիւն» կը նշանակէ· բայց եկեղեցին նուիրուած է Ս. Աստուածածնի: 10- Նորաշէն (այս այն Նորաշէնն է որու հայկականութեան փաստեր կը փնտռեն վրացի եկեղեցականները): 11- Կոզմայի եկեղեցի՝ նուիրուած Ս. Կոզմայի եւ Դամիանոսի: 12- Ս. Նշան: 13- Քամոյենց Տէր Գաբրիէլի եկեղեցի:

Վրացիներու եպիսկոպոսը «Թպիլէլի»այսինքն Թիֆլիսեան կը կոչուի·· անկէ զատ Վրացիներու կաթողիկոսն ալ Թիֆլիս կը նստի· բայց աթոռանիստ քաղաքը Մցխէթան է ուր կը գտնուի Ս. Սիոն իրենց մայր եկեղեցին· հին է եւ գմբէթաւոր: Ս. Սիոնէն յետոյ մեծ եկեղեցի է Անչիս Խատին, այսինքն տպաւորեալ պատկեր· Վրացիները կ'աւանդեն որ երկար ատեն Քրիստոսի Արդար Թագաւորին ղրկած դաստառակի պատկերը հոն պահուած է:

Աւոր մօտ կը գտնուի Կաթողիկոսի եկեղեցին իր բնակարանով: Խարէպա՝ Աւերման եկեղեցին, վայելչօրէն կառուցուած լատիններէն այս դարուն, բայց գժտութիւն մը ծագած ըլլալով Հերակլ Թագաւորին հօր՝ Դահմուրս խանին ատեն, լատինները գրաւելով իրենց ծէսին փոխեցին (կը թուի թէ ազգային «յատկութիւն» մըն է որ առ այսօր յաջողութեամբ կը շարունակուի): Ս. Գէորգ, որ խանի պալատին առջեւը կը գտնուի: Ծմինտա Սամէպա՝ որ է Ս. Երրորդութիւն: Մէտէխի՝ որ գմբէթաւոր է նուիրուած Ս. Աստուածածնի, կամուրջին միւս կողմը:

Թիֆլիսի մէջ կան երկու մզկիթներ ուր արգիլուած էր մինարէներէն «ձայնատուութիւնը»:

Քաղաքի հարաւ-արեւելեան կողմը առողջարար ջերմուկներ կան: «Թպիլիս քաղաքի» վրացերէն կը նշանակէ տաք ջուրերու քաղաք· հոն Հայերը ունին Ս. Սարգիսի նուիրուած եկեղեցին: Քաղաքի միւս ծայրը հեղեղատին միւս ափին վրայ տափարակ տեղը կը կոչուի «Տափի Թաղ» ուր Հայերը ունին առանձնատուներ եւ եկեղեցիներ որ կը կրեն Տափի Թաղի Քամոյենց եկեղեցի, Տափի Թաղի Ս. Սարգիս եւ ուրիշ եկեղեցի մը:

«Հավլաբարը» կամուրջին միւս կողմը, Մետեխի եկեղեցիին կողմը, գիւղ մըն է ուր կը բնակին Հայեր եւ ունին եկեղեցիներ՝ Մելիքի վանք, Տէր Աստուածատուր եւ Մելիք Միսայէլի եկեղեցիներ:

ՅԻՊԷ

ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՀԱՅ ԳԻՒՏԱՐԱՐԸ

ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

Մեր շրջապատին մէջ երբեմն կը հանդիպինք անհատներու, որոնք հակառակ գործօն արհեստավարժ կեանքէն հեռացած ըլլալու կը շարունակեն մտածել, պրպտել նոր գաղափարներ, պեղել կոյս հողամասեր, մէկ խօսքով՝ թափ տալ իրենց ստեղծագործ երեւակայութեան: Այս դասակարգի ընտրանիին կը պատկանի Ռուբէն Յովակիմեանը, քանի մը տարիէ ի վեր հանգստեան կոչուած ճարտարագէտը, որ մասնագիտացած է ճանապարհաշինութեան եւ քաղաքաշինութեան ոլորտներու մէջ, իրականացուցած մեծ քաղաքներու հանգուցային համակարգեր: Բայց ինչպէս վերեւ յիշուեցաւ, իր մըշտարթուն երեւակայութիւնը սահմաններ չի ճանչնար մասնագիտութեան այլ ոլորտներու առումով:

Ստեղծագործ գաղափարի կայծը կը ծագի, երբ Պրն. Յովակիմեան իր Արցախ կատարած մէկ այցելութեան ընթացքին կը դիտարկէ դըպրոց յաճախող հաշմանդամ երախաներ: Երախաներ, որոնք Արցախեան պատերազմի դժբախտ արկածահարներն են, զոհերը հակահետեւակային ականներու (mines anti personnels)՝ ցնցնուած ըստ բախտի, դաշտավայրերու մէջ: Ըստ մամուլի տուեալներու, Արցախեան հակամարտութենէն, ականներու պայթիւնով տուժած զոհերու թիւը 394 է: Հոն է որ Յովակիմեան յըղացումը կ'ունենայ հնարելու ականազերծման համակարգ մը որ պիտի ապահովէ մաքրագործումը Արցախի եւ նմանօրինակ ականապատուած այլ վայրերու: Ականազերծման տարբեր համակարգեր գոյութիւն ունին, ի հարկէ, սակայն յաճախ հոխայական զանգուածով, սահմանափակ չարժունակութեամբ եւ անմատչելի գիներով:

Ականազերծման նորագիւտ այս տարբերակին նկարագրականին չանցած, հակիրճ տեղեկութիւններ հարկաւոր են, ականներու, անոնց զետեղումին եւ ականազերծման մասին:

Ականը ռազմական պայթուցիկ այն համակարգն է որ թշնամիի ակամայ ազդեցութեան տակ չարժման կ'անցնի: 3 տեսակ ական գոյութիւն ունի· առաջինը հակահետեւակային կամ հականձնական տարբերակն է (mines anti-personnels), որու գործօն տարրը մարդն է, երկրորդը հակահրասայլային ականն է (mines antichars), որու գործօն ազդակը ռազմական փոխադրամիջոցն է, իսկ երրորդ տարբերակը ծովային ականն է որուն թիրախներն են ռազմանաւերն ու ընդծովեաները:

Ներկայիս, ըստ տրամադրելի ալրիչներու տուեալներուն՝ թիւով 60–100 միլիոն գործօն հականձնական ականներ պահուած կը մընան, մօտ 60 երկիրներու հողերուն մէջ: Այս վերջիններէն 30ը մասնաւորապէս վտանգաւոր բնոյթ կը պարզեն եւ այս ցանկը կը գլխաւորէն Աֆղանիստանը՝ 20 միլիոն բընակչութեան համար 5–7 միլիոն ականով, Անկոլան՝ 11 միլիոն բընակչութեան համար 6 միլիոն ականով, Պոսնիա–Հերձեկովինան՝ 3.5 միլիոն բնակչութեան համար 750.000 – 1 միլիոն ականով եւ վերջապէս Գամպոճը 10 միլիոն բընակչութեան համար 5–6 միլիոնով: Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի եւ Արցախին, ականապատուած են ոչ միայն Արցախի, այլ նաեւ Սիւնիքի, Տաւուշի, Գեղարքունիքի, Վայոց Ձորի եւ ընդհանուր առմամբ 60 համայնքներու տարածքները:

Յիշեցնենք որ ականներու «գործածութեան արգելք»ի գործընթացը սկսած է 1992ին եւ առաջին միջազգային պայմանագրութիւնը ստորագրուած 1997 Դեկտեմբերին Օթթաուայի մէջ եւ կիրարկման անցած է 133 երկիրներու մասնակցութեամբ, Մարտ 1999էն ի վեր: Հետաքրքրական է նկատել թէ 3 վերջին արեւմտեան ժողովրդավար պետութիւնները որոնք հականձնական ականներու գործածութեան արգիլման համաձայնագիրը մերժած են՝ Միացեալ Նահանգները, Ֆինլանտիան եւ Իսրայէլն են: Կարգ մը այլ երկիրներ, որոնց կարգին Չինաստանը, Ռուսաստանը, Հնդկաստանը եւ Հիւսիսային Գորէան, կը շարունակեն արտադրել եւ գործածել զանոնք: Չինաստանը, 110 միլիոն ականներով աշխարհի ամենամեծ ականային մթերք ունեցող երկիրը կը հանդիսանայ:

Ականազերծման ցարդ մեզի ծանօթ միջոցները հետեւեալներն են.

ա– Առձեռն ականազերծում (déminage manuel) – այս եղանակը ո՛չ բոլորովին անվտանգ է, ոչ ալ խընայողական: Ականազերծողը մէկ օրուան ընթացքին առաւելագոյնս 120 քառակուսի մեթր կրնայ վըտանգազերծել, ինչ որ կ'արժէ 120 ամերիկան տոլար (1 քառ. մ.ի համար 1 տոլարի հաշուով):

բ– Զինուորական ականազերծման համակարգեր, որոնք իրականութեան մէջ ճամբայ բանալու եւ հարթելու ծառայող ծանր տեսակի մեքենաներ են:

գ– Քաղաքացիական ականազերծիչներ, որոնք անյարմար են՝ արկածեալ, խորտ ու բորտ, արօտավայրային, կամ դժուար հողաշերտերու համար: Մինչեւ այսօր փորձուած են նաեւ այլ լուծումներ, ինչպէս սկաւառակներէ բաղկացած

հրող գլաններ, որոնք արգելքներ յաղթահարելու անկարող են։

Եզրակացնելով ուրեմն, նորագիւտ սարքաւորումը պարտի գոհացնել հետեւեալ պահանջները․

– ան պէտք է ըլլայ յարաբերաբար «պարզ համակարգ», տեղւոյն վրայ խնամուելու եւ ի հարկին նորոգուելու հնարաւորութեամբ՝

– ըլլայ սակաւածախս, կարենալ արտադրուելու համար, մասամբ թէ ամբողջութեամբ, տեղւոյն վրայ, նաեւ կարճ ժամանակէն ներդրումներու վերադարձը ընձեռող, (առ ի ծանօթութիւն՝ ներկայ տուեալներով 1 քառակուսի մեթր հողատարածքի ականազերծումը կ'արժէ 7·3 ամերիկ․ տոլար)։

Իսկ գալով ականազերծման նորաստեղծ մեքենային բնութագրութեան․

– ականազերծումը տեղի կ'ունենայ ականներու պայթեցման միջոցով,

– մեքենան իր առաջնական մասին մէջ ունի սկաւառակներէ բաղկացած թմբուկ–գլան մը, մեքենականացած, որ կ'առնէ հողաչերտի մակերեսի ձեւը։ Մետաղեայ սկաւառակներն են որ իրենց ճնշումով կը պայթեցնեն ականները, իսկ իրենց յատուկ հաւաքման կարգը կը չէզոքացնէ պայթիւնի հարուածը։

– մեքենային շարժընթացը փոփոխական է, արագութիւնը ժամական 4–5 քիլոմեթր։

– մեքենային մեծութիւնը չափաւոր է, ինչ որ գրաւականն է իր շարժունակութեան․ լայնքը՝ 1·2 մեթր, երկայնութիւնը 3մ․, փոխադրելի է բեռնատարի վրայ, կը կշռէ 2·5 թոն։

– մեքենան հեռավար է, բայց կարելիութիւն կ'ընծայէ նաեւ ուղղակի շարժավարութեան,

– արտադրողական ցուցանիշն է ժամական 0·2–0·4 հեքթար մակերես։

2009 Յունուար 9 – ժամը՝ առաւօտեան ինը։ Սենի Ալֆորվիլի գետափը ձիւնապատ է։ Կճող ցուրտին առընթեր պայծառ ու անամպ երկինքի մը տակ կը սպասէ 8 հոգինոց խումբ մը՝ բաղկացած գիտարարքէն, ճարտարագէտէն, մեքենան կառուցող ընկերութեան ներկայացուցիչներէն եւ դիտողէ մը։ Ահաւասիկ քիչ յետոյ բեռնատար կառքէն վար կ'առնուի ականազերծման նորաստեղծ մեքենան։ Բոլոր ներկաները ուշի ուշով կը հետեւին տեղի ունեցած փորձին հանգրուաններուն։ Հեռավար մեքենան կը սկսի պեղել հողատարածքը որ կը պարունակէ զառիվար ու զառիվեր՝ խորտուբորտութիւն։ Ան կը յաջողի իր ետ–առաջընթացը, վայրէջքն ու վերելքը եւ մօտ կէս ժամուան կատարեալ յաջողութեան մը աւարտին կը վերադառնայ իր բեռնատար կառքին։ Ուրախութեան եւ գոհունակութեան զգացումը ակներեւ է Ռուբէն Յովակիմեանի եւ իր մեքենագէտ աշխատակից Անտրէ Հանսի դէմքերուն վրայ։

Երբ քիչ մը տաքնալու նպատակաւ մօտակայ սրճարանը կը մտնենք, կարեւոր հանգրուան մը յաջողութեամբ պսակած ըլլալու մթնոլորտը կը տիրէ։ Յաջորդ փուլը կը կայանայ զինուորական ռազմափորձի դաշտի մը վրայ իսկական ականներու ներկայութեամբ կատարելի փորձին մէջ, որուն յաջողութիւնը կասկած չարթնցներ ներկաներու միջեւ։ Այս վերջին փուլին պիտի յաջորդեն Արցախեան ռազմադաշտի վրայ կիրարկելի փորձերը, ականապատուած դեռնի իրական պայմաններով։ Գալով ծրագրին միջազգային շահագործման հեռանկարներուն, Պրն․ Յովակիմեան իր աշխատութեան առաջին օրերէն իսկ նամակ մը ուղղած է Հայաստանի այդ օրուան Պաշտպանութեան Նախարար Սերժ Սարգսեանին եւ սպայակոյտի հետաքրքիր անձնաւորութեանց, իր յղացած գիւտին դրդապատճառները, նկարագրականը եւ հաւանական արդիւնքները բացատրելով։ Այս առթիւ ան առաջարկած է հեղինակային իրաւունքները եւ առեւտրական ձեռնարկատիրութիւնը զիջիլ Հայաստանին, եթէ որոշ համաձայնութիւն գոյանայ մասնակից պետական թէ մասնաւոր ատեաններու եւ անձերու միջեւ։ Հայաստանի կառավարութիւնը արդէն կապ հաստատած է այս ուղղութեամբ Ֆրանսական կառավարութեան հետ, կ'ըսէ Ռ․ Յովակիմեան։ Անհրաժեշտ է ընդգծել ծրագրին ազգային եւ միջազգային տարողութենէն դուրս, համամարդկային նկարագիրն ու կարեւորութիւնը։ Ճարտարարուեստականացման փուլէն յետոյ, ակներեւ է որ տասնեակ հազարաւոր անմեղ բնակչութեան կեանքը փրկուած պիտի ըլլայ այս գիւտին շնորհիւ։

Յովակիմեանի երեւակայութեան մէջ արդէն իսկ բոյն դրած են ուրիշ նոր գաղափարներ։ Երբ իրեն հարց կու տամ թէ ի՞նչ ջուրի վրայ է այժմ ինչ ծրագիրը, իր սեւեռուն աչքերը կը պսպղան եւ կ'ըսէ․ «Մէկ մը այս մէկը աւարտին հասցնենք, կը տեսնենք...»։ Բայց ես վստահ եմ որ նոր ծրագրի մը մասին որոշ խմորումներ ալ արդէն պատրաստ են իր մտքին մէջ։

Ս․ Տ․

Ալֆորվիլ 21·01·09

ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Շատեր կ'երեւակայեն թէ մարդ առողջ է, երբ հիւանդ չէ։ Ասիկա ո՛չ միայն միամիտ, այլ սխալ կարծիք է։ Առողջութիւնը կենսական ուժ մըն է, որ կ'աւելցնէ մեր դիմադրականութիւնը հիւանդութիւններուն դէմ։ Շնորհիւ այդ ուժին, դիւրաւ կը կատարենք մարմնական թէ բարոյական մեր այն առօրեայ ճիգերը, զորս կը պահանջեն ընտանեկան կեանքն ու գործը։ Յաջողելու եւ կեանքի մէջ յառաջանալու միջոցն է այդ ուժը։ Առանց առողջութեան չկայ կորով։ Չկայ նաեւ երջանկութիւն, առանց առողջութեան։ Ճիշդ է թէ մեր առողջութիւնը մասամբ կախում ունի ժառանգականութենէ եւ կեանքի պայմաններէն, բայց կախում ունի նաեւ մեզմէ եւ պէտք է գուրգուրանք անոր վրայ։

«Ինչո՞ւ զբաղիմ առողջութեամբս քանի որ հիւանդ չեմ» կ'ըսեն շատեր։ Տունի մը տանիքը ծածկելու համար առաջին ձիւնին սպասելու կը նմանի ասիկա։

«Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, պատրաստուէ պատերազմի» կ'ըսէ լատինական առածը, որ ամէնէն աւելի կը պատշաճի առողջութեան։

Պէտք է գիտնալ թէ հիւանդութիւնները մեծ մասամբ դուրսէն չեն գար, այլ արդիւնք են մեր մարմնին ներքին խանգարումին։ Մեր գործարանները մեքենաներու նման կը մաշին կամ կ'աղտոտին, մուր կը կապեն։ Ուրիշ հիւանդութիւններ ալ մանրէներու յարձակման արդիւնք են։ Չենք կրնար արգիլել որ մանրէները յարձակին, բայց կրնանք յաղթականօրէն դիմադրել անոնց։ Մեր միակ զէնքն է զօրացնել մեր առողջութիւնը։

Ատոր համար դեղերը անհրաժեշտ չեն։ Բացի պատուաստներէն որոնք կը չէզոքացնեն կարգ մը տարափոխիկ հիւանդութիւններ։ Հինգ կէտեր պէտք է մեր ուշադրութեան առարկայ ըլլան։

Բծախնդրութեամբ պէտք է հսկել մարմնի ամբողջական մաքրութեան։ Շատեր, որոնք մաքուր կ'երեւին, երեւութապէս մաքուր են միայն։

Բազմաթիւ հիւանդութիւններ արդիւնք են գէշ սննդառութեան. գիրութիւն, մարսողական, լեարդի, երիկամի, սիրտի տկարութիւններ, շաքարախտը, կութը սերտ կապ ունին ուտելու կերպին հետ։ Պէտք է սնունդը չափաւոր ըլլայ, թեթեւ առանց համեմի։ Նաեւ պէտք չէ շատ միօրինակ ըլլայ։ Մարմինը պէտք ունի ամէն տեսակ նիւթերու։ Ալքոլը միշտ վնասակար է։ Նստակեացները աւելի ենթակայ են հիւանդութեան։ Անհրաժեշտ է օրական մարզանքը, մասնաւորաբար շնչառական շարժումները բաց պատուհանին դիմաց։ Քանի մարմինը շարժման մէջ ըլլայ, թթուածինը կը սպառի, բջիջէ բջիջ փոխանակումները կ'աւելնան եւ մարմինը հետզհետէ կը ձերբազատուի իր թոյներէն։

Քանի յոգնեցուցիչ ըլլայ կեանքը, այնքան կարեւոր կը դառնայ հանգիստը։ Լաւ է որ մարդ միշտ աշխատի, բայց վտանգաւոր է գերյոգնութիւնը։ Մի մոռնաք որ քունը սնունդի ու ջուրին չափ անհրաժեշտ է․ կազմութեան համաձայն 6էն ութ ժամ հարկ է քնանալ օդաւէտ ու խաղաղ սենեակի մը մէջ։ Զբօսանքի համար ընտրեցէք բան մը որ բոլորովին տարբեր ըլլայ ձեր առօրեայ գործէն։ Եթէ մտային աշխատութիւն ունիք, մի՛ կարդաք հանգչելու ատեն։ Եթէ օրը մինչեւ իրիկուն աշխատած էք գրասենեակի մը մէջ, մի՛ երթաք բանտարկուիլ հանդիսասրահի մը մէջ։

Մի մոռնաք նաեւ, ատենը անգամ մը երկարիլ փակ աչքերով ու պարապ մտքով, թուլցնելով բոլոր մկանները եւ ջիղերը։

Իսկ առողջութեան հինգերորդ պայմանն է լաւատեսութիւնը։ Յուսահատութիւնը եւ յոռետեսութիւնները բաց դուռ են բոլոր հիւանդութիւններուն համար։ Նոյնիսկ երբ մանրէական հիւանդութիւն մըն է, ենթական աւելի արագօրէն կ'ապաքինի, եթէ բարոյական լաւագոյն պայմաններու մէջ է։

Կրկնենք որ այժմ հաստատուած է թէ լուրջ հիւանդութիւնները ծագում կ'առնեն որքան մարմնէն, նոյնքան ալ հոգիէն։

Ուրեմն հարկ է զուարթ ըլլալ, բարեացակամ, ներողամիտ։ Զգուշանալ նախանձէն եւ ատելութենէն։

Առողջ ըլլալու լաւագոյն միջոցներէն մէկն է սիրել կեանքը։

«ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ»

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ․

«Իրաւամբ այս փոփոխութիւնը լի էր խոստումներով, բայց, իրողութեան մէջ, 61 րդ յօդուածը անգործադրելի մնաց․ Բ․ Դրան կողմէ ո՛չ մէկ բարեկարգութիւն կատարուեցաւ, եւ՝ հետեւաբար՝ Պետութիւնները առիթ չունեցան որեւէ հսկողութիւն կատարելու։ Այսուհանդերձ, 1895ի Սասնոյ առաջին ջարդերէն ետքը, Պէրլինի Դաշնագիրը ստորագրող Պետութիւնները որոշեցին ստիպել Բ․ Դուռը իր խոստումը կատարելու եւ Կ․ Պոլսոյ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դեսպանները պաշտօն առացան բարենորոգումներու ծրագիր մը պատրաստելու։ Այս ծրագիրը ծանօթ է 1895 Մայիս 11ի յիշատակագիր անունով։ Ընդունուած է միւս երեք Պետութիւններու կողմէ, որոնք չեն մասնակցած խմբագրութեանը եւ նոյնիսկ ընդունուած եւ իրատէով հաստատուած է Բ․ Դրան կողմէ։ Պէ՞տք է աւելցնել թէ՝ երբեք գործադրուած չէ։ Գոնէ իբրեւ օրինակ մը ծառայէ այսօր մեզի հետ բարենորոգմանց ծրագիրը օրինաւորութեան մէջ դնելու համար, կոթնելով Պէրլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածին՝ որմէ բխած է։ Որովհետեւ, կը կրկնեմ, Պարոններ, չուզեցինք նոր բան մը ընել եւ աւելի ուժ տալու համար մեր արդար պահանջումներուն մեզի պարտք համարեցինք հիմնուիլ միջազգային Դաշնագրի մը՝ Պէրլինի Դաշնագիր՝ եւ Պետութեանց կողմէ պատրաստուած ծրագրի մը վրայ։ Այս ծրագիրը իբրեւ ուղեցոյց առնելով՝ ուզեցինք քաղաքական որեւէ նպատակ մէկ կողմ դնել եւ մեր բարենորոգումներուն տալ զուտ վարչական նկարագիր մը։

«Այնպէս ըսին, Պարոններ, թէ այս այնքա՛ն չափաւոր բարենորոգումներէն միայն Հայերը պիտի օգտուին։ Ասիկա սխալ մըն է, զոր պէտք է ուղղել․ եւ այդ սխալը առաջ կու գայ թիւրիմացութենէ մը hայկական բարենորոգումներ բառէն եւ սա իրողութենէն թէ՝ զանոնք պահանջողները Հայերն են։ Իրապէս hայկական կոչուած բարենորոգումները ամէնուն շահուն պիտի նպաստեն, թէ՛ մահմետականներուն եւ թէ՛ քրիստոնեաներուն, որովհետեւ կարելի չէ ընդունիլ թէ երկրամասի մը մէջ ապահովութիւնը, արդարութիւնն ու տնտեսական բարգաւաճումը բնակչութեան մէկ մասին օգտակար ըլլայ ի վնաս միւս մասերուն։

«Հաստատեցինք թէ մեր պահանջած բարենորոգումները հիմնուած են միջազգային յանձնառութեանց վրայ, թէ զուտ վարչական են, եւ թէ կոչուած են ծառայելու թէ՛ մահմետական եւ թէ՛ քրիստոնեայ բնակչութեան շահերուն։ Հիմա կը մնայ ցոյց տալ թէ այս բարենորոգումներուն իրականացումը ամբողջովին կախուած է եւրոպական հակակշռի մը գոյութենէն։ Իրապէս այդ հակակշիռը բարենորոգումներու կենսունակութեան եւ անոնց կանոնաւոր եւ բեղուն գործադրութեան միակ երաշխաւորութիւնն է։

«Արդարեւ բազմաթիւ են բարենորոգումներու այն ծրագիրները, զորս Օսմանեան կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունեցած է գործադրելու 1862էն ի վեր։ Այդ ծրագիրներուն շատը ներշնչուած են եւրոպական Պետութիւններու խորհրդով եւ նոյնիսկ գործադրութեան սկզբնաւորութիւն մըն ալ ունեցած են, բայց ամէնքն ալ թողուած են մէկ կողմ, որովհետեւ ո՛չ մէկ հակակշիռ կ'ապահովէր անոնց պահպանումը եւ շարունակումը։ Այս մասին ամէնէն աչքառու օրինակն է 1895ի բարենորոգումներու ծրագիրը, որ երբեք չգործադրուեցաւ, որովհետեւ Բ․ Դուռը զայն ընդունեց փոփոխելով եւ եւրոպական հակակշիռը ջնջելով։ Այս մասին՝ Թուրքիոյ մէջ՝ իբրեւ բացառութիւն, բան մը կարելի է յիշել, այն ալ ելմտական բարենորոգումներու բաժնին մէջ․ կ'ակնարկեմ Հանրային Պարտքի Վարչութեան, որ Կայսրութեան ելեւմուտը վերակազմեց։ Բայց այս բացառութիւնն իսկ կանոնը կը հաստատէ․ որովհետեւ եթէ իրա՛ւ է որ հակակշիռ մը չէ կցուած Հանրային Պարտքի Վարչութեան, իր եւրոպացի անդամներուն անուանման ձեւը, որոնք ուղղակի պարտապահանջ սենտիքաներու կողմէ կ'ընտրուին, եւ ասով զերծ են քաղաքական փոփոխութիւններէ, համարժէք հակակշիռ մը կը ներկայացնէ։

(Շար․ 19)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Փաթրիք Ճիմպիւշեան, Արմինէ Տիգ-Ճիմպիւշեան (Նէօյի) 50 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Գրիգոր Համբարձումեանի մահուան առթիւ, իբր ողբացեալին փափաքին:

U.G.A.B.

EXPOSITION

U.G.A.B. Paris/IDF organise une exposition intitulée **«Ecoumène & Molokans»** du photographe japonais **Takuji Shimmura**, un passionné de l'Arménie, **du 5 au 14 février** au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB (118 rue de Courcelles, Paris 17e).

Le vernissage aura lieu le **Jeudi 5 février de 18h30 à 21h.**

Plusieurs voyages conduisent Takuji en Arménie; les photographies humanistes qu'il y réalise d'abord lui ouvrent les portes du pays, oriantant son travail sur les mutations urbaines subies par la ville d'Erevan, victime du tremblement de terre de 1988.

«Ecoumène» : le grand sujet réalisé en 2007 à Erevan lui vaut de remporter le Prix Lucien Hervé et Rodolf Hervé 2008 à l'Ecole Spéciale d'Architecture de Paris.

«Molokans» : une série de portraits sur une communauté Russe vivant en Arménie, recluse sur elle-même.

Pour plus d'information, visitez notre site :
http://paris.agbueurope.org

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 1

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
եւ
Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն Հոգելոյս ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ վախճանման 10րդ տարելիցին առթիւ, յարգելու համար յիշատակը երկար տարիներու ընթացքին անոր բերած վաստակաշատ ծառայութեան՝ ի սպասարկութիւն Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Եկեղեցւոյ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

ու քանի մը անգամ կրակած է փոխնախարարին վրայ:

ԿԻՒՐԵՂ Ա. ռուս օրթոտոքս եկեղեցւոյ նոր պատրիարքն է, Ալեքսիս Բ.ի վախճանումէն ետք ընտրուած: Եկեղեցական քուէարկութիւնը տեղի ունեցած է դաղտնի, պարզ մեծամասնութեամբ, 711 պատգամաւորներու կողմէ: Նոր պատրիարքը, 62 տարեկան, ցարդ Սմոլենսկի եւ Կալինինկրատի մետրոպոլիտ էր:

Ժ.-Ֆ. ԳՈՓԷ վճռականօրէն յայտարարած էր.- «Որքան ատեն, որ ողջ եմ յատեսողական հարկը յաւելում պիտի չկրէ» եւ հիմա նոր նախադասութեան մը պէտք ունի արդարացնելու համար յաւելումը, որ տեղի պիտի ունենայ 2010ին, հասնելով 123 եւրոյի...

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ եւ Միշէլ Սափէն (առաջինը տնտեսական վերականգնումի նախարար, երկրորդը ազգային քարտուղար Ընկերվարական կուսակցութեան) դէմ առ դէմ ճակատում մը ունեցած են Լիպէրասիոնի մէջ (Յունուար 28), որու ընթացքին Տէվէճեան կը ճաղկէ ընկերվարական ծրագիրը, որու բռնած ճամբան սխալ կը գտնէ: Սափէնի համար ալ Ն. ԷՄ. Փէ.ն չէ ըմբռնած տագնապին տարողութիւնը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **l o t o le dimanche 8 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée
« M A D Z O U N O V K E U F T E S »
Le Samedi 7 février à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— Madeleine: 01 43 10 04 96
— Nilva: 06 87 05 00 67

□

ARNOUVILLE

La Croix Bleue des Arméniens de France, **section «Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.

Spectacle COMPLET

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.

Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

⁂

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE»**, **tous les vendredis matins de 10h à 12h,** ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h,** au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse
et amicale
La Section de Chaville
organise
UN GRAND LOTO
à l'Atrium de Chaville
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
Le Dimanche 8 février
à 14 heures 30.

□

Date à retenir

P A R I S

SAMEDI 28 MARS

DINER DE GALA

à l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'UGAB-Europe vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 14 février — 27 juin 2009

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 2 CD audio :
99 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

Les Activités du Mois de Janvier
du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

C O N C E R T
D U C H O E U R S A H A K - M E S R O P

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : **Khatchig YILMAZIAN**
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30
VENDREDI
30 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·129 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 84e ANNEE — N° 22·129

0 ՏԸ ՍԷՆԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ 500 ՀԱԶԱՐ ԵՒՐՈՅԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄԸ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

0 տը Սէնի ընդհ. խորհուրդի նախագահ Փ. Տէվէճեան եւ Ֆրանսայի Հայկ. Հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թերզեան պայմանագիր մը ստորագրած են. ան պիտի առաջնորդէ Տաւուշի շրջանի տասնեակ մը գիւղերուն համար հողամըշակումի զարգացման ծրագիր մը կիրարկելու: Ծրագիրը երկու տարուան պիտի ըլլայ, պիտի ընդգրկէ ոռոգումի ցանցի մը, կաթ հաւաքելու կեդրոնի մը բարեկարգումը եւ արդիական միջոցներով հողամշակումի կեդրոն մը: Այս նպատակով 0 տը Սէնի ընդհ. խորհուրդը 500 հազար եւրօ կը յատկացնէ Հիմնադրամին:

0 տը Սէնի շրջանային ժողովին կողմէ յատկացումի որոշումին Դեկտեմբերի միաձայնութեամբ քուէարկութիւնը ցոյց կու տայ թէ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը որպէս գործընկեր ինչ վստահութիւն կը ներշնչէ Ֆրանսայի շրջանային վարչութիւններուն:

Ա. ՊԱՊԱՃԱՆ՝ «ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՑՈՒԿԻՆ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ»

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Տավոսի չփումներուն ընթացքին պատասխանելով հեռատեսիլի կայանի մը հարցումներուն, խօսած է Իսրայէլի հետ իրենց յարաբերութիւններու ներկայ մասին: Ըսած է թէ Գազայի հարցին մէջ Թուրքիոյ կեցուածքը հրէական որոշ կազմակերպութիւններու վրդովում պատճառած է, անոնք նամակներ ղրկած են Անգարա:

«Սակայն, ըսած է Ա. Պապաճան, Թուրքիա - Իսրայէլ յարաբերութիւնները ռազմավարական բնոյթի են: Առանց Թուրքիոյ նեցուկին շրջանին մէջ Իսրայէլի գոյութիւնն ալ դիւրին պիտի չըլլայ: Այո՛, անվիճելի է հրէական լոպիին ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին եւ վարչակազմին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը: Բայց 1915ի պատահարներուն առընչութեամբ վերջին տարիներուն հրէական կազմակերպութիւններուն միջեւ տարբեր տեսակէտներ յայտնուեցան: Անոնք այլեւս նախկինին նման նեցուկ չեն կանգնիր Հայկական ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ: Սակայն Թուրքիա պատմութենէն վախնալիք բան չունի»:

ՊԱՔՈՒ — ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ ԱՃԻՒՆԻՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ

Պաքուի 26 կոմիսարներու (որոնցմէ մէկն է Ստ. Շահումեան) յուշահամալիրին մէջ պեղումներ կատարուած են ու միայն 23 աճիւն գտնուած է: Բացականերէն է Ստ. Շահումեանի աճիւնը: Ան եղած էր Պաքուի ժողովրդական կոմիսարներու խորհուրդի նախագահ: Ազրպէյճանցի երեսփոխան մը, Ն. Նասիբլի երեւոյթին առիթով յիշեցուցած է 1980ական թուականներու կէսերուն կատարուած հրապարակումները թէ Անգլիացիները կոմիսարներու բոլորն ալ չէին գնդակահարած: Ողջ մնացածներէն էր Ստ. Շահումեանը որ մէկ քանի ուրիշ Հայերու հետ փոխադրուած էր Հնդկաստան ու հոն բնական մահով մահացած:

Շահումեանի թոռնուհին Տատիանա որ Ռուսաստանի Գիտութեան ակադեմիային Արեւելագիտութեան հիմնարկի հետազօտութիւններու նախագահն է, ըսած է թէ այդ վարկածը հերքուած է պատմաբաններու կողմէ: Անոնք ապացուցանած են թէ պնդումը ոչ մէկ կապ ունի իրականութեան հետ: Իր համոզումով, աւելի հաւանական է որ իր մեծ հօրը աճիւններուն բան մը պատահած ըլլայ 1980ական տարիներուն, հայեւազրպէյճանական հակամարտութեան սուր բնոյթ առած շրջանին:

«ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ ԱՇԽԱՐՀԸ ՉԻ ԿՈՐԾԱՆԻՐ» ԲԱՑՑ ԱՆԳԱՐԱ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ԿԸ ԴԻՄԷ

Թուրքիոյ վարչապետը Թ. Էրտողան Տավոս մեկնումէն առաջ պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մասին թէ իրենք ամբողջովին անկեղծութեամբ կը մօտենան այդ մարզին. «Սա պահուս մեր տեսակցութեան համար ոչ մէկ արգելք կայ: Ապրիլ 24ին աշխարհը չի կործանիր» չեշտած է ան: Ցետոյ յիշեցուցած է թէ Թուրքիա օդային տարածքը բացած է Հայաստանի, երկրին մէջ ներկայիս մօտ 40 հազար Հայաստանցի կայ որոնք ապօրինի կեցութիւն ունին, խոյս տըւած ըլլալով Հայաստանի մէջ տիրող թշուառութենէն. բայց Թուրքիա զանոնք չի վտարեր. տար զուգահեռ Ախթամարի եկեղեցին վերակառուցած են, եւլն.:

Ասոր քով, Թուրքիա իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան փոխ նախագահին գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը ղրկած է ԱՄՆ: Պատուիրակութեան առաքելութիւնն է ամէն բան ընել, որպէսզի խոչընդոտուի Ցեղասպանութեան Գոնկրէսին կողմէ ճանաչումը որ կարելի նկատուիլ սկսած է Պ. Օպամայի ընտրութենէն ի վեր:

Պատուիրակութիւնը Ուաշինկթընի մէջ հանդիպումներ կ'ունենայ նոր վարչակազմի դէմքերու, նաեւ հրէական լոպիի ներկայացուցիչներու հետ:

ՀԵԾ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԷ Ճ. ԼԱՆԿԻ ԶԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

Հայկական ցեղասպանութեան մասին նախկին նախարար ու ընկերվար երեսփոխան Ճ. Լանկի անցեալ Հոկտեմբերի ժխտողական ծանօթ արտայայտութեան հաղորդագրութեամբ մը հակազդած է Հ.Յ.Դ.-ն: «Հայկական ցեղասպանութիւնը» չակերտելու անոր նոր կեցուածքը զայթակղալի կը համարուի ու յարիր՝ նոյն ցեղասպանութեան նորօրեայ ժխտողներու թեզերուն:

«Ճ. Լանկ թէ' իր անձը, թէ' հանրապետական հիմնարկութիւնները կը վարկաբեկէ: Ան մեզի ցոյց կու տայ ժխտողականութեան անօգոյ դէմքը, իր բովանդակ ստորնութեամբ: Կ'անարգէ Ֆրանսան ու անոր մարդկայնական արժէքները» կ'ըսուի հաղորդագրութեան մէջ:

* * *

Ֆրանսահայերէն նոյն բնոյթի անհատական բազմաթիւ հակազդեցութիւններ ալ կ'ուղղուի Ճ. Լանկի, մեծ մասով համացանցի ճամբով:

Որպէս Ֆրանսահայութեան ներկայացուցչական մարմին, ակնկալելի էր որ առաջին հակազդողներու շարքին ըլլար Ֆրանսահայ խորհուրդը:

ԼՂՀ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ԿԱՅՔԷՋԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Ֆրանսայի ներկայացուցչութիւնը կայքէջ մը հաստատած է (ֆրանսերէն). հոն տեղ գտած են պատմութեան, տնտեսութեան, մշակոյթի, եւ այլ նիւթերու մասին աւելի քան հարիւրեակ մը յօդուածներ: Կայքէջը կը տեղեկացնէ նաեւ ԼՂՀ ներկայացուցչութեան գործունէութեան, կու տայ զբօսաշրջական լուրեր, Արցախի մարդասիրական պահանջներուն կ'արձագանգէ: «Այժմէականութիւն» խորագրին տակ կը գետեղուին քաղաքական, տնտեսական, ընկերութեան վերաբերող լուրեր:

Կայքէջին հասցէն է.
www.haut-karabagh.com

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տագնապը, բոլոր ճակատներու վրայ այնքան սուր է, որ Սարքոզի կը խուսափի հեղինակօրէն մօտենալէ հարցին եւ կրկնելէ անցեալին ըրած յոխորտանքը, երբ խնդալով կ'ըսէր՝ «Այլեւս, երբ գործադուլ ըլլայ, ոչ ոք կ'անդրադառնայ»: Գլխաւոր մտահոգութիւնն ալ Յունուար 29ի օրը չէր այնքան, որքան՝ ինչ որ պիտի պատահէր վերջը եւ նոյն մտավախութիւնն ունին սենտիքաները, որոնք կրնան հակակշիռը կորսընցնել: Այդ է պատճառը, հաւանաբար, որ Սարքոզի շատ պզտիկ է եւ խոհեմ՝ իր արտայայտութիւններուն մէջ եւ նոյնիսկ խուսափած է մասնաւոր շուք մը տալէ իր տարեդարձին (Յունուար 28, 54 տարեկան):

ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ լոյս պիտի չտեսնեն Ուրբաթ օր (Յունուար 30) գործադուլի հետեւանքով: Նախորդ օրը, Յունուար 29ին, ընդհանուր կացութիւնը աւելի լաւ էր քան ինչ որ նախատեսուէր: Կառախումբերու երթեւեկը կէս առ կէս ապահովուած էր, հանրակառքերը ընդհանուր առմամբ շատ փոքր խանգարումներ ունէին, մեթրոյին երթեւեկը խանգարուած էր ըստ գիծերու. դասատուի վիճակը աւելի դէշ էր: Ցոյցերը սակայն կը յաջողէին բազմամարդ ըլլալ Փարիզէն դուրս:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Ֆրանսայի դեսպանը Արտաքին նախարարութիւն հրաւիրուած է իբրեւ հետեւանք Երուսաղէմ պատահած միջադէպին, երբ Ֆրանսայի ընդհ. Հիւպատոսը վեց ժամ երկար անցքին մընացած է (Գազայէն Իսրայէլ), որովհետեւ իր կառաշարը, ուր եւրոպացի այլ դիւանագէտներ ալ կային, իսրայէլացի զինուորներու կրակոցներուն տակ մնացած է: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան բանբերը «անընդունելի» որակած է միջադէպը: Իսրայէլ բացատրած է որ պատահածը (Յունուար 27ին) հետեւանք էր ծաղած բիրտ արարքներուն Իսրայէլի եւ Գազայի միջեւ եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայի դիւանագէտը չէր թիրախը:

ԻՐԱՆ իր պայմանները կը դնէ երկխօսութիւն հաստատելու համար Օպամայի հետ: Քիրմանշահ (արեւմտեան Պարսկաստան) արտասանած իր ելոյթին մէջ, Ահմատինէժատ խիստ ոճ մըն ալ գործածած է, շեշտելով. «Անոնք որոնք փոփոխութեան մասին կը խօսին, նախ պէտք է ներողութիւն խնդրեն պարսիկ ժողովուրդէն, փորձէն ղարմանել ոճիրները, զորս գործած են իսլամական հանրապետութեան դէմ»: Ու նախագահը թուած է երկար ցանկ մըն ալ մեղադրանքներու զորս ունին ԱՄՆ-ու դէմ: Ոչինչ մոռցած է, սկսելով Մոսատեղի դէմ կազմակերպուած պետական հարուածէն (1953), մինչեւ իրենց թշնամական դիրքը 1979ի յեղափոխութեան դէմ եւ Իրաքի գրաւումը 2003ին:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ օդանաւերը կրկին ռըմ-

(Շար. ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲԱՆԱԿԻ ՕՐԸ ՆՇՈՒԱԾ

Հայաստանի բանակին կազմութեան 17րդ տարեդարձը նշուած է Յունուար 27ին: Գարեգին Բ., նախագահ Ս. Սարգսեան, Ազգային ժողովի նախագահ Հ. Աբրահամեան շնորհաւորական ուղերձներ յղած են, կատարուած են պարգեւատրումներ, իսկ Յունուար 28ին Ազգային ժողովի նախագահը, վարչապետը, Սահմանադրական ատեանի նախագահը, բանակի բարձրաստիճան սպաներ, գըլխաւորութեամբ պաշտպանութեան նախարար Ս. Օհանեանի, այցելած են Եռաբլուր: Ծաղիկներ դրուած են զօր. Անդրանիկի, Վազգէն Սարգսեանի շիրիմներուն, արցախեան պատերազմի զոհերու յուշակոթողին:

* * *

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՆԿՐԷՍԻ ԱՓՍՈՍԱՆՔԸ

Հայ ազգ. կոնկրէսը (ՀԱԿ) Յունուար 28ին յայտարարութեամբ մը ափսոսանք յայտնած է Եւրոպական խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին նախորդ օրուան որոշումին որով Հայաստան հանրաքուէի իրաւունքէ չէր զրկուած: Ափսոսանքը հիմնուած է այն պնդումին վրայ թէ եւրոպական ատեանը քուէարկեց Թեւանքի տեղեկութիւններով, թէ Հայաստանի մէջ տակաւին 58 քաղաքական բանտարկեալներ կան, եւլն.:

ՍԱՐԳՍԵԱՆ - ԱԼԻԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ս. Սարգսեան եւ Ի. Ալիեւ Յունուար 28ին Ցիւրիխի մէկ պանդոկին մէջ հանդիպում ունեցած են, նախ Մինսկի խումբի նախագահներուն, Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի նախագահի անձնական ներկայացուցիչին ու երկու երկիրներու արտաքին գործերու նախարարներուն մասնակցութեամբ. յետոյ տեսակցութիւնը եղած է գլուխ-գլխի:

Երեւան «կառուցողական եւ դրական» որակած է հանդիպումը: Կողմերը Ղարաբաղի հարցին բանակցային հոլովոյթին ներկայ առընչուած իրենց տեսակէտները ներկայացուցած են. նաեւ փափաք յայտնած որ բանակցութիւնները շարունակուին Մինսկի խումբին հովանաւորութեամբ:

Նախագահ Ս. Սարգսեան Ցիւրիխէն մեկնած է Տավոս, ներկայ ըլլալու Տնտեսական միջազգային փորումին պաշտօնական բացումին:

* * *

Նոյն օրը հանդիպում մը ունեցած են Հայաստանի ու Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարներն ալ:

ARAM

ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«Հայ Աւանդներու Հետազօտական կեդրոն»ը, իր նոր վայրի բացումը պիտի կատարէ Փետրուար 5, 2009 թուին:

1997 թուին էր, երբ չորս անձերի սարքագրութեամբ «կեդրոն»ի հիմքը դրուեց եւ որպէս վայր հաստատուեց փոքրիկ կրպականման, հազիւ 25 քառակուսի մեթրանոց մի սենեակ, Մարսէյլի Սէն Ժեռոմ թաղամասի մէջ:

Տարիների գործունէութիւնը արդարացրեց «կեդրոն»ի գոյութեան իրաւունքը: Նոր վայրը այժմ անհամեմատ աւելի ընդարձակ է. մօտ 210 քառակուսի մեթր, երկու յարկի վրայ տարածուած: Մուտքը թաղի հրապարակի վրայ է բացւում՝ Մարսէյլին բնորոշող մի տեսարանով, ուր կեդրոնական տեղն ունի կաթողիկէ եկեղեցին, շուրջն առած մի քանի տներ ու խանութներ: Հրապարակի զարդն են կազմում փարթամ սօսիներն ու մի քանի նստարաններ սալայատակ գետնի վրայ: Այս հրապարակից է, որ մուտք կարելի է գործել «Հայ Աւանդներու Հետազօտական կեդրոն»ը: Տարածքը ամբողջովին նորոգուած է ու ախորժալի արդիական գոյներով ձեւաւորուած: Ընդունարանի եւ գրադարանի միջեւ, որպէս խորհրդանիշ, տեղաւորուած է մետաղեայ, հարիւր տարի աւելի ծառայած, կօշկակարութեան մի հսկայ գործիք: Վայրը, 1930ական թուականներից մինչեւ մէկ տարի առաջ, հայ կօշկակարի աշխատանոց էր: Հիմա էլ կրկին «աշխատանոց» է վերանուանուած, ուր հետազօտող անձինք պիտի գան, աշխատեն ու պրպտեն պահպանուած հայ ազգի «յիշողութեան» վրայ: Այս է նշանակում երկդիմի ընտրուած կեդրոնի անունը հայերէն հընչողութեամբ՝ ԱՐԱՄ, իսկ իմաստով ֆրանսերէն՝ ARAM (Association pour la Recherche et l'Archivage de la Mémoire arménienne):

Մտնում եմ ներս, ինձ ի նախապէս ծանօթ մի վայր, ուր մինչեւ անցեալ տարի յաճախ գնում էի ներս մտնում կօշկակար ազգականիս մօտ. զրուցելու, երբեմն էլ կօշիկ գնելու: Այս անգամ ամէն ինչ տարբեր է, իմ այցի նպատակն էլ տարբեր է: Եկել եմ Կարպիս Արթինին հանդիպելու. «կեդրոն»ի 75ամեայ հիմնադրին: Նա էլ նախկին կօշկակար տանտիրոջ զարմիկն է՝ հօրաքրոջ տղան, նաեւ իմ ազգականը: Միւսների պէս վարժուած եմ իրեն միշտ Կարպիս «Թօնթօն» անուանել:

Տարիներ առաջ արդէն ձայնագրել էի Կարպիս Թօնթօնին. հաւաքել էի իր իմացած աւանդական երգերը, նկարահանել Սեբաստիայի պարերը. խօսքը մեզ տարել էր դէպի իր հայրը՝ Սահակը, ու երկար ու բարակ Կարպիսը խօսել էր իր հօր մասին. Մեծ Եղեռնից ազատուել էր երիտասարդ տարիքին կանացի հագուստների տակ ծպտուած, որը նշանակում է թէ շատ բան էր տեսել ու արթուն յիշողութեամբ ամէն իրիկուն ընթրիքի սեղանին նստած, նա պատմել էր իր զաւակներին տարագրութեան դէպքերը ու ամէն անգամ էլ հեկեկանքը խօսքի աւարտից առաջ էր հասել... Ըստ Կարպիսին նա ինքն իրեն մեղաւոր էր զգում, որ ողջ մնաց ու ապրեց, մինչդեռ հարազատները իր աչքի առջեւ սպաննուեցին, կամ մահացան: Մեր Կարպիս Թօնթօնը շատ բան ունի ստացած Սեբաստացի հօրից. հայերէնը, երգերը, պարերը, կատակները, դարձուածքները ու նաեւ բարձրախօս լինելը: Ինչպէս Ջէնով Օհանը, որ ապրեց Սասնայ Ծռերի մի քանի սերունդների հետ ու նախնիների ձայնը հասցրեց նոր սերունդներին, մեր Կարպիս Թօնթօնի ձայնն էլ իրենից առաջ է ընկնում ու աւելի շուտ հասնում գնալիք տեղը:

Մտնում եմ գրասենեակ, առաւօտ է, բարեւում եմ:

Կենսուրախ ժպիտով դառնում է ինձ ու բարեւոյսի փոխարէն ասում.

Առաւօտ լուսոյ,
Արեգակը արդար,
Պագ մը տուր Զարդար,
Չենէ, չեմ կարդար:

Համբուրւում ենք: Գիտի ինչի համար եմ եկել: Իրեն եմ ուղղում հերթական հարցումներս, թէ ի՞նչ նպատակի համար է ստեղծուել կեդրոնը, ո՞վ է օգտագործողը եւ ինչպէ՞ս է գոյատեւելու:

«Ով կ'ուզէ պատմականը ընել ֆրանսահայ գաղութին, հոս նիւթ կը գտնայ: ARAM–ն ունի բոլոր տուեալները գաղթական Հայերու պատմութեան:

Եթէ սկսինք 1922 թուականէն, երբ վերապրողները ֆրանսական նաւերով եկան ու տեղաւորուեցան գաղթականներու կայաններու մէջ, ունինք անոնց բոլորի ցանկը (1), ծննդեան թուականը, լքած գիւղերու անունները, գիտցած արհեստը ու...

Ունինք բոլոր ցանկը բացուած դպրոցներու, մարզական, հայրենակցական եւ գեղարուեստական միութիւններու, եկեղեցիներու հիմնարկէքի թուականները...

Հաւաքած ենք մեր քովը բոլոր "Կանոնագիր–ծրագրիներ"ը, "Տեղեկագիրներ"ը, "Ողեցոյց–Տարեցոյցեր"ը, եկեղեցիներու "Անդամագրութիւններ"ը, վկայագիրները, միութիւններու անդամակցական քարտերը, պաշտօնական յայտագիրները, ծանուցումները, գեղարուեստական ելոյթներու ծրագիրները, եւ այլն:

Ունինք մեծ հաւաքածոյ մը հրատարակուած գիրքերու, ըլլայ հայերէն, ֆրանսերէն կամ այլ լեզուով: Ունինք լուսանկարներ, նամակներ, քարտէսներ, կենսագրական եւ պատմական գիրքեր ու այլ փաստաթուղթեր:

Կան նիւթեր հաւաքուած ֆրանսական արխիւներէ (2). պատճէնահանուած են ֆրանսական թերթերէ, այն բոլոր նիւթերը, ուր կը խօսուի Հայերու մասին:

Առանձին մաս կը կազմեն 1800ական թուերուն եկած առեւտրականներու, պաշտօնական անձերու, մտաւորականներու, քանի մը մեծ գերդաստաններու փաստաթուղթեր, անոնց ունեցած պետական գործունէութեան եւ իրենց բերած հայանպաստ գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ: Յիշեցնեմ, որ հայ եկեղեցւոյ առաջնորդարանը Ֆրանսայի մէջ, առաջին անգամ պաշտօնապէս կազմաւորուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ 1880 թուին: Անոնք մեծ դեր պիտի կատարեն նաեւ գաղթականներ տեղաւորելու, ապրուստի ու աշխատանքի օգնութիւններ ցուցաբերելու մէջ:

Իսկ գիտնալու համար թէ գաղթական ժողովուրդը ո՞վ էր, ուրկէ՞ եկաւ, հաւաքած ենք 19րդ դարու Հայերու պատմութեան մասին աղբիւրներ:

Պատմական տուեալներու բաց մը կայ, թէ 1915ի Մեծ Եղեռնէն մինչեւ 1922ը, վերապրողները, ինչպէ՞ս ապրեցան եւ ի՞նչ բրին մինչեւ իրենց Ֆրանսա հաստատուիլը: Մէկ խօսքով, ան կեանքը որ ընդհատուեցաւ «Երկրին» մէջ, կը փորձենք հետքերը գտնալ ու պահպանել:

Մեր հիմնած կեդրոնը ազգի "Յիշողութիւն"ը կը պահպանէ»:

Հեռախօսի ձայնը հնչեց: Փետրուար 5ի բացման համար պատրաստութիւնները շատ են: Կարպիս Արթինը երկու տարի առաջ վերակազմաւորեց «կեդրոն»ի ղեկավարման կազմը: Ներգրաւեց մի քանի երիտասարդների, որպէսզի ապահովի ARAM–ի ապագան: Զանգահարողը քարտուղարն էր՝ Վարդանը: Կարպիսը հեռախօսը ձեռքն առաւ, Վարդանի անունը պաստառի վրայ տեսաւ, ու «Ալօ»–ի փոխարէն սկսեց երգել

Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան,
Հոգիս հոգուդ մեռնի դուրբան.
Մեռնի դուրբան:

Հեռախօսային խօսակցութիւնը աւարտելուց յետոյ կրկնում եմ հարցումը:

— Ի՞նչ արխիւի հիման վրայ ստեղծուեց այս կեդրոնը:

Կարպիսը մի պահ կը լռէ ու գլուխը թափ տալով կը սկսի խօսքը շարունակել.

«Եթէ կ'ուզես ճշմարտութիւնը գիտնալ, այսօր Կարպիսը չէ, որ հոս է, Սահակն է, որ հետդ կը խօսի: Հայրս 1924ին հասաւ Ֆրանսա, ու մահացաւ 1973ին: Առաջին օրէն ի վեր ուզած է "Յառաջ"ին բաժանորդագրուիլ (1925) ու պահած է բոլոր թիւերը: "Յառաջ"ին, ընդհանրապէս, նամակներ կը դրկուին, թէ. "... ա՛լ թերթ մի դրկէք, պապան մահացաւ...", իսկ մեր տունին հասցէով, դեռ մինչեւ այսօր, հօրս անունով "Յառաջ"ը կը ստանանք: Երկրորդ մըն ալ "Կեդրոն"ին հասցէով "Յառաջ" կը ստանանք... ահա թէ ինչպէս պիտի քաջալերել հայկական թերթը...

Հայրս կեանքին մէջ միայն երկու անգամ վեց ամսով դպրոց գացած է, բայց ծարաւ էր գիր ու գրականութեան: Թուղթ մը նետած չէ եթէ հայերէն գիր ունենար վրան: Ինչ որ հայերէն գրութեամբ ձեռքի տակէն անցած է, պահեր է: Ես ալ ի'ր հաւաքածոյի վրայ աւելցուցի շատ ուրիշ փաստաթուղթեր ու "Կեդրոն"ը հիմնեցի անոր վրայ, որ կը կազմէ հիմակուան մեր արխիւներուն քառորդը»:

Կրկին հեռախօսի ծլնգոցը հնչեց: Կարպիսը մօտեցաւ հեռախօսին երգելով.

Ծընգըլը հա՛, ծընգըլը հա՛,
Մեր տունը տանիմ, ծընգըլը հա՛,
Պատուով պահիմ, ծընգըլը հա՛,
Ծընգըլը հա՛, ծընգըլը հա՛,
Ծընգըլը, ծընգըլը, ծընգըլը հա՛,
Շատ երեխէք կը շարենք,
Տարւու կէսին մի աղջիկ,
Տարւու գլխին մի մանչուկ:
Ծընգըլը հա՛, ծընգըլը հա՛,
Ծընգըլը, ծընգըլը, ծընգըլը հա՛,
Անունները կը շարենք,
Մարկոս, Պետրոս, Կիրակոս,
Աստուած տեսաւ զարմացաւ:
Ծընգըլը հա՛, ծընգըլը հա՛,
Ծընգըլը, ծընգըլը, ծընգըլը հա՛:

— Ի՞նչպէս աւելացրեցիք արխիւը, եւ ինչպէ՞ս պիտի գոյատեւէ կեդրոնը:

«Նոր սերունդները, որ այլեւս հայերէն չեն գիտեր, իրենք կը բերեն իրենց գերդաստանի լուսանկարները, փաստաթուղթերը կամ գիրքերը կը նուիրեն:

Ահաւասիկ, պահարան մը, վանեցիներու ամբողջ կեանքը նկարներով: Եթէ ինծի չտան պիտի նետեն: Փողոց պիտի նետուի:

Օր մը Ֆրանսացի մը, հնավաճառի մօտ կը գտնայ Խպիրեան ընտանիքին բոլոր ինքնութեան թուղթերը ·կը բերէ բոլորը հոս ու մեզի կը յանձնէ:

Ուրիշ Ֆրանսացի բարեկամ մը, արխիւագէտ՝ Փիեռ Վոտըզան, քաղաքի փողոցներուն անկիւնը նետուած թուղթերու դէզ մը կը գտնէ, կը հաւաքէ կը բերէ. կ'ըսէ. "Կարպի'ս, նայէ՛ աս ամէնը, աս ձեր լեզուով գրութիւններ չե՞ն": Կը նայիմ կը տեսնամ, ի՛նչ բացառիկ փաստաթուղթեր, որով կրնանք Անգարայի հայութեան մասին գաղափար կազմել:

Կան նաեւ նուիրատու Հայեր, կամ իրենց կամքով տարեկան մասնակցութիւն բերողներ: Օժանդակութիւն ստացանք Ֆրանսայի Համահայկական Հիմնադրամէն: Դրամական օժանդակութիւն կը ստանանք Ֆրանսայի հարաւային նահանգի Կեդրոնական խորհրդի (3), եւ Շրջանային խորհրդի կողմէ (4), որով կրնանք յարատեւել:

Թղթածրար մը պատրաստեցինք ներկայացնելու համար Ֆրանսայի մէջ որոշ գործի տէր անձերու: Նոյնպէս դիմեցինք միջազգային հաստատութիւններու, ինչպէս Կիւլպէնկեան հաստատութեանը, Ամերիկա՝ "ԱՔՍԱ"(5) ապահովագրութեան:

Բայց առով հանդերձ ժողովուրդը, հասարակութիւնը պէտք է մեզի օգնէ: Որքան ալ որ կառավարական մարմինները մեզի օժանդակեն, մէկ է պէտք է ժողովրդի հոգատարութիւնը այս կեդրոնի վրայ ըլլայ»:

— Իսկ ո՞վքեր են արխիւներն օգտագործողները:

«Կան ուսանողներ, մեծ մասամբ ֆրանսացիներ, որ համալսարանի աւարտաճառեր պատրաստած են: Մեծ թուով թղթակիցներ կու գան մեզ մօտ, երբ Հայերու մասին պատահարներ կ'ըլլան ու յօդուածներ պիտի գրուին: Գալ շաբաթ լուսանկարիչ–թղթակից մը պիտի գայ, որ կը պատրաստէ պատմականը բոլոր այն փոքրամասնութիւններուն որոնք Մարսիլիոյ մէջ կը գտնուին: Փարիզի "Գաղթականութեան թանգարան"ին մենք տուինք որոշ փաստաթղթեր, նկարներ:

Կը ստանանք նամակներ աշխարհի չորս դին ապրող Հայերէ որոնք տեղեկութիւններ կը փնտռեն իրենց հարազատներու կամ նախնիներու մասին:

Ես սովորութիւն մը ունիմ. երբ

որ մարդիկը մեզի բան մը կը հարցնեն ու կ'ըսեն. "Նեղութիւն չէ՞ մեզի այսինչ–այնինչ փաստաթուղթերը տաք": Կ'ըսեմ. "Մեր գոյութեան իմաստը ձեր խնդրանքներուն մէջն է: Երբ կու գաք, մեզ կ'արժանւորէք: Եթէ չգաք, մեզի չհարցնէք, բանի մը չենք ծառայեր"»:

– Ուրիշ ի՞նչ տեսակ գործունէութիւն ունի ARAM–ը:

«Մեր արխիւի հիման վրայ կազմեցինք բազմաթիւ ցուցահանդէսներ: Միայն անցեալ տարի՝ Ֆրանսայի հայկական տարուան առիթով ունեցանք չորս ցուցահանդէս: Առաջինը "Տիպ ու տառ"ն էր: Ցուցադրեցինք Ֆրանսայի մէջ հրատարակուած մամուլը:

Երկրորդ ցուցահանդէսը եղաւ "Ձեւարուեստի թանգարան"ին մէջ(7): Լուսանկարներով ցուցադրեցինք այն արհեստները, ուր Հայերը դեր ունեցած են Մարսիլիոյ ձեւարուեստի կեանքին մէջ:

Երրորդը եղաւ "Գորգ"ի մասին: Հոս, Սէն Ժեռոմ թաղամասի մէջ գաղթականներու մեծ մասը կ'աշխատէր գորգի գործարանի մը մէջ: Մէջերնին կային կեսարացիներ: Անոնց կիները վարպետ էին ձեռագործի եւ գորգագործութեան մէջ: Ուստի ֆրանսացիներ մասնաւորաբար հոս հիմնեցին իրենց գործարանը, որպէսզի օգտուին կեսարացի կիներու ձեռային շնորհքներէն:

Չորրորդ ցուցահանդէսը ամէնէն մեծն էր. կոչուեցաւ՝ "Հայերը Մարսիլիոյ մէջ": Այդ առթիւ եղան դասախօսութիւններ, կլոր սեղան ու զրոյցներ:

Ֆրանսացիները երբ ուզեն Մարսիլիոյ թաղերու հին պատմութիւնը իմանալ, մեզի կը դիմեն: Որոշ թաղերու համար մենք աւելի հին տեղեկութիւններ ունինք, քան թէ իրենք: Շուտով, Յունուար 25ին պիտի դասախօսեմ "Սէն Ժեռոմ թաղամասը, երէկ եւ այսօր"(8) նիւթով, Մարսիլիոյ ամէնէն յարգի վայրերէն մէկուն մէջ (9):

Աղջի՛, բերանս ցամքեցաւ, հա՛ խօսէ, խօսէ, խօսէ, բան մը չպիտի՞ հիւրասիրես ինծի»:

– Ինչո՞ւ չէ, Կարպիս Թօնթօն, երթանք մեր տուն համով թէյ հիւրասիրեմ:

Ու կ'ելնենք դուրս, բայց ոչ հիմնական դռնով այլ յետեւի դռնով, որ կը բացուի դէպի Տէր Մինասեաններու պարտէզը: Կարպիս Թօնթօնի երգը կը հնչէ:

Մի լար Մայրամ, մի լար աչքդ
կ'աւրբէ,
Մի լար Մայրամ, մի լար աչքդ
կ'աւրբէ,
Քէ պզտիկ տանըդին տանդին ալրբէ,
Մայրամ, չագրըն է զարնել Տօմա
լեռները,
Մէկ դին ուլեր կ'արծէ, մէկ դին
զառները:

Մի լար Մայրամ, մի լար աչքդ
կ'աւրբէ:
Մի լար Մայրամ, մի լար աչքդ
կ'աւրբէ:

Նուպար եւ Ստեփան Տէր Մինասեան գնեցին այդ մեծ հողամասը, որը կը սկսի մեր իմացած հրապարակից մինչեւ ներքեւի փողոցը: Տէր Մինասեանները Սեվերեհցիներ էին: Իրենք ջարդը տեսած չեն: Այդ է պատճառը, որ երբ նրանք իրենց ծնողների ու հինգ քոյրերի հետ միասին հասան Ֆրանսիա, համեմատաբար աւելի բարւոք վիճակ ունէին: 1915ի վերապրողները, մեծամասնաբար, որբ երեխաներ էին, նրանցից շատերը որբանոցի մէջ ապրած մինչեւ 1922–23 թուականը. երբ հասան Ֆրանսիա միայն կարողացան «ոանչպարութիւն» անել՝ ամէնից ծանր գործերը (նաւահանգստում, հանքերում, իւղի գործարանում...): Իսկ Տէր Մինասեանները արհեստ ունէին՝ կօշկակարութիւն: Շինեցին երկու յարկանի տուն «Երկրի» ոճով, ճակատը դէպի հրապարակը, ներքեւում կօշկակարի աշխատանոցը: Կարպիսի հետ, երբ դուրս ելանք աշխատանոցի յետեւի դռնով, մտանք Նուպար Տէր Մինասեանի պարտէզը: Նուպարը ամուսնու մեծ հայրն էր, Կարպիսի՝ մօրեղբայրը: «Երկրի» ոճով կառուցուած տան մէջ ներկայիս ապրում է Նուպարի կրտսեր որդին: Իսկ մինչեւ միւս փողոցն հասնող տարածքի վրայ Նուպարի միւս զաւակների տներն են, որոնց պարտէզները առանց անջատումի իրար միացած, կամ էլ հազիւ փոքրիկ ցանկապատ է առանձնացնում մէկը միւսից: Ա՛յդպէս էր մտածողութիւնը եւ այդպէս կառուցեցին գաղթական–վերապրող Հայերը:

Անցնում ենք այդ պարտէզներով...

Ամէն ինչ նման է առօրեային, եւ ամէն ինչ նաեւ կազմում է ֆրանսահայութեան պատմութիւնը:

Նուպարը եւ իր նմանները ընդհանրապէս Ֆրանսիայի տարածքի վրայ ապրեցին կողքի կողքի, դերդաստաններով, հայրենակցական կապերով համախմբուած: Չորս հինգ սերունդ է արդէն փոխանցուել եւ տարածուել են ամէնուր: Փոխանցուե՞լ է արդեօք «յիշողութիւն»ն ազգի:

Պատմական օր է Փետրուար 5–ը. «Հայ աւանդներու հետազօտական կեդրոն»ի նոր վայրի բացումը: Կօշկակարի աշխատանոցը կը մանի պատմութեան ուրի՛շ ոլորտի մէջ: Ծուրջի ապրողներս էլ կարող ենք մանել պատմութեան մէջ, եթէ ի հարկէ ապրենք այդ իրադարձութիւններով:

Պատմութիւնը կերտում ենք մենք ինքներս, եթէ հետաքրքրուած ենք, անշուշտ, մեր գոյութեամբ:

Ա. Գ.

ԹՈՒՂԹԷ ԱՄԷՆԷՆ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐ ԳԻՐՔԸ

Թուղթի գործածութիւնը որպէս գրանիւթ՝ շատ հինէն կուգայ: Կու գայ առաջին դարէն: Բայց մինչեւ Ժ. դարը, գրուած թղթեայ ձեռագիր գիրք պահպանուած չէ: Եթէ նկատի ունենանք առանձին փաստաթուղթերն ու գրագրութիւնները, թղթեայ գիրքեր գոյութիւն ունին ԺԳ. ԺԵ. դարերէն՝ նոյնիսկ աւելի ուշ:

Ամենահին թղթեայ ձեռագիր գիրքը կը գտնուի Երեւանի «Մեսրոպ Մաշտոց» Մատենադարանին մէջ եւ կը կրէ 2679 թիւը:

Ձեռագիրը բաղկացած է 28 անգամ 19 սանթիմեթր մեծութեամբ 359 էջերէ, որուն կազմը կաշեպատ դրոշմազարդուած տախտակ է, իսկ աստառը գործւած մետաքս է:

Գիրքը գրուած է 981ին, Ղուկաս Գրիչի ձեռքով, իր հօրը՝ Դաւիթ քահանայի համար: Բովանդակութեամբ՝ տարբեր նիւթերու ժողովածու մըն է: Կը պարունակէ Անանիա Շիրակացիի մաթեմաթիկական, տոմարական ու տիեզերագիտական աշխատութիւնները: Հետաքրքրական է, որ մեզի հասած Շիրակացիի երկերու այս հնագոյն գիրքին մէջ, Անանիան կոչուած է Շիրակային: Ձեռագրին մէջ, հայերէն ընտիր գրչութեամբ գրուած, կը գտնենք հայ եւ օտար հին դասական մատենագիրները՝ Դաւիթ Հարքացիի, Փիլոն Աղեքսանդրացիի, Ստեփանոս Սիւնեցիի, Եւսեփիոս Կեսարացիի, Եղիշէի, Եպիփան Կիպրացիի, Վրթանէս Քերթողի, Եփրեմ Ասորիի, Յովհան Մանդակունիի, Յովհան Ոսկեբերանի, Կիւրեղ Աղեքսանդրացիի, Ափողինարի, Գրիգոր Նիւսացիի, Գրիգոր Աղեքսանդրացիի, նաեւ ուրիշներու երկերը: Ասոնց արտագրութենէն 244 տարի յետոյ, Դիչի որդի Յովհաննէս Երէցը կը գնէ գիրքերը, կ'աւելցնէ իր կազմած ժամանակագրութիւնը ու կը կազմէ բովանդակող նիւթերու ցանկը:

1585ին, բանաստեղծ եւ մանկավարժ՝ Սիմէոն Ապարանցի ձեռագիրը կազմել ու էջակալել տուած է. եւ երկար ժամանակ, որպէս ուսումնական ձեռնարկ, գործածուած է Այն Մեծոփի դպրոցը: Այս ձեռագիրէն են ընդօրինակուած Մաշտոց Մատենադարանի 4381 թիւ կրող ձեռագիրը (ԺԹ. դար) եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ձեռագրատան 739 թիւ ձեռագրին 172 ա– 306 բ. էջերը: Հնագոյն թղթեայ ձեռագիրը պահուած է Բաղէշի մէջ մինչեւ ԺԹ. դարու առաջին տասնամեակները:

ԴՈՂԱՒԹԷ ԴՈՂԱՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ–ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Դեկտեմբեր 27ին, իր մահկանացուն կնքած է արժանթինահայ ծանօթ ղեկավար Յովսէփ Եուսուֆեան, որ երկար տարիներ ատենապետը եղած է ՀԲԸՄ–ի մասնաճիւղին եւ անդամը Կեդրոնական վարչութեան: Ողբացեալը ծնած էր Ուրֆա 1922ին, յաճախած էր Սուրիոյ Հայկազեան վարժարանը, ապա ֆրանսական մարիսթներու միջնակարգ դպրոցը: 16 տարեկանին փոխադրուած է Արժանթին, ուր կը գտնուէին նաեւ իր ընտանիքին անդամները: Յետագային հիմնած են կերպասի մեծաքանակի վաճառատուն մը: Զուգահեռաբար առեւտրական ասպարէզին Յովսէփ Եուսուֆեան իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է հայկական կեանքին: Մասնակցած է կոմիտաս երգչախումբին, անդամ եղած է Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ վարչութեան:

* * *

ԲԱՆԿԱԼԹԸԻ Բամատա պանդոկի սրահներուն մէջ, Յունուար 18ին, երեկոյթ մը կազմակերպուած է, որ եզակի բնոյթ ունէր իր տեսակին մէջ: Արդարեւ չորս երախտաւոր եւ երախտաշատ երիտասարդներ պատրաստած են յարգանքի ձեռնարկ մը ուղղուած այն թատերական գործիչներուն որոնք «վարպետ» կը յորջորջուին: Այս չորս երիտասարդներն եղած են Գարոլին Սարը, Սէլին Վարիչ, Սէրաա Ասլան, Էմմա Ջիչէք: Պատրաստած էին նաեւ գրքոյկ մը, ուր կը գովէին իրենց վարպետները նաեւ թատրոնը, որ ներկայացուած էր որպէս մարդուն՝ մարդը բացատրելու արուեստ մը: Այդ վարպետներն էին, գորս կ'ողջունէին.– Սարգիս Աճէմօղլու, Պերճուհի Պէրպէրեան, Սօսի Ճնտոյեան, Պօղոս Զալըճօղլու, Յակոբ Իմայհան, Անի Իփէքքայա, Հերման Օզինեան, Նշան Շիրինեան, Անթա Թորոս, Միսաք Թորոս, Գէորգ Թիւրքէր, Անահիտ Վարիչ, Հերման Վարիչ: Չորս կազմակերպիչները, որոնք իրենց անուններն ալ չեն ցուցադրած գրքոյկին մէջ, գնահատելի աշխատանք մը տարած են որակաւոր ձեռնարկ մը ներկայացնելու համար: Օրուան մեծարեալներէն առաջ յատուկ ուշադրութիւն կեդրոնացած է ուսուցչուհի Շաքէ Սիմքէշեանի վրայ, որ 60 տարի առաջ դեր ստանձնած էր Շիրվանզադէի «Եւգինէ» թատերախաղին մէջ: Յետոյ օրուան «վարպետները» յոտնկայս ընդունուած են ու ստացած են նաեւ նուէրներ ու արտայայտած իրենց երախտագիտական զգացումները:

ԱՕԿԷ ԱՆԿԷ

Վ. ՊՈՒՏԻՆ՝ ՆԿԱՐԻՉ

Վերջին նորութիւնը, որ կը վերաբերի Պուտինի նկարչի իր հանգամանքին է, «Էնկըի իր Ջութակը»: Արդարեւ ժիւտոյէն զատ, վերջերս յայտնուեցաւ որ Ռուսաստանի Նախկին նախագահը եւ ներկայ վարչապետը նկարիչ է: Քանի մը շաբաթ առաջ իր մէկ պաստառը, Ս. Պետերսբուրգի բարենպատակ աճուրդի մը ընթացքին, ծախուած է 37 միլիոն ռուբլիի (856.508 Եւրօ): Վաճառքին պատասխանատուն կը պատմէ որ Պուտին քառորդ ժամէն պատրաստած է իւղաներկը եւ շատ յուզուած էր, բայց, ցոյց չէր տար: Պուտին ներշնչուեր է ռուսական Կիւրեղեան այբուբենի մէկ գիրէն:

1) Comité de secours aux réfugiés arméniens aux Camps Oddo, Marseille 27 novembre 1922 / 22 avril 1927.

2) Archive Départementale. Conseil Général des Bouches du Rhône. Annuaire de la Colonie Etrangère de Marseille 1908-1909.

3) Conseil Général des Bouches du Rhône.

4) Conseil Régional des Bouches du Rhône.

5) AXA assurance.

6) Musée de l'Histoire de l'Immigration.

7) Musée de la Mode, Marseille.

8) «Saint-Jérôme, hier et aujourd'hui».

9) Comité de Marseille (Association pour la connaissance et la sauvegarde du patrimoine de Marseille et de son territoir).

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տէր եւ Տիկին Արթօ Խաչատուրեան փոխան ծաղկեպսակի 100 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ընկերային Օգնութեան Կազմակերպութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է . –

Պ. Փիէր Կարապետեան 100 եւրօ, Տիկին Արփինէ Սերոբեան 50, Տիկին Մարի Պօյաճեան 50, Տիկին Դանիա Պայընտըրեան 20, Տիկին Անժէլ Սալմասլեան 30, Տիկին Ժոզէֆին Քասարեան 40, Տիկին Ժիլպէրթ Միւռօ 34, Պ. Ֆելիքս Մաթիլեան 32, Օր. Ֆրանսին Առաքելեան 250, Տիկին Անն-Մարի Օհանեան 24, Պ. Հանրի Սեդէֆ 50, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Տէր 150, Պ. Շառլ Մարտինեան 80, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկ 300, Պ. Ռոժէ Եոփեան 50, Պ. Վարուժան Պետիկեան 150, Օր. Այտա Վարդանեան 80, Պ. Ժան-Ժագ Գասպարեան 300, Պ. Դանիէլ Դանիէլեան 450, Պ. Ժան Փելըթիէ 1.500, Բժ. Ժանին Պետրոսեան 350, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Հիմինեան, Տիկին Սոնիա Պալգան 50 եւրօ :

(Շար.)

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 1

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
եւ
Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական
Ընկերակցութեան Վարչութիւնը
հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն

Հոգելոյս ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ փախճանման 10րդ տարելիցին առիթով, յարգելու համար յիշատակը երկար տարիներու ընթացքին անոր բերած վաստակաշատ ծառայութեան՝ ի սպասարկութիւն Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Եկեղեցւոյ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

բակոծած են այն երկար ճամբան որ կ'երկարի Գազայի եւ Եգիպտոսի սահմանագլուխին վրայ եւ ուր հաստատուած են հարիւրաւոր փապուղիներ : Պաղեստինեան կողմը քանի մը հրադունդեր արձակած է Իսրայէլեան հրասայլերու դէմ, երբ Գազա մուտք գործած էին : Ըստ Իսրայէլացիներուն, պաղեստինեան յարձակումները Համասի մէկ ապօրինի խմբակին գործն է՝ ճիհատի ջոկատներուն, խախտելու համար հրադադարը, բայց եւ այնպէս, Իսրայէլի համար պատասխանատուն Համասը կը մնայ :

ՌԱՈՒԼ ԳԱՍԹՐՕ այցելութեան մը ձեռնարկած է Մոսկուա եւ որուն նպատակն է ջերմացնել Գուպայի եւ Ռուսաստանի յարաբերութիւնները : Գուպացի ղեկավարի մը առաջին այցելութիւնն է Ֆիտէլ Գասթրոյի այցելութենէն ի վեր բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 70ամեակին առթիւ, 1987ին :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հրէական հիմնարկներու գլխաւոր ղեկավարները, Յունուար 27ին, պոյքոթի ենթարկած են Պունտըսթակը (խորհրդարան), ուր տեղի կ'ունենային նացիականութեան զոհերու ոգեկոչման արարողութիւնները : Ըստ իրենց, տարիներէ ի վեր դատապարտուած են իրենց աթոռներուն վրայ մնալու, որովհետեւ երբեք չեն հրաւիրուած արտայայտուելու, մինչ վերջին վերապրողներն են Շօայէն եւ այդ հանգամանքով իրենց վկայութիւնը կարեւոր է :

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Les Activités du Mois de Janvier du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

CONCERT
DU CHOEUR SAHAK-MESROP

Le Samedi 31 à 20 heures 30
Au Théâtre du Golfe — LA CIOTAT

Direction : Khatchig YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Noubarig Derminassian

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'UGAB-Europe vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : le **1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : le **1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008
/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)
E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Inauguration de «l'atelier d'ARAM»

Le **JEUDI 5 FEVRIER**
à 19 heures
8 bis, place Pélabon (Saint-Jérôme)
13013 Marseille

Contact presse :
M. Vartan ARZOUMANIAN
au 06 14 69 23 17

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տրք. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վարչութեան անդամ ընկերուհի Ֆայլէն Ղազարեանի եւ ընտանիքին իր հօր՝ Ալֆոնս Երեմեանի մահուան առթիւ :

□

BOULEVARD-ODDO (Marseille)

La Croix Bleue des Arméniens de France - Section «Lola Sassouni» Bd. Oddo organise un **l o t o le dimanche 8 février** à partir de 15 heures à la M.M.A. 8 rue de Denis Papin, 13015 Marseille.

Nombreux lots à gagner.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis.

□

SEVRAN-LIVRY

La Section **«D. Missakian»** vous attend nombreux pour sa soirée
« M A D Z O U N O V K E U F T E S »
Le Samedi 7 février à 20h30
à la Maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY-GARGAN

Réservation :
— **Madeleine: 01 43 10 04 96**
— **Nilva: 06 87 05 00 67**

□

ARNOUVILLE

La Croix Bleue des Arméniens de France, section **«Astrig»** du Val d'Oise (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) organise, mensuellement, un après-midi **«RENCONTRE ET CULTURE»**.

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

● le lundi 2 février — thème du jour : La bataille d'Avaraïr.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement : Anita BOGHOSSIAN : 01. 39. 90. 76. 19

Rejoignez-nous à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le dimanche 8 février — spectacle de danses folkloriques arméniennes.
Spectacle COMPLET

● le samedi 14 mars — Soirée dansante animée par **Paul Baghdadlian**, accompagné de l'Orchestre Ani. Espace Aznavour - avenue P.-V. Couturier - 95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Réservation :
— Séta GARABET: 01 39 87 65 02 ou
— Nella MOKHBERIAN : 01 39 87 51 42

⁂

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise, (Arnouville, Villiers-le-Bel, Gonesse et Sarcelles) vous informe que des **cours de français** sont assurés par un professeur de **«FLE», tous les vendredis matins de 10h à 12h**, ainsi que des **cours de chants** sont assurés par un maestro **tous les mercredis soirs de 18h30 à 20h**, au local situé : 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31
SAMEDI
31 JANVIER
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : վեցամսեայ 135 եւրօ
Արտասահման : վեցամսեայ 165 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
140 եւրօ (Շաբաթական առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22.130

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22.130

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29 ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ

Ցոյցերու պարագային թիւերը միշտ կը տարբերին ըստ աղբիւրներու, բայց հազուադէպ է որ տարբերութիւնները նման համեմատութիւններու հասնին: Այսպէս, ըստ սենտիքաներու, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ցուցարարներու թիւը երկու ու կէս միլիոն եղած է, բայց միայն մէկ միլիոն՝ ոստիկանութեան համար: Փարիզի համար ոստիկանութիւնը 65.000 ցուցարար հաշուած է, մինչ սենտիքաները 300 հազար ցուցարար տեսած են, նոյն տարբերութիւնները կան գաւառը, Մարսէյլ, Լիոն, Թուլուզ, Կրընոպլը, Նիս, Վալանս, Պորտօ եւլն., եւլն.: Փարիզի ցոյցը, որ սկսած էր Պասթիյլ, ժամը 14ին, մինչեւ իրիկուն կը հասնէր Օփերա: Ցոյցին աւարտին բաւական ծանր բախումներ պատահած են եւ ձերբակալութիւններ ալ տեղի ունեցած:

Ի տես ցոյցերու առած տարողութեան, որոնց մասնակցած են նաեւ պաշտօնատարներէն զատ (երկաթուղի, մեթրօ, կրթական մարզ, թղթատար, եւլն.) ոչ-պետական ճիւղերու աշխատաւորներ ալ (գլխաւորաբար կառքերու ճիւղը). սենտիքաները չէին ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը: Առաջին անգամն էր, արդէն, որ ութ սենտիքաներ, հակառակ իրենց տարակարծութիւններուն, միացած էին, բողոքելու համար կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ: Սարքոզի, որ 24 ժամուան մէջ տեսակէտ ալ փոխած էր, այսինքն «լող» էր այլեւս, մինչ առջի օր (Յունուար 26) յայտարարած էր որ կը շարունակէ իր բարենորոգումները, առանց լսելու դժգոհութիւնները, ամբողջ օրը հետեւած էր Յունուար 29ի ցոյցերուն: Յայտարարած էր նաեւ որ հանդիպում մը կ'ունենայ սենտիքաներու հետ Փետրուարի ընթացքին: Բայց, հաստատ է որ սենտիքաները ըղբոյցներով պիտի չգոհանան, կ'ակնկալեն շօշափելի առաջարկներ: Եթէ Սարքոզի պնդէ իր բարենորոգումներուն վրայ, եւ գոհանայ հոգեշահ խօսքերով, Յունուար 29ի բողոքի 200 թափօրները կրնան կրկնուիլ: Այդ օրուան միայն դրական կողմն այն էր որ փոխադրական մի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕԴԱՆԱՒԸ ՏՐԱՊԻԶՈՆ ԷՋՔ ԿԱՏԱՐԱԾ

Զուարթնոց օդակայանին մէջ Յունուար 29էն օդանաւերու էջքը օդերեւութաբանական պատճառներով անկարելի դարձած է: Առաւօտուն կանուխ ժամերուն Երեւան սպասուած Փրակայի օդանաւը տեսողութեան դաշտի անբաւարարութեան հետեւանքով պարտադիր էջք կատարած է Տրապիզոնի օդակայանը: Զինուած էին Թեհրան-Երեւան թռիչքներն ալ:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ ԷՐՏՈՂԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏԱԾ Է ՍՓԻՒՌՔԸ

Թրքական լրատուիչներ Յունուար 29ին կը տեղեկացնէին թէ վարչապետ Թ. Էրտողան նոյն երեկոյեան տեսակցութիւն կ'ունենայ նախագահ Ս. Սարգսեանի հետ: Էրտողան նախօրէին հանդիպում կ'ունենար Ազրպէյճանի նախագահին հետ ու կ'ըսէր այդ մասին. «Սերժ Սարգսեանի հետ տեսակցութենէս առաջ Ի. Ալիեւ եղբօրս հետ հանդիպումը շատ-շատ կարեւոր է ու բնական: Այս հանդիպումը պիտի գծէ Ս. Սարգսեանի հետ տեսակցութեանս շրջանակը: Միշտ այդպէս եղած է, այդպէս ալ պիտի շարունակուի: Ղարաբաղի հարցին մէջ մենք երբեք առանձին չենք ձգեր Ազրպէյճանը: Հայաստան հարկ է հարկաւոր ըմբռնումը ցոյց տայ այս կացութեան: Ասիկա ուղղակի մեր հարցն է, Հայաստան-Թուրքիա հարց չէ»:

Թուրքիոյ վարչապետը Տավոս մեկնելէ առաջ խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է Սփիւռքի հասցէին, շարունակելով հայութեան երկու հատուածները պառակտելու թրքական ջանքը: Ան ըսած է թէ Հայաստանի ու Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն բարւոքումին համար երկու կառավարութիւններուն դրական քայլերը պէտք չէ զոհը դառնան Սփիւռքի մերժող կեցուածքին: Սփիւռքը ամբաստանած է իր շահուն ուղղութեամբ աշխատանք տանելով, ապա համոզում յայտնած որ իր կարծիքով Հայաստանի իշխանութիւնները համամիտ չեն այդ աշխատանքին ուղղութեան:

Հասկնալի է որ «Սփիւռքի շահ» կոչուածը Ցեղասպանութեան, Հայ Դատի առընչուած գործունէութիւնն է. մարդ մը որ Հայաստանի անկախութենէն ետքն ալ Թուրքիոյ հանդէպ անհիմն վիճումի, կամ շըրջանային տնտեսական ու այլ ազդակներու ճնշումին պատճառած վեհերոտ կեցուածքներով աւելի եւս միճակած է Սփիւռքին: Իսկ այս կացութիւնը բնական է որ կը խոչընդոտէ Հայ Դատը մէկդի ձգելու Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը: Արդէն վերջին զարգացումները ցոյց տուին որ խոչընդոտ նկատուած ըՍփիւռքին պառակտումին ուղղուած ի՜նչ հնարքներ ի գործ դրուեցան Անգարայի կողմէ:

Նման կացութեան մէջ զարմանալի չէ որ Հայաստանի ուղղուին անկեղծութեան, յարաբերութիւններու մակարդակը բարձրացնելու տրամադրութեան նման յայտարարութիւններ:

Ահա՛, այս ենթախորքին վրայ ուրուագծուած է Ս. Սարգսեան-Թ. Էրտողան հանդիպումը որ տեղի ունեցած է Յունուար 29ի երեկոյեան Տավոսի մէջ: Այդ մասին լուրերը կը բաւականանային ըսելով թէ երկուքն ալ արտաքին գործերու նախարարներուն յանձնարարած են լրացուցիչ քայլերու ձեռնարկել, Հայաստանի ու Թուրքիոյ յարաբերութիւններու կարգաւորումին համար:

Ս. Սարգսեան հանդիպումներ ունեցած է նաեւ ի միջի այլոց, Ռուսաստանի վարչապետ Վլ. Պուտինի, Ատոմական ուժի միջազգային գործակալութեան տնօրէն Մ. Պարատէյի հետ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԻ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Եւրոպական խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին հայաստանեան պատուիրակութիւնը հրապարակած Յունուար 29 թուակիր յայտարարութեամբ դատապարտած է Ազրպէյճանի անհանդուրժողականութեան եւ ատելութեան քարոզչութիւնը: Անով կոչ ուղղուած է վերջ տալու Հայաստանի ու հայ ժողովուրդը թիրախ առած այդ քարոզչութեան:

Յայտարարութիւնը ստորագրած են վեհաժողովի մօտ 30 երեսփոխաններ Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Նորվեկիայէն, Ուկրանիայէն, Պուլկարիայէն, Լիթուանիայէն, Բրիտանիայէն, եւլն.:

Այդ յայտարարութիւնը հակազդեցութիւն եղած է նախորդ օրը ազրպէյճանական պատուիրակութեան տարածածին. հոն տեղ տրուած էր «60 տարի առաջ Հայաստանէն վտարուած 150 հազար Ազրպէյճանցիներու եւ 60 տարուան մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխում»ին, հակահայ խիստ արտայայտութիւններով: Այս մէկն ալ ստորագրուած էր գլխաւորաբար Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի պատուիրակութիւններու քանի անդամներու կողմէ:

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Օ. ԵՍ. ՍԷ. Ը.ի մամուլի բաժինը Յունուար 30ին հրապարակած է Մինսկի խումբի երեք նախագահներուն յայտարարութիւնը. հոն յոյս յայտնուած է որ Ղարաբաղի հակամարտութեան կողմերը պիտի կարենան մօտ ատենէն յաղթահարել տարակարծութիւնները եւ հաշտութեան համաձայնագիր մը կնքել. համաձայնագիր որ ներկայի տիրող վիճակէն աւելի ընդունելի պիտի ըլլայ բոլոր կողմերէն:

Յայտարարութեան հեղինակները ըսած են. «Մեր նպատակը արդար եւ հաւասարակշիռ փաստաթուղթի մը ստորագրումն է, Հելսինքեան արձանագրութեան հիմով որ կ'ընդգրկէ հողային ամբողջականութիւնը, ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը եւ ոյժի չգործածման սկզբունքները»:

Անոնք տրամադրութիւն յայտնած են սակէ ետք եւս աշխատանքը շարունակելու արտաքին գործերու նախարարներուն հետ, յանգելու համար աւելի տարողունակ առաջարկներու որոնք վերջ պիտի դնեն հիմնական տարակարծութիւններուն ու մօտ ատենէն հասցնեն խաղաղ կարգաւորման մը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԷ Ճ. ԼԱՆԿԻ ՈՒՐԱՑՈՒՄԻՆ

Ֆրանսահայ խորհուրդն ալ Յունուար 28 թուակիր նամակով մը հակազդած է Ճ. Լանկի ուրացումի արտայայտութեան:

Հոն եւս յիշեցումը կ'ըլլայ թէ Ճ. Լանկ ի՛նքը որքան եռանդով փարած էր Ցեղասպանութեան Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումի աշխատանքին, տալով անկեղծ զօրակիցի մը պատկերը:

Սակայն ներկայի իր կեցուածքը որ անընդունելի կը նկատուի, ցեղասպանութեան մը հանդէպ ժխտումի իր բնոյթով, հարց տալու կը մղէ թէ ի՛նչ պիտի ըսէր նախկին նախարարը եթէ քաղաքական ուրիշ դէմք մը յայտարարէր թէ կը զղջայ կէսոյի օրէնքին թեր քուէարկած ըլլալուն:

Նամակով կ'ըսուի տակաւին.

«Les mots et phrases que vous employez constituent une véritable offense à la mémoire des 1.500.000 victimes de ce génocide reconnu y compris par les instances internationales et européennes comme l'ONU, le Parlement Européen et une atteinte à la dignité de leurs descendants que nous sommes. Ils sont également une insulte à la mémoire de l'Humanité. Les Français d'origine arménienne pensaient qu'avec une loi de la République Française et toutes les dispositions en Europe ou ailleurs, le souvenir et la vérité historique triompheraient de décennies de silence et de complicité avec un Etat, encore aujourd'hui négationniste. Force est de constater que vous semblez vous orienter, désormais, sur une voie différente, celle de la realpolitik et du cynisme qui peut la caractériser».

Խորհուրդի նախագահ Ա. Կէօվճեանի ստորագրութեամբ նամակը առ ի գիտութիւն ղրկուած է նաեւ Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայի եւ նախորդ ընդհանուր Ընկերվարական կուսակցութեան Ֆ. Հոլանտի, Ազգային ժողովի ընքարտուղարներուն՝ Մ. Օպրիի եւ Ժ.-Մ. Այրոյի, Ընկերվարական կուսակցութեան Փա-տը-Գալէի դաշնակցութեան քարտուղար Գաթրին Ժէնիսոնի:

Նամակը աւարտած է այն նշումով որ պիտի հրապարակուի, ինչպէս նաեւ Ճ. Լանկի տալիք պատասխանը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ արուեստ»ի նոր (349) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-
"Կոստան Զարեան, Մուսոլինի եւ յարակից առասպելներ"
Վ. Մատթէոսեան
"Ատանայի Հայերը"
Վ. Թաշճեան

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՀԱՅԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՀԱՄԵ՞ՐՁ Է

Լափալիսեան ճշմարտութիւն է որ աշխարհի ո՛ր մէկ անկիւնն ալ երթալու ըլլանք, մանուկ մը դպրոց յաճախելով նախ կը սկսի իր մայրենի լեզուն կարդալ ու գրել սորվիլ: Եւ ապա գրաճանաչ դարձած իր մտաւոր հորիզոնը հետզհետէ աւելի կը բանայ աշխարհի ու գիտութեան: Միով բանիւ մարդ կը դառնայ, ինչպէս սովոր էին ըսելու մեր մեծերը: Ոչ-հեռաւոր անցեալին այս էր հայ դպրոցին հիմնական նպատակը երբ բացի օտար լեզուներէ միւս բոլոր նիւթերը հայերէնով կը դասաւանդուէին, ինչ որ ինքնին կը նպաստէր աշակերտին բառապաշարին օրէ օր հարստացման, ամէն մարզերէ ներս: Աւելորդ է բնականաբար յիշեցնել թէ հայ վարժարան ոտք կոխող երախան հայախօս էր, եւ ականջը լեցուած հայերէնի հնչիւններով՝ ատակ՝ դիւրութեամբ զանազանելու խէն եւ ղասը բէն եւ ռան· անոնց հնչիւններու տարբերութիւնը: Երբ այսօր կը կարդանք տողերը անոնց որոնք բախտը ունեցած են այդպիսի ուսում ստանալու, չենք կրնար մեր հիացումը չյայտնել գործածուած բառամթերքին մասին, մա՛նաւանդ գիտական գետնի վրայ: Զի հայերէն լեզուի ճոխութիւնը եւ ածանցման կամ բարդութեան միջոցները իրեն կ'արտօնեն մրցելու որեւէ լեզուի հետ, եւ ոչ միայն հաց ու պանիր ըսել···:

Այժմ Սփիւռքի բոլոր երկիրներուն մէջ -ներառեալ Միջին Արեւելքը- «հայկական» դպրոցները ստիպողաբար կը կիրարկեն տուեալ երկրի ուսումնական պետական ծրագիրը· իսկ հայերէնը կը դասաւանդուի որպէս յաւելեալ օտար լեզու, շաբաթական առաւելագոյնը երեք-չորս դասապահով: Երբեմն ալ այդ «սուղ» պահերէն կը գողցուի «քիչիկ» մը Հայոց պատմութիւն կամ կրօնքի փշրանքներ ալ ջամբելու···: Պարզ է որ այս պայմաններու մէջ կրթուող նոր սերունդին «հայագիտութիւնը» աւելի ցած մակարդակի պիտի ըլլայ քան՝ երէց սերունդներունը: Սակայն այս դժուարին կացութեան մէջ իսկ, հայերէնի գրական ուսուցման գործը «որոշ չափով» կը դիւրանայ, կը յառաջդիմէ երբ ընտանիքը (հայախօս) ծնողքը կը հետեւի տղուն դպրոցը սորվածին, եւ խօսակցութեամբ կեանքի կը բերէ քերականութիւն եւ բառապաշար: Զմոռնանք երբեք որ լեզու կոչուածը «կենդանի էակ» է որ կ'ապրի եւ կ'աճի չարունակ գործածուելով, ոչ միայն զայն խօսելով, այլ մանաւանդ կարդալով ու գրելով: Այլապէս շուտով կը չքանայ, կը մոռցուի· անկիւնը մնացած երկաթի պէս կը ժանգոտի: Տարիներ անց, երբ կեանքի մէջ չէ գործածած զայն մեզմէ ով դառնութեամբ չէ անդրադարձեր որ դպրոցը սորված անգլերէնը կամ գերմաներէնը ժանգոտիլ սկսեր է···: Իսկ լեզուն կենդանի պահելու մէկ այլ պայմանը տուեալ լեզուի բացատրական կամ թարգմանական բառարանի ամէնօրեայ գործածութիւնն է: «Հայախօս» ըսուած ընտանիքներու քանի՞ տոկոսին մօտ կան այդ անհրաժեշտ բառարանները· իսկ եթէ կան, կը թղթատուի՞ն ամէն անգամ որ մարդ նոր բառի մը կը հանդիպի, կամ կ'ուզէ օտար բառի մը հայերէնը գիտնալ:

«Հայերէնը վտանգուած է, հայերէնը հիւանդ է, մահամերձ»· այս խօսքերը հանապազօրեայ յանկերգի են վերածուեր: Շատ յաճախ ալ պատիւներն ու նախաթոռները սիրող մեր «ազգային գործիչներու» բերնին մէջ: Բայց երբ անոնց զաւակներուն այբը ցոյց տրուի, մեծ մօրս խօսքով՝ ձիու կամ գոմէշի սանտր պիտի կարծեն···: Զի խօսքէն անդին չանցնիր Մեծասքանչի՛ն հանդէպ անոնց նախանձախնդրութիւնը:

Արեւմտեան կողմն աշխարհի, անգլերէնը, սպաներէնն ու ֆրանսերէնը թարգմանչաց լեզուն վերածած են աղքատ ազգականի, եթէ տեղ-տեղ բոլորովին զրկած չեն օդէ եւ ջուրէ: Կարելի՞ է պատասխանատուն միայն «երկրի պայմանները, օրուան պահանջը, սերնդափոխութիւնը» նկատել. եթէ ոչ՝ առաջին հարուածին իսկ տեղատուութիւն: Եւ փոխանակ հպարտանալու, եւ մեր զաւակներն ալ հպարտացնելու, անոնց մէջ հարուստ լեզուի մը իմացութեան գերակայութեան բարդոյթ ծնելու··· ընդհակառակը:

Եւ քանի որ կ'ապրինք Ֆրանսայի մէջ, զբաղինք, կեդրոնանանք այս երկրի հայութեան վրայ, որ իր կարծեցեալ թիւով Սփիւռքի երրորդն է, Ռուսաստանէն եւ Ա. Մ. Նահանգներէն յետոյ: Եւ ընենք մի քանի հաստատումներ·

ա— Մոլիէռի լեզուն եթէ հարուստ է բառապաշարով եւ քերականական դարձուածքներով, սակայն յունաբէնի հետ աշխարհի ամենաաղքատ լեզուն է հնչիւնական համակարգով: ծ, ձ, ց, խ, ղ, ռ, բ, չ, ճ հնչիւնները չկան ու չկան այս մոնտէն լեզուին մէջ: Ֆրանսացին երբեք կատարելապէս չի կրնար ճիշդ առոգանութեամբ արտասանել օտար լեզուի մը բառերը: Ասոր լաւագոյն փաստը կ'ունենանք դիտելով հեռատեսիլի լուրերու բաժինը, երբ խօսնակները (ուսեա՞լ մարդիկ) ուղղակի ջարդ ու փշուր կ'ընեն իրենց բերնէն ելած մի քանի օտար բառերը: Նոյնն է պարագան այսօր օտարախօս (ֆրանսախօս) հայ մանուկին որուն ականջը շատ դժուար — եւ յաճախ ալ երբեք — պիտի չկարենայ ճշդիւ արտաբերել հայերէնի եւ բաղաձայնները, եւ շեշտաւորումը· մանաւանդ hօն հնչել, «Հայ»ը չվերածելով «այ»ի:

բ— Առ այսօր չունինք գաղութային վերին մարմին մը որուն պատասխանատուութեան եւ ղեկավարութեան տակ գրուած ըլլային երկրին «հայկական վարժարանները» (նպատակով չակերտեցինք զանոնք): Գոյութիւն ունեցող հինգ վեց ամէնօրեայ, եւս առաւել միօրեայ դպրոցները բոլորն ալ անհատական կամ մասնաւոր նախաձեռնութեան արդիւնք են· կը կառավարուին ալ այդպէս ոչ-միօրինակ ուսումնական ծրագրերով: Եւ ոչ մէկուն մէջ գոյութիւն ունի «անոյշ բռնութիւն» մը զբօսանքի առեն, կամ արտադասարանական պարապմունքներուն հայերէնը առաջ քաշելու, կերպով մը պարտադրելու, պարգեւներով, մրցանակներով քաջալերելու:

գ— Եթէ հայախօս ընտանիքի համար բնական ձգտում է զաւակը հայկական դպրոց դնելը, ի՞նչը կը մղէ ոչ-հայախօսը այդ քայլը առնելու: Ընդունուած է ըսել որ դասարանի մէջ ոչ-հայախօսներու ներկայութիւնը հայերէնի դասապահը կը դանդաղեցնէ, եթէ չի խոչընդոտեր: Իսկ երբ տան մէջ հայերէն խօսող չկայ, օրուան մէջ սորված բառերով նախադասութիւն կապել սորվեցնող չկայ, այդ երախան ոչ թէ հայերէն լեզու, այլ միայն հայերէնի մի քանի բառ սորված կ'ըլլայ զորս յաջորդ Սեպտեմբերի վերամուտին մոռցած պիտի ըլլայ··· վստահաբար: Եւ ան տարիներու ընթացքին quelques bribes, quelques notions d'arménien սորված կ'ըլլայ· միայն: Հայութենէ պէ՞տք է հանել, ջնջել ոչ-հայախօսը· քաւ լիցի: Բայց ան անկարող է ակունքէն սնանիլ հայ մշակոյթը որ հայութեան էութիւնն իսկ է. տեսակ մը կէ՞ս հայ:

Ի՞նչ ընել իրաց այս կացութեան առջեւ:

ա— մեր ջանքերը կեդրոնացնել հայախօսներուն վրայ, որոնք գաղութի մէջ եւ թիւ կը կազմեն, եւ ալ «ազգային կեանքի» ոլորտներուն ներկաներու կարեւոր տոկոսը: Զաւակնիք հայագիր դարձնել: Անոնցմէ շատեր կը բնակին ոչ-հայաշատ թաղամասերու մէջ· իրենց զաւակները չունին հայ ընկերներ եւ բնականաբար հայերէնը ոչ միայն կը սահմանափակուի ընտանեկան շրջանակի մէջ, այլ հաց-պանիրէն անդին չանցնիր: Եթէ երախան այլեւայլ պատճառներով չի կրնար յաճախել ամէնօրեայ վարժարան, այդ նոյն դպրոցներու մէջ Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ամբողջօրեայ կամ կէսօրեայ դասընթացքներ հաստատել հայաբոյր միջավայրի մը մէջ. ապահովելով փոխադրամիջոց եւ ճաշ: Բայց նախ, մեծին թէ փոքրին մէջ սերմանել ազգային լեզուին տիրապետելու հպարտութիւնը:

բ— Հայերէնի գործածութեան դաշտը ոչ թէ սահմանափակել, այլ ընդարձակել: Այսօր որեւէ հաւաքոյթի մէջ, ամենաչնչին նախադասութիւնն իսկ կը թարգմանուի. եւ շատ անգամ երբ լսարանը քիչով շատով հայախօս է···: Տակաւին կը բացուին հայկական դպրոցներ, եւ պէտք է բացուին: Բայց կազմակերպ ու նպատակաւոր: Այս ամէնը կը պահանջէ կամք, ջանք, աշխատանք եւ նիւթական միջոցներ· միով բանիւ՝ զոհողութիւն, երբ կը տեսնենք թէ ինչքան պարապ եւ աննպատակ բաներու կը ծառայեն մեր դրամները: Նաեւ ամենակարեւորը կեդրոնացում ե՛ւ ուսումնական ծրագրերու, ե՛ւ ղեկավարութեան, ե՛ւ հայերէնի փրոփականտի:

Ո՞վ պիտի ստանձնէ նման դերեր: Ֆրանսահայ թե՞մը որու կազմութենէն երկու տարի անցաւ, ոչ մէկ շօշափելի ձեռնարկէ (չխօսինք արդիւնքի մասին) ականատես եղանք մինչեւ օրս: Թէ ոչ Ֆրանսահայութեան ներկայացուցչական խորհուրդը (Սէ.Սէ.Ա.էՖ.) որ տակաւին սաղմի մէջ է եւ ուր արտաքնապէս միութեան մը ցուցափեղկին ետեւ կայ արդէն աթոռակռիւ: Եւ որու միտք-բանին Ցեղասպանութեան ճանաչումի եւ ուրացումի պատժելիութեան հարցերէն անդին չանցնիր դժբախտաբար: Եւ այս ալ ֆրանսերէնով ԱՆՇՈՒՇՏ: Երազելը, յուսալը մե՞ղք է, յանցա՞նք, թէ խիթան:

Ասկէ ճիշդ 45 տարի առաջ, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Մեմֆիս քաղաքին մէջ սեւամորթ բողոքական պատուելի Մարթին Լութէր Քինկ՝ « I have a dream » գոչեր էր, ակնարկելով իր ցեղակիցներուն մարդկային եւ քաղաքական իրաւունքներուն: Տեսիլք ունեցող այս մարդուն ցանած սերմը այսօր իրականութիւն դարձուցին առաջին սեւամորթ նախագահի մը ընտրութիւնը:

Այսօր տեսիլք ունեցող շատ մարդ կա՞յ Ֆրանսահայութեան ղեկավար դիրքերու յաւակնողներուն մէջ· սքեմաւոր թէ անսքեմ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ
Յունուար 2009

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ՝ ԱՆՍԵԹԵՒԵԹ ԽՕՍՔ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Հայաստանի Հանրապետութենէն մինչեւ Միջին-Արեւելք, մինչեւ Եւրոպա եւ Ամերիկաներ, հայեւթուրք յարաբերութիւններու հարցը ուղղակի եւ անուղղակի օրակարգ է, գինարբուքներէ մինչեւ բեմեր, սրահներու եւ զանգուածային լրատուամիջոցներու: Կը խօսին պաշտօնական անձեր, լրագրողներ, ժողովականներ, աշխատաւորներ: Կը բաւէ լսել ըսուածները, եզրակացնելու համար որ իրապաշտութեան դիմակին տակ կայ ընդհանուր պարտուողականութիւն մը, տեղ մը զարդարուած քաղաքական բանգիտութեամբ, ուրիշ տեղ տնտեսական անհրաժեշտութիւններու թելադրանքով, կամ հզօր ուժի դէմ անկարողութեան խոստովանութեամբ, կամ ալ պարզապէս լաւապրելու իրաւունքի յիշեցումով· որ կը նշանակէ անհանդստացնող ցնորքներով չզբաղիլ:

Այս բոլոր փաստարկումներուն մէջ չենք հանդիպիր գլխագրուած ԱԶԳԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻՆ, որ ՎԵՐՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ եւ ՎԵՐՍՓԻՒՌՔԵԱՆ է, որուն համար ժողովուրդի մը զաւակները պարտաւոր են մնայուն պայքար մղել: Այսինքն գեղչ-վաճառքի չենթարկուած Հայ Դատ հետապնդել:

Այս ընդհանուր պարտուողականութիւնը զանազան արտայայտութիւններ ունի, ըստ պետական շահերու, յանձնառութիւններու, պատմութեան ծանօթութեան, տնտեսական վիճակի, մերուած ըլլալու աստիճանի, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը յանգի նոյն տեղը· ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ է, այսինքն՝ ընդունիլ այն իրողութիւնը որ Թուրքիա հող չի զիջիր: Փորձենք բանալ այս անբովանդակ, ապազգային եւ ապազգայնացնող զանազանութիւններու թղթածրարը, եւ հակադիր քաղաքական մօտեցումով քննել հետեւանքները, առանց կեղծիք բուրող աճպարարութիւններու: Առանց իրատեսութիւն եւ պարտուողականութիւն շփոթելու:

Առաջին հերթին, ինչպէս տարբեր առիթներով կրկնած եմ, ցեղասպանութեան ճանաչման շուրջ ամէնուրեք ստեղծուող աղմուկը, զոր կը համարենք ազգային քաղաքականութիւն, բացասականութեան կը յանգեցնէ: Ոչ մեր բարեկամները եւ ոչ մեզ անհանդստացնող հրապարակային աղմկարարութիւն, քանի որ ան սպառնալիք չէ նորահնար սկզբունքին՝ «սահմաններու անխախտելիութեան» դէմ, բախտաւոր պարագային զայն կարելի է ընդունիլ որպէս «ճզմուած ազգ»ի մը տրուած աղմկելու բարոյական մխիթարութիւն, որ ոչ մէկ ձեւով կը սրբագրէ գործուած «ոճիր»ը, որ չի սահմանափակուիր մէկ կամ երկու միլիոն անձերու կանխամտածուած սպանդով: ԻՆՉ ՈՐ ԿԱՆԽԱՄՏԱԾՈՒԱԾ ԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱՀԱՆՈՒՄՆ ԷՐ, եւ այդ դադրած է մեր քաղաքական ճառին մաս կազմելէ: Այս պայմաններով, ի՞նչ բան կը հետապնդէ այն ինչ որ սովորաբար կը կոչենք «ազգային քաղաքականութիւն»: Միթէ՞ յաղթած ենք, հրաժարած ենք այն յանդգնութենէն զոր կը ցուցաբերէր Հայաստանի

անդրանիկ Հանրապետութեան վարչապետներէն Համօ Օհանջանեան, որ 1945 Մայիս 28ին կը հեռագրէր Ուինսթըն Չըրչիլի, Հէրրի Թրումընի եւ Ստալինի, անոնց ուշադրութեան յանձնելով Հայոց իսկական դատը. «Իբրեւ արդիւնք երկու մեծ պատերազմներու, Թրքապատկան Հայաստանի ժողովուրդին շուրջ մէկ միլիոն հայեր բռնադատուեցան լքել իրենց հայրենիքը եւ զանգուածաբար գաղթել դէպի աշխարհի հեռաւորագոյն անկիւնները: / Այս մէկ միլիոն հայերը անհամբեր կը սպասեն որ ճանչցուի իրենց իրաւունքը իրենց հինաւուրց հայրենիքին վրայ» — Տե՛ս՝ Վահան Նաւասարդեան, Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը, 1949, Գահիրէ: Այս արտայայտութիւնը բացակայ է վերանկախացած Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւններու ճառէն, բայց նաեւ հայկական Սփիւռքի, որ փոխարինուած է մեքենաբար կրկնուող անհեռանկար ցեղասպանութեան ճանաչման իրարանցումներով:

Ընդհանուր տեսիլքի մը բացակայութեան, կը խարխափենք եւ զայն կնքած ենք «մարտավարութիւն» անունով: Միամիտ պէտք է ըլլալ խորհելու համար որ աշխարհի մեծ ու պզտիկ պետութիւնները մեզի չափ խելք չունին, չնախատեսելու համար թէ ի՛նչ կրնան ըլլալ ցեղասպանութեան ճանաչման յաջորդ քայլերը: Եթէ նոյնիսկ Թուրքիա համոզուի որ ցեղասպանութեան ճանաչումով հայեւթուրք յարաբերութիւններու թղթածրարը կը փակուի, իր բարեկամներն անգամ իրեն կը թելադրեն այդ քայլը առնել:

Ցեղասպանութեան ճանաչման քարոզչական աշխատանքը քաղաքական համարելով, սկզբունքային շեղում կը կատարենք եւ շփոթ կը յառաջացնենք հանրային կարծիքին եւ հայ մարդոց հոգեբանութեան ու ակնկալութիւններուն մէջ: Օրինակ մը խօսուն փաստ է այս շփոթի յառաջացուցած հետեւանքին: Երբ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովը քուէարկեց ցեղասպանութեան ճանաչման որոշումը, հայրենակից մը, յուզուած, ըսաւ հետեւեալը. «Ֆրանսահայութիւնը հասաւ իր նպատակին»: Նախ հետապնդուած նպատակը համազգային է եւ ոչ համայնքային եւ ապա նպատակ չէ ցեղասպանութեան ճանաչումը, այլ բախտաւոր պարագային՝ հանգրուան: Եթէ աշխարհի բոլոր պետութիւնները եւ ՄԱԿ-ը այսօր ճանչնան Հայոց ցեղասպանութեան փաստը, ի՞նչ պիտի ընենք յաջորդ օրը: Պետութիւնները պիտի ըսեն ինչ որ կը պահանջէիք տրուեցաւ, ինչ որ այժմ կ'ըսէք չափազանցութիւն է եւ պիտի չուզեն լսել: Մեր ժողովուրդն ալ դժուար թէ հետեւի, քանի որ իրեն մոռցուցած կ'ըլլանք ՀԱՅՐԵՆԱՀԱՆՈՒՄ-ը եւ ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ը, ցեղասպանութեան ճանաչում կրկնելով որ սոսկ բարոյական մխիթարութիւն է, եւ կրծօնի նման հատուցումներու ձեռքբերումով: Ծառը պէտք չէ ծածկէ անտառը, ցեղասպանութեան ճանաչումը պէտք չէ ծածկէ հայոց իրաւունքը, որ հայոց հայրենիքի ամբողջացումն է:

Առանց ՀՈՂԱՀԱՒԱՔԻ եւ ԱԶԳԱՀԱՒԱՔԻ ռազմավարութեան եւ անոր յիշեցման, առաջին հերթին ներազգային ճակատի վրայ, տեղատուութիւնը կը շարունակուի եւ կը շիջին վերադարձի գաղափարախօսութիւնը եւ զգացողութիւնը, քանի որ ամէն օր քիչ մը աւելի քաղքենիացող մեր ժողովուրդը կը հեռանայ ազգային ազատագրական պայքարի եւ զայն ապրեցնող իրաւունքի հետապնդման ընթացքէն: Առանց այս ռազմավարութեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը երբեք ինքնաբաւ պիտի չըլլայ, հետեւաբար իր անկախութիւնն ալ ամբողջական պիտի չըլլայ, ենթակայ պիտի ըլլայ այս կամ այն ուժին, յաճախ՝ անբարեացակամ, մեր աշխարհագրական դիրքին պատճառով:

Հետեւաբար, քաղաքական թափահարումներուն իսկական ազգային լիցք պէտք է տալ, բարոյական մխիթարութեններէն եւ աչքի խտիղ պատճառող հրավառութիւններէն անդին, որոնք կը ծառայեն ներազգային մրցակցութիւններուն կեր հայթայթելու, առանց հետապնդելու ինչ որ էական է, եւ կը բնորոշուի ՀՈՂԱՀԱՒԱՔով եւ ՀԱՅԱՀԱՒԱՔով, զորս իրարմէ պէտք չէ անջատել, այս գաղափարախօսութիւնը տարածելով նաեւ արեւմտեան երկիրներու մերուած եւ քաղքենիացած եւ ցրուած հայ զանգուածներուն մօտ, նոյնիսկ եթէ նման աշխատանք բացասականութեամբ պիտի դիմաւորուի: Այդ է գինը աւելի քան կէս սփիւռքի որպէս հայկական հաւաքականութեան փրկութեան եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆի վերաստեղծման, որուն մէկ ԲԵԿՈՐՆ է միայն Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Առանց այս էական հարցի այժմէականացման, հայոց իրաւունքի հետապնդումը փակուղիէ դուրս չի գար եւ զանազան խուսանաւումները կը շեշտեն մեր ազգային իրաւունքի վերջնական կորուստը, պատմութեան շահ—վնասի տապանաքարին տակ:

Սովետական իշխանութեան հաստատումէն մինչեւ այսօր, Հայաստանի Հանրապետութեան վարիչները պատահա՞ծ է որ մէկ բառ ըսեն այս մասին: Եւ հիմա, գունագեղ հայկական սփիւռքը, իր կարգին, այլազան արդարացումներ փնտռելով քայլ կը պահէ:

Մօտաւոր անցեալին կ'ըսէինք թէ հայկական ցեղասպանութեան հարցին շուրջ հիւսուած պատը պէտք է քանդել: Այժմ հրապարակ պէտք է գայ ըսելով որ հայոց իրաւունքին դէմ մեր իսկ կողմէ հիւսուած եւ հիւսուող պատը քանդել...

Յ. Պ.

17 Յունուար 2009

N.R.F.Ի ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Համբաւաւոր պարբերականը հիմնուած է 1909 փետրուար մէկին եւ ցարդ կը տեւէ առանց որեւէ փոփոխութեան իր դիմագիծին մէջ: Նոյն տեսքը պահած է, ոչ մէկ նկար, նոյն գոյնով կողքը, հարիւր տարուան մէջ ոչ մէկ արդիականացում եւ այդպէս պահած է իր ընթերցողները: Իր հիմնադրութենէն 2 տարի վերջ է, 1911ին, որ Կասթոն Կալիմար կը տիրանայ էն-էռ-էֆ-ի հրատարակութիւններուն, որոնք 1919ին կը վերածուին Կալիմար Գրատան: Նոյն տարին է, որ հրատարակչատունը կը ստանայ Կոնքուրի առաջին մրցանակը՝ Մարսէլ Փրուսթի «Ա լ'ոմպրը տէ ժէօն ֆիյ ան ֆլէօր»ի համար: Ի՞նչպէս բացատրել որ պարբերականը նոյնքան ընթերցող ունի 100 տարի ետքն ալ: Ռոժէ Կրընիէ (գրագէտ եւ հրատարակիչ) կը բացատրէ սապէս.— «բացատրութիւններէն մէկն այն է որ ձեռնարկը պահած է իր ընտանեկան նկարագիրը: Ներկայ գործատէրը՝ Անթուան Կալիմար, հիմնադիրին թոռն է»: Ֆիկառոյի աշխատակիցը կը ջանայ յաջողութեան պատճառը գտնել: Այսինքն, ի՞նչպէս ըսել որ որակը եւ մատակարարութիւնը իրարու չվնասեն եւ այս առընչութեամբ կը յիշէ Փօլ Գլօտէլի մէկ հարցումը Անտրէ Ժիտին, 20րդ դարու սկիզբը 1910 յունիսին, «ամբողջ հարցն այն է որ պէտք է գիտնալ թէ առեւտրական ձեռնարկ մը կրնայ տոկալ հրատարակելով միայն հրաշալի հատորներ արտաքինով թէ խորքով»: Այլ խօսքով, ինչպէս ըսել գրական մարգին մէջ, որ յարմարին որակը եւ հասոյթը: Այնքան ալ դիւրին բան չէ:

1909 փետրուար 1ին, էն-էռ-էֆի հիմնադիրներն են Անտրէ Ժիտ, Ժան Շլումպէրժէ, Մարսէլ Տրուէն, Ժագ Կոփօ, Անտրէ Ռիւյթէրս եւ Անրի Կէօն: Քանի մը տարի ետք է, որ պարբերականը ծնունդ կու տայ Կալիմար հրատարակչատան, զոր կը վարէ Կասթոն Կալիմար: Հիմնադիրները գացած էին զինք գտնելու, կարծելով թէ հարուստ մեկենաս մըն է, ինչ որ սխալ էր: Գրականութեան այս սիրահարը կորովով եւ ռազմավարութեամբ պիտի վարէր գործը եւ դնէր հիմերը, որոնց վրայ, դեռ այսօր, կը կռթնի ձեռնարկը՝ ֆինանսական անկախութիւն, խմբագրական բծախնդրութիւնը եւ անսխալ մատակարարութիւն: Մինչեւ այսօր ալ, ոչինչ փոխուած է կազմակերպութեան եւ ամէն մէկուն դերին մէջ:

Մեկնակէտը պարզ է. — «Հրատարակչատուն մը, անշուշտ, պէտք է հասութաբեր ըլլայ, բայց ամէն բանէ առաջ, պէտք է պատրաստէ իր գաթալոկը առանց արդիւնքին մղձաւանջն ունենալու: Պէտք չէ վախնալ հրատարակելու բաներ առանց անմիջական հասոյթի: Օրինակ, կարգ մը ձեռնարկներ ինչպէս «Ճամբորդութեան համայնագիտարանը» շատ ուշ գտան իրենց հաւասարակշռութիւնը» կը բացատրէ Անթուան Կալիմար:

Տարիներու երկայնքին, բծախնդիր խմբագրապետութեան մը եւ առեւտրական յաջողութեան մը միացումով, Կալիմար ամուր հիմնարկութիւն մը ստեղծած է ֆրանսական թէ օտար գրականութեան ճիւղերու մէջ: Ընտրած է ամէն մէկ սերունդի լաւագոյնները՝ Փրուսթէն Նիմիէ, անցնելով Մ. Էմէէն կամ Փօլ Մորանէն: Հրատարակչատունը կը տոկայ այսօր ալ շնորհիւ Սէն Թ'էկզիւփէրիի, Գամիւի, Արակոնի եւ նման գրողներու, որոնք վաճառումի 65%ը կ'ապահովեն: Այս է պատճառը նաեւ որ երիտասարդ գրողները իրենց ձեռագիրները նախ եւ առաջ Կալիմարի կը ղրկեն: տարեկան 7000 բնագիր կը ստանայ եւ հարկ է հոտառութիւն ունենալ եւ առիթ չկորսնցնել: Անշուշտ, քննադատողներ ալ կան: Կարգ մը գրողներ «պաղ եւ կծծի» կը գտնեն, բայց եւ այնպէս, կը նախընտրեն չհեռանալ Կալիմարէն, քանի ապահով տուն մըն է, ինչպէս, օրինակ ցոյց կու տայ Ժան Քրիսթոֆ Ռիւֆէնի պարագան:

Ֆիկառոյի աշխատակցին եզրակացութիւնն այն է, որ այս հրատարակչականը կ'ապրի իր ժամանակաշրջանին հետ: Կասթոն, Գլօտ որդին, ապա Թոռը՝ Անթուան կը շարունակեն գործը եւ չեն արհամարհեր «արտաքին աճը» գնելով այլ հրատարակչութիւններ ալ՝ Տընոէլ, Լա Թապլը Ռոնտ եւայլն, եւայլն: Կալիմար կը մնայ մնայուն ուժը:

Թ. Ա. Թ.

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ժ.

«Ուրեմն, փորձը ցոյց տուած է, Պարոններ, որ բարենորոգումները երբ հակակշռով մը չեն պաշտպանուած, ճակատագրականօրէն խոստումի վիճակին մէջ կը մնան եւ եթէ նոյնիսկ երբեմն գործադրութեան դրուին, քիչ ատենէն կը դադրին: Այս հաստատումը պէտք չէ զարմացնէ անոնք, որ գիտեն թէ՝ Թուրքիոյ մէջ վարչական կանոններու պահպանումը կառավարութեան կամքէն կախուած չէ, որովհետեւ իր հրահանգները նկատի չեն առնուիր կամ սխալ կը մեկնուին: Անհոգութիւնը, անկարողութիւնը եւ իշխանութեան զեղծումը, պաշտօնեաներուն քով, աւանդական են եւ այն աստիճանին հասած որ յաճախ կեդրոնական կառավարութիւնը անկարող է բան մը ընելու: Հայաբնակ գաւառներու արդի կացութիւնը սոր մէկ համոզիչ փաստն է: Կառավարութիւնը կը տեսնայ վտանգը եւ անշուշտ այս վայրկեանիս կարելի չէ կասկածիլ թէ կը քաջալերէ գաւառներու մէջ տիրող անիշխանական վիճակը, բայց անկարող է վերջ մը դնելու այդ վիճակին: Տեղական իշխանութիւններուն միջոցաւ չկրցաւ զսպել ոճիրներն ու զանազան զեղծումները եւ այդ ոճիրներն ու զեղծումները ամէն օր տեղի կ'ունենան, հետզհետէ աւելի սպառնական դառնալով: Ուստի 61րդ յօդուածին մէջ նախատեսուած հակակշիռը ո՛չ միայն անհրաժեշտ է, այլ պէտք է նաեւ որ որպէսզի ազդեցիկ եւ իրական ըլլայ, տեղւոյն վրայ իսկ կատարուի եւ թէ Պետութիւնները այս մասին միջնորդներ ունենան, որոնք կարենան հսկել որպէսզի տեղական պաշտօնեաները, որոնք բարենորոգումները իրագործելու պաշտօն ունին, զանոնք ճշմարտապէս գործադրեն, առանց տկարացումի, առանց կողմնակցութեան, առանց ի դերեւ հանելու օրէնքին գործադրութիւնը:

«Այս է, Պարոններ, մեր հետապնդած նպատակը: Ասոր հասնելու համար շատ մը միջոցներ կրնան ըլլալ: Պետութիւններուն կը պատկանի ընտրութիւն մը ընել, Բ. Դրան հետ համաձայնութեամբ, եւ լաւագոյնը որոշել այնպիսի ձեւով մը, որ երբեք Օսմանեան Գահուն ազդեցութեան չվնասէ:

«Հակակշռի մը պէտքը արդէն հռչակուած է եւրոպացի ականաւոր պետական անձնաւորութիւններու եւ հրապարակագիրներու կողմէ: Կը յիշատակեմ Լորտ Կռանվիլը, որ արտաքին գործերու նախարար եղած ատեն յայտարարած է թէ՝ "Առանց եւրոպական հակակշռի, կը վախնամ, որ Թուրքիոյ մէջ, որեւէ բարենորոգումի փորձ վիժման յանգի": Աւելի ետքը Լորտ Սալիսպըրին է որ կը պնդէր, թէ ո՛չ միայն հսկողութիւն մը հարկաւոր է, այլ այդ հսկողութիւնը պէտք է կատարուի տեղւոյն վրայ իսկ, որովհետեւ եթէ Կ. Պոլսէն ի գործ դրուի՝ խաբուսիկ պիտի ըլլայ:

«Վերջերս Թայմզ խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէր թէ՝ "Թուրքիոյ մէջ ո՛չ մէկ բարենորոգում կրնայ յաջողիլ առանց եւրոպական հակակշռի մը":

«Ֆրանսայի մէջ Պ. Քլէմանսօ գրած է. "Խոստացուած եւ չգործադրուած բարենորոգումները կ'առաջնորդեն, ինչպէս Մակեդոնիոյ մէջ, պատերազմի... ազդու հակակշիռ մը պէտք է":

«Պ. Վիքթոր Պէրար յայտարարած է. "Օսմանեան բարենորոգում՝ եւրոպական հակակշիռ": Այս բանաձեւէն դուրս՝ ապագայի ապահովութիւն չկայ ո՛չ հայ ազգին համար եւ ո՛չ ալ Ասիոյ մէջ Թրքական վեհապետութեան համար: Վերջապէս "Թան"ի մէկ խմբագրականը բացարձակ կերպով կ'ըսէր. "Այսօր աւելորդ է առանց հակակշռի բարենորոգումներու վրայ խօսիլ, ո՛չ ոք պիտի հաւատայ. Թուրքիա պէտք է այս բանը հասկնայ":

(Շար. 20)

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 1

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ՍԻՍԵՏԻՔԵԱՆ
եւ
Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական
Ընկերակցութեան Վարչութիւնը
հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն

Հոգելոյս ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ վախճանման 10րդ տարելիցին առիթով, յարգելու համար յիշատակը երկար տարիներու ընթացքին անոր բերած վաստակաշատ ծառայութեան՝ ի պայծառութիւն Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Եկեղեցւոյ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ընկերային Օգնութեան կազմակերպութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.–

Տէր եւ Տիկին Մարքս Տըժան 360 եւրօ, Պ. Լեւոն-Ֆրանսիս Կիւրճեան 360, Պ. Խաչիկ Խաչատուրեան 300, Տոքթ. և Տիկին Ժան-Փիէր Քիպարեան 240, Պ. Ֆըրանքօ Փասթորէ 120, Տիկին Հիւկէթ Ռիու 120, Պ. Ռընէ Զաքըճեան 120, Տիկին Մատլէն Սարեան 240, Պ. Աշոտ Շըմաւոնեան 120, Պ. Փիէր Թերզեան 180, Պ. Ալէն Թուհաճեան 360, Պ. Ռընէ Զաքըճեան 130, Տիկին Քրիսթին Անսուրեան 420 եւրօ:

(Շար. Ա. էջէն)

ջոցներու գործադրումը նախատեսուած ծաւալը չունէր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ մէջ (հիւսիսային Իրաք) Յունուար 31ի գաւառական ընտրութիւններու թեկնածու մը սպաննուած է: Քաղաքը վերջին բերդը կը նկատուի ալ-Քաիտայի:

ՊԱՊԸ, Յունուար 28ին, փորձած է մեղմացնել լարուած մթնոլորտը, որ ծագած էր Հրեաներու մօտ, երբ վերցուցած էր աւանդապաշտ եպիսկոպոսներու բանադրանքը, որոնց մէջ էր Ռիչըրտ Ուիլիըմսըն Եպիսկ.ը: Այս վերջինը ժխտողական դիրք բռնած էր կազի սենեակներու գոհ Հրեաներու նկատմամբ: Բենեդիկտոս ԺԶ. հրապարակաւ դատապարտած է Շօան, յայտարարելով որ ան «միլիոնաւոր Հրեաներու վայրագ մարդասպանութիւնն էր, հետեւանք կոյր եւ կրօնական ատելութեան մը»: Հռոմի ռաբունապետը իր գոհունակութիւնը յայտնած է այս ճշդումին համար:

ՖՐԱՆՍԱ որոշած է նուազեցնել արտաքին զօրամասերու քանակը, ինչպէս հաստատեց վարչապետ Ֆր. Ֆիյոն: Այս կարգադրութիւնը կը վերաբերի Գոթ տ'Իվուարի, Չատի եւ Կեդր. Ափրիկէի: Ֆրանսա ետ կը բերէ նաեւ ՖԻՆԻՒԼ-ի (Լիբանանի բացը) երկու նաւերը:

ԹԱՆԱՆԱՐԻՒ (Մատակասքար) մէջ, աւելի քան 80 հոգի մեռած են խռովութիւններու հետեւանքով, որոնք ծագած էին նախագահին դէմ կազմակերպուած համախմբումներու առեն:

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ համացանցի ճամբով, դատապարտած է Օպաման, որ կը հետեւի Պուշի քաղաքականութեան, զօրավիգ ըլլալով Իսրայէլի որ կը շարունակէ Պաղեստինցիներու ցեղասպանութիւնը: Գասթրօ կը դատապարտէ Օպաման, որ կը մերժէ վերաքննել Կուանթանամոյի հարցը, այսինքն չի վերադարձներ այդ խարիսխը Գուպայի: 1903ին է որ Գուպայի հարաւ-արեւելեան շրջանը գրաւուող այդ վայրը պայմանագրով յանձնուած է ԱՄՆ-ու եւ հարցը կարելի չէ եղած վերաքննել ալ 1959ի յեղափոխութեան առեն:

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆ Տավոսի փորումին ընթացքին կազմակերպուած Գազայի նըւիրուած նիստի մը խիստ քննադատութիւններ ուղղած է Իսրայէլի նախագահ Շ. Փէրէսի: Ըսած է. «Սպաննել շատ լաւ գիտէ՛ք. տեղեակ եմ թէ ինչպէս սպաննեցիք ծովափին վրայի երախաները»: Յետոյ առարկելով որ անարդարօրէն կը կրճատեն խօսելու իր ժամանակը, լքած է նիստը, յայտարարելով որ այլեւս պիտի չերթայ Տավոս:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 7

ՍՐԲՈՑՆ ՍԱՐԳՍԻ ԶՕՐԱՎԱՐԻՆ
ԵՒ ՈՐԴՒՈՅ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ
ԵՒ ՔՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱՑՆ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱՆԱՆԴ ՇԻՐԱԶ

կը ներկայացնէ իր վերջին գործերը
Փետրուար 1էն 8
«Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

26e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARRY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 26րդ ՇԱՐՔ

Գ. ԾՐԱԳԻՐ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CENTENAIRE 100 ԱՄԵԱԿ

Arthur ADAMOV/ԱՐԹԻՒՐ ԱԴԱՄՈՎ
William SAROYAN/
ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

WILLIAM SAROYAN
ETAT POETIQUE EN AMERIQUE...
ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ... (1940)

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15, ժամը 16ին
DIMANCHE, 15 FEVRIER, à 16h

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
M° Porte d'Orléans
ou RER Cité Universitaire
Մուտքը 5 եւրօ

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses arméniennes catholiques de France organisent

un Pèlerinage marial à Lourdes

sous la présidence
de **Monseigneur GREGOIRE GHABROYAN**
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 20 au samedi 23 mai

Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros.**

Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le Père Curé de la Paroisse, ou appeler le Secrétariat de l'Eparchie. Tél.: 01 40 51 11 90

Les inscriptions seront closes le 10 mars.

PROMO HIVER

WEEK-END A EREVAN

Vol Direct + 3 nuits hôtel 4 étoiles
à partir de **480 euros TTC**

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES
11 rue des Pyramides — 75001 Paris
Tél. : 01.42.61.51.13 — Fax : 01.42.61.94.53

48 Cours de la Liberté — 69003 Lyon
Tél. : 04.78.60.13.66 — Fax : 04.78.60.92.26

67 La Canebière — 13001 Marseille
Tél. : 04.95.09.30.60 — Fax : 04.95.09.30.61

armenie@saberatours.fr www.voyageenarmenie.com

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise un

SEJOUR DE SKI A LA CHAPELLE D'ABONDANCE

EN HAUTE-SAVOIE
POUR LES JEUNES DE 10 à 16 ANS
DU
21 AU 28 FEVRIER

Renseignements et réservations :
Herminé Duzian
Tél.: 06 76 48 58 73 ou 01 45 20 03 18
E-mail: hduzian@agbueurope.org

L'UGAB-Europe vous présente ses activités jeunes pour 2009.
Elles se dérouleront en Haute-Savoie et en Arménie.

26e COLONIE DE VACANCES (Haute-Savoie)
Enfants de 7 à 14 ans
Du 3 au 23 juillet
Date limite d'inscription : **le 1er mars**

6e VOYAGE DECOUVERTE ET INITIATIQUE
Jeunes de 15 à 18 ans
Arménie et Karabagh dans une ambiance de camp de vacances, tourisme, loisirs et participation active aux programmes de l'UGAB
Du 7 au 28 août
Date limite d'inscription : **le 1er avril.**

Les renseignements détaillés sur nos activités jeunes 2009
http://enfants.agbueurope.org
http://enfants.agbueurope.org/files/2008/11/activites-jeunes-20091.pdf

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue, 75009 Paris
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au : 01.53.34.12.13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976